

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

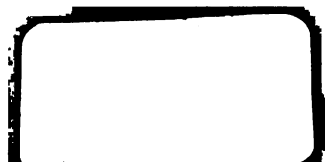
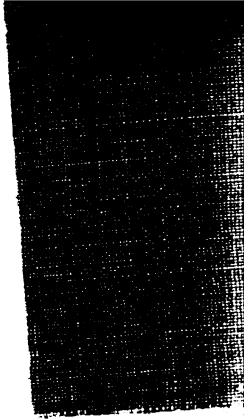
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 3433 05928865 8

C.

АРХИВЪ ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССИЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

*состоящей при Киевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-
Губернаторѣ.*

Ч. VII. Т. I.

АКТЫ о заселеніи Юго-Западной Россіи.

КИЕВЪ.

Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, Михайловская ул., соб. домъ.

1886.

АРХИВЪ ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССІЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

*состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-
Губернаторѣ.*

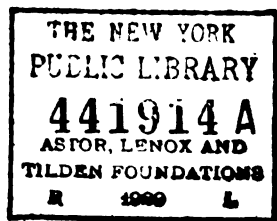
Ч. VII. Т. I.

АКТЫ о заселеніи Юго-Западной Россіи.

К І Е В Ъ .

Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, Михайловская улица, собствен. домъ.
1886.

Печатано по распоряженію Предсѣдателя Кіевской Археографической Комиссіи.

ВХОД
ЧЛЕН
ВХОД

Населеніе Юго-Западной Россіи отъ половины XIII до половины XV вѣка.

Настоящій томъ содержитъ въ себѣ акты, объясняющіе исторію заселенія юго-западнаго края съ XV в. Вопросъ о населеніи заключаетъ въ себѣ нѣсколько различныхъ частныхъ вопросовъ, а именно: 1) о населенности, т. е. густотѣ населенія и географическомъ распредѣленіи его въ разныя эпохи, временномъ паденіи численности населенія и возстановленіи ея (колонизаціи); 2) объ этнографическомъ составѣ населенія т. е. о томъ, было ли оно всегда однороднаго племеннаго состава (русское), или во время періодическихъ приливовъ и отливовъ населенія въ слѣдствіе опустошеній и новой колонизаціи, измѣнялся и внутренній—племенный составъ его примѣсью чужеземныхъ элементовъ? 3) о социальномъ составѣ его, т. е. о классахъ, на которые распадалось населеніе и которые въ разные времена въ той или другой мѣстности имѣли преобладающее значеніе.

Послѣднему изъ этихъ вопросовъ комиссія посвятила уже нѣсколько томовъ въ прежнихъ своихъ изданіяхъ (ч. IV т. 1—о происхожденіи шляхетскихъ родовъ; ч. V, т. 1—о

городахъ, ч. VI т. 1—2—о крестьянахъ, ч. III т. 1—2—о козакахъ, и т. 3—о гайдамакахъ и приготовленный къ выходу томъ о евреяхъ). Хотя и въ настоящемъ томѣ найдется не мало новыхъ данныхъ по вопросу о социальномъ строѣ населенія; но главное содержаніе публикуемыхъ теперь документовъ относится къ вопросу о населенности и о племенномъ составѣ населенія.

Выпуская нынѣ лишь первую половину матеріаловъ о заселеніи южной Руси, мы ограничимся здѣсь во первыхъ указаніемъ задачъ, которыми руководилась коммиссія, посвящая свое новое изданіе указанному вопросу, во вторыхъ предварительными замѣчаніями о населеніи юго-западной Россіи отъ половины XIII до половины XV вѣка, т. е. въ ту эпоху, до которой не доходятъ историческіе матеріалы, издаваемые коммисіею. Дальнѣйшія замѣтки о населеніи XV, XVI и XVII вв., на основаніи издаваемыхъ коммисіею актовъ, будутъ даны при выпускѣ въ свѣтъ второй половины тома о заселеніи (находящейся въ печати).

1.

Исторія заселенія юго-западной Россіи имѣетъ живой и важный интересъ для уясненія судебъ не только этого края Русской земли, но и цѣлой Россіи въ ея отношеніяхъ къ восточному и западному міру. Благодаря такой (хотя и мало сознанной) важности предмета, составились двѣ теоріи, одинаково крайнія и взаимно-противоположныя. По мнѣнію однихъ, населеніе южной Руси носитъ явные слѣды туранскаго элемента (тюрко-татарскаго), что будто бы произошло отъ долговременнаго прилива тюркскихъ племенъ въ эту страну по мѣрѣ истребленія ими древне-славянскаго населенія. Уже въ древній періодъ (до пол. XIII в.) непрерывный рядъ смѣнявшихъ другъ друга вліяній хозаръ, печенѣговъ, торковъ, берендѣевъ, черныхъ клобуковъ и половцевъ долженъ былъ съ юга съузить территорію славянскаго населенія и разбавить туземный этнографическій элементъ большою примѣсью азіатской крови. Татарское завоеваніе завершило этотъ рядъ побѣдъ туранства надъ европейскою Русью. Такъ, думаютъ, можно объяснить вообще образованіе этнографическихъ особенностей малороссійскаго племени. Эта такъ называемая туранская теорія, имѣющая немногихъ послѣдователей, насъ не интересуетъ теперь, хотя въ нижеслѣдующихъ замѣчаніяхъ будетъ сообщено нѣсколько фактовъ, небезполезныхъ для правильной оцѣнки ея выводовъ.

Наоборотъ другіе, въ особенности польскіе писатели, исходя изъ того же пункта опустошенія южной Руси татарами, приходятъ къ обратному выводу,—утверждая, что въ опустѣломъ краѣ явилась (съ XIII в.) новая этнографическая особь, мало имѣющая общаго съ древнею Русью; колонисты съ запада, именно изъ Польши, смѣшавшись съ остатками кореннаго населенія, положили будтобы основаніе новому племени, болѣе близкому къ лехитской расѣ, чѣмъ къ русской. По этой теоріи, заселеніе Руси силами Польши начинается съ крайнихъ западныхъ окраинъ русской земли въ XV в. было закончено заселеніе Руси Червоной съ старою Волинью и Подолією; съ конца XVI и въ нач. XVII в. дошла очередь до украинскихъ пустынь южной Руси (по Любомірскому, уже въ пол. XVI в. заселены пустыни Брацлавскія и Подольскія). Участіе Польши въ быстрой, почти чудотворной колонизаціи южныхъ степей въ XVI—XVII в. не ограничивается мѣрами государственнаго благоустройства; здѣсь именно дѣйствуютъ будтобы племенные (этнографическія) силы Польши; одинъ изъ польскихъ писателей выражается на этотъ счетъ такъ:

„Стремленіе къ выселенію на окраинные предѣлы было столь неудержимо, что земли *срединой Польши*, къ великому ущербу для себя, совершенно опустѣли, хотя тогда усиленно старались сдержать это зло, воспрещая во многихъ сеймовыхъ постановленіяхъ бѣгство хлоповъ и постановляя строгія наказанія для каждаго, кто сманиваетъ чужихъ подданныхъ“¹⁾. Хотя это замѣчаніе относится къ времени заселенія украинскихъ пустынь съ конца XVI в., но можетъ служить для насъ иллюстраціею и того, какъ слѣдуетъ понимать мысль польскихъ писателей о первоначальномъ заселеніи Руси послѣ опустошенія ея татарами.

---

1) А. Яблоновскій: „Źródła dziejowe“, T. V, str. IX.

Въ свое время Грабовскій ¹⁾ писалъ слѣдующее: „Отнятыя у азіатскихъ дикарей и очищенные отъ нихъ пустыни, поляки мало по малу заселили, упрочивъ безопасность русичей, остававшихся на своихъ пепелищахъ, въ лѣсахъ, болотахъ и байракахъ, и заохотивъ разбѣжавшихся въ другія земли возвратиться на родину“. То было сказано почти 30 лѣтъ тому назадъ; казалось бы, что мнѣнія и тогда казавшіяся устарѣлыми, уже не будутъ повторяться потомъ въ польской литературѣ, безъ всякой провѣрки и безъ новыхъ основаній. Однако подобные же взгляды продолжаютъ и донинѣ высказываться и (что удивительнѣе) именно такими учеными, которые положили первое основаніе изданію цѣнныхъ историко-географическихъ матеріаловъ, ведущихъ съ очевидностію къ выводамъ обратнымъ. Между прочимъ, выводы Шайнохи ²⁾ и кн. Тад. Любомірскаго ³⁾ повторены въ общемъ видѣ г. Яблоновскимъ ⁴⁾. Этотъ послѣдній, уважаемый ученый, имѣетъ дѣло съ колонизаціею украинныхъ русскихъ пустынь въ концѣ XVI и нач. XVII в., а не съ первоначальнымъ заселеніемъ центральныхъ частей южной Руси; однако мимоходомъ и вкратцѣ повторяетъ общіе взгляды польскихъ писателей и на этотъ предметъ,—взгляды, очевидно, превратившіеся въ аксіому въ польской учено-исторической литературѣ. Приведемъ его слова: „Послѣ монгольскаго погрома, Русь не имѣла совершенно никакихъ силъ къ своему возстановленію и никогда не была бы въ состояніи исполнить это сама. Литва смогла только оборонить, обезопасить ее на время, но не могла ее поднять, заселить, привести въ порядокъ и наклонить къ европейской цивилизаціи. Такая историческая

---

¹⁾ „Записки о южной Руси“ П. А. Кулиша, т. II.

²⁾ „Zdobycze pługа Polskiego“ въ „Szkiecach historycznych“, Т. III.

³⁾ „Północno-wschodnje wołoskie osady“ (Sprawa wołoskianska, Т. I).

⁴⁾ Źródła dziejowe, Т. V, Warszawa, 1877.

задача выпала на долю Польши; будучи для нея залогомъ фактическаго обладанія русскими землями и моральнымъ оправданіемъ этого обладанія, такая задача сдѣлалась съ теченіемъ времени ея высокою историческою миссіею. И эту задачу она выполняла тщательно и усердно¹⁾. Съ удовольствіемъ должны мы отмѣтить, что нѣкоторые изъ польскихъ писателей не повторяютъ уже заблужденій своихъ соотечественниковъ.

До нѣкоторой степени, подобные польскимъ, были высказаны взгляды на этнографическій составъ населенія юго-западной Россіи со стороны нѣкоторыхъ русскихъ писателей. Такъ, по мнѣнію М. П. Погодина, нынѣшнія особенности малороссійскаго племени не могутъ быть иначе объяснены, какъ предположеніемъ, что въ эпоху Баття (и вообще татарщины) все древнее населеніе Кіевской Руси было частію истреблено, частію выселилось на сѣверъ Россіи (на территорію будущаго Московскаго государства), что на мѣсто его явилось совершенно новое населеніе съ Карпатъ, не жившее прежде общею жизнію съ другими русскими племенами, а потому отличающееся донинѣ отъ прочихъ русскихъ (великоруссовъ); новое населеніе Украины не имѣетъ ничего общаго съ древнимъ племенемъ полянъ, населявшихъ Кіевскую страну до татаръ. Хотя Погодинъ говоритъ о населеніи Украины, но цѣль его теоріи—объяснить этнографическія особенности всего малороссійскаго племени, необходимо заставляетъ расширить предѣлы примѣненія его теоріи.

Такимъ образомъ вопросъ о населеніи юго-западной Руси поставленъ весьма давно. Столь-же давно противъ этихъ ошибочныхъ теорій о новомъ заселеніи юго-западной Руси, слышались правдивые голоса русскихъ писателей, не умолкающіе и до сихъ поръ. Еще Максимовичъ, въ полемикѣ съ Погоди-

---

¹⁾ Zród. dz, T. V str. V II.

нымъ, старался установить правильный взглядъ на дѣло по одной части вопроса, именно по вопросу о мнимомъ опустошеніи Украины татарами. Отразивъ произвольную гипотезу Погодина ¹⁾, онъ еще съ большею силою и мѣткостью далъ отпоръ польской теоріи Грабовскаго ²⁾. Но Максимовичъ, по свойственной ему манерѣ, обыкновенно касался важнѣйшихъ историческихъ вопросовъ лишь въ краткихъ критическихъ ударахъ, которыми такъ сильно и вѣрно умѣлъ отражать всякое мнимо-ученое наѣздничество; хотя въ его сжатыхъ замѣткахъ совмѣщается нерѣдко богатство эрудиціи съ талантливымъ историческимъ чутьемъ, новъ нихъ лишь намѣчиваются вопросы, а отнюдь не разрѣшаются вполне. По вопросу о заселеніи южной Россіи онъ самъ высказалъ слѣдующее: „Этотъ историческій предметъ требуетъ еще новой и подробнѣйшей разработки, какъ и вся вообще исторія Малороссіи въ три первыя эпохи ея жизни съ нашествія Батыева“.

Съ тѣхъ поръ и до сего дня этотъ вопросъ въ русской исторической наукѣ не подвергся еще подробнѣйшей разработкѣ и далеко не можетъ считаться окончательно разрѣшеннымъ, хотя по частямъ его касались многіе, какъ въ обще-историческихъ трудахъ, такъ и въ отдѣльныхъ изслѣдованіяхъ, посвященныхъ другимъ вопросамъ. Во всякомъ случаѣ эти работы приближаютъ возможность будущаго полнаго разрѣшенія вопроса (на что отнюдь не претендуетъ составитель настоящихъ замѣтокъ).

Нельзя было бы и требовать отъ русской науки какихъ-либо рѣшительныхъ приговоровъ по данному вопросу, такъ

---

¹⁾ „О мнимомъ запустѣніи Украины въ нашествіе Батыева и населеніи ея новопришлымъ народомъ“ (Рус. Бесѣда 1857, кн. IV; также Собр. сочин. I, 131—145.).

²⁾ „О причинахъ взаимнаго ожесточенія поляковъ и малоросіянъ, бывшаго въ XVII в. (Рус. Бесѣда, 1857, кн. IV. Собр. сочин. I, стр. 248—276.).

какъ большая часть средствъ для его разрѣшенія, т. е. древнихъ историко-географическихъ матеріаловъ, оставалась неизданною. Изданіемъ нѣкоторыхъ изъ нихъ мы обязаны упомянутому польскому ученому Яблоновскому, въ рукахъ котораго былъ однако матеріаль неполный и нецѣльный (люстрацій, напечатанныя имъ въ 1877 году большею частію, представляютъ лишь краткія извлеченія изъ подлинныхъ) ¹⁾. Кіевская комиссія, уже съ давнихъ временъ издавала люстраціонные акты по частямъ ²⁾ и нынѣ старается пополнить этотъ существенный и огромный пробѣлъ въ научныхъ данныхъ по вопросу столь великой важности.

Хотя изслѣдованія русскихъ ученыхъ не обнимаютъ всего вопроса о заселеніи юго-западной Руси ни по пространству, ни по времени; но ими уже установлено нѣсколько точныхъ данныхъ; дополнивъ ихъ выводами, полученными изъ печатаемыхъ нынѣ матеріаловъ, мы можемъ свести и выразить ихъ въ слѣдующей общей схемѣ:

1) Опустошеніе страны татарами въ пол. XIII в. отнюдь не было полнымъ.

2) Новое заселеніе центральныхъ частей (Волини и Галиціи) послѣ Батыева опустошенія въ XIII в. совершилось въ то время, когда Польша не могла имѣть на то никакого вліянія, ибо тогда существовало здѣсь совершенно независимое русское государство Даніила и его преемниковъ. Несмотря на повторявшіяся нашествія татаръ, населеніе возстановлено собственными силами русской націи (съ незначительною инородческою примѣсью) подобно тому, какъ одновременно такое же возстановленіе населенія совершилось

---

¹⁾ Źródła dziejowe, T. V Lustracye królewsczyzn и T. VI Rewizya zamków ziemi wołyńskiej.

²⁾ См. Памятники, т. IV (люстрація Волини 1545 года); Архивъ ч. IV т. I (люстрація Овруча 1545 года), ч. VI т. I (люстрація Брацлавкаго замка).

въ сѣверо-восточной Руси. Главными колонизаторами въ эту эпоху явились князья: Данииль и Василько Романовичи, Владиміръ Васильковичъ и Левъ Даниловичъ.

3) Въ первой половинѣ XIV в. территорія юго-западныхъ русскихъ княжествъ раздвоилась между государствами Литовскимъ (Волынь, Подолія, Кіевская и Черниговская земли) и Польскимъ (Галиція и часть Подоліи). Въ первомъ населеніе южныхъ окраинъ (Кіевской и Подольской) возстановлено въ тѣхъ границахъ, въ какихъ оно было до татарскаго завоеванія, и отчасти подвинуто далѣе въ степи къ Черному морю, благодаря военной дѣятельности Гедимина и организаторской предпріимчивости Ольгерда, Александра Ольгердовича Кіевского и его потомковъ, а также князей Коріатовичей(на Подоліи) и Витовта.

Хотя и въ началѣ XV вѣка южная Русь множество разъ была опустошаема вновь татарами, но населеніе ея возстановлялось въ тѣхъ же предѣлахъ (до нашествія Менгли-Гирея 1482 года) безо всякой помощи со стороны Польши. Литовскіе князья, дѣйствительно, защитили южные предѣлы русскихъ земель и подвинули не литовскую, а русскую колонизацію, сами усваяя весьма быстро русскую національность.

Наоборотъ въ украинскихъ степяхъ Червонной Руси, т. е. части Подоліи, которая захвачена поляками, не видно никакихъ успѣховъ колонизаціи; тамъ раздаются польскимъ шляхтичамъ большею частію готовыя населенныя имѣнія.

4. Въ 1482 и слѣдующихъ годахъ произошло вторичное громадное опустошеніе почти всей территоріи юго-западной Руси, но въ особенности украинскихъ мѣстъ Кіевской земли; здѣсь уцѣлѣли почти одни укрѣпленныя мѣста и поселенія вокругъ замковъ. Наставшее за тѣмъ запустѣніе продолжалось и въ 1-й половинѣ XVI вѣка. Но съ этимъ новымъ опустошеніемъ совпадаетъ начало обратнаго наступательнаго движенія русской національности на татарскія степи въ

формѣ Днѣпровскаго и Бужскаго козачества. Явленіе это есть самостоятельная попытка русскаго населенія обезпечить наконецъ свою территорію отъ нападений съ юга,—попытка, предпринятая вопреки правительственнымъ цѣлямъ Литовскаго государства. Козачество само въ себѣ есть національно-русское явленіе; составъ козацкихъ обществъ не есть сбродъ людей всякой національности; главнѣйшій контингентъ его доставляетъ Волинь, Полѣсье, Сѣверщина и Бѣлоруссія, отчасти сѣверно-русскія земли (Московское государство), но не Польша. Сосѣднія польскія провинціи, напротивъ, отвлекали колонизацію отъ степей къ себѣ, такъ что замѣчается обратное движеніе русскаго населенія въ Польшу.

5. Со времени уніи 1569 года, Польша въ первый разъ получила возможность дѣйствительнаго прямого вліянія на судьбу юго-западной Руси, ибо воеводства Кіевское, Брацлавское, Подольское и Волынское присоединены непосредственно къ территоріи Польскаго королевства. Съ этимъ событіемъ совпадаетъ (въ концѣ XVI вѣка) огромный и быстрый приливъ колонизаціи въ южно-русскія степи. Это обстоятельство и служитъ неосновательною опорою изложенной выше теоріи польскихъ писателей о заслугахъ Польши въ дѣлѣ заселенія опустѣлой Руси. Дѣйствительно, это было дѣломъ Польши, но отнюдь не заслугою ея. Не Польша высылала колонистовъ въ пустыя украины изъ-за желанія имъ блага, а наоборотъ населеніе бѣжало изъ внутреннихъ населенныхъ мѣстъ Руси отъ утверждающихся тамъ польскихъ порядковъ (шляхетства и крѣпостнаго права) вслѣдствіе уніи 1569 и отъ религіозныхъ смутъ, возбужденныхъ уніею 1596 года. Въ степяхъ закипѣла новая жизнь; степи, отъ вѣковъ не имѣвшія славянскаго осѣдлаго населенія, наполнились селами, мѣстечками, даже городами, подъ прикрытіемъ военной общины Запорожья. Всѣ эти поселенія наполнялись выходцами не изъ Польши, а Волини, Сѣверщины, населен-

ныхъ частей Кіевской земли и сѣверо-западной Руси, въ ущербъ густотѣ населенія этихъ послѣднихъ и къ отягченію участи оставшихся на мѣстѣ. Бѣглецы надѣялись на новой дѣйственной почвѣ укрыться отъ преслѣдованія новыхъ общественныхъ и государственныхъ порядковъ и тамъ продолжать или возсоздать древне-русскія начала общинной жизни. Но напрасно. Польское правительство и дворянство тотчасъ воспользовалось этимъ явленіемъ, чтобы расширить предѣлы шляхетской колонизаціи чрезъ раздачу новыхъ земель польскимъ и ополяченнымъ-рускимъ магнатамъ. „Непослушная“ козачина (какъ она именуется въ люстраціяхъ) сначала не давала отпора шляхетству, гнавшемуся по его слѣдамъ, такъ какъ поселенцы пользовались долговременными льготами (до 30 лѣтъ) отъ всякихъ повинностей, работъ и платежей; но, когда къ 20 годамъ XVII вѣка срокъ этихъ льготъ истекъ и началось дѣйствительное примѣненіе шляхетской власти, то протесты начались въ формѣ козацкихъ возстаній. Когда такія возстанія были подавлены, то тотчасъ обнаружился подлинный характеръ польскаго вліянія на колонизацію степей: огромныя массы поселенцевъ уходили въ за-Днѣпровье внутрь украинскихъ степей Московскаго государства. Такимъ образомъ польскіе порядки, начавшіеся съ 1569 года, въ концѣ концовъ привели къ уменьшенію населенія сначала въ центральныхъ мѣстахъ южной Руси, а потомъ и къ новому запустѣнію степей; они невольнымъ образомъ содѣйствовали заселенію сосѣдняго государства въ ущербъ собственнаго. Между тѣмъ дома на территоріи южной Руси польско-шляхетское землевладѣніе продолжало идти по пятамъ козацкой колонизаціи; не привлекало ее, а гнало все дальше къ порогамъ Днѣпра и къ южному Бугу, пока гонимое населеніе не обернулось назадъ и не дало роковаго отпора на Жолтыхъ Водахъ и при Корсунѣ и не погнало шляхетскую колонизацію обратно къ берегамъ Вислы (при Богданѣ Хмѣльницкомъ).

6. Событія эпохи Хмѣльницкаго, громадныя битвы и повсемѣстная народная борьба уменьшили вновь населенность юго-западной Руси; но побѣды Богдана за то привлекли въ край новыхъ переселенцевъ изъ другихъ частей Литовскаго государства, такъ что ко времени присоединенія Малороссіи къ Московскому государству населенность этой страны является (въ переписяхъ, составленныхъ Московскими чиновниками въ 1654 году) весьма значительною. Обратное занятіе правобережной Украины и возникшія отсюда смуты 2-й половины XVII вѣка вновь вызвали здѣсь уменьшеніе населенія чрезъ бѣгство его въ Московскую слободскую Украину. Правда, потомъ новыми чрезвычайными льготами польскіе землевладѣльцы опять (въ началѣ XVIII вѣка) привлекали къ себѣ поселенцевъ на правый берегъ Днѣпра, между прочимъ и изъ тѣхъ, которые ушли — было въ предѣлы Россіи, но потомъ, по минованіи срока обманчивыхъ льготъ, наступили старыя бѣдствія польско-козацкихъ смутъ, взаимнаго истребленія двухъ славянскихъ народовъ въ братоубійственной рѣзнѣ (гайдамачинѣ). Колонизаціонное движеніе въ степныя мѣста — къ Черному морю съ этой стороны прекратилось.

7. Окончательное заселеніе степей до Чернаго и Азовскаго морей совершенно уже силами Русскаго государства, которое въ половинѣ XVIII вѣка охватило своими новороссійскими колоніями южныя предѣлы польскаго королевства, такъ что еще при существованіи Рѣчи Посполитой колонизаціонная миссія ея окончательно уступлена ею сосѣду. При этомъ Имперія русская пользуется для заселенія главнымъ образомъ тѣмъ же этнографическимъ южно-рускимъ матеріаломъ. Послѣднія явленія, впрочемъ, совершенно выходятъ за рамки нашей задачи, переходя въ иную страну (Новороссію).

Изъ этой общей схемы движенія южно-русской колонизаціи выдается, какъ поражающій фактъ, живучесть и устой-

чивая энергія южно-русскаго племени. Русскій народъ весь есть по преимуществу народъ колонизаторскій; но южно-русская часть его, не имѣя способности всасывать въ себя инородческіе элементы, и увеличиваться инородческою примѣсью, изъ самой себя выводила силу, противостоящую непрерывнымъ потрясающимъ ударами, наносимымъ ей съ половины XIII вѣка по вѣкъ XVIII, и не только не исчезла, но и вынесла изъ этого горнила 400 лѣтнихъ истязаній свой чистый русскій этнографическій типъ, не замѣтный развѣ только для предубѣжденныхъ глазъ какого-либо тураниста или отрицаемый по требованію предвзятой теоріи. И это каждымъ можетъ быть провѣрено не только на тѣхъ частяхъ южной Руси, которыя входятъ нынѣ въ составъ Русскаго государства, но и въ странѣ, съ XIV вѣка и до сихъ поръ отчужденной отъ него (Галиціи).—Съ другой стороны въ исторіи польской національности поражаетъ явная малоспособность къ колонизаціонному движенію; не только инородческія страны, прилегающія къ Польшѣ (литовскія, румынскія, татарскія), не испытали никакого племеннаго переворота отъ сосѣдства и долговременнаго владычества Польши, но и русскія земли, частію бывшія подъ вліяніемъ, частію подъ властію Польши, не представляютъ нигдѣ и признака *народной польской колонизаціи*. Лишь высшіе классы (и притомъ весьма недавно) усвоили польскій обликъ, что, очевидно, не входитъ въ идею народной колонизаціонной дѣятельности.

II.

Обращаясь къ первымъ пунктамъ этой схемы, мы должны въ общихъ чертахъ провѣрить: 1, Дѣйствительно ли южная Русь была совершенно опустошена татарами въ XIII вѣкѣ, и нуждалась ли она въ сторонней помощи для восстановленія своего населенія и государственности?—2, Что привнесено въ составъ южно-русскаго населенія литовскимъ завоеваніемъ?—3, Что сдѣлано въ этомъ отношеніи Польшею въ тѣхъ частяхъ Руси, которыя уже съ XIV вѣка подпали отчасти подъ ея власть и въ сферу ея государственности и цивилизаціи?—Всѣ эти вопросы разрѣшаются при помощи давно извѣстныхъ научныхъ средствъ, т. е. лѣтописей и древнѣйшихъ (немногочисленныхъ) актовъ.

Нашествіе татаръ на южную Русь послѣдовало въ 1240—41 годахъ; первоначальная династическая унія съ Польшею—въ 1386. Между тѣмъ и другимъ событіемъ протекло 145 лѣтъ. Какъ связать между собою событія столь разновременныя? Предположить ли намъ, что въ этотъ почти полуторавѣковой періодъ южная Россія лежала пустынею, и что разбросанные остатки населенія ея жили внѣ гражданственности и государственнаго порядка, ожидая восстановленія того и другаго отъ запоздалыхъ услугъ чужой національности? Нѣтъ, на пространствѣ этихъ 145 лѣтъ помѣщаются громадныя факты: соединеніе всей южной Руси въ одно

большое государство—королевство Даниіла и правленіе двухъ могущественныхъ великихъ князей Литовской династіи—Гедимиіа и Ольгерда. Первое указываетъ на существованіе сильнаго населенія, способнаго къ внутреннему установленію государственнаго порядка; второе свидѣтельствуєтъ, что послѣ паденія монархіи Даниіла, южная Русь сдѣлалась частію другаго государства, несравненно еще болѣе обширнаго и сильнаго, способнаго защитить свои провинціи отъ повторительныхъ опустошеній со стороны азіатскихъ варваровъ. Что касается до самой Польши, то въ 1-й половинѣ этого періода она сама составляла не государство, а пеструю сѣть мелкихъ княженій, истреблявшихъ другъ друга во взаимной борьбѣ; она нерѣдко пользовалась услугами Даниіла и его потомковъ для умиротворенія удѣльной борьбы своихъ князей.

Но обратимся къ частностямъ.

Опустошеніе татарами южной Руси начато ими съ Переяславля. Когда Батый, по завоеваніи сѣверной Руси, возвратился въ свои восточныя кочевья, то началъ посылать оттуда (1238—39) отдѣльные отряды (загоны) на русскіе города еще не опустошенные. Такой отрядъ явился подъ Переяславлемъ, который былъ взятъ приступомъ (копьемъ); жители его перебиты всѣ („изби всѣ“); церковь Архангела Михаила разрушена, сосуды церковные, золотые и украшенные драгоценными камнями, разграблены; епископъ Симеонъ убитъ. Въ то же время былъ посланъ (другой) отрядъ на Черниговъ; обступили Черниговъ въ силѣ тяжкой; князь Мстиславъ Глѣбовичъ, услышавши о нападеніи иноплеменниковъ на его городъ, пришелъ на нихъ со всѣми воинами своими; но въ битвѣ побѣжденъ былъ Мстиславъ и множество воиновъ его было избито; городъ татары взяли и зажгли; епископа оставили живымъ и повели въ Глуховъ (ипат. лѣт.). Здѣсь хотя объ избіеніи жителей не говорится, но слѣдуетъ подразумѣвать подобное же переяславскому, ибо не было особыхъ причинъ для пощады.

Уже тогда предводитель полчища, Меньгу-Ханъ, любовался изъ-за Днѣпра Кіевомъ, какъ любитъ хищный звѣрь свою вѣрную добычу. Объ опустошеніи Кіева Батыемъ древнѣйшая лѣтопись (ипатская) рассказываетъ такъ: когда татары взошли на стѣны, то „граждане устроили другое укрѣпленіе вокругъ святой Богородицы (десятинной); на утро осажденные не выдержали и здѣсь; люди взбѣжали на церковь и на коморы церковныя со своимъ имуществомъ; отъ тяжести повалились съ ними стѣны церковныя“ (ипат. подъ 1240 году). Очевидно, что отъ битвъ вокругъ городскихъ стѣнъ и вокругъ святой Богородицы осталось уже немного гражданъ, которые и искали убѣжища на церкви; это не были только войны-защитники, но всѣ „граждане“ со всѣмъ ихъ имуществомъ; и этотъ послѣдній остатокъ ихъ погибъ. Нѣкоторыхъ взяли живыхъ въ плѣнъ и несомнѣнно предали смерти, ибо объ одномъ только воеводѣ Димитріи замѣчено: „и не убиша его, мужества ради его“. Другая древняя лѣтопись—лаврентьевская, ничего существеннаго не добавляя, излагаетъ то же въ формѣ болѣе опредѣленной: „святую Софью разграбиша, и монастыри всѣ, и иконы, и кресты честные и вся узорочья церковная взяша, а люди отъ мала и до велика вся убиша мечемъ“. Позднѣйшій сводъ—густынская лѣтопись прибавляетъ новую подробность, а именно, что татары „изсѣкли въ этомъ городѣ людей безъ числа, а прочихъ связанныхъ *оъ плниъ* повели, а городъ Кіевъ и всѣ монастыри запалили огнемъ“. Дѣйствительно, татары вездѣ жгли завоеванные города; но могли ли они брать съ собою плѣнниковъ, отправляясь въ дальнѣйшій походъ на западъ,—это сомнительно. Въ древнемъ сказаніи о святомъ Михаилѣ Черниговскомъ добавляется, что иные жители бѣжали въ дальнія страны, иные же скрывались въ пещерахъ земныхъ, въ горахъ и лѣсахъ. Дѣйствительно, могли спастись только бѣжавшіе.

О дальнѣйшемъ опустошеніи Кіевской, Волынской и

Галицкой земель ипатовская лѣтопись сообщаетъ слѣдующее: „пришелъ Батый къ граду Колодаяжну; люди (обманутые обѣщаніемъ пощады) предалися и были перебиты. И пришелъ онъ къ Каменцу, Изяславлю и взялъ ихъ; видѣвши же, что Кременца и города Данилова нельзя взять, отошелъ отъ нихъ и пришелъ къ Владиміру и взялъ его копьемъ и избилъ (жителей) его не щадя, также и градъ Галичъ, и иные многіе грады, имъ же нѣсть числа“. Густынская лѣтопись, неправильно сообщая о томъ, что Каменецъ не былъ взятъ, и здѣсь прибавляетъ извѣстіе о взятіи въ плѣнъ жителей, одинаково сомнительное. Въ сказаніи о Михаилѣ Черниговскомъ читаемъ: жители, затворившіеся въ городахъ отъ поганныхъ, немилостиво перебиты были, а которые крылись въ пещерахъ, горахъ и въ лѣсахъ—тѣхъ мало осталось. По прошествіи нѣкотораго времени ихъ оставили во градѣ (т. е. возвратившихся въ города не избивали болѣе), сочли ихъ въ число и начали на нихъ брать дань. Страшная Батыева дорога направлялась изъ Кіева на западъ (черезъ Житомиръ, нынѣшній Новоградъ Волынской уѣздъ, затѣмъ Кременецъ и Владиміръ) въ сѣверо-западномъ, и затѣмъ въ юго-западномъ направленіи—на Галичъ. Необходимо предположить, что этотъ опустошительный потокъ на пути отдѣлялъ отъ себя рукава въ видѣ загоновъ. Поэтому намъ не кажется преувеличеннымъ извѣстіе густынской лѣтописи о томъ, что татары „и прочіе города и села огнемъ и мечемъ погубили“ (густ. подъ 1241 годомъ). Хотя несомнѣнно, что татары не довольствовались взятіемъ и разрушеніемъ однихъ большихъ городовъ, но главные удары ихъ направлены были на эти послѣдніе: когда возвратились изъ Польши въ Русскую землю Данило Романовичъ и Василько братъ его, то пришли они къ городу Берестю и не могли выйти (изъ него) въ поле по причинѣ смрада отъ множества избіенныхъ; во Владиміръ не осталось ни одного живаго человѣка, церковь св. Бого-

2*

родиницы наповнена была трупами и другія церкви были на-
полнены тѣлами мертвыми (ипат. лѣт.). Возвратившійся
вмѣстѣ съ Данииломъ, Михаилъ Всеволодовичъ (Кіевскій изъ
рода Черниговскихъ) пошелъ въ Кіевъ, но сталъ жить подъ
Кіевомъ на островѣ, конечно потому, что въ Кіевѣ жить
было негдѣ и нельзя. Плано-Карпини, проѣзжавшій чрезъ
южную Русь вскорѣ послѣ вторичнаго Батыева погрома (на
обратномъ пути изъ Венгріи), отмѣтилъ, что въ степи ле-
жало безчисленное множество череповъ и человѣческихъ
костей; путешественникъ увѣряетъ, что большая часть рус-
совъ были перебиты или взяты въ плѣнъ.

Однако опустошеніе, постигшее южную Русь, какъ ни
было оно велико, не оставило послѣ себя лишь пустыню;
нѣкоторые города совершенно уцѣлѣли; выше отмѣчены по
лѣтописи, какъ уцѣлѣвшіе: Кременецъ и Даниловъ; спасся
также Холмъ: „одержалъ бѣаше Богъ отъ безбожныхъ та-
таръ“. Татары не тронули Волоховской земли со всѣми ея
городами каковы: Деревичъ, Губинъ, Кобудъ, Кудинъ, Городецъ,
Божескый, Дядьковъ, съ тою цѣлью, чтобы жители сѣяли на
нихъ пшеницу и просо; за это (и за содѣйствіе Волохов-
скихъ князей сопернику Даниила князю Ростиславу) Даниилъ
впослѣдствіи плѣнилъ всю землю Волоховскую и пожогъ ихъ
города (ипатов. 1241 год.). Кромѣ вполнѣ уцѣлѣвшихъ ча-
стей территоріи слѣдуетъ замѣтить, что и во взятыхъ горо-
дахъ населеніе далеко не вездѣ все перебито полчищами
Батыя. Такъ по минованіи перваго опустошительнаго похода
Батыя на западъ, Галичъ оказался вовсе не пустымъ: въ
немъ не только видимъ тотчасъ же гражданъ, но и прежнія
дѣйствія вражды партій; тамъ опять захватили власть бояре.
Лѣтопись замѣчаетъ, какъ величался бояринъ Доброславъ:
ѣхалъ онъ съ гордостью къ Даниилу въ одной сорочкѣ и на
землю не смотрѣлъ, а „галичане текли устремени его“. И
это еще тогда, когда Батый былъ въ Венгріи.

Въ то же время оказалась заселенною и укрѣпленною Бакота (которую напрасно пытался отнять у Даниїла Ростиславъ Черниговскій). Въ распоряженіи Даниїлова печатника Кирилла при нападеніи на Болоховскую землю было 3000 пѣшихъ и 300 конниковъ.—Уцѣлѣло населеніе Перемышля, гдѣ тотчасъ послѣ прохода Батия, еще до возвращенія его назадъ, завелъ крамолу мѣстный епископъ и подручникъ Ростислава—Константинъ. Когда воевода Даниїла возвратилъ Перемышль своему князю, то догналъ бѣжавшаго епископа съ слугами его гордыми, и тулы ихъ бобровые раздралъ и прилбицы ихъ бобровые и барсуковые; захватилъ также словутнаго пѣвца Митусу, нѣкогда не захотѣвшаго служить Даниїлу (ипат. 1241 г.). Въ слѣдъ затѣмъ (1245 года) возвратившійся Ростиславъ могъ собрать тамъ „смерды многи пешыцѣ“. Въ 1246 году, при описаніи литовской войны, оказывается населеннымъ городъ Пинскъ: „и бысть радость велика во градѣ Пиньскѣ о побѣдѣ Данила и Василка“ (ипат. лѣт.) Въ 1249 году выступаетъ на сцену городъ Ярославль, „въ которомъ было много людей Даниїловыхъ и Васильковыхъ и бояръ много и городъ былъ крѣпокъ“. Дальнѣйшія показанія о населенности городовъ въ концѣ 40-хъ и въ 50-хъ годахъ XIII в. могутъ свидѣтельствовать уже не о томъ, что Батыево опустошеніе не было полнымъ, а объ успѣхахъ новаго заселенія Руси.

Всего болѣе разнорѣчій находимъ о судьбѣ города Кіева послѣ нашествія татаръ¹⁾.

Кромѣ приведенныхъ извѣстій объ опустошеніи Кіева Батыемъ, у насъ есть два извѣстія о времени, непосред-

---

¹⁾ См. В. Б. Антоновича: „Кіевъ, его судьба и значеніе“ (Кіев. Старина 1882 г., кн. I) и замѣтки А. И. Соболевскаго по поводу этого сочиненія: „Къ вопросу объ историческихъ судьбахъ Кіева“ (Универ. Извѣст. 1885 г.).

ственно слѣдующемъ за этимъ опустошеніемъ, именно описаніе путешествія Плато-Карпини чрезъ Кіевъ къ татарамъ и описаніе путешествія Даниіла туда же въ мѣстной лѣтописи. Плато-Карпини въ 1246 году ѣхалъ отъ города Владиміра въ городъ Кіевъ среди постоянной опасности за свою жизнь отъ литовцевъ; „но благодаря проводнику, котораго далъ ему князь Висилько (братъ Даниіла) онъ былъ безопасенъ отъ руссовъ, „которыхъ при томъ наибольшая часть была перебита или плѣнена татарами“. Въ Кіевѣ путешественникъ совѣтовался съ тысячникомъ и другими сановниками (боярами) о продолженіи своего пути; тысячникъ далъ ему подводы для дальнѣйшаго отправленія. Плато-Карпини нашелъ въ Кіевѣ до 200 дворовъ, разумѣется населенныхъ, ибо опустѣвшіе дома прежняго огромнаго населенія Кіева, конечно, должны были многочисленны. На возвратномъ пути къ Плато-Карпини „сбѣжались все Кіевляне“; доказательство, что населеніе въ Кіевѣ чрезъ 2 года послѣ обратнаго прохода татаръ, было, хотя и немногочисленное. При описаніи путешествія Даниіла (около 1245 года) наша лѣтопись передаетъ, что князь заѣхалъ въ Выдубицкій монастырь, гдѣ бесѣдовалъ съ „игуменомъ и всею братіею“; это извѣстіе не доказываетъ, что въ Кіевѣ, кромѣ Выдубицкаго монастыря, князю остановиться было негдѣ. Если существовали монахи въ этомъ монастырѣ, то нѣтъ причинъ думать, чтобы не могли существовать въ то время здѣсь и другія учрежденія и классы жителей. Что жители въ Кіевѣ въ то время были, это доказывается тѣмъ, что во время проѣзда Даниіла, Кіевъ находился подъ управленіемъ намѣстника Суздальскаго князя Ярослава—Димитрія Ейковича; въ пустой городъ не зачѣмъ было посылать правителя изъ странъ, столь отдаленныхъ. Вообще тотчасъ послѣ нашествія Батыя населеніе Кіева хотя и возстановлено, но очевидно съ меньшимъ успѣхомъ, чѣмъ въ прочихъ южно-русскихъ городахъ. Причина этого та, что Кіевъ началъ

падать и до татаръ вслѣдствіе передвиженія центра политической тяжести на западъ—въ Галицію и Волынь и на востокъ—въ Суздаль. Тѣ же причины продолжали дѣйствовать и послѣ Баттыя еще въ большую силу. Находясь подъ властію Суздальскаго князя, Кіевъ былъ внѣ района реставраторской дѣятельности Даниїла, а отъ дальняго сѣвера большой помощи ждать не могъ. Тѣмъ не менѣе Кіевъ никогда не могъ придти въ совершенный упадокъ, благодаря своему все-русскому религиозному значенію, особенно при оживленіи религиознаго чувства въ татарскую эпоху. Печерскій монастырь продолжалъ существовать, и въ немъ, по словамъ Максимовича, „продолжался непрерывный рядъ 7 игуменовъ, въ томъ числѣ зѣло учительный Серапіонъ, поставленный въ епископство Владиміро-Суздальское“ (1274 года). Наиболѣе уцѣлѣвшими частями Кіевщины надо признать заднѣпровскую ея половину (Остерскую и Любечскую волости), гдѣ находимъ и въ послѣдствіи населеніе густое съ крѣпкими древними основами государственнаго порядка.

Высказано мнѣніе, что „изъ всѣхъ областей южной Руси Черниговская область особенно обѣднѣла осѣдлымъ населеніемъ; менѣе приготовившись, чѣмъ другія области, она выдержала первый и самый сильный ударъ монголовъ и при этомъ оказывала самое энергичное сопротивленіе. Къ этой восточной окраинѣ можетъ быть примѣнено мнѣніе Н. И. Костомарова, что „въ Руси едвали осталась десятая часть прежняго населенія“ ¹⁾. Но преувеличенное выраженіе Н. И. Костомарова можетъ относиться лишь къ самымъ южнымъ окраинамъ Черниговской земли. Если уцѣлѣлъ Переяславль, то за-десенская лѣсистая страна Черниговщины должна была пострадать наименѣе; писатель, выразившій приведенное мнѣніе, самъ указываетъ на тотъ фактъ, что уже

---

¹⁾ И. Житецкій, Кіевская старина 1884 г. стр. 575.

въ 1240 года, когда еще Батый громилъ русскія земли за Днѣпромъ, Черниговъ не только оказывается существующимъ, но имѣетъ своихъ князей (Ростислава и Михаила). Объ опустошеніяхъ на сѣверѣ Черниговщины (Новгородѣ) ничего не видно изъ лѣтописей.

Какъ мгновенное опустѣніе страны во время похода Батыя, такъ и послѣдовавшее тотчасъ новое ея заселеніе объясняются тѣмъ, что большинство жителей не было избито, а бѣжало предъ татарами; что избито было преимущественно городское населеніе, надѣлавшееся отсидѣться за крѣпкими стѣнами. Какія средства спасенія находили бѣглецы, уясняетъ намъ сказаніе объ убіеніи князя Михаила Черниговскаго. Въ немъ разсказывается, что „иные же (жители) бѣжаша въ дальнія страны, иные же кряхуся въ пещерахъ земныхъ, и въ горахъ, и въ лѣсахъ“. Итакъ для жителей предстояло двоякое средство спасенія: бѣжать въ чужія страны, именно въ Польшу, Венгрію, Чехію, и во вторыхъ скрываться дома по лѣсамъ. Дѣйствительно бѣгство въ дальнія страны совершалось тогда громадными массами. Такъ лѣтопись разсказываетъ, что Даніилъ, возвращавшійся изъ Венгріи во время опустошенія Батыева, доѣхалъ до Синеводска и остановился въ монастырѣ св. Богородицы; „но вставши поутру, увидѣлъ множество бѣжавшихъ отъ безбожныхъ татаръ и воротился назадъ въ Венгрію“ (ипатов. лѣт.). Народъ очевидно бѣжалъ на западъ—въ Венгрію и Польшу массами (не одни бояре) и можетъ быть побѣды чеховъ надъ татарами, остановившія ихъ страшный путь на западъ, должны быть объяснены усиленіемъ чешскихъ войскъ бѣглецами. Догадываются, что главнымъ мѣстомъ убѣжища бѣглецовъ были лѣсистыя и мало-доступныя Карпаты. Даже изъ Кіева и Чернигова народъ бѣжалъ въ эти западныя страны, ибо князь Михаилъ бѣжалъ въ Венгрію, конечно, не одинъ; точно то же лѣтопись говоритъ и о черниговскомъ князѣ Мсти-

славѣ. Нѣтъ сомнѣнія, что жители прочихъ частей южной Руси находили себѣ убѣжище внутри русской территоріи; сказаніе о мученичествѣ Михаила, говорящее о бѣгствѣ въ лѣса, снято съ живой дѣйствительности; въ лѣсныя и болотистыя страны татарская конница обыкновенно не проникала. Лучшимъ убѣжищемъ могло быть тогда Полѣсье, какъ Припечское (по правую сторону Днѣпра), такъ и за-Десенское (по лѣвую).

По минованіи первой опасности жители начали тотчасъ же возвращаться въ свои жилища „Великій князь Михайло (передаетъ намъ сказаніе о его кончинѣ) возвратися къ Києву, и вси людѣ съ нимъ иже бѣаху разбѣглися на чужія земли, придоша на свою землю“. Что именно лишь въ большихъ городахъ было перебито лучшее (городское) населеніе, а жители мѣстъ менѣе крѣпкихъ, слыша о паденіи большихъ городовъ, бѣжали не защищаясь,—это доказывается тѣмъ явленіемъ, что послѣ татарскаго погрома центръ тяжести населенія переносится на нисшій классъ—черныхъ людей, который и даетъ побѣду своимъ князьямъ. Въ 1241 году Кирилль, намѣстникъ Даніила въ Бакотѣ, отразилъ попытку Ростислава черниговскаго на этотъ городъ такъ: „изыде нань со пѣшъци“. Въ 1245 году тотъ же Ростиславъ Михайловичъ явился опять въ Галицію въ качествѣ претендента на галицкій столъ и собралъ въ Перемышлѣ „смерды многи пѣшъцѣ“ (пѣшихъ). Даніиль выставилъ противъ него старую боярскую дружину, которая и была побита на рѣкѣ Сѣчницѣ, ибо у противниковъ „было много пѣхотинцевъ“. Лишь послѣ того, когда Даніиль „собралъ вои многи и пѣшъцѣ“, онъ прогналъ соперника. Такая перестановка центра тяжести въ отношеніяхъ классовъ населенія, т. е. перевѣсъ пѣхоты надъ конницею, смердовъ надъ дружинниками, сельчанъ надъ горожанами, совершившаяся послѣ татарскаго погрома, имѣетъ чрезвычайную важность для

новыхъ явленій послѣдующей русской исторіи (особенно сѣверовосточной).— Во всякомъ случаѣ, послѣ Батыева погрома тотчасъ-же (когда Батый былъ еще въ Венгріи) мы находимъ Галицію и Волинь опять заселенными и притомъ довольно густо. Съ 1243 по 1260 годъ, т. е. въ продолженіе 17 лѣтъ, югозападная Русь отдыхала отъ татарскихъ опустошеній. Татары лишь проходили чрезъ нее на Литву (1258 года) и Польшу (1259 года), но опустошеній Руси при этихъ походахъ въ лѣтописи не отмѣчается.

Возстановленіе населенія и гражданственности совершается мудростію Даниїла и его брата. Они возстановляютъ государственный порядокъ, утверждая свою власть въ Галичѣ и его провинціяхъ. Еще когда Батый не возвращался, Даниїль уже ѣздилъ по своему государству (на Понизье, до Бакоты и Калюса) „хотя уставити землю“. Они заботятся (и находятъ средства) объ огражденіи и безопасности границъ всей югозападной Руси, тогда составлявшей ихъ общее владѣніе; границы эти привлекали къ себѣ непріятелей со всѣхъ сторонъ. Вскорѣ послѣ Батыева нашествія (въ 1245 году) возникла война съ Болеславомъ, княземъ лядскимъ, когда Даниїль и Василько совершили наступательный походъ въ землю лядскую. Въ слѣдующемъ году пришла Литва и воевала около Пересопницы, такъ что Даниїль и Василько должны были спѣшить въ Пинскъ на защиту сѣверныхъ предѣловъ, что было исполнено ими блистательно. Тотъ же Даниїль по мѣрѣ силъ выполнилъ и другую неподсильную задачу военной защиты своего государства со стороны татаръ. Это время было вышею степенью успѣховъ короля Даниїла, и онъ не очень церемонился съ татарами; когда въ 1255 году, правитель Бакоты, Милѣй предалъ этотъ городъ татарамъ, то сынъ Даниїла—Левъ, по порученію отца, схватилъ какъ воеводу, такъ и баскака. Въ то же время татарскій баскакъ Куремса дѣлалъ безуспѣшную попытку захватить Кременецъ,

и когда враги Даниїла убѣждали татаръ идти на Галичъ, то татары отвѣчали: „Данило князь лють есть“. Этотъ „лютый князь“ дѣйствительно въ 1257 году отнялъ у татаръ всѣ украинные города, находившіеся въ ихъ непосредственной власти.

Для исторіи заселенія южной Руси въ особенности важны свѣдѣнія объ отношеніи Даниїла къ этимъ украиннымъ землямъ. Вся такъ называется Украина, т. е. степи по южному Бугу до Днѣпра, при нашествіи Батия волею-неволею попала подъ непосредственную власть татаръ; въ томъ числѣ нѣкоторое время и Кіевъ (послѣ 1246 до 1257 года). Эта полоса съ сѣвера начиналась отъ Тетерева, Взвязгла (Новоградъ-Волинска) и Межибожья и заключала въ себѣ Балоховскую землю и Побожье (при-бужскую степь). Въ 1257 году Даниїль „воздвигъ рать противъ татаръ“, и, посоветовавшись съ братомъ и сыномъ, послалъ войско подъ предводительствомъ Діонисія Павловича, который взялъ Межибожье; послѣ того войска Даниїла и Василька напали на Болоховскую землю, а войска Льва на Побожье и „на людей татарскихъ“. Въ слѣдующемъ году весною отправленъ, сынъ Даниїла, Шварнъ для дальнѣйшихъ завоеваній; онъ успѣлъ овладѣть Городкомъ, Сѣмоцемъ и всѣми городами, которые сидѣли за татарами, въ томъ числѣ Городескомъ и страню по Тетереву до Жидичева. Успѣхи Шварна побудили возстать и примкнуть къ Даниїлу Бѣлобережцевъ, Чарнятинцевъ и всѣхъ Болоховцевъ. Это подвижное населеніе украинъ, предшественники козаковъ, очевидно, охотно тянули къ русскому государству. Но жители укрѣпленныхъ мѣстъ по сѣверной границѣ украинъ относились къ дѣлу иначе. Взвязляне, находясь между двухъ огней, т. е. между войсками Даниїла и татарами, прибѣгли къ хитрости: они якобы добровольно взяли тіуна у Шварна, но потомъ не дали ему тіунить. Для дальнѣйшихъ успѣховъ въ этомъ направленіи Даниїлу потре-

бывалась помощь Литвы, которую Миндовгъ прислалъ ему; она состояла изъ Новгородцевъ (жителей Новгорода-Литовскаго) съ княземъ Романомъ; но эта помощь опоздала: городъ Взвязгль, главная цѣль похода, былъ окруженъ войсками подъ личнымъ предводительствомъ Даниїла, Василька, Льва и Шварна,—и сдался, сожженъ и разграбленъ, а жители выведены и подѣлены между Львомъ и Шварномъ ¹⁾. Но Кіевъ еще оставался подъ властію татарскою; въ послѣдствіи и онъ возвращенъ Даниїломъ, ибо въ 1259 году Куремса, тщетно пытавшійся остановить успѣхи Даниїла, успѣлъ захватить только Кіевъ. Не смотря на послѣдующіе обратные успѣхи татаръ въ 1261 году при Бурундаѣ, украинная полоса и Кіевщина остались за волынскими князьями, какъ увидимъ ниже.—Изложенное событіе указываетъ, что украинная Русь въ эпоху татарскую оставалось довольно густо населенною, имѣла нѣсколько крѣпкихъ городовъ; уживаясь съ татарскою властію, населеніе успѣло охранить само себя; но за то политически было отторгнуто отъ состава русскихъ княжествъ, что и оправдываетъ суровую мѣру Даниїла. Разрушеніе Возвязгля и выселеніе изъ него всѣхъ жителей, не должно насъ наводить на мысль о томъ, что Даниїль мало заботился о населеніи и укрѣпленіи окраинныхъ пунктовъ, преслѣдуя лишь цѣли властолюбія и добычи. Поступокъ Даниїла былъ дѣломъ временной необходимости для спасенія прочихъ частей южной Руси отъ непосредственнаго владычества татаръ. И такъ, татарское нашествіе не отодвинуло русскаго населенія съ южныхъ окраинныхъ степей. И въ до—татарское время русскія постоянныя поселенія на лѣвой сторонѣ Днѣпра не шли дальше Сулы, а направо не дальше

---

¹⁾ См. изслѣдованіе этого мѣста лѣтописи у Н. П. Дашкевича: „Болоховская земля“, у И. Л. Молчановскаго: „Оч. извѣст. о Под. землѣ“, стр. 120 и др.

водораздѣла Роси и Тясмина ¹⁾, по Бугу не дальше его верховьевъ, именно: по притоку его Деснѣ (гдѣ Кіевскій городъ Прилуки), или средней части уѣздовъ: Проскуровскаго, Летишевскаго, Литинскаго и Винницкаго ²⁾; по Днѣстру не дальше нынѣшняго Могилева Подольскаго ³⁾. Въ этихъ предѣлахъ находимъ русское населеніе и во всю татарскую эпоху; ниже Канева Плато-Карпини встрѣчалъ русскія селенія, именно на пространствахъ между Россією и Тясминомъ. О Бакотѣ и Калюсѣ, Болоховѣ и Побужьѣ упомянуто выше какъ о мѣстахъ весьма населенныхъ. Можно думать, что въ татарскую эпоху русская колонизація подвинулась еще болѣе къ югу: при-Днѣпровскія, при-Бужскія и при-Днѣстровскія степи могли быть населены плѣнниками, которыхъ татары выводили изъ центральныхъ пунктовъ русскихъ земель; села, непосредственно владѣемые ими, и отчасти остававшіяся въ такомъ положеніи до 2-й половины XIV вѣка, сѣяли на татаръ жито и пшеницу. Даніилъ стремился отнять у татаръ не только древнія части Волинской и Кіевской земли, но и эти вновь населенныя степныя пространства

Но прежде, чѣмъ стремиться къ этой отдаленной цѣли, ему предстояло заселить и упорядочить внутреннія центральныя части своего государства.

Вообще Даніилъ извѣстенъ столько-же своею гражданскою устроительною дѣятельностію, сколько и военными подвигами; ему несомнѣнно принадлежитъ основаніе нѣсколькихъ новыхъ городовъ (еще до нашествія татаръ); Таковы

---

¹⁾ Барсовъ: „Очер. рус. истор. геогр.“ стр. 120.

²⁾ Молчановскій: „Очеркъ изв. о Подольск. зем.“ стр. 87. Здѣсь лежало Побужье, игравшее межеумочную роль между Кіевщиною и Волинією и не было сгязано органически ни съ тою, ни съ другою.

³⁾ Ibid. стр. 91.

болѣе значительные города: Даниловъ, Угорескъ, Холмъ; при немъ же основанъ Львовъ. Лѣтопись въ особенности отмѣчаетъ основаніе Холма, рассказывал, что однажды во время охоты, князь увидѣлъ очень красивое и лѣсистое мѣсто на горѣ и освѣдомился у мѣстныхъ жителей, какъ называется оно; ему отвѣчали—Холмъ. Понравилось ему это мѣсто и онъ задумалъ создать на немъ небольшой городокъ, обѣщавшись построить въ немъ церковь св. Іоанну Злотоусту. Сначала князь построилъ маленькій городокъ, но видя, что ему Богъ помогаетъ, создалъ другой (большій и крѣпчайшій) городъ, котораго не могли взять татары. Наклонность Данила къ градостроительству должна была получить новую пищу и направленіе послѣ нашествія татаръ, когда нужно было вновь воздвигать города, разрушенные ими; ему принадлежитъ возстановленіе не только центральныхъ городскихъ поселеній (Галича, Владиміра, Луцка), но и окраинныхъ, напримѣръ Дрогичина. Вообще лѣтопись замѣчаетъ о немъ, что онъ „созда города многи“ (ипатовская лѣтопись), не только въ смыслѣ укрѣпленныхъ пунктовъ, въ защиту отъ татаръ и Литвы, но и въ смыслѣ городскихъ общинъ.

Для населенія новыхъ городовъ Даниилъ долженъ былъ прибѣгнуть отчасти къ иноземному элементу. Мы упомянули, что татарское нашествіе окончательно поразило древніе вѣчевые центры населенія. Новое городское населеніе составлялось уже изъ иныхъ элементовъ, включивъ въ себя немало иноплеменнаго этнографическаго матеріала. Лучшимъ представителемъ новаго города служить именно Холмъ, который Даниилъ избралъ центромъ своего обширнаго государства, куда онъ перенесъ реликвіи древняго Кіева и намѣревался перенести его историческое значеніе. Послѣ татарскаго погрома Даниилъ принялъ усиленные мѣры къ заселенію въ особенности Холма: „Данило нача призывати прихожаѣ нѣмцѣ и Русь, иновязычники и Ляхы; идяху день и во день

и уноты и мастерѣ всяціи бѣжаху изъ татаръ: сѣдѣлницы и лучницы, и тулинци, и кузницѣ желѣзу и мѣди и серебру; и бѣ жизнь, и наполниша двory окрестъ града, поле и села“. Въ центральную святыню своего города—церковь св. Ивана, опѣ перенесъ изъ Кіева драгоцѣнныя иконы и перевезъ оттуда же колокола, это знамя древней вѣчевой жизни. Но самой жизни воскресить уже не могъ: *тѣмцы, иноязычники и ляхи* не могли замѣнить тѣхъ старыхъ кіевлянъ, вѣрныхъ сыновъ „древней матери городовъ русскихъ“; создавался городъ мѣщанскій (ремесленный и торговый), лишенный древней государственной власти надъ окрестною страню. Впрочемъ при Даніилѣ наполненіе городовъ иноземцами далеко еще не сдѣлало такихъ успѣховъ, какъ впослѣдствіи; въ Холмѣ стекались не только иноплеменники, но и Русь (мы думаемъ, что „мастера, бѣжавшіе изъ татаръ“, не татары, а ихъ плѣнники—русскіе и иноземцы, а равно жители городовъ, непосредственно подчиненныхъ татарамъ). Но уже при ближайшихъ преемникахъ Даніила наплывъ иноземнаго населенія въ городахъ усиливается: въ 1287 году князь Мстиславъ собираетъ въ центральную церковь города Владиміра (для выслушанія и утвержденія завѣщанія брата о наслѣдованіи стола) „боляре Володимерскыя и мѣстичѣ русціи и нѣмци“ (ипатовская лѣтопись). При погребеніи князя Владиміра „плакалось по немъ все множество Владимірцевъ, мужи, жены и дѣти, нѣмцы, Сурожцы, Новгородци; жида плакали, какъ при взятіи Іерусалима, когда вели ихъ въ плѣнъ вавилонскій“ (ипатовская лѣтопись).

И въ составѣ прочаго населенія можно предположить нѣкоторую иноземную примѣсь. Можно принять догадку Н. П. Дашкевича, что побѣдоносные походы Даніила на сосѣднія страны, особенно на Литву должны были оканчиваться, какъ обыкновенно въ тѣ времена, выводомъ массы плѣнниковъ и поселеніемъ ихъ внутри своего государства; на это

указываетъ то обстоятельство, что донинѣ уцѣлѣло нѣсколько селъ на Волыни и въ Галиціи съ названіями, напоминающими племена Ятвяговъ, Прусовъ и Литовцевъ.

Несомнѣнно также, что измѣнился отчасти и племенной составъ боярскаго класса: къ Данилу, между прочимъ, бѣжали изъ своей земли „нарочитіи бояре и иные Ляхове“.

Не смотря на этотъ приливъ иноземныхъ началъ, населеніе южной Руси въ цѣломъ, послѣ нашествія татаръ, есть русское по преимуществу, продолжающее всѣ историческія традиціи до-татарской эпохи, помнящее права своихъ князей и отличающее себя ясно отъ сосѣдей и въ частности ляховъ, которые съ своей стороны противопалагаютъ себя жителямъ монархіи Данила, какъ русскимъ. Уже въ 1245 году возникла у Данила война съ „Болеславомъ княземъ лядскимъ“; рускіе князья вошли „въ землю лядскую“ и осадили городъ Люблинъ; „увидѣвше ляхове, яко крѣпче брань русская належитъ, начаша просити милость получить“; въ 1249 году въ битвѣ подъ Ярославлемъ, Василько сразился съ ляхами; „ляхомъ же лающимъ, рѣкушимъ: поженемъ на великыи бороды“. Эти большія бороды, т. е. рускіе, поразили ляховъ на голову. Правда, Данилъ, сблизившись съ западомъ, весьма часто пользовался дружескими услугами поляковъ и оказывалъ ихъ взаимно; но обѣ націи дѣйствовали какъ различныя и равныя. При описаніи похода на Чеховъ въ 1253 году, лѣтописецъ отмѣчаетъ: „не было въ землѣ Русѣй первѣе, иже бѣ воевалъ землю Чешьску, ни Святославъ хоробры, ни Володимеръ св.“ (ипатовская лѣтопись). Сохранились и всѣ племенные русскія особенности (въ образѣ веденія войны и вооруженія, за исключеніемъ незначительныхъ вѣщностей заимствованныхъ у татаръ); такъ, когда въ 1252 году Данилъ пошелъ на помощь Венгерскому королю противъ нѣмцевъ, въ полкахъ его у ратниковъ были „кони въ личинахъ и въ коярѣхъ кожаныхъ, и людье въ ярыцѣхъ“, по обычаю татарскому;

„самъ же (Даніиль) ѣха подлѣ короля по обычаю русскому“. Король былъ такъ восхищенъ его вооруженіемъ, что воскликнулъ: „не взялъ бы я тысячи серебра за то, что ты пришелъ по обычаю русскому отцовъ своихъ“. Вообще русскій король, весьма часто пребывавшій въ Венгріи и Польшѣ, коронованный панскимъ легатомъ, отнюдь не чуждавшійся запада, тѣмъ не менѣе остается самъ лично типическимъ образцомъ древне-русскаго князя и по справедливости долженъ именоваться южнымъ собирателемъ русской земли. Его государственно-устроительная дѣятельность, руководимая только національными интересами, имѣетъ много общаго съ дѣятельностію его современника Александра Невскаго.

Съ дѣятельностію Даніила по заселенію и устроенію страны соперничаетъ дѣятельность брата его—Василька; о немъ впослѣдствіи лѣтопись сообщаетъ, что у него былъ нѣкій умный и просвѣщенный мужъ Алекса, который при немъ многіе города срубилъ (ипат. лѣтопись подъ 1276 годомъ).

Успѣхи колонизаторской и благоустроительной дѣятельности Даніила на время были пріостановлены вторичнымъ грознымъ нашествіемъ татаръ въ 1261 году. Баскакъ Бурундай, гораздо болѣе энергичный, чѣмъ его предшественникъ Куремса, рѣшился отмстить за изгнаніе Даніиломъ татаръ изъ украинной Руси и потребовалъ отъ Даніила и Василька, разметать всѣ ихъ города; тогда, дѣйствительно, были разрушены укрѣпленія всѣхъ лучшихъ и большихъ городовъ (Данилова, Истожека, Львова, Кременца, Луцка и Владиміра). Уцѣлѣлъ только (вслѣдствіе хитрости) городъ Холмъ. Можно думать, что при этомъ дѣло не ограничилось однимъ срытіемъ укрѣпленій; жители беззащитныхъ городовъ должны были опять подвергнуться насиліямъ и избіенію, о чемъ однако лѣтопись умалчиваетъ. Въ остальные годы XIII-го вѣка происходили лишь мѣстныя опустошенія юго-западной Руси татарами; власть татаръ была уже общепризнана: „тогда

з

бяху вси князи въ неволѣ татарской“ (ипатовская лѣтопись подъ 1283 годомъ). Татары проходили чрезъ южную Русь во время своихъ походовъ на Литву, Польшу и Венгрію. Въ 1283 году, во время общаго сбора князей (по приказу татаръ) на войну съ Польшею на Бужскомъ полѣ, князья опасались общаго избіенія. Дѣло ограничилось, однако, насилиемъ и грабежами; татары „учиниша пусту землю Володимѣрскую“. Точно тоже произошло съ городомъ Львовомъ и его землею: „стояли на землѣ князя Льва двѣ недѣли кормясь и не воюя (т. е. не нападая на городъ), не давали изъ города выйти на зажитѣ; а кто выѣзжалъ изъ города, тѣхъ или избивали или брали въ плѣнъ, и иныхъ ограбивши пускали нагихъ, а тѣ отъ мороза перемерли, потому что зима была люта вельми, и учинили всю землю пустою. Перемерло въ городахъ во время осады безчисленное множество, а другіе перемерли въ селахъ, вышедши изъ городовъ, по отшествіи безбожныхъ агарянъ“. Послѣ ухода Телебуги и Ногая князь Левъ счелъ, сколько погибло въ его землѣ людей: „сколько поймано, избито и сколько перемерло волею Божию (и нашелъ что) 12¹/₂ тысячъ,“ (ипатовская лѣтопись). Количество громадное для того времени и для однихъ владѣній князя Льва.

Однако и нашествія 1261 и 1283 года не обратили южной Руси въ пустыню; доказательство лежитъ въ самыхъ сказаніяхъ объ этихъ нашествіяхъ; такъ, послѣ 1261 года очевидно, города уже были вновь укрѣплены, ибо жители заперлись въ гор. Львовѣ и другихъ городахъ, откуда не давали имъ выхода татары. Населенность страны, очевидно, была не малая, когда въ одной части ея безъ общаго опустошенія ея татарами, могло погибнуть 12¹/₂ тысячъ людей. Такіе быстрые успѣхи новой колонизаціи объясняются, тѣмъ, что ближайшіе преемники Даніила достойно продолжали его рмудую дѣятельность.

Продолжателями колонизаціонной и государственно-устроительной дѣятельности Даниїла и Василька явились князья Владимір Васильковичъ и Левъ Даниїловичъ. О первомъ лѣтопись рассказываетъ, какъ о князѣ—градостроителѣ и, между прочимъ, передаетъ, что въ 1276 года вложилъ Богъ въ сердце его мысль благую: началъ онъ думать, гдѣ бы поставить городъ за Берестѣмъ и взялъ книги пророческія (чтобы угадать по нимъ волю Божию); писаніе раскрылось на слѣдующихъ словахъ пророчества Исаїи: „и созиждутъ пустыни вѣчная, запустѣвшая преже, воздвигнути города пусты, запустѣвшая отъ рода“. Владиміръ уразумѣлъ повелѣніе Божіе изъ этихъ словъ, ибо „эта земля опустѣла въ теченіе 80 лѣтъ послѣ Романа“; тогда князь послалъ на розыски удобнаго мѣста для новаго города, Алексу, мужа хитраго, который при отцѣ его много городовъ срубилъ; онъ отправился по рѣкѣ съ туземцами на лодѣ и нашелъ мѣсто на рѣкѣ Лоснѣ; князь же самъ со своими боярами поѣхалъ туда и одобрилъ выборъ; онъ велѣлъ очистить мѣсто отъ лѣсу, и затѣмъ срубилъ городъ и нарекъ ему имя Каменецъ (ипат. лѣтопись. подъ 1276 год.). Кромѣ этого подробнаго описанія постройки Каменца, лѣтопись сохранила краткое извѣстіе о градостроительствѣ князя Владиміра вообще въ такихъ выраженіяхъ: „князь же Владиміръ въ княженіи своемъ многи города сруби, по отци своему: сруби Берестій и за Берестіемъ сруби городъ на пустомъ мѣстѣ (Каменецъ)“. И тутъ и тамъ онъ воздвигъ по каменной башни выотою въ 17 сажень. Въ прочихъ городахъ своего княженія онъ занимался украшеніемъ ихъ новыми церквами („въ Любомли постави церковь каменну“), чего, конечно, нельзя было-бы дѣлать, еслибы эти города лежали пустыми и въ развалинахъ. Стольный городъ его Владиміръ, при описаніи погребенія этого князя, оказывается весьма населеннымъ; въ составѣ населенія указываются граждане, слуги княжескіе,

3*

земскіе мѣстные бояре („лѣпшіи мужи Володимерьстіи) и все множество Володимерцевъ“, нѣмцы, Сурожцы, Новгородцы (Литовское населеніе?) и жида. Самый городъ былъ „величествомъ аки вѣнцемъ обложенъ“ (ипат. лѣтопись подъ 1288 годомъ).

Такъ русскіе князья исполняли свою священную миссію „созидать пустыни вѣчныя, воздвигать города опустѣвшіе“, не дожидаясь и не нуждаясь въ томъ содѣйствія чужой руки.

Что касается собственно украинскихъ земель и Кіевщины, то хотя еще при Даниилѣ Кіевъ опять захватили татары, но потомъ здѣсь не удержалось непосредственное господство ихъ. Кіевъ входитъ въ составъ монархіи Даниила: южные предѣлы Кіевской украины—Поросье составляли особый удѣлъ русскихъ князей; тамъ въ 70-хъ и 80-хъ годахъ XIII вѣка былъ князь Юрій Поросскій—подручникъ Владиміра и Мстислава Волынскихъ. Изъ этого можно заключить, что при Днѣпровская и при-Бужская украины, отнятыя у татаръ Данииломъ, уже не были возвращены подъ непосредственное управленіе баскаковъ, не смотря на успѣхи Бурундая въ 1261 году. На это указываетъ и то обстоятельство, что Кіевъ время отъ времени терпѣлъ новые набѣги татарскіе; по извѣстію лаврентьевской лѣтописи, въ 1300 году отъ татаръ „весь Кіевъ разбѣжался отъ татаръ“. Конечно, надо признать съ Максимовичемъ, такія выраженія гиперболическими, но во всякомъ случаѣ Кіевъ находился подъ ближайшими ударами кочевниковъ; населеніе его возстановлялось каждый разъ, но мало увеличивалось. Волынскіе князья не могли уже подавать ему помощи, когда раздѣленная монархія Даниила, начала близиться къ паденію подъ напоромъ съ сѣвера Литовцевъ. При нашествіи Гедимины на Кіевъ, въ немъ сидѣлъ особый князь разумѣется изъ рода Рюриковичей.

Признавая нѣкоторую достовѣрность за извѣстіями бѣлорусскихъ лѣтописей о походѣ Гедимины на Кіевъ, мы должны

признать, что въ началѣ XIV в. къ Кіеву тянули пригороды: Житомиръ, Овручъ, Бѣлгородъ, Слѣпородъ, Каневъ и Вышгородъ, что Кіевское княженіе стояло въ тѣсной связи съ сѣверщиною, князья которой сражаются противъ литовцевъ вмѣстѣ съ княземъ кіевскимъ, что населеніе страны не было ничтожнымъ, если было способно къ упорной защитѣ противъ такого могучаго врага, какимъ былъ Гедиминъ.

Оканчивая рѣчь о татарской эпохѣ, не можемъ обойти молчаніемъ вопроса о степени вѣдренія татарскаго этнографическаго элемента въ южно-русское населеніе. Для разрѣшенія его могутъ быть предложены лишь гипотезы, при построеніи которыхъ надо постоянно имѣть въ виду, что въ тѣ времена татары отличались весьма малою склонностію къ осѣдлости, а потому нѣтъ никакого вѣроятія признать, что они, добровольно, вселялись въ среду русскаго населенія. Если въ украинныхъ мѣстахъ находимъ при Даниилѣ „людей татарскихъ“, которыхъ этотъ князь присоединяетъ къ своему государству, то подъ такимъ выраженіемъ слѣдуетъ разумѣть степныя южно-русскія колоніи въ открытыхъ мѣстахъ находившіяся подъ непосредственною татарскою властію. Впослѣдствіи, при Ольгердѣ въ тѣхъ же украинскихъ мѣстахъ (Подоліи) встрѣчались села, съ татарскимъ населеніемъ, признававшія власть литовскаго великаго князя, какъ свидѣтельствуешь Ляннуа; но и тогда путешественникъ отмѣчаетъ только одно такое село. Первые литовскіе князья несомнѣнно поселяли татаръ въ южныхъ укрѣпленіяхъ, образуя изъ нихъ такой же военный оплотъ, какъ прежде кіевскіе князья дѣлали на Руси съ торками и половцами (см. ниже); но и здѣсь такая татарская примѣсь не была велика. Эту примѣсь въ украинскомъ населеніи въ XV и XVI вв. отмѣтимъ въ своемъ мѣстѣ. Большія массы татарскихъ выходцевъ поселяемы были на сѣверѣ, вблизи Вильны, подъ непосредственнымъ наблюденіемъ за ними высшей власти; тамъ татарскія

поселенія сохранялись до позднѣйшаго времени и обитатели ихъ составляли особый разрядъ служилыхъ людей. Нѣчто подобное (но въ меньшихъ размѣрахъ) было и внутри южной Руси, напр. около замковъ Острога и Мозыря; Нарбутъ сохранилъ слѣд. извѣстіе; „однажды сенаторы литовскіе упрекали Витовта въ томъ, что онъ далъ татарамъ на Литвѣ и на Руси слишкомъ обширныя земли, обращая его вниманіе, что этотъ народъ можетъ быть небезопасенъ для страны. Нѣтъ, отвѣчалъ онъ, я противнаго мнѣнія, потому что добротой приручаются и самые дикіе звѣри“¹⁾. Иногда выходцамъ татарскимъ даваемы были пожалованія имѣній на югѣ (напр. при Витовтѣ князю Глинскому, обширный родъ котораго владѣлъ въ XV вѣкѣ многими землями въ сѣверской украинѣ и въ центральныхъ частяхъ южной Руси); но это были обрусѣвшія единицы, не имѣвшія этнографическаго вліянія на цѣлую массу населенія. Въ составѣ высшаго класса земель Кіевской и Волынской въ XIV и XV вѣкахъ находилось мало примѣсей татарщины (судя по грамотамъ Коріатовичей, Витовта и Свидригайла). Въ полномъ спискѣ пановъ Волынской земли 1528 г. не находимъ ни одной фамиліи татарской по названію. Если въ XVI в. видимъ нѣкоторыя дворянскія фамиліи татарскаго происхожденія (Кобызевичи, Шабловскіе и друг.), то нужно знать, что довольно сильное внѣдреніе татарскаго элемента въ южно-русскую этнографическую особь относится уже къ тѣмъ временамъ, когда южно-русскіе магнаты, а потомъ и польскіе въ южной Руси окружали себя цѣлыми полками и хоругвями татаръ и поселяли ихъ вокругъ своихъ замковъ.

Дѣлая общій выводъ изъ приведенныхъ фактовъ относительно XIII в., мы должны признать, что:

---

¹⁾ Нарбутъ, VI, стр. 556.

²⁾ См. Акты Вил. Ком. т. XIII. № 6

1) Дѣйствительно произошло громадное опустошеніе всей южной Руси въ 40-хъ годахъ этого столѣтія; численность населенія должна была уменьшиться здѣсь повсюду. Но

2) Край отнюдь не остался послѣ татаръ пустынею: населеніе быстро возстановляется послѣ Батыева погрома, (хотя въ меньшемъ количествѣ), что видно изъ возстановленія городовъ и гражданскаго порядка тотчасъ послѣ Батия.

3) Главный этнографическій составъ новаго населенія— тотъ-же, какой былъ и прежде; ибо главнымъ образомъ оно возстановляется изъ бѣглецовъ, спасавшихся во время погрома.

4) Замѣтно существенное измѣненіе въ этнографическомъ составѣ лишь городскаго населенія и притомъ преимущественно городовъ Галиціи и западной Волыни, гдѣ находимъ, хотя и не въ равномъ значеніи съ русскими, нѣмцевъ, поляковъ и евреевъ.

5) Вселеніе татарскаго племеннаго начала въ южно-русское населеніе должно быть признано ничтожнымъ. Національная, культурная, религіозная и историческая вражда между этими народами была такъ велика, что очевидно не могла допустить въ этомъ случаѣ смѣшенія расъ. Лишь на югъ отъ Роси и Сулы въ древней странѣ торковъ, черныхъ клобуковъ и половцевъ надо признать постоянные осадки татарскихъ поселеній.

6) Возможно предположить, что произошла нѣкоторая перестановка этнографическихъ группъ среди самого русскаго населенія. Походъ татаръ направлялся отъ востока къ западу; онъ гналъ передъ собою массу бѣглецовъ на западъ; слѣдуетъ предположить, что при опустошеніи Черниговской земли, часть населенія спасалась на правый берегъ Днѣпра; затѣмъ, застигнутая тѣмъ же бѣдствіемъ и здѣсь, подвинулась далѣе на Волынь и въ Галицію. Извѣстно, что въ Карпатахъ поселилась цѣлая группа черниговцевъ; Да-

ніилъ послѣ Батыева погрома запрещалъ раздавать города въ Галиціи черниговскимъ служилымъ людямъ. Возвращаясь назадъ, бѣглецы, конечно, осѣдали тамъ, гдѣ было безопасно, т. е. гдѣ былъ центръ дѣятельности и власти Даниїла, именно: въ городахъ Волыни и Галиціи, возстановленныхъ этимъ княземъ. Единство монархіи Даниїла вообще надо признать главнымъ фактомъ и въ исторіи смѣшенія этнографическихъ элементовъ—сѣверянъ, полянъ, водынянъ и червоноруссовъ.

III.

XIV-й вѣкъ (самый бѣдный достовѣрными историческими сказаніями) переноситъ насъ къ явленіямъ другаго порядка; тогда главный интересъ сосредоточивается на отношеніяхъ южной Руси не къ татарамъ, а къ литовцамъ: южная Русь входитъ въ составъ обширнаго "Литовскаго государства, но пока не какъ провинція, а какъ зависимый удѣлъ.

Какъ относится это событіе къ успѣхамъ заселенія ея и не приноситъ ли оно новаго чуждаго этнографическаго элемента въ составъ населенія этой страны?

Уже въ первой половинѣ XIII вѣка по разсказу Плато-Карпини, Литва дѣлала опустошительные набѣги до самаго Кіева; путь отъ Владиміра Вол. въ Кіевъ не былъ безопасенъ отъ литовцевъ. Но тогда еще былъ Даніилъ во всемъ могуществѣ своей военной славы; онъ, Владиміръ и Мстиславъ сдерживали съ сѣвера (въ области Припети, въ предѣлахъ Пинскаго княжества) напоръ литовской силы. Волинская лѣтопись наполнена за вторую половину XIII вѣка сказаніями о кровавыхъ стычкахъ упомянутыхъ князей съ литовцами. Въ началѣ XIV вѣка эта сдерживающая сила ослабѣла въ раздвоенной монархіи Даніила; потокъ хлынулъ съ сѣвера, производя новое передвиженіе населенія въ южной Руси.

Въ то же время и тоже обстоятельство открыло свободную дорогу и съ запада, для захватовъ со стороны Польскаго

короля Казимира, что въ свою очередь могло отразиться на перестановкѣ элементовъ населенія. — Разсказъ позднихъ западно-русскихъ лѣтописей о роковомъ исходѣ борьбы съ Литвою, именно опoходахъ Гедими́на на Во́лынь и Кіе́въ, наполненъ разными недостоверными и прямо ошибочными подробностями (особенно въ именахъ дѣйствующихъ лицъ); но общая связь событій не позволяетъ признать вымышленнымъ весь разсказъ; въ немъ остается несомнѣнно зерно исторической истины. Во́лынь и Кіе́въ должны были подвергнуться опустошительному набѣгу Литвы въ первой четв. XIV вѣка, когда раздѣленное государство Дани́ла не могло уже противоставить такой силы отпора, какъ прежде. Общій тонъ разсказа о нападеніи на Во́лынь совершенно согласенъ съ обстоятельствами времени: во время осады города Влади́мира, князь Во́лынскій искалъ помощи татаръ, какъ часто дѣлали русскіе князья и прежде; но союзники были разбиты Гедими́номъ, и городъ сдался. Послѣ того Луцкій князь бѣжалъ безъ битвы за Днѣпръ. Намъ не должно смущать то обстоятельство, что и потомъ до 1340 года мы находимъ князей Рюриковичей на столахъ земли Во́лынской; нашествіе подвижной дружины не есть государственное завоеваніе нашего времени. Быть можетъ никакихъ условій подданничества не было вовсе постановлено тогда, какъ не дѣлали такихъ условій и татары; но наступала естественная фактическая зависимость побѣжденныхъ, въ силу разъ испытаннаго превосходства врага. Изъ Во́лыни Гедими́нъ двинулся къ Днѣпру, овладѣлъ силою оружія Овручемъ, Житомиромъ и наконецъ въ битвѣ на рѣкѣ Ирпени поразилъ послѣднія союзныя силы южно-русскихъ князей: Кіевскаго, Переяславскаго, Брянскаго и Бѣгнеча-Луцкаго (имена, большею частію, переименованы). Кіе́въ взятъ чрезъ осаду, но не преданъ разграбленію. Пригороды Кіевской земли (Бѣлгородъ, Снепородъ, Каневъ и друг.), а также Брянскъ и Переяславль покорились добровольно.

Въ Кіевѣ Гедиминъ будто бы оставилъ своего намѣстника (что могло имѣть мѣсто лишь до назначенія сюда удѣльнаго князя); мѣстныхъ князей, Рюриковичей, уже не стало; они всѣ или погбли, или бѣжали въ Рязань; но въ послѣдствіи мы находимъ и здѣсь князя Ѳедора (1331 года), который, очевидно, находится подъ властію Гедимина, ибо исполняетъ его приказаніе (гонится за новопоставленнымъ владыкою Новгородскимъ, котораго хотѣлъ схватить Гедиминъ, когда тотъ скрываясь пробирался изъ Владиміра-Волынска „межи Литвы и Кіева“ (между тѣмъ, угодный Гедимину претендентъ на Псковскую епископію, Арсеній спокойно пошелъ изъ Волыни на Кіевъ). Упомянутый князь Ѳеодоръ былъ, очевидно, подручникъ Гедимина, князь—намѣстникъ.

Въ исторіи нашествія Литвы на южную Русь ясно выдается та особенность отъ татарскихъ нападений, что населеніе не предается избіенію, города не опустошаются. Новые завоеватели обнаружили гораздо больше инстинктовъ государственности, чѣмъ татары. Въ болѣе раннія времена и Литва вела опустошительный варварскій способъ войны; такъ въ 1274 года Дрогичинъ былъ сожженъ „окаяннымъ и треклятымъ Тройденомъ, княземъ литовскимъ, который при этомъ избилъ всѣхъ жителей отъ мала и до велика“, такъ что полагаютъ, что нынѣшній Дрогичинъ возникъ на другомъ мѣстѣ; но въ XIV вѣкѣ, при Гедиминѣ, литовцы уже не обнаруживаютъ такихъ признаковъ варварства. Да это и неудивительно, ибо государство Гедимина и до завоеванія южной Руси было уже почти вполне русскимъ, заключаая въ себѣ всю Бѣлоруссію. Поэтому мы въ правѣ заключить, что литовское нашествіе не только не вело къ дальнѣйшему опустошенію края, но содѣйствовало умиротворенію его водворенію въ немъ большаго спокойствія отъ татаръ. Хотя татары не оставили еще вполне внутреннихъ областей южной Руси, баскаки продолжали посѣщать самый Кіевъ, но, очевидно,

власть татарская должна была значительно ослабнуть въ то время; въ мѣстномъ населеніи Кіевщины сохранялось преданіе, что Гедиминъ поразилъ татаръ въ самомъ отдаленномъ гнѣздѣ ихъ, именно: взявъ Кафу, Перекопъ и Черкасъ пятигорскихъ; взятыми въ плѣнъ колонизовалъ степи на лѣвомъ и правомъ берегахъ Днѣпра; именно, ему приписывается основаніе города Черкасъ и населеніе его упомянутыми плѣнниками ¹⁾. Конечно, такое преданіе не есть историческій фактъ; но мысль, заключенная въ немъ, т. е. укрѣпленіе южныхъ границъ государства и наполненіе военныхъ колоній плѣнниками, не нарушаетъ историческаго правдоподобія.

Другія послѣдствія возникаютъ изъ отношенія южно-русскаго населенія къ самимъ литовцамъ. Хотя, какъ сказано, нашествіе Гедимина отнюдь нельзя признавать государственнымъ присоединеніемъ территоріи въ нашемъ смыслѣ, хотя внутренніе порядки оставались въ южно-русскихъ земляхъ прежніе и даже продолжали отчасти править прежніе князья, но, очевидно, власть язычниковъ на первыхъ порахъ была весьма тягостна для южно-руссовъ и въ особенности кіевлянъ. Населеніе изъ Кіева отливало или на сѣверъ, или на западъ: въ 1332 года пришелъ изъ Кіева служить въ землю Суздальскую бояринъ Родіонъ Нестеровичъ съ 1700 своихъ дворянъ, фактъ доказывающій значительную населенность Кіева въ татарское время и отливъ его въ первое время литовскаго владычества. Волынскіе князья, очевидно держались болѣе самостоятельно. Городъ Владиміръ Волынской продолжаетъ быть стольнымъ городомъ всеюжно й Руси; тамъ въ 1331 году пребывалъ митрополитъ Теогностъ; туда явились къ нему для посвященія новгородскій владыка и претендентъ на отдѣльную епископію псковскую

---

¹⁾ См. N. XIV.

(Нов. 1-я лѣт). Константинопольскій патріархъ своею грамотою 1354 года призналъ Кіевъ городомъ, непригоднымъ для резиденціи митрополита. Однако, какъ увидимъ сейчасъ, высокое значеніе матери городовъ русскихъ вскорѣ опять возстановило Кіевъ по крайней мѣрѣ въ размѣрахъ, до которыхъ онъ дошелъ въ татарскую эпоху. Прочія страны южной Руси, которыхъ власть литовская не касалась непосредственно, могли чувствовать только благодѣянія сильной защиты могучаго военнаго государства.

Въ нашей литературѣ высказано предположеніе, что въ началѣ XIV ст., въ періодъ подчиненія южной Руси литовцамъ, „область поселенія южно-русовъ значительно суживается, сравнительно съ предшествовавшимъ періодомъ“, т. е. татарскимъ¹⁾. Доказательства этого находятъ въ путешествіи Пимена Воронежскаго, который, проѣхавъ между Сеймомъ, Сулою и Днѣпромъ, такъ описываетъ эту страну: „бѣше бо пустыня зѣло; не бѣше бо видѣти тамъ ни града, ни села... не бѣ бо видѣти челоуѣка, точію пустыня велія и звѣрей множество“. Но степи между лѣвымъ берегомъ Сулы и Днѣпромъ и прежде не были заселены русскимъ народомъ, а равно и мѣстность за Семью до Донца, оставалась во власти кочевниковъ еще съ того времени, когда сѣверянское населеніе въ XI—XII в. было оттѣснено съ этой исконной земли половецкой. Вообще съ побѣдами Гедимины, т. е. съ началомъ обратнаго движенія народовъ съ запада къ востоку, это не вяжется. Можно предположить, что татарскія кочевья съ тѣхъ поръ подвинулись къ югу, стали держаться подальше отъ южно-русскихъ предѣловъ. Это, между прочимъ, можно усмотрѣть изъ того, что Ольгердъ, ища театра рѣшительныхъ битвъ съ татарами, нашелъ его на Синихъ водахъ, а Витовтъ на Ворсклѣ. Стрыйковскій го-

---

¹⁾ Ир. Житецкій; Кіев. Стар. 1884 г., сент., стр. 6.

ворить объ Ольгердѣ, что онъ освободилъ отъ татаръ Торговицу, Бѣдую Церковь, Звенигородъ и всѣ степи отъ Очакова до Кіева и отъ Путивля до устья Дона и оттѣснилъ ихъ до Волги. Эти преувеличенныя сказанія явились послѣдствіемъ преданія о дѣйствительныхъ подвигахъ первыхъ литовскихъ князей.

Произошло ли тогда какое-либо вселеніе литовскаго племеннаго начала въ южную Русь?—Мы видѣли, что лѣтопись передаетъ (сомнительный) фактъ назначенія Гедиминомъ въ Кіевъ намѣстника-литовца,—и только. Нѣкоторыя единичныя лица и впослѣдствіи назначаемы были правителями городовъ въ южной Руси (напр. въ нач. XV в. Гедигольдъ староста подольскій); но это временное и пришлое населеніе, по минованіи службы, опять возвращалось въ свои сѣверныя литовскія земли. Въ составѣ осѣдлаго землевладѣльческаго класса мы не можемъ отыскивать литовскую примѣсь не только въ XIV в., но и въ нач. XV в.; тогда не могло быть никакой приманки для воинственныхъ дружинъ, жившихъ еще военною добычею, поселяться въ чужой странѣ, среди чужого населенія. Сподвижники Гедимины и Ольгерда всѣ тѣснились около своихъ вождей въ ихъ родныхъ литовскихъ замкахъ.

Есть извѣстіе, что уже ко временамъ Гедимины относится начало землевладѣнія литовскихъ пановъ на территоріи южной Руси; Бѣлевскій отмѣтилъ такой фактъ на межигорской рукописи (содержащей такъ называемыя лѣтописи Волини и Украины): „1333 года Альбрехтъ Гаштольдъ, воевода Виленскій, основалъ замокъ и монастырь между Кіевомъ и Черниговомъ на р. Острѣ, между Днѣпромъ и Десною, въ своемъ наслѣдственномъ имѣніи и передалъ (монастырю) села: Выползовъ, Филиповщину, Естаминку, Крохаевъ, Боденковичи, Зувинъ, Червинъ, Зовлынцизну, Пророковщину и близъ монастыря и замка мѣстечко Остеръ, а также озера: въ Чер-

винѣ озеро изъ Днѣпра—тони двѣ, въ Ходенковичахъ озеро изъ Десны—тони двѣ, въ Крохаевѣ озеро изъ Десны—тоня одна, въ Ялмункѣ озеро изъ Десны—тони двѣ и озеро изъ Десны городское—тоня одна. Но когда татары разрушили вмѣстѣ съ замкомъ и монастырь, то онъ уже не былъ возстановленъ; уже потомъ Сигизмундъ-Августъ возстановилъ одинъ замокъ и поставилъ первымъ старостою Константина Ратомскаго¹⁾. Но въ этомъ фактѣ, если отнести его къ 1333 г., нѣтъ ничего правдоподобнаго. При Гедиминѣ его сподвижники-литовцы были язычники; они не могли имѣть *наследственныхъ* имѣній въ южной Руси. Думать надобно, что здѣсь вѣрный фактъ обладанія г. Остра Гаштольдомъ (быть можетъ современникомъ Витовта), отнесенъ къ эпохѣ столь ранней.

Относительно временъ болѣе позднихъ, т. е. эпохи Витовта (нач. XV в.) можно бы предположить, что литовскаго элемента въ составѣ южно-русскаго населенія мы не замѣчаемъ потому, что письменные памятники относительно состава населенія дошли до насъ уже изъ того времени, когда литовцы успѣли обрусѣть и принять фамиліи мѣстной русскаго формы.—Но замѣтное и явное обрусѣніе литовцевъ вообще на территоріи Литовскаго государства совершается на глазахъ исторіи,—именно во времена Витовта, въ началѣ XV в. Отъ этого времени мы имѣемъ уже достовѣрныя историческія свидѣтельства, дающія намъ возможность сравнить процессъ ассимиляціи литовцевъ на сѣверѣ—въ Бѣлоруссіи съ одновременнымъ составомъ населенія южной Руси. Составъ совѣта Витовта, т. е. высшихъ чиновъ литовскихъ, обозначенныхъ на актѣ Городельской уніи 1413 г., былъ таковъ: Монивидъ (воевода виленскій), Явинъ (троцкій), Мин-

---

¹⁾ См. Н. П. Дашкевича: „Замѣтки по исторіи литовско-русскаго государства“, стр. 57.

гайло (каштелянъ виленскій), Сунгайло' (тропкій), Ненира Остикъ, Бутримъ, Голигинъ, Николай Билиминъ, Корейво, Вышигердъ, Монтигердъ, Товтигердъ, Иванъ Гапшольдъ, Волчко, Кульва, Бусовда, Ядота, Рало, Иванъ Римовидовичъ, Гинендъ Концевичъ, Докса, Николай Бейнаръ, Волчко Когутовичъ, Як. Мингелъ, Вожнаръ Ворколовичъ, Григорій Сангава, Сакъ, Начко, Вербунтъ, Монстивильдъ, Стан. Вышигинъ, Войшинъ Даменковичъ, Монстольдъ, Андрей изъ Укнетовичъ, Качанъ Суковичъ, Іоан. Эйвильдъ, Стан. Бутовтовичъ, Мунимундъ изъ Сесниковичъ, Родваль, Кочанъ Мичухъ, Гердудъ, Куппа, Войдыль Кошиловичъ, Сургутъ etc ¹⁾. Здѣсь на всю большую массу именъ приходится только около пяти, звучащихъ по русски; то могли быть или обрусѣвшіе литовцы или старые русскіе бояре; но и эти послѣдніе могутъ быть отнесены на счетъ южной Руси. Здѣсь всѣ успѣхи обрусѣнія обнаруживаются пока христіанскими именами, присоединенными къ нѣкоторымъ литовскимъ фамиліямъ. Черезъ 9 лѣтъ послѣ Городельской уніи Витовтъ заключаетъ мирный договоръ съ орденомъ (27 сентября 1422 г.); изъ подписей на актѣ этого договора наблюдаемъ дальнѣйшіе слѣды потери племеннаго облика высшими литовскими фамиліями; именно, кромѣ князей, которые уже, большею частію, носили христіанскія имена, здѣсь находимъ: Михаила Ивановича — старосту кievскаго, Григорія Семіоновича и Ивана Путятю — князей (duces) земель литовскихъ и русскихъ; изъ пановъ отмѣчаются: Войцѣхъ, иначе Монивидъ, Христіанъ, иначе Остикъ, Янъ, иначе Явнисъ, Георгій, иначе Бедигольдъ — староста подольскій, Румпольдъ — витебскій, Янъ Бутримъ — смоленскій, Михаилъ, иначе Монвидъ — староста гродненскій, Янъ, иначе Гримальдъ и etc ²⁾.

¹⁾ Vol. leg. I, 129—130; сл. ibid. стр. 131 и Данил. Skarb. Diplomat. II, N, 1025 и 1026.

²⁾ Даниловичъ: Skarb. Dypł. II, N. 1359.

Здѣсь, хотя литовскій элементъ уступаетъ мѣсто польскому (Войцѣхъ, Янъ и другіе) и русскому, но еще явно преобладаетъ; не остается никакого сомнѣнія, что мы имѣемъ дѣло съ литовцами, за исключеніемъ трехъ первыхъ именъ, относящихся къ южной Руси. Даже въ самомъ концѣ княженія Витовта совѣтниками его были: Гедигольдъ—воевода и староста виленскій, Румбольдъ—маршалъ литовскій, Николай Малдрикъ ¹⁾, Явнутъ—воевода троцкій, Гаштольдъ—маршалъ дворный ²⁾. Въ такомъ же (литовскомъ) составѣ остается рада вел. княжества и при Свидригайлѣ (какъ она обозначена на актѣ мирнаго договора съ орденомъ 1431 года ³⁾).

Совершенно иное находимъ мы въ то же время, при томъ же Свидригайлѣ въ отдѣльной радѣ Волынской земли (т. е. южной Руси вообще): въ грамотѣ этого князя 1430 года Ивану Мышатѣ, данной въ Луцкѣ, мѣстная рада обозначена въ такомъ составѣ: князь Ив. Вас. Чорторызскій, п. Ив. Козаринъ, п. Немира—староста Луцкій, п. Гаврило Шило Кирдеевичъ, п. Василій Полоцкій, п. Пѣшко—маршалокъ, князь Ѳеодоръ Козека, п. Семашко Епифановичъ, п. Федько Колодязскій—канцлеръ, Федько Козловскій ⁴⁾. Сравнивая это съ подписями на сѣверо-западныхъ актахъ, видимъ огромную разницу въ составѣ правительствующихъ лицъ.

Что литовскій элементъ составляетъ самую ничтожную примѣсь въ составѣ населенія южной Руси, и именно только въ составѣ высшаго—землевладѣльческаго класса, это можно прослѣдить по дошедшимъ до насъ грамотамъ мѣстныхъ князей. Въ грамотахъ временъ Ольгерда, Коріатовичей и Любарта почти не встрѣчается литовскихъ племенныхъ

---

¹⁾ Нарбутъ, VI, 548 и 554.

²⁾ Даниловичъ: Skar. dypl. II. № 1514, 1515.

³⁾ Нарбутъ, VII, dodatki, str. 9—16.

⁴⁾ Ае. южн. и зап. Рос. I, № 18.

названій ни въ числѣ лицъ, получающихъ привилегіи, ни въ составѣ мѣстныхъ бояръ, свидѣтелей акта: въ 1375 г.—въ грам. Алек. Коріатовича свѣдки: Гринко, Рогожка, Прокопъ и Семенка Корабчевскіе; по грам. Витовта 1383 года получаетъ привилегію Василій Корачевскій; по грам. 1427 года Есько Нешевичъ. По грамотамъ Свидригайла, писаннымъ въ Луцкѣ и Кіевѣ, на большую массу бояръ съ мѣстными русскими фамиліями, лишь изрѣдка является одинъ—два съ литовскими прозваніями; такъ въ грам. 1408 года, наряду съ Гулевичами, Кожариномъ, Волотовичемъ, Чорнымъ и Мукосѣвичемъ, и двумя съ сомнительными польскими наименованіями (п. Хохлевскій, п. Янъ Войницкій) является только одна фамилія литовская—Монвидъ—староста Подольскій и Кременецкій). По грам. 1431 года привилегію получаетъ Браславскій землянинъ, Карпъ Ивановичъ Микулинскій; другіе, упоминаемые въ томъ актѣ Браславскіе земляне: Тихонъ Слупыця, Вас. Омелковичъ, Сем. Юзыновичъ, Макс. Тымковичъ, Яргола, Евсѣй, п. Кмыта; имена обозначенныхъ въ грам. 1430 года приведены выше. Въ грам. 1437, писанной въ Кіевѣ, между 11-ю свидѣтелями находимъ одного литовца—Войдила; по грам. 1438 года привилегію на имѣніе въ Летичевскомъ повѣтѣ получаетъ Григ. Стреченовичъ; въ грам. 1442 года, писанной въ Кіевѣ, въ пользу Андр. Воятовича, являются свидѣтелями: Носъ, Паорша, кн. Глинскій, Гулевичъ, Кирдеевичъ, Чорный, Дчюса и Стоянъ; изъ нихъ два звучатъ по литовски. Въ грам. 1445 года Петрашу Мыльскому, писанной въ Луцкѣ, свидѣтелями являются тѣ же русскіе бояре (Гулевичи и пр. съ присоединеніемъ Шида); тоже въ грам. 1446 года, писанной тамъ-же; при Казимирѣ получаетъ пожалованіе Кіевскій бояринъ Пирхайло.

Въ XV вѣкѣ, и въ началѣ XVI в. въ населеніи Кіевщины и Волыни видимъ только княжескія фамиліи (впослѣдствіи весьма многочисленныя но за то совершенно обрусѣвшія), несомнѣнно литовскаго происхожденія.

Отъ времени Сигизмунда I до насъ дошла полная перепись князей и землянъ Волынской земли 1528 ¹⁾; въ ней (кромя князей) находимъ болѣе, чѣмъ 200 фамилій, и между ними только двѣ литовскія: Прушкисъ и Монтовтовичъ. Конечно, къ тому времени нѣкоторые изъ литовцевъ, которые могли быть въ южной Руси, успѣли обрусѣть; но это въ свою очередь доказываетъ численное ничтожество здѣсь литовцевъ среди кореннаго русскаго населенія. Слѣдуетъ также имѣть въ виду, что племя, завоевавшее южную Русь, само отличалось замѣчательною этнографическою пассивностію; оно съ легкостію и быстротою усвояло себѣ чужой національный обликъ. Государство, имъ основанное, уже при Ольгердѣ, сдѣлалось вполне русскимъ (по правительственному языку и учрежденіямъ); въ немъ не замѣчается никакой борьбы между племеннымъ литовскимъ началомъ и большинствомъ населенія—русскимъ. Лишь съ конца XIV вѣка высшіе классы литовцевъ начали съ такою же быстротою усвоять польскій этнографическій обликъ и съ тѣхъ поръ установилась замѣтная борьба между русскимъ и этимъ мнимо-литовскимъ (т. е. польскимъ) началомъ.

Въ переписи хоругвей 1421 г., сдѣланной по распоряженію короля Ягайла ¹⁾, перечисляется составъ военно-служилаго класса, по всей видимости бѣлорусскаго. Въ ней между множествомъ именъ русскихъ и ополяченныхъ, встречаемъ не мало фамилій чисто-литовскихъ, напр. Торвидъ, Лерткевичъ, Вайшалкъ, Хоргавло, Гармонтъ, Подвялъ, Рештволь, Вишуйло, Остейко, Сорвилъ, Товла, Гедговтъ, Биловтъ, Визердъ, Довгялло, Довгіаль, Яловтъ, Есмунтъ, Явошъ,

---

¹⁾ Ав. Вил. Ком. т. XIII, № 6.

¹⁾ Перепись найдена нами въ актахъ Кіевскаго центрального Архива (въ выписи 1689 г.), и будетъ напечатана въ слѣдующемъ томѣ Актовъ о заселеніи юго-западной Россіи.

Сурвилъ, Ямонтъ, Есмонтъ, Майгерть, Киркилло, Моршилло, Корбутъ, Монтигердъ, Друкша, Дербутъ, Сакгайло, Эйтвилъ, Скирдатъ, Герогайло, Мунтовтъ, Войкуръ, Воршило, Гойдемонъ, Монтвидъ, Гейгалъ, Нарбутъ, Рыноводъ, Рогайло, Войнило и много другихъ. Хотя въ той-же переписи содержится и нѣсколько южно-русскихъ именъ, напримѣръ: Бойко, Волочко, Жаба, Кисель, Немира, Менчицъ, Лукашевичъ, Пузына, Кмита, Тышка и др.; но несомнѣнно, что мы имѣемъ здѣсь перепись преимущественно бѣлорусскую.

Въ XV и нач. XVI в. отмѣчаются литовскіе землевладѣльцы въ кievской землѣ, какъ особый классъ; въ уставн. кiev. грам. 1507 г. (которою подтверждены такія же грамоты Казимира и Александра) читаемъ: „А которые князи, и панове, и бояре литовскіе держатъ имѣнія въ кievской земли, тымъ служба заступати съ тыхъ имѣній съ Кіянны, самимъ своими головами“. Здѣсь литовскіе землевладѣльцы отличены отъ Кіянъ; очевидно ихъ не много, ибо о нихъ говорится, какъ объ исключеніи. Наконецъ „литовскіе паны“ въ то время были уже по національности — русскими.

Такимъ образомъ думаемъ, что литовское завоеваніе лишь отчасти и въ малой степени содѣйствовало внесенію литовской примѣси въ составъ южно-русскаго населенія,—примѣси начавшейся еще въ древнія времена и въ татарскую эпоху, о чемъ упомянуто было выше.

Литовское завоеваніе, т. е. образованіе одного государства изъ сѣверо-западныхъ и юго-западныхъ русскихъ земель могло сопровождаться внутреннимъ передвиженіемъ русскихъ этнографическихъ группъ, т. е. сближеніемъ сѣверо-западнаго-бѣлорусскаго племени съ юго-западнымъ¹⁾. Уже въ

---

¹⁾ Существуетъ мнѣніе (Шараневича и Ир. Житецкаго) о томъ, что южно-русская колонизація литовскихъ и бѣлорусскихъ земель должна быть отнесена въ татарской эпохѣ; но съ этимъ

древнюю княжескую эпоху процессъ такого сближенія начался по частямъ въ пограничной Припетской странѣ, когда княжество Туровское отошло къ Кіевской землѣ и когда установилось родовое единство между смоленскими и кіевскими князьями. Въ государствѣ Даниіла тотъ же процессъ дѣлаетъ дальнѣйшіе успѣхи, когда это государство подвигало свои колоніи черезъ землю Ятвяговъ къ сѣверу—въ нынѣшнюю гродненскую страну; Пинскъ принадлежалъ уже къ этому государству. Теперь для взаимнаго общенія между тою и другою группою русскихъ племенъ открылся самый широкій просторъ: южно-русы, по дѣламъ государственнымъ подолгу живали въ Вильнѣ и другихъ сѣверныхъ городахъ, получали тамъ владѣнія; бѣлоруссы большими военными массами приходили на югъ для защиты южной Руси отъ татаръ и могли получать здѣсь имѣнія. Самое движеніе литовскихъ завоевательныхъ дружинъ съ сѣвера на югъ должно было постепенно подвигать въ этомъ направленіи русское населеніе. Въ цѣломъ государствѣ несомнѣнно могъ бы установиться одинъ общій русскій типъ населенія, если бы тому не помѣшалъ складъ государства, допускавшій широкую провинціальную самобытность отдѣльныхъ частей. Благодаря этому, а еще болѣе отторженію южной Руси въ 1569 г. отъ литовскаго великаго княжества къ польскому королевству, объединительныя этнографическія начала не достигли полныхъ результатовъ: южноруссъ противопоставилъ себя бѣлоруссу, котораго именуетъ литвиномъ.—Но мы увидимъ въ своемъ мѣстѣ, какое важное значеніе бѣлорусскій элементъ играетъ въ колонизаціи Днѣпровскихъ пустынь.

согласиться трудно; въ то время литовцы были не менѣе страшны, какъ и самые татары. Можно принять, какъ вполне вѣроятную, гипотезу о колонизаціи южно-руссамъ ближайшихъ полѣсскихъ и бѣлорусскихъ областей.

Обозначивъ такимъ образомъ возможные общіе предѣлы литовскаго вліянія на населеніе южной Руси, посмотримъ, тобъ сдѣлано въ эпоху первыхъ литовскихъ князей, т. е. Ольгерда и Витовта, для заселенія этой страны. Непосредственная дѣятельность Ольгерда на территоріи южной Руси начинается только ок. 1362 г., когда прогнавъ князя Теодора, Ольгердъ, по словамъ лѣтописи, „началъ владѣть тѣми, кому отцы его дань давали“, т. е. вступилъ въ непосредственное распоряженіе страной, которая до того времени управлялась удѣльнымъ княземъ-подручникомъ литовскихъ князей. Впрочемъ и потомъ отдѣльность и отдаленность южной Руси отъ центра государства заставила Ольгерда вновь допустить здѣсь старый удѣльный порядокъ, такъ что во 2-й половинѣ XIV и въ 1-й половинѣ XV в. дѣло колонизаціи страны находилось въ рукахъ мѣстныхъ князей кіевскихъ (Владимира, Свидригайла, и Олельковичей), и подольскихъ (Коріатовичей).—Обратимся къ Кіевщинѣ.

Княземъ кіевскимъ сдѣлался сынъ Ольгерда Владиміръ. Тогда наступаетъ эпоха новаго процвѣтанія кіевской земли, съ именемъ Владиміра Ольгердовича соединяется память о возстановленіи русской народности и процвѣтанія православной вѣры въ южной Руси; тогда Кіевъ сдѣлался соперникомъ Москвы и сталъ вновь резиденціею митрополитовъ, которыхъ не хотѣлъ признать великій князь московскій¹⁾. Долгое и мирное правленіе князя Владиміра должно было имѣть результатомъ возстановленіе спокойствія и безопасности въ окрестной странѣ, а слѣдовательно и увеличеніе населенности этого края. Во время смутъ, царствовавшихъ въ сѣверныхъ частяхъ литовскаго государства по смерти Ольгерда при Кейстутѣ, Ягайлѣ и въ первые годы правленія Витовта (1377—1392), кіевская

---

¹⁾ См. В. Б. Антоновича: „Кіевъ, его судьба и значеніе“ Кіев. Стар. 1882 г. январь.

земля оставалась въ сторонѣ и пользовалась относительнымъ спокойствіемъ. Новый король польскій (Ягайло), очевидно, заискивалъ у могущественнаго князя кіевскаго и потому три раза обращался къ нему за полученіемъ отъ него присяги въ вѣрности. Благодаря самостоятельному положенію кіевскаго князя, династическая унія 1386 г. не произвела никакого переворота въ составѣ и характерѣ населенія кіевской земли. Можно считать эту землю во второй половинѣ XIV в. государствомъ самостоятельнымъ, находившимся лишь въ союзѣ съ Литвою и потомъ Польшею. Установителю единой державы въ Литвѣ—Витовту пришлось вновь завоевывать это государство; походъ Витовта 1392 г. на Кіевъ совершенно напоминаетъ походъ Гедимина 1321 г.; тогда опять взяты силою Овручъ и Житомиръ; но Кіевъ и князь Владиміръ, уже не защищались. Князь бѣжалъ въ Москву и по возвращеніи, получилъ въ удѣлъ Копыль. Въ Кіевѣ посаженъ княземъ братъ его Скиргайло Ольгердовичъ (1392—1396); но судьба кіевской земли отъ этого не измѣнилась. Скиргайло, титуловавшійся великимъ княземъ кіевскимъ, также держался русской національности и православной вѣры. Русское населеніе княжества не могло претерпѣвать тогда никакихъ новыхъ инородныхъ вторженій въ свою среду. По смерти Скиргайла Кіевъ не пересталъ быть самостоятельнымъ удѣломъ: въ немъ княжилъ Іоаннъ Ольгимунтовичъ (или Борисовичъ), погибшій въ битвѣ на Ворсклѣ 1399 г., а потомъ сынъ его Андрей Ивановичъ (упом. ок. 1420 г.) Свидригайло втягиваетъ Кіевъ въ сѣверныя усобицы и даже наводитъ иногда татаръ (1433 г.). Но въ тѣ промежутки своей бурной жизни, въ которые онъ самъ управлялъ южною Русью, онъ опирался на русское православное населеніе въ своей борьбѣ съ литовско-польскимъ элементомъ. Такъ продолжалось до Казимира, когда въ 1440 году кіевское княженіе утвердилось опять въ потомствѣ

Владими́ра Олге́рдовича, — т. е. въ такъ называемомъ родѣ Олельковичей. Первый изъ нихъ Александръ (Олелько) Владиміровичъ правилъ 1440—1455 г.; это опять былъ русскій князь православнаго вѣроисповѣданія, спасавшій южную Русь отъ первой попытки на церковную унію: онъ изгналъ Исидора, прибывшаго съ флорентійскою собора для провозгашенія здѣсь уніи, установленной тамъ; предъ концомъ жизни отъ даже принялъ постриженіе въ монашество. Сынъ и преемникъ его Семенъ Олельковичъ, княжившій отъ 1455 по 1471 г., держался неуклонно тѣхъ же русскихъ и православныхъ началъ въ своемъ управленіи.— Названными князьями кіевскимъ и непосредственно Витовту принадлежать тѣ колонизаціонные успѣхи, которые сдѣланы въ то время на югѣ Кіевской земли.

Чтобы понять важность этихъ успѣховъ, надо видѣть при какихъ невыгодныхъ условіяхъ совершалось колонизаціонное движеніе русскаго населенія къ югу.

Новыя попытки колонизаціи были производимы среди повторявшихся новыхъ частичныхъ, но страшныхъ нападеній татаръ въ XIV и XV вѣкахъ; при этомъ въ одинаковомъ положеніи съ кіевщиною находились и при-бужскія и при-днѣстровскія степи, или такъ называемое Подоліе.

Преждевременное агрессивное движеніе европейскихъ народовъ на востокъ при Ольгердѣ и Витовтѣ успокоеніе предѣловъ кіевской земли при Владимірѣ не дали еще продолжительныхъ и прочныхъ результатовъ. Знаменитая битва при Ворсклѣ 1399 года, когда Эдигей разбилъ на голову союзныя силы Руси, Литвы, и вспомогательныхъ полковъ польскихъ, нѣмецкихъ и волошскихъ, собранныя Витовтомъ, указала, что для Европы еще не кончилась эпоха оборонительной борьбы съ азіатскими варварами. Уничтоживъ войска Витовта, Эдигей дошелъ до самаго Кіева, который откупился

за триста рублей, но вся окрестная страна и даже вся Волынь были опустошены.

Въ 1416 году совершилось новое нашествіе Эдигея, которое въ мѣстной лѣтописи описано такъ: „Эдика, гетманъ Тамерлановъ царя татарскаго, поплѣни русскую землю, и Кіевъ, и Печерскій монастырь сожже и со землею соровна и даже доселѣ уже не може быти таковъ; но одиначе замку тогда не може взяти въ Кіевѣ Едика“ (густ. лѣт.). Тогда же разрушенъ былъ замокъ Синяя Вода. Послѣдующія опустошенія южной Руси въ XV вѣкѣ отмѣчены густынскою лѣтописью въ такомъ порядкѣ. Подъ 1433 год. лѣтопись рассказываетъ, что „Свидригайло неспокойный привелъ татаръ на литву и ляховъ; татары же пришедши, узнали о силѣ ляховъ и литвы и не пошли (туда); только его (собственную) *Русскую землю* поплѣнили *около Кіева и Чернигова* огнемъ и мечемъ; безъ числа христіанъ въ плѣнъ повели“. Нельзя въ этомъ случаѣ винить только Свидригайла; то были плоды стремленій Польши захватить въ свои руки Русь,—стремленій, противъ которыхъ русскій князь принужденъ былъ выставить варваровъ. Затѣмъ въ лѣтописи находимъ длинный рядъ сказаній о нападеніи татаръ уже на Подолію: въ 1447 году „татарѣ многія пакости *на Подолю* сотвориша“; въ 1452 году опять „татарѣ многія пакости *на Подолю* сотвориша, и Баръ сожгоша, а потомъ и около Львова пакости твориша; и не могоша ихъ наши одолѣти“. Въ 1453 году „татарѣ многія пакости *на Волыню* сотвориша; но поражены быша“. Въ 1457 года татарѣ много зла *на Подолю* сотвориша; прійде же противу имъ Варѣоломей Бучацкій, хотя ихъ изгнати; но понеже мало имѣяху дружины, побіены быша отъ татаръ“. Въ 1462 года „Литву и Волынь татарѣ поплѣниша“. Въ 1469 году „татарѣ заволжскіе пришли въ нашу (южную) *Русскую землю* и раздѣлились на три части: одни пошли въ *Подолье*; но тамъ не много зла сдѣлали; будучи отражены

тамошними храбрыми воеводами; другіе попили на Литву и тамъ безъ мѣры зла сотворили огнемъ и мечемъ около Житомира, Кременца, Владиміра; третьи пошли на Волоховъ“.

Среди такихъ то обстоятельствъ Литовско-Русскому государству, а въ частности княжеству Кіевскому приходилось вести свою колонизаціонную дѣятельность. И при такихъ условіяхъ русское государство успѣло не только возстановить населеніе въ своихъ древнихъ предѣлахъ (т. е. въ границахъ Кіевского княженія временъ до-татарскихъ), но и подвинуть границы русской колонизаціи въ тѣ степныя пространства, гдѣ до того времени никогда не бывало русской осѣлости, и даже коснуться передовыми колоніями береговъ Чернаго моря.

Впрочемъ самыя опустошенія татаръ должны были подать мысль о томъ, что успѣшная борьба съ варварами возможна только при помощи средствъ, доставляемыхъ европейскою культурою, т. е. приходилось подвигаться въ степи укрѣпленными поселеніями.

Опредѣлимъ сначала границы, охваченныя на югѣ великимъ княжествомъ (отъ половины XIV до второй половины XV вѣка), а потомъ укажемъ главныя черты русской колонизаціи ваутри этихъ границъ.

Уже Ольгердъ наметилъ своимъ мечомъ южные предѣлы Кіевской земли по Синюю-воду (Синюху) и Бѣлобережье, т. е. Запорожье: „князь Литовскій Ольгердъ Гедиминовичъ Синюю воду и Бѣлобережье повоева“, говоритъ никоновская лѣтопись, конечно съ голоса болѣе раннихъ источниковъ. Съ этимъ совпадаетъ извѣстное сказаніе бѣлорусскихъ лѣтописей о побѣдѣ Ольгерда надъ татарами на Синихъ водахъ, фактъ, относимый изслѣдователями къ 60-мъ годамъ XIV вѣка (съ нимъ намъ придется столкнуться ниже),—фактъ, который, по нашему мнѣнію, нѣтъ причинъ заподозрѣвать и переносить въ эпоху Витовта. Но это воеваніе Ольгерда въ южныхъ степяхъ кіевскихъ и подольскихъ не означаетъ еще

прочнаго приобрѣтенія территоріи для русской колонизаціи. Твердое обозначеніе границъ постройкою укрѣплений въ то время не могло еще зайти за Рось. Страна между Кіевомъ и Росью, заселенная еще въ до-татарскую эпоху, не могла оставаться пустою, ибо въ этой мѣстности лежало упомянутое выше княжество поросское; въ этой же мѣстности уцѣлѣли до нынѣ поселенія съ именами до-татарскаго періода. Если и не признавать никакой достовѣрности за сказаніями Стрыйковскаго о томъ, что Ольгердъ очистилъ отъ татаръ между прочимъ *Бѣлую церковь*, то самая сущность дѣла заставляетъ признать существованіе укрѣплений на верхней Руси и Стугнѣ въ XIV вѣкѣ. Показаніе Балинскаго о томъ, что Ольгердъ заселилъ Бѣлую церковь „своимъ людемъ“ ¹⁾, разумѣется, не есть историческій фактъ, а догадка, но за то очень правдоподобная т. е. мы считаемъ вѣроятнымъ укрѣпленіе Ольгердомъ границы по рѣку Рось.

Владиміру Ольгердовичу и Витовту принадлежитъ разширеніе границы къ югу.

Нарбутъ и другіе приписываютъ Витовту возобновленіе Канева, основаніе Черкасъ, Кременчуга, Мишурина Рога и таможни на Тавани, укрѣпленія Дашева, построеніе на берегу Чернаго моря Очакова и устройство гавани Хаджибей, т. е. Одессы, а также крѣпостей Караула, Гербердеева и Упска. Но здѣсь съ именемъ Витовта соединенъ трудъ многихъ поколѣній, предшествующихъ и послѣдующихъ. Выдѣлить въ этой исторіи колонизаціонныхъ движеній южной Руси къ Черному морю послѣдовательныя ступени ея и приурочить каждую изъ нихъ къ имени того или другаго князя, — невозможно при наличныхъ источникахъ. Можно признать за несомнѣнныя лишь слѣдующія соображенія: до Витовта *Черкасы* несомнѣнно уже существовали, какъ

---

¹⁾ Starożyt. Polska, T. II, стр. 490.

поселеніе особаго народца и какъ укрѣпленіе, тянувшее къ Кіевской землѣ: Витовтъ, смѣщая Владиміра Ольгердовича, въ числѣ прочихъ пригородовъ Кіевской земли, овладѣлъ Черкасами. Итакъ, если не относить основаніе этого укрѣпленія ко времени Гедимины (о чемъ упомянуто выше и о чемъ скажемъ сейчасъ), то надо признать, что среди жившаго здѣсь издавна народца, воздвигнуто укрѣпленіе княземъ Владиміромъ Ольгердовичемъ.

Правда есть догадки о существованіи Черкасъ еще въ до-татарскую эпоху ибо тюркскіе народцы, жившіе здѣсь уже тогда именовались черкасами (Кар. И. Гос. Р. II, прим. 396), но это могло относиться къ народу, а не къ городу. Равн. обр. неизвѣстно, на чемъ основано показаніе Болтина, о возникновеніи Черкасъ около 1284 г., когда будтобы бѣжали сюда колонисты изъ Рыльскихъ слободъ баскака Ахмата, послѣ разрушенія этихъ слободъ княземъ Олегомъ. Также нѣтъ основаній принять показаніе литовскихъ лѣтописей о томъ, что Гедиминъ уже засталъ Черкасы существующими, когда завоевалъ Кіевское княжество въ 1321 году; ибо нѣтъ никакой вѣроятности, чтобы русская колонизація въ эпоху татарщины зашла такъ далеко на югъ. Еще менѣе можно считать историческимъ фактомъ преданіе, рассказанное мѣстными жителями люстраторамъ 1552 г. объ основаніи Черкасъ Гедиминомъ.

Собственно Витовту можетъ быть приписано дальнѣйшее распространеніе укрѣпленной линіи до пороговъ днѣпровскихъ: имъ построены: *Кременчугъ*, *Мишуринъ Рогъ*, устроена *Таванъ* и можетъ быть *Бужинъ* на Днѣпрѣ (городъ, по преданію, большой и весьма древній); укрѣпленная линія отъ Днѣпра шла поперекъ степей, чрезъ среднее теченіе Буга, гдѣ основанъ *Дашевъ* (нынѣ мѣстечко Липовецкаго уѣзда); Витовтомъ же чрезъ Бугъ устроенъ каменный мостъ (развалины котораго видны были еще въ XVI в.).—Далѣе Витовту принадлежитъ

разширеніе предѣловъ государства до Чернаго моря: имъ основаны поселенія: *Чичаклей* (нынѣ село Ананьевскаго уѣзда), *Баргуль* и *Тлинка* (поселенія Херсонскаго уѣзда). Поселенія на Днѣстрѣ и по берегу Чернаго моря выдвинуты со стороны Подолія въ тѣже времена; именно *Очаковъ* и *Хаджибей* несомнѣнно существовали при Витовтѣ въ составѣ литовскаго государства (объ Очаковѣ Гваньини сообщаетъ: „*quae quondam Vitoldi tempore Litwaniae colonia erat*“). Изъ Хаджибея (Одессы) король Ягайло отправлялъ хлѣбъ.

Во всякомъ случаѣ со стороны юго-востока предѣлы литовскаго государства въ то время дошли до Чернаго моря не посредствомъ фиктивныхъ правъ завоеванія, а въ силу фактическаго обладанія южными степями. Русскія поселенія никогда прежде, въ самую блистательную эпоху Владиміра святаго и Мономаха, не доходили до этихъ предѣловъ.

Огромная часть этого пространства въ XV в. входила въ составъ княжества кіевскаго; оно простиралось съ сѣвера отъ Мозыря за Припетью на югъ до Чернаго моря, и съ запада отъ бассейна Днѣстра ¹⁾ на востокъ до Донца ²⁾. Въ предѣлы кіевскаго княжества включалось не только будущее кіевское, воеводство, но и браславское и часть подольскаго, а также все заднѣпровье отъ Любеча до Засулья. На его долю именно и выпала колонизаціонная работа во всѣхъ южныхъ степяхъ, кромѣ юго-западнаго угла Подолія, имѣвшаго иную судьбу. Указанныя границы великаго княжества были опредѣлены точнѣе при князѣ Семенѣ Александровичѣ, т. е. во 2-й половинѣ XV в.; князь посылалъ своего черкаскаго намістника Свиридова, который, объѣхавъ лично, клалъ по

---

¹⁾ См. ниже приводимую грамоту Семена Александровича 1459 года. Въ XIV в. По-бужье относилось еще къ Подолью.

²⁾ См. ниже привед. „обводъ границъ“, по распоряженію князя Семена Александровича.

урочищамъ границы съ землею татарскою, городомъ Очаковымъ и съ землею Волошскою, обозначивъ ихъ такъ: земля великаго княжества Литовскаго началась отъ Морахвы рѣчки, которая впала въ Днѣстръ; потомъ внизъ по Днѣстру, мимо Тягиня (Бендеръ) до впаденія Днѣстра въ море; отъ устья Днѣстра Лиманомъ пошла граница мимо Очакова до устья Днѣпра, а отъ устья Днѣпра до Тавани; у Тавани перевозы были великокняжескіе наполовину съ перекопскимъ царемъ. На той сторонѣ Днѣпра граница шла по Овечью-Воду; отъ верховьевъ Овечьей-Воды до верховьевъ Самары и Оргѣя, оттуда до Донца, а отъ Донца по Тихую Сосну¹⁾. Тѣ же границы юридически признаваемы были еще въ XVI в.; въ актѣ разграниченія литовско-русскаго государства отъ королевства польскаго, между прочимъ читаемъ; „внизъ Днѣстра по половицы рѣки ажъ до Видова Озера—великое княжество литовское“²⁾. Но тогда эти границы, какъ увидимъ въ своемъ мѣстѣ, фактически сократились (послѣ разгрома Менгли-Гирея). Когда такія широкія границы были отмежованы мечемъ Ольгерда и укрѣплены Витовтомъ, то въ XV в. князьямъ Кіевскимъ предстояло внутри ихъ до нѣкоторой степени свободное поле насажденія колоній.

Уже изъ изложенныхъ выше свѣдѣній о томъ, что границы государства были опоясаны укрѣпленными пунктами, слѣдуетъ, что первымъ приемомъ колонизаціи могла быть только *военная колонизація*: впереди мирныхъ поселеній выдвинуты были *замки*, подобные тѣмъ острожкамъ, которыми подвигалась сѣверно-русская колонизація въ донскія и волжскія степи. Сами по себѣ подобные замки не означаютъ еще прочнаго заселенія страны; внутри ихъ сидѣлъ служилый военный людъ, временно занимавшій стражу, еще не прочно

---

¹⁾ Акты Зап. Р., II, N. 199,

²⁾ Вилен. Археограф. Сборн. т. I. стр. 126.

связанный съ мѣстностію; лишь потомъ эти военные люди дѣлаются и мѣстными землевладѣльцами. Вокругъ замковъ могли быть и были пустынные степи, по которымъ могли (хотя и съ меньшею свободою) двигаться толпы кочевниковъ,

Но такой, исключительно военный, характеръ имѣли въ началѣ XV в. лишь самые отдаленные украинные замки; внутри государства укрѣпленные поселенія уже сдѣлались зерномъ, около котораго кристаллизуется мирно-гражданское населеніе. Здѣсь замки-города были слѣдующіе: *Кіевъ, Житомиръ, Овручъ, Чернобыль, Каневъ, Остеръ и Любечъ*; по показанію древнѣйшей Кіевской люстраціи и актовъ, къ этому счету надо прибавить слѣдующіе города, стоявшіе ближе къ степямъ: *Чудновъ, Винницу* (Винницу), *Хмельникъ, Межибожъ, Божскъ, Летичевъ, Брацлавъ*, и на лѣвой сторонѣ Днѣпра *Прилуки* (Полт.). Этотъ списокъ существенно дополняется весьма важнымъ актомъ начала XVI вѣка т. е. ярлыкомъ Менгли-Гирея. Въ 1506 году знаменитый ханъ крымскій Менгли-Гирей прислалъ населенію южной Руси („всімъ русскимъ людямъ“) извѣстный нелѣпо-притязательный ярлыкъ, въ которомъ онъ утверждаетъ, что предки его, и особенно Хаджи-Гирей еще до Витовта, а потомъ при Казимирѣ пожаловали великихъ князей литовскихъ всѣми русскими землями, и въ особенности южно-русскими (о литовскихъ умалчивается). Такое обращеніе къ населенію Литовскаго государства, какъ „къ людямъ русскимъ“ въ высшей степени знаменательно, указывая, какъ сосѣди, даже варвары, смотрѣли на это государство. Въ перечисленіи русскихъ земель, сдѣланномъ въ ярлыкѣ, очевидно вспоминаются весьма давнія поселенія, ибо указаніе, какъ на древнее пожалованіе, такихъ территорій, которыя заселены при самомъ Менгли-Гирей и великомъ князѣ Александрѣ, было бы слишкомъ нелѣпо; сверхъ того, самъ Менгли-Гирей опустошилъ въ 1482 году всю южную Русь, а потому къ началу XVI вѣка поселенія не увеличились здѣсь,

а уменьшились сравнительно съ началомъ XV вѣка. Поэтому поселенія, упоминаемыя въ ярлыкѣ, мы въ правѣ отнести по крайней мѣрѣ къ началу XV вѣка. Въ ярлыкѣ ханъ называетъ между прочимъ: Подольскую тму (округъ), Каменецкую тму, Браславскую, Сокальскую тму, Звенигородъ „со всеми входы и данми и съ землями и водами“, Черкасы, Хачибеевъ Маякъ (Одессу), вообще на правой сторонѣ Днѣпра, начиная отъ Кіева Днѣпромъ до устья его; а на лѣвой сторонѣ: Снепорожъ, Глинскъ, Жолвяжъ, Путивль, Биринъ, Синечъ, Хотѣвъ, Лосичи, Хотмышль, Черниговскую тму, Сараева сына Егалтаеву тму, Милолюбъ (Радогонцъ), Мужечъ, Осколь, Стародубъ и Брянскъ и т. д.; затѣмъ возвращаясь къ югу, ханъ называетъ: между прочимъ Балыклы, Карасунъ, городокъ Дашевъ, городище Тушинъ, Немиръ, Мушачъ, Ходоровъ, „со всеми ахъ выходы и данми и землями и водами“. Прибавка о выходахъ и даняхъ дѣлается не вездѣ, но именно въ отношеніи къ такимъ округамъ, въ которыхъ предполагается осѣдлое населеніе; о нѣкоторыхъ (напримѣръ Хачибеевомъ Маякѣ) говорится только: „съ водами и землями“. Такимъ образомъ мы находимъ, что въ 1-й половинѣ XV вѣка въ степной украинной полосѣ стояли: на лѣвой сторонѣ Днѣпра города: *Глинскъ*, *Снепорожъ* (кромѣ черниговскихъ и курскихъ городовъ); а на правой: Черкасы, *Балакты* (с. Черкасскаго уѣзда), *Карсунъ* (Карасунъ), *Ходоровъ* (Канев. у.) Дашевъ, *Мушачъ* (м. б. Мушуровъ Звенигородскаго уѣзда), *Звенигородъ*, Браславъ, *Немировъ* (Немиръ), Сокаль, Тушинъ. Ко многимъ изъ этихъ тянетъ округъ — „тма“; населеніе обложено данями (Ср. списокъ городовъ у Данил. Skar. дурѣ. I, 746).

Такимъ образомъ на лѣвой сторонѣ Днѣпра укрѣпленную и населенную является страна по рѣку Сулу, — на правой вся страна къ сѣверу отъ линіи, идущей отъ Черкасъ, чрезъ Звенигородъ и Браславль, т. е. пересѣкающей Бугъ и направляющейся къ бассейну Днѣстра, приблизительно подъ 49°

с.ш.. Далѣе на степномъ берегу Чернаго моря между устьями Днѣпра и Днѣстра стояли лишь отдѣльныя укрѣпленія.

Замки были укрѣпленіями, незначительными по объему и не всегда достаточно крѣпкими; они, пользуясь удобствами мѣстности, отчасти укрѣплялись земляными валами, на которыхъ стояли большею частію деревянныя стѣны, пресѣкаемыя башнями. Постоянное, немногочисленное население замковъ, состояло (кромѣ намѣстника и его людей) изъ служилыхъ лицъ, которыя считались лишь десятками; но за то лицъ, закаленныхъ впечатлѣніями вѣчной опасности.

Вокругъ замковъ и подъ защитою ихъ селились люди промышленные, впоследствии наименованные мѣщанами, хотя это было также полу-военное население, содержавшее сторожу въ полѣ и на стѣнахъ своихъ укрѣпленій. Поселеніе ихъ вокругъ замка окружалось *острогомъ*. Такимъ образомъ военная колонизація ведетъ за собою *городскую промышленную*.

Вблизи замковъ и подъ защитою ихъ сядятся *села*, которыя вмѣстѣ съ замками уже тогда составляютъ цѣлыя „повѣты“ ¹⁾. Многія изъ поселеній остались здѣсь отъ временъ до—татарскихъ (Прилука, Володорка и др.), нѣкоторыя отъ эпохи татарской (Охматовъ и др.). Въ своемъ мѣстѣ мы представимъ содержаніе древнѣйшей кievской люстраціи (ок. 1471 года), по которой многія села именно отмѣчены какъ существовавшія при Витовтѣ; таковы: *Терпсеевъ, Цветковъ, Гуляльники, Водотыинъ, Соколча, Головинъ, Ходорково, Почуйково, Ртищевъ, Иноходковцы, Евдадыевъ, Охремовцы, Онтоновъ*. Всѣ эти села въ описи обозначены: „на Роси“; они дѣйствительно уцѣлѣли

---

¹⁾ А. Ю и Р. I, № 20. Нижепредставляемые свѣдѣнія о сельскихъ поселеніяхъ XV в. всѣ будутъ относиться къ Кіевскому повѣту и южно-степнымъ мѣстамъ (повѣтамъ Черкасскому, Браславскому, Хмільницкому, Винницкому и др.), не касаясь такихъ центральныхъ мѣстъ, каковы повѣты Житомирскій, Овруцкій, Любечскій и Остерскій, о заселенности которыхъ не можетъ быть сомнѣній.

большею частію до нашихъ дней подъ тѣми же именами въ бассейнѣ р. Роси, но не на правой, а на лѣвой сторонѣ этого бассейна. Всѣ они населены преимущественно служилыми людьми, хотя не мало въ нихъ и простаго земледѣльческаго населенія. Частнаго землевладѣнія здѣсь почти не видно; колонизація ведется непосредственно сельскимъ низшимъ населеніемъ (крестьянами) и равными имъ по положенію „слугами“; это полувоенное населеніе есть именно такое, какое и должно быть въ ту эпоху и въ той мѣстности (но такъ какъ кіевская люстрація относится во всякомъ случаѣ уже ко 2-й пол. XV в., то мы представимъ о ней болѣе подробныя свѣдѣнія въ своемъ мѣстѣ).

Многія изъ селъ, названныхъ въ древнѣйшей люстраціи, названы также въ „Записи о денежныхъ и медовыхъ даняхъ“ въ пользу Софійскаго монастыря, относящейся къ нач. XV в. ¹⁾; таковы города и села: Чудновъ, Романово, Сокольча, Скочище, Водотыинъ и др. Но здѣсь упоминаются и другія поселенія, какихъ нѣтъ въ послѣдующей описи: Ключкевичи, Сельцо, *Нородичи*, *Хобное*, *Нянещина*, *Шумскъ*, *Новое село*, *Княжичи*, и сверхъ того нѣсколько т. н. „земель“, которыя могли быть простыми угодьями (для рыболовства, пчеловодства и охоты), хотя владѣвшіе этими землями несомнѣнно сидѣли сами на нихъ; такова Полочанская земля, Подолѣшенская земля подъ Полозомъ (т. е. во владѣніи Полоза), Ильчевская земля, Ондрѣевскій островъ на Уши подъ Мартиновичами, Ильинскій островъ, Малинская земля, Либѣвическая, Мѣхѣвская земля и другія упоминаемыя и въ древнѣйшей люстраціи.

Такъ шла впередъ *земледѣльческая (крестьянская)* колонизація, полу-служилая, полу-военная. Нѣтъ сомнѣнія, такая колонизація—самая прочная, потому что земледѣльческій трудъ, связывая поселенца съ почвою, побуждаетъ его вновь

¹⁾ А. З. Р. I № 26. Археограф. коммиссія помѣтила этотъ актъ „1415 г. или позже“.

возвращаться на старое мѣсто даже тогда, когда бурный набѣгъ татарщины сравняетъ его жилище съ землею и лишить его семьи. Трудъ этого рода требуетъ многочисленнаго и нескученнаго населенія.

Съ XV вѣка начинается и *землевладельческая колонизація* кіевскихъ украинскихъ мѣстъ. Первоначально частными землевладельцами дѣлались владѣльцы упомянутыхъ пустырей и лѣсныхъ участковъ, которые прежде принадлежали имъ на правахъ потомственнаго пользованія, а затѣмъ на правѣ собственности. Раздача такихъ пустынь, съ правомъ призывать новыхъ поселенцевъ, во всѣхъ отношеніяхъ была выгодна для государства. Заселенныя имѣнія даются рѣдко; раздача населенныхъ мѣстъ усиливается только при великомъ князѣ Александрѣ и при Сигизмундѣ I-мъ. Именно такую раздачею степей и лѣсовъ подвигается тогда русская колонизація къ югу отъ Руси и въ пустынныхъ мѣстахъ заднѣ-провья. Письменные свидѣтельства о раздачѣ земель въ Кіевщинѣ частнымъ владѣльцамъ идутъ со временъ Владиміра Ольгердовича: онъ (будто бы) въ 1390 году подтвердилъ Юрію Ивановичу (потомку Тугорхана Каримана князя Половецкаго, тестя князя Святополка) нѣсколько имѣній (пожалованныхъ его предкамъ) на правой и на лѣвой сторонѣ Днѣпра (въ вознагражденіе за то, что его отчины опустѣли отъ татаръ), а именно на правой сторонѣ: *Славова, Мыцо* при Тетеревѣ (Радомысль), *Рудню, Кочеровъ, Велицу, Охотовъ*. Сверхъ того ему подтвержденъ „отдѣлъ Сквирскій“, унаслѣдованный имъ отъ Тугорхана по рѣкамъ Руси, Растовицѣ и Каменицѣ, который прежде звали Сквирою, а теперь (при князѣ Владиміръ) „повѣтовщиной, въ томъ числѣ: Сквиря, Ягнятинъ, Трилѣсье, Фуцково (Фастовъ)¹⁾.

---

¹⁾ См. Руликовскаго: „Opis. powiatu Wasilkowsk., стр. 33 и Похилевича: „Сказанія“, стр. 190, Въ этихъ грамотахъ кн. Вла-

На „сѣверской“ (лѣвой) сторонѣ Днѣпра ему даны: *Рожны, Крехово, Осово, Сѣтильново, Бердово, Островецъ, Буковъ, Варно, Волузовъ, Нѣжинъ, Дорогинъ*, „со всѣми уро-чистыми пущами, начавши отъ Десны по Удаю и по Остерю; а также и *Сосновскій отдѣлъ* и *Высогоръ*.

Потомку этого Юрія Рожиновскаго — Михаилу, сынъ князя Владиміра Александръ подтвердилъ, по грамотѣ отца своего („бардзо спустошалою“), его имѣнія, а именно: въ Полѣсѣ на Звиздени (Здвижу) и Тетеревѣ: Тимевичи, Тригобивичи, Коленца, Трудемевици, Микуличи, Хвилимоновицину, Гульльники на Стугнѣ, Бѣлки и Глѣбовъ на Рпени (Ирпени). Если не признать грамотъ Владиміра и Александра подлинными, необходимо отнести составленіе ихъ къ довольно раннему времени и такимъ образомъ признать, что обширныя степи на юго-западѣ Кіевщины и за Днѣпромъ уже были раздаваемы частнымъ лицамъ съ цѣлію колонизаціи пустынь.

Въ напечатанныхъ актахъ временъ Витовта и Свидригайла находимъ нѣсколько пожалованій имѣній въ Кіевщинѣ; для примѣра укажемъ жал. грам. Свидригайла 1437 г. слугѣ Каленику Мышковичу на нѣсколько селъ въ Житомирскомъ и Овручскомъ повѣтахъ¹⁾; его же 1438—слугѣ Григорію Стреченовичу на села *Бѣликовцы* и *Слободку* въ Летичевскомъ повѣтѣ²⁾ (гораздо большая часть привилегій Свидригайла относится къ волынскимъ имѣніямъ, что имѣетъ мало отношенія къ вопросу о колонизаціи). По отношенію къ степнымъ мѣстамъ въ при-бужской украинѣ въ актахъ сохра-

---

диміра и Александра весьма подозрителенъ языкъ, который, впрочемъ, можетъ быть отнесенъ на счетъ неисправности позднихъ списковъ. Содержаніе же грамоты основателю рода кн. Рожанскихъ отчасти подтверждается дѣйствительнымъ владѣніемъ Рожанскихъ на обоихъ берегахъ Днѣпра.

¹⁾ Ак. южн. и зап. Рос. I. № 19.

²⁾ Ibid. № 20.

няются свѣдѣнія о раздачѣ ихъ при Витовтѣ; такъ въ 1580 г. въ гродскій судъ Брацлавскій была предъявлена явля о томъ, что документы отданные для храненія въ Винницу частному лицу, сгорѣли во время нападенія на замокъ Крымскаго хана; въ томъ числѣ пропали привилегіи великаго князя Витовта и короля Олбрахта Костѣ Кошиловичу на селища въ воеводствѣ Браславскомъ: *Ублинъ, Пашковцы, Совранъ, Бесѣдки, Кирисовцы, Деренковцы, Кошиловцы, Олешковцы, Урси-Животы и Харнаки* ¹⁾.

Пожалованія князя Александра Владиміровича въ пользу частныхъ лицъ направлены на внутреннія и сѣверныя части Кіевщины; такъ въ декретѣ между княземъ Вишневецкимъ и п. Волковскимъ 1612 указывается на двѣ грамоты великаго князя Казимира: первая (мая 19, инд. 1) къ князю Александру Владиміровичу, чтобы онъ возвратилъ земли въ воеводствѣ Кіевскомъ надъ р. Ушею (Ловецкую и Тихиревскую) Грыню Папиничу и Макару Волковичу, съ обязанностями земской службы, на правахъ, одинаковыхъ съ прочими землянами Кіевскими. Другою грамотою тогоже Казимира (сен. г. 24, инд. 2), великій князь утверждаетъ упомянутую землю, возвращенную княземъ Александромъ Владиміровичемъ, въ потомственномъ владѣніи Папинича и Волковича ²⁾.

Кн. Семенъ Александровичъ подвинулъ болѣе колонизацію въ степныя южныя пространства; такъ (по показанію грамоты великаго князя Александра 1494 года) онъ далъ боярину Кіевскому Ершевичу имѣніе *Мошны* (въ Черкасскомъ повѣтѣ; „а въ томъ имѣніи были люди ясачные, къ Черкасомъ служили ясачную службу“; послѣ князя Семена они были частію побиты татарами, частію ушли въ Черкасы. Великій князь Александръ, подтверждая права сына Ершевича на Мошны,

---

¹⁾ К. ц. арх. кн. № 4804, л. 256 и слѣд.

²⁾ Кіев. центр. арх. кн. № 1146, л. 457.

позволяетъ ему „людь садити“; но уже приказываетъ Черкасскому намѣстнику не привлекать ихъ къ Черкасской ясачной службѣ и „дать имъ покой; нехай они ему служатъ потому, какъ „въ иншихъ боярь Кіевскихъ люди господамъ своимъ служатъ“¹⁾. Въ этомъ и выражается огромная разница землевладѣльческой колонизаціи XV вѣка отъ такой же XVI вѣка (начавшейся со временъ великаго князя Александра и особенно усилившейся со времени Люблинской уніи). Первая привлекала свободное—полувоенное населеніе крестьянъ; вторая шляхетская—имѣла въ виду не интересы страны (ея заселеніе), а интересы отдѣльныхъ лицъ и высшаго класса.

Однимъ изъ интереснѣйшихъ пожалованій южныхъ пустынь является подтвердительная жалов. грамота князя Семѣна Александровича слугѣ его Іер. Шашку 1459 года: въ ней великій князь Кіевскій подтверждаетъ Шашку право потомственного владѣнія городищемъ Тимоловомъ, и лѣсами: Гнилецкимъ, Томиловымъ, Печенѣжцемъ, Ключовымъ, Бугаевымъ и „другими лѣсами, лѣсками, и землями“ по рѣкѣ Русавѣ до впаденія ея въ Днѣстръ, „городищами и урочищами по рѣкѣ Кусницѣ и Кусночкѣ и по рѣкѣ Каменицѣ по Сухую Каменицу“, съ подойминами по рѣкѣ Рашковку, впадающую въ Днѣстръ, со всѣми стѣнками, ярами и долинами по берегу Днѣстра и въ „поляхъ“. Такимъ образомъ дается большое пространство пустой земли по Днѣстру; ни о какомъ крестьянскомъ населеніи въ этихъ имѣніяхъ не говорится, владѣлецъ долженъ самъ созвать это населеніе.

Въ этомъ же характерѣ утверждается частное землевладѣніе и въ при-бужскихъ степяхъ, около Хмѣльника, Винницы и Браслава. Тамъ находимъ и частное землевладѣніе въ точномъ

---

¹⁾ Похилевичъ: „Сказаніе о населенныхъ мѣстностяхъ Кіев. губ.“, стр. 620.

²⁾ См. „Грам. вел. князей“, изд. Антоновича и Казловскаго, № 9.

смыслъ и древній способъ временнаго пользованія волостями, поочередно предоставляемаго боярамъ мѣстнаго замка. Судя по грамотѣ 1431 года данной Свидригайломъ, около Браславскаго замка находятся „земляне“ (частные владѣльцы): Карпъ Ив. Мокулинскій, владѣющій Микулинскими имѣніями, въ частности Почапінцами, а также паны: Макс. Тымковичъ, Яриола, Евсей, п. Кмита.

Другой способъ землевладѣнія находимъ въ Хмѣльницкомъ повѣтѣ; Хмѣльницкіе бояре защищаютъ свой грунтъ (приписанный къ замку) *in commune*, какъ общій для нихъ ¹⁾. Поочередное владѣніе бояръ замковыми грунтами извѣстно какъ изъ общихъ уставныхъ грамотъ Кіевской земли, такъ изъ (неизданныхъ еще) актовъ литовской метрики о раздачѣ земель Казиміромъ Ягелловичемъ.

Изъ пожалованій Казиміра и Александра обнаруживается существованіе многихъ силъ и землевладѣльческихъ имѣній въ Кіевскомъ Винницкомъ и Браславскомъ повѣтахъ, возникновеніе которыхъ должно быть отнесено по крайней мѣрѣ къ половинѣ XV вѣка. Въ „записи о томъ кому король (Казиміръ) имѣнія раздалъ“ ²⁾ между прочимъ отмѣчается: „Ходыцѣ Басючу берегъ бобровые гоны у Версѣхъ подъ его дворомъ по Устынѣ одѣ Днѣпра до Княжичъ“. Таковы же пожалованія великаго князя Александра: Сеньку Полозовичу на имѣніе Хабное въ Завшской волости „съ дачкой грошевою и медовою и съ неделскими ведры и съ побережными куницами“ (1494 года окт. 26); пожалованіе с. Соколовичей въ Кіевскомъ повѣтѣ дворянину великаго князя Сурина (1493 года окт. 20); пожалованіе намѣстнику Овруцкому Горностаю Романовичу на человѣка Дитятковича въ Кіевскомъ повѣтѣ („тотъ человѣкъ Дитятковичъ даивалъ отцу нашему съ тою землею, на

---

¹⁾ Ibid. № 4.

²⁾ Лит. метр. зап. кн. IV.

которой онъ сeditъ, дани четыре карамоны меду; и мы ему того чelовѣка дали вѣчно, потому, какъ и отцу нашему служиваль“, — 1494 года мая 7); подтвержденіе намѣстнику Винницкому Быку Александровичу на имѣніе Жерковщину въ Браславскомъ повѣтѣ, въ слѣдствіе уступки ему этого имѣнія отъ Браславской землянки Кахны (инд. 12, янв. 24) ¹⁾. Не умножаемъ примѣровъ пожалованій другими свидѣтельствами актовъ изданныхъ ²⁾ и неизданныхъ, не находя этого необходимымъ для специальныхъ цѣлей исторіи колонизаціи. Характеръ первоначальнаго землевладѣнія въ южной Руси, въ литовскую эпоху, въ высшей степени важный самъ по себѣ, заслуживаетъ особаго разсмотрѣнія; здѣсь мы касаемся его лишь для того, чтобы показать, что землевладѣльческая колонизація степей въ XV вѣкѣ была военно-гражданская; а) землю получали мѣстные служилые люди, обязанные защитой мѣстнаго замка; б) получали подъ условіемъ службы, которую они несли не только наравнѣ съ прочими классами, но и по преимуществу; в) крестьяне частно-владѣльческихъ имѣній, оставаясь свободными, призваны были служить не одному своему пану, а вмѣстѣ и государству; такимъ образомъ колонизація XV вѣка не приводила съ собой крѣпостнаго права, чѣмъ существенно она отличается отъ шляхетской колонизаціи XVI вѣка.

Одинаковое значеніе съ землевладѣльческой колонизаціей имѣетъ въ южной Руси *монастырская колонизація*, отличающаяся отъ такой же сѣверно-русской колонизаціи тѣмъ, что на сѣверѣ, въ лѣсной полосѣ, монастыри сами были передовыми колоніями и вели за собою промышленныя и земледѣльческія поселенія; южно-степныя полосы не представляли такихъ удобствъ для отшельнической жизни. Поэтому, за

¹⁾ Метр. лит. запис. книга III.

²⁾ См. Ак. ю и з. Р. том, I, №№ 15, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 28, 29, 30, Ак. зап. Р. I; № 6, 22, 36, 44, 45, 46, 53; и настоящаго тома №№ I—III.

немногими исключеніями, мы не видимъ здѣсь основанія новыхъ монастырей. Здѣсь древніе монастыри, преимущественно Кіевскіе, получали отъ великихъ князей и ихъ на-мѣстниковъ пустынные земли для промышленной эксплуата-ціи. Во главѣ ихъ, по отношенію къ южнымъ степямъ, стоитъ Кіевскій Николаевскій Пустынный монастырь. Его владѣнія шли преимущественно къ югу, тогда какъ Печерскій мо-настырь распространялъ свои частно-владѣльческія права на болѣе населенныя мѣстности сѣверной Кіевщины и Чер-ниговскаго заднѣпровья. Монастырь Никольскій можно при-знать первымъ частнымъ владѣльцемъ въ Запорожьѣ: по одной грамотѣ Остафія Дашкевича ¹⁾, уже въ то время права этого монастыря въ тѣхъ мѣстахъ были старинными, кото-рыя надо было возстановлять при помощи старожильцевъ. По приказанію великаго князя, Дашкевичъ „разспрашивалъ бояръ и мѣщанъ Черкасскихъ и козаковъ старыхъ о тѣхъ уходахъ въ Бѣлобережьѣ, бобровыхъ и рыбныхъ гонахъ по озерамъ, которые даны на монастырь Пустынскій еще при первыхъ державцахъ Черкасскихъ, и по какія мѣста про-стирается „знамя“ тѣхъ уходовъ. Опрашиваемые показали, что „знамя этихъ уходовъ, идучи на низъ,— по Ерданъ, да по Мачину, а на верхъ идучи—по Быстрицу“. Монастырь учреждалъ намъ промысловыя заведенія, которыя, мало по малу превращались въ поселенія.

Черезъ всѣ указанные способы колонизаціи въ Кіевскомъ княжествѣ распространялось населеніе, исключительно русское. Поименныхъ переписей населенія отъ того времени не со-хранилось до насъ; однако нѣкоторыя указанія и этого рода есть; такъ по упомянутой выше „Записи о денежныхъ и медовыхъ даняхъ“, населеніе, обложенное данью, перечи-сляется такъ: Микула съ сыномъ, Павелъ съ дѣтми, Левонъ

¹⁾ Хранящійся въ архивѣ Кіевской комиссіи и имѣющей войти въ составъ издаваемыхъ ею актовъ о засесеніи.

Станѣвичъ, Кузма, Павелъ, Захарья, Ходыка, Агафоникъ, Петръ Дьяковъ, Ондрѣйко, Ходоръ, Савостьянъ, Ивановы дѣти, Василь и пр. ¹⁾). Впрочемъ въ данномъ случаѣ и сомнѣваться нельзя о національности всѣхъ жителей, поименованныхъ въ „записи“, ибо въ ней рѣчь идетъ о десятинѣ въ пользу Софійскаго монастыря. Въ древнѣйшей кievской люстраціи также упоминается о софійской десятинѣ. Однимъ изъ главныхъ землевладѣльцевъ были православные монастыри.

Что касается до свѣтскихъ владѣльцевъ, то ихъ русская національность также не подлежитъ никакому сомнѣнію, что видно уже отчасти изъ именъ и фамилій, приведенныхъ выше. Новое землевладѣльческое населеніе Браславскаго повѣта при Свидригайлѣ не есть сбродъ польско-татарско-русскій, а исключительно состоитъ изъ русскихъ элементовъ; такъ въ грам. 1431 г. перечисляются: Карпъ Ивановичъ Микулинскій, Тихонъ Слупица, Василь Омелковичъ, Семенъ Юзыповичъ, Максимъ Тыжковичъ, Ярмола, Евсей, Кмыта. Бояре Хмѣльницкіе, упоминаемые тамъ же, суть: Васко, Кондрать, Евсей.—Несомнѣнно, что въ Кіевѣ, и можетъ быть въ другихъ городахъ Кіевского княжества, были отдѣльныя лица и даже учреждены католико-польскія; но были здѣсь съ такимъ же значеніемъ, какъ и въ до-татарское время, благодаря вѣротерпимости русскихъ князей, т. е. существовали на ряду съ лицами и учрежденіями разныхъ другихъ національностей, будучи вовсе незамѣтными среди подавляющей массы туземной-русской націи. Такъ былъ въ Кіевѣ еще съ 1228 г. Доминиканскій монастырь, которому, однако, не оказывали особаго покровительства князья кievскіе Владиміръ и Александръ Владиміровичъ, какъ ошибочно утверждаютъ польскіе писатели ²⁾).

¹⁾ Ак. З. Р. I. № 26.

²⁾ Мнимая грамота Александра Владиміровича Доминик. монастырю 1411 г. напечатана митр. Евгеніемъ въ „Описаніи Кіево-

Далѣ, и представители католическихъ учреждений южной Руси были по національности, или литовцы, или даже (хотя весьма немногіе)—русскіе ¹⁾).

Сводя въ одно сказанное о заселеніи Кіевского княжества въ XIV и XV вв., получаемъ слѣдующіе выводы:

1) Литовское завоеваніе обезпечило (хотя и не вполне) южную Русь отъ вліянія татарской власти на судьбу и характеръ ея населенія.

2) Сами литовцы не принесли въ южную Русь новаго этнографическаго элемента.

3) До нѣкоторой степени единство Литовскаго государства содѣйствовало національному объединенію сѣверо-западной Руси (Бѣлоруссіи) и юго-западной (Малороссіи).

4) Границы русскаго государства въ (частности Кіевского княжества) отодвинуты къ берегамъ Чернаго моря, чѣмъ приобрѣтена новая территорія для русскихъ заселеній.

5) Въ XV в. дѣйствительное заселеніе южныхъ степей совершаемо было русскими князьями путемъ военной, городской, крестьянской, землевладѣтельской и монастырской колонизаціи, причѣмъ главная заслуга принадлежитъ Витовту и Олельковичамъ.

6) Колонизаціонное движеніе въ степи не только совершаемо было русскими государственными силами, но и изъ племенныхъ элементовъ исключительно русскихъ, безъ пособій со стороны какой-либо сосѣдней націи.

Софійскаго собора". И. И. Малышевскій совершенно справедливо отвергаетъ ея подлинность, ибо Александръ сдѣлался кіевскимъ княземъ лишь съ 1440 года; см. „Доминиканецъ Яцекъ Одровонжъ, мнимый апостолъ земли русской“. Кіевъ 1867 г., стр. 95 и слѣд.

1) См. списокъ католич. кіевскихъ епископовъ у М. А. Максимовича: „Нѣчто о землѣ Кіевской“ (Украинецъ, 1864, стр. 8).

IV.

Обращаясь къ судьбѣ населенія Волыни и западной Подоліи въ XIV—XV в.в., находимъ, что въ общемъ составъ и движеніе населенія въ этихъ странахъ ничѣмъ существеннымъ не отличаются отъ характера и распространенія населенія въ Кіевскомъ княжествѣ. Но внутренній и внѣшній ростъ русской націи здѣсь (именно въ западномъ Подольѣ) идетъ медленнѣе; естественное развитіе его задержано отношеніями къ Польшѣ, сначала въ силу захватовъ Казимира Великаго (въ 40-хъ годахъ XIV в.), потомъ въ силу личной уніи правящихъ лицъ литовскаго государства и Польши.

Одновременно съ завоеваніемъ литовцами южной Руси, совершается завладѣніе нѣкоторыми частями ея со стороны Польши, съ результатами весьма различными (и даже противоположными) для дальнѣйшей національной судьбы Руси. Польскій король Казиміръ В. завладѣлъ Галиціею около 1340 г. Сколько можно заключить изъ спутаннаго разсказа Длугоша, этотъ захватъ совершился въ нѣсколько приемовъ: походъ въ апрѣлѣ 1340 г. сопровождался занятіемъ Львова; второй походъ того же года имѣлъ послѣдствіемъ занятіе Владиміра Волынскаго; новый походъ привелъ къ захвату Перемышльскаго, Галицкаго, Саноцкаго, Любачевскаго и Теребовльскаго округовъ, а также къ занятію Луцка, а равно и опять Владиміра Волынскаго (обстоятельство указывающее на то, что мнимыя завоеванія Казимира были набѣгами, повторяв-

шимися нѣсколько разъ на одни и тѣ же мѣста, и что захватъ Волини не былъ прочнымъ государственнымъ присоединеніемъ ея къ монархіи Казимира).—Въ виду этого мы не считаемъ существеннымъ для дѣла вопросъ о томъ—завладѣлъ ли тогдаже Казимиръ и западнымъ Подолемъ (т. е. Днѣстровскимъ Понизьемъ), что утверждаетъ Длуготь и съ чѣмъ не соглашаются русскіе писатели. Набѣги на эти земли польскій король могъ совершить безпрепятственно, ибо защищать полу-пустынную мѣстность было некому; здѣсь предлагало не заманчивое владѣніе готовыми поселеніями и богатыми мѣстностями, а тяжкій трудъ заселенія и освобожденія страны отъ власти татаръ. Мы считаемъ возможнымъ признать показанія Длугоша ¹⁾, и потомъ на этой странѣ провѣрить колонизаціонныя способности польскаго государства и польской націи, такъ какъ Понизье есть собственно часть Галиціи и колонизація Днѣстровскихъ степей лежала на обязанности того, кто владѣлъ Галиціею.

Возвращаясь къ Волини, находимъ, что здѣсь одновременно распространялась власть литовскихъ князей послѣ похода Гедимина; два завоевательныхъ потока должны были столкнуться на этой почвѣ. Разрѣшеніе этой коллизіи можно прослѣдить по уцѣлѣвшимъ до насъ договорамъ между литовскими князьями и Казимиромъ.

Волинь досталась по смерти Гедимина (въ 1340 году) сыну его Любарту, котораго владѣнія далеко не были такъ прочны и обезпечены какъ владѣнія Владиміра кіевскаго. Польскій король простиралъ свои притязанія гораздо дальше Галиціи: по договору 1340 года на долю волинскихъ князей досталась вся Волинь и Берестье и восточная часть Галиціи (Бѣльзь, Холмъ) ²⁾. Въ 1343 году „Даніиль Острож-

---

¹⁾ См. Н. П. Дашкевича: „Замѣтки“, стр. 24.

²⁾ См. Даниловича: *Skarb. Dypl. I.* № 361.

скій и другіе русскіе князья, видя, что ляхи многихъ уже прельстили въ свою вѣру, взбунтовались и призвали множество татаръ на Польскую землю; но король Казиміръ не пустилъ ихъ чрезъ Вислу“ (густын. лѣт.). По договору 1366 г. литовскіе князья (съ Ольгердомъ во главѣ) должны были уступить Казиміру не только всю Галицію, но и западную часть Волыни, т. е. стольный городъ Владиміръ съ его округомъ, а также Кременецъ; впрочемъ городъ Владиміръ былъ тогда же переданъ Коріатовичу. Во владѣніи Любарта остается лишь Луцкъ и его округъ (Стожекъ, Даниловъ, Закамень, Шумскъ, Острогъ, Полонное, Межибожье) и нѣкоторая часть округа владимірскаго (Ветлы, Любязь, Чернечьгородокъ, Камень и Мѣльница) ¹⁾. Нельзя думать, что короткое хозяйничанье Польши въ западныхъ областяхъ Волыни могло оставить нѣкоторыя послѣдствія для этнографическаго состава тамошняго населенія. Откуда взяла густынская лѣтопись извѣстіе, что при Казимірѣ В. многіе русскіе были обращены въ католичество, не знаемъ. Думать, что уже тогда населеніе Волыни въ цѣломъ его составѣ потерпѣло какія-либо существенныя измѣненія, не позволяютъ послѣдующіе историческіе факты: западная часть Волыни, уступленная Польшѣ въ 1366 году, вскорѣ опять вошла въ составъ Литовскаго государства, именно въ 1370 году при великомъ князѣ литовскомъ Кейстутѣ. Если Галиція, до сихъ поръ остающаяся подъ непрерывнымъ 500 лѣтнимъ вліяніемъ польской національности, удержала русскую народность, то Волынь не могла потерять ее въ 3 года. Съ того времени Волынь (въ составѣ трехъ повѣтовъ: Владимірскаго, Луцкаго и Кременецкаго) непрерывно остается за Литовско-русскимъ государствомъ, не смотря на новыя попытки завладѣнія со стороны Польши, вызванныя уніею 1386 года.

---

¹⁾ Ibid. № 432.

Личная унія 1386 года, не приведшая (какъ мы видѣли) никакихъ послѣдствій для населенія Кіевского княжества, столь же мало отразилась на національномъ складѣ Волыни. Волынь составляла отдѣльное княжество, нерѣдко претендовавшее на отдѣльную политическую роль въ самомъ Литовскомъ государствѣ; такъ было, когда ея управлялъ Витовтъ (въ 80 годахъ XIV в.), титуловавшійся великимъ княземъ, хотя еще не былъ возведенъ на Виленскій великокняжескій столъ. Столица его—Луцкъ конкурировала опять въ равенствѣ значенія съ Бѣлоруско-литовскою столицею. Соперничая со своимъ двоюроднымъ братомъ Ягайломъ, Витовтъ не уступалъ ни въ чемъ ему, какъ великому князю литовскому, а тѣмъ болѣе, какъ королю польскому. Въ силу этого, всѣ мѣры полонизма, которыя тогда предпринимаемы были съ нѣкоторымъ успѣхомъ въ Вильнѣ (распространеніе католицизма чрезъ подарки и принужденіе, даже тѣлесное наказаніе, назначеніе на епископскія католическія кафедры поляковъ, присвоеніе шляхетства только католикамъ, приобщеніе панскихъ фамилій къ гербамъ польскимъ),—всѣ эти мѣры, приводившія литовцевъ тотчасъ же къ усвоенію польской національности и католичества, не имѣли никакого успѣха въ южной Руси; въ актѣ Городельской уніи всѣ фамиліи, принявшія польскіе гербы, были литовскія, и ни одной южно-русской. Хотя князьями Волыни были католики (Витовтъ, а потомъ Свидригайло), но и они постоянно защищали интересы русской національности; сверхъ того Волынь нашла себѣ мѣстныхъ вождей въ знаменитомъ родѣ князей Острожскихъ, изъ которыхъ Даніиль (какъ упомянуто) далъ отпоръ Казимиру Великому въ 1343 году.

Не видимъ нужды останавливаться долѣе на судьбѣ населенія Волыни, какъ страны центральной, въ которой русское населеніе возстановлено еще Даніиломъ; ссылаясь на то, что сказано о томъ выше, а равно и на свѣдѣнія о на-

ціональномъ составѣ высшихъ южно-русскихъ классовъ, также уже сообщенныя, переходимъ къ той странѣ, которая подлежала колонизаціи со стороны Галиціи и Волыни т. е. къ Подолію.

Если Казиміръ Польскій занялъ Подолье въ 1340 году, то любопытно, что сдѣлано Польшею въ промежутокъ польскаго владѣнія этою страной? Оказывается, что страна не только не была колонизуема, но и не была освобождена отъ татаръ до 60-хъ годовъ XIV вѣка.

Подолье находилось въ непосредственной власти татаръ до побѣды Ольгерда въ Синеводской битвѣ (ок. 1363 года) и до появленія тамъ Коріатовичей. Бѣлорусскія лѣтописи (Попова) рассказываютъ, что тогда князь великій Ольгердъ, „шедъ въ полѣ съ Литовскимъ войскомъ побилъ татаръ на Синей Водѣ, именно трехъ братьевъ: Хочибея, Кутлубуга и Дмитрія; эти три брата татары были отчичами и дѣдичами Подольской земли, а отъ нихъ завѣдовали атаманы и баскаки (которые) брали („удаючи“) отъ этихъ атамановъ дань съ Подольской земли (такъ переводимъ мы неясный текстъ: „приежъ удаючи отъ тыхъ атамановъ“). Въ то время братъ Ольгерда Коріатъ держалъ Новгородокъ Литовскій, и у него было 4 сына: Юрій, Александръ, Константинъ и Ѳедоръ; тогда эти 4 брата князя Коріатовичи, съ позволенія великаго князя Ольгерда и съ помощью Литовской земли, пошли въ Подольскую землю. Въ Подольской землѣ тогда не было ни одного города, ни рубленаго деревяннаго, ни каменнаго. Князя Коріатовичи, пришедши въ Подольскую землю, вошли въ пріязнь съ атаманами и начали оборонять Подольскую землю отъ татаръ и баскакамъ выхода не стали давать. Прежде всего они нашли себѣ крѣпкое мѣсто на р. Смотричи и построили городъ Смотричъ; на другомъ мѣстѣ были черницы на горѣ,—въ томъ мѣстѣ Коріатовичи построили („нарядили“) городъ Бакоту. Занимаясь охотою, случилось имъ загнать оленей въ тотъ островъ, гдѣ нынѣ лежитъ городъ

Каменецъ; тамъ они, вырубивши лѣсъ, построили каменный городъ—Каменецъ. Съ того времени они утвердили каменными постройками всѣ Подольскіе города и заселили („осѣли“) всю землю Подольскую.

Признавая этотъ разсказъ преданіемъ, записаннымъ при Витовтѣ, мы во всякомъ случаѣ должны признать за нимъ гораздо большую историческую вѣрность, чѣмъ за спутаннымъ разсказомъ Длугоша и Кромера ¹⁾. Конечно, было бы странно видѣть въ приведенномъ разсказѣ дословно и фактически вѣрное (въ послѣдовательномъ порядкѣ событій) историческое свидѣтельство; въ немъ изложенъ общій ходъ долговременныхъ и разновременныхъ порывовъ литовско-русскаго государства въ юго-западный Днѣстровскій уголъ. Изъ этого разсказа очевидно только, что во времена владычества татаръ Подолье было заселено русскимъ племенемъ, которое жило въ открытыхъ общинахъ, управляемыхъ атаманами, что оно платило чрезъ баскаковъ дань татарскому княжескому роду, который (ср. извѣстіе Стрыйковского о татарахъ, вышедшихъ послѣ того изъ Подоліи въ Добруджу и говорившихъ славянскимъ языкомъ) обрусѣлъ до того, что одинъ изъ князей татарскихъ называется Димитріемъ, что Коріатовичи прибыли сюда вслѣдствіе ослабленія татаръ пораженіемъ ихъ отъ Ольгерда и что здѣсь они опирались на туземное-русское населеніе, завели прочную гражданственность (строили города) и заселяли край. Только тогда явились польскія притязанія на защищенный и умиротворенный уже край,—притязанія, выразившіяся то въ попыткахъ мирнаго присоединенія Подолья посредствомъ предполагавшагося (но не состоявшагося) брака

---

¹⁾ См. критическій разборъ сказанія у В. Б. Антоновича: „Очеркъ ист. в. кн. Лит.“; Н. П. Дашкевича „Замѣтки“; И. Молчановскаго: „Очеркъ извѣст. о Подольской землѣ“ и у Стадницкаго: „Synowie Gedimina“ и „Olgiard i Keistut“.

дочери Казимира съ Константиномъ Коріатовичемъ, то во враждебныхъ столкновеніяхъ. До нѣкоторой степени поляки успѣли уже при Коріатовичахъ: Юрій и Александръ, сидя такъ далеко отъ центра Литвы, и такъ близко къ Польшѣ и Галиціи (уже принадлежавшей Польшѣ), вошли въ союзъ или подручничество къ Казимиру и стояли на его сторонѣ при попыткѣ Казимира завоевать Волинь въ 1366 году, подкупленные обѣщаніемъ передать завоеванныя страны Волини въ ихъ владѣніе, что дѣйствительно отчасти и исполнено, такъ какъ городъ Владиміръ, отнятый у Любарта, переданъ Александру Коріатовичу.

Не смотря на такое вліяніе Польши на Подолье въ XIV в., дѣло освобожденія и защиты страны отъ татаръ совершается не поляками, а подольскими князьями и русскимъ населеніемъ; въ битвѣ съ татарами погибъ Александръ Коріатовичъ.

Но Коріатовичи прославились не одною внѣшнею защитою страны, а внѣдряли въ нее и средства мирнаго гражданскаго процвѣтанія. Когда, послѣ ихъ владычества, въ 1493 году, Подолье превращено Витовтомъ въ провинцію Литовскаго государства, то оказалось, что страна эта уже вполне благоустроенная: въ ней были города: *Каменецъ, Смотричъ, Червоногородъ, Скала, Бакота*; тогда еще къ ней причислялись и города Побужья (отошедшіе въ XV в. къ Кіевскому княжеству, а именно: Межибожъ, Божскъ, Винница, Сокольче и Браславъ). Когда и кѣмъ построены эти города въ бассейнѣ Днѣстра? Оставимъ въ сторонѣ свидѣтельство бѣлорусской лѣтописи, приведенное выше; допустимъ на время, что показанія ея о построеніи Смотрича, Каменца и Бакоты князьями Коріатовичами, суть позднѣйшія и тенденціозныя измышленія лѣтописца (чего, однако, въ дѣйствительности мы не думаемъ); для насъ остается довольно нехитрое средство открыть время основанія подоль-

скихъ городовъ, а именно слѣдующее: въ до-татарскую и татарскую эпоху мы не видимъ этихъ городовъ кромѣ Бакоты; въ 1395 году они существуютъ (какъ объ этомъ заявляетъ актъ 13 іюня 1395 года о пожалованіи западнаго Подолья Спитку); значитъ они основаны тогда, когда правили здѣсь Коріатовичи. Правда, въ до-татарскую эпоху могли существовать здѣсь и существовали другіе города; но несомнѣнно, что они послѣ Даніила пришли въ упадокъ, вслѣдствіе непосредственнаго хозяйничанья здѣсь татаръ, которые тогда еще не отвыкли отъ кочеваго образа жизни; для нихъ гораздо было легче держать въ своихъ рукахъ населеніе, живущее въ открытыхъ мѣстахъ, а не въ замкахъ. Городища (т. е. города въ развалинахъ) конечно оставались. Поэтому лѣтопись мало преувеличиваетъ, когда говоритъ, что Коріатовичи въ 60-хъ годахъ XIV в. не застали здѣсь ни одного города, ни рубленаго, ни каменнаго. Коріатовичи не только воздвигаютъ новыя укрѣпленія, но стараются вокругъ ихъ населить торгово-промышленныя общины; такъ въ 1374 году дана городу Каменцу грамота на магдебургское право, съ пожалованіемъ при этомъ городу земли и со льготою въ 20 лѣтъ (постоянный пріѣмъ тогдашней колонизаціи). Въ 1385 году дана была княземъ Константиномъ грамота краковскимъ купцамъ на право свободной торговли съ Подольемъ. Города упавшіе отдаваемы были частнымъ лицамъ для заселенія; такъ въ 1388 году пожалована была Нежирѣ Бакота. Какія именно поселенія, кромѣ упомянутыхъ, могли существовать во времена Коріатовичей, опредѣлить трудно¹⁾. Свидѣтельствомъ вліянія Польши на

¹⁾ См. попытку въ соч. Zameczki Podoskie (Т. I. стр. 3) установить по названіямъ число селъ, которыя преобразованы изъ прежнихъ татарскихъ ауловъ: Татариска подъ Каменцемъ, Татариска или Мукаровъ въ уициц. у., Татариска подъ Снитковымъ, Козубеевъ. Котлубаевъ и пр.

Подолье при Коріатовичахъ можетъ служить грамота Юрія Коріатовича Смотрипкому Доминиканскому монастырю 1375 г.

Въ 1393 году Витовтъ, вездѣ стремившійся къ уничтоженію прежней удѣльной системы, силою занялъ Подолье и вскорѣ, т. е. до 1395 года, уступилъ западную половину Подолья королю Ягайлѣ, чтѣ польскіе писатели считаютъ „окончательною пикорпораціею Подолья Польшѣ“. По русской лѣтописи. Витовтъ „заложилъ“ часть Подолья королю Ягайлу за 20 тысячъ, слѣдовательно отнюдь не совершилъ государственнаго отчужденія территоріи. Такое сказаніе совсѣмъ не представляется намъ наивнымъ; залогъ былъ возможенъ и существованіе его подтверждается послѣдующей судьбой Подолья, т. е. обратнымъ выкупомъ ея ¹⁾. Можно думать, что Витовтъ хотѣлъ такою уступкою приобрѣсти хотя временную дружбу польскаго короля и заручиться его содѣйствіемъ предъ рѣшительною борьбою съ татарами, которая и разразилась на Ворсклѣ. Что Подолье было уступлено не Польшѣ, а лично королю (который сдѣлался чрезъ то совладѣльцемъ Витовта въ великомъ княжествѣ), это доказывается тѣмъ, что король, перепродавши свои права на Подолье п. Спитку, передалъ ему эту страну *cum pleno jure ducali, quo ceteri nostri duces Lituanie et Russie frui soliti sunt*. Такимъ образомъ Спитко сдѣлался однимъ изъ владѣльцевъ великаго княжества ²⁾.

Польскій магнатъ Спитко дѣйствовалъ не въ качествѣ провинціальнаго правителя польскаго государства, а вассальнаго князя; въ битвѣ на Ворсклѣ онъ явился въ войско

---

¹⁾ Въ то время впрочемъ всякое отчужденіе недвижимости (не только залогъ и продажа, но и пожалованіе) предполагало возможность обратнаго выкупа, для чего въ актѣ отчужденія обыкновенно ставилась заранѣе условленная сумма выкупа.

²⁾ Ср. Молчановскаго: „Очеркъ“ стр. 236 и сл.

Витовта, гдѣ и погибъ (въ 1399 году), послѣ чего Подолье перешло къ Свидригайлу, и наконецъ ок. 1410 года окончательно уступлено Ягайломъ Витовту. Тѣмъ и кончилась „окончательная инкорпорация“ Подолья Польшѣ.--Непродолжительное господство польскаго вельможи въ зап. Подольѣ выразилось въ раздачѣ селеній и городовъ полякамъ и разнымъ западнымъ авантюристамъ ¹⁾, которые потомъ взялись измѣннически передать полякамъ Каменецъ. Но такая раздача польскимъ шляхтичамъ населенныхъ мѣстъ отнюдь не означаетъ колонизаціи страны, какъ акта государственной мудрости и организаторскаго генія Польши. Между тѣмъ польскіе писатели именно выставляютъ Казимира В. и Ягайла колонизаторами Подолья; послѣдній (будтобы) „признавая необходимость колонизаціи, отдавалъ заслуженнымъ людямъ урочища и рѣчныя прибрежья“ ²⁾. Но всѣ указываемые на то факты относятся къ правленію Витовта: такъ „въ лѣсной глуши появляется Карачевъ (впослѣдствіи Корчмаровъ), обитатели котораго zaloжили потомъ (будтобы) укрѣпленный замокъ *Шаргородъ*“ (но это перетолкованный фактъ пожалованія Витовтомъ Князей Луки: см. ниже). „Надъ Мурахвой Язловецкіе основали Коныщинъ и м. Мурахву“ и т. д. Во всякомъ случаѣ полякамъ уже тогда удалось внѣдрить въ западное Подолье нѣсколько шляхетскихъ польскихъ фамилій, которыя сослужили Польшѣ добрую услугу во время борьбы за Подолье по смерти Витовта. Польша ввела въ Каменецъ католическаго епископа, который сдѣлался впослѣдствіи главою заговора для отторженія Подолья; въ населеніе Каменца прибыло нѣсколько мѣщанъ—поляковъ. Вотъ все, чѣмъ ограничиваются успѣхи польской колонизаціи; о населеніи пустынь при этомъ нѣтъ и рѣчи.

¹⁾ Напр. Ходьку, родомъ изъ Кроаціи (с. Ярмолинцы), Фредруизъ Плесавицъ и др. Польскіе старосты также не упускали случая обзавестись тамъ владѣніями (напр. Петръ Шафранецъ);

²⁾ Zameczkie Podolskie T. I str. 3.

Дѣйствительное заселеніе пустынныхъ окраинъ Подолья (послѣ Коріатовичей) принадлежитъ Витовту. Двадцатилѣтнее управленіе Витовта (1410—1430 года) должно быть признано самою знаменательною эпохою колонизаціи этой страны; а именно ему принадлежитъ основаніе укрѣпленій, выдвинутыхъ имъ до самаго Чернаго моря; особенно важно построеніе замка у устья Днѣстра (*Черный городъ*), въ мѣстности „гдѣ не было для постройки ни камня ни лѣсу“, по свидѣтельству Ляннуа. Для постройки его употреблено 12,000 работниковъ и вывезено изъ—внутри государства 4000 повозокъ съ строительными матеріалами; замокъ воздвигнуть въ одинъ мѣсяць. Распоряжался постройкою Подольскій намѣстникъ Витовта Гедыгольдъ. При Витовтѣ находимъ здѣсь и другіе замки, не упоминаемые при Ольгердѣ и Коріатовичахъ, а именно: *Карауль* на Днѣстрѣ, а равно уже извѣстные намъ города Побужья и стоявшіе по берегу Чернаго моря. Ко временамъ Витовта можетъ быть отнесено начало поселеній, упоминаемыхъ въ 1-й половинѣ XV вѣка: *Жванца* (упом. 1431 года), *Рва* (впослѣдствіи—Баръ, съ 1451 года), *Гольчинева*, *Олтушкова*, (уп. 1441 года).

При Витовтѣ въ западномъ Подольѣ идетъ такая же военно-землевладѣльческая колонизація, какую въ то же время мы видѣли въ при-днѣпровскихъ и при-бужскихъ степяхъ. Въ 1383 году Витовтъ выдалъ привилегію Василю Корачевскому на право заложить село *Вняжую Луку* „на мокромъ корени въ Подольской землѣ, въ Каменецкомъ повѣтѣ между рѣками Морашками до того мѣста, гдѣ впадаетъ Морашка Сенковская въ Морахву Великую“ ¹⁾. Въ 1427 году Витовтъ даетъ Еську Нешевичу дворище *Ярополково* пустое „осаживати ему себѣ и распахивати ему себѣ“ ²⁾.—Такимъ

¹⁾ А. З. Р. т. I. № 5.

²⁾ А. Ю. и З. Рос. т. I № 17. Г. Молчановскій („Очеркъ“, стр. 318, прим. 1) подобралъ изъ изданныхъ и неизданныхъ ак-

образомъ Витовтъ ограждалъ страну кольцомъ укрѣпленій, внутри котораго могло уже ютиться мирное населеніе и гражданственность. На его-же долю выпала и боевая защита страны при повторительныхъ нападеніяхъ татаръ, правда не всегда оканчивавшаяся удачею для литовскаго оружія.

По смерти Витовта въ 1430 году Польша не успѣла добиться отъ Литвы добровольной уступки Подолья, а потому тамошніе приверженцы Польши прибѣгли къ измѣнѣ, посредствомъ которой былъ захваченъ Каменецъ, а затѣмъ Смотричъ, Скала и Червоногородъ ¹⁾. Но Свидригайло (новый великій князь литовскій) захватилъ самого короля въ Виднѣ со всею его польскою радюю и не выпускалъ до тѣхъ поръ, пока король не далъ приказа своимъ подольскимъ старостамъ сдать города литовскимъ начальникамъ; но въ то же время подольскіе старосты, кромѣ этого открытаго приказа, получили отъ короля и тайный—не сдавать страны. Война

товъ свѣдѣнія о слѣдующихъ селахъ, пожалованныхъ Витовтомъ въ западномъ Подольѣ: Васью изъ Бучи: *Грушовецъ* (на Морахвѣ), *Берладка* (на Морахвѣ), урочище *Ладава*, *Бучневцы*, *Мордина*; Корачевскому: *Мукаровъ* и *Синяковцы*.

¹⁾ Польское правительство поспѣшило тотчасъ же начать раздачу населенныхъ мѣстъ Подолья польскимъ шляхтичамъ съ условіемъ непремѣннымъ (*hoc tamen adjecto specialiter et expresso*), „чтобы они лично жили на Подольѣ и защищали его всѣми способами“, разумѣется противъ литовско-русскаго государства. Тогда розданы: Жванецъ (1431 г.), Вербка и Сobotка (1431 г.), Шаровка, Зилинцы, Иванковцы, Прогинка, Борбурчинцы, Копыстинъ, Михайлово-дворище, Гарента и Ремешово-дворище (1440 г.), Дашкоро-дворище (1432 г.), Студеница (1432 г.), Ровъ (1435 г.), Винировцы (1431 г.), Цвильовцы, Копыстеринъ, Устье, Верхняки, Гиньковцы, Угринковцы, Лисецъ, Михайловцы, Олтушковъ, Ивановцы, Кумановъ, Ушица, Кубановцы, Песецъ, Куча, Фурмановцы, Воеводинцы. (См. Молчановскаго: „Очеркъ“, стр. 384—387, прим.) Въ 1442 г. Караулъ, Черный городъ и Качибей отданы Бучацкому.

между Польшею и Литвою, возникшая вслѣдствіе такихъ дѣйствій Польши, ведена съ упорствомъ и ожесточеніемъ (при чемъ крестьянское населеніе держалось литовско-русской стороны, а шляхетское—Польши), пока наконецъ князь Ѳеодоръ Несвижскій не отнялъ Подолья обратно у поляковъ: „Ѳеодоръ..., держачи сторону Швидригайлову, добылъ Смотричъ, Браславъ и Скалу, замки подъ ляхами, а потомъ и все Подоле на Швидригайла до Руси вырвалъ у поляковъ“, —не смотря на то, что новый великій князь литовскій Сигизмундъ, послушное орудіе Польши, призналъ права ея на Подолье. Но такъ какъ Швидригайло вознаградилъ князя Ѳеодора за эту услугу неблагодарностью, то онъ призналъ верховныя права Польши на Подолье, однако самъ остался правителемъ этой страны и Польша могла воспользоваться своими правами только послѣ его смерти. Но по смерти его большая часть Подолья досталась Литвѣ, а не Польшѣ, хотя обѣ стороны продолжали воевать за него и мечомъ и перомъ. Во всякомъ случаѣ, восточная часть Подолья, т. е. Побужье всегда и юридически и фактически оставалось за Литвою. Смуты, вызванныя борьбою за Подолье и ожесточенныя битвы того времени, отнюдь не содѣйствовали заселенію края, который безъ этихъ условій, конечно, вскорѣ сдѣлался бы богатѣйшею житницею Литовско-русскаго государства.

Сводя сказанное о населеніи Волыни и западнаго Подолья, получаемъ слѣдующіе выводы:

1) Въ судьбѣ населенія Волыни Польша вовсе не участвовала, ибо не владѣла ею.

2) Подолье, до прибытія Коріатовичей, было заселено русскими, а затѣмъ освобождено отъ татаръ и укрѣплено Коріатовичами.

3) Пятнадцатилѣтнее хозяйничанье польскаго магната (1395—1410 г.) на Подольѣ не есть инкорпорация этой

страны Польшѣ; но уже въ это время вошло въ составъ населенія по-днѣстровья нѣсколько польскихъ шляхетскихъ фамилій, что послужило потомъ источникомъ борьбы между Литвою и Польшею за Подолье и причиною многихъ бѣдствій для страны.

4) Дальнѣйшее заселеніе и укрѣпленіе Подолья (до устья Днѣстра) принадлежитъ Витовту (1410—1430 г.).

5) Борьба за Подолье съ Польшею по смерти Витовта содѣйствовала разоренію этой страны и задержала ея колонизацію. Раздача подольскихъ населенныхъ мѣстъ польскимъ шляхтичамъ, совершавшаяся тогда въ огромныхъ размѣрахъ, не имѣетъ ничего общаго съ колонизаціею страны.

М. Владимірскій-Будановъ.

1886 г.

Ноября 21.

Составленіе актовъ настоящаго тома принадлежитъ **В. В. Антоновичу.**

АКТЫ

ОТНОСЯЩІЕСЯ КЪ ИСТОРИИ ЗАСЕЛЕНІЯ

ЮГОЗАПАДНАГО КРАЯ.

I.

Потвердительная грамота короля Владислава Ягайла, данная князю Федору Острожскому на право потомственного владѣнія г. Острогомъ съ его округомъ. 1386. Ноября 8.

In nomine Domini amen. Wladislaus, Dei gracia rex Poloniae, nec non terrarum: Cracoviae, Sandomiriae, Seradiae, Lantitiae, Cuyaviae, Lithwaniae princeps supremus, Pomoraniae, Russiaeque dux et haeres, etc. Ad perpetuam rei memoriam. Quamque regalis dignitatis circumscripta benignitas, de suae liberalitatis munificencia unicuique ex officiis debito subditorum quadam generalitate dignetur utilitati intendere, et ea, quae grata ipsorum commoda censeantur, efficere consideratione gratiosa praependat, ad illorum autem prosecutanda utilitatum commoda quodam singulari favore uberius inclinatur, quos intaminatae fidei firma constancia et intaminati laboris diuturnitas claris testimoniis recommendat, sane considerantes clarae fidei studia et laboris indefessi solertiam, quibus illustris princeps dominus Feodor et sui progenitores, duces Ostrogowienses, magestatem nostram et praedecessores nostros, duces Lithwaniae et Russiae, sunt attenter venerati et adhuc isdem dominus Feodor fideles nobis exhibere nititur famulatus, quorum intuitu ipsum specialis favoris praerogativa prosequi cupientes, eidem domino Feodor, suis heredibus et successoribus legitimis, damus et conferimus plenam et omnimodam facultatem castrum ipsius Ostrogow, cum districtu Ostrogowiensi, ad ipsum castrum Ostrogow pertinente, habendi, tenendi, utifruendi et perpetue possidendi, consentientes et efficientes supradictum dominum Feodor, suos heredes et successores legitimos, suprascripti castri et districtus, ad ipsum castrum pertinentis

veros et legitimos (вырвано въ подлинникѣ) et dominos ac perpetuos possessores, tali tantum interposita conditione, quod dictus dominus Feodor, sui heredes et successores legitimi, cum ipsorum hominibus, quos habent vel habere poterint, magestati nostræ, nostris successoribus ac coronæ ipsius regni Poloniæ, famulatus et servitia exhibere sint astricti, eo modo et conditione, quibus dictus dominus Feodor illustri principi olym domino Lubardo, duci Wlodimiriensi, patruo nostro colendissimo, ab antiquo dignoscitur servivisse. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Actum Luczko, die dominica infra octavas Omnium Sanctorum, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto. Praesentibus his: Johanne palatino Sandomiriensi, Petro Kmitha Lublinensi, Cristino de Cozeglowi Sandecensi—castellanis, Wlodcone pincerna, Spithcone subcamerario et Thomcone de Wanglessthino subpincerna—Cracoviensibus, et aliis multis nostris fidelibus, fidedignis. Datum per manus venerabilis viri, domini Zaclite, praepositi Sandomiriensis, aulæ nostræ cancellarii fidelis dilecti.

Подлинникъ писанъ на пергаментъ готическимъ почеркомъ, печать привѣсная оторвана—принадлежитъ г. Радзимиинскому.

II.

Жалованная грамота великаго князя Свидригайла пану Ивану Мукосѣвичу на имѣнія: Маловъ, Охматовъ, Пашово и Золочовъ—въ Луцкомъ повѣтѣ и Ворщовку, Рыдомль, Устье, Бѣлку и Ожеговцы—въ повѣтѣ Кременецкомъ. 1430 г., марта 30.

Року 1582, мѣсяца октября 15 дня.

Пришедши на врьдъ кгородскій, въ замокъ господарскій Луцкій, передъ мене, Фалелея Бережацкого, будучого на мѣстцу пана Станислава Петровъского, подстаростего Луцкого, его милость панъ Иванъ Чапличъ Шьпановскій, войскій землѣ Волынское Луцкій, оповедалъ тыми словы: ижъ дей теща моя, ея милость пани Григоръева Болбасовая, писа-

ровая земская Кремянецкая, пани Катерина Цатинна, позвала была зъ инными участниками своими велиможного его милость князя Стефана Корыбутовича, воеводу Троцкого, до суда земского, Кремянецкого, о именье Ожоговцы. А такъ дей его милость, князь воевода Троцкий, не хотечи тамъ у суду належного отказовати, позвалъ ее милость паню Болбасовую и инныхъ участниковъ до его королевское милости, — ижъ дей вы, не маючи права жадного на Ожоговцы, мнѣ затрудненье чините. А такъ дей ее милость пани Болбасовая, маючи на тое имене Ожоговцы у себе привилей великого князя Швитригайла, якожъ его милость панъ Чапличъ, войскій Луцкій, тотъ привилей паніе Болбасовое передо мною на ураде покладалъ, и просилъ именемъ ее милости панее Болбасовое, теңи своее, абы тотъ привилей до книгъ вгородьскихъ, Луцкихъ былъ уписанъ. Которого я до книгъ для вписованья принялъ и такъ се въ себе маеть: „Милостью Божею мы, великій князь Швитригайль, Литовскій, Рускій и инныхъ. Чинимъ знаменито и даемъ ведати симъ нашимъ листомъ каждому доброму, нинешнимъ и потомъ будущимъ, хто панъ возритъ *именъ* (sic) чтучи услышитъ, кому жъ то коли его потребно будетъ, иже видеъ и знаменавъ службу намъ вѣрную, а никгда не опущоную, нашего вѣрного слуги, пана Ивана Мукосѣевича, и мы, подумавъ съ нашими князи и съ паны, и зъ нашою верною радюю, даемъ, дали есмо и записали за его вѣрную службу, села на ймя: Маловъ, а Охматовъ, а Пашева, а Золочовъ—у Луцкомъ повѣте, а въ Бременицкомъ повѣте: Борщовка, Рыдомль, Устье, Белка, Ожоговцы, зо всякъ тымъ, што къ тымъ селамъ з вѣка з давна слушало и тыми разы слушаеть, ничего на насъ не выменяя, и съ присельки, и съ нивами, съ пашнями, и зъ лесы, и зъ дубровами, и зъ бортными землями, и зъ гаѣ и зъ пасеками, и зъ ловы и ловищи, и зъ бобровыми гоны, и зереманы, и зъ реками, и съ озеры, и съ крипицами, и зъ потоки, и со мѣлны, и съ мыты, и ставы, и ставищи, и зъ болоты, и зъ рудами, и такъ што въ тыхъ собе именяхъ примыслить, на новомъ корени посадить, и зо всеми платы, што къ тымъ селамъ слушало и тягло, — и такъ зъ луги, и сеножатни, и зо всеми пожити; можетъ себе долепшовати, и розширявати, и осадити, — и примножити;

и дали есмо тому предписаному пану Ивану Мукосеевичу, верхуменованые) мѣста вѣчно и непорушно, ему и его дѣтямъ, и его внучатамъ, и его ближнимъ счетьбѣмъ. Волни во вѣсехъ тыхъ именяхъ кому отдати, и продати, и променити панъ Иванъ Мукосѣевичъ и его близкій, по немъ будущій. А при томъ были сведѣки, наша верная рада: владыка Луцкій, Феодосій, панъ Монивидъ, панъ Юрша, панъ Хохлевскій, панъ Синѣушко, панъ Казаринъ, маршалокъ Луцкое землѣ, панъ Иванъ Волотовичъ, панъ Боговитинъ, панъ Гаврило Шило, панъ Миско Гулевичъ, панъ Дениско Мукосѣевичъ. А на подтверженъе того нашего листу, про лѣпшую память и ведомость, печать напу велели сему привѣсити къ сему нашему листу. Писанъ въ Луцку, подъ лѣты рождества Иуса Христова тисечу лѣтъ и чотыри ста и тридцатого лѣта, мѣсяца марта тридцатого дня, индиктъ 5 (?) чимъ великій князь приказалъ, а писалъ писаръ Пошко. А такъ я тотъ менованный листъ привилей ео милости панее Болбасовое, з початку ажъ до конца, до книгъ вгородскихъ, Луцкихъ записати казалъ.

Книга Луцкая, городская, поточная, 1582 г., № 2061, листъ 1107.

III.

Документы, явленные во Владимірскія городскія книги княземъ Юрьемъ Михайловичемъ Чарторійскимъ. 1605 г. Января 1.

1. Жалованная грамота Швидригайла Ольгердовича Митку Немирѣ на село Липу въ Перемышльскомъ повѣтѣ и на села: Бутятичи, Тышковичи, Дубровецъ, Лишнее и Стаги во Владимірскомъ повѣтѣ. 1450. Декабря 31.

2. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія въ Владимірскомъ повѣтѣ: Зѣмно, Бугеново, Марковъ Ставъ и Сернинавъе 1450—1465—1480. Ноября 10.

3. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія: Литовижъ, Селцо, Тарговицу, Червисча, Стволовичи, Зѣмно, Бугеново, Чесный Крестъ, Марковъ Ставъ и Сернинавъе. 1452. Марта 2.

4. Подтвердительная грамота Казимира Ягайловича Митку Немирѣ на имѣнія, пожалованныя ему отъ Швидригайла. 1452. Января 3.

5. Духовное завѣщаніе Якова Войны Немировича, по которому онъ отказываетъ: Церкви въ с. Зѣмнѣ—село Марковъ Ставъ; матери своей Аннѣ Немириной села: Мстишинѣ, Песчаное, Коршево, Серну, Жджары, Жджарки, Ракулинѣ, Сердятичи, Заболотцы, Грибовицу, Щенятинѣ и Зѣмво; женѣ своей Маріи, въ пожизненное владѣніе села: Стволовичи, Житаны, Честный Хрестъ, Бубновъ, Горѣчовъ, Тышковичи и Щучатинѣ; сестрѣ своей Маріи и ея мужу, князю Михайлу Васильевичу Чарторыйскому: Литовижъ, Кречовъ, Горки и Олеско. Дѣтямъ князя Чарторыйскаго должны отойти и остальные имѣнія послѣ смерти или въ случаѣ выхода замужъ жены завѣщателя.—Актъ безъ числа—Вторая половина XV столѣтія.

6. Разграниченіе имѣній Владимірской епископіи отъ имѣній князя Федора (Михайловича) Чарторыйскаго. 1501—1516. Іюня 4.

7. Дарственная князя Александра Федоровича Чарторыйскаго женѣ его Магдалинѣ Дешпотовнѣ на третью часть принадлежащихъ ему имѣній. 1555. Мая 1.

8. Дарственная запись его-же женѣ на 10,000 злотыхъ, обеспеченныхъ на его поземельныхъ имѣніяхъ. 1567. Января 12.

9. Завѣщаніе Волынскаго воеводы, князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Декабря 17.

10. Актъ раздѣла имѣній между князьями: Александромъ и Иваномъ Чарторыйскими. 1547. Іюня 19.

11. Запись князя Ивана Чарторыйскаго, данная брату его Александру—о взаимномъ обязательствѣ пополнить убытки, въ случаѣ, если-бы изъ части имѣнія одного изъ нихъ отнята была правительствомъ выслуга ихъ отца. 1547. Іюня 22.

12. Росписка Василя Богдановича Чижа о томъ, что онъ получилъ сполна приданное за женою отъ тестя своего, князя Федора Михайловича Чарторыйскаго. 1537. Января 10.

13. Такая-же росписка Петра Богдановича Хребтовича, женатаго на другой дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1560. Іюля 30.

14. Такая-же росписка Федоры Федоровны Свинюской, третьей дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1553. Августа 23.

15. Такая-же росписка Андрея Сапеги и его жены Марины, дочери князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Сентября 18.

16. Граничный актъ между имѣніями князей Чарторыйскихъ: Литовижемъ, Грибовицемъ, Сердятичами и Крикудиномъ и имѣніемъ дворянъ Ворыскихъ Виличами, составленный третейскими судьями. 1543. Іюня 20.

17. Завѣщаніе княгини Магдалины Дешпотовны Александровой Чарторыйской, по которому она отказываетъ свое движимое имущество сыну Михаилу. 1571. Іюля 13.

18. Рѣшеніе великаго князя Александра, по которому онъ освобождаетъ князя Федора Михайловича Чарторыйскаго отъ иска, возбужденнаго по вопросу о раздѣлѣ наслѣдственныхъ имѣній, его двоюроднымъ братомъ, княземъ Семеномъ Александровичемъ. 1498. Іюля 8.

19. Духовное завѣщаніе князя Михаила Александровича Чарторыйскаго. 1582. Февраля 22.

Лѣта Вожого нароженя тысяча шестьсотъ пятого, месяца Генъвара перваго дня.

На вряде вгородскомъ, въ замку его королевское милости Володимирскомъ, передомноу, Андреемъ Мисевскимъ, буркграбимъ и наместникомъ подстароства Володимирскаго его милость освещеное княжа и панъ, панъ Юрій Михайловичъ княжа Чарторыйскаго покладаль для облатованя до книгъ вгородскихъ володимирскихъ листы, привилея, твердости на вси имена свое, въ повете Володимирскомъ лежащие, которые вжо суть разнымъ особамъ отъ его милости правомъ вечистымъ пущони, даючи тоу причину, ижъ тые вси имена одними листами и привилеями предкомъ его милости были подани и подтвержены, а тыежъ розные особы, тое добра держачи, менованныхъ листовъ, привилеевъ и твердости, каждый зъ особна у себе держати и по нимъ вживати не могутъ; про то, абы каждый зъ нихъ, коньтентующися бранемъ тыхъ справъ выписами съ книгъ, добра пререченое держаль и вживаль, для того, подаючи его милость тые всѣ справы, листы, привилея и твердости до книгъ, просилъ, абы приняты и до книгъ уписаны были; которыхъ я огледавши, передъ собою читати казалъ, и такъ ся въ собі мають:

1) Милостью Вожою мы, великій князь Швидригаль Олгирдовичъ чинимъ знаменито сямъ нашимъ листомъ каждому доброму, нынешнимъ и потомъ будучимъ, ктожъ на него узритъ, або чтучи его услышитъ, кому-жъ коли будетъ его потребно. Узривши есмо знаменитую намъ службу а николи-жъ не замешканую слуги нашего вирного, пана Митка, племянника пана Немирна, старосты Луцкаго и мы, дорадившися зъ

нашими князи, съ нашими паны, съ нашою радюю, дали есмо ему село Липую у Перемыслскомъ повети съ обема берегами ставу, и со млиномъ, и съ ошпаницюю, съ житомъ, а другое село на Погари; у Володимерскомъ повете: Бутатици, а Тышковичи, а Дубровиць, а Липиия, а Стати со всеми теми доходы и приходы, што ся къ тимъ селамъ широко прислунаеть и тягнеть теми часи: зъ полѣ, зъ ролями, зъ гаи и дубровами, зъ леси, зъ пасаками, зъ ловищи, зъ реками з озеры, со млины и станы и ставици и зъ землями и зъ болоты, зъ рудами и зъ сеножатми, съ криницами, съ потоки, и съ боры, и зъ борными землями, со всеми правы, со всеми пожити, ничого собе не вменяючи; можетъ собе поленшовати и то разъшировати, на новомъ корени посадити, а дали есмо напредречоному пану сверху вписаны села ему вечно на веки непорушно; можетъ отдати, и продати, и на церковь по своей души дати, и ближнему своему изъ свое руки дати и подаровати по немъ будущому; а при томъ были светки, рада наша: князь Иванъ Васильевичъ, а братъ его князь Михайло маршалокъ нашъ, а панъ Казаринъ Резановичъ, а панъ Немира, староста луцкій, а панъ Андрей Золотовичъ, а панъ Васко Гулевичъ, а Ивашко Кевличъ, а иныхъ пановъ добрыхъ много притомъ було. И еще на потвержение сего нашего листу, про лучшее свидетельство и твердости, и печать нашу казали есмо привесити къ сему листу. Данъ и писанъ въ Луцкохъ, декабря .тритцать первото дня, въ лѣто Исуса Христова рожества *тысеча четририста и шестьдесятъ леть* (*). Приказъ князя Михаила Васильевича. Юско писаръ. У того листу печать привесистая одна.

2) Казимиръ, Божю милостию *король Польскій*, великий князь *Литовскій*, Руский, Жамойтскій и иныхъ. Пожаловали есмо пана Немиру Резановича, а дали есмо ему сей нашъ листъ на тоя имена: на *Вѣрно* и на Бугеново, а на Марковъ Став, а на Серпинавье и на

(*) 1460 годъ поставленъ по ошибкѣ, вѣроятно вмѣсто 1450. Князь Шендрыгайло умеръ. (См. у Длугоша кн. XIII,) 1452. *Feria quinta, quae fuit decima mensis Februarii, dux Boleslaus, alias Swidrigal, germanus frater olim Wladislai regis Poloniae, in castro Luczko mortuus est.*— Тамже упоминается и Луцкій староста (Capitaneus) Немира, упомянутый и въ настоящей грамотѣ.

все, што къ тымъ именямъ издавна слушало и съ нивами, и съ ловищи, и сеножатми; а поведалъ намъ: тоє де имена за братомъ его, за Мацкомъ; и мы дали пану Немири Резановичу вечно и непорушно, и его женѣ, и его дѣтемъ и его близкимъ; и при насъ были: воеводы: Троцкій—панъ Монвить, а наместникъ Смоленскій—панъ Семень Медыггордовичъ, панъ Михайло Кезькайло, канцлеръ; а данъ у Городни, месяца Ноября десятого дня, индикта третегонатцети.

3) Казимиръ, Вожю милостью король Полскій, великій князь Литовскій, Рускій, Жамойтскій и иныхъ. Чинимъ знаменито и даємъ ведати каждому доброму симъ нашимъ листомъ, хто панъ узритъ или чутчи услышитъ, кому жъ то потребно его будетъ ведати, нинешнимъ и на потомъ будущимъ. Видивши мы службу намъ верную и николи не ошешканую пана Немирину Резановича, а додумавши есмо съ нашими князи и паны, съ нашою верною радою, дали есмо пану Немири Резановичу и записали тыя имена: Литовижъ, Сельцо, Торговища, Червисча, Стволовичи по тому, какъ были при великомъ князю Витовти и какъ теперь панъ Немира держалъ, а къ тому: Зѣмно, а Бубьново, а Чесный Крестъ, а Марковъ Ставъ, а Сернимавье и совсимъ съ тымъ, што издавна къ тымъ именямъ слушаетъ: съ приселки, и съ леси, и съ дубровами, съ полми, ставы, ставищи, съ криницами, а съ потоки, а съ мыты, и съ болоты, съ сеножатми, и съ бортными землями, и зъ ловы, и зъ гаи, и зъ бобровыми гоны, ничего на себе не вименая; а можеть то себе полепшовати, и разширити, и на новомъ корени посадити; а подали есмо ему и записали вечно и непорушно, и его женѣ, и его дѣтемъ, и его ближнимъ, и его щадкомъ; и при томъ були рада наша свѣдѣи: князь Матей бискупъ Виленскій, воевода Виленскій панъ Кваштовъ, воевода Новгородскій, маршалокъ земскій панъ Петръ Монтиегирдовичъ, панъ Виленскій, панъ Судивой, панъ Троцкій, панъ Паць, панъ Андрей Саковичъ, наместникъ Полотскій, панъ Михайлъ Канцлеръ, наместникъ Смоленскій, панъ Юшно Ъгонцевичъ, панъ Миколай Немировичъ, панъ Станко Мордась и инне наши князи и панове; а на твердость вышеписанныхъ речей и печать нашу привесли есмо къ сему листу; а данъ у Вилни, въ лѣто шостое

тисечи девятьсотъ шестидесятого, марта второго, индѣкта пятого-надцатого. У того листу печать его королевской милости привесистая, а подписъ руки тѣми словы: Якувъ.—

4) Казимиръ, Божю милостию король Полскій и великій князь Литовскій, и Рускій, и Жамойтскій, и иныхъ. Чинимъ знаменито и даемъ ведати каждому доброму сѣмъ нашимъ листомъ, нынешнимъ и на потомъ будучимъ, хто панъ узрѣть или чтучи услышитъ, кому жъ того потребно будетъ ведати. Видевши есмо службу намъ верную а николи не оmeshканную пана Миткову, пана Немирина племянника, и подумавши есмо съ нашими князи и паны, съ нашою верною радю, дали есмо пану Митку тоя имена у Перемышльскомъ поветѣ, на имя: Липую и Обабереги, а у Володимерскомъ поветѣ: Бутятичи, а Тышкевичи, и со Дубровицею, и съ Лѣшною, со всимъ, што къ тѣмъ именамъ прислупаетъ: съ лесы, и дубровами, съ полми, ставы, ставищами, и съ криницами, и потоками, и съ мосты, и съ болоты, и зъ сеножатми, и зъ бортными землями, и зъ ловы, и зъ гаи, и зъ бобровыми гонны, ничего на себе не выменяя; а можетъ себе тѣя имена полѣпшовати, и разъширивати, и на новомъ кореню посадити; а тѣя имена верху писаная дали есмо пану Митку и записали вечно и непорушне, и его жонѣ, и его дѣтемъ, и его ближнимъ, и его счадкамъ. А при томъ были сведки, рада наша: отецъ нашъ, князь Матей бискупъ Виленскій, и князь Андрей Володимеровичъ, и князь Юрій Семеновичъ воевода Виленскій, панъ Кваштавъ воевода Троцкій, и панъ Монвидъ воевода Новгородскій, маршалокъ земскій, панъ Петръ Монтигирдовичъ, панъ Виленскій, панъ Суживой, панъ Троцкій, панъ Паць, панъ Андрей Немировичъ, панъ Андрей Саковичъ, панъ Радивиль Остиковичъ, панъ Олехно Довойновичъ, панъ Ивашко Концевичъ, панъ Малюскій и иные наши князи и панове; а на твердости выше писанныхъ речей и печать нашу привесли есмо къ сему листу; а данъ въ Вилни, въ лѣто шестое тисечи девятьсотъ шестидесятого, генвара третьего, индѣкта пятого-натцать. У того листу печать его королевской милости привесистая одна.

5) Во имя Божье аминь. Я Война, пана Немиринъ сынъ, во имя Яковъ, пишу сию духовницу своимъ целымъ умомъ, лежа у рани

на, постали, которую-жъ рану маю отъ Александра Ладзаты, штожъ ни
ее задасть зрадне своею рукою, засѣлъ на добровольное дорозе у своемъ
имени, у Колыпицы; и я, познавъ по собі, иже зъ тое раны маю пойти
передъ Бога, записую Пресвятой Божое Матери Земенское сало по свое
души: Марковъ ставъ. Записую матце свое, паній Андѣ Немириной:
Мстишинъ, Песчаное, Коршево, Серну и Ждчари и Ждчарки, Ракулицъ,
Сердячи, Заболотци, Грибовица, Щенятинъ, Зѣмно—у матери мое
воли, у подане и в опекане, якъ же было и у мое воли. Записую
жонѣ своей, Маріи: Стволовици, село Житани, Чесный Хрестъ, Буяновъ
Горѣчовъ, Тишковичи, Шучатинъ. Будеть ли жона моя седесть на сво-
емъ удовиномъ столци, она тые имена держи до своего живота, а по
ее животе ближнимъ моимъ всѣ тые имена, сестринцамъ моимъ, князя
Михайла дѣтемъ; пакъ ли жона моя Марія поидеть замужъ, ино зять
мой, Михайло Васильевичъ и сестра моя, княгиня Марія, и сестринцы
мое, дѣти ихъ, отложить за вся тая имена триста копы грошей гото-
выхъ широкихъ, а тые имена, што есмы ей записавъ, усѣ собѣ воез-
мутъ; а пакъ-ли не отложить ей тыхъ пенязей, и она всѣ тые имена
держитъ до своего живота, а по ее животе, сестренцамъ моимъ. Запи-
сую зятю моему, князю Михайлу Васильевичу, и сестрѣ моей, княгинѣ
Маріи и дѣтемъ ихъ, а моимъ сестренцамъ: место Литовижъ, а Кре-
човъ, а Горки, а Олеско; нижи зять мой, князь Михайло, маєть од-
ложить за тие Горки Станиславу Недосѣлскому осмѣдесять конѣ
грошей и осмѣ копѣ, а половину тую выводитъ Горокъ собѣ, што онъ
держитъ у своихъ пинезехъ; на тыхъ же Горкахъ и на половици Олеска
маєть дядина мая, пани Козариновая, сто гривенъ на половици Го-
рокъ, а сто гривенъ на половици Олеска, што ей записавъ у вѣне дядя
мой, панъ Казаринъ, до ее живота; ино всхочеть-ли зять мой, князь
Михайло, отложить ей тую двѣсте гривенъ за половицу Горокъ и за
половицу Олеска, а онъ будеть-ли сполна держати Горки и Олеско;
пакъ-ли несхочеть ей тыхъ пенязей отложить, а она будеть половицу
Горокъ а половицу Олеска держати до своего живота, а по ее живота
сполна Горки и Олеско зятю моему, князю Михайлу Васильевичу, и
сестри моей, княгинѣ Маріи, и ихъ дѣтемъ, моимъ сестринцамъ; а што

коли кому будущий должень, што буду у кого взять пенязей и чимъ буду брать въ кого, ино тые долги мое полатить зять мой, князь Михайло, а на моей души не положи; а што еси положилъ привилея князя великого. Шведригалова и королева potvrждена на всѣ тые имена, што отецъ мой держалъ и я по отцу—у тещи моей, пани Федки Олизаровой, ино тые привилея и potvrждена королева указую узати зятю моему, князю Михайлу, къ собі и держати на всѣ тые имена, што я держалъ; а што былъ узалъ пенязе трицати гривень у Игнатка Путивецкого за мой ставъ, што у мене ваялъ мой ставъ дяди моего пана Мисковий, и я тыхъ пѣнзей не взялъ у Игнатка, ино тые пѣнзы возми князь Михайло, зять мой, а дай матци моей, она тымъ поменеть душу мою. Одписую Пречистом до Печерского монастыря паниць и кожухъ кунной, сѣрою вухвѣрою волоченъ; а половицу стада жонѣ моей, половицу стада жона моя предай, да по души моей дай. А пану Гвоздю кожухъ кунной, рабомъ конкомъ волоченъ, а пану Гарину моей полъ платье, а иншыя паницы жона моя предай да по души дай, а Корняви два коня черныи. Хто-ли коли мое слово и записъ сей духовницы моей нарушитъ, или хто матыре моей въ чомъ коли будетъ кривду делати, той ся за мною розсудитъ передъ Богомъ. А при томъ былъ духовникъ мой, пошъ Ивакъ Ствасовицкій и князь Янъ, воеванъ Ирошвскій. А писалъ духовнику королевскій дворянинъ Митко Луцьяновъ сынъ, а на твердое свидетельство къ сей духовницы и печать свою привесилъ. У того тестаменту печатей зъ воскомъ чернымъ три.

6) Се азъ, смиренный Пафнучей, епископъ Володимирскій, зволѣвшись за всю еже о Христѣ братнею, священниками епископїи Володимирской, учинили есмо грами зъ его милостью господаремъ, княземъ Федоремъ Чорторийскимъ отъ земли церковныи Володимирскія а княжїи земли Земешное по речку, которая идетъ отъ Горечова до реки Луга; не надобе князю Федору за туу речку на земли церковныи переходити, а и владѣти на Земешное за туу речку переходити; а позволили есмо князю Федору отъ городища Земешного до берегу земли церковное гробелку засыпати, и ставокъ заняти, и млынѣвъ збудувати на панѣхъ святого Еврема; а зъ того ставку и млынѣу доходъ увесъ святому

Еврему ити маєть; а на другомъ мѣсцѣ также грани есмо положили з княземъ Федоромъ отъ его имене селца Чесного Христа, а отъ церковное земли Бискупницъ и грунтовъ ихъ по сихъ знаменяхъ: зачавъ отъ дуба у дороги Селецкое, до Верковичъ идучое, обоѣхъ грани Хмѣлевское, отъ дуба по олховый корчъ, по красной дубъ и къ рудяци и болоту Великому идучи простишь путемъ, и черезъ тое болото по речку Лугъ до земли Бужковское, где Марковъ ставъ маєть грань свою и зъ Бужковичами по криницу Дубравку; по правой—земли князю Федорови, а по левой земли церковные; и ненадобися намъ вже черезъ тую грань въ земли чужие ничимъ вступовати, ани подданимъ нашимъ на веки. Писано въ Зѣмнѣ, мѣсяца Іюня четвертого дня, инѣдѣята четвертого.

7) Александрo Федоровичъ Чарторыйскій. Ознаймую тымъ моимъ листомъ, што-жъ есмы зъ воли Божое понялъ себе малжонку княгиню Ивановую Вишньевецкую княжню Мавѣдалену Деспотовну; взяломъ по ней не мало речей: золота и серебра, перелъ, клейнотовъ, шатъ и иншихъ речей, такъ веле, яко полтора тисечи копъ грошей,—а такъ я, бачачи ее, малжонки моее милое, доброе а цѣотливое заховане и поволность ку мне, молжонку своему, даю, дарую и записую ее, молжонце моей, княгине Мавгдалене Деспотовне, на третей части именей своихъ, то есть замокъ Литовижъ зъ войтовствомъ его и монастырь святого Николы, з селы: Монастырскую Лѣшнею и Осмиловичи, имение Мовнаковъ и Ждчарки, дворъ и селце, и Ждчары, Житани, монастырь Чесного Христа, дворець Бубновъ и села боярскіе, которне къ тому замку при-слушаютъ: Заболотци, Ракулинъ, Сердятичи, Навратинъ и на имении моемъ Горкахъ три тисечи копъ грошей Литовское личбы зо всіми платы и дялы, зъ слугами путными и людми тяглыми, изъ ихъ службами, землями, и ставы, зъ реками и озерами, зъ даными грошовыми и медовыми, з ловы зверинными и съ пташими, и зъ бобровыми гоны, и всякими пожитками, которымъ козвекъ именемъ названы а выменени быти могутъ, якъ ся тотъ замокъ Литовижъ и тые всѣ имена вышеписанные въ платахъ и пожиткахъ своихъ мають; а уховай Боже часу смертного на мене, жона моя ма седети на той третей части, ее

держати и вживати, водлугъ воли своей; а дѣти, и братья, и сестры, и ближние мое не маются въ тую третью часть ничимъ уступовати; и волна она тую три тисечи копъ грошей отдати, дарувати и записати кому будетъ воля ее, какъ ее милость на лепей увидить; а если бы по смерти моей дѣти, братья, сестры и ближние мое поведили, ижъ бы тая была оправа, которую я ей, малжонце моей, на третей части именей моихъ вчинилъ, звыше ижъ тая третья часть, тогда мають всѣ именей мои въ одно мѣсто спустити и зровновати въ третью часть: если бы была болше третее части, что ей записалъ, тогда мають тое части вняти; а пакъ-ли бы меньше было—тогда мають съ тихъ двохъ частей то пополнити; к тому тежъ, зъ особливон ласки своее, даю, дарую и записую малжонце моей всѣ мое рухомые речи: золото, серебро, перла, клейноти, шаты и вси рухомые речи, которыми колвекъ именемъ названы або менены быти могутъ; маеть жона моя на тое третее части именей моихъ, яко вышей написано, жити до живота своего и волна она тую три тисечи копъ грошей, отъ мене ей записаную, и тии рухомые рѣчи, которыми я ей милости, зъ особливон ласки моеи, даровалъ, отдати, даровати и по души своей записати кому будетъ воля ее, якъ она на лепей хотети будетъ; а дѣти, браття, сестры и ближнии мои не мають ся въ тую третью часть ничимъ вступовати; а хто-бы зъ нихъ мелъ въ тую третью часть именей и въ тые рухомые речи, штомъ записалъ, вступовати, и тотъ листъ мой чемъ нарушити, тотъ маеть заплатити господарю королю его милости тисечу копъ грошей Литовскихъ, а заплативши то, предся маеться заховати водлугъ того листу моего, который маеть быти при моцы захованъ, и на то давамъ малжонце моей, кнегине Магдалене Деспотовне, сей мой листъ подъ печатю моею и зъ подписомъ власной руки моеи; а для лепшой вери и твердости сего листа моего, просиломъ вельможного князя Семена его милость Юревича Голшанского, а ихъ милостей вельможныхъ пановъ: пана Василя Тишковица, маршалка Господара Короля его милости, старосты Минского, державца Красноселского, а пана Петра Кирдя Милского, маршалка короля его милости, пана Скумина Львовича Тишковица, а пана Семена Залеского, дворянина господарского, о приложеве печатей; и ихъ ми-

лости на просьбу мою те вѣнники и пенати свои приложили къ сему моему листу. Писанъ въ Вязни, подъ лѣто Божого нароженья тисену пятьсотъ пятьдесятъ пятого, мѣсяца майя первого дня. У того листу печатей привесистыхъ шесть, а подишь руку твои словы: Александръ Чарторыйскій власную руку подписалъ.

8) Я, ниже Александръ Федоровичъ Чарторыйскій, воевода земли Волынской, чиню ядно и визнаваю тѣмъ своимъ листомъ каждому, кому будетъ потреба того ведати, какъ дознавши есмы къ себе склонность, милость, поволение службъ и на всемъ щотливое а уцѣливое захованне малжонки моея, княгини Магдалины Деспотовны, которая она, яко верная а щотливая малжонка моя, по всѣ часы къ мне, малжонковн своему, показывала и чинить, что я, хотючи ей възнати, въ ласки и въ милости моея малжонское къ ней, даю, дарю и симъ листомъ по всемъ животе запишю ее милости, малжонке моея, княгини Магдалине Деспотовне, повсюду суму пенезай десетъ тисечи золотыхъ полекыхъ, то есть чтири тисечи воиъ троней литовское личбы, на именяхъ моихъ, на дворе и шестечку, на всахъ селахъ и приселкахъ и именяхъ боярскихъ, къ тому двору прислухающихъ, на дворе Селце и монастыри Чесного Креста, на селе Навратине, на селе Житавехъ, къ тому двору прислухающихъ, на фолварку Бубнови и на именяхъ Горкахъ, на Пolesью при рече Припяти, и на подаваню монастыря Зѣменского, и на домъ въ мѣсто Виленьскомъ, подъ тѣмъ обычаемъ, если бы я напередъ нежили она з того света вшеть, тогда ее милость, милая малжонка моя, по животе моему мавъ тые все вышъ помененне имени со всеми селы и приселки, къ тѣмъ именямъ прислужающими, въ рубамъ своимъ взяти, держати и ихъ уживати, со всеми тѣхъ именей доходами и пожитками и пашнями дворными, з даньми гороховыми и медовыми, з дякы зъ житными и овсяными, зъ ставы и ставищами, зъ мѣнами и ихъ вымѣнами, и зъ ловы пыгашими и звериними, и со всеми доходы и пожитками, ятчиъ жолдове именомъ названы або поменаны быти могутъ, такъ долго и широко, яко ся тѣе имена аздавна сами въ собі, въ граицахъ, обиходехъ своихъ мають, ничего зъ нихъ на дѣти и кровныя и ближняя мои неоставляючи, и писати ее милость на нихъ спокойно

нать до живота своего, ни от того зъ детей або близкихъ моихъ зъ
тѣхъ моихъ до живота своего рѣшено быти не имѣть некоторыми при-
чинами; въ тѣхъ моихъ и те-хъ въ люди и ни въ которыхъ пожиты
тѣхъ моихъ дети, кровные и близкіе мои ничимъ ся уступовати и въ
державу и вживанію тѣхъ моихъ некоторыя пореказы чинити ей не
имѣть до живота ее, а во животе своемъ волна будетъ княгиня, мал-
жонка моя, кому похочеть туо суму денегъ, десять тысячъ золотыхъ
полскихъ, то есть чотыри тысячъ копъ грошей литовскихъ, на тѣхъ вышъ
помещенныхъ моихъ дати, даровати и на церковь записать, и
ку своему пожитку лѣтнему обернути, яко сама напередъ разумючи; а
тому она по животе своемъ туо суму денегъ отыинитъ, дети и кров-
ные и близкіе мои, также не отдавши той сумы денегъ, не имѣть ся
ничимъ и некоторыми причинами въ тѣхъ моихъ уступовати, але похо-
чуть-ли тѣхъ моихъ въ рукавъ своихъ моти, тогда повинны будутъ перве
туо суму денегъ, десять тысячъ золотыхъ полскихъ тому, кому то отъ
ее милости записано будетъ, отложить; тожъ тѣхъ моихъ въ рукавъ сво-
ихъ вѣсти имѣть; и на те есмы малжонце моеи, княгини Магдалене
Деспотовне, далъ сей мой листъ подъ моею печатью, а при томъ были
и тому добре сведоми за прозбою моею печати свои въ сему моему листу
приложить рачили возможно назове ихъ милости: панъ Юрей Васи-
левичъ Тиховичъ, воевода Берестейскій, державца Волковыскій, панъ
Михаило Тихновичъ Ковинскій, каштелянъ Луцкій, городничій Володи-
мирскій, а панъ Петръ Загоровскій, маршалекъ господара короля сто
милости. Писалъ у Городне. Лѣта Вожого нароженя *мисеча пятисотъ
шестидесятъ сегомо*, мѣсяца Генвара второгонадцать дня. У того ли-
сту печатей притисненыхъ чотыри. Подпись руки тѣхъ словы: Алек-
сандеръ, власна рука.

9) Во имя Отца и Сына и Святого Духа аминь. Я, Александръ
Федоровичъ княжа на Чарторыйску, воевода земли Волынской, визна-
ю и даю водати тѣмъ моимъ testamentомъ: бачачи небезличности
живота своего, бо ничего певнейшого на свете не есть отъ смерти, на-
перве душу свою грѣшную поклашу Богу сотверителю во Троицѣ слави-
ному, а тело мое грѣшное имѣть поховати у въ отчизни

моей, у монастыри Зѣменскомъ, а память и обыходы водлугъ закону нашего Хрестянского злепаю жонѣ моей милой, княгинѣ Магдалинѣ Деспотовне, а сынови моему милому, князю Михайлу; а што въ первой записалъ жонѣ моей милой, княгине Магдалине Деспотовне, то и теперь записую ей, жоне моей, то есть дворъ мой, на имѣ Селце съ фолваркомъ Бубновымъ, съ селомъ съ Житанни и приселкомъ Новратинскимъ, монастырь Чеснаго Хреста, а въ Литве дворъ мой Стволочичи, къ тому именю моему Горки на реци Припяти данники и половицу монастыря отчины моей Земенского съ фолварки и съ селы монастырскими; масть жона моя, княгиня Магдалена Деспотовна, тые всѣ имена выше менованныя держати и ихъ уживати со всѣми платы, доходы и пожитками, съ службы, со вшелякими повинностями, якимъ человекъ именемъ названы або поменени быти могутъ; къ тому тежъ, будучи есмы потребенъ на службу господарскую и земскую пенезей, а позывалъ есмы у жоны моей милой, княгини Магдалины Деспотовны, десеть тисечей золотыхъ полскихъ, на техъже именахъ вышеменованныхъ записую жоне моей милой, княгине Магдалене Деспотовне, которую суму пенезей десяти тысячъ золотыхъ полскихъ волна будетъ жона моя, княгиня Магдалена Деспотовна, при животе и по животе своемъ кому хотячи отдати, даровати и на тыхъ же именахъ записовати, къ тому водлугъ бачена своего шафовати, яко сама налепей разумѣти будетъ; што ся дотычетъ именей моихъ литовскихъ: места... одышокъ и двора Олдова съ фолварки и селы къ нимъ прислухающими, которые небожчикъ князь Иванъ Вышневецкій даровалъ и записалъ жонѣ своей, которая по животъ его со мною будучи, мне тые имена даровала и записала и передъ урядомъ, то есть передъ его милостью паномъ воеводою Виленскимъ небожникомъ, сознала, на тыхъ именахъ жона моя до живота своего мешкати масть, а по животе ее тые имена ни кому иншому толко сынови моему милому, князю Михайлу, быти мають вечными часы, а жона моя за живота своего тыхъ именей никому заводити ани жадной суми записовати на нихъ не масть, яко-жъ я тое все права, которое есмы на тые имена мелъ, узыливамъ на сына моего и всѣ листы, што на тые имена прислухаютъ, ему далъ; а што се дотычетъ речей рукомыхъ, то

есть: золото, серебро, клейноты и вшелякие рухонные речи, якигьбы колвекъ именемъ названи або поменены быти могли, то все запишю жонѣ моеѣ милоѣ, княгини Магдалене Деспотовне, окромъ тыхъ речей, которые я при животе своемъ князю Михаилу, сыну моему, подавалъ и посправовалъ, то при немъ зостати маеть; што ся дотычетъ сына моего, князя Михаила, тому имена отказныя, купленныя, и за якимъ колвекъ правомъ я держалъ, всѣ быти мають; къ тому тежъ долги мои, комуъ што виненъ, тые, за оказанемъ листовъ моихъ вызнанныхъ, къ ведомости сына моего, онъ маеть з именей платити; службникамъ тежъ моимъ заслужонное заплатити маеть; што ся дотычетъ девиц моеѣ, княжны Маринны, которую еси выдалъ за пана Андрея Сапегу, воеводича Новогородского, тую еси выправилъ и посагъ такий, який пристонть, ей далъ; якожъ она сама листы своиыи выреклася и передъ урядомъ сознала, ижъ ся имъ во всемъ досытъ стало и вже некоторыхъ речей и жадного права такъ зо мною, яеъ зъ жоню и сыномъ нашимъ вести не мають; ани о томъ мовити могутъ; што ся тежъ дотычетъ именей моихъ литовскихъ, которые есмо зъ братомъ своимъ, княземъ Иваномъ, розделили, где онъ взялъ Кореличи а мне поступилъ Стволовичи, якожъ есче на тоѣ имение Стволовичи, право енегини Иллиной и дочце еѣ есть заховано, а такъ если-бы з права тоѣ имение Стволовичи отъ сына моего отишло, теды сынъ мой зъ братиею своею водлугъ листовъ дельчихъ заховатися маеть; а покорными прозбами моими Его Королевское Милости, своего милостивого пана, прошу короля польского, великого князя Жигимонта Августа, ижъ-бы егѣ королевская милость, нагъ нашъ милостивый, памятаючи службъ моеѣ, рачилъ ласкавити а милостивымъ паномъ оборонцю быти жонѣ моеѣ и сыну моему; къ тому те-жъ прошу ясновельможного княжати Юрья на Слуцку, пана брата моего гербовного, а егѣ милости велможного княжати князя Романа Саньгушевича, пана брата моего, воеводы Браславского, старосты Житомирского, а егѣ милости князя Андрея Ивановича Вишневецкого, каштеляна Волинского, ижъ бы ихъ милости, зъ ласки своеѣ, по животе моемъ во вшелякихъ долеглостяхъ жонѣ и сыну моему по-мочни быти рачили; яко-жъ заховуючися въ томъ водлугъ обычаю

права посполитого и статуту воєского, то есть и на вриде то еси вы-
зналъ и до книгъ записати далъ. Яко-жъ то для лепшого сведома и
павности руюю своею власною тотъ тестаментъ еси подписалъ и пе-
чать свою притиснути еси казалъ; а при томъ были и того добре
сведоми и, за очевистимъ прошеннемъ моимъ, печати свои къ сему мо-
ему тестаменту приложити рачили: его милость князь Вогунъ Федоро-
вичъ Корецкій, староста Луцкій, Браславскій и Винницкій; его милость
панъ Петръ Загоровскій, маршалокъ его королевской милости; панъ Гри-
горій Гулевичъ, хоружий земли Волынской; панъ Иванъ Чапличъ Шпа-
новскій, войский Луцкій; панъ Гаврило Вокшъ Печиховскій, судя зем-
ский повету Луцкого. Писалъ у Черторьску, подъ лѣто Божого наре-
жения тысяча пятьсотъ шестьдесятъ девятого, месеца Декабря самоганад-
цать дня. У того листу печатей притисненыхъ шесть.

10) Я, Иванъ Федоровичъ Черторьскій, даю ведати емиъ моимъ
листомъ нынешнимъ и котомъ будущимъ, кому будетъ потреба того ве-
дати: которимъ имена намъ зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ
его милостью, после отца нашего небожчика zostали, а такъ мы сами,
промышъ себе добровольно зволившися, вмыслили и заховали все имуще-
ства: Намервай замокъ Чарторискъ и место и все имения, которые
къ нему прислухаютъ и зъ саны боярскими, замокъ Литовижъ и место,
дворъ Селце, дворъ Мстиславъ, также зо всеми имения, которые къ тому
замку нашему Литовижу изъ тыхъ дворомъ прислухаютъ, имения бояр-
ские, къ тому имению Шпирати а Горен, зо всеми плати и пожити-
емъ, яко ся они въ собі мають, тыхъ замки и места и имения наши
зреховавши, въ одну часть еси постановили; въ другую часть поста-
новили еси замокъ Клеванъ и место, замокъ Балгородъ и место также
со всеми имения тамонъшними и зъ саны боярскими, ку тому дворъ
Шпане, имение Серяъ, Холопы, Чаруновъ, который боиринъ Вижгура
держитъ, фольварекъ въ Луцку на передместю Лидъ (?); еси тие имения
наши зреховали и на две части разделили; тогда тыхъ бы две части
равныхъ себе одна противъ другою зъ иматеиъ и пожитиехъ своихъ
стали; где жъ князь Александръ его милость, братъ мой, далъ мне на-
передъ обрати, которая бы ся часть мне в далъ подобала, а такъ я

обравъ и взявъ себе замокъ и место Клеванъ, замокъ Белгородъ и место, дворъ Шапо, имене Серну, Холопи, фолварокъ въ Луцку, а Чаруковъ зо велики имене тамошнии и люди боярскнии, которые къ тому замку и двору Шаплю прислухаютъ, з слугами путными и людьми тяглыми, и зъ ихъ земляни, и зъ службани, зъ платы грошовыми, и зъ данями медовыми, грошовыми и великими, зъ земляни бортными и паншными, зъ гаи и леси и ставани, зъ реками и озери, зъ ловы зверинными и бобровыми гони и зо велики пожитками, которыми колвокъ именеъ назвати могутъ, яко ся тие замки, и места, и имене всѣ вышней написани ие въ соби и въ пожиткахъ своихъ мають, а я его милости князю Александру, брату своему, пустилъ замокъ и место Чортариско, замокъ и место Литовижъ, дворъ Сапца, дворъ Метиниинъ, имене Ширахи а Горни зо велики имене, к тымъ замкамъ и дворамъ прислухающими, и зъ имене боярскнии, слугами путными и людьми тяглыми, и зъ ихъ земляни и службани, зъ платы грошовыми и дьаколыми, зъ земляни бортными и паншными, зъ гаи, леси, зъ данymi медовыми и грошовыми, куничными и великими, зъ млыны и зъ ставы, зъ реками и озерами, зъ ловы зверинными, бобровыми гони и зъ велики пожитками, якими колвокъ именеъ названи быти могутъ, яко ся сами въ соби и въ пожиткахъ своихъ мають; што ся дотычетъ именеи нашихъ литовскихъ: Кореличъ а Стволовичъ, тии имене не вечно, одно дочасно, ся есмо зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ его милостью, поделили: я обравъ себе Кореличи, а его милости пустилъ Стволовичи, а для той причини тыхъ есмо именеи нашихъ въ долъ вечистый не поставили, иже о именеи наше Стволовичи король его милость намъ зъ именеи Ираню право захвати рачилъ; а елибы хто желъ насъ о тие именеи наши, яко о Кореличи, такъ и о Стволовичи, або о речъ зованую тыхъ именеи нашихъ къ праву позывать, тогда ни оба два, одинъ другому въ томъ допомогати, и въ праве отказовати, и несполнитъ накладохъ нашихъ того боронити не смемъ; ели быкъ то именеи наше Стволовичи з права пустили, тогда на онъ часъ тымъ именеи Кореличами на поелъ вечно роздѣлти си имемъ, а што ся дотычетъ тыхъ двоухъ частей нашихъ: части моеи, замку Клеванского и места,

замку и места Белагорода зо всімъ зъ тымъ, што къ нимъ зраховано и въ тую часть постановлено, што есть выше написано, которую жъ часть я обралъ, а часть князя Александра его милости: замку и места Чорториска, замку и места Литовижа, зъ тими дворы, имени и ихъ платы и пожитки, которые ку части его милости тако вже зраховали, и меновите на томъ листе моемъ выше выражено; которую-жъ часть я его милости, брату своему, самъ въ дель пустилъ зъ тими всеми замки, и месты, и имени нашими, сами промежи себе добровольне и вечно ся разделили и на томъ перестали; а што ся тежъ дотычетъ монастыря пресвятыя Богородицы Зѣменского, тотъ маемо обадва весполокъ зъ княземъ Александромъ его милостью будовати, а въ поданю нашемъ мети и от кривдъ посполите боронити и тому, што ся дотычетъ скарбу отца нашего: золота, серебра, клейнотовъ, перелъ, шатъ, коний, стада, зброіе и всіхъ военныхъ рухомыхъ речей, то есмо все зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ, ровне разделили; къ тому тежъ на то есмо промежъ себе зоставили, ижъ не маемъ оденъ отъ другого такъ служебниковъ яко и людей посполитыхъ приймавати. Долгъ отца нашего и посполитый нашъ маемъ обадва весполокъ съ княземъ Александромъ его милостью платити; што ся дотычетъ листовъ и привилеевъ на имена наши, тые есмо промежу себе розобрали, которые ку части чей прислухають, на обедве стороне; и вже не маемъ жадныхъ одинъ на другомъ листовъ ани привилеевъ и некоторыхъ иншихъ речей поискивати, бо ся намъ зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ, въ тыхъ всехъ выше-писанныхъ, какъ въ грунтовыхъ, такъ и въ рухомахъ речахъ слушний а справедливый дель сталъ; и не маемъ мы сами, дети и потомки наши того делу нашего рушити и некоторыми причинами того листу нашего делчого выступати и на вечные часы его держати и полнити маемъ; если-жъ быхмо мы сами, дети и потомки наши мали чимъ тотъ дель нашъ нарушити и зъ того листу нашего выступити; тогди тая сторона, которая сторона дель рушати будетъ, маєтъ заплатити стороне противной заруку тисечу копъ грошей, а заплативши тую заруку, предъ ся маєтъ о тотъ дель нашъ вечное молчание мети, а то неотменно держати, мы сами, дети и потомки наши на вечные часы; а што ся дотычетъ

князю сестеръ нашихъ, которыхъ две zostали, то маемъ другіе листы наши промежъ себе одинъ другому подъ печатами дати, якъ ся маемъ въ томъ заховывати; на што жъ давъ есмь князю Александру его милости, брату моему, сей мой листъ зъ моею печатю и подписомъ власной руки моеѣ; а для лепшого сведома и твердости сего моего листу, просивъ есмь господина, отца нашего, владими его милости Луцкого и Острожского Феодосія, господина отца нашего, архимандрита его милости Жидичинского, и его милости пана Богдана Михайловича Семашка, старосту Ковелского, Мелницкого, Миленовского, Вишовского и Фалиницкого, пана Петра Богдановича Загоровского, пана Михайла Михайловича Свинѣского, пана Яна Богдановича Загоровского о приложене печатей къ сему моему листу; а ихъ милости, на прозбу мою то вчинили, и печати свои къ сему листу моему приложили. Писанъ у Чарториску, подъ лѣто Божого нароженя тисеча пять сотъ сорокъ сегого, мѣсяца Іюня девятнадцать день, инѣдыкта пятого. У того листу печатей привесистыхъ семь, а подпись руки въ тии слова: я, Иванъ, руку свою подписавъ.

11) Я, Иванъ Федоровичъ Чарторийскій визнаваю тымъ моимъ листомъ: которыми именни есмы розделили уси, которые намъ остали по небожичку отцу нашему, межи которыхъ именій есть выслуги отца нашего во всехъ частяхъ нашихъ, такъ у моемъ, яко у его милости брата моего, князя Александровой, части, а такъ, еслибы о тую выслугу хто зъ насъ былъ отъ господара его милости позванъ, уховай Боже, если бы зъ насъ кого зъ выслуги отца нашего было рушно, теди мы, другий, зъ части своее другому то нагородити, а у права тогда маемъ того посполитымъ накладомъ боронити; и на то далъ есмь его милости, брату моему, князю Александру, сей мой листъ, зъ моею печатю и подписомъ власной руки моеѣ. Писанъ въ Чарторийску, подъ лѣто Божого нароженя тисеча пять сотъ сорокъ сегого, мѣсяца Іюня двадцать второго дня, инѣдыкта 5.

12) Я, Василій Богдановичъ Чижъ, конюшій дворный господара короля его милости, державца Крычовскій, Накельскій, зъ жоною моею, Ганною, визнаваемъ сами на себе сииъ нашимъ листомъ каждому

доброму, кто на него посмотритъ, або чтучи его услышитъ, нивышнимъ и напотомъ будущимъ, кому будетъ того потреба ведати, что есми, зъ воли Божои помявъ дочку княжну Ганьну у господина моего, князи Федора его милости Михайловича Чарторыйского, старосты Луцкого, и которая выправа, водлугъ статуту правъ земскихъ, мела би принѣти на княжну, дочку его милости, жону мою, зъ милой отчизинныхъ его милости четвертой части, а такъ его милость вже намъ воспеломъ зъ жоню мою за то досить учинилъ яко готовыми грѣшми, такъ клеянты, золотомъ, серебромъ, перлы, шаты и иншими речми слушную выправу далъ и вже презъ то я самъ, ани жона моя, княжна Ганна и дети наши не маемъ зъ княземъ Федоромъ его милостю, господиномъ и отцемъ нашимъ милымъ, и зъ его милости дѣти: съ княземъ Александромъ и княземъ Иваномъ, о тую выправу зъ отчизин его милости, яко въ статутехъ описуесть, мовити и некоторыми причинами того подъ ихъ милостю поспеквати не маемъ, а мамо о томъ вечное молчанье мѣти, бо вже намъ изъ жоню мою, Ганною, господинъ отецъ нашъ, князь Федоръ его милость, староста Луцкій, досить учинилъ; а при томъ были и тому добре сведомі: князь Василей Федоровичъ Четвертенскій, панъ Овній Горностай, ключникъ Виленскій, державца Каневскій и Дубицкій, писаръ волостей господарскихъ рускихъ, панъ Богданъ Михайловичъ Семашко, писаръ пана воеводи его милости Виленского панъ Василій, панъ Петръ Чапличъ, панъ Петръ Михайловичъ Семашко, писаръ пана Виленского, его милости; а для лепшого сведомья и твердости печать есми свою привесилъ къ сему моему листу и пресилъ есми тыхъ вышеменованныхъ пановъ ихъ милостей печатей; и ихъ милости, на мою прозбу то учинили, печати свои къ сему моему листу привесли. Писанъ въ Чорторыску, подъ лѣтъ Божого нарежжя тысяча пятьсотъ трыцѣть сегого, мѣсяца Геншара десятого, индѣкта 10. У того листу печатей привесистыхъ есмъ.

13) Я, Петръ Богдановичъ Хребтовичъ, изъ жоню мою Настасьемъ, вынамаемъ сами на себе сныъ нашихъ листовъ наждоку доброму, нивышнимъ и напотомъ будущимъ, кому будетъ потреба того ведати, што есмо, зъ воли Божои, помялъ сестру у ихъ милостей пановъ а добро-

дѣвъ своихъ, въ князя Александра и въ князя Ивана Федоровича Черторискихъ; и которая выправа, вѣдле статуту правъ земскихъ, мѣла бы прийти на княжну, на сестру ихъ милостей, жону мою, зъ именной отчизныхъ ихъ милостей, зъ четвертой части, а такъ ихъ милости вже вамъ, весполокъ зъ жоюю моею, досыть учинили, яко готовыми грошми, тако клейноты, злотоу, среброу, перлы, шаты и иншии речми слущную выправу дали, то есть: готовыхъ пенезей пять сотъ копъ грошей литовской личбы дали, а въ выправе другую пяти сотъ копъ, то есть всего тысяча копъ грошей литовскихъ; и вже черезъ то я самъ, ани жона моя, княжна Настася, дети и потомки наши, на ихъ милостей князю Александру и князю Ивану въ оправу зъ отчизныхъ ихъ милостей, яко въ статуте описуетъ, извити, а некторыми причинами того подъ ихъ милостями и потомками ихъ милостей поискивати не маемъ, и маемъ о тое вечное молчаніе мети, на што имъ: князю Александру а князю Ивану Черторийскимъ, даемъ сей нашъ листъ зъ нашими печатми и съ подписанемъ власнои руки моеи; а при томъ были и того добре сведоми: панъ Павелъ Ячимирскій, дворянинъ господарскій, а панъ Бенедиктъ Юрага, судья новету Новогородского, панъ Богущъ Овсяникъ дворянинъ господарскій; которые, за прозбою нашою, печати свои къ сему листу нашему приложили. Писанъ у Черторийску, лета Божего нароженія тысяча пять сотъ шестидесятого, мѣсяца Іюля тритцатого. Петръ Хребтовичъ руку свою подписалъ.

14) Я, Михайлова Свинюская Федора Федоровна княжна Чарторийская, визнаваю и чиню дивно тымъ листомъ моимъ каждому доброму, кому будетъ потреба того ведати, ижъ што ихъ милости князя братья мои: князь Александръ и князь Иванъ Чарториские zostали мне винни вѣна двести копъ грошей литовскихъ, то панъ его милость князь Александръ, вже по смерти небожчика малжонца моего, его милости Михайла Свинюского, тую сто копъ грошей мне отдавъ, и за все вѣдо, што мне зъ чарти его милости именной отчизныхъ приходило, досыть учинилъ; и вже я сама и никто зъ близкихъ моихъ не маюся его милости князю Александру Чарторискому, малжонце его милости и сынови его милости, князю Михайлу, и потомкамъ ихъ милостей вѣна

своего вспомянати на всякие часы, на што еси ми его милости князь Александру дала сей мой листъ подъ печатю моею; а при томъ были и того добре сведоми ихъ милости панове: панъ Петръ Богдановичъ Загоровскій, маршалокъ господарскій, панъ Петръ Костюшковичъ Хоболтовскій, а панъ Семень Ласковичъ Черничцкій; которыя панове, за прозбою моею, печати свои къ сему моему листу приложили рачили. Писанъ у Свинюсехъ, лѣта Божого нарожена тисеча пятьсотъ пятьдесятъ третьего, месяца Августа дватцать третьего дня.

15) Я, Андрей Павловичъ Сапега, воевода Новгородскій, посполъ зъ малжонкою моею, Мариною Александровною Чарторыйскою, воеводянкою Волынскою, чинимъ явне и визнаваемъ сими листомъ нашимъ всемъ въ обещъ и каждому зъ особна, кому будетъ потреба того ведати, або чтучи его слышати, што, которую суму пенезей готовизны такъ и выправы обещавъ его милость князь Александръ Чарторискій, воевода Волынскій, и малжонка его милости княгиня Магдалена Деспотовна презъ пана Петра Загоровского, маршалка господарского, мне вѣна по доцѣ своей, княгине Магдалене, дати, а то есть готовыхъ пенезей пять тысячей копъ грошей личбы и монеты великого княжества Литовского, личечи по десети пенезей белихъ въ грошъ, а у выправе тысячу семь сотъ пятидесять копъ грошей личбы литовской, ино его милость князь Александръ Чарторискій зъ малжонкою своею, чинечи досыть обетницы своей, суму пенезей вышеречоную, пять тысячей копъ грошей готовыхъ, такъ и тую выправу, тисечу семьсотъ пятидесяти копъ грошей, мне, Андрею Сапѣзе и малжонце моею, всю сполна заплатити и до рукъ нашихъ отдать рачилъ, и вже я, Андрей Сапега, и малжонка моя Марина, у его милости князя Александра Чарториского, отца нашего, и малжонки его, княгини Магдалены Деспотовны, за живота ихъ милостей, такъ и по животе, у сына ихъ милостей князя Михаила Чарториского, якъ маестности, такъ вшелякихъ речей упомятися и жаднымъ правомъ на ихъ милостей поныскывати и вечно молчати маемъ, бо намъ вже отъ ихъ милостей за все досыть стало; якожъ я, Андрей Сапега, зъ малжонкою моею Мариною, ставши очевисто передъ урядомъ замку Луцкого, о ти дание суми намъ отъ ихъ милостей,

такъ тежъ што вже намъ за все стало досить, до книгъ визнали и записати дали; и на то даемъ ихъ милостямъ сей нашъ листъ съ подписаньемъ рукъ нашихъ и печати; а при томъ были и тому добре ведоми: его милость панъ Петръ Загоровскій, маршалокъ господарскій, панъ Иванъ Чапличъ, войскій Луцкій, панъ Гаврило Бокий—судья земскій повету Луцкого; и за очевидными прозбами нашими печати свои приложили къ сему нашому листу. Писанъ у Чарторийску лѣта Божого нарощена тысяча патьсотъ шестидесять девятого, месяца Октебра осмогонадцати дня. У того листу печатей пять, а подпись рукъ тыми словы: Jendrzy Sopiha, woiewodzicz Nowogrodsky, ręką własną. Марина Чарториская Андреевая Сапежина, власная рука.

16) Я, Федорова Яцковича Ворыского Марія, а Грицко Федоровичъ Ворыскій даемъ ведати и визнаваемъ симъ нашимъ листомъ, што господаръ король его милость, на жалобу нашу, рачилъ листомъ своимъ господарскимъ рокъ праву зложити князю Александру а князю Ивану Федоровичу Чарторискимъ, старостичомъ Луцкимъ, о кривдахъ, которыеся изъ давнихъ часовъ деали въ земляхъ и иншихъ речахъ зъ места ихъ милостей Литовижа, а зъ имени ихъ милостей: отъ Грибовица, Сердячичъ, Кривулина, имени нашому Быличомъ, где жъ, яко князей Чарторискихъ ихъ милостей изъ сыномъ своимъ на тотъ рокъ, отъ господара зложоний, на тии землѣ певное выехали и комисары зъ обудву сторонъ вывели, мы з руки своее: князя Александра Федоровича Збаражского, князя Андрея Михайловича Козеку, пана Тихна Киселя, княжата ихъ милости из своее руки: папа Лва Борисовича Образцова, а пана Грицка Янчинского, а пана Федора Янковича Хмелевского; а передъ ихъ милостями панами комисарами нашими листы жалобные и права свои зъ обоихъ сторонъ положивши, и наконецъ уживаючи правъ и не ожидаючи отъ ихъ милостей жадного розсудку, сами доброволне есмо зволывшися, якъ князь его милость, такъ я и сынъ мой, маючи лети зуповныя, просили есмо ихъ милостей, обохъсторонныхъ комисаровъ нашихъ, абы ихъ милости рачили тые незнаски и розницы наши едначнымъ угадливымъ обычаемъ поскромити; а такъ панове комисары наши, бачачи насъ склонныхъ ку еднанью, объехавши земли

пенные, и выслукавши съ обуду сторону речни и листов нашихъ, приятелскую угоду а постановенне еднаннѣ обычаемъ рачили промежку насъ наконецъ вчинити, и тѣ земли отъ мѣста и отъ имени ихъ милостей князей ку имени нашему Быличамъ ограничили на вечные часы, копци закопывали и грани въ деревю починили, почавши отъ великого болота, Страховецкого, которое нѣмѣнно по половинѣ обѣдвѣ стороне вживаемъ, черезъ поле и дуброву, ажъ до Грабовецкую землю, которая прилегла къ грунту пенному, отъотъ промежку Быличъ къ Грабовици и дали грань дубровою, копци покопани, грани позарубованы, ажъ къ Митовской землѣ, а отъ имени его милости Сердячичъ также ихъ милости рачили ограничити, взявши верхъ того-жъ великого болота черезъ дуброву, ажъ ку Мѣшовской грани копци ихъ милости рачили законати и грани зарубати, которую жъ вгуду и постановенне и ту также положене грани мы, обѣдвѣ стороне, яко князата ихъ милости, также и я и сынъ мой Грицко вдячне отъ ихъ милостей пановъ комиссаровъ нашихъ приняли и на вечныи часы помнити пообещали, ничимъ ѡбднанья и листу своего еднанного не выступючи, а еслибы зъ насъ которая сторона мала чимъ выступити, еднанья и листу еднанного нарушити, тотъ маєт заплатити господарю королю его милости двести копъ грошей, а тымъ поедначамъ нашимъ сто копъ грошей, а сторона выступная держачой тоѣ постановенне стороне маєт заплатити двести копъ грошей, а заплативши тотъ закладъ, маєт предде вѣчно молчати и подлугъ того листу еднанного во всемъ ся заховати, на що-жъ я, Вориская, и сынъ мой Грицко дали есмо князатамъ ихъ милостямъ Чарторискимъ сей нашъ листъ подъ нашою печатю и просили есмо тыхъ верхъписанныхъ пановъ обидвустороннихъ едначовъ нашихъ о приложене печатей ихъ милости; на нашу прозбу то вчинили, печати свои приложили къ сему нашему листу. Писанъ въ Быличахъ, подъ летъ Божого нароженя тисечу пятисотъ сорокъ третьего, мѣсяца Іюня двадцатого дня, индикта второго.

17) Во имя Божое станся. Поневажъ всякие sprawy вечныи, которые если хто вечныи а непорушныи мети похочетъ, не зъ часу справованья (sic) але писмомъ обясненяи бивають, абы съ памяти и ведомости

людскихъ не сходили, про то я, Александрова Федоровича Чарторыйскаго Магдалена Деспетовна, воеводина Волинская, чиню явно и признаваю тымъ моимъ testamentомъ, кому бы то ведати належало, нынѣшнимъ и напотомъ будущимъ, ижъ, будучи еси въ допущении Божого херобомъ обложною навешона, и сподиваючися на себе часу смертного, кгда-жъ на свети надъ смерть ничего певнейшого не есть, а если-бы съ воли Божои часъ смертельный на мене пришолъ, полежаю душу мою во Троици славимому Богу, а телу моему погребъ учинити масть сынъ мой, князь Михайло Чарторыйскій, воеводитъ Волинскій, въ монастыре Зѣменскомъ во всими обрады, водлугъ закону нашего христіанскаго; къ тому масть сынъ же мой, князь Михайло Чарторыйскій, роздати по церквамъ на обиходъ и панихиды певную суму пенезей, то есть: до монастыря Зѣменскаго десеть копъ грошей, до церкви соборной святой Пречистой въ месте Виленскомъ десеть копъ грошей, до церкви соборной въ Луцку десеть копъ грошей, до церкви соборной у Володимири десеть копъ грошей, до церкви соборной въ Чарториску десеть копъ грошей, до церкви Жодиское десеть копъ грошей, што все справе и доброму баченю сына моего милого князя Михаила Чарторыйскаго поручаю; къ тому тежъ, што его милость славной памяти князь Александръ Федоровичъ Чарторыйскій, воевода Волинскій, малжонокъ мой, речи рухомые маестности своей, то есть: золото, серебро, пенези готовые, ланцухи, клейноты, перлы, шаты, кони ездные и возники, тежъ цѣнь, мѣдь, олово, желѣза и все, што одно маестностью рухомою названо и меновано быть можетъ, даровалъ и записалъ мне на вечность, къ тому на дворе, имени Селепкомъ, на Бубнове и на селѣ Чесно-Хрестскомъ, на Житанехъ, на Вратине въ повете Володимирскомъ, а на другомъ имени Стволовицкомъ въ повете Новгородскомъ, тежъ на имени Горкахъ въ повете Пинскомъ розно лажащихъ доживотье и сумы десеть тысячей золотыхъ личбы полской и оособливе владане и справоване половицы монастыря Зѣменскаго и Каменицу въ местѣ Виленскомъ тежъ мне записалъ помененный князь Александръ Черторискій, малжонокъ мой, а такъ я, выше помененая Магдалена Деспетовна, дознавши и маючи завше при себе милость, склонность, и угожання

поволными и зычливыми службами и прихильность статечную сына моего милого, князя Михаила Александровича Чарториского, воеводича Волинского, который онъ, яко милый а зычливый сынъ мой охотне ку мне чинити неомешкиваетъ, не будучи ни черезъ кого намовена ани примушена, але по своей доброй воли, и будучи при доброй памяти и з полного розуму, тое все вышеменованое мое, отъ князя воеводы малжонка моего дарованое, и записаное, яко маетность свою рухомую, такъ суму десеть тисечъ золотыхъ полскихъ на Селецкомъ имени, дворехъ и приселкахъ, тако-жъ и на Стволовичахъ и Горкахъ доживотье и записаное особливе доживотне справованье половицы монастыря Зѣменского и каменицы Виленской и еще що болвежъ я сама своихъ власнихъ речей рухомое маетности, такожъ золота, сребра, пенезей готовныхъ, ланцуховъ, клейнотовъ, перелъ, шатъ, коней ездныхъ, возниковъ, тежъ цинь, мѣдь, олова, железа маю, все, отъ мала до вели, даю, дарую и симъ testamentомъ моимъ записую и остатнюю волю моею подтверждаю менованому сыну моему, его милости князю Михаилу Чарторийскому, воеводичу Волинскому, на вечность отдати то все, отъ иншихъ сыновъ, дочокъ и зятей моихъ такожъ и отъ потомства вечными часы, которые обоимъ рухомой маетности, яко тое мнѣ отъ князя воеводы, малжонка моего, и отца его милости дарованое, такожъ што власной маетности моеи было, суми двое тисечей золотыхъ полскихъ з доживотемъ моимъ на имени Селецкомъ: дворехъ, ланахъ, именяхъ тамошнихъ, къ Селцу прислухающихъ, къ тому на Стволовичахъ и на Горкахъ, а особливую справу и владание половицы монастыря Зѣменского и каменицу Виленскую маеть вже помененный сынъ мой, князь Михайло Чарторискій, яко власность свою, въ мѣць и въ держание свое взявше, по воли своей вживати и всимъ тымъ менованымъ, яко рухомыми маетностями, такъ именами, и сумою зъ доживотемъ моимъ, мне отъ малжонка моего и отъ отца его милости записаную, подле налешного бачення и уподобаня своего оборочати и шафovati, яко самъ найлепей розумети, а иншие дети, сынове, и дочкы, и зяти мои, и потомство ихъ въ то ся некоторыми причинами вступовати и въ томъ жадной переказы и пересуды князю Михаилу Чарторискому, сынови моему, зада-

вати не мають вечними часи; и на то еси князю Михаилу Чарторискому, воеводичу Волынскому, сыну моему, дала тотъ мой тестаментъ подъ печать мою. А при справованю того моего тестаменту вызвани були и того добре сведоми ихъ милости: панъ Гаврило Бокій, судья земскій повету Луцкого, а панъ Богданъ Сущко Хобратовскій, судья земскій повету Володимирского, а панъ Иванъ Холосовскій, судья вгородскій Володимирскій, а панъ Федоръ Солтанъ, писаръ земской повету Володимирского; и, за очевистою просбою моею, ихъ милости менованные панове печати свои приложили къ сему моему тестаменту: Писанъ въ Салци, лѣта Божого нароженя тысяча семьдесятъ первого, месяца Июля третегонадцать дня. У того тестаменту печатей притисненыхъ пять.

18) Я, Александеръ, Божю милостію великій князь Литовскій, Рускій, Жомойтскій и иныхъ. Смотрили есмо того дѣла зъ паны радю нашимъ: жаловался намъ князь Семень Александровичъ на князя Федора Михайловича Чарторискаго, искавъ подъ нимъ половины отчизны его, и мовили о томъ передъ нами очевисто—князь Федоръ: что отецъ его въ отдѣлъ его отцу не вспоминался. Князь Семень рекъ: што жъ отецъ его князя Федорову отцу о тотъ ся дель вспоминалъ за отца нашего, короля его милости. И ми питали князя Семена, кому бы тая речъ сведома была панамъ раде отца нашего, штожъ бы отецъ его князя Федорову отцу о тотъ ся дель вспоминавъ, а онъ на то доводу никоторого не вчинилъ; тежъ поведили передъ нами панове рода наша: панъ Виленскій, намесникъ Городенскій, князь Александръ Юрьевичъ, воевода Троцкій маршалокъ земскій панъ Янъ Юрьевичъ, што жъ отецъ князя Семеновъ о тотъ дель князю Федорову отцу не вспоминалъ за отца нашего, короля его милости; ино коли о што ся его отецъ не вспоминалъ, а то таеъ ся вдавнило ажъ и до тыхъ часовъ, и мы, того досмотривши, князя Федора Михайловича въ томъ есмо правого нашли: нехай онъ тую свою отчизну всю сполна держить и завидаетъ по давному, а князь Семень Александровичъ о тотъ дель не маєтъ ему вжо вспоминатися, ани дѣти его на немъ того искати на веки. Писанъ у Вилни, Июля осмого дня, инѣдыкта перьвого. У того декрету печать одна великого княжества Литовского, а подпись въ тии

слова: при томъ были: князь Вейтехъ бискупъ Вилленскій, панъ Виленскій, наместникъ Городенскій князь Александръ Юрьевичъ, воевода Тропкій маршалокъ земскій панъ Янъ Юрьевичъ, староста Жомонтскій панъ Станиславъ Яновичъ и иные панове рада.

19) Во имя святой фальшное и неразделной Троицы, Отца и Сына и Духа святого, Бога всемогущего, стався. Къдыжъ не только память людская есть слаба и коротка, але и самъ векъ або животъ человечий велики нетривалии и намъ не непевно для того отъ пана Бога подана есть наука писма, аби имъ законъ святой и все побожнѣе речи могли быти вгрунтовне и статочне задержани и въ потомные часы варованы, про то... гринный рабъ Божий, Михайло Чарторисскій, староста Житомирскій, ведаючи то, яко съ писма святого такъ и зо вшепанихъ припадковъ светскихъ не быть ничего певнейшого каждому человеку надъ смерть и вонтилившого и таешнейшого надъ часъ смерти, для чего насъ и панъ избавитель нашъ, Исусъ Христосъ у Евангелие своемъ написалъ и напоминаи рачить, абымы чули а на заволение его готовы были, не ведаючи часу ани години; хотечи ся въ томъ водле воли милгого Бога и звичаю людей христіанскихъ справити, а за часу погодитое, якобы по животе моемъ, къды мя панъ Богъ до фали своей святой зъ того света поволати рачить, все уцтиве и пристойне въ дому моемъ ити могло, опатрити и то ниемомъ на все припашне часы обваровати и объяснити, атькожекъ будучи есмы на телѣ хворъ, але на умноле, баченю и памяти зъ ласки Божой зуполнои и досконалои, есь testamentъ остатней воли моеи самъ, по своей доброй воли и статочнымъ розумомъ моимъ казавши написати, а такъ то все, яко ниже описано, мети хочю: напервей дхну мою, яко теперъ за живота, такъ по смерти поручаю пану Богу всемогущему, уфаячи яко отцу милосердному и добротливому, же для сына своего единородного, пана избавителя нашего, Исуса Христа, грехи мои оставити, а мене до фали своей святой приняти рачить; а къды панъ Богъ волю свою святую надо мною выконати и мене съ тымъ свѣтомъ розлучити будетъ рачить, тѣло мое до монастыря Сосниці, заложена святой Троицы, подъ Чарторискъ, мають быти отировано лѣггы, яко належить, черезъ кнѣжину

малжонку мою и ихъ милостей пановъ опекуновъ нижеі описаныхъ поховано; а што ся дотычетъ малжонки, дѣтей и маетностей моихъ, тое, яко малжонку мою милую, такъ дѣти и все маетности мои лежачіе и рухомые тутъ, на Волиню, и у великомъ князствѣ Литовскомъ поручаю и то дѣло въ моцъ, въ опеку, у оборону пану Богу всемогущему а ихъ милости панамъ добродѣемъ моимъ, ихъ милостямъ: его милости ясневельможному князати Андрееви Вишневецкому, воеводе Волинскому, старости Любецкому, брату своему, его милости ясневельможному князати Янушови Збаражскому, воеводи Браславскому, старости Кременецкому и Пиньскому, его милости князю Дмитрію Бѣзѣце, которыхъ ихъ милостей яко каждый дознаваетъ побожности, щирости и доброты, такъ якъ немѣний будучи того досконале сведомъ и по ихъ милости всякое милости ласки ку себе певенъ, то ихъ милостямъ здецаю и покорно прошу, абы, зъ доброты и ласки своей ку мне, а немией съ повинности хрестыянскон, тую працу на себе приняти и малжонку мою милую, дѣти и маетности мое въ своей ласковой опеци и оборони мети, а наболше о уцтивомъ выхованю и цвиченню дѣтокъ моихъ милостивое старане мѣти рачили. Якожъ уфаю ихъ милостивой ласци, же ихъ милости того, што-бы было ку уцтившому дѣтей моихъ, з милостивой ласки своей и въ надѣи отъ пана Бога обфитое нагороди, упустити не рачать. Имена и вси маетности мои лежачіе и рухомые тутъ на Волини и въ великомъ князствѣ Литовскомъ малжонка моя милая, княгиня Софія Ходкевичовна, которой я цноты, веры, упреймое милости малжонскон завжды дознаваю, до летъ детей моихъ, або поки замужъ не пойдетъ, въ рукахъ своихъ мѣти и той спокойне уживати, а дѣти мое пристойне выховати, опатровати, сыномъ на науки и иншіе потребности, также и дочкамъ на всякіе охендозства, ведле воли и науки ихъ милостей пановъ опекуновъ, накладати, а еслибы замужъ пошла, нимъ дѣти мои лѣтъ доростутъ, тогда ихъ милости панове опекунове, зважа его милость панъ воевода Волинскій, яко братъ, приржонный опекунъ, такъ и его милость панъ воевода Браславскій, отъ малжонки моей дѣти и маетности мои зъ рукъ и держаня ее взяти и тымъ до летъ дѣтей моихъ, подлугъ налешного баченя своего, штобы зъ налешним дѣтей

моихъ рачили разумѣти, справовати мають, окромъ именей тыхъ, на которыя малжонка моя милая право и записъ отъ меня маєтъ; съ тыхъ ей ихъ милости панове опекунове рушити и переказы чинити не мають, але она оныхъ именей спокойне, водле записовъ своихъ, уживати волна и личбы зъ нихъ чинити не будетъ винна; къ тому тойже малжонце моей, за ширую и упрямую ее къ мне милость и поволность малжонскую, всихъ речей моихъ рухомыхъ, яко колвекъ называныхъ: золота, сребра, клейнотовъ, шатъ, коней, бидла, стады, збожа и всякихъ статковъ и спрятовъ домовныхъ, што ся одно колвекъ есть и оказаться можетъ, ей, малжонце моей, половицу симъ тестаментомъ моимъ записую и упевняю; долги моя вся, которыя бы ся за слушными записи, водле права учиненными, показали, а особливо, кромъ запису, пану Якубу Тарасовичу, мещанину лвовскому, семьсотъ золотыхъ полскихъ, служебникамъ моимъ: Матусу Хмелевскому триста золотыхъ полскихъ долгу, Андрею Шпраскому семсотъ золотыхъ полскихъ долгу, Яну Муровскому сто золотыхъ полскихъ и полсемънатцать золотыхъ полскихъ долгу, зъ именей моихъ власныхъ черезъ ихъ милостей паны опекуны и малжонку мою милую, поколъ именья мои держати будетъ, плачоны быти мають; также слугамъ моимъ юргелтъ, або врочистое ихъ заслужоное, подле заслугъ каждого, зъ мыта Чарториского и Литовизского, або изъ иныхъ пожитковъ, ихъ милости панове опекуны съ княгинею малжонкою моею поплатити и пристойне ихъ отправить мають; а штоби который зъ нихъ особливе зъ ласки моее отъ мене мети моглъ, то на ившемъ реестри моемъ, съ подписомъ руки моеи, назначено будетъ. Земяне тежъ мое, або слушно-оселые, которые имена отъ предковъ моихъ и отъ мене держать, тыхъ именей каждый зъ нихъ, водлугъ права, листовъ и записовъ своихъ, уживати маєтъ и на томъ сесь testamentъ власной воли моеи списанный, ихъ милости паномъ опекуномъ и княгини малжонце моей зоставилъ зъ подписомъ руки моеи власной и съ печатью моею. При которого справованю были того добре сведоми и, за устною прособою моею, печати свои къ нему приложити рачили панове а приятели мои, ихъ милости: панъ Павелъ Оранскій, панъ Семень Ласко-Черъчицкій, панъ Григорій Кисель-Низкиницкій, земанинъ господарскій повету Во-

лудимерского. Писанъ у Литовижу, тисеча пятьсотъ осмѣдесать второго року, лѣта Божого нароженя, месяца Февраля дватцать второго дня. У того тестаменту печатей четыре, а подпись руць его милости князя Чарториского въ тые слова: Михайло Чарторийскій, староста Житомирскій, власною рукою.

А такъ я тые листы вышеменованные, передомною покладанные, за прозбою его милости княжаты Чарториского, до книгъ справъ кгородскихъ Володимирскихъ записать казаль.

Книга Владимірская, городская, записовая, поточная и декретовая, № 970, годъ 1605. Листъ 1.

Примѣчаніе: Данныя для генеалогіи рода князей Чарторыйскихъ, заключающіяся въ вышеприведенныхъ актахъ, могутъ быть изображены слѣдующею таблицею:

Василій.					
Михайль (14..)			Александръ.		
Федоръ (1516—1537).			Семенъ (1498).		
Александръ, воевода Во- лынскій (1543-1569).	Иванъ (1543-1547).	Анна (1537) (жена Васи- лія Чижя).	Настасья (1560) (жена Петра Хреб- товича).	Федора (1553) (жена Михайла Свинюского).	
Михайль, ста- роста Жито- мирскій (1569-1582).	Марина (1569) (жена Андрея Со- пиги).				
Юрій (1605).					

IV.

Жалованная грамота короля Казимира вдовѣ Луцкаго старосты Олизара Шиловича на имѣнія, находящіяся на Волини, съ освобожденіемъ на всегда одного изъ этихъ имѣній, Любча, отъ платы „волощинны“. 1486. " Ноября 11.

Року тисеча пятьсотъ деветдесятого, месеца Июля пятого дня.

На рочкахъ кгородскихъ, Луцкихъ, дня прошлаго месеца Июня двадцать осмого, въ року теперешнемъ деветдесятомъ, у четвергъ, припалыхъ и судовъне отправовати зачатыхъ, передо мною, Александромъ Семашкомъ, кашталаномъ Браславскимъ, старостою Луцкимъ, ставши очевисто его милость князь Григорій Любецкій, покладалъ выписъ съ книгъ кгородскихъ, Луцкихъ, въ уписованьемъ привилію славное памяти короля его милости, Казимера, и просилъ, абы былъ до книгъ кгородскихъ луцкихъ уписанъ. Которого я, для вписованя въ книги прииму-ючи, передъ собою читати казалъ и такъ ся въ себе маеть: Выписъ съ книгъ кгородскихъ Луцкихъ. Лѣта Божего нароженъя тисеча пять-сотъ осмъдесять третего, месеца декабря третогонадцать дня. Пришедъши и постановившися на вряде кгородскомъ, въ замку господарскомъ Луцкомъ, передо мною, Александромъ Проньскимъ, столъникомъ великого князства Литовьского, старостою Луцкимъ, его милость панъ Янъ Харлинъскій, подъкоморій Луцкій, покладалъ передо мною привелей подъ титуломъ короля его милости Казимера, на парегамене писанный, съ печатью привисистою, и просилъ, абы до книгъ уписанъ былъ; который я читать казалъ и такъ ся въ себе маеть: Самъ Казимеръ, Божю милостю король Полскій, великій князь Литовскій, Рускій, княжа Пру-

сѣбе, Жомонтское и иныхъ, чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ каждому доброму, нинешнимъ и потомъ будучимъ, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, вслышитъ, кому жъ потребъ того будетъ ведати, поведила передъ нами старостина Луцкая, пани Олизарова Шиловича, Федька, што панъ ее небожчикъ, панъ Олизаръ Шиловичъ, староста Луцкій, маршалокъ Волинское землѣ, будучи доброе памяти, отходя зъ сего свѣта, даровалъ и далъ и записалъ ей именья свои, на ймя: Здолбицу съ приселкомъ зъ Слинскомъ а съ Куникомъ и зъ ынѣшими приселкы, а Горуховъ съ приселки, а Любче тежъ съ приселки, прадѣдину и дѣдину отчизную свою властную; а тамъ то справилъ, ижъ она волѣна по своемъ животе тые именья одати кому хочеть и обернути ей подлугъ свое волѣ, и, врозумлевши то пани Олизарова, штожъ мы слугу нашего, пана ее, пана Олизара, мѣли въ чти и в ласке нашей, и тежъ на нашо пожаданье, зъ воли наше доброе, а ни зъ жадного принуженья, волене даровала насъ, и дала, и записала тые две именья у Волини по своемъ животе, на ймя Здовбицу, а другое именье Горуховъ и съ приселки и съ платы и всѣми пожитками, яко жъ то намъ оправила листомъ своимъ вѣчно и непоручно на веки. И далей била намъ чоломъ и жадала насъ, абыми ей дали и призволили именье, на ймя Любчо, пана ее прадѣдину и дѣдину и отчизну по ее животе отдати и записати прироженнымъ своимъ, кому бы она хотела. Ино мы тое призволили, тое именье Любчо, по своемъ животе волна она одати и записати прироженнымъ своимъ, кому бы хотела, вѣчно на веки, и тежъ волна обернути то, подлугъ свое воли; такъже зъ наше ласки пожаловали есмо и отпустили съ того именья, зъ Любча, воловщизну нашу на веки вечные; а на твердость тыхъ речий, казали есмо печать нашу привесити къ сему нашему листу. А притомъ были: маршалокъ нашъ, намѣстникъ Слонимскій, панъ Солтанъ Александровичъ, а подскарбий нашъ, Ивашко Литаворъ Богдановъ сынъ Хребтовича, а писаръ нашъ, Ивашко Сацковичъ Владыко. Писанъ въ Луцку, въ лѣто шестисячное девятьсотное девятдесятъ пятое, мѣсяца Нюбѣра первогонадцать дня, индыктъ шестый. Который же тотъ вышѣй менованный привелей славное памяти Казимера короля, слово

въ слово вписавши, до книгъ вгородскихъ луцкихъ вписати росказаль.

Книга Луцкая, вродская, поточная, № 2070, годъ 1590; листъ 278 на оборотъ.

V.

Грамота короля Александра къ Овруцкому намѣстнику, князю Григорію Борисовичу Глинскому, предписывающая ему передать Кончаковскую землю старцу Василю Михалкевичу. 1503 г., Іюня 25.

Року тисеча семьсотъ семьнадесятого, мѣсяца Мая двадцать осьмого дня.

На уряде вгородскомъ, в замку его королевской милости Овѣруцкомъ, передомною, Михаломъ Сынѣгаевскимъ, коморникомъ вграничнымъ Киевскимъ, намесникомъ вгородскимъ старосты Овѣруцкого, а книгами нынешними, вгородскими, Овѣруцкими comparens personaliter swobodny Matwiey Michałkiewicz Zaliwaka, boiar Owrucki, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, Owruckich oryginał, list upominalny od najjaśniejszego niegdy świętey pamięci króla iegomości polskiego, Alexandra, zeszlým antecessorom swoim y учѣсником iego do kniazia iego mości Hrehorego Borysowicza Hlińskiego, namiesnika Owruckiego, wydany, z pieczęcią przyciśnioną, per oblatam подаł, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był. A tak ia, urząd, ten list do xiąg przymuiąc, czytałem, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: Alexander, Bożą miłością król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, xiąże Pruskie, Zmudzkie y innych. Namiesniku Owruckiemu, kniaziu Hrehorju Borysowiewu Hlinskiemu. Żałował nam starec Wrucki, na imie Wasil Michałkiewicz, cośmy pierwey tego dali mu ziemie oyczynę iego, którą dzierzał stry iego, Konczakowską, a u tego stryia iego dzieci przyplodku nimasz, y ty u niego tę ziemię odiowszy, y dał innemu człowieku y list u niego nasz odił, któryżeśmy iemu na tę ziemię dali. Przeto,

ieśli ta ziemia będzie od niego odięta, co dzierżał stry iego, przykazujemy tobie, abyś temu człowiekowi nie kazał w tę ziemię wstępować y list abyś iemu nasz ten oddał koniecznie, niechayby on mnie tę ziemię dzierżał według pierwszej naszej daniny, a nam z niey służbę służy. A uwiązać go w tę ziemię posłaliśmy dworzenina naszego, Jwaszka Kryzyna. Pisan w Wilnie, Junii dwudziestego piątego dnia, indykta szóstego. Locus sigilli. Который же то листъ упоминальный, за поданемъ а прозбою вышъ мянованое особы, а за моимъ, урядовымъ, принятемъ, слово в слово, такъ, якъ се в себе маєть, есть уписанный.

Книга вродская, Овруцкая, записовая и поточная, 1717 г., № 3224; листъ 93 на оборотъ.

VI.

Вводный листъ во владѣніе Кончаковскою землею, данный государскимъ дворяниномъ, Иваномъ Крижиномъ, Овруцкому старцу, Василию Михалкевичу. 1503. Августа 2.

Року тисеча семьсотъ семьнадцатого, мѣсяца Мая двадцать осмого дня.

На уряде вгородскомъ, в замѣку его королевской милости Овѣруцкомъ, передо мною, Михаломъ Сынѣгаевскимъ, коморникомъ вграничнымъ Киевскимъ, намесникомъ вгородскимъ старосты Овѣруцкого, а книгами нынешними, вгородскими, Овѣруцкими 'comparens personaliter swobodny Matwey Michałkiewicz-Zaliwaka, boiar Owrucki, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, Owruckich original, list uwiączy na ziemię intro wyrażoną, antecessorowi swemu, boiarowi Owruckiemu, y учесникам своим, boiarom Owruckim, служащу, z pieczęcią przyciśnioną, per oblatam подаѣ, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był. A tak ia, urząd, ten list uwiączy seu intromissya, do xiąg przymuiąc, czytałem, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: ja, Jwaszko Kryżyn, dworzanin hospodarski, czynię wiadomo

po tym liście moim, iż, co z rozkazania hospodara iego mości, będąc ia posłany y przydany Wasilu Michałkiewicznu, starcu Wruckiemu, na uwiązanie ziemi Kączakowskiej, ino ia, podług listu hospodarskiego, uwiązałem tego Wasila w ziemię Kączakowską y u niwy y sianożęci pod miastem Owruczym y podle Witiatek, po obuch stronach drogi Sieczyńskiej, po kurhany Sieczyńskie, y koło rzeczki Hrezli, y koło rzeczki Kamionki, suderew z Hładkowcy, y koło doliny Ziołowy Łozy y w dworzyszcze Michałkowskie, ze wszystkimi ich grunty, według daniny hospodarskiej, na wieczne czasy. A przy tym ze mną byli: pan Fedko Żmaka, a Semion dyak Łuczyn syn. Na což ia y list swój uwiązчы temuż Wasilu dał y pieczęć swoje do niego przycisnoł. Pisan u Owruczym, Awgusta wtórego dnia, indykta szóstego. Locus sigilli. Который же то листь увязъшій, за поданемъ а прозбою вышъ мянованое особы подавающее, а за моимъ, урядовымъ, принятемъ, слово в слово, такъ, яко ся в себе маеть, до книгъ нинешнихъ есть уписанный.

Книга городская Овруцкая, записовая и поточная, 1717, № 3224; листъ 93.

VII.

Рѣшеніе королевскихъ комиссаровъ по дѣлу о разграниченіи Житомирскаго староства отъ имѣнія дворянъ Вороничей села Крошніи. Комиссары, разсмотрѣвъ документы представленные Вороничами и провѣривъ межевые знаки, опредѣлили пограничную линію между спорными землями. 1595 г., Іюня 30.

Въ числѣ документовъ, представленныхъ Вороничами, оказались слѣдующіе: 1) Жалованная грамота короля Александра Ивану Воронѣ на село Крошню. 1506. Мая 22. 2) Подтвержденіе той-же грамоты Сигизмундомъ I. 1511. Іюня 4. 3) Рѣшеніе князя Константина Ивановича Острожскаго по дѣлу о дѣлѣжѣ имѣнія Ивана Вороны между его дѣтьми. 1523. Февраля 2. 4) Такое-же рѣшеніе житомирскаго старосты, князя Семена Глебовича Пронскаго 1538. Іюля 14. 5) Охранная грамота Сигизмунда I, Вороничамъ на село Крошню 1539. Августа 18.—и друг.

Roku tysiąc, siedmset, trzydziestego piątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xiegami ninieyszemi, grodzkiemi Żytomirskiem, comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiej societatis Jesu, ten ekstrakt, authenticie z pieczęcią y korektą z xiąg grodzkich wojewodstwa Kijowskiego, z upisaniem w nim deketu kommissarskiego rozgraniczenia dōbr siedliska Kroszni ich mościów panów Woroniczōw z dobrami jego krolewskiej mości starostwa Żytomirskiego wydany, iuż vetustati podległy, dla inkursyi incineratae gentis grassuiących kozaków locis in diversis konserwowany, zbutwiały, do przeczytania trudny, mieyscami marginesy, propter putredinem, popsowały się, idyomate roxolanico pisany, in polonam linguam teraz, przy podaniu przetłumaczony, prae via manifestatione, iak prętko ad manus dostać się mógł, tak zaraz, ne fiat retardatio oblaty, ad acta castrensia żytomiriensia, per oblatam de tali verborum podał tenore. Wypis z xiąg grodzkich wojewodstwa Kijowskiego. Roku tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Decembra dwudziestego dziewiątego dnia. Na roczkach sądowych grodzkich Kijowskich, które dnia dwudziestego miesiąca Decembra, w roku ninieyszym, dziewiędziesiąt piątym, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęli. Przed nami, Janem Axakiem, podwoiewodzym, a Filonem Strybylem, miecznikiem jego krolewskiej mości y sędzią, urzędnikami sądowemi grodzkiemi wojewodstwa Kijowskiego, postanowiwszy się oczewisto ziemianie hospodarskie wojewodstwa Kiowskiego y komisarze, od jego krolewskiej mości na grunty od jego krolewskiej mości miasta Żytomirza y jch mościów panów: Alexandra Woronicza y pana Hrehorego Sokora y małżonki jego, jey mości paniey Anny Woronianski, dziedzicōw siedliska Kroszni wysadzeni, opowiadali y pokładali decret albo kommissyą sprawy swoiey, między zwyżrzeczonymi gruntami y dobrami uczyniony, pod pieczęciami y z podpisami rąk swoich, prosząc, aby był przyjęty i do xiąg grodzkich kijowskich wpisany. Ktorego my, oglądawszy y onego czytanego zrozumiawszy, przyjęli y do xiąg grodzkich kijowskich wpisać kazali, który słowo w

słowo tak się w sobie ma: Bohdan Jwanowicz Strybyl, Jwan Preżowski, Jwan Syngur, Hrehory Kiewlicz, komisarze jego krolewskiej mości, na sprawie niżej opisaną wysadzeni y deputowani, czyniemy jawno y wyznawamy tym listem naszym komu to wiedzieć należy, wszystkim w obec y każdemu z osobna: iż oddany nam jest list kommissyi jego krolewskiej mości, naszego miłościwego pana, którym jego krolewska mość nam roskazać raczyli, abyśmy na grunty różnicy, które się dzieją między dobrami dziedzicznymi szlachetnych Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriewny Woronianski, sieliszczem Krosznią, wyiechali y te różnicy uspokoiłi, iakoż my, czyniąc dosyć woli y roskazaniu jego krolewskiej mości, zgodziwszy się spólnie, na dzień dzisiejszy, trzynasty miesiąca Octobra, roku, teraz idącego, tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, oznaymiwszy stronom obydwom rok na wykonanie woli jego krolewskiej mości, na grunty różnic wyiechali. Który to list jego krolewskiej mości, do nich pisany, słowo od słowa tak się w sobie ma: Zygmunt trzeci, Bożą miłością krol Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Jnflanski, Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Urodzonym: Fryderikowi Tyszkiewiczowi Łohoyskiemu, Heronimowi Hornostaiowi, woiewodziecowi brzeskiemu, Bohdanowi Strybylowi, Jwanowi Preżowskiemu, Jwanowi Syngurowi na Rudnikach, Hrehoremu Kiewliczowi, wiernie nam miłym, łaska nasza krolewska. Urodzeni, wiernie nam mili! Dano nam sprawę, że między dobrami naszymi Żytomirskimi, dzierżawy urodzonego Semen Deniska Matwijowskiego, z iedney, a dobrami dziedzicznymi szlachetnych: Alexandra Woronicza a Hrehorego Sokora y żony iego, Anny Juriewny Woronianski, sieliszczem Krosznią—z drugiey strony, wielkie się krzywdy y różnicy dzieją; które to różnicy między gruntami pomienionemi, chcąc my zgodzić y uspokoić, wiernościom waszym, o których wierze y cnocie, bogobojności y w prawie pospolitym biegłości dobrze rozumiejąc, tę sprawę zlecić umysłiliśmy; iakoż y tym niniejszym listem naszym zlecamy y roskazujemy: iżby wierność wasza, porozumiawszy się z sobą, obrawszy sobie czas iaki pewny, strony obiedwie: tak dzierżawce dóbr naszych Żytomirskich, iako y dziedziców mająt-

ności wyżrzczoney, sieliszcza Kroszni, szlachetnych: Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora i żony iego Woroniani Anny, przez list swoy obwieściwszy, do tych tam dóbr, między ktoremi się te różnicy dzieją, ziechali, także sporów y odporów przysłuchawszy, a dobrze zrozumiawszy, praw y przywileiów, ieśli by ktore od stron byli podane y pokazywane, przypatrzwszy y też granic y znaków starych oglądawszy, także swiactw ludzi wiadomych, dobrych, starych y wiary godnych, nie podeyrzanych y pod przysięgą, ieżeliby tego potrzeba y rzecz sama ukazywała, przysłuchawszy, żadney stronie nie folgując, a pana Boga y sprawiedliwość swiętą przed oczyma swemi mając, w czym sumnienia wasze obowiazuiem, te tak różnicy między dobrami pomienionemi pomiarkowali, zgodzili y uspokoili, a rozgraniczywszy kopcami y innemi znakami, iako się w takowych rzeczach zachowuie, poznażyli y pozasyrywali, a gdyby była tego potrzeba, tedy y stare kopce, albo znaki rozrzucone ponowili, albo y nowe poczynili; a cobyście kolwiek w tych rzeczach postanowili, y dekretem swoim umocnili, to stronom obodwom, abyście mocno trzymać przykazali; a niebytność iednego albo dwoch z tych komisarzów tey kommissyi nie szkodzić nie może, tylko żeby byli te, którzy według prawa pospolitego być powinni mają, a nie inaczej; iżby wierność wasza z powinności swey, dla łaski naszej inaczej uczynić nie śmieli. Pisan w Krakowie, roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Augusta siedmnastego dnia, a panowania krolewstw naszych: Polskiego osmego, a Szwedzkiego wtorego roku. Na własne jego krolewskiej mości roskazanie—Floryan Oleszko. A po oddaniu y przeczytaniu tegoż zwyż pomienionego listu kommissyi jego krolewskiej mości, szlachetni panowie: Alexander Woronicz, a Hrehory Sokor y małżonka jego mości, Anna Juriewna Woronianka, prosili, abyśmy jurysdykcią swoią komissarską fundowali, y oną przez woźnego powiatowego obwołać kazali; iakoż my, czyniąc dosyć woli jego krolewskiej mości y powinności naszej, za instancyą strony powodowej, sądy nasze, za listem jego krolewskiej mości na dzień dzisieyszy przypadające, na miejscu granic, przez woźnego powiatowego, szlachetnego Marka Baranowskiego, gene-

rała województwa Kijowskiego, obwołać y jego mości pana starosty Żytomirskiego, urodzonego Szymona Deniska Matwijowskiego, zapozwem naszym kommisarskim, na dzień dzisiejszy, miesiąca Oktobra trzynasty, w roku terazniejszym, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątym, do prawa raz, drugi y trzeci przywołać kazali; za którym jego mości przywołaniem trzykrotnym, a za odezwaniem umocowanych pana starościnych, miasto żałoby swojej, ciż przerzeczeni powodowie, żałuiący, pozew dali czytać. Który pozew tak się w sobie ma: Fryderik Tyszkiewicz Łohoyski, Heronim Hornostay wojewodzie Brzeski, Bohdan Strybyl, Jwan Prezowski, Jwan Syngur a Hrehory Kiewlicz, komisarze jego krolewskiej mości, na sprawę niżej opisaną wysadzeni y deputowani. Urodzonemu panu Szymonowi Deniskowi Matwijowskiemu, staroście Żytomirskiemu. Oznaymuemy waszey miłości, iż dan nam list komisarzski jego krolewskiej mości, pana naszego miłościwego, którym jego krolewska mość rozkazać raczył, abyśmy, porozumiawszy się z sobą y obrawszy iaki czas sobie pewny, na grunty y różnicy, które się dzieią między dobrami jego krolewskiej mości Żytomirskiemu, a dobrami dziedzicznymi szlachetnych: pana Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriwny Woroniánki, sieliszczem Krosznią, wyiechali y tych różnic, wysłuchawszy sporów y odporów obydwóch stron, a zrozumiawszy prawa, przywileie, ieśliby które od stron byli podawane, tak granic, iako y znaków starych y świadectw ludzi wiadomych, ieśliby tego potrzeba ukazywała, przysłuchawszy, żadney stronie nie folgując, uspokoiłi y rozgraniczyli, a rozgraniczywszy, y kopcami y inszemi pewnymi znakami ponaznaczywali y, gdzieby tego była potrzeba, tedy y stare kopce, albo znaki rozrzucone ponowili y wieczną granicę uczynili. Przeto zwierzchnością jego krolewskiej mości y władzą naszą, którą w tey sprawie według prawa mamy, przykazujemy, aby wasza miłość panie starosta Żytomirski, na dzień trzynasty miesiąca Oktobra, w roku terazniejszym, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątym, sam, osobą swoją, na granicach tych pomienionych gruntów, dzierżawy waszey miłości starostwa Żytomirskiego, zawicie stanął y mieszczan Żytomirskich, którzy się w te grunty dziedziczne przerzeczonych pana Alexandra

Woronicza a pana Hrehorego Sokora y małżonki iego, paniey Anny Juriewny Woroniani, iako powodów, wstępują y krzywdy wielkie czynią, postanowił y na ten czas, y do wyżpomienioney sprawy y przywileie (ieżeli by ktore wasza miłość na to co miał) tak pokazał y do granicy gotów był. Pisan w Żytomirzu, roku po narodzeniu syna Bożego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Septembra dwunastego dnia. U tego pozwu naszego komisarskiego pieczęci przyciśnionych do niego cztery y podpisy rąk temi słowy: Bogdan Jwanowicz Strybył, ręką swą własną, Hrehory Kiewlicz, ręką własną. A po przeczytaniu tego pozwu prosili, aby iego mość pan starosta Żytomirski, według żałoby y pozwu ich, gdzie jego mość, przeszedłszy przez granicę starożytną imienia naszego dziedzicznego, sieliszcza Kroszni, w powiecie Żytomirskiem leżącego, w pola, grunty ich dziedziczne, do tego sieliszcza zdawna należące, wstępuje y pożytki ich własne odeymnie, y na siebie, poczowszy od roku osmdziesiąt osmego, aż do tego czasu gwałtownie bierze, (zwrocił). A strona pozwana, jego mość pan starosta Żytomirski, przez umocowanych sług swoich: pana Jana Staniszewskiego y Arnolfa Jasiewiczza, pokazawszy moc listowną od pana swego, domawiali się, aby strona powodowa roku y pozwów dowiodła, gdyż jego mość pan starosta Żytomirski, iako o roku, tak o pozwie, iako też o liście jego krolewskiej mości, żeby miał być do niego pisany, ani o żadney komisji nie wie, y z tych przyczyn tu, na roku się nie stawil. Naprzeciwko temu przerzeczeni powodowie powiedzieli, iż w tey sprawie, gdzie idzie granica, iest *actus personalis*, do ktorey sprawy potrzeba było jego mości pana starosty Żytomirskiego samego, gdyż iey przez umocowanych odprawować nie może, a choćby też nie był *actus personalis*, tedy przecie tey sprawy takowi umocowani według prawa pospolitego, (jako) nie osiadłe, odprawować nie mogą, prosząc, aby od sprawy na strone odstrychnieni bily, a jego mość pan starosta w nie-staniu swoym, iako na roku zawitym, w tey rzeczy, o którą gra idzie, na upad wskazany był, nie przypuszkając przerzeczonych umocowanych, iako nieosiadłych, za niezupełną mocą, gdyż u mocy ani podpisu ręki samey osoby jego mości pana starosty Żytomirskiego, ani przyia-

cielskiey niemasz, do żadnych obmów y obron prawnych. A przerzeczeni umocowani strony pozwanej, odpor czyniąc, powiedzieli, że jego mość pan starosta takową sprawę granic przez nas, sług swoich, a nie sam przez osobę swą odprawować może, gdyż, iako się zwyżpomieni, to ani o roku, ani o żadnym pozwie komisarskim, ani o żadnym liście jego krolewskiej mości, do niego pisanym, nie wie, prosząc, aby za umocowanych przyjęte byli; a strona powodowa, nie stronie pozwanej, ale sądowi dowodząc pozwu y roku, za którym dowiedzeniem pozwu y roku, stawili oczewisto woźnego powiatu Kijowskiego, szlachetnego Marka Baranowskiego, który, przed nami stojąc, zeznał. Jż on roku teraz idącego, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Septembra trzynastego dnia, położył pozew nasz komisarski y list jego krolewskiej mości, do jego mości starosty Żytomirskiego pisany, aby z oznaymieniem naszym przez pozew nasz do uczynienia y postanowienia granic sam stał, które we wrota dworne Żytomirskie wetknowszy, namiesnikowi na tenczas Żytomirskiemu, panu Jozefowi Małyszce, oznaymił y rok stronom obydwom za cztery niedziele, to iest na dzień dzisieyszy, trzynasty miesiąca Oktobra, w roku teraznieyszym, dziewiędziesiąt piątym, złożył, który to list jego krolewskiej mości, do pana starosty pisany, słowo od słowa tak się w sobie ma: Zygmunt trzeci, z Bożey miłości krol polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflanski, y Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Urodzonemu Szymonowi Deniskowi Matwijowskiemu, staroście Żytomirskiemu, wiernie nam miłemu, nasza łaska krolewska; urodzony, wiernie nam miły! Naznaczyliśmy pewnych komisarzów naszych do uczynienia y postanowienia granic między dobrami naszymi Żytomirskiemu, dzierżawy wierności twoiey, a siołem dziedzicznym Krosznią, sieliszczem szlachetnych: Alexandra Woronicza y Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriewny Woronianski z drugiey strony, o czym aby wierność twoia wiedział, gdy przez komisarzów naszych obwieszczon będziesz, rozkazujemy wierności twoiey, abyś przed nimi stanął y to, cokolwiek dekretem swoim nakażą y postanowią, żebyś mocno y nienaruszenie trzymał, tego iednak abyś przestrzegał, żeby się w gruntach naszych

żadna szkoda nie stała, a inaszej dla łaski naszej y powinności urzędu swego nie czyniąc koniecznie. Pisan w Krakowie, roku od Bożego narodzenia tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Augusta siedmnastego dnia, a panowania krolewstw naszych: Polskiego osmego, a Szwedzkiego wtorego roku. Na własne jego krolewskiej mości rozkazanie podpisuię się—Florjan Oleszko. Za którym dowiedzeniem pozwu y roku, prosili, aby jego mość starosta Żytomirski, iako na roku zawitym w niestaniu swoim, na upad w rzeczy wzdan, a przerzeczonym powodom dalszy postępek prawny nakazan był. My tedy, przypatrzwszy się prawu pospolitemu y postępkowi prawnemu, a bacząc to, iż jego mość pan starosta Żytomirski, według dowodzenia roku y pozwu przez strone powodową, sam osobą swą, iako na roku zawitym, nie stał, ani umocowanych swoich, według prawa pospolitego, osiadłych, na dzień dzisiejszy miesiąca Oktobra trzynastego, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, nie posłał, przerzeczonych umocowanych, iako według prawa pospolitego nieosiadłych, na strone odłożywszy, jego mości pana staroste Żytomirskiego na upad rzeczy, o którą gra idzie, w niestaniu jego mości, wzdać dopuścili; a przerzeczonym powodom in contumaciam pana staroste przeciwko jego mości y dalszy postępek nakazali; a iż się już było tego dnia, trzynastego miesiąca Oktobra, w roku teraz będącym, dziewiędziesiąt piątym, spóźniło, te sprawe do dalszego postępku przerzeczonym powodom w zupełney mocy do dnia jutrzejszego, to iest czternastego miesiąca Oktobra, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, odłożyliśmy; na roku tedy niniejszym, miesiąca Oktobra czternastego dnia, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, z odłożenia naszego przypadłym, postanowiwszy się oczewisto strona powodowa, pan Alexander Woronicz, a Hrehory Sokor y z małżonką swoją, Anną Juriewną Woronianką, daley w tey sprawie, za przywołaniem jego mości pana starosty, w niestaniu jego mości, postępując, dowodząc dziedzictwa swego przerzeczonego imienia, seliszcza Kroszni, w powiecie Żytomirskiem leżącego, pokładali list przed nami, na papierze pisany, daniny sławney pamięci Alexandra krola jego mości, którym jego krolewska mość

przodkowi ich, Jwaszku Woroniczowi, te przerzeczone sieliszczce Krosznie, z ludźmi y bobrowymi gony, y ze wszystkimi pożytkami, ku temu sieliszczu przysłuchaiącemi, dać raczył; który list słowo od słowa tak się w sobie ma: Alexander, z Bożej miłości krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, xiąże Żmudzki y innych. Namiesnikowi Żytomirskiemu, panu Dmitrowi Alexandrowiczowi. Bił nam czołom ziemianin Żytomirski, Jwaszko Woronicz y prosił u nas sieliszczca w Żytomirskim powiecie, na imie Kroszni; ieno my, z łaski naszej, za iego wierną ku nam służbę, te sieliszczce Krosznie z ludźmi y z bobrowemi gony, y ze wszystkim tym, co ku temu sieliszczu przysłucha, dali y uwiązać jego w te kazaliśmy—woiewodzie Kijowskiemu, kniazowi Jwanowi Lwowiczowi Hlińskiemu. Pisan w Wilni, Maja dwudziestego wtorego dnia, indycta dziewiątego. U tego listu pieczęć wielka, na kustodji przyciśniona, a podpis ręki temi słowy: Prawił woiewoda Kijowski, kniaz Jwan, a Marszałek dwora, dzierzawca Bełzki y Uteński, kniaz Michayło Lwowicz Hliński. Potym pokładali drugi list, na pargaminie pisany, sławney pamięci Zygmunta krola, potwierdzenie daniny Alexandra krola temuż zwyż pomienionemu Jwaszku Woroniczowi, przodkowi ich, tegoż sieliszczca Kroszni uczynione, który list tak się w sobie ma: Zygmunt, z Bożej miłości krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki y innych. Bił nam czołom ziemianin Żytomirski Jwaszko Woronicz y powiedział przed nami: co brat nasz, Alexander krol jego mość, dał iemu sieliszczce w Żytomirskim powiecie, na jmie Krosznie, z ludźmi y z bobrowemi gony y na to on list daniny brata naszego y naszą przed nami ukazywał, y bił nam czołom, abyśmy to iemu potwierdzili; na czołom-bicie to uczynili, za jego ku nam wierną służbę daliśmy mu ten nasz list y potwierdzamy te sieliszczce wyżpisane tym naszym listem wiecznie, jemu samemu y jego żenie y ich dzieciom y napotym będącym jego szczadkom; ma on te sieliszczce trzymać z ludźmi y z bobrowemi gony y ze wszystkim tym, co ku temu zdawna przysłuchało. Wolen on y iego naśladki to oddać, przedać, zamieniać y rozszyrzać, przybawić ku swemu użytecznemu y ku lepszemu obrocić, iako sam najlepiey

rozumiejąc, a na twardość tego y pieczęć naszą kazaliśmy przyłożyć ku temu naszemu listu. Pisan w Brześciu, roku od Bożego narodzenia tysiąc pięćset jedynastego, miesiąca Junii czwartego dnia, indykta czternastego. U tego listu pieczęć krolewska na kustodyi przyciśniona iedna, a podpis w te słowa: prawil hetman, starosta Łucki, Brasławski y Winnicki, marszałek Wołyńskich ziem, xiąże Konstanty Jwanowicz Ostrogski. A dowiodszy dziedzictwa swego za daniną sławney pamięci kroli polskich, przodkowi ich na przerzeczony imienie Krosznie uczynioną, dowodzili, że za takową daniną byli zawsze przodkowie ich w szafunku tego imienia sieliszczą Kroszni; dowodzili listem sądowym sławney pamięci xiążenia Konstantyna Jwanowicza Ostrońskiego, wojewody Trockiego, hetmana hospodarskiego, starosty Brasławskiego y Winnickiego, gdzie Jwaszku Woroniczowi po śmierci oycy jego, według testamentu oycy iego, Jwaszka Woronicza, Owdotyi Woroniance, siostrze swoiey, posagu trzydzieści kop na sieliszczu Kroszni litewskich opisanych, oddał y do rąk swoich też oyczyzne wzięł, który to list sądowy tak się w sobie ma: Ja, xiąże Konstanty Jwanowicz Ostrogski, wojewoda Trocki, hetman hospodarski, starosta Brasławski y Winnicki. Przypatrzylismy się tey sprawie: stojąc przed nami oczewisto, żałował nam ziemianin hospodarski Żytomirski, Jwaszko Woronicz, na siostrze swoie, panne Owdotyi: dzierży imienie oyczyzne nasze, na imie Krosznie, a mnie z bracią tego postąpić nie chce; y panna Owdotyia rzekła: Ociec nasz, nieboszczyk, pan Jwaszko Woronicz, zchodząc z tego świata, opisał mnie w testamencie swoim niektore statki ruchome y te imienie Krosznie mnie w wienie zapisał we trzydziestu kopach groszy, iakoż te statki mnie nie doszli, a to dla tego, iż stryja nasz, Gniewosz, te statki wszystkie pobrał y potym podawał w ręce macosie naszej, a tak ja teraz, w tey summie pieniędzy, trzydziestu kopach groszy, te imienie wyżmianowane trzymam, na co y testament oycy swego przed nami ukazywała, a Jwaszko Worona rzekł: tu w tym testamencie, albo tobie wszystko oiec odpisał? a nam, braci twoiey, ani siostrze mniejszey nic w tym testamencie nie opisał y ni przyczym nas zostawił? a iednakoż my mamy testament oycy swego drugi,

w którymże on testamencie swoim, już leżąc na woli Bożej, wole y umysł swoy ostateczny (wypisał); w tym testamencie to wszystko iest, co komu on nieboszczyk opisał, niżli tego testamentu teraz przy mnie nie masz, ale iest w zachowaniu u stryjowej naszej, pani Gniewoszowej; y my kazali byli iemu, ten testament odyskawszy, iego przed nami położyć, a potym myśmy Worony pytali, ieśli on ma wole na to płacić ten posąg siostrze swoiey trzydzieści kop groszy, a te imienie oyca swego ku swym rękom mieć; y on na to zwoił, chcąc te trzydzieści kop groszy wiana iey zapłacić, a te imienie wyżmianowane, ktore ona w tym trzyma, ku swym rękom mieć; y my tak między nimi należeli: że ma Jwaszko Worona po siostrze swoiey wiano zapłacić te trzydzieści kop groszy, y te imienie wyżmianowane Krosznie ku swym rękom mieć; naprzod ma iey dać od tych miast za niedziel dwie, to iest wstąpiwszy w post wielki, dziesięć kop groszy, pięć kop groszy pieniędzmi gotowemi, a pięć kop groszy szacunkiem, a iako ten rok wydzie, on ma zapłacić, także wstąpiwszy w wielki post, we czwartek, drugie dziesięć kop groszy, a w drugi rok, także wstąpiwszy w post, w wielki czwartek indykta trzynastego, trzecie dziesięć kop groszy iey ma zapłacić; a ieśliby on na te trzy roki tych trzydziestu kop groszy iey nie zapłacił, ona ma w te imienie uwiązać się y dzierżać do tych czasów, poki on te wyżmianowaną summę pieniędzy zapłaci; y na tośmy dali ten nasz list sądowy z naszą pieczęcią. A wtenczas przy nas na tym prawie byli: kniaz Jwan Michajłowicz Wiszniewiecki, a pan Fedko Posiahowecki, a pan Bohdan Czusa, a pan Michno Hryniewicz Kozinski. Pisan w Połonnym, miesiąca Februarii wtorego dnia, indykta jedynastego. Drugi list sławney pamięci pana Semen Hlebowicza, dzierżawcy Żytomirskiego, sądowy, w którym liście Jochnu Woroniczowi, oycu pani Anny Woronianskiej Sokorowej nakazano, aby z części swey Hrykowi Woroniczowi, który zapłacił wiano siostrze swoiey, Owdoty Woronianskiej, kop trzydzieście według sądu nieboszczyka Konstantyna Ostrogskiego, połowice, to iest kop piętnaście zapłacił, a, zapłaciwszy, rowny dział z Hrykiem Woroniczem, w siele Kroszni mieć, który list tak sie w sobie ma: Ja, Szymon Hlebowicz Proński

dzierżawca Żytomirski. Stali przedemną oczewisto ziemianie gospodar-
skie: żałował mnie Jochno Woroniecz na brata swego Hrycka Woron-
nicza, o to: iż trzymasz ty sieliszczu Krosznienskie, wysługę oycą na-
szego, a mnie w tym sieliszczu działu równego dać nie chcesz; y
Hrycko iemu w tym odpor dał: to tedy sieliszczu nasze oieć nasz,
nieboszczyk Jwaszko Worona, opisał siostrze naszej Owdotyi w wianie
iey we trzydziestu kopach groszy y brat nasz starszy, Jwaszko, chciał
te sieliszczu u siostry naszej odiać bez pieniędzy, y siostra nasza
miała o tym z bratem naszym prawo przed nieboszczykiem xiążęciem
Konstantynem; y xiąże jego mość przysądził na bratu naszym starszym,
abyśmy iey oddali wiano według zapisu oycy naszego sieliszczu Krosznie
ku swym rękóm mieć; y brat nasz umarł, a tego wiana siostrze na-
szej nie oddał, y ja musiałem, według zapisu oycy swego y listu
sądowego xiążęcia Konstantyna, te trzydzieści kop groszy siostrze
swoiey oddać, y na to ieszcze konia za pięć kop groszy na też sie-
liszczu nałożył. Jochno Woroniecz naprzeciwko temu odpowiedział: iż ty,
nie dawszy siostrze naszej za te sieliszczu nic, a jego ku rękóm swym
trzymasz; a Hrycko się w tym dał na siostrze swoią, ieśli iey tych
pieniędzy nie dał; y z oboch stron w tym na siostrze swoią to zesłali.
Jam w tym pytał siostry ich, pani Strybylowey, ieśli iey dał brat Hrycko
te trzydzieści kop groszy, które ona miała w wianie zapisane od oycy swego;
y ona to przedemną zeznała, iż ona te trzydzieści kop groszy gotowych
pieniędzy wzięła u brata swego Hrycka; iam, według zeznania siostry ich,
oddać te połowice wiana, piętnaście kop groszy gotowych y puł trzeci kopy
za konia kazał Jochnu Woroniczowi, bratu jego Hryckowi oddać y te sie-
liszczu, oddawszy iemu pieniądze, mają na poły dzielić. A wtenczas byli przy
mnie ziemianie Żytomirscy: Jwaszko Prezowski, a Sieńko Korczowski,
Stribyl; y na tośmy dali Hrycku Woroniczowi ten moy list sądowy
pod moią pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, miesiąca Julii czternastego
dnia, indykta jedynastego. List sławney pamięci krola jego mości
Zygmunta, gdzie Hrycko y Jochno Woroniczowie żałowali się na tegoż
pana Szymona Hlebowicza Prońskiego, dzierżawce Żytomirskiego, że
on ziemie ich Kroszenską, nazywającą się Olexieiowszczyzne, odioł, ihu-

menu Żytomirskiemu oddał, a drugą ziemię Chantalińską do zamku przywracał, pisany do tego pana Semen Prońskiego, żeby te ziemie obodwie oddał y w nich się więcej nie wstępował, y krzywd żadnych nie czynił, który list tak się w sobie ma: Zygmunt, Bożą miłością, król Polski, wielki książę Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki y innych. Dzierżawcy Żytomirskiemu, kniaziui Semenu Hlebowiczowi Prońskiemu. Żalowali nam ziemianie powiatu Żytomirskiego: Jochno a Hryćko Jwaszkowicze Worony o tym, iż które sieliszczce w powiecie Żytomirskiem, na imię Krosznie, dał brat nasz, sławney pamięci Alexander król jego mość, oycu ich Jwaszku Woroniczowi z ludźmi, z bobrowemi gony y ze wszystkiem, iako się one sieliszczce w sobie ma, y co ku niemu przysłuchało, na coż oni list, danine Alexandra króla jego mości a nasze potwierdzenie u siebie mają y przed nami te listy pokładali, ieno ty ziemie ich tego sieliszczca Kroszeńskiego, na imię Olexieiewszczyzna, u nich bezwinno odioł, ihumenu Żytomirskiemu ie oddał, a ktemu drugą ziemię ich własną oyczyznę, na imię Chantalińską u nich odeymuiesz y ku zamku Żytomirskiemu przywracać chcesz, a te oni ziemie y oiciec ich w pokoiu dzierżali a pierwsz dzierżawcy Żytomirscy w to sie nie wstępowali, iedno ty za dzierżenia swego poczoł im krzywdę czynić; bili oni nam czołom, abyśmy kazali według dawnego obyczaju zachować. A tak my on list, danine brata naszego Alexandra króla jego mości y na to potwierdzenie kazali słowo od słowa w tym naszym liście do ciebie napisać, który iż tak sie w sobie ma: (слідуеть текстъ двухъ вышеприведенныхъ грамотъ). Przeto gdyż brat nasz, sławney pamięci Alexander król jego mość, te sieliszczce Krosznie z ludźmi y z ziemiemi y ze wszystkiemi pożytki oycu ich dał, a my tym listem naszym na wieczność im potwierdzili, a ta ziemia Olexieiewszczyzna, będzieli przed tym ku sieliszczu Krosznienskiemu przysłuchała, przykazuiemy tobie, ażebyś tey ziemi Olexieiewszczyzny nazad im postąpił y w te ziemie ich Chantalińską, oyczyznę, ni w co się nie wstępował y niaakich krzywd ani samym y ludziom ich, ni w czym nie działał, bo oni na tey Ukrainie nam są potrzebniemi sługami, a tak nieradzibyśmy słyszeli, żeby oni w imieniach

swych mieli ktore uciski od ciebie cierpieć; ktemu oni nam żalowali, co ty im zabraniasz miodu przasnego do moich zamków dla pożywienia swego wozić, przedawać, y dziesięciny sobie od nich samych y ludzi ich prawisz; y też za straż polną na każdy miesiąc u ludzi ich po groszu bierzesz, a straż nigdy na polu nie bywa, a chociaż by y bywała, tedy za to ludzie ich nie powinni nic dawać. A tak gdyż będzie przed tym tego nie bywało, y teraz o to abyś krzywd im w tym nie czynił y nowin nie wwodził, miodu przasnego do naszych zamków im samym y ludziom ich wozić y przedawać nie zabraniał, y dziesięciny na ich samych y ludziach ich nie brał po groszu za straż polną, iż tego przed tym nie bywało, u ludzi ich nie kazał brać, y we wszystkim się zachował podług dawnego obyczaju, potym, iako y za pierwszych dzierżawców Żytomirskich bywało, żeby nam oni o tym więcej na to nie żalowali się. Dan w Krakowie pod rokiem Bożego narodzenia tysiąc pięćset trzydziestego dziewiątego, miesiąca Augusta ósmnastego dnia; indykta dwanastego, u tego listu pieczęć na kustodyi, a podpis ręki pisarskiej temi słowy: Michał pisarz. List sądowy dworzanina krola jego mości, pana Fedora Jwanowicza Jelca, gdzie będąc zesłany od krola jego mości za żałobą panów: Hrycka y Jochna Woroniczów, aby doyrzał krzywd z xiążęciem Bohuszem Koreckim, że ich ludzi sądzi, w oyczyzne ich Krosznienską strzelców posyła, zwierz łowi y pospołu z nim bobrowe gony łowi, czego xiąże jego mość Korecki przed tymże dworzaninem wyrzekł, co iuż od tego czasu w to wstępować się niema, ktory to list sądowy tak się w sobie ma. Ja, dworzanin hospodarski, Fedor Jwanowicz Jelec; co mnie hospodar jego mość posłać raczył w żałobach y krzywdach ziemian hospodarskich do dzierżawcy jego mości Żytomirskiego, do xiążęcia Bohusza Fedorowicza Koreckiego, ktory krzywdy y ciężkości y nowiny im działał; żalowali ziemianie hospodarsey: Hryćko a Jochno Woroniczowie, co jego mość ludzi ich sam sądzi y radzi, y winy na nich bierze, w oyczyzne ich strzeley wysła zwierz łowić, strzelać y w oyczyźnie ich, sieliszczu Kroszenskim, bobrowe gony pospołu z nim goni, a, pogoniwszy z nami dzielnice naszą, nam nie daie; iakoż jego mość sam starcy Żytomir-

skie stawili przed sobą y te starcy przed jego mością y przedemną zeznawali, co ieszcze oiec ich, Jwaszko Worona, z starodawną a dzierżawcami Żytomirskimi bobrowe gony pospołu goniwał, na poły rozdzieliwał, tak też za pana Dmitra y xieźdź biskupa jego mości Wiślickiego y za kniazia jego mości Prońskiego w tej Kroszenskiej ziemi po obudwom Kamienicam pospołu goniwali, y, pogoniwszy bobry, porozdzielowali; y iego mość kniaz Bohusz Fedorowicz Korecki, dzierżawca Żytomirski, wszystkiego tego przedemną wyrzekł, ja przeciwko listu hospodarskiego stać nie chcę, który to list ony hospodarski pokładali przedemną; daley w oycyznie ich sam y strzelcow wysyłać, zwierzać łowić y strzelać, ludzi ich sam bezprawnie sądzić, y win na nich brać nie chce, y te bobrowe gony Kroszenskie spólnie pospolite zaimać gonić mam, pogoniwszy, na poły bobry dzielić. J ja, według wyroku xieźdźcia jego mości, iż się przedemną (wyrzekł, iż) tych on ciętkości y kłuswdziałać nie ma; Hrycku i Jochnu Woronicom daliśmy im ten meyt list dla lepszego świadectwa y pod moją pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, miesiąca Septembra dwudziestego wtorego dnia, indykta trzynastego. List xiaźęcia Bohusza Koreckiego, starosty Żytomirskiego, gdzie, za posłaniem od krola jego mości Zygmunta dworzanina, pana Fedora Jelca, przy tymże dworzaninie panu Hrycku, panu Jochnu Woronicom tenże jego mość xiaźe Bohusz Korecki, ziemi Kroszenską, Olexieiwszczyznę wrócił, którą był odioł kniaz Proński. Który to list tak się w sobie ma: Ja, Bohusz Fedorowicz Korecki, starosta Żytomirski. Czynię znamię tym moim listem: którą ziemi Kroszenską, na imie Olexieiwszczyznę, trzymał od kniazia Semena Hlebowicza Prońskiego człowiek na imie hospodarski Procko, z tej ziemi służby służył ku zamku hospodarskiemu, a dań miodową dawał na cerkiew Świętej Preczystej. A tak, za dzierżenia mego, ięździli do hospodara krola jego mości ziemianie Żytomirskie Worony: Jochno a Hrycko y bili czołom hospodarui jego mości; powiedzieli, iż ziemi Kroszenską ich oycyznę, od ich odjęto y przywrocono ku zamku Żytomirskiemu, gdzie krol jego mość raczył dworzanina swego przysłać y list swoy hospodarski pisać do mnie, abych ja tu wespoł z tym dworzaninem jego

krolowskiy, mości tego sie dostatecznie dowiedział, jeśliby było, tak,
 jako oni przed hospodarem jego mością powiedzieli, a tak my dobrych
 a starych sług hospodarskich pytali, którzy z ziem służbę hospodar-
 ską w zamku służą, jeśliby Worony przed tym one ziemie dzier-
 żeli y w swojej mocy mieli, a oni powiedzieli: iż Worony, Jochno
 y Hrycko, te ziemie Kreszenską, na imie Olexieiwsczyzna, za dzier-
 żenia pana Dmitra y xiedza biskupa y od xiedza biskupa dzierżenia
 Herykowa w swojej mocy mieli, y gdy potym kniaz Proński ony
 zamek hospodarski Żytomirski w dzierżeniu miał, tedy te ziemie u
 Woron odjął y ku zamku hospodarskiemu przywrócił. My, według
 prośzenia hospodarskiego y zeznania tych sług hospodarskich, wspo-
 ł z dworzaniem hospodarskim, panem Federem Jelcem, przy tey zie-
 miśmy opasów Woronow: Jochna y Hrycka zostawili, y natośmy dali
 ten nasz list pod moją pieczęcią; a przy mnie na ten czas byli zie-
 mianie y dworzanie hospodarcy: dworzanie hospodarski pan Fedor
 Jelec, a pan Harasym Andrzejowicz Chalecki, ziemianin Żytomirski, a
 pan Alexander Gietolt, a ziemianin Wołyński pan Alexander Bohda-
 nowicz Zaherowski, a ziemianie Żytomirscy: pan Jwan Preżowski, a
 pan Jwan Strybyl. Pisan w Żytomirzu, pod rokiem Bożego narodzenia
 trynocy pięćset czterdziestym, miesiąca Septembra dwudziestego siódmego
 dnia, indykta czternastego. List jego mości pana Janusza Juriewicza
 Olszanskiego, wojewody Kijowskiego, dzierzawcy Ostrzkiego, gdzie
 Hrycku Woronie na dzierzawcy Żytomirskim, kniazu Bohuszu Koreckim,
 połowice bobrowych gon w obydwóch Kamienicach gonić przysądził,
 który list tak się w sobie ma: My, Janusz Juriewicz Olszanski, woie-
 woda Kijowski, dzierzawca Ostrski, pytaliśmy sie tey sprawy; stawszy
 przed nami oczewisto, żałował nam ziemianin hospodarski Żytomirski
 Hrycko Worona na dzierzawce Żytomirskiego, kniazia Bohusza Fedo-
 rowicza Koreckiego, a to, iż ktore gony bobrowe na polney y lesney
 Kamienicach są, te gony po połowinie z pierwszymi dzierzawcami, Ży-
 tomirskimi, od dawnych czasów goniwał y połowica bobrów na siebie
 bierał, a te razniejszy dzierzawca Żytomirski, kniaz Bohusz Korecki,
 te gony bobrowe odemnie odjął y, bobry łapając, sam ieden ku pożytku

swemu obraca, a mnie połowicy według dawnego zwyczaju nie daie. My pytali xiążęcia Koreckiego, coby przeciwko temu mówił? Xiąże Korecki przed nami powiedział: co iest gony bobrowe zamkowe hospodarskie, a kniaz ich Pronski łowił, połowicy y części niktorey iemu nie dawał; gdzie Hrycko Worona o to na dowod na kniazia Semena Pronskiego iegoż swiadka Czapke stawił y obydwie strony na rozeznanie iego posłali; y my, według pozwolenia ich, do kniazia Semena Pronskiego pisać kazali, aby on nam listem swym oznaymił, gdyż nie w Żytomirzu dzierzawcą był, ieśli będzie Hrycko Worona te gony bobrowe wespoł z nimi goniwał, alboli iemu tych bobrow połowice dawał; y kniaz Semen Pronski do nas odpisał, ktory to list, do nas pisany, tak sie w sobie ma. Wielmożny xiąże hospodynne, panie woiewodo! Co wasz mośe raczył ku mnie pisać, powiadaiać, iż ziemianin hospodarski Żytomirski, Hrycko Worona, miał prawo przed waszą miłością z kniazem Bohuszem Koreckim o bobrowe gony na Kamienicach spolne, o to, iż iemu kniaz Korecki z tych bobrowych gonów obodwoch—w leśney y polney Kamienicach działu y części, ktoraby na niego miała przypaść, dać nie chce, mianuiąc, jakoby, te bobrowe gony za dzierżenia mego y przodków moich miano gonić na mnie, albo na przodków moich y inszych dzierzawców Żytomirskich, a iżby Hrycko Worona do tych bobrowych gonów przed tym nie miał y w tym się na rozeznanie moje zdał, y wasza miłość raczysz ku mnie pisać, abym o tym waszmości dał wiedzieć; a tak powiadaia, iż ja te bobrowe gony na polney y leśney Kamienicy z tym ziemianinem hospodarskim napoły goniwał y rowny dział iemu z tych bobrowych gonów dawał; bo mnie tak było sprawiono, iż y przodkowie moi przed tym te bobrowe gony z tym bojarzynem hospodarskim Woroną na poły goniwali, y rowny dział z nim mieli, waszmość o tym racz wiedzieć. A przeto, gdyż kniaz Semen te sprawę nam listem swoim oznaymił, jako wyżey iest opisano, my, według zeznania Semena Pronskiego, ziemianina hospodarskiego Hrycka Woronu w tych gonach bobrowych prawego nayduiem, y tych gonów połowice na leśney y polney Kamienicach na wieczne czasy przysądzamy. Ma

xiąże Bohusz Korecki, dzierżawca Żytomirski, y po nim będące dzierżawcy Żytomirscy te wyżmianowane gony bobrowe z Hryćkiem Woroną y z iego potomki gonić y bobrów równą połowice dawać na wieczne czasy. Y na tośmy dali Hrycku Woronie ten nasz sądowy list z naszą pieczęcią. Pisan w Ostrze, pod rokiem Bożego narodzenia tysiąc pięćset czterdziestym wtorym, miesiąca Maja dwudziestego osmego dnia, indykta pierwszego. Wypis Żytomirski pana Wasyla Michajłowicza Siemaszka, sędziego powiatu Łuckiego, na tenczas sprawcy Żytomirskiego, gdzie pan Andrzej Juriewicz Woronicz pod pewnemi kondycjami na czas pewny opisał się dzielić z stryiem swoim, Hryckiem Woroną, imieñmi dziedzicznymi, w powiecie Żytomirskim leżącemi, na imie Trojanowcami, Krosznią, Chantalinem y Deneszami, który wypis tak się w sobie ma. Wypis z xiąg Wasyla Michajłowicza Siemaszka, sędziego powiatu Łuckiego, na tenczas sprawcy starostwa Żytomirskiego. Roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia. Przyszedszy przedemnie oblicznie ziemianin hospodarski powiatu Żytomirskiego, Andrey Juriewicz Worona, opowiadał, iż uczynił postanowienie, co ma rozdział uczynić w imieniach oyczystych z stryiem swoim, panem Hryćkiem Woroną, tu, w powiecie Żytomirskim, także y w Połockim, na co y list zapisany panu Hryćku, stryju swemu, dał, y ten list przedemną pokładał, y prosił, aby do xiąg zamkowych słowo w słowo opisać kazał, który list tak się w sobie ma: Ja, Andrzej Juriewicz Worona, wyznawam sam na siebie tym moim listem niniejszym y napotym będącym, kto by iego chciał wiedzieć, albo czytać słyszeć, iżemy uczynili zmowe y postanowienie z stryiem swoim, panem Hryćkiem Jwanowiczem Woroną, dział wieszysty y porownanie imion naszych wieczystych na imie: Kroszni, Trojanowcy, Mokratyczy y Denessowiczy, Chantalin, ze wszystkiemi pożytki, do tych imion przysłuchaiącemi, z ludźmi y ziemiami na pasznie, y z bartnym drzewem, y ze pszczołami, barciami, y sianożęciami, lasy y dąbrowami, bobrowemi gony; stawy, młyny, rudy na żelazo, to iest w rowny dział po połowice rozdzielić, y rokieśmo temu działu złożyli pewny po świętey Pokrowie przypadającego święta, które przypada

roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiątego we trzech niedzielach, na który rok, wziawszy z oboch stron po przyjacielu, do tych imion naszych mamy ziachać, którzy przyjaciele nasi, między nas pierwey ziemie bartne z pszczołami y bez pszczoł, polany, pasznie dworne, sianożęci, bobrowe gony, stawy naprawione y stawiszcza, młyny y rudy na żelazo y insze pożytki, nic na siebie nie zostawuiąc, mamy wszystko napoły rozdzielić. Potym ludzie oyczyste y przychoże y z ich ziemiłami y podaczkami y ze wszystkimi pożytki, zdawna przysłuchaiącemi, takimże obyczaiem napoły rozdzielić. A co się dotycze imienia naszego spólnego Miłkiewicz pod Połockiem, te imienie także, iako wyżej pomienione, pierwey ziemie bartne ze pszczołami y bez pszczoł, polany, pasznie dworne y sianożęci, stawy naprawne, stawiszcza, sadzawki, jeziora, młyny, lasy, łowy zwierzynne y insze pożytki, nic na siebie nie zostawuiąc, wszystko napoły podzielić, potym ludzie oyczyste y przychoże z ziemiłami ich y podaczkami y ze wszystkimi pożytki, zdawna przysłuchaiącemi, takimże obyczaiem napoły podzielić. A rok temu działu złożyliśmy po krzczeniu Pańskim w tydzień, które święto przypadnie roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiątego; na które roki, iako ja, Andrzej, w wierzchu opisany, tu, w Żytomirzu, w tych imieniach wyźmianowanych po świętey Pokrowie we trzech niedzielach we wszystkich podziału nie postąpił, y czym tego odbywać chciał, tedy powinien będę hospodaru krolowi jego mości na zamek Żytomirski zareki zapłacić sto kop groszy y ktemu, coby miał na to żyć, pozywaiąc mnie ku prawu, o ten rok dział, szkody y nakłady na rzeczenie słowa, krom żadnego dowodu, mam zapłacić, a, zapłaciwszy te zareki y nakłady, przecie przeciwko stryiu swemu, według tego listu mego, zapisane, zachować się mam. A ja, Andrzej, takimże obyczaiem obowiązuię ieśliby na ony wyźpomieniony rok tego imienia Miłkiewicz ze wszystkim tym imieniem przysłuchaiącym w dział postąpić nie miał, tedy powinien będę hospodaru krolowi jego mości na zamek Połocki zareki zapłacić sto kop groszy, a iemu drugie sto kop groszy szkody y nakłady, coby miał na to żyć, pozywaiąc mnie ku prawu, na rzeczenie słowa iego, mam zapłacić. A, zapłaciwszy, przecie według tego listu y zastano-

wienia zachowan być mam. Ktemu, ktore imienie Szumsko kupił pan Strybył za własne pieniądze swoje, do tego imienia ja, Andrzej, działu ani wstępu sam y potomkowie y nikt z blizkich moich mieć y wstępować się w niego nie mamy pod tymiż zarękami, zwierzchu naznaczonemi. A co ja mienił być, aby rzeczy oycy mego miał do siebie pobrać pan stryji moy, ieno mi się z tego słusznie wyprawik, że nie mam ja żadnych rzeczy, iako zbroj, tak koni, bydła, y inszych wszelakich domowych rzeczy, sam y potomkowie moi poiskiwac nie mają. A co też płacił wiano siostrze swoiey a ciotce moiey, pani Strybylowey, tedy ja te wiano szesnastu kop groszy litewskich mam zapłacić na roku, w liście opisanym, a jego mość od siostry, a ciotki moiey, bronić y we wszystkim zastępować, według listów sądowych nieboszczyka xiążęcia Pronskiego, ma. A co też zasiał pola zbożem tego roku y naorał paręń na ten rok przyszyły, ieno teraz te zasianie y potym to zasiawszy na lato, krom żadnego zatamowania, do swoich rąk y pożytku zdiąć ma, a ja się w to wstępować nie mam. A zebrawszy zboże te, niwy w rowny rozdziałek rozdzielić mamy. A co bych ja zasiał w tym imieniu pod Polockiem w Mitkowiczach, co pareniny naorał, mam na lato zasiać te wszystkie pasznie, iak teraznieysze, tak y na lato w całości zdiąć mam, w co się pan stryji moy wstępować nie ma. A pasznie zdiowszy, pod tymże obyczaiem niwy w rowny dział podzielić, a przytym byli y tego dobrze wiadomi ich mość panowie ziemianie powiatu Kijowskiego: pan Harasym Andrejowicz Chalecki, a pan Mikołay Gniewoszowicz Worona, pan Semen Jwanowicz Preżowski, a pan Wasyley Semenowicz Korczowski; y prosiliśmy ich mościów o przyłożenie pieczęci ich mościów; na moje proźbę uczynili, pieczęci swoje przyłożyli ktemu memu wyznanemu listu. Na co daię ten moy wyznany list z pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, roku Bożego narodzenia, tysiąc pięćset pędziesiąt dziewiątego, miesiąca Junii dziewiętnastego dnia. Który to list do xiąg zapisaawszy, y wypis z xiąg pod moią pieczęcią panu Hryćku Woroniczu dany iest. List dzielczy tegoż Andrzeja Juriewicza Woronicza z panem Hryćkiem Woroną tychże wsi wyż pomienionych: Trojanowiec, Kroszni, Chantalina y Denesów, który tak się w sobie ma. Ja, Andrey Juriewicz

Worona, wyznawam sam na siebie tym moim listem niniejszym y napotym będącym, ktoby tego chciał wiedzieć albo czytać słyszeć, iżeśmy byli uczynili zmwę y postanowienie z stryiem swoim, panem Hryćkiem Jwanowiczem Woroną o dział wieczysty, porównanie imion naszych oyczyznych, na imię: Trojanowcy, Kroszni, część w Mokratyczach, Deneszewiczach, Chantalinie, ze wszelakiemi pożytki, do tych imion przysłuchającymi: z ludźmi oyczyznymi y przichożymi, z ich ziemiami na paszni, y z bartnym drzewem ze pszczołami y bez pszczoł, y z sianożęciami, z lasy, dąbrowami, y z łowy zwierzynnemi y bobrowemi gony, stawami naprawnemi, stawiszczem, młynami y rudami na żelazo, to iest w rowny dział połowicy rozdzielić y rok złożyliśmy byli pewny temu działu naszemu y zapisali się przeciwko sobie. Gdy ten rok nam przypadł, my obodwa pospołu z sobą ludzi dobrych, przyjaciół swoich, na ten rozdział nasz z oboch stron uprosili ich mościów, aby do imion naszych pospołu zieczawszy się z nami, te imiona nasze słusznie porównali, y na poły podzielili, ku czemu my sami pozwolili. Panu Hrehoremu, stryiu memu, z działu rownego ludzie ostali się, na imię: Sienko Mieszkiewicz y z szurinem iego Fedorem Lechnowiczem, Proniec Suchotycz, Makar Toboszkowicz, Tarasiec Niebotkowicz, Chodor Klizycz, Jusko Wołoszanin, Sienko Trzeciak, Jwan Łuczniak, Paweł Kunicznik, Trochim Jhnatowicz, Jwan Turczyn; te ludzie wszystkie z ich ziemiami y ze wszystkimi pożytki, do tych ziem przysłuchającemi, panu Hrehoremu się zostali. A co się dotczy imienia naszego, Kroszni, y w tym imieniu: ziemia Drzewo, Gdowska, ziemia odrębna Piatnicka, a z tej ziemi odrębney Piatnickiey poszedł udziałek w ziemi Kroszenską, a w Deneszewiczach: Woskoleiewa ziemia, Jwanca Tyszynicza ziemia, obrąbny węgiel Chantaliński, te ziemie się ostali panu Hrehoremu, stryiu memu, ze wszelkimi pożytki, ku tym ziemiom przysłuchającemi, a tym ludziom naszym, iako pan Hrehory, tak im samym, dzieciom y potomkom wolno ich z oboch stron w ziemiach tych dzielonych od znamienia starego odcinki wieść (sic). A my sami, dzieci y potomkowie nasi mamy powieść po dziesięciu żarebiców; jeden drugiemu tego bronić nie ma. A iezeliby który człowiek,

wolny kucznik, chciał odemnie puścić precz, a założyć się za pana Hrehorego, stryja mego, chciał, tedy ma mnie dać wychodu groszy dwanaście, a ja jego mam dobrowolnie puścić, ni w czym nie hamując, a pan Hrehory, stryji mój, takimże obyczajem ma dobrowolnie puścić, który za mnie zachce, ieno dwanaście groszy wychodu ma wziąć. A co pola na paszni dworne, te wszędy na poły dzielić, y sianożęci po połowie kosić, młyn y rude na żelazo w Trojanowcach po połowinie mamy trzymać y bobry gonić, a łowy zwierzynne wolno jako mnie, tak y stryju memu łapać, gdzie kto zechce stawy nowe, iako na Pięcie rzece, tak y na Kroszni, wolno, gdzie kto upodoba, zasypować, jednak w Trojanowcach stawiszczce stare te mamy pospołu zasypować; co ten nasz dział y zastanowienie tych imion naszych, zwierzchu opisanych, mamy my sami, żony y dzieci y potomkowie nasi, wiecznie y nienaruszenie trzymać, niczym tego naszego działu y zastanowienia nie naruszając; a ieślibych ja sam, albo żona, dzieci y potomkowie moi mieli ten nasz dział y zastanowienie w czym naruszać, tedy mamy na zamek hospodarski Kijowski zaręki zapłacić trzysta kop groszy, strona stronie z nas samych y potomków naszych drugą trzysta kop groszy. A zapłaciwszy te zaręki, przecie ten dział nasz wiecznie y nienaruszenie, według tego postanowienia naszego, zachowan być ma. A przy tym byli y tego świadomi dobrze ich mość panowie ludzie dobrzy: pan Wasyley Michajłowicz Semaszko, sędzia powiatu Łuckiego, na tenczas sprawca starostwa Żytomirskiego, a pan Jwan Strybyl, powiatu Kijowskiego ziemianin, pan Wasyley Semenowicz Korczewski, ziemianin powiatu Kijowskiego, pan Jan Olszanski, urzędnik Słobody, a pan Jwan Lewonowicz, dworzanin hospodarski; y prosiłem ich mościów o przyłożenie pieczęci ktemu memu listu; ich mości, na moje prośbę, uczynić raczyli, y pieczęci swoje przyłożyli, y ja sam, dla lepszej twardości, pieczęć swą przyłożył k temu memu wyznanemu listu. Pisan w Trojanowcach, roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset pędziesiąt dziewiątego, miesiąca Nowembra siedmego dnia. U tego listu pieczęci przyciśnionych wszystkich sześć. Za którym pokazaniem takowych listów od przerzeczonych powodów pokładali, w których się

znaczy, że tego imienia, sieliszcza Kroszni, aże przodkowie ich w używaniu byli, niżli jego mość pan starosta Żytomirski, nie mając do tego żadnego prawa, przeszedłszy przez granice starożytną Kroszeńską, w grunty, sianożęci, bobrowe gony, w bory, lasy wstępować się gwałtownie począł. Przeto, na dowód tej rzeczy, za takową daniną króla jego mości zwypomienionego, przy wieczystym używaniu przodków swoich, ich samych, sprawiwszy się w tym według prawa pospolitego, stawili na dowód tej rzeczy świadków człowieka ośmnaście, ludzi dobrych, wiary godnych, sąsiadów okolicznych, którzy, przed nami stawszy, y będąc tego dobrze wiadomi, używania przodków ich, y ich samych, y granicy starożytnej, przerzeczeni powodowie prosili, aby, według prawa pospolitego y statutu ziemskiego, te świadki ich ku świadectwu przypuszczeni byli, którzy, będąc od nas osobliwie po iednemu pytani, za przełożeniem im boiaźni Bożej, wszystkich ośmnaście świadków, a to iest mianowicie: Waśko ataman Łowkowski, Klim Demidowicz, Hryćko Hreczanik, Fedor, Sośko, Maśko, Wasko a Semen, a z Leszczina: Sawko, Wacko, Fedor, Jwan, Deszko, a z Wilska: Konasz, Jakim, Andryi, Senko y Hrysza, iednostaynie a zgodnie pod sumnieniem y przysięgą, podniosszy dwa palce ku gurze, zeznali, i tego sieliszcza Kroszni granice opowiadając, być, poczowszy wieść od pięty Kamienicy rzeki, polem, rzeczką Kakareczenką w jezioro, od jeziora, zajmując mogiłek, y dzierzając po lewey stronie mogiły częste, dolinkami po drogę Osicką, drogą Osicką do rzeki Stawrowki, która wpada w rzeczkę Krosznie, przez te rzeczke Stawrowkę dąbrową, błoty, do błota Ujunnego, a od błota Ujunnego ku drodze Owruckiey, drogą Owrucką po Holowe błoto, od tego błota grzędą do laskow Kotowskich, od laskow Kotowskich do rzeczki Tesnowki, Tesnowką w Kamienice polną, dołow Kamienicą po Mohiczanke rzeczkę, która wpada w Kamienice Inope, Mohiczanką rzeczką po jezioro Święte, od jeziora Świętego lasem do Olsa wielkiego, z Olsa rzeczką Chmielowką w rzeczkę Berezowice, Berezowicą na niz w rzeke Kamienice lesną, na niz Kamienicy lesney, dzierzając na lewo — grunt Kroszeński, w rzeke Kamienice polną, na niz Kamienicy polney do rzeczki teyże Kakary-

czanki, od ktorey granica poczęła się y skończyła, ukazując ją znakami pewnemi, poczowszy od pięty tej, iako sie pomieniło, gdzie granica poczęła, aż do tej pięty przywiedli; y to znowu pod wiarą y sumnieniem swoim zeznawając, potwierdzili, iż ten grunt Kroszenski w tych granicach, iako wiedli, leży, y z dawnych, starożytnych a wieczystych czasów w używaniu y spokojnym dzierżeniu przodkowie przerzeczonych powodów, y oni sami, powodowie, tych gruntów byli, y z dziesięciny okolicznym sąsiadom panowie Worony te pole Kroszenskie dawali, a nigdy przed tym przechodow y wstępu przez pomienioną granicę od mieszczan Żytomirskich nie było; po którym świadectwie, gotowi będąc przerzeczeni powodowie, ięśli że to im z prawa pospolitego nakazano będzie, sumnieniem swoim, przysięgą cielesną poprawić, biorąc sobie na pomoc prawo pospolite, artykuł pierwszy, osmy, y iedynasty w rozdziale dziewiątym opisane, prosząc, aby przy prawie pospolitym zachowane były. My, wiedziawszy to być według prawa pospolitego y statutu ziemskiego, a przypatrzwszy się dostatecznie daninie krola jego mości Alexandra, przodkowi przerzeczonych powodów, Jwaszku Woroniczu zwyżpomienionego sieliszcza Kroszni ze wszystkimi pożytkami, ku temu sieliszczu przysłuchającemi, iako też potwierdzeniu teyże daniny sieliszcza Kroszni krola jego mości Zygmunta starego, dyspozycyi y szafunkowi tego przerzeczonego imienia, przez przodki przerzeczonych powodów czynione, zostawiwszy przy zupełney mocy daniny sławney pamięci Alexandra y Zygmunta, krolów polskich, y używania starożytne z dawnych wieczystych czasów przodków przerzeczonych powodów y ich samych, aż do tego czasu za takimi słusznemi świadectwy okolicznych świadków y sąsiadów, ludzi dobrych y wiary godnych, pod sumnieniem y przysięgą o takowe granicy świadectwo dających, iako też mając na baczności podobieństwa wszelakie y sprawiedliwość świętą, nie odbierając od przerzeczonych powodów za dowodów starców, według konstytucyi, na koronacyi krola jego mości Zygmunta trzeciego, nam teraz panującego, w Krakowie ośmdziesiąt osmego uchwaloney, przy starożytnych a wieczystych granicach przez starcy uroczyskami pewnemi zwyżpomienionemi, wiecznemi czasy te

grunty, panu Alexandru Woroniczu a panu Hrehoremu Sokoru y pomienioney małżonce, jey mości paniey Annie Juriewnie Woroniance, przysądzamy y dekretem swoim potwierdzamy y na podanie tych gruntow y granic przerzeczonym powodóm woźnego powiatowego, szlacheckiego Marka Baranowskiego, w pola, sianozęci, lasy, bory, w bobrowe gony w obydwóch brzegach polney y lesney Kamienicy y we wszelakie pożytki tego sieliszcza Kroszni przydaiemy, a o szkody wolne mówienie u należącego prawa stronie powodowej z jego mościem panem starostą Żytomirskim zostawujemy; y na tośmy zwyżmianowane komisarze dali jego mości panu Alexandru Woroniczu, panu Hrehoremu Sokoru y małżonce jey mości, paniey Annie Juriewnie Woroniance, ten nasz kompromissarski list pod naszymi pieczęćmi y z podpisem rąk naszych własnych. Pisan w Żytomirzu, roku po narodzeniu syna Bożego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Oktobra piętnastego dnia. U tego listu pieczęci przyciśnionych cztery, a podpisy rąk w te słowa: Bohdan Jwanowicz Strybyl ręką własną, Jwan Syngur ręką własną, Hrehory Kiewlicz ręką własną. Który to dekret komisarzski, słowo od słowa, do xiąg grodzkich kijowskich zapisać kazaliśmy, z których y ten wypis pod pieczęcią grodzką kijowską roku terazniejszego, tysiąc sześćset czterdziestego, miesiąca Augusta wtorego dnia jest wydan. Pisan w Kijowie; u tego ekstraktu, przy pieczęci przyciśnionej grodzkiej kijowskiej, podpis ręki jego mości pana pisarza grodzkiego kijowskiego w te słowa: Woyciech Ryłski, pisarz grodzki żytomirski, manu propria. Korrekta zaś tak się w sobie ma: korrygował Wyhowski manu propria. Który że to ekstrakt, za podaniem y prozbą offerentis, a za moim urzędowym przyjęciem, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych grodzkich żytomirskich iest ingrossowany.

Книга городская, Житомирская, записовая и поточная, 1728 г. № 223; листъ 637.

~~~~~

VIII.

Купчая крѣпость, по которой Боговитинъ Петровичъ Шумбарскій продаетъ принадлежащее ему имѣніе Россоловцы князю Константину Ивановичу Острожскому. 1523. Октября 23.

Я, Боговитинъ Петровичъ Шумбарскій, визнаваю симъ моимъ листомъ каждому доброму, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, услышать, нинешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будетъ потребъ того ведати, ижъ што которое имѣнье, на имя Россоловцы, подле Красилова, выслужилъ небожчикъ отецъ мой, панъ Петръ Боговитиновичъ, на господари нашоу, светое памяти Казимири, королі его милости, и я тоє имѣнье продалъ на вѣчность господину нашоу старшому, князю Константину его милости Ивановичу Острожскому, воеводѣ Троцкому, гетману найвышшому господари королі его милости, старостѣ Браславскому, Звианогородскому и Вѣницкому, за пятьдесятъ копѣ грошей литовское монѣты, по десяти пѣназей в грошъ, зо всімъ, какъ тоє имѣнье выслужилъ отецъ мой на господари королі его милости и его на себе держалъ, а потомъ какъ я его по животе отцове держалъ: з людьми того имѣнья и з данми грошовыми и медовыми и куничными, и съ ставы, и съ ставищами, и з ловы зверинными и пташъими, и бобровыми гоны, и з реками, и з речками, и зо всімъ з тымъ, какъ ся тоє имѣнье вышемѣненное, Россоловцы, зѣстародавна в собѣ и в границахъ и в обыкодахъ ся своихъ маєтъ, боимъ тоє имѣнье его милости продалъ на вѣчность, отдаляючи отъ жоны и отъ дѣтей моихъ и ото всихъ ближнихъ нашихъ. Маєтъ его милость князь Константинъ Ивановичъ Острожскій самъ, и его милости кнегиня, и ихъ милости дети, и потомъ будучи ихъ милости щадки тоє имѣнье верхуписаное Россоловцы дер-

жати вѣчно и навеки непоручно, и вольны ихъ милость тое имѣнье
отдати и продати, и замѣнити, и на церковь записати, и росширити,
и прибавити, и людьми осадити, и къ своему лепшому а вжиточному
обернути, какъ сами на лепей розумѣючи; а я самъ, Боговитинъ Петро-
вичъ Шумъбарскій, и моя жона, и мои дѣти, и потомки, и ближнии
наши, того имѣнья вышемѣненого Росоловцовъ подъ его милостью са-
мимъ и подъ кнегинею, и подъ детьми его милости, и подъ потомки
и ближними ихъ милости, некоторыми причинами поискивати не маемъ.
А естлибы я самъ, або жона и дѣти мои, або хто з потѣмковъ и
ближнихъ нашихъ, того имѣнья подъ его милостью княземъ Костанти-
номъ Ивановичомъ Остросскимъ, и подъ его милости кнегинею, и детьми,
и потомки, и ближними ихъ милости, хотѣлъ поискивати, тотъ маєт
первей заплатити господарю королю его милости двѣсте копъ грошей,
а князю Костантину его милости Ивановичу Остросскому, або кнегини,
и дѣтемъ, и потѣмкомъ ихъ милости, сто копъ грошей. А при томъ
были и тому добре звѣдомы: князь Ѳеодоръ Михайловичъ Мѣстиславскій,
а панъ Семень Митьковичъ Бабинскій, а панъ Щасный Важевичъ, а
панъ Михайло Шудовичъ; а для лепшого свѣдомья и твердости про-
силъ есми князя Ѳеодора его милости Мѣстиславского и тыхъ пановъ
вышемѣненныхъ отъ ихъ милости печати; и ихъ милость на просьбу мою
то вчинили и печати свои привѣсили к сему моему листу; а для леп-
шого свѣдомья и твердости, я, Боговитинъ Петровичъ, и свою печать
есми привѣсилъ к сему моему листу. Писанъ у в Остроге, подъ лѣты
божого нароженя тысяча пятсотъ двадцать третего, мѣсяца Октября
двадцать третего дня, индикта второгонадцать.

*Подлинникъ писанъ на пергаментъ, привѣшены на красныхъ
шнуркахъ дѣтъ восковыя печати, 4-хъ печатей не достаетъ; при-
надлежитъ ѿ Радзимиинскому.*

IX.

Подтвердительная грамота Сигизмунда I Михайлу Павшѣ на сорокъ службъ Берестовичанъ, на имѣніе Климатинъ въ Черкасскомъ повѣтѣ, и на имѣнія: Дорогинъ, Блищевичи и Коцовичи въ Киевскомъ повѣтѣ. 15(3)1. Марта 21. (*)

Року тисеча семьсотъ осмнадцатого, мѣсяца Мая пятого дни.

На уряде вгородскомъ, в замку его королевской милости Овруцкомъ, передо мною, Михалемъ Сынгаевскимъ, коморникомъ граничнымъ Киевскимъ, намесникомъ городскимъ староства Овруцкого, и книгами нынешними, вгородскими, Овруцкими comparens personaliter urodzony Stanisław Rowiński, sługa wielmożnego iego mości pana Michała Pawszy, podczaszego Żytomierskiego, podstarościego grodzkiego Owruckiego, imieniem pana swego, praevia facta manifestatione o to, że iak прѣдко ten przywilej original niżej inserowany, do rąk pana comparentis dostać się mógł, nie iedzieć quo fato, ale znać kiedysъ przez kozaków wpółrozdarty y nadszarpany, y pieczęć zawieszistą oddarto, iednak wszystką rzecz y essencją w sobie y datę wyrażającą, z podpisem ręki najsławniejszego niegdy świętej pamięci króla iego mości polskiego,

---

(*) Въ подлинникѣ означенъ 1501 годъ, но мы полагаемъ, что это описка переписчика, вносящаго документъ въ городскую книгу въ 1718 году. Сигизмундъ I вступилъ на престолъ только въ 1506 году; въ 1501 великимъ княземъ Литовскимъ и королемъ польскимъ былъ еще старшій братъ его Александръ. Въ продолженіи царствованія Сигизмунда, 4-й индиктъ, которымъ обозначенъ этотъ актъ, приходится на года: 1516, 1531 и 1548. Изъ нихъ мы полагаемъ, что актъ слѣдуетъ помѣтить 1531, такъ какъ слово *первого* уцѣлѣло въ текстѣ и передъ нимъ, вѣроятно по опискѣ, пропущено слово „тридцатого“. Ред.

Zygmunta, niegdy zesłemu urodzonemu iego mości panu Michajłowi Pawszy, praprapradziadowi pana comparentis, na dobra intro wyrażone, benigniter dany y służący, tak zaraz, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, Owrućkich per oblatam podał, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był. Ja tedy, urząd, ten przywiley do xiąg przymuiąc, czytałem, y tak się w sobie, ruskim pismem na pargaminie pisany, ma; Zygmunt, Bożą miłością król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, xiąże Pruskie, Żmudzki y innych, czyniemy znamienito naszym listem, kto na niego popatrzy, albo czytaiąc go usłyszysz, niniejszym y potym będącym, komu będzie potrzeba tego wiedzieć. Bił nam czołom dworzanin nasz Michajło Pawsza y powiadał przed nami, coż perwey seho dali ieśmo iemu w Zołudzkiem powiecie ludzi naszych Berestowiczczan czterdzieści służeb y cztery pustowszczyzny wedle tychże ludzi, y dworną pasznię, a ku temu dali ieśmo iemu siedlisko w Czerkaskim powiecie, na imie Klimiatyn; też powiedział nam, co zięć iego, a niebożczyk pan Semen Romanowicz dał y zapisał swoiey żenie a iego rodzoney siostrze to te w wienie imiona w Kyiowie: wysługę swoie, na imie Dorohin, a Kliszczewicze, a Kocowicze y też kupłe swoie, co po bliskości żony swoiey kupił u Waska Tychonicza do żywota iey, my y te imienia po żywocie siostry ieho pierwey seho iemuż dali: y na te wwierzchu pisane ludzie czterdzieście służeb, y na siedliska w Czerkasach, na Klimiatyn y na cztery pustowszczyzny, y też na te imiona, cośmo po żywocie siostry iego pierwo seho iemu dali listy; pierwszą daninę naszą przed nami pokładał y bił nam czołom, abyśmy potwierdzili iemu naszym listem na wieczność. Jno my, wysłuchawszy tych listów, z łaski naszej, za iego ku nam wierną służbę y też dla iego czołembicia, to uczynili: te uwierzchu pisane ludzie w Zołudzkiem powiecie, Berestowiczczan czterdzieście służeb, y cztery pustowszczyzny wedle tychże ludzi, y siedlisko Klimiatyn, y też imiona w Kyowie: Dorohin, a Kliszczewicze, a Kocowiczy, y kupłe u Waska Tychonicza, cośmy po żywocie siostry iego, paniey Semenowey Romanowicza, iemu dali, potwierdzamy tym naszym listem wiecznie y nieporuszno iemu samemu, y iego żenie, y ich dzieciom, y napotym będącym ich szczad-

kom, ze wszystkiemi ziemmi pasznemi y orememi, y z sianożęćmi, y z dąbrowami, y z lasy, y z gaji, y z dańmi groszowemi, y miodowemi, y kunicznymi, y ze wszystkiemi płaty y dochody, y łowy zwierzynemi, y ptaszemi, y z ieziory, y z rzekami, y z rzeczками, y z iazy, y z bobrowemi gony, y z stawami, y z młyny, y z ich wymiołkami, y ze wszystkiemi po temu tak szeroko y długo, jak się to zdawna one w swoich granicach ma; y wolen on to rosszyrzać, y przybawić, y ku swemu użytecznemu y lepszemu obrócić, iako sam najlepiey rozumiejąc. A na twardość tego y pieczęć naszą kazaliśmy przywiesić ku temu naszemu listu. W Krakowie, lata Bożego narodzenia tysiąc pięćsett (trzydziestego) pierwszego, miesiąca Marca dwudziestego pierwszego dnia, indykta czwartego. У того привилею подишь руки наяснейшого короля его милости Зygмонта тыми словы: Sigismundus rex. Который же то привилей, за поданемъ и прозбою вышъменованого оферента, а за моимъ урядовымъ принятемъ, до книгъ нинѣшнихъ Ыгородскихъ, Овруцкихъ, слово в слово, яко се в себе маєтъ, есть уписанный.

Книга иродская, Овруцкая, записовая и поточная, 1718—1719 г., № 3225; листъ 81 на оборотъ.

Х.

Купчая крѣпость, выданная Ульяною Потаповичевою и ея сыновьями: Опанасомъ и Богданомъ, Андрею Якубовичу Немировичу на село Ворохобовичи, лежащее въ Бѣлыхъ Берегахъ. 1531. Декабря 7.

Я, Оуляна Потаповая, а в черническомъ чину нареченая Олена, и з дѣтми своими: Опанасомъ а з Богданомъ Поталовичы, всеъ посполито визнаваемъ симъ нашимъ листомъ каждому доброму, кому будетъ потреба его ведати, албо, чтучи, слишати, нинешнимъ и потомъ будучимъ. А то было з дозволенемъ велможного пана его милости воеводы Киевского, державцѣ Свислоцкого, пана Андрея Якубовича Немировича,

продала есмь, весполъ з сынии своими, посполитою рукою тихъ то детей моихъ и мене, нашо власное ойчистое и дедистное на имя Ворохобовичи в Белихъ Берегахъ дворянину государя короля его милости, пану Ивану Немѣричу, за сто копъ грошей и за дватцать копъ грошей литовской монеты, по десяти пенезей у грошъ, вечно, обелъ и непорушне, не маю я, Уліана Потаповая, ани дети мои: Опанасъ и Богданъ, ани близнии наши и потомки наши в тое именіе нашо вышписанное Ворохобовичи ничимъ вступатися, а маєть вжо тое именіе панъ Иванъ Немѣричъ и его жена и дети ихъ милости собе вечно мити со всѣми пожитки, з даню медовою и грошовою, и з бобровыми гоны, з лесы и дубровами, и з лови, и з ловищи со звериними и пташиными, якося тое именіе в собѣ маєть со всѣми на вся, маєть панъ Иванъ Немѣричъ, и жена, и дѣти ихъ милости, и потомки его тое именіе вживати и со всѣмъ держати. И такъ воленъ панъ Иванъ Немѣричъ тое именіе продати, отдати и заменати, и по души своей на церковь Божію отдати, и к своему лепшому и вжиточному обернуты, а якъ самъ налепей знаючи; а естли бы инако хто з насъ; дети наши або хто з близнихъ або потомковъ нашихъ того именія вышпиенного подъ паномъ Иваномъ Немѣричомъ хотѣлъ его доставати, тогда маєть заплатити государу, королю его милости, вины пять сотъ копъ грошей, а пану воеводе его милости Кіевскому маєть заплатити вины триста копъ грошей, а пану Ивану Немѣричу тогда маєть плачоно быти грошъ на грошу, то есть двести копъ грошей и сорокъ копъ грошей. А при томъ были люди добріи и к тому добре сведоми: ротмистръ Кіевскій, панъ Николай Янушевскій, а дворянинъ государскій, князь Андрей Ивановичъ Неледенскій, а панъ Тимофей Проскура, землянинъ Кіевскій. А на твердостъ того нашего листа, я, Уліана Потаповая и з детьми моими: Опанасомъ а Богданомъ били есмо чоломъ пану воеводе его милости Кіевскому, пану Андрѣю Немировичу, а при его милости тихъ пановъ: пана ротмистра, а князя Андрѣя и пана Тимофея Проскуру. Его милость панъ воевода и тии вышпиенніи панове на нашо чолобитіе вчинили, и печати свои приложили; а ми тежъ: Потаповая Уліана з моими детьми: Опанасомъ и Богданомъ и свою печать есмо приложили к

сему нашому листу. Писанъ в Кіевѣ, а подъ лето Божего нароженія 1531, мѣсяца Декабра 7 день, индикта 4.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ Кіевской Археографической Комиссіи. Дополнительная опись № 150.

ХІ.

Подтвердительная грамота Сигизмунда I Кіевскому Пустынню Николаевскому монастырю на имѣніе Колтегаевъ надъ Росью, пожертвованное этому монастырю Остафьемъ Дашковичемъ. 1536. Іюня 30.

Жикгимонтъ, Божію милостию король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомойтскій, Мазовецкій и иныхъ, чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, услышитъ, нынѣшнимъ и на потомъ будущимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Билъ намъ чоломъ игуменъ монастыря святого великого Николы Пустинского у Кіевѣ со всеми старци того монастыря, братею своею, и повѣдиль передъ нами, ижъ небожчикъ панъ Остафей Дашкевичъ, будучи при доброй памяти, за живота своего, записалъ по души своею имѣне, вслугу свою, што на насъ выслужилъ, на имя Колтегаевъ на реке на Рси з людьми, и з землями, и з озера, и со всеми, какъ самъ держалъ, на тотъ монастырь Пустинскій великого Николы. И на то намъ листъ свой, подъ печатью своею и подъ сведомемъ и печатии людей добрыхъ, далъ. И тотъ они листъ перелъ нами покладали и били намъ чоломъ, абыхмо ижъ за то дали намъ листъ и тое имѣне Колтегаевъ, водле отписывана небожника пана Остафева, монастырю святого Николы подтвердили нашимъ листомъ на вѣчность, о чомъ же и воевода Виленскій, канцлеръ нашъ, староста Белскій и Мозырскій, панъ Олбрахтъ Мартиновичъ Кваштодъ, а панъ Виленскій, гетманъ нашъ нависшій, староста Городенскій, а маршалокъ дворный, державца Лидскій и Велицкій, панъ Юрей Миколаевичъ Радивиль и иннии панове рады нашої великого князства Литовского насъ за ними

жедали. А прото, ачколвекъ тое имене Колтегаевъ небожчикъ панъ Остафей на насъ выслужилъ, а змеръ, детей и потомковъ по собѣ не оставивши, которое бы мѣло на насъ зася спасти, мы, паметаючи на вѣрнии а спрєведливыи послуги того слуги нашего доброго, который онъ намъ, государю и речи посполитое частокротъ чинивалъ и на послугахъ нашихъ кровь свою розливалъ, ачколвекъ иныи имена его, который онъ на насъ выслужилъ, по смерти его взяли есмо зася в рубамъ нашимъ, нижи для таковыхъ послугъ пана Остафьевыхъ хотячи то мѣти, абы съ того имени память вечистая в томъ монастыри чинена была по его души, на чоломбитъ игумена и всехъ старцовъ светого Николы Пустынского, а на причину радъ нашихъ, з ласки нашео государское, то вчинили. На то дали есмо монастырю Пустынскому светого Николы сей нашъ листъ, и тое имене Колтегаевъ, которое небожчикъ панъ Остафей на тотъ монастырь со всимъ, яко выше в семъ нашемъ листе стоитъ описано, подтверждаемъ симъ нашимъ листомъ монастырю Пустынскому светого Николы, вѣчно и на веки непорушно з людьми, и з землями пашными и бортными, съ сеножатми, и з озеры, и з реками, и со всимъ, какъ ся тое имене Колтегаевъ здавна в себе и в границахъ и обыкодахъ своихъ маєтъ. И маєтъ тое имене игуменъ теперешний и по немъ будущий з иныю братею старцы того монастыря Пустынского на церковь светого Николы держати и всякии пожити и доходы оттолъ на себе брати, а з того по души пана Остафьевъ мають память вечистую в томъ монастыри чинити. А на твердость того и печать казали есмо привѣсити к сему нашему листу. Писанъ у Вильни подъ лето Божего нарожєня тисєча пятєсотъ тридцать шестое, мѣсяца Іюня тридцатого дня, индикта девятого. И подпись руки кроля его милости в листе томъ есть. Панъ Горностай, подскарбей земский, маршалокъ и писарь.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской археографической комиссіи. Дополнительная опись № 151.

XII.

Грамота Сигизмунда I, подтверждающая дворянину Лукашу Лозовицкому пожалованныя ему королемъ Александромъ имѣнія: Звѣнчичи, Великій и Малый Жерделеви, Руду Руйную и Руду Молявку и отстраивающая претензіи на эти земли Житомирскихъ мѣщанъ. 1537. Февраля 11.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego siódmego, miesiąca Septembris siedmnastego dnia.

W roki sądowe, ziemskie, Kijowskie, od dnia dwudziestego trzeciego Augusti, roku, wyż na akcie wyrażonego, w Żytomierzu przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przede mną, Michałem Trypolskim, sędzio ziemskim, kommissarzem sądu pogranicznego województwa Kijowskiego, y xiegami ninieyszemi, ziemskimi, Kijowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Piotr Mianowski, ten dekret nayiaśnieyszego Zygmunta, króla Polskiego, między Semenem Mirzczukiem, woytem Żytomierskim, y innemi—z iedney, a Łukaszem Łozowickim—z drugiey strony, ratione introcontentorum ferowany, na pargaminie, ruskim charakterem pisany, podpisem tegoż nayiaśnieyszego pana, przy pieczęci, y iaśnie wielmożnego marszałka stwierdzony, ad acta praesentia, terrestria, Kijoviensia per oblatam podał, de tenore tali: Zygmunt, Bożoju myłostyiui korol Polski, wełyki kniaz Łytowski, Ruski, kniaz Pruskoie, Żomoidzki y inszych. Smotryły eśmo toho deła, szto żalowały nam poddanyi naszymy: Semen Minczuk, woyt Żytomerski, sam od sebe y od wsych meszczan naszych Żytomerskich, na dworanyu naszoho Łukasza Łozowyćkoho, sztoi zabrał on rudy y sełyszczą naszymy Żytomerski, hde ony uchody swoi mewały, około reczki Huywy,

poczawszy od meży sełyszcza Halczynskoho, od rudki Neteczy, zaniał rudku Molawku y rudu Ruynuju, k tomu Welykij y Mały Żerdelew, y tyi rudy, zemły y sełyszcza do swoich sełyszcz Zwyniaczych przyworoczajet, a meszczan Żytomerskich odtol wyhaniaiet. A Łozowycki stał pered namy oczewysto y mowyl z meszczany, czoż tyi rudy, zemły y sełyszcza, to vse pytomaja ieho dedyzna y oyczyna y pokładał pered namy przywylej brata naszoho, szczasnoy pamety korola ieho myłosty Alexandra, sztoż szest sełyszcz ieho dedyznych y otcyznych: dwi Zwyniaczy, Welyki y Mały Żerdelew, dwi rudy: Ruynuju y Molawki, až po rudku Neteczu othranyczyl y potwierdył dedu ieho wecznostiu; ino my wsi tyi szest sełyszcz z rudamy y z zemlamy, szto k nym prysłuszaiet, podluh toho przywyl(ei)u szczasnoy pamety korola ieho myłosty Alexandra, iak w nem napysano y ohranyczono, potola Łozowyc-komu, potomkom y szczadkom ieho prysudyłsmy na wecznost, jak pytomuju dedyznu y otcyznu ieho, a meszczane Żitomerskie same, y strylci, y kunycznyki nasze ne majut tam nykoły nykakoho dela mity. I na to dałsmy Łukaszowi sei nasz lyst z naszeju peczatiu. Pysan w Wyłny, pod lit Bożoho narożenia tysiacza piatsot tryciat semoho, misiacia Fewrała odynatciatoho dnia, indykta semoho. U tego dekretu, ruskim charakterem na pargaminie pisanego, per oblatam podanego, podpis y rąk tak nayiaśnieyszego króla Polskiego, iako też iaśnie wielmożnego marszałka, przy pieczęci, temi w(y)rażone słowy: Sigismundus rex manu propria. In praesentia był wojewoda Wyłeński, pan Olbrycht Martynowicz Gasztold, a marszałok nasz dworny pan Hryń, starosta Merecki (locus sigilli). Który to dekret, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiaż ninieyszych, ziemskich, Kijowskich iest zapisany; z których y ten wypis, pod pieczęcią ziemską Kijowską iest wydany. Pisany w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu. Correx[it] Trypolski.

Подлинник хранится въ собраніи документовъ Кіевской Археологической Коммисіи. Дополнительная опись № 152.

ХІІІ.

Жалованная грамота Ковельскаго князя Василя Михайловича Санегушка землянину Демиду Войткевичу на дворще въ селѣ Мосочной, съ условіемъ военной службы. 1542 г.....

Року тысяча шестсотъ тридцать третего месеца Апрѣля дванадцатаго дня,

На вряде вгородскомъ, въ замку его королевское милости Володимирскомъ, передо мною, Андреемъ Милевскимъ, буреграбимъ замку Володимирского, и книгами нынешними, вгородскими, старостинскими становши очевисто панъ Федоръ Рудницкій, листъ отъ зешлого вельможного князя Михайловича Санегушка Ковельскаго Демидови Войткевичови на вечную данину двориска певного въ селе Мосочной, прозываемого Осткевичового, ему самому, жоне и детемъ его зо всеми его принадлежностями и пожитками, подъ датою въ месте Ковлю, року тисеча пятьсотъ сорокъ второго, индикта петнадцатаго, для уписаня до книгъ нынешнихъ, вгородскихъ, Володимирскихъ, перъ облятамъ подалъ, такъ ся въ собе мающий: я, Василей Михайловичъ Санегушко, князь Ковельскій, чиню явно и визнаваю симъ моимъ листомъ кому о томъ потреба будетъ ведати, albo чтучи слышати, теперъ и на потомъ будущога вѣку, ижъ дознавши Демиди Войткевича, землянина нашего, заслугъ, который зъ детинства своего при дворе нашемъ служилъ и хотечи его охотнейшого и вѣрнѣйшого мети, билъ намъ чоломъ, просечи насъ о хлѣбокорменя; ино дей мы, не хотечи его чоломъбителю и прозбою погоржати, ино дей маючи на него взглядъ добрый, а паметавши на его цотливые заслуги, которые памъ якъ передъ тымъ, такъ и теперъ отдаваетъ, тогда дей

мы дали есмо ему нашего продка двориско у селе нашомъ Мосочной, преречное Осткевичовое, ему самому до живота, а по животе его жоне и детемъ его вечными часы, съ чого они повинъни будутъ конешъ служити, яко иншии земане повѣту Володимирского; которое то преречное дворисче каждое зъ нихъ мають уживати до остатнего вѣку своего зо всимъ на всимъ такъ, яко ся въ собѣ и въ своихъ обыходахъ маеть: съ хоромами, огородами, сеножатми, полями, дубровами, лѣсами, гаями, ричками, рѣками, болотами, езами, стависками, млынами и ихъ вымелками, деревомъ бортымъ и судеревомъ, такъ же и пашнами и зо всеми копинами и новинами, до того двориска належачими, а мы дей въ томъ сами, жоны, ино дети наши не мають имъ того отнимати, а ни ихъ ни въ чомъ кривдити и порушати, водле того листу и данины наше, але ихъ маемъ заховати боронити; на то есмо дали тотъ нашъ листъ, подъ печать нашу. Писанъ въ Ковлю, року тисеча пятьсотъ сорокъ второго, индикта петнадцатого. У того листу данины печать притисненая одна. А такъ я, буреграбя, тотъ листъ, за поданемъ и прозбоу вышъ менованого подаваучого, принявши, съ початку увесъ ажъ до конца, такъ яко ся въ себе маеть написанный и поданный есть, до книгъ нынешнихъ, кгородскихъ, Володимирскихъ, самый оригиналъ его тому жъ подаваучому выдати росказавши, уписати есмо казалъ и есть уписанъ.

Книга Владимірская, городская, записовая, поточная и декретовая, № 1000, годъ 1633. Листъ 364.

XIV.

Описаніе Черкаскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

З росказанья Господара его милости, Короля и Великого князя Жигимонта Августа, попись замковъ его милости Украинъныхъ. Лета отъ нароженья Божьего 1552, месяцевъ Февраля и Марта.

ЧЕРКАСЫ

За держанья пана Ивана Хрщоновича

З а м о к ъ.

Замокъ Черкасский отъ трехъ годовъ людьми добродеревцы т. е. Волощаны поднепрѣскими верховыми, справою державъцы Могилевского, некгда Федора Баки, рубленъ, з дерева соснового отесиваного, не облещленъ нижи только четвертая часть отъ места, што приступнейша, так на тотъ часъ пескомъ присыпана за плотомъ хворостинымъ, голымъ, необмазаннымъ.

Вежъ чотыри: три з нихъ совитыми стенами рублены, повыведены над стены. Городень 29; бланкованье на нихъ с подсябитемъ. Две городни не накрыты, а в некоторыхъ городняхъ и помостовъ не мало повыбирано. А все будованье то замково унижоно; можетъ на некоторыхъ местцахъ человекъ, на земли стоячи, бланкованья, а подсябитья киемъ досягнути. Удолжъ городни не одною мерою, отъ вежи— первое, которая на воротехъ, до другой вежи, вшодъши въ замокъ по леву, то есть отъ Днѣпра, межи тыми двема вежами городни три, а домъ в той стене при земли; комора, сени, светлица с коминомъ глинянымъ, выведеннымъ з даху; оконъ з дому того в замокъ чотыри, а вонъ з замку два, все тое стены отъ вежи до вежи сажонъ осьмнадцать з домоу.

Отъ другой вежи до третее городень 10, а домъ в той стене такъже при земли, светлицы две, супротивъ межи ными сень; оконъ в замокъ 4, а вонъ з замку два, а каждое окно человекъ, на земли стоячи, головою досягнути можетъ; все тое стены удолжъ сажонъ 45 з домоу.

Отъ третее вежи до чотвертое городень 8; сажонъ удолжъ 45, а отъ чотвертое вежи зася до первое, котора на воротехъ, городень такъже осмъ, сажонъ 25.

Просторность замку удолжъ сажонъ 30, а въ поперекъ отъ стены, которая отъ Днѣпра, до рову, который теперъ в замку, а перво былъ за стеною старого замку, сажонъ 17.

Гора замковая а перекопъ. Стоитъ замокъ тотъ Черькаскій на горѣ Днепровой, отъ Днѣпра болонемъ три перестрелы з лука.

Гора подъ половиною замка отъ Днепра высока и прыкра досытъ, приступу тамъ нѣтъ, нижи почалася гора тажъ отъ Днепра, на одномъ месцы, подъ вежою второю отъ воротъное, рисовити, а можетъ быти затамованье тамъ лацно, нанемши работниковъ двома або трема копами грошей,

А з иньшое стороны, отъ места, а отъ поля приступъ до замку ровно, яко по столу. Тамъ, подъ тою стеною, отъ поля у вышки только два сажни и локоть. А есть тое стены, где низка гора, удолжъ сажонъ 30.

Перекопъ подъ тою стороною горы почать вширки чотирохъ сажонъ, а глубины выкопано мало болшъ сажня.

А такъ замокъ тотъ Черькаскій потребуеть теперъ што напилне с тое стороны отъ мѣста удолжъ на тринадцати сажняхъ повышена горы, а глубины перекопу што найболей, а потребуеть тежъ облененья глиною везде и затамованя горы, где ся почала рисовати отъ Днепра, яко вышей о томъ писано есть.

На бланкахъ ку обороне каменья з возъ толко, колья дубового со два возы, колодки чотыри: сноповъ около замку при стенахъ осьмъдесятъ, у ворота узводъ добръ, ланьцухи! два—полъчетверти сажени.

Будованье в замку. Въ замку церковь светого Николы на подрубѣ, изба чорна изъ сеньми близко воротъ, житникъ на столпехъ, шпихпиръ, где порохи и инши потребы ку стрельбе ховають, глиною обмазанъ, пивници 2, брусья порожнаго сосноваго две копе.

Колодезь. Колодезь в замку с коловоротомъ, глубины 18 сажень, а воды в немъ на два локти и на четверть локтя.

Будованье передъ замкомъ. Передъ замкомъ изба чорна изъ сенью, стайня.

Мостъ. Мостъ передъ замкомъ на паляхъ утлый, нахилился а потребуеть мостъ тотъ перенесенья на иншую сторону, которая отъ места ку третьей вежи, а то для тое причины, ижъ подъ тое мѣсто, где теперъ мостъ, острогъ местскій близко приведенъ, и могутъ люди

непріятельскии прутко, а безъ вести прибегъши, и тамъ за острогомъ стоячи, на мость стреляти и не впускати людей въ замокъ.

Бронь замковая. Дело спижаемое вѣдолжъ 11 пядей добрыхъ; куля до него поболшъ яйца куречого, ложа и кола подъ нимъ окованы добре. Куль до него железныхъ, свинцомъ облитыхъ 65, а шостую кулею заправено. Форма кулямъ до него медяна у клещакъ железныхъ. Мера пороху до него жолобокъ желѣзный.

Дела два спижаемыхъ, оба два ровныи, одное формы, вѣдолжъ по осми пядей. Куля съ курачое яйцо. Чесло на нихъ писмомъ латиньскимъ 1532, гербъ . Куль до тыхъ двухъ делъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ 155, и не обливаемыхъ двесте и тридцать. Форма на кули до обоихъ одна медяна у клещакъ железныхъ; меры — жолобки железныхъ, ложа и кола подъ ними окованы добре.

Дело спижаемое вѣдолжъ пяти пядей, старе, запущено, выстрелялося вже, безъ коль и ложе лихо. Сарпантынъ желѣзный вѣдолжъ съ пороховницею 10 пядей. Куля до него на пядь и на долонь около. Сарпантынъ другой, вѣдолжъ 8 пядей с пороховницею. Сарпантынъ третій вѣдолжъ на три пяди и на три палца съ пороховницею. Сарпантынъ четвертый вѣдолжъ пяти пядей с пороховницею. Ложа у нихъ и кола окованы добре. Куль до нихъ до всихъ въ одну меру, около на пядь и на долонь, каменныхъ 44.

Гакивницъ въ одну меру, вѣдолжъ по полъсеми пядей—7 Гакивницъ въ одну меру, вѣдолжъ по полъ шести пяди—29, а окромъ тыхъ гакивница одна розорвана. Киевъ железныхъ, што стреляють съ нихъ, 7. Формъ на кули до тыхъ гакивницъ и до киевъ 12 медяныхъ. Куль железныхъ, свинцомъ облитыхъ, до гакивницъ тыхъ и до киевъ девятьсотъ сорокъ и шесть.

Шроту железного на кули таковыхъ трои пригорщи. Куль каменныхъ около полъ трети пяди—27, але дела до тыхъ куль нетъ.

Гаркабузовъ въ одну меру и ку одной форме 29, форма до каждаго аркабуза особно.

Порохи. Пороху пушечного, або дельного полъчетверты бочки со-

ляньки. Пороху гаковничного, што недавно съ скарбу господарского прислано, 4 бочечки, а давнего пороху гаковничногожь полторы солянки; пороху ручничного солянка, на долонь не полна.

Салетра. Салетры пять солянокъ добрыхъ.

Сера. Серы две солянки.

Свинѣцъ. Свинѣцу пять штукъ, што сего году съ скарбу господарского каждую штуку особно по одному коню привезено. А старого свинѣцу, первой тамъ завезеного, 7 штукъ, што ледво можетъ человекъ подъянати отъ земли штуку особно каждую. Старого тежъ свинѣцу штуки две, што каждую з нихъ ледво два человеки могутъ подъянати отъ земли на дереве. А староста взялъ на свою потребу свинѣцу того господарского 40 фунтовъ, салетры 30 фунтовъ, серы пять фунтовъ, и маеть то отложить зася безъ мешканья.

Железо. Мотыкъ 23. Крукъ, што отъ огню боронити 4. Дологовъ 11, кротковъ 17. А порожнаго железа шинъ двесте сорокъ и семь. Можъдеревъ спижныхъ два немалы; толъкачи до нихъ железныи дваждъ.

Ключи. Ключи до скарбу того броньнего—одинъ у старосты, а другой у ротмистра, а до воротъ замковыхъ по томуждъ.

Живность. В житнику тамъ въ замку господарскомъ нетъ бочекъ. А староста взялъ жита того себе, а инъшое роздалъ позычкою—всего 27 бочекъ.

А припроважено жито тое з Бобруйска недавно зъ дворяниномъ Выйшейтравкою. Тамъ же в житнику крупъ овсяныхъ бочокъ 23, а гречишъныхъ полъдевяты бочки.

Пушкарѣ. Пушкаръ, на имя Ворона, родомъ з Менъску, жонатый, коваль и стрелець з дель добрый, порохи робить, дела оправдуетъ и знову ручницы ковати умееть, а беретъ съ скарбу господарского на годъ по 15 копъ грошей, а сукна луньского 7 локоть. Мешкаеть тежъ тамъ в Черкасахъ теперь безъ службы; пушкаръ тамошный давний немецъ, жонатый, Томасъ Козель, который бираль по томуждъ, а даваль на годъ по 30 кулъ каменъныхъ, нижи службу самъ себе выповедилъ, будучи на онъ часъ немоцень.

Повиноватство подданныхъ. О повиноватстве подданныхъ, о службе ихъ и о подачѣкахъ, а о доходахъ замѣковыхъ повелили тубыльцы старшии Черѣкасыцы, которые водлугъ листа и приказанья господарского обраны, присягнули правду во всемъ поведити, на имя: Иванъ Савиничъ, Иванъ Налистенъ, Денисъ Налистенъ, Семенъ Кокисъ:

Роботи замку, мосту и острога. Робять замокъ и мость передъ замкомъ добродеревцы, то есть люди з волостей верховыхъ; а острогъ робять мещане вси посполу с бояры.

Оправованье замку, мосту и юры. Кгдыся што в замку отъ ветру сказать, дощкы где поопадываютъ, або глина отъ стены ся отвалыть, або мость, або гора замковая почнетъ казитися, то мещане и бояре оправовати повинны вси.

Сторожа замковая. Сторожи в замку бывають два, а стерегутъ и кличуть у ночи на вежахъ, а в день воду а дрова носить и инъшии послуги тамъ в замку чинять, а наймуетъ стороживъ до замку староста с пенязей селиковщины, што мещане складають на то з дому каждого на годъ по два гроша, яко ниже описано есть. Нижи теперъ драбы замку стерегутъ и кличуть за тотъ датокъ, который з скарбу государственного берутъ.

Сторожа острогова. Въ остроги сторожи: у воротъ одинъ у верховыхъ, а другой у низовыхъ, нанимуютъ сторожовъ тыхъ мещане и бояре, складаючи на нихъ особно з дому каждого, такъ з боярского, яко з мещаньского на годъ по грошу, да жита по чверти, то есть по третей части солянки.

Сторожа польная. На поли сторожу держати повинны, складаючи тежъ на то вси такъ бояре, яко мещане часовъ потребныхъ, кгды на пашни выходить, або кгды ся выстерегають людей неприятельскихъ. А меваютъ сторожу польную на мѣстцахъ урочистыхъ: на Тясмени у Чигирина въ осми миляхъ отъ замку, на Голомъ Тясмени пять миль отъ замку, на Рдне 5 миль, у Сугарева кургана 6 миль, у Великого кургана 3 мили, на Мостицахъ 3 мили, на Мошнахъ 3 мили, або инъде, где бы потреба указывала.

Служба з бояръ а з мещанъ. Повинны Черкасыцы бояре слу-

жити коньно, збройно и ездити съ старостою, або и безъ старосты съ служебниками его противъ людей неприятельскихъ и въ погоню за ними. А хотябъ и небыло слуху о людехъ неприятельскихъ, одънакъже, для осторожности отъ нихъ повинни бояре съ старостою, або съ слугами его ездити на поле разъ, и два, и три на лето. А мещане, ижъ подачки на замокъ и на подыймованье пословъ дають, про то не повинни ездити на поле алижъ съ самимъ старостою.

Подводы а стацем. Подводы и стацею посломъ государьскимъ и татарьскимъ, егда толко з Орды идуть: сено, хлебъ, мясо—дають мещане и медъ з замку.

Доходы старостины: Колядка. Дають мещане на годъ старосте о Божьемъ нарожени колядки з дыму каждого по шести грошей.

Сторожовщизна. А особно на сторожи замъковыи сторожовщизны або еликовъщины з дымужъ по два гроши.

Сено. А тежъ дають старосте мещане з дыму по возу сена.

Доходъ и служба отъ козаковъ. Козаки, которые домовъ тажъ въ Черкассахъ не мають, и тые дають старосте колядки по шестижъ грошей и сена косятъ ему по два дни на лете толоками за его стравою и за медомъ. А котории козаки, не отходячи у козацъство на поле, ани рекою у низъ, служатъ в местехъ в наймехъ бояромъ або мещаномъ, тии старосте колядки давати, ани сена косити не повинныи.

Мыто и обестка. Торъховьцы котории до Черкасъ приезджаютъ, листовъ безмытныхъ не маючи, тии дають на замокъ мыта отъ кони по 3 гроши. А обестки каждый торъховецъ, хто кольвек на Черкасы едетъ, повиненъ дати старосте по грошу.

Померное. Отъ збожя на торгу старосте померного отъ четвертки по 4 пенязи.

Корованы. Отъ корована, егда з Орды идетъ, старостѣ: канка Александрыйская на золоте, литра шолку, коверъ, тижмы, тебенъи, сафьянъ. Подстаростему отъ коровану: чамлять, сафьянъ, полъ литры шолку, гривенька перьцу. А егда до Орды корованъ идетъ, тогды старосте отъ коровану: шуба лисья зайвыскова (sic), сагайдакъ, седло, шлыкъ лисый. А егда водою корованъ идетъ, ино ни с кого инного наймати имъ с

чолны не вольно, одно Черкашень, и дають с того Черкасцы старосте отъ каждого чолна по золотому.

Мыто соляное. Кгды соль идеть снизу, хоживало старосте перво з десятка по ковъшу соли, а ковшъ тотъ з безмень, а теперешний староста отъ каждого человека, колько ихъ у десятку будетъ, беретъ соли по два безмены. А надъто еще беретъ староста теперешний съ каждого десятка соли по котлу десяточному и по ковшу. А еще особно обестки з десятка каждого по котлужъ десяточному беретъ.

Кони з диковъ. Хтобъ коня або колько ихъ выгналъ з диковъ, маеть кони тые привести до замку; и будутъ ли Черкашенина которого, маеть Черкашенинъ кони тии свои взяти, давши отъ нихъ по 12 грошей тому, хто выгналъ. А если будутъ кони чужогородцовы, ино тотъ, хто выгналъ, маеть старосте дати отъ коней тыхъ по 12 грошей и держати ихъ, ажъ чужогородецъ заплатитъ ему отъ каждого коней тыхъ по 30 грошей.

Доходъ отъ полоняниковъ. Кгды прибежить зъ орды до Черкасъ полоненикъ чужогородецъ, а вывести коня, вольно старосте коня того взяти, а беглеца того одети и обути маеть. А если бы не одного коня полоняникъ вывелъ, не маеть староста в него брати болшъ низли только одного коня, и за то его, яко вышей писано, одети и обути маеть, а инъшии кони вольно беглецу подети где хотя. А кгды Черкашенинъ з орды утечетъ, а колько кольвекъ коней вывести, то ему не маеть быти отънимано.

Доходъ з бутынокъ. Кгды ся придасть Черкашомъ бутынокъ або языки з людей неприятельскихъ, тогда старосте з бутынку того одно што лучшее: кони, або зброя, або языкъ, а иншии языки и бутынокъ имъ. Также кгды козаки, в земли неприятельской здобывши, приходятъ, з добытку того старосте одно што лучшее.

Корчма. Корчму староста держитъ, беретъ медъ пресный у Черкашовъ уставою—кадь по полъдевета десять грошей и недопускаетъ имъ продавати меду никому иному. А с каждое кади, розсытивши, выбираетъ староста за сыту по 8 копъ и по 25 грошей, а за воскъ по 30 грошей. Шинъкованье меду держитъ у двухъ корчмахъ, а в тре-

тей горелку, за ведро горелки беретъ по 40 грошей. Меду в корчмахъ тыхъ выпиваютъ ино егда на день сыченье одна кады, а егда здобывшися откуль люди приходятъ, тогда и трехъ кадей сыченья на одинъ день не ставаетъ, а иногда, такъ звлаща лете, часу робочего и черезъ сколько дней одное кади сыченье трваеть, а такъ не ровный завжды бываетъ доходъ с корчмы.

Присудъ. Пересуду идетъ на старосту отъ якое кольвекъ сумы по 4 гроши, вина водлугъ статуту великого князства.

Куницы. Отъ девки, егда идетъ замужъ хотя за тутешнегожъ, старосте кунца 12 грошей, отъ вдовы 30 грошей, а змирская кунца подьстаростему 12 грошей.

Повежное. Беретъ староста теперешний отъ того, кого у вязенье, хотя невинного, осадить, повежного 12 грошей; а первой по одному только грошу бирано повежное.

Уходы. Уходы або станы—по реце *Днепру*, а по речкахъ: *Воскрае* (sic), *Орели*, *Тямени*, а по обоехъ *Инжулехъ*, а на *Самари*, озера: Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровыя гоны. Найпервей по Днепру, зверху, почонши отъ Мошонъ, уходъ и ставъ, на имя Дубослей, тамъ озера, Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровъ.

Отъ толь унизъ уходъ и станъ Еланьскій, такъ же озера: Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровъ.

Уходъ и станъ Воловскій. Уходъ Керменъчущекій. Уходъ Лесокъ. Уходъ Тяменскій. Уходъ Песельскій. Уходъ на Ревучомъ. Уходъ Кешиньскій. Уходъ Волъчий островъ. Уходъ Орельскій. Еще два уходы у верху того Орельского. Уходъ Романовскій. Уходъ Протолачъ. Уходъ Кошоумъ. Уходъ Бело озеро. Уходъ Отъмутъ. Уходы на порозехъ: Волънечъ, а Ненасытецъ. Уходъ Плетенница. Уходъ Бозовлугъ. Уходъ Носовскій. Уходъ Томаховка. Уходъ Аръгачинъ. Уходъ на Тавани.

Уходъ на Самари, почонъши отъ Ольховаго плеса и Волчее воды, ажъ до верху, а по реце Тямени отъ устья ажъ до верху, кромъ уходовъ Радивоновъского, и Бозуковскаго.

З уходовъ въ верху писаныхъ пять, то есть: Дубослей, Еланьскій

Протолчъ, Ненасытець а Вольнечь—только туя пять уходовъ держиваль староста и даиваль ихъ кому хотячи а зъ якое кольвекъ вити або части; а окромъ тыхъ старостиныхъ, инъшни вси уходы хаживали Черкашене—такъ бояре яко мешане, а даивали с того старосте съ каждое ватаги великое або малое, з рыбъ по 30 рыбъ: яко шукъ, короповъ, лещовъ, сомовъ; а егды будутъ осетры, ино з ватаги старосте осетръ одинъ, хотябъ одинъ только уловень. А бобровъ даивали старосте з ватаги бобръ одинъ поклону, а другий городовый.

Доходъ отъ уходниковъ. Староста теперешний уходы верху писаныи вси дасть Кляномъ, Чернобыльцомъ, Мозырѣцомъ, Петриковѣцомъ, Быховѣцомъ, Могилевѣцомъ и инымъ чужогородѣцомъ, а беретъ отъ нихъ, напервей пускаючи ихъ въ уходы, поклону з ватаги—овса осмакъ, то есть пять солянокъ, крупъ солянѣку, солоду солянѣку, колеса, або якося умовыть за то пенязьми, або медомъ, бо уходники одны передъ другими, опережаячи, повышаютъ, укупуючися.

А егды з уходовъ за ся уверхъ идуть, ино з добычи ихъ беретъ староста отъ нихъ витъ осьмую часть: з рыбъ, з сала, з мяса, з кожъ и со всего. А бываетъ уходниковъ немало, яко близко прошлаго лета было ихъ по всимъ уходамъ о триста человеквъ. Взялъ староста лоньского году з уходовъ тыхъ, кромъ пяти замковыхъ, за свою часть 80 копъ грошей, а теперешнаго году взялъ болшъ.

Луки. Еще окромъ тыхъ уходовъ, што в лете а в осень ходять, приходять уходники весною на осетри и ставляють сети деревянные по Днепру, по лукамъ; и с того беретъ староста отъ чужогородцовъ осмого осетра, а отъ Черкасьцовъ третего, а передъ тимъ не бирано отъ Черкасьцовъ, одно з ватаги поклону осетра, а другого городского.

Бобровыи гоны. Бобровые гоны по рекахъ вышейписанныхъ хоживали Черкасьцы мешане и бояре, а даивали старосте з ватаги поклону бобра одного, а другого городского, а теперешний староста, взявши тни два бобры водлугъ обычая, надъ то беретъ вити самого бобра, а делить самъ себе, и выбираетъ яко хотячи, а останокъ купуетъ у нихъ такъже яко хотячи, зъ замку ихъ не выпускаючи.

Озера. Озера городовыи: уступный з Днепра, на имья Чехова,

польмили отъ замку, Ольтычевъ, польмилижъ. Провала. 2 озера у мили, Липовыхъ 2—въ полторы мили, Момаевское тамъ же, Стрневское у мили, Грушовое в пол мили, Щучое тамъ же, Самовицкихъ—2 озера в пол мили, Варчичи полторы мили, Толочково и Бело озеро тамъ же; въ тыхъ озерахъ рыбы досыть завжды з Днепра, а ходять озеръ тыхъ волоčiti старосте козаки с Черкасъ.

Ловы. Ловы за Днепромъ полъ мили отъ замку, на имя Ловилица, въ ловы тии отъ дня Дмитрова, то есть отъ 26 мѣсяца октября до первое пороши невольнo ходити никому; а когды по первое пороши староста тамъ же черезъ три дни половить, тогда вже вольно тамъ Черькаскомъ боярамъ и мещанамъ зверь бити ажъ до Дмитрова жъ дня, а выти жадное с того отъ нихъ не брано, нижи теперешний староста беретъ тамъ отъ нихъ третее звера.

Дань медовая. Меду пресного приходять старосте на годъ 11 кадей северы з уходовъ тыхъ, што на Ворскле.

Уходы землянии а церковнии. Уходъ вишей Черкасъ, на имя Мошны, князя Васильевъ Домоньтовъ Черкашенина.

Уходъ на Днестре, на имя Беловець, князя Володимировский Путивльського.

Уходъ на Днестрежъ на 7 миль по реце, 3 станы у Белобережьи, а на устьи Сулы, а въ Пивовъ—то монастыра Пустынского.

Уходъ на устьи Самары, где Самаръ в Днестръ упала, монастыра Печерського.

Уходъ на Тясмени, на имя Радивоновский, боярина Черькаского Зубрыковъ, куплень у князя Путивльського.

Уходъ на Тясменижъ, селище Бузыковское, монастыра Печерського. Тамъ же пасека церкви Черкаское светого Николы.

Пашни. Пашутъ Черкашене мещане и бояре на поли, где хто хочеть.

Место а острогъ. Место сидитъ при замьку в острогъ. Острогъ справенъ добре з дерева дубового дилеванемъ а кольемъ толстымъ и частымъ.

Перекопецъ за острогомъ около не глубокий, можетъ человекъ и на конь къ острогу черезъ перекопецъ доехаты.

Пространность острога отъ воротъ нагорныхъ до воротъ надольныхъ шнуровъ 12, в каждомъ шнурѣ по 30 сажонъ, а отъ надольныхъ воротъ до фортеи шнуровъ тыхъ же 7, а отъ фортеи до воротъ за са нагорныхъ шнуровъ 14 тыхъ же.

Мещане. Рядомъ тымъ, яко седать, почовши отъ воротъ нагорныхъ:

Иванъ Воротный, тотъ ворота заведаетъ, и стережеть, беретъ за то з дому каждого по грошу, и жита по чверти, то есть по третей части солянки, отъ мещанъ и бояръ нагорныхъ, яко вышей писано.

Бонашко, Глебо, Иванъ Черный, Демянъ, Сергий, Богданъ Поветкинъ, Алексей Мартиновое мужъ, Верешко. Сидоръ Севърукъ. Хоцко. Васколучникъ Герасимъ Лавришъ Шопа. Куянъ. Ломанъ. Петрушко. Мина Ходрошковый. Устинъ Мацковередевъ. Степанъ Проскуринъ. Васко. Илко Бубничъ. Остапъ Пушкаревъ. Кубеча. Лазука. Дунко. Степанъ Бубеникъ. Андрей Канъевое. Мартинъ Кушнеревичъ. Паволь Хуровое. Санко Мацкевичъ. Иванъ Пашковъ. Федко Радкевичъ. Тишко Дуда. Гришко Чоботаръ. Олешко Василькевичъ. Горянъ Тиньсничъ. Харко Редоборудъ. Богданъ Чусовъ. Юрко Савиничъ. Федко Прихожій. Гацко Чаплій, Минко Гребковъ. Тока Копытековъ. Мишко Вонюковичъ. Гринецъ Мозырянинъ. Андрей Петрушковое. Олексей Кузнецовъ. Хроль Гиринь. Иванъ Полединъ. Ивашко Козейкинъ. Лукьянъ Оггушковъ. Яцко Боровикъ. Ходко Неколодко. Иванъ Балхожа. Яцко Сойковичъ. Олексей Окорокъ. Шинько Гириничъ. Данило Бутъ. Микита Лясунинъ. Гацко Смонковъ пасинокъ. Матеей Чоботаровое. Антинъ. Иванъ Чалнй. Мишко Стрелниковичъ. Гринъ Батраковъ. Ходко Жало. Федко Байдикъ. Хома Поповичъ. Охремъ Уласовое. Гаврило Бобровникъ. Остапъко. Хома Логвиновое. Росоха. Федко Чорный. Максимъ Конисовъ. Семенъ Конисъ. Гридко Лепехинъ. Лепехинъ. Хома Перегоновичъ. Игнатъ Сохей. Гришко Пласиное. Семенъ Скуматовъ. Васко Палчикова. Федко Щена. Петрокъ Вудравчое. Гусеймъ. Луцко Шкуринъ. Отрохимъ. Мишко Огушкевичъ. Иванъ Убобъ. Матюшко Солевъ. Харитонъ. Ходко Синковичъ. Санко Солянковъ. Гринъ Вотраъ. Гришко Ломакяничъ. Мишко Мойсевичъ.

Нелистонъ Старый. Сергей. Илья Поповичъ. Жила. Володко Стрелниковоичъ. Яковъ Губиничъ. Максимъ Шолодиновъ. Остапко Чубинъ. Гришко Кузнецовъ. Жадко Пожого. Минко Лагиревникъ. Иовъ. Минко Конисъ. Нестеръ Пучка. Володко Перегоновичъ. Зенко Климовичъ. Огнатъ Плошникъ. Томило Кузминичъ. Ивашко Гриневичъ. Мацко Проскурненокъ. Бахта Розмечичъ. Еско Лавгиренинъ. Гридко Домахинъ. Ходко Подгулковичъ. Илья Бутъ. Гришко Сотникъ. Петрушко Росаль. Инука. Мишко Бургос. Олексей Макогинъ. Жадко Налитневичъ. Кудашъ. Микула. Иванъ Зелена. Илья Кушнеръ. Мехедъ. Семень Пораскинъ. Иванъ Мализый. Жидко Трохимовичъ. Корецкій.

Домъ Бонаковое проданъ ротмистру теперешнему Розбицкому. Андрей Воротный, тотъ другие ворота нижние заведаетъ и потомужъ яко первый, беретъ отъ низовыхъ мещанъ и бояръ.

Радюка Губиничъ, Войтъ Яцко Чигаса, Иванъ Быковъ, Андрушко Савиничъ, Пашко Чорбоносавъ, Иванъ Бутковое, Романъ Чоботаревичъ. Пилипъ Севрюкъ, Степанъ Чмутъ, Иванъ Кезиничъ, Петръ Бутъ, Сава Ломакиничъ, Евхимъ Зариное, Семень Вирюковъ, Мышка Щуровъ, Борисъ Быковъ, Сидоръ. Ширай Козакъ. Федко Корта, Семень Павловичъ, Сухина Лѣскинъ.

Вдовы мещанские домыжъ в месте мають:

Острохимова Катерина, Сошкова, Занкова Шаршунова, Якововая Рудого, Гордѣева, Корниева, Горпина Стрелцова, Ходикина, Быковая, Романовая, Мархва, Цветкова, Дашькова, Кунцова, Мишкева Семенова, Савина, Огренка, Калинина, Ескова, Краснопивова, Кондратова. Улита, Бучкова, Букина, Сынкова, Кудинова, Коникова, Прокопова, Игнаткова, Воскобойникова, Малышкова.

Мещане городовые, которые з местомъ не тягнутъ стацию и подвотъ не дають, закрываючися старостою.

Васко Чоботаръ, Валахъ, Алексей Бутъ, Жадко Кругловичъ, Росамака, Данжуль, Ивашко Борисовичъ, Тишко Чоботаръ, Васко Черниговецъ, Остапко Коваль, Павелъ Котелникъ, Станиславъ Белоусъ, Мина Кругловичъ, Заматня Лякачевичъ, Войно Мацькевичъ, Борисецъ Дровкевичъ, Ширай Кушнеръ, Иванъ Чоботаръ, Иванъ Махмедеръ,

Ворона Пушкаръ, Мятко Верендевичъ, Богданъ Мыступитъ, Степанъ Жѣдкевичъ, Остапъ Андрукинъ, Федко Шапирное плотникъ, Ивашко Соломонковичъ, Сидоръ Чоботаръ.

Домъ подъ старостою Станиславовъ, самъ будоваль.

Вдовы городовыхъ мещанъ дома в месте такъже мають: Юркова Черня, дядина Кравцова, Базыргенева.

Князь Василей Домонтъ. Иванъ Зубрикъ. Михайло Грибуновичъ. Янъ Келбовский. *Бояре:* Степанъ Яцковичъ Тинковичъ. Андрей, Григорей, Ивашко, а Еско Богдановичи Потаповича.

Слуги городовые: Малыкъ Баша, Конашко Косиловичъ, Иванъ Турчинъ, Радко Яцковичъ, Гришко Дохторъ, Малешевъ. Левко Тинковичъ, Занко Ляба, Гришко Стрелецъ, Ивашко Матеевичъ, Войно Тошиловое, Гришко Клевака, Вешнякъ, Япъ Недрыгалъ, Гораинова Стрелцова, Щастный Дрabbъ, Познякъ, Буба, Микита Усатый, Чорнавскій, Ивашко Ивантичъ, Гапонъ Веробеевичъ, Степанъ Скорбогатовичъ.

Мещане, которые позадавалися земляномъ: Ермакъ Севрюкъ задался ново Михаилу Грибуновичу земянину.

Гораниъ Московкинъ заложился за ротмистра теперашнего.

Семень Покидинъ заложился за земенина Яна Кельбовского.

Домъ Влащинского десятника драбского.

Домъ вдовы Николаевое.

Домъ Ивашковъ Вонюковича змерлого, теперь пусть стоятъ. Иванъ Чоботаръ, Васко Чубатый Кушнеръ, тые на мещьской земли сядь, а заложилися ново ку замъку.

Козаки. Окромъ осилыхъ бояръ и мещанъ бывають у нихъ прихожне козаки; сее зины было ихъ разомъ о полътретяста.

Вода мисту Черкасскому з Днепра, о трехъ стрелбищахъ отъ острога боловешъ в одно зъ замку ходять по воду безпечъне.

Имена Земянские. Князь Василей Домонтъ маеть домъ в месте, а семцо о трехъ миляхъ отъ места, на ния Мошны въловы пусто, ходять тамъ ухонники, взялъ отъ нихъ сего году за рыбу 4 копы

гроши, маєть тежъ тамъ ловы зверинные, а луки на Днепри на осетри, пускаеть тамъ уходниковъ з выти.

Янъ Келбовский маєть по жонѣ, княжни Домонтовне, в посазе ее, тамъ же у Мошняхъ третью часть, а на поли селище, на ния *Лебединъ*, уездъ у ловы, а домъ в месте.

Михайло Грабуновичъ маєть по жоне жъ, княжне Домонтовне селище у *Лебединъ* на поли зъ Яномъ Кальбовскимъ, а другое селище и городище за Днепромъ у Сквере на рецѣ *Ворскле*, на ния *Глинско*, дани отьтуль 4 кади меду присного, а кому маєть домъ в месте.

Иванъ Зубрикъ маєть домъ в месте, а на поли въ шести миляхъ отъ замку у *Звенигородичине* по жонѣ селища: *Мехлево*, *Личинцы*, *Горловцы*. Хто тамъ пасекою станеть, даеть ему на годъ куницу 12 грошей; а теперъ пусто, не стоять ниhto, только одна его самого пасека; а хто тамъ у стрельбу ходитъ, даеть ему пять, або шесть грошей, або на годъ 12 грошей. Другое именье его селище *Радивоновское* на реце *Тясмене*, въ чотырехъ миляхъ отъ замку; хто тамъ пасекою стоитъ, даеть ему на годъ 12 грошей, а теперъ тамъ только его самого пасека.

Почты служебныхъ. Тамъ при замку Черкаскомъ ротмистръ *Петръ Розбиский* указаль роту свою, з которою ново тамъ притягнулъ, сто драбовъ, личачи, з бубны, з пропоры, зъ збройни — в десятеку кажомъ по два копийники в зброяхъ, з корды а з алябартами або з оцены, а по шести стрельцовъ з ручьницы, з мечи.

Староста тежъ указаль другій почоть драбовъ же давнейшихъ, которые тамъ подъ его мощью служили, шестьдесятъ ихъ збройне, личачи в десятеку кажомъ по два копийники в зброяхъ, зъ оцены, з корды, а по осми стрельцовъ з ручницами з мечи.

Почоть служебниковъ старостинныхъ. Указаль тежъ староста служебниковъ своихъ ездно з броной пятьдесятъ молодцовъ приездъчихъ, а тутоньнихъ Черкасцовъ и Каневцовъ, которые ему з дѣтку служить, 11, а подводныхъ коней шестнадцать, бубны, прапор.

Замокъ Черкасскій новый. Тамъ же в Черкасахъ замокъ ново

початый справою Ошъпановою, валъ землею а хворостомъ нагачонъ, у вышки на 7 локоть, у толъсто на полъосми локтя, отамованъ з надворья дошками.

. . . . .
Нижъли нехотять Черкашане ку тому новому замку переселиватися, менячи тамъ небезпечность большу, а просторность замку того непомирное, не по людехъ, а безъводе и отдаленъе отъ Днѣпра, откуль бы имъ часу облеженья могъ быти ратунокъ, яко за держаня пана Остафьева, кгда царь Перекопскій доставалъ ихъ на томъ местци, где теперъ замокъ стоять, ратовано тамъ ихъ тогды, прибывши з Києва водою Днѣпромъ.

Дерево. Валъ друий новый. Еще межи того нового замку а места и острога учинено справою тогожъ Ошъпана осыпанъе валомъ, где онъ стоянье мелъ з добродеревцы. Просторность окопу того в середине удолъжъ сажонъ сорокъ и два, в ширки 26.

Литовская метрика; книга переписей № 6, листъ 1—14. — Копія сообщена Коммисіи дѣйствительнымъ членомъ П. Г. Лебединцевымъ.

XV.

Описаніе Каневского замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

КАНЕВЪ.

За держанья тогожъ пана Хрщоновича.

Замокъ.

Замокъ Каневскій отъ полъ четвернадцати лѣтъ за пана Остафья Дашъковича людми добродеревцы робленъ з дерева соснового, але вже ветохъ, погнило и поопадало, будованья много, трудна на немъ не

только оборона, але и сторожа, бо не лѣзя вже ходити по бланкахъ: што не поопадало, ино и то ледви отъ витру колышется.

Просторонство замку удолжъ сажонъ 40 и полшоста, а в поперекъ 18, вежъ 6, городень 23, а три городни противъ воротное вежи, отъ поля, где приступно ку замку, тые советыми стенами рублены.

Будоване в замьку. Церковь святого Спаса. Кухня сгнила, покрѣтье поопадало, домки два, избы чорныи с приими (sic) пушкарские, а драбские в стене, вшодши в замокъ по леву; по той сторонѣ, што отъ Днѣпра, домъ старостинъ ветхий, при земли изба чорна, сени, комора. А по другой стороне, вшодши в замокъ по праву, подле вежи воротное, домъ при земли гнилый, а тамъ близко того дому в городни замкненье, где порохи и иншия потребы ку стрельбе ховаютъ, але хованье тамъ и покрѣтье лихо.

У вежи воротной при земли, на помосте, стояне сторожомъ и деломъ затишно, але небезпечно, абы ся звлаща у ветръ не обалило. Узвозъ передъ воротами на ланцуху, але не добръ, ветохъ. Воды, ани колодеза въ замьку неть. Тайникъ, што былъ з замьку землею ку Днѣпришу уделанъ, теперъ опушчонъ, окно зачинено помостомъ и землею. Стайна замковая на доле подъ горою, тамъже тежъ свирень и изба корчомная гридня.

Гора замковая. Стоитъ замокъ на гори Днѣпровой высокой а прикрой надъ речищемъ, тамъ отъ реки на гору къ замку приступу неть. А изъ другое тежъ стороны—отъ места на гору ку замьку узойти нельзя, одно дорожкой, которая учинена по гори зъ места до воротъ замковыхъ, нижи зиншое стороны отъ Черкасъ з поля прилегла близко гора вышша. Городищежъ стародавное широко з валы не малыи, съ которого можетъ быти на замокъ стрельба шеодлыва.

А еще подъ той горою, ближей къ замьку, только черезъ ровъ, где каменемъ з руки можетъ чловѣкъ докинути, учиненъ есть валъ, за которымъ можетъ быти припанцованье делъ ку замьку близко. И для тое причины городни замковые противъ горы и валу того советыми стенами рублены, Нижели можетъ быти валъ тотъ розкопанъ лапно, давши за то о десять копъ грошей, або и меншъ драбомъ, якоже отъ нихъ

уже и почать роскоповати. А есть валу того удолжъ 17 сажень, у шири мало большъ двухъ сажонъ, а вышки толькожъ.

Дерево на будоване замку. Дерево, которое на будоване замку того за лонского лета зверху волостями приднепрскими припроважено, лежить покидано тамъже надъ водою не далеко отъ берега, а не малую часть дерева того понесла вода весною лонскою, а остатокъ тамъже надъ берегомъ и теперь—о несколькодесять копъ брусъя соснового, надтрухлило отъ воды вжо, а иншое порезбирано и спалено, а староста вапоминанъ о отъпроваженъе дерева того отъ берега, поведилъ, ижъ не масть кинъ, а тежъ поведилъ, ижъ добродеревъцы, которыхъ вышей полторы тысячи было, препровадивши дерево тое, лежали тамъ в Каневе большъ месяца, а дерева того отъ берега не отдаляли за небалостью справцы Ишпана, который былъ надъ ними.

Бронъ замковая. Дело спижаное вдолжъ полъсеми пяди.

Куля до него з яйцо курячое. Письмо на немъ вылито: „Иоанъ, Божею милостию государь всея Руся.“ Ложе оковано на колахъ простыхъ. Куль готовыхъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ 40, форма глиняна.

Дѣльца два спижаныежъ, оба одное формы, вдолжъ по осми пядей. Куля з яйцо утячое. Гербъ на нихъ лелия, число по латинѣ 1532. Ложа и кола окованы добре. Форма на кули до обоохъ одна медяная в клещахъ железныхъ. Куль до нихъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ, деватдесать и двѣ.

Саръпантинъ железный, вдолжъ 9 пядей, с формою.

Саръпантинъ вдолжъ 10 пядей, съ формою.

Саръпантинъ 11 пядей, з формою, але тотъ скрывилъся, не годится ко стрельби. Куль до сарпантинновъ тыхъ 21 железныхъ.

Дельцо железное вдолжъ на 4 пяди, куля з яйцо гусиное; гаковъницъ 14.

Киевъ железныхъ, што стреляють з нихъ, 4. Гакъвиница спижаная. Куль гаковничныхъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ, пятьсотъ и десять. Формъ на кули гаковничные 9. Гакъвиницъ старыхъ, короткихъ, ку стрельбе негодныхъ, два. Гарькабузовъ 20, а на кули до нихъ формъ толькожъ, готовыхъ куль до нихъ 56.

Булава медяная великая, роботы старосветское.

Порохи. Пороху пушечного бочька солянка на пядь хромѹ (sic) не полъна. Пороху ручничного бочька солянка на долонь не полъна. Пороху гаковъничного, не давно присланого бочечокъ 6. А давъного пороху тамъ гаковъничного солянка, на три пальца не полна.

Самтра. Салитры бочька великая, о полътори солянки, прислана за держаня пана Оникиева, а другое бочки таковоежъ половица.

Съра. Съры бочька добрая.

Свинецъ. Свинцу шесть штукъ таковыхъ, што каждую з нихъ особно ледве можетъ человекъ поднести отъ земли. А чотыри штуки таковыхъ, што ледво тежъ каждую з нихъ особно два человекѹ поднѹати отъ земли могутъ. Бляхъ старыхъ, свинцовыхъ—у знимокъ тежъ отъ земли молодцу дужому.

Желизо. Желиза шинъ сто семьдесятъ и шесть, и пушкаръ взялъ на шроты кулямъ шинъ 24.

Пушкаръ. Симонъ Немець з Королевъца, в Каневе жону и дети маєть, беретъ з скаръбу государского на годъ 15 копъ грошей, сукъна луньского 6 локоть, кольгришу 6 локоть,

Ключи. Ключи отъ пороховъ и иныхъ речей бронныхъ—одинъ у ротмистра, другой у подстаростего, а отъ воротъ замъковыхъ также.

Жизньности. Въ житнику крупъ овсяныхъ полдевати бочки, гречишнихъ 2, ячныхъ 6 и миря.

Повиноватство подданныхъ. О повинноватстве подданныхъ, о службо ихъ и о подачъкахъ повелили тубыльцы старые, водлугъ листу и приказаня государского оповедане правды присягнувши, на имя: Яковъ Павъловичъ войтъ, Омелянъ Жось, Микита Сенькевичъ, Левъко Бобровъникъ:

Робота замъку, мосту и острога. Робять замокъ и мость передъ замъкомъ добродеревцы—люди з волостей поднепрскихъ, а острогъ мещане, и бояре, и поданые ихъ вси.

Поправоване замъку и мосту и горы. Кгды ся што въ замку, або мосту отъ ветру сказать, дошки где поопадывають, або глина отъ стѣны ся отъвалить, або гора рисоватисѹ почнеть, то повинни оправо-

вати тутешние мещане, земляне и подданные ихъ и церковные вси.

Сторожа замковая. Сторожи въ замъку бывають два, стерегутъ и кличуть у ночи на вежахъ и послугуютъ в замъку в день, а нанимають ихъ староста з пенязей тыхъ, што мещане складають на сторожовщизну.

Сторожа остроговая. До воротъ остроговыхъ сторожовъ нанимають вси мещане, бояре, подданные ихъ, складаючи на то з дому каждого по грошу, а жита по четверти.

Сторожа полевая. На поли сторожу держать также вси чергами, водлугъ часовъ потребы, а уставичное сторожи полевое не держать.

Служба военная. Повинни Каневцы, такъ мещане, яко бояре, и подданные ихъ, и церковные, и гости вси противъ людей неприятельскихъ и в погоню за ними конно, збройно бывати зъ старостою и безъ него зъ слугами его, нижли мещане тяглые и которые стащи, подводы и иные тяглы поднимають, тые безъ старосты на службу полную ездити не повинни.

Служба ловчая. Повинни тежъ Каневцы — мещане и бояре ездити зъ старостою в ловы на Супой и ловити тамъ з нимъ три дни.

Подводы и стащия. Подводы и стащю посломъ государскимъ и татарскимъ, егда толко з Орды идуть, сено, хлебъ, мясо дають мещане, а медъ зъ замку.

Доходы старостины: колядка. Дають мещане старосте на годъ о Божьемъ нароженіи з дьму каждого колядки по 6 грошей.

Сторожовщизна. Сторожовщизны по 2 гроши, сено по возу, а князские, земляские и церковные подданные даивали сторожовщизны по 3 гроши. А теперешний староста беретъ отъ нихъ по 7 грошей з дьму.

Доходъ и служба отъ козаковъ. Козаки, которые домовъ тамъ въ Каневе не мають, и тые дають старосте колядки по шестижъ грошей, а сена косить ему по два дни на лѣте толоками за его стравомъ и за медомъ. А которые козаки, не отходячи у козацтво на поле, а ни рекою у низъ, служатъ в местехъ в наймехъ бояромъ, або мещаномъ, тые старосты не повинни колядки давати, ани сена косити.

Обыстка а мыто. Торговцы, которые тамъ землемъ або водою ездить, каждый з нихъ даетъ старосте обыски отъ головы по грошу, а которые листовъ безмытныхъ не мають, тые даютъ мыта отъ кони по 2 гроши.

Корованъ. Старосте отъ корована, егда з Орды идетъ, коверъ, тебенъки; а егда до Орды, тогда шуба сибирькова безъ кольнера, колпакъ, шлыкъ лисий, седло, а кому поклонъ и подарки з доброе воли, а егда подою идетъ корованъ, наймаются подъ нихъ с чолънами мещане тутошныне тяглые, а землянскии, ани жаднымъ инымъ найматися не вольно, и даютъ з того старосте отъ чолъна по золотому.

Поведилъ староста, ижъ недавно мѣсяца ноября шолъ з Москвы на Киевъ корованъ не малый, близко ста возовъ, с товары коштовъ-ными, а ижъ воевода Киевский пустилъ корованъ оный стороною отъ дороги звыклое до Киева, черезъ поле, минаючи Каневъ и Черкасы, и далъ вожовъ, которые отыпровадилъ корованъ оный мановцами, куды ни-коли з вековъ купцы не хоживали.

Коръчма. Коръчму держитъ староста, медъ пресный до нее ку-пуеть ценою, а беретъ с кади за сыту по 8 копъ и по 40 грошей, а за воскъ по 34 гроши; выпивають меду одного дня иногда двухъ або трохъ кадей сыченя, а иногда, яко в лете в робочий часъ и од-ное кади сыченье на колькосъ дней трывасть. Горельку оныже деръ-жить, беретъ за ведро ея по 40 грошей.

Присудъ. Подданныхъ всихъ, яко замъковныхъ, такъ князскихъ, зе-мянскихъ и церъковныхъ староста судить.

Пересудъ и вины. Пересуду передъ тымъ отъ якоколькокъ сумы хоживало по 30 гроши, и теперешний староста беретъ пересуду де-сятый грошъ и вины водлугъ статуту великого князства.

Повежъное. Повежъное бывало по 3 гроши, а теперешний ста-роста и отъ безвинне осажоного беретъ повижъного по 30 грошей.

Куницы. Змирская куница подстаростему 12 грошей, отъ девки, егда замужъ идетъ, буди за тутошного, або за чужогородца—куница 6 грошей, а отъ вдовы 30 грошей.

Бутинки. Кгда ся придасть Каневъцомъ або козакомъ достати з людей непріятельскихъ языковъ, коней, або якихъ кольвекъ бутинковъ, того старосте одно, што лепшое—конь, зброя, або языкъ, а иншихъ бутинковъ ани языковъ староста у нихъ отнимати не маєть.

Кони отъ беллецовъ. Кгдабъ прибежъ до Канева зъ Орды полонянинъ и привелъ колко коней, вольно старосте в него коня одного взяти, але маєть за то одети его и обуви.

Кони з дыковъ. Хтобы коня або колько ихъ выгналь з лиевъ, маєть привести ихъ до замъку, и будуть ли Каневъца которого, вольно ему кони тые свои взяти, давши отъ нихъ по 12 грошей тому, хто выбилъ; а будуть ли кони тые чужогородцовы, отъ тихъ старосте тотъ, хто выгналь, маєть дати по 12 грошей, а ему отъ чужогородца по 30 грошей.

Ловы. Ловы замъковые за Днепромъ на реке Супой у четырехъ мѣлахъ отъ замку у тые ловы, яко вышей писано, ходять з старостою на годъ однокротъ и ловять тамъ черезъ три дни бояре, мещане и селяне—*Колтыгаевцы, Телегтемировцы*, котрые отъ пана Остафія отданы монастырю Пустынскому; а кгда тамъ староста половить, потомъ мещаномъ и бояромъ ловить тамъ вольно здавна безъ выти, але теперешній староста упущаєть тамъ чужогородцовъ и беретъ отъ нихъ выть—третью часть улову.

Суповещизна. А кгда у ловы оные на Супой староста едетъ, повинни тогды мещане ехати тамъ з нимъ и стацею дати со всего места—овса полъ осмаки, т. е, пол 3 солянки, сена 3 возы, за лягуны меду 15 грошей, лисицы 2 або 12 грошей за лисицу. А теперешній староста, хотя и не ездячи у ловы тые, однако беретъ доходъ тотъ з нихъ сполъна году каждого, а *Колтыгаевцы* и *Телегтемировцы* даивали до тыхъ лововъ старосте по четверце овса, по возу сена, по 12 грошей на медъ, а по лисицы, теперъ даютъ то на монастырь Пустынский.

Пашня мещанская. Земля по полемъ, надъ мистомъ мещаномъ на пашню з давна была вольна, нижи недавно князь Володимиръ Путивльскій, вышодши изъ Москвы, почалъ на тыхъ земляхъ с пашень

мещанскихъ брати десятину. Сего лета взято жита 10 копъ, ярыва 10 копъ—жалуютъ о то мещане.

Пасеки. Пасеки замѣковые людемъ государскимъ вольны, безъ дати, а егда землянские або церковные люди сядять на пасекахъ, дають отъ пасеки старосте на лето по 40 грошей, або яко ся уювать.

Присудъ и повиноватство людей землянскихъ и церковныхъ и гостей. Подданные землянские и церковные, которые при замѣку в месте и по островомъ живутъ и гости повинны послушны быти присуду замѣкового, подводы и стащи посполу зъ мещаны давати, а часовъ потребы, противъ людей неприятельскихъ и в погоню за ними ходити, нижи подачки паномъ своимъ дають.

Уходы, села. Уходы, села, селища з ловы, з озера, зъ езы, з бобровыми гоны, з пасеками, з вепеты замѣковые, землянские, церковные рядомъ тымъ, яко лежить.

Напервей по Днепру зверху село *Вороново*, отъ замѣку землю 3 мили, водою 6—землянское *Мизево* было, а потомъ по дочке его досталось князю *Капусте*, Людей села того семьей 15, зимуютъ при замѣку в месте, литуютъ тамъ на острове, в погоню ходять, подводу и стащи дають посполу з мещаны, рыбы и бобры з половины на князя ловять по Днепру и по озерамъ уступнымъ, озеръ тыхъ 3.

Селище *Ходорово* тамъ же отъ замѣку землю 3 мили, водою 6 миль—землянское *Мелечеве* было, а теперъ держитъ Киянинъ *Онкоичъ*, пусто, бобры только тамъ гонять половинники.

Отътуль ниже у мили селище *Дердева*, пусто, землянское, *Богушъ Морозовъ* держитъ, дасть уходникомъ на рыбы з третее части на бобры з половины, а хто на пасеке сядеть, отъ того 12 грошей.

Тамъже селище *Каменка*, землянское *Балакирево*, пусто, покинено на церковь Зарубскую Телехътемировскую.

Тамъже селище *Телехътемирово*—данина государская пану *Остафю*, а отъ него монастырю *Печерскому*, а потомъ отъ монастыря, променено за ся у руки господарские ку замѣку, Киевскому воеводе, людей села того семьей 9, служатъ посполу з Каневъцы, бобровые гоны

на гусадаря. А на низу устьи Самары к тому *Телехтемирову* уходить на бобры, на рыбу, на мясо.

Селище *Григореево*—озеро *Затонъ* одинъ, землянскоежъ *Богуша Морозовича*, запродавъ уходнику на годъ за 16 грошей,

Село *Подсычи* землянское, панъ *Служжа* держитъ, отъ замку земледю и водою 2 мили, семьей 6-ть; зимуютъ и литуютъ при замку, служатъ зъ городовни; озеръ уступныхъ и забережныхъ 12, рыбы з нихъ отъ уходниковъ пану шостая часть, бобровъ половина, сего году досталоя ему рыбы за пять копъ грошей, бобръ одинъ.

Село *Тулибле* у версти отъ замку *кнечине Володимировое Путивльское*, семьей 6, при замку зимуютъ и литуютъ, тягнуть з местожъ; озеръ 5 великихъ, закупають ихъ уходники на лѣто по 30 грошей, бобры на поля, сего лета одного убито.

Уходить нижей замку на *Рси*, отъ замку у мили, селище *Ярилово*, пусто, отъчича ни одного, замково... *нижли по смерти Остафьевой* досталоя монастырю *Пустынскому*. Езъ на *Рси* сами чернцы бьютъ и ловятъ, пасеки пусты.

Тамъже селище *Колтыгаево* замковожъ, а по *Остафьевой смерти монастырю томужъ Пусятнскому* ся достало, семьей 6; в мисте при замку зимуютъ и литуютъ, дають на монастырь зъ дыму по 8 грошей, а стацен *Супойское* часть вышей писану. Озеръ тамъ два великихъ, дають з нихъ уходники рыбъ осмую часть, бобровъ половину, сего года досталоя тамъ рыбы за 6 копъ грошей, бобры 3.

Езъ замковый. Тамъже у *Колтыгаеве* езъ замковый на *Рси*, бываетъ з него за рыбы лютое зимы о 15 копъ грошей, а легькихъ зимъ и не городать езу того.

Озеро замковое. Тамъже подле *Рси* озеро замковое *Гнездево*, на старосту волочать люди всякие добровольне для рыбъ, яко и лонъское зимы, и не могли рыбы тамъ все побрати, зостала плоть на леду.

Селище *Буевожъ* отъ замку 3 мили, землянское *Балакирево*, идетъ отъ уходниковъ на пана рыбъ осмая часть, бобровъ половина. Тамъже лука на осетръ такъже з осмое части, а пасеку и пашню держитъ тамъ человекъ, даеть на годъ по 12 грошей.

441914 A

Селище *Мошны*. Половину того селища держитъ *Богунъ Морозовичъ* землянинъ, взявъ сего году за рыбы, за бобры и отъ пасекъ две копы и 15 грошей.

Еще на Рси уходы: у *Колтыгаева* селище *Черленковъ монастыря Пустынского*, твердыхъ зимъ бываетъ езь рыбъ, на монастырь осмая часть, бобровъ половина.

Селище *Кононче* томуужъ монастырю отъдано отъ князя *Корецкаго*, рыбъ идетъ осмая часть, бобровъ половина, а з пашни, кгда пашутъ, десятина.

Селище *Товарово* 2 мили отъ замъку княжонъ *Глинскихъ*, бобры на полы, з пасекъ по 12 грошей отъ уходиниковъ.

Село *Совинъ* 3 мили отъ замъку на *Ръснжъ монастырюжъ Пустынскомужъ* отъдано отъ пана *Бабинскаго*, сежей 8, зимуютъ и летуютъ въ месте при замку, даютъ на годъ з дыму по 7 грошей, бобровъ половину, з пасекъ по 12 грошей, теперь пасекъ непустыхъ 4, а бобры сего сего году убито 3.

Селище *Осетровъ* отъ замку 4 мили, замкового, пусто, бобровые гоны съ половины, а сего лета не гонено ихъ.

Селище *Ождилово* 5 миль, замковоежъ, отдано землянину *Ельцу*, теперь деръжитъ отъ него землянинъже *Каневскій*, на имя *Драбъ*, бобровые гоны тамъ, а пасекъ теперь непустыхъ 8, идетъ з нихъ по 8 грошей, а з ыншихъ по 10, або яко ся умовать.

Тамъже на Рси 5 миль отъ замку селище *Соркланово* замковое, отъдано отъ пана *Остефя* монастырю *Пустынскому*. Сего лета тамъ на двухъ пасекахъ седили два человека, дали по 6 грошей, бобровъ 3 убили.

Тамъже далей, в мили отъ Орси, надъ озеромъ *Дежовымъ* селище *Арагеевъ Печерскаго монастыря*, бобровые гоны; а з пасекъ одну держить человекъ, даетъ 7 грошей.

Тамъже, далей еще отъ Орси полторы мили, отъ замку 8 миль, на речце *Саковичи* селище замково *Царево*, пасекъ много теперь, на двухъ стоять люди замковые, не даютъ ничего, а кгда земанскій стаетъ, даетъ по 8 грошей, або яко ся умовать.

Селище *Вамь замково*, 8 миль отъ замьку, пасеку тамъ одну держитъ человекъ замьковий, не даетъ ничего.

Селище замьково *Тепсеевъ* на Рси, 5 миль отъ замьку, пасеки тамъ держать люди замьковнежъ, не даютъ ничего.

Селища под лисомъ на речце Медвенце *Пеховъ* а *Ренеховъ*, а за Днепромъ в польмили отъ замьку селище пашня *Городище*, тамъ пасеки пусты, не держитъ ихъ никто.

А далей за Днепромъ же, отъ замьку Каневьского въ шестинадцати миляхъ, отъ Черкасъ в девяти, на реце Суле устье, где Сула в Днепръ впадываетъ, отъ того вышей у мили по речьку Переволочьну то монастыря Пустынского, рыбъ осмая часть, бобровъ половина, а вышей речьки Переволочное вполъ мили под Войномъ Городищомъ езы 4, а бобровые гоны на 3 мили — то мѣстское, нижли теперешний староста даетъ уходы тамъ на себе чужогородцомъ з выти зъ самое части рыбъ. Сего году ходили тамъ Кияне, лони Могилевьцы.

Рокъ Драбу на положене твердостей. Тамъже на Суле, уверхъ далей отъ Войновьского земьлею ити два дни, а рекою большъ, уходы: Ромьковъщизна, Мехведовщизна, Шукаховъщизна, а зънамя Колявятинское, езь, бобровые гоны, пасеки мещанские были четырехъ чоловиковъ отъчизны, теперь держать то з ланины госуларское, уприсивши запусто, землянинъ вышей меняный, на имя Драбъ, а служить з тыхъ отъчинъ самъ только одною особою, поведаетъ, ижъ тамъ пожитку маю: меду кадь, за рыбу о 30 грошей, беретъ с бобровъ мало жъ, и маєтъ онъ твердость на тые уходы и на селище *Ожидилово* вышей писаное предъ господаремъ его милостью указати въ десятый день мѣсяца августа году теперешнего.

На Жжицы реце уходъ мѣстскій былъ злавна, хоживало з него на замокъ на годъ по 30 грошей, потомъ отъданъ уходъ тотъ со всимъ слuze замьковому Васку Козаковичу.

Тамъже на Жжицы уходъ замьковий *Лядхвеховщина*, хоживало с него на замокъ по 30 грошей на годъ, отъданъ потомъ уходъ тотъ со всимъ слuzeжъ замьковому Гридку Колодезскому.

Того верху писаного уходу Лядхвеховщины отъичитъ, на имя Ан-

дрей *Русановичъ* вышолъ недавно з Орьды з полону, былъ тамъ—поведаеть, 15 летъ и припоминаеться о отъчизну тую.

Земля *Кашина* боярская, бобровые гоны, пасеки, ходять тамъ козаки, уходъ беретъ Морозовъ, бобровые гоны, пасеки, держать то бояринъ Чайка.

Уходъ *Гостиловскій*: бобровый гонъ, пасеки ходять тамъ на замокъ отъ Володиной горы до Лубень, земли мещаньские: *Жомудева*, *Хорошговщизна*, *Ширьковщизна*, *Демьковщизна*; отъ замку землею четьри дни, водою 8, ходять тамъ на старосту половинники козаки, земля Лубъни на замокъ.

Земли Прокша *Железновщизна*—тамъ ходять отъичи Каневъцы Бродовичи.

Земля *Чабановская* на рубежи Путивльскомъ подъ Княжею горою на реце Сулицы, ходить тамъ отъичъ Чабановичъ Каневецъ. У Ровъникахъ на реце Мнозе земля Колотвинская, ходить отъичъ Панко Колотвиновичъ Каневецъ. Коленовщина пуста, на замокъ ходять.

А на реце Удой *Дидиковщизна*, отъичъ Остапо Дидковичъ ходить на Удойжъ. *Милищизна* на замокъ з половины.

Тамъже на Удой земля Пирятинская, отъчизна боярина Каневского Чайки.

Тамъже на Удой пустовщизна мистьская, а теперешний староста не даеть мещаномъ, хочеть половины.

Тамъже на Удой *Подънятковщизна* церкъви Каневское светого Василья.

Тамъже на Удой а еще на Ольшаницы уходы, церкъве Каневское Спаское панъ Остафей далъ.

А на речыце Суле земли а въходы на имя: *Половичи*, *Лукьяновичи*, *Лихошерстово*, *Хомино*, *Карчищевотые* на замокъ.

Ачекъмаково и *Макарыно* тамъже на Суле, тые церкъве Зарубское. У Ровъни на речыце Мнозе земли *Волосовщизна*, *Кашутовщизна*, *Войтовщизна* пусты, не ходыть з выти никто, а мещанамъ староста не допущаеть.

На Суле и на Снепородьку *Гольчевщизна*.

Отъ Суды 4 мили, где Хороль речка у Пселъ упала, уходы тамъ вси теперъ на замокъ, але теперъ пусты, половинники не ходять, а мешаномъ ходити тамъ староста не дозволяеть.

На Псле уходы вси бояринъ Драбъ занялъ.

Початокъ Черкасовъ и Канева. Отъ початьку Черкасовъ и Канева уходы по всимъ тымъ рекамъ вольны были Каневъцомъ, бо яко князь великій Литовскій Гедиминъ, завоевавши надъ моремъ Кафу и весь Перекопъ и Черкасы Пятигорское, и приведши Черкасовъ часть з княгиней ихъ, посадилъ ихъ на Снепородѣ, а инъшихъ на Днепре, где теперъ Черкасы сидятъ, а Снепородцевъ посадилъ на Днепрежъ у Канева и сидячи Снепородце на Днепре у Канева, предся отъчизны свои по речкамъ инымъ Севирскимъ уходить не перестали.

Приходъ старосте з уходовъ. З уходовъ верху писанныхъ не завжды ровно, але яко коли уходниковъ много бываетъ, а яко ся з ними умовляеть, нижли поведилъ отъчичъ тутошний, Чайка бояринъ, ижъ онъ, будучи тутъ в Каневе наместникомъ отъ пана Остафья, взялъ на него одной осени з уходовъ тыхъ Сиверскихъ меду отъ половинниковъ девяносто кадей, окромъ бобровъ, рыбъ, мяса и иныхъ пожитковъ, а панъ староста теперешний поведилъ, ижъ далеко вжо того не приходить, а ижъ сее осени только полъ 4 кади меду досталося ему з уходовъ оныхъ.

Переказа уходомъ отъ козаковъ. Переказа уходомъ онимъ Сиверскимъ тыхъ часовъ деется не только отъ татаръ, але большъ отъ своихъ козаковъ, которые уставичне тамъ живутъ на мясе, на рыбе, на меду, з пасекъ, зъ свепетовъ, и сытятъ тамъ себе медъ яко дома.

Переказа отъ Копачевъ. А еще переказуютъ уходомъ инимъ таковнымъже обычаемъ копачи з драбовъ, которые по городищамъ и селищамъ онимъ ходячи, могли роскопываютъ, ищущи тамъ оброчей а перстелей, мощи погребенныхъ выкидываютъ, на помѣсту за то живымъ и невиннымъ.

Мещане... Антонъ, Козакъ Кузкевичъ, Наумчикъ, Степанецъ Купейница, Гриницъ, Каленикъ Мелниловичъ, Тишкьо, Олексей Занькевичъ,

Андрей Чоботарь, Богданъ Пискуновъ, Минякъ, Солтанъ Черемшеникъ, Степанецъ Пятигорчинъ, Олексей Опановка, Мартышко, Степанецъ, Щастный, Карпецъ, Остапко Дудиченокъ, Пронко, Черноусъ, Митько Лаптенко, Еско Макаровичъ, Масло, Сидоръ Кушънеръ, Пилипъ Вищий Степанъ Бродовичъ, Тешко Гапоновичъ, Остапко, Мафинецъ, Бунъ, Яноготко, Ходорецъ, Омелянецъ, Демидъ Жидовиновичъ, Митько Зенькевичъ, Степанецъ Воротный, Пузыниная, Климова, Занькова, Богдаревая, Желудевая, Сидко, Матвий Охромовичъ, Семенъ Выродко, Панько, Романъ, Царинъ, Иванъ Мелникъ, Конашко Скрыплица, Васко Кобатниковичъ, Яцко Чоботаръ, Лосищекъ Чемеришенинъ, Чувашъ Черемшенинъ, Пилипецъ, Санечко, Скиндиръ, Янко Пекарецъ, Мишечко, Семенецъ, Панко Мишиничъ, Иванъ Хрутокъ, Тишко Кузнецъ, Харко, Жолудъ, Андрей Жолудко, Андрейко Фусановичъ, Якулька, Котя Павловичъ, Яковъ Павловичъ войтъ, Богданецъ, Дмитръ Кипенко Олиферъ, Степанецъ Волошенинъ, Федко Мордвиновичъ, Степанъ Жигирень, Васко Третьакъ, Черторецъ Войниковичъ, Куропатина, Изноиловая, Селивановая, Кристинка, Скоцьковая, Голубина, Тимошъ Кашивъша, Сухина, Микита Пискунъ, Жчалашъ, Минько Фурсовичъ, Карпъ Мельникъ, Минко Богдановичъ, Федко Минсоковичъ, Игнатъ Волошенинъ, Алексей, Есенякъ Чемерешенинъ, Тышечко Рышаръ, Гришечко Ермолиное, Степанецъ, Матфий, Андрейко Чоботаръ, Четвертька, Матфий Григоревичъ, Дмитрець Морозъ, Дмитръ Кобатниковичъ, Яковъ Бродовичъ, Курило, Марко Чоботаръ, Матфий Бутъ, Гридко, Васко Лучъникъ, Минько Зинковичъ, Васечко Чоботаръ, Синько, Верецька, Матфий Колачъникъ, Мартинъ Пасынокъ, Иванько, Левко Бобровникъ, Саико Марвинъ, Микита десятникъ. Пищикова, Туголоковна, Ходорова, Пушъкарева, Семенова Бутлова, Дашкова Бутова.

Бояре в месте. Богущъ Некрашевичъ, Чайка, Кристинная, Андрей Богдановичъ, Микита Драбъ, Богущъ Морозовичъ, Проскурина.

Слуги замъковые в месте старые: Машунъ, Голопыха, Левко Пищиковъ, Миско, Костя Можать, Левонъ Кушънеръ, Федко Толстый, Васечко Желудко, Валентый, Хацко, Василь Козаковичъ, Гришъко Калугиръ, Заецъ.

Слуги новые. Мишгко Теребердеевичъ, Азигъ Кравецъ, Луцко Атамановичъ, Богданецъ Шестомошенокъ, Потапко Володковичъ, Гридко Колодезскій, Реляченко, Давыдъ Коваль, Олабойтишная, Иванова Вутова, Янъ драбъ шинкаръ, Яночъко, Петруша, Степанко Костырка, Пиноля Кравецъ, Бобрыкъ Кравецъ, Пацко Михеевичъ, Мысливецъ, Федко Басанскій, Толукъ Колодезскій, Пушгкаревая, Карасевая, Гринъ Бутъ, Якушъ Лиховелденко, Пантелей Толкачанокъ, Левонъ, Андрейко Чучоловичъ, Костя Станковичъ, Иванъ Бохановичъ, Петръ Важный, Себастианъ Бутъ, Стасевая, Иванъ Кривопускъ шинкаръ.

Люди монастыря Пустынского в месте. Савинцы: Богущъ Семеновичъ, Серъга, Остапко, Максимъ Кузнецъ, Микита Свиридовичъ, Яковава Сопкиная, Занько, Хома, Серъха.

Колтляевцы: Игнатъ Черниковичъ, Яцко Громановичъ, Уласъ, Сава Черниковичъ, Шартко, вдова Терлевая, Тарасъ Черниковичъ.

Телекзтимировцы: Ивашгко Атамановичъ, Макарь, Якимъ атаманъ, Павелъ, Васко Опанасовичъ, Семенецъ Катунинъ, Игнатъ, Иванъ Бононовичъ, Мацгковая.

Люди кнеини Володимировое Путигзльское. Тулибцы: Артемъ, Иванецъ Лучникъ, Радко, Ходоръ Атаманъ, Моисеецъ.

Люди пана Служгчины. Подггчи. Исачъко, Изовко, Ангтонъ атаманъ, Колобуна, Левко Пшеница, Богданцовая.

Люди князя Капустины. Вороново: Наумецъ.

Домы драбскіе. Ена драба, Макара драба, Березовскаго поручника, Теробунца, Мартына Счербатого, Карася драба, Андрей за острогомъ живеть.

А кромъ того бываеть тамъ людей прихожихъ, козаковъ неоселыхъ, а бываеть ихъ неровно завгзжды, але яко которыхъ часовъ.

Литовская метрика; книга переписей № 6, листъ 14—23.
Копія сообщена Коммисіи дгйствительнымъ членомъ П. Г. Лебединцевымъ.

XVI.

Описаніе Кіевскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

К И Е В Ъ.

За держанья князя Фредриха Пронскаго.

Замокъ.

Замокъ Кіевскій зновъ увесь отъ десяти летъ справою городничого тамошняго, пана Ивана Служьки ... з дерева соснового тесаного урубленъ: городень—133, удовъ; нѣкоторые с нихъ по 4 сажни, инѣшіе менші, вси з бланкованьемъ добрымъ, драицами не тонкими побитымъ, з помосты, з подсябитьемъ, з дверьми, а съ столбамы, где ихъ потреба.

Вежъ 15, рублены вежи совитыжи стенами, а на 6 угловъ, округло; нижели одна з нихъ на 4 углы; вси вежи з подсябитьемъ а покрьтьемъ добрымъ, з помосты, съ столбамы, съ стрѣльбамы земьными, середними, верхними и выведены дахи стѣнные повышей.

Стены з надворья обшлеплены вси глиною ажъ до бланкованья тольсто на 2 пяди, а отъ земли тольстей.

Будуване в замку. В стене замковой отъ места на подрубехъ сѣни, а светлица и комора по 3 сажни, с коморы тое светлица другая поболшѣ, противъ тое светлицы сени, а подле сени тое комора поменша.

Еще при земли светлица, а сѣни по пяти сажонъ, тамъже подле светлицы еще комора.

Шпихтиръ. Шпихтирь, где порохи салитры ховають, трехъ сажонъ, в середине обложенъ глиною увесь.

Шопа. Шопа, гдѣ дила стоять, вдолжъ десяти сажонъ, впоперекъ накрыта добре, ипжѣли нахилелися стены на сторону подпереты брусьемъ мощнымъ.

Клетн. Клетей спижарьныхъ 4 добрыхъ, пятая ветха, кухня, лазня.

Церкви. Церквей в замьку 3 рускихъ, четвертая латинская.

Зекгаръ. Зенгаръ в замку на вежи з колы и со всеми приприваи выбиваетъ 24. Зекгамистръ, который поправуетъ зекгара Якубъ пушкаръ, беретъ отъ зекгара особно съ скарбу государского 15 копъ грошей, а сукьна лупьского 5 локоть.

Колодезь. Колодезь в замьку глубины 30 сажонъ, рубленъ сколоворотомъ, накрытъ и замчиствъ, воды в немъ съ сажень.

Домы церковные в замьку. Монастыря Печерскаго дома, Пустынскаго дома.

Домы землянские в замьку. Домъ пановъ Горьностаевъ здавна, а теперь пана Ивановъ Горьностаевъже воеводы Новгородского, Домъ ротмистровъ, а десятичыхъ домковъ 30 на доле подъ замкомъ, замьковогожъ будованья стайня, а броваръ съ светлицею.

Броны. Броны до замьку две з башьтами под вежами. Одна в мocy воеводной, другая в ротмистровой, за ключами ихъ, фортка куместу за ключемъ городничого, а замькнена завьжды, такъ в день, яко в ночи.

Млынъ. Подъ замкомъ на речце Кудравцы ставокъ и млынъ, а мелеть на замокъ только,

Мостъ. Мостъ предъ броною Драбьскою добръ зъ узводомъ на ланцугахъ двухъ, а робать мостъ тотъ люди митрополю Спасские з Печерскими по половине.

Гора замьковая. Гора замьковая высока досыть и прикра, низъли близко иньшие горы, такъже высоки.

Отъ полуночное стороны за броною Воеводиною прилегла гора, на ния Щиковица, з которое видно все посередъ замьку черезъ стену, бо гора замьковая с тое стороны похила на долъ, а въ середине вышша низъли по краемъ, а такъ потреба тамъ впоперекъ замьку тарасу, который бы щитилъ отъ горы оное Щиковицы.

А з другое стороны, отъ полудня за Драбскою брамою только черезъ ровъ, где можетъ человекъ каменемъ з руки докинути, по конецъ мосту прилегла гора, на имя Клинецъ, ровна зъ замъковою.

А другая тамъже подалей вышъла, на имя Вдыхальня, але та остра, можетъ быти унижена копаньемъ.

А еще с третее стороны, отъ заходу сонца, отъ церкви святого Спаса, гора висока также яко замковая.

А почала замковая рисоватися на трехъ мѣстахъ, а звѣща на одномъ мѣстцы отъ поля яма не мала вырыта плыненьемъ песку з водою дождевою, а такъ потребуеть тамъ гора тамованья безъ мешканья.

По горе той замковой траву з тое стороны, што отъ мѣста, окошиваютъ и дорогу отъ мѣста до брони воеводиное, зимѣ ступени вырубиваютъ, направляютъ мешчане.

Бронь замковая: Дело спижаемое вдоль 11 пядей, Куля около на пядь и на 3 пальцы. Ложе и кола подъ нимъ окованы добре.

Дело спижаемое вдоль полъчетвертьнацать пядей. Куля до него тольковажъ, яко до первого. Гербы на немъ: погоня а орель, число на немъ по латине 1506. Ложе, кола окованы добре.

Дело спижаемое вдоль полъдесяти пяди. Куля до него около полъдесяти пяди. Гербъ на немъ орель, число 1506. Ложа, кола окованы добре.

Дело спижаемое вдоль 13 пядей. Куля до него около на пядь. Гербы на немъ: погоня, орель, число по латине 1529. Ложе и кола охованы добре.

Дело спижаемое таковоежъ, вдоль 13 пядей. Куля около пяди, гербы погоня и орель. Число по латине 1529. Ложе, кола охованы добре.

Дело спижаемое вдоль 12 пядей. Куля до него з гусиное яйцо, гербъ орель, число латиноюжъ 1525, ложе, кола окованы добре.

Дело спижаемое вдоль полъ 13 пядей. Куля з гусиное яйцо, гербъ орель, число латиною 1524. Ложа и кола окованы добре.

Дело спижаемое вдоль 13 пядей, куля до него побольшая гусиного яйца, гербы, погоня а орель, число латиною 1529. Ложе: кола окованы добре.

Дело спижаемое вдоль пол 15 пяди, а куля до него побольше

гусиного яйца, гербъ орелъ, число латиною 1525, ложа, кола окваны добре.

Дело спижаемое пол 12 пяди вдоль, куля большъ гусиного яйца, гербъ орелъ, число латиною 1525. Ложе и кола окованы добре.

Дело таковоежь яко вышнее, одное формы по 12 пяди, куля большъ гусиного яйца, гербъ орелъ, число латиною 1525, ложе и кола окованы добре.

Дело спижаемое пол 7—пяди, куля около на дви пяди и на 3 палцы, ложе под нимъ оковано, на колахъ окованыхъ.

Дело спижаемое, вдоль пол 15 пяди, куля зъ яйцо гусиное, гербъ орелъ, число латиною 1524, ложе, кола окованы добре.

Дело спижаемое вдоль 13 пяди, куля зъ гусиное яйцо, гербы погоня а орелъ, число латиною 1529, ложа кола окованы добре.

Дела два спижаемыхъ. Старыхъ вдоль оба по 7 пядей, куля до обоохъ одное меры, около на две пяди и на 3 палцы.

Дела два спижаемыхъ, оба одное формы, вдоль по полъ 13 пяди, куля зъ яйцо гусиное, гербъ орелъ, число латиною 1524, ложа и кола окованы добре.

Дель железныхъ серпентиновъ 11 долгихъ по пол 9 пяди, кромъ формъ, куля до нихъ з кулакъ. Ложа окованы на колахъ простыхъ, а иныя на столбехъ, а одинъ з тыхъ серпентиновъ опущонъ, формы до него нетъ,

Киевъ железныхъ, з которыхъ стреляють 8, гаковницъ осмьдесятъ и две.

Порохи. Пороху делного або пушечного 3 бочки, 15 фасокъ; пороху гаковничного 3 бочки и полъ 3 фаски; пороху ручничного полъ 5 фаски.

Салетра. Салетры 2 бочки полныхъ, а третья третью частью не полна.

Сира. Сирь 2 бочки полныхъ, а третее бочки третей часть.

Куми. До дель вышей писанныхъ куль железныхъ, оловомъ облитыхъ, шестють и осмьдесятъ, а не облитыхъ 8. Каменныхъ куль сто безъ одное, куль серпентиновыхъ каменныхъ 17, куль гаковничныхъ

железныхъ, свинцомъ облитыхъ двесте и 40, шроту железного на були не обливаного полтора ста.

Свинцеъ. Свинцу полчетверты свинки, а каждая с нихъ чотыромъ молодцомъ у знимокъ, а малыхъ штукъ полъсвиньковъ 3.

Железо. Шынъ двесте и сорокъ, склюты 4, просеки чотыри, жолобковитыхъ пилы 2, свердловъ 5, долото 1. Железа отъ дѣлъ 6 штукъ, рефъ 6, сердечьники 4, колець 5, круковъ 5, гвоздья кгонтоваго 3 фасечьки, ланцухъ до колодезя сажонъ 32, мождери спижаныхъ 4, толъкачи до нихъ железные 3.

Камене на бланкахъ, а колодины и вода. Камене, слоны, а колодины ку оборове на бланкахъ и вежахъ, и воду держати повинны тамъ мешчане вси, яко господарские, такъ церьковьные и земьанские.

Пушгъжари. Станиславъ Масаръчикъ пушгъжаръ беретъ на годъ 12 копъ грошей, сукна луньского 5 локоть. А особно для оправованья рывъ, або лотоковъ замъковыхъ биралъ тотъ Станиславъ пушгъжаръ на годъ по 3 копы грошей, кгда пильновалъ лотоковъ тыхъ.

Якубъ зекгармистръ и пушгъжаръ беретъ на пушгъжарство 15 копъ грошей и сукна луньского 5 локоть, а на зегаръ—яко вышей написано. Валентый беретъ 15 копъ грошей, сукна луньского 5 локоть, таковъницы оправуетъ железомъ замъковымъ. Павелъ Русинъ беретъ 15 копъ грошей, сукна луньского 7 локоть, даетъ на годъ 15 каменей пороху съ салитры и серки замъковое. Павелъ Немець беретъ 15 копъ грошей на годъ, сукна луньского 7 локоть, стрельбы только пильнуеть.

Живгъность. В свирне жита бочокъ солянокъ двесте и чотыри, мяса свиного згнилого, што и собаки не едятъ, порышилося, в громаде лежить, з возъ на одинъ конь.

Цегла. Цеглы на потребу замъкову зготованое, выпаленое, передъ мѣстомъ, подле острогу, близко Днепра накладка шопы полъна, вдолжъ шопы тая 19 сажонъ, а въ ширьки полъ 4 сажня, у вышгъжки чловѣка стоячого и двухъ пядей. А въ другомъ мѣстцы, такъже подле тое шопы, в цегельницы, накладка цеглы выпаленое, вдолжъ цегельницы 14 сажонъ, а въ ширьки цегельница тая 20 сажонъ, а въ вышгъжки двухъ сажонъ, а то и з тою цеглою сумуючи, которая у печи выпалена вже,

а не выбрана. А непаленое цеглы сухоежъ 11 громадъ або стырѣть под дахомъ, тамъже въ цегельни.

Сторожа замъковая. У воротъ замъковыхъ Воеводинныхъ стерегутъ сторожи два, наймають ихъ мещане, даютъ имъ на годъ 6 копъ грошей, а въ другихъ воротъ замъковыхъ Ротмистровныхъ стерегутъ драби по 10 чоловиковъ уставичѣне, в день у броне стоячи, а въ ночи по бланкахъ ходячи и кличучи.

Сторожа местъкая. У воротъ остроговыхъ наинують сторожовъ мещанежъ з доходовъ местъскихъ.

Сторожа польная. Сторожу отъ поля на валу у воротъ Золотыхъ повинни держати мещанежъ, а теперъ сторожи тое у воротъ Золотыхъ нетъ, а даютъ мещане сторожовъщины тое воеводе на годъ по 15 копъ грошей.

Присудъ местъскій. Справуються мещане правомъ немецкимъ, Магдеборскимъ, передъ вradoмъ своимъ местъскимъ.

Служба и повиноваство мещанская. Повинни мещане на службу военную ездити збройно при воеводе, яко вышей писано есть, а сторожу замъковую у воротъ Воеводинныхъ, а местъскую у воротъ Остроговыхъ, а отъ поля на валу у Золотыхъ воротъ; а колоде и камень в замъку на бланкахъ ку обороне и воду для потреби замъковое держати и дорогу з места до замъку до воротъ Воеводинныхъ по горе, ступени по ней рубаячи, напировати и траву по горе той, противъ-ку своихъ обланокъ, где осядають, косити, острогъ около места робити.

Доходы местъские. Беруть мещане на ратушу отъ шинкованья горельки, отъ воскобойни, отъ ведеръца, котрымъ медъ прѣсний ираруть, за все тое на годъ по шести десяти копъ грошей. Еще приходитъ имъ на годъ по 3 копы грошей, а часомъ большъ з рядовницъ, кто на местъской земљи чий чоловикъ подданный сядетъ, каждый на ратушу по 4, або по 5 грошей, то учинитъ часомъ о две копы грошей. Выдаютъ мещане доходы тые на сторожи, на кликуна и на листра.

Помирное. Помирное отъ збожья идеть на кляшторъ тамошній костела святое Троицы.

Доходы воеводины. Мыто. Купцы, приездные в Кіеве дают воеводе мыто головное отъ копы по 2 гроши. А которые на Вышгороде ходятъ землею або водою, тие даютъ отъ копы по 4 гроши.

Корованъ. Кгды купцы чужоземцы идутъ в корованехъ з Турковъ, з Орды, або з Москвы, даютъ воеводе мыто головное отъ копы по 2 гроши, а ктому поклонъ по доброй воли даютъ, з Турковъ идучи речами едвабными, а з Москвы собольми и иными товары тамошними.

Мыто отъ резниковъ. Резники даютъ на замокъ отъ каждое яловицы по грошу.

Мыто рыбное. Уходники: Мозырцы, Могилевцы, Рогачевцы, Речичане и иные чужоволостцы, которые рыбу ловятъ ниже Кіева, тие вси; идучи назадъ у верхъ, даютъ у Кіеве воеводе мыта десятую рыбу, або, не хотячи перечисляны, а перекладана рыбы, ино даютъ з комаги каждое за то по шести, по семи, або по осми, а иные по 10 копъ грошей, або яко уеднаеть, а бываетъ комагъ о колько десять одное осени; а на торгъ отъ рыбъ свежихъ и вялыхъ мыта на воеводу также десятая рыба; отъ солонныхъ отъ боцьки по 3 гроши; отъ осетровъ десятый осетръ; а кгды десять осетровъ не будетъ, тогда спина с каждого; отъ боцьки осетрины по шести грошей, а белуга на воеводу идетъ вся.

Подужное, а обвестка и поветница. Кгды которые чужоволостцы зъ заполя, або отъ кулькольвекъ привозятъ на торгъ муку, соль, жито, або якое кольвекъ збожье, даютъ на замокъ подужного отъ воза по полтора гроша, а обвестки по грошу, а отъ меду отъ кади каждое отъ века поветницы по грошу.

Мыто соляное. Кгды соль идетъ з низу, даютъ з каждого чозна мыта на замокъ по каменю соли, а белое соли, которая черезъ Подолье приходитъ, з воза великого и малого по триста головажекъ.

Обвестка отъ козаковъ. Козакъ, або який кольвекъ гость, хто до Кіева з верху, з низу, або зъ заполя приедеть, повиненъ дати каждый обвистки наместнику воеводиному грошъ.

Бобровые ионы. Которые кольвекъ уходники ходятъ на бобровые

гоны по Днепру, а по Ръси, по Удаи и по иныхъ рѣчкахъ, тые дѣлать бобръ улову своего з воеводою на полы.

Подачки и службы ремесниковъ. Ремесники в месте дають воеводе каждый з нихъ на годъ о Божьемъ Нароженъи коладки по 2 грошей, а к тому лутъники по луку доброму, чеботари по паре ботовъ, ковали по сокире, стрельники по 10 стрелъ, рышари, кушънери и кравъцы робять воеводе даромъ, што роскажеть.

Канъцизна. С корчомъ платъ идетъ на воеводу, въ которой корчме шинкують пиво одно, або обое: и пиво, и медъ, с каждое однако по две копе грошей и по 4 гроша и по 2 пенязя, еособно отъ вару каждого по грошу. Сего году корчомъ было 58, а с тыхъ 8 вольныхъ.

Мещане, которые подъ местскимъ правомъ сядять дома своими. Сафонъ Степановичъ, Васко Черевъчеевичъ, Сень Цивлинъ, Сергей Степановичъ, Дмитръ Понамаревичъ, Ермакъ Воскобойникъ, Еско Черевъчеевичъ, Федко Артимовичъ, Федко Черевъчеевичъ, Чурбиное, Карпъ Жолнеровичъ, Пронъ хромый, Зѣвко Ецыничъ, Иванъ Вуковичъ, Степанъ Пиво, Богданъ Толкачъ, Меньшій Лошкиничъ, Иванъ Чорный, Опанасъ Егуповичъ, Каспаровое, Олексѣй Четвертникъ, Сунруновая, Кашътовътъ, Панько Ивановичъ, Хома Стопинъ, Богданъ Порисукровичъ, Федько Широковичъ, Моляня, Уласъ Котъ, Яцько Рутевичъ, Петрокъ Лявнинъ, Мойсей Бражникъ, Малинь Ходковичъ, Василь Кривый, Иванъ Кругликовичъ, Семень Малешковичъ, Писара кестъского, Молашко Кулеовое, Каленикъ Плекановъ, Анъдрей Мозиревичъ, Семень Сверцзовичъ, Хурсъ Микуланъ, Онопрей Уласовичъ, Носвицкая, Иванъ Литвиное, Ходька Кобийзевичъ, Уласъ Чеботаръ, Иванъ Турчиновичъ, Васко Евтуговичъ, Семень Навейко, Романъ Чорболитинъ, Матфей Полешъко, Гавърило Игуменъ, Петрокъ Клетнискый, Федко Хвлятовъ, Еско Немиринъ, Доромъко Крошнинъ, Василь Кликовичъ, Юрко Климовичъ, Семень Боярищвинъ, Васко Ходковичъ, Яковъ Мелешковичъ, Андрей Кривый, Сторожовъ, Гавърило Щоглинъ, Иванъ Коверзенов, Наумъ Черниговецъ, Овѣдутья, Скаговъ, Василь, Кривый, Ничипоръ, Иванъ Бесовъ, Митко Полоцко, Харматъ, Митько

Уласовичъ, Зубца Мишквичъ, Макаръ Осташковичъ, Попляшня, Семенъ Бобривичъ, Черъбасъ, Степанъ Мелешковичъ, Федоръ Дормолей, Кузминъ Долгинъ, Богданъ Потаповичъ, Хвица Кобызевичъ, Олексей Опалихинъ, Денисъ Свидоръ, Чоръновинъ, Павелъ Мачохинъ, Онопрей Лобъковичъ, Митько Жировичъ, Иванъ Чорболитинъ, Иванъ Мачохинъ, Симоновъ, Проконъ Ложънинъ, Иланъ Кривый, Семенецъ, Иванецъ Сысоенковичъ, Дмитръ, Демида Першковичъ, Митько Шеколъ, Гришко Нестерова, Мишунъ Колачникъ, Мартиновъ, Иванъ Курникъ, Степанъ Рагулинъ, Митко Хрыпковичъ, Василь Товъстий, Савъкинъ, Иванъ Стадникъ, Андрей Турчиновичъ, Федко Шепъвалъ, Гавърило Осташковичъ, Василиса Кулевова, Степанъ Познековичъ, Богданъ Левончикъ, Иванъ Шеколъ, Гришко Мелешковичъ, Навишко Каневецъ, Марья Воронъцова, Дашкова, Яцко Комънолдеенко, Яцко Шарпинъ, Тишко Купренокъ, Семенъ Игнатовичъ, Евъхимъ Уласовичъ, Каленикъ Плотниковичъ, Максимъ Кобаковичъ, Федко Кушънеръ, Лукъянъ Булкевичъ, Иванъ Бурий, Яцко Матюшъковичъ, Васко Скилевичъ, Иванъ Плешконовичъ, Олексей Чорболитинъ, Еско Полушковичъ, Иванъ Кошъкодавъ, Сошко Кулюбакинъ, Сисоя Ходорова, Семенъ Конашъковичъ, Пашъко Ларукинъ, Максимъ Войтъ, Гришко Патковичъ, Богданъ Маликовичъ, Сисой Хромый, Занъко Воробъевичъ, Гавърило Ровъ, Кондратъ Толпыкинъ, Пашъко Вертоголовъ, Фодко Калеченъ, Митко Пилецкого, Тарасъ Чорный, Илья Орменинъ, Ельбей Орменинъ, Тереховъ Борисовичъ, Васко Щуровъ, Вруханъ Пашковъ, Хрохъ Малышенокъ, Ониско Проселковъ, Митко Ивашень, Ходоръ Винникъ, Просца Матвеевичъ, Киркоръ Одырковичъ, Мородинъ Орменинъ, Гридко Порошинъ, Богданъ Толпыкинъ, Овсянинъ, Копитко Убогий, Манковъ, Мини Моликовича, Богданъ Пацковичъ, Вацуръ Поповичъ, Федко Серъкизенъ.

Мещане замъковы. Яковъ Кушънеръ, Данило Карътавий, Домъ пана Тишинъ, Олексей Кравецъ, Вороша, Олексей Чоботаръ, Макаръ Борисенокъ, Лесуновъ, Денисъ Пашень, Супронъ Кола евскій, Митрошъко, Янъ Панъковичъ, Васко Мазупинъ, Оксюта, Игнатъ Рыболовъ, Сидоръ Чоботаръ, Ходоръ Вороховичъ, Шацранъ Мелеховъ, Шульги-

ное дождь, Плотницкая, Глебо Дудникъ, Омелянъ рыболовъ, Марко Засковичъ, Осташковъ дождь, Одорья, Медведевича дождь, Петръ Чоботаръ, Федко Рымаръ, Семень Корытко, Еско, Гридко Бобровникъ, Шавулинъ дождь, Пилипъ Чоботаръ, Максимъ Молашченко, дождь Стружкинъ, Малына Борзукъ, Еско Пострыгичъ, Беликъ Сокольникъ, Меделевая, Марья, Кузма Захарченко, Ониско Бондаръ, Пашечко Лучникъ, Павелъ Седелникъ, Иванъ Протникъ, Иванъ Моксакъ, Василь Кравецъ, Занко Чоботаръ, Нагасаевъ дождь, Толстоуховая, Семень Ныбыльскій, Данило Помело, Моисеевъ, Богданъ Москаль, Нестя Скрыпичина, Каленикъ Севърукъ, Хрыпковичъ рыболовъ, Тишковая Клепцовая, Денисъ Седелникъ, Романецъ Кравецъ, Гришко Кузнецъ, Шостакъ Пострыгачъ, Петръ Товъстоголовъ, Черкасовъ дождь, Василь Вилневецъ, Мишица Кушнеръ, Яковъ Замочникъ, Мишъко Козель, Милоха вдова, Иванъ, Калачникъ, Матфей Пастухъ, Гарасимъ Шепеленокъ. Титкова, Опанасъ Москаль, Гришилнее дождь, Макаровъ, Сошъко Крывопускъ, Сеньчило, Иванъ, Тишко Вороховичъ, Еще дождь в Остафия, Кузма Рыболовъ, Гришко Раньковичъ, Гридко Колесникъ, Тишъко Бобъко, Уласъ Чоботаръ, Васко Хромий, Остреченокъ рыболовъ, Хомица Севърукъ, Жданъ Чоботаръ, Скоковъ дождь, Обышка плотникъ, Иванъ Носъ, Богданъ Хмеловичъ, Игнатовникъ дождь, Степанъ Пострыгачъ, Попада Опанасевская, Якубъ Владышовъ дождь, Охъремецъ Лучникъ, Милько Лучникъ, Иванъ Мочулко бражникъ, Мишко Арустенокъ, Левашъко Бобровникъ, Семень Жадановичъ лучникъ, Пилипъ Оплачъкинъ, Охъматъ Севърукъ, Охъремъ Севърукъ, Иванъ Себастьяновичъ Севрукъ, Ива Демидково дождь, Евсей Крывопускъ, Гришъко Кушнеръ, Ева Тумашкова дождь, Ельбеевъ дождь, Киръкора зятя есть дождь, Гришъко Носовъ дождь, Макаровое Толъмачовое два домы, Гришъковъ Мелниковъ, армениновъ дождь, Опалихиное дождь, Яцко Козаченокъ, Курило Гребушкинъ, Микитино дождь, Еско Хорошъченко, Тарасъ Лучникъ, Ермолинъ Кузнецовъ дождь, Федко Ивасковичъ Лучникъ, Гришъко Стрелецъ, Онаня Станскій, Иванъ Мотыничъ Севрукъ, Карой Севърукъ, Подскарбеева корчма, Щасного Пещика дождь, Еско Кравецъ, Семень Хоминъ, Богданъ Семовое зятя, арменинъ. Хатковъ дождь, Бог-

дановое Толмачовое домъ, Федоръ Пуньчукъ, Павелъ Балыка, Василецъ Лучъникъ, Чишовое домъ, Дмитрокъ Кузнецовъ, Петръ Левъковичъ лучъникъ, Тишъко Лучъникъ, Пашечко Лучъникъ, Томило Севърукъ, Мишъко Севърукъ, Шкода Севърукъ и Томило Севърукъ, Миколай Дуботолка, Потапъ Золотаръ, Грин Кушнеръ, Иваниса армениновъ домъ, Лобковъ домъ, Каспоръ арменинъ, Орменскаго попа домъ, Пятница Чухистиное домъ.

Мещане Бискупные. Степанъ Воскобойникъ, Олексецъ Воротный, Семеневецъ, Иванъ Коротевъскій, Степанъ Булысенокъ, Олешъко Щапранъ, Пашко Мельниковичъ, Милко Церковичъ, Карпъ Лапехавъ, Короненецъ рыболовъ, Гавъриловая, Гринъ, Мишко Воскобойникъ, Брисъ Корочевъскій, Чепъкатовая, Никонъ Рыболовъ.

Мещане монастырскіе а Софейскіе. Домъ свѣтлаго Николы Пустынскаго. Домъ Печерскаго монастыря. Печерскаго: Василь, Гавърило, Василь, Хилько, Децко, Степанъ, Усутко, Гринъ Уласикъ, Онисъко Оловянка. Софейскаго — Семенъ Василь Рыболовъ, Арътемъко Хромый, Хома. Никольскіе — Цопка, Мишъко Шевърукъ, Кузьминая.

Мещане Землянскіе. Пани Каташовое домъ, чоловика ее Олексей домъ, Яковъ Макидоновое мужъ, Конъдратъ Данъковичъ, Семенъ Ларионенко, Прис пани Каташовое, Пани Городничого кравцовъ домъ. Пыжъ князя Сенскаго, Гридъ Сенскагожъ. Логвинъ Сенскаго, Митько Скургренокъ, Боярский. Евхимъ Тишинъ чоловикъ, Кузма Четвертакъ. Омельянъ Лосникъ, Олексей пана Тишинъ, Супронъ Бояръскій Отрохимъ Боярский. Гринъ Рудый. Дублянское домъ. Левонъ пановъ Горностаевъ. Василь Гречишъникъ Боярский. Домъ Анъдреевъ, Оцковича боярина домъ. Наместъника теперешънего киевъскаго Семеновъ. Нашъко Мозырянинъ, Мишко пана Тиши. Сукъянецъ Логвиновъ сынъ. Пана Ивана Вялковича домъ. Степанецъ Буцъ, Суриновича Иванъ Чорный. Сириновича, пана Тимохинъ домъ. Пани Проскуриное домъ. Терешъкова вдова, Павъшича, Ерменина Пилиповича.

Жолънеръскіе дома в мѣсте. Ляха Стасевъ домъ, Клопоцъко домъ, ротмистровъ домъ, Ляха Маръжовъ домъ, десятника Лаврина два дома, Жука Матруны домъ, Ирика домъ, Уксяна Свечечица домъ,

Ершовъ домъ, Барътошъ Ляхъ, Кановскаго домъ, Юрко Вильковое, Лукаша домъ, Кучинскаго поручнаго домъ, Сташовскаго домъ, Яна Ляха домъ, Антоновича домъ, Арганистовъ домъ, Ляха Терликовскаго домъ, Луцинтъ домъ, Шуиьевъ домъ, Шинька Ляха домъ, Яновъ Случониновъ домъ. Сарафена домъ, Янъ Слесарь, Мацко Носачовникъ, Якуба Грынальи домъ, Якуба Пидурна домъ, Платнеръ Гришко, Зарецкого домъ, десятника Перебыловскаго домъ, Джаровскаго домъ, корчма Преварова, Носка Кравца домъ, Марьтина Следовъ домъ, Каспоръ ротмистровъ стрелецъ, Якубовъ Зекгармистровъ домъ, Валентого домъ, Сорко Литвинъ, Андрея Захаровскаго домъ, Пидковского десятника домъ, ротмистровъ домъ.

Цоповскіе дома в мѣсте. Пречистенскаго домъ, Никольскаго, Дешидовскаго, Оскресенскаго, Никольскаго, Набережскаго, Спасскаго, Борисоглѣбскаго, Белицкого, Рождественскаго, Опанасевскаго. Домовъ в мѣсте, кромя церквей а пшитаевъ рускихъ, лядскихъ, ормянскихъ полѣнятаста.

Винницы. Винницы 2, одна передъ замкомъ на горе Шиковицы, другая на горе Вышгороде. Оправуетъ тую на Вышгороде виноградиникъ съ села Петровецъ Левонъ Миланъ, але пожитку з винницъ тыхъ мало, не вытискають вина, ягоды тамъ бывають.

Села Замковыя: Село *Демидовцы* 4 мили отъ замку, людей 16 чоловековъ: Семень Микитовичъ повиненъ на замокъ давати каждого году колеса, а самъ орати 3 дни. Хведець Хорошкевичъ, а Иванъ Кончаковичъ тые служить коняно, ездить на войну и на всякую дорогу при воеводе и при вряднику его. Яковъ Хорошъковичъ ореть на замокъ на лето 3 дни и десять на церковь тамошнюю, пол стога сена. Василь Ивановичъ даетъ на замокъ ведро меду, а ореть 3 дни. Олексѣй Семеновичъ ореть на замокъ 3 дни, и даетъ на церковь тамошнюю 3 ведеръца меду. Степанова Кончаковича ореть 3 дня, а даетъ меду кадъ. Каленикъ Мехедовичъ, ореть 3 дни, а даетъ полъ стога сена, то есть 5 возовъ. Михалъ Хорошъкевичъ ореть 3 дни, а на церковь тамошнюю даетъ 2 ведерца меду, а тыхъ ведерецъ 15

въ кади. Михалець Микитичъ ореть 3 дни, а дасть стогъ сена, то есть 10 воз дасть на замокъ, а на церковь тамошнюю кадъ меду.

Петровцы. Село Петровцы на Днепре отъ замьку у верхъхъ 2 мили. Атаманъ Микита Вареникъ дасть на замокъ меду полтрета ведерьца, которыхъ в кади 15 входить, а грошми по сороку грошей, стогъ сена, то есть 10 возовъ, пять возовъ дровъ, а четыре дни ореть, а десять копъ жита, або ярины на замокъ жнеть, а на церковь Возвиженья Честного Креста 12 ведерець меду, ледъ на замокъ прячетъ. Мишко Морьжубевичъ, дасть и служить по тому якожь отаманъ. Опанасъ Семибоковичъ дасть на замокъ пять ведерець меду, сорокъ грошей, стогъ сена, пять возовъ дровъ, четыре дни ореть, а десять копъ жита або ярины на замокъ жнеть, ледъ прячетъ, а на церковь Возвиженья Честного Креста десять ведерець меду, а на святого Николы Межигорского у Петровцохъ чотыри ведерець меду дасть. Митько Некрашевичъ дасть на замокъ полъ кади меду, а 2 гроши на яловицу, а полътрета воз дровъ, два дни на замокъ ореть, ледъ прячетъ, а пять копъ жита або ярины на замокъ жнеть, сена полъ стога. Гаврило Малышковичъ дасть на замокъ полъ стога сена, то есть пять возъ, у ловы идеть со всеми с тыми людьми, што у верху написано, где воевода поедеть. А на Печерский монастырь дасть три ведерьца меду, пятьдесятъ грошей, а тивуну Печерскому, который данъ выбирать, два ведерьца меду, а на Николы светого Межигорского у Петровьцахъ два ведерьца меду, а на светого Михаила Выдубицкого дваждъ ведерца меду. Ходоръ дасть на замокъ стогъ сена, пять возовъ дровъ, а чотыри дни ореть, а десять копъ жита або ярины на замокъ жнеть, ледъ прячетъ, пять грошей на яловицу, а на монастырь Борыса и Глеба дасть кадъ меду. *Омельяновщина* пустовъщина. С тое потомужь прихоживало, якъ и отъ Ходора. Василь Федоровичъ взялъ пустовъщину на имя Оникіевъщину, а маеть седети на слободе еще годъ, а коли выйдеть слобода, маеть давати на замокъ по 8 грошей, а по полътрета ведерца меду, а по полътрета гроша на яловицу, а по 3 воза дровъ, а по полъ стога сена, а по два дни орати, и пять копъ жита жати, ледъ

прятати, а на светого Николы Межигорьского у Петровцахъ четыре ведеръца меду, а на монастырь Чесного Креста чотырижъ ведеръца меду. Митько Дынченкокъ на воли седить и еще до году седети маєть, а коли высидить, маєть давати на замокъ по полъ кади меду, по полъ-третя воза дровъ, по полъ стога сена, а на яловницу по полъ 3 гроша, ледъ до замъку прятати, два дни орати, и жати 5 копъ збожъя. Левонъ Миланъ виноградникъ заведеать виноградъ у Петровцахъ на замокъ, а даеть у Петровцахъ на церьковъ светого Спаса пять ведерець хеду; у ловы ходитъ. Прихожие: Иванъ Улазь, Гриштько Богдановичъ, Костюкъ, Омельянъ, Карпъ Миланевичъ, Семень Оленевичъ, Ходоръ, тые ничего не дають.

Тые веръху писаные люди винны неводъ стягнути воеводинъ на озере замъковымъ, у Петровцохъ, на косарей, а у ловы у свое отчизныне у Петровцохъ ку воеводинские тамъже, и къ потребомъ за Десну у ловыжъ при воеводе и при его наместнику ходити.

Повинны тежъ подъводу конную и воеводиную давати, а воевода уставилъ имъ новину: нажате имъ молотити збожье, платячи имъ по полугрошу отъ копы, а приганять ихъ жати, орати большъ, нижыли повинность ихъ, и за то ихъ робить быдло свое, повинны нажати имъ, настъвити и кормити сеномъ ихъ (sic). А надто почаль такъ третий годъ брати отъ нихъ з дыму по курицы а по 10 яецъ, чого передъ тымъ не бывало.

Лутава. Село Лутава в десяти миляхъ отъ Киева, а отъ Остра у версте, на реце Десне, домовъ 12, на имя: Атаманъ Улазь, Исакъ Касменокъ, Семень Денковичъ, Миѣита Мыштьченкокъ, Остапъ Оксеевичъ, Сидоръ Левъдиковичъ, Каленикъ Созоновичъ, Остапко Супроновичъ, Федко Ивановичъ, Монсий Грыдковичъ, Мехедъ Кузминичъ, Никита Совостановичъ.

Дають на замокъ Киевский хеду полъпяти кади, кунцы 2 по полъ 8 грошъ, гоны бобровые на воеводу, озеро уступное з Десны волочать они воеводежъ неводомъ его и рыбу ему зъ озера того, уловивши, отъвозять до Киева. Езъ тамъ изъ Десне, а хто забъеть, даеть на замокъ белугу каждую, осетра десятого, а белая рыба вся тому,

кто ездѣ бѣетъ. Повинни тежѣ на годѣ день одинѣ у серенѣ ходити на рѣтахѣ у ловы воеводе.

Села на Днепре: Незводичи, Погребы, Милославцы. У Вовруцкой волости: *Заушане*; а за Днестромъ на Трубежи: *Борговицы, Иванковцы* зъ *Острое Луки*.

Села монастыря Печерского. Село *Навозъ*, человекѣвъ 44, дани с нихъ 11 копѣ грошей и 13 грошей, меду ведерецъ 130. Село *Мнесо*, человекѣвъ 6, дани 4 копы, 26 грошей. Село *Кидень*, человекѣвъ 3, дани 16 грошей. Село *Сороковичи*, человекѣвъ 10, дани двѣ копе, пятьдесятъ 2 гроши, меду 20 ведерецъ и полъдевята ведерца. Село *Глубово*, человекѣвъ 11, дани 5 копѣ грошей 6 грошей, меду 20 и полъ 5 ведерца. Село *Ошитковичи*, человекѣвъ 7, дани 3 копы, грошей 16 грошей и шесть пенезей, меду 35 ведерецъ. Село *Новосельки*, человекѣвъ 2, дани полторы копы грошей и полътретя гроша, меду 15 ведерецъ. Село *Тарасовичи*, человекѣвъ 6, дани 3 копы грошей и пятьдесятъ грошей, меду ведерецъ 14. Село *Сваремъле*, человекѣвъ 7, дани 2 копе грошей, 24 гроши, меду ведерецъ 22. Село *Держичи*, человекѣвъ 8, дани медовое 16 ведерецъ. Село *Серки*, человека 2, дани медовое 6 ведерецъ. Село *Осарыччи*, человекѣвъ 2, меду даютъ 8 ведерецъ. Села по Тетереви: *Вышевичи*, именье *Шибеное, Забудчи* звоеваны тыхъ часовъ отъ Татаръ. Село *Слободка* на Десне, человекѣвъ 14, дани медовое семьдесятъ и девять ведерецъ. Село *Дубечина*, человекѣвъ 7, дани медовое пятьдесятъ и девять ведерецъ. Село *Погребы*, человекѣвъ 4, даютъ кунницы 24 гроши.

У Могилевской волости два дворъцы: на нихъ *Печерское*, а *Барсуковичи*, тамъ огородниковъ 10, робятъ пашьни огородниками тыми а наймитами. Подле монастыря 18 человекѣвъ, которые на кунницахъ сидятъ, даютъ на годѣ вси 13 кунницъ, за каждую кунницу по 12 грошей, а на толоку ходятъ по доброй воли на монастырской страве.

Тамъже подле монастыря людей служебныхъ: 14 человекѣвъ, которые даютъ дрова, борыщъ, лыка.

Еще тамъже подле монастыря десять слугъ, которые на войну при воеводе ездятъ.

Доходы митрополитовы. Меду приходитъ 19 кадей, грошей 9 копъ и 50 грошей. Жуинъ село господарское на Десне, на митрополита 6 ведеръ меду з него хаживало, а теперь приверънено к Остру.

Села митропольские. Село *Богриновъ*, въ томъ селѣ было 15 служобъ, теперь пусто лежить.

Села, съ которыхъ выходило слугъ панцеръныхъ на службу господарскую.

Село Куликовъ, село Попадичи, село Рословичи, село Ляшковичи, село Юрьевичи, село Невеселово, село Иванковичи.

С тыхъ селъ выходило люду панцерного на службу господарскую 146, а теперь тые села пусты вси.

С селъ полныхъ: с Кривого, с Ходорькова, и з Сокольчи дани хоживало 3 кади меду, нижили запустили отъ давньныхъ летъ.

Што на монастыри. Монастырь былъ светое пречистое *Гнилецкий* и тому монастыру озера и сеножати бывали, нижили отъ татаръ запустили и гонны бобровые. С тое пустотины выежъчаетъ слуга панцерный одноконь на службу господарскую.

Монастырь слыветъ *Зарубский* светое Пречистое, и тому монастыру бывала такъже пашня борътная земля, озера, бобровые гонны; теперь пусто одно одинъ черънецъ стережеть для пожару.

Монастырь слыветъ *Выдубицкий* светого Михайла, што съ троха пожитку черънцомъ, а митрополиту нѣтъ.

В Києве Городищи старомъ, которые люди митропольские сидятъ, тие службу земскую господарскую его милости служить, якъ который можетъ, бо отъ татаръ завоеваны.

А въ городе с тими слугами церъковными, которые в старомъ Городищи сидятъ, повиноватство ихъ на варъту городенъ своихъ в замьку, для обороны: колоды, колье, камень на городнехъ мети и воду ставити, а лето гору окошавати около городенъ своихъ. Тыхъ же людей повиноватство: замъковый мостъ мостити по половине изъ архимандритовыми людьми.

Салища и Стебецкого пустотину *Раховскую* Васильку Панъкевичу на службе митрополитъ далъ,

Село *Михалчи* служба 1, дано слуге церьковному Матееу Мильковичу с данью у *Завсмаха*. В томъ же селе человекъ приходный данъ томуъ Матееу на службу и жеребей пустой.

Непослушенство урядниково. А достаточно пописание места и повету Кіевьского, а мѣстностей земляньскихъ и церьковныхъ и доходовъ воеводинныхъ не могло быти на тотъ часъ, бо недопущено того в небытности воеводиной. Наместникъ его отъказалъ, ижъ люди не послушны его, ани подъ его мощью, але подъ городничого, яко справцы на тотъ часъ з воли господарское уставеного; а городничий отъказалъ потомужъ, ижъ люди не послушны его; але наместникъ воеводинъ ими справуетъ, а такъ, што есмо сами собою выведатися могли, то есмо писали, такъ яко вышей.

Литовская метрика; книга переписей № 6, листъ 28—44. Копія сообщена Комиссіи дѣйствительнымъ членомъ П. Г. Лебединцевымъ.

XVII.

Описание Житомирскаго замка. 1545 года, Сентября 2.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiątego, miesiąca Septembris trzydziestego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomirskiego y xiegami ninieyszemi, grodzkiemi, Żytomirskimi przyszedłszy osobiście sławetny Teodor Radziejewicz, ten ekstrakt, z akt Lwowskich trybunalskich autentycznie wydany, z opisaniem w niem rewizyi dóbr wojewodztwa Kijowskiego, z dołożonym arkuszem papieru stęplowanego ceny grosza srebrnego, do akt grodzkich Żytomirskich w oblate podał, de tenore sequenti: Actum

Leopolii, in iudicio supremo guberniali regnorum Galiciae et Lodomeriae, feria tertia post festum sanctae Catharinae Virginis et martyris proxima, videlicet die vigesima octava mensis Novembris, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo quinto. Iudicium praesens supremum guberniale regnorum Galiciae et Lodomeriae ad affectationem partis, cujus interest, revisionem infrascriptam ex actis tribunalitiis palatinatus Kijoviae, hic, Leopoli, locatis et existentibus, de tenore sequenti: Roku tysiacza piatsot dewiatdesiat osmoho, misiaca Jula odynadciatoho dnia, pered namy, deputaty sudu hołownoho trybunału Lubelskoho, na rok nyneszny, tysiacza piatsot dewietdesiat osmoy, zo wsich wojewodztw korony Polskoy obranymy y wysażonymy, stawszy oczewysto urożony pan Adam Ołyzar Wołczkowycz, zemenyn hospodarskyi zemli Kijewskoyi, opowydał y ku upysaniu do knyh hołownych trybunałskych podał wydymus z metryk wełykoho kniazstwa Łytowskoho, pod peczatiu wełykoho kniazstwa Łytowskoho bołsoju, y z podpysom wełmożnoho pana Lwa Sapiehy, kancelera, pered namy pokładał, prosiaczy, aby był pryniat y do knyh hołownych trybunalskich upysan. Kotroho sud nyneszny hołowny trybunalski pryniawszy, do knyh wpysaty kazał, y tak sia w sobe majet: Zygmunt tretyi, Bożyiu myłostyiu korol Polski, wełykyi kniaz Łytowskyi, Ruskyi, Pruskyi, Mazoweckyi, Żmudzkyi, Jnflantskyi, Szwedzkyi, Godzkyi, Wandalskyi dedyczyni korol, oznaymuem tym naszym lystom. Był nam czołom zemenyn wojewodztwa Kijewskoho, urożony Frydrych Tyszkiewicz, aby iesmo z metryk iemu naszich kancelaryi wełykoho kniazstwa Łytowskoho wydymusom wydaty weliły rewizyiu zamku Żytomyrskoho y wołostey, do neho należacych, czerez rewizory, od prodka naszoho sławney y swiatey pamiety korola ieho myłosty Zygmunta Auhusta wysłanyie: neboszczyka Juria Falczewskoho, biskupa Łuckoho y Beresteyskoho, a Lwa Poteia, diaka ieho korolewskoy myłosty, odprawowanoy w roku tysiacza piatsot sorok piatom, misiacia Septembra wtorocho dnia, indykta czetwertoho. W czom my, hospodar, wydiaczy byt czołombytyie ieho słusznoie, pomenenoy rewizyi w metrykach kancelaryi naszej doiskaty sia weliwszy, lyst nasz, nazwany wydy-

mus, wypsaty iesmo rosказы, y słowo w słowo tak sia w sebe majet: Misiacia Septembra wtoroho dnia, indykta czwartoho. Popys zamku Żytomyrskoho. Tot zamek Żytomyr zaroblen iest piniazmy skarbu hospodarskoho czerez sprawu y szafowanie pana Semena Babynskoho, ktoroho roboty y sprawy onoho zamku samyśmy ohlady y po weżam y oblankom około wseho zamku chodyły, ino budowanie iest, derewom mocnym sosnowym, co zamek robleno uweś. Horod o dwie stene, iako weży, tak y baszty y horodny, nezły; pokrytye na wsich oblankach welmy chudo y nemocno, tolko po hwoźdiu doszczeky prybywano, y ieszcze hodu net, a inszyie pokrytye w Petrow post dokonano, a wżo dyry sut y na mnohych mestcoch kaplet, a wo wsich weżach, kak znadworu, tak y wnutry nemasz, tolko lystwyey przystawienny na werch chodyty, a na inszey weży y mostu do końca ne wrobleno, a w odnoy weży storczowcy w sere dyne baszty postawleny sut ne kryż, na czom makowye y weś werch zaweszon; toie wso derewom podperto, stołby odno try na oblanky uczyneny y tyi zwerchu nepokryty hnyjut y oporyszcz ne udełano, czasu pryhody nebezpečno chodyty, y na weży nekak deł sprowadyty, abo puszkárom trudno bez stołby po weżam łazyty; hłyny też mało kładeno, Boh day wsei hłyny na dołoh było, ieszcze też ne wydaty, iestli z rosказania hospodarskoho, albo sam z swoiey woły Babinski to uczynyl, y z hory zamkowyie w inszom mestcu dołszy dwu sażon wbawyl, a indey półtora sażnia, a w namenszom mestcu na sażon won horu wypustyl y wże ne tym mestiom horodny poweł y wrobyl, kudy pered tym za neboszczyka kniazia biskupa Poznańskoho horod roblen. Powedajut, za neboszczyka kniazia biskupa trudno było peszomu około zamku oboity y prawe nad samoiu horuju zamek wyseł dla przystupu nepriyatel'skoho, a teper mohby indey około zamku y wozom iezdyty, kak szeroko horu wypuszczono, y možit byty szest abo sem horodeń od perwoho zamku roboty kniazia biskupowy ubyło; ktoroi hory ne hodyłosia było upuszczat y takowoho obchodu szyrokooho około zamku czynyt dla mocnoho nepriyatel'skoho dobywania, bo možit dobre za tarasom na horu pryity y, zastanowywszysia, na zamek byty y strelaty; a iesli

budet oboronu czynity kamenem, y kołodkami, tohdy wse tut se pod stenoju ostanet y z hory ne możet skotytysia y hotowy pryimat budet zasia. Też w tojże hore zamkowoy u trech mestcach hora skażona, hłynu kopaiuczy, y iamy wełykyie pokopany, hde możet kołko czołowiekow, skrywszy sia, na zamok z tych iam szturmowaty. Treba tyie wsi iamy zasypaty, y tuiu horu postaromu zatamowaty, y stołby y mosty po weżam uczynyty, y innyie stołby ponakrywaty y oporyszcz wdełaty, ady bolszey trwało y ne hnyło y szto by bespecznoie chodzenie było. A prytożem ziemiane y meszczane powydyły, iż ony za newoleju y hrabeżom Babyńskoho wyweźły derewo o piatsot brusiew, ne maiuczy na to nykotoroho roskazania hospodarskoho, a on dey, hroszy u hospodara pobrawszy, k tomu nas prynewołył y hrabył y nowynu nam uczynył. Oborony też na weżach y obłankach na wsyech net: ny kamienia, ny koła, ny kołodok, any słonów; tak prosto wrobywszy, zamok pokynen, o czomeśmy czyniły opytanie u panow ziemian y meszczan zdesznich około poprawienia toho zamku y o syie bronnyie reczy: gdy sia w tych weżach y obłankach pokrytyie pakazit od wetru abo pohnyiet y hłyna opadet, chto predtym to poprawlał y tuiu broniu na zamok dawał? Y ony wsi powideły, iż pered tym zdawna panowe ziemiane powetu Żytomyrskoho to wse opravlały — koždyi swoi horodny z imeney swoich, kotoryie w tem powete mayut: naperwey weżu worotniuju y k tomu dwe horodny wołost Romanowskaja powynny były werch pokrywaty, y kamenie na toy weży y na horodniach kłasty, y kłykaty, y staciju y podwody dawaty, a teper tuiu wołost derżył knehyny Hłynaja ko Czudnowu, y toy powynnosti ne każet połnyty. Od toy weży yduczy w zamok, po lewey ruce horodny idut do baszty Woronyny — horodeń sem, a od toie baszty do weży, ktoruiiu pan Harasym na schowanyie sebe wziął, dewiat horodeń, a od toy weży Harasymowoi do weży Kruhłoy, kotoraia protyw cerkwy Roźdestwa Preczysty stoit, dwenadciat horodeń, od toy weży Kruhłoy do weży Storozewoy, na ktoroy, powidajiet, peredtym zwon wełykyi ratnyi stoiał, desiat horodeń; od toy weży Storozewoy do baszty, try horodny, a od baszty do weży Worotnoy czotyry horodny; wsyech tych horodeń

zamku Żytomirskoho sorok y piat horodeń, a weż czotyry, a dwie baszty. Ne mohłem wywedaty, chto podle koho powynen robyty, a czia za ktoruju idet, bo zamok nedawno wrobleń, tolko seho lita dokonan, ieszcze nychto horodeń sobe ne obniał y dwerey ne wyrubano, nyżły tam wsy ziemiane y meszczane powydyły, chtokolwek sobe na ktoroy storone horodniu obymet y dwery wrobleń y schowanie budet w ney mety, toy wżo powynen budet tui horodniu naprawowaty, werch nakrywaty, kamene y kołodky ku oborone na ney mity y hlynoi obmazowaty; tak też y weżu, ktoruju by kto zaniał, potomuz powynen budet y weżu kryty, nyżły teper tolko odnu weżu Harasym na sebe obrał, ktorui podniał sia naprawowaty, jesli sia pokazyt, a inszych weż y horodeń ieszcze nychto na schowane sobe ne obniał y dla toho ne mohłem horodeń wsych na imia, czyi iest, spysaty, nyżły wydeło my sia wsych ziemian imeny spysaty, kotoryie ieszcze pry tym zamku ostały y kto z nych lude swoi majiet, a inszyie selyszcza derżat: w hołowach naperwey materyznyie pana Iwana Hornostaia, marszałka dwornoho, poskarbeho zemskoho y brata ieho myłosty pana Onykia Jułyny a Sosnow, ludey ich myłosty w meste meszkajut desiat czołowieków. Pan Wasyły Tyszkiewicz; imenia ieho: Słobodyszcz, Berdyczów, Rudnyky, Selec Duży, Czartołescy, Bernówka—otczyzna, a kupienye ymenia: Kodnia y Ozerane. Ludy ieho, kotoryie tut meszkaly, poszły wżo do Słobodyszcz. Pan Krystof Kmytycz; imenie ieho wysłużonoie: Korysteszów, za Alexandra korola otec ieho wysłużył. Ludey ieho ośm czołowieków. Kniaź Dmytrey Lubekkyi derżył imenie pasynków swoich kniazey Seńskych, naime Stawok; wysłużył did ich pan Połoz na koroły Alexandre; odyn czołowiek. Pan Olyzar Wołczkowycz; imenia ieho Toporyszcza, a Wołyńcy, a Wołosów; ludey ieho dewiat czołowieków. Pan Harasym Andryewycz; imenia ieho: Chotenyczy, Kołodyewo, Jwanowyczy a Wylsko—otczyzna y dedyzna; ludey ieho piatnadciat czołowieków. Jwan Strebel yz bratanyczom Steckom; imenia ich: Pyłypowyczy—otczyzna, y kupienie—Studena Woda w Korczowskich, a zakupnoie Starosełcy u Procka Korczewskoho, a druhoie zakupnoie Zlebenynicy; ludey ich desiat czołowieków. Hrycko a Stecko Woronycz; imenia ich: Troianowcy,

Mokratycy,—otczyzna, a kuplenoie Hryckowo imia Szczozemsko w Makarowycza, także powidajut otcyzna, a wysłużonoie imenie Hryckowoż na Alexandre korolu na imia Krosznia, otec ieho Jwaszko Worona wysłużył, a druhoie imenie Łowków otec Stecków Hnewosz wysłużył na korole Alexandre; ludey ich dwadciat czotyry czołowieky. Jesyf Nemyrycz: imenye ieho Czernechow—materyzna po Skobeyku; ludey ieho odynadciat czołowikow. Bohdan, a Żdan, Semen a Waśko Preżowskyie; imenye ich otcyznoie Preżów, a osoblywoie imenye wysłużonoie Bohdanowo, szto otec ieho Andrey wysłużył, na imia Trybesów, a zakupnoie imenie Skomorochy; ludei ich dwa czołowiky. Bohdan a Waśko Korczewskyie y bratanycz ich Waśko, imenia ich: Sełco a Korczow a Mynkowyczy—otczyzne, nyżły toko sełcia tretuju czast y połowyce Manykowycz, diadkowszczynu ich, derżył w zastawe Strybyl; ludey ich czotyry czołowiky. Nefedko Moszkowycz derżył imenie położono na ime Żezłow a Chomutów na Piatu—otczyzna żony ieho, nyżły powidył, iż tyie sełyszczu pan Wasylii Tyszkiewicz w neho odnymaiet. Senko a Żdan Szczenyjewskyie; sełyszczu ich na imia Szczenyjewo—otczyzna; w tych ludey nit. Wsych tych hołów panow y ziemian Żytomyrskych dwadciat y dwa, a sełyszcz trydciaty dziewięć, a ludey ich wsych sto y czotyry czołowieky. A krom tich wyże meneznych inszych nykoho nit, y tyie ludy ich u meste Żytomirskom meszkaiut, a na sełyszczach ne śmijut pered Tatory żyty; a meszczan hospodarskich Żytomyrskych wsych odna sorok y dziewiat dymów, a strelców y słuh zamkowych odynadciat. I dowedawszysia mni toho małocho sposobu ich, obniałom tot zamok nowo sprawenyi, a tymy reczamy: kołodkami, kołem y kamenem ne opatrenyie, czeho iest zawždy potrzeba, pytałem onych, kilko by ony mohły tohò zamku weż y horodeń obniaty y naspytowaty? Y ziemiane powidyły, iż my, krom naszych otcyznych horodeń, czto ieśmo pered tym z starodawna oprowlały, inszych horodeń na sebe ne możem zaimowaty y toho sia podnymaty. A tak, kotoryie ony weży y baszty y horodny wedle dawnoy powynnosti swojej podneły sia samy zaniaty y naprawyty, jam to menowyte opysał, a kotorych też meży sebe chotiły zakryty, jam, to wyiskawszy, dałem o

tom znaty. Pana Iwana Hornostaiewy lude majut horodniu mity. Pan Wasylji Tyszkewycz majet dwie horodny mity: odna z otczynnych imenoy, a druhuju z kuplenych, bo aczkołwek замок swoy zarobył, odnakoż powynowatosty zamku hospodarskocho hołownoho nehodyt sia iemu opuszczaty. Iwan Strebył z bratanyczom Steckom z imenia otczynnocho majut horodniu mity, a druhuju horodniu z kuplenoho imenia y też z dwuch imeney zakupnych, Hrycko a Stecko Woronyczy z imeney otczynny swoiey majut basztu mity, a krom toiey baszty powynny budut onyż try horodny pokrywaty y naprawowaty y obmazowaty. Z imeney wysłuchy y kupły swoiey: Hrycko z Kroszny a z Szumska dwie horodny, a Stecko s Łowkowa odnu horodniu, krom otczynnych, bo aczkołwek Hrycko Worona na wysłuhu swoiu łysty położył, no w tych łystech wyzwolenia od roboty horodowey y od inszych powynnostey zamkowych iemu ne opysano, a brat ieho Stecko sam ne był, any łystów na wysłuhu ne położył. Bohdan a Żdan, a Semen, a Waśko Preżowskyie z imenia otczynny swoiey majut horodniu mity, a krom toho Bohdan Preżowskyi z wysłuchy otca swoiego z Trybisów majet horodniu opravowaty. Pan Krysztof Kmytycz z imenia wysłuchy swoiey majet horodniu mity y opravowaty. Książ Dmytry Lubecky z imenia wysłużonoho pasynkow swoich kniażey Senskich majet horodniu mity y opravowaty. Pan Olyzar Wołczkowycz z imeney swoich majet horodniu mity y opravowaty. Pan Harasym Andrejewycz z imeney otczynny swoiey majet weżu derżaty y opravowaty. Bohdan a Waśko Korczewskyie a bratanycz ich Waśko z imeney otczynny swoiey majut horodniu mity y opravowaty. Tych usych horodeń, szto ony same podniały sia y szto też ja na nych wyiskał, powynny budut panowe ziemiane Żytomyrskyie naprawowaty y do nauky hospodarskoy czotyrnadciat horodeń a weżu y basztu, a krom toho miszczane hospodarskyie majut zaniaty desiat horodeń. Kotoryie horodny kazali esmo iako zemianom tak y meszczanom toho czasu naspyżowaty kołodiem, kame- niem y kołem tak, iako potreba budet wkazuwaty dla wsiakoy pryhody od nepriatelja. A koły sia wtich horodniach pokrytyie skazyt y hlyna odpadet, tehdy onyż powynny budut naprawowaty; a o robotu weży

worotnoy y dwoch horodeń wołosty Romanowskoy, to majet byty na wołosty hospodarskoy, kotorych wsych horodeń majut ziemiane y meszczane naprawowaty dwadciat y czotyry, a weżu, a basztu. A koły też y taia wołost Romanowskaja k tey robote prywernena budet, tohdy wsych horodeń w tym zamku majet zaniato byty dwadciat y šest, a dwe weży y baszta; nazwyż majet ostatysia dwa swyrny a baszta y horodeń dewiatnadciat; toho wże ony nykako ne chotiat opravowaty, any kamenia, ny kołodok, any koła na nych wozyty y derżaty, bo powidajut, iż z wekow toho ne robyły. Ja też im w tom krywdy ne czyniaczy, złożyłem to na rozsudok y wolu hospodarskuję, a odnakoż dowidał sia ieśmy u nych, kto pered tym onyie weży y horodny trymał y tyie bronnynie potreby na nych nakładał? Ony wsy powidyły, iż kotoryie ziemiane zhybły od Tatar, ino tyie powynny były potomuż horodne swoi derżaty y ich poprawowaty, okrom weż; na tyie dey weży hospodar korol ieho myłost piniazy swoi z skarbu prysyływał, a kazał to opravowaty; a w tych dey ziemian, kotoryie zhynuły od Tatar, a inszyie wymerły, otrodków żadnych ne ostało sia, niży dey sełyszczę ich kniaź starosta na sebe ku zamku derżył y użytki z nych majet, to iest na imia: perszoie sełyszczę na Huywe rece Hołeczyszczów, druhoie na tojże recze na Huywe Borszczowo; tretoie na tojże recze — Zwyniaczoie; czetwertoie tamże na Huywe — Żerdenów; piantoie sełyszczę na Huywe y na Chworosnycy — Czawczyno; szostoie sełyszczę Chworesznia, a semoie sełyszczę Jlaszów kniaź Koreckyi dał derżaty służe swoiemu Rafału; osmoie sełyszczę Ołybesowszczyna na Huywe; dewiatoie na ime Kotelnia, horodyszczę powidaiut welmy dobroie, mało ne takoję, iak Żytomirskoie; desiatoie sełyszczę połowycy Jwnycy k Żytomiru, a druhaia połowycia do Kijewa, ktoruju Jwnycy połowynu derżył służeńnyk kniazia Koreckoho Jakoweć streleć. Z tych dey sełyszcz powynnost zamkowaia bywała, iako robota około horodeń, tak y kłyeczka, a teper nyczoho odtol nit: kniaź dey starosta, używaiuczy onych sełyszcz y słuhy ieho, kotoryie derżat, ne kazał toho nyczoho pólnyty; a iesły by hospodar ieho myłost pochoteł tyie sełyszczę ziemianom abo ludem kotorym rozdaty, tohdy by ony podniały sia y

tyie horodnie naprawowaty, chotiaby ne wsi, odnakoż po dwa sełyszczu u w odnu horodniu składajuczy, y tud by pomocz była, a iesły dey kniaź starosta ne choczet onych sełyszcz z ruk swoich wypustyły, ino nechay by sam onyie horodny kazał poprawowaty, bo dey neboszczyk pan Dmytryi, kotoryi, tot замок derżał y onyie sełyszczu zawidał, potomuż tyie horodny oprowlał y kłyczku na zamku czynył, na szto iest potreba osoblywoho opatrenia y łasky hospodarskoy, czymby tyie weży y horodny naprawlat, bo aczkołwek teper замок nowo wroblen, niży za nenaprawnoju a nemocnoju robotoju; a nayboley powidajut, iż czastokrot witer welykyi prychodyt y werchy wzdyraiet, potreba za času tomu opatrenia wczynyły a tymy bronnymy reczmy także potreba iest neomeszkanoye nastęzowanie wdelały; a szto sia dotyczet zamkowoho mostu, ino teper замок prawe bez mostu stoit, bo staryi skazon, a nowoho ne narażono, a to zatym, iż Babynski, opustywszy staroie miste, hde peredytym za kniazia biskupa y za kniazia Prońskoho weża worotniaja bywała y hde był przyezd do zamku prosteyszy, — on tuiw weżu worotnuju na inszym mestcu wyżej postawyl y fundament, na czom zwod leżył, wysoko podniał, za kotorym podniatyiem fundamentu, most zamkowy majet byty wyżej od staroho mostu stojacza czołowika y wżo ony most trema abo czotyrma horodniamy bolszey budet y krywey, niży teperysznymi staryi, i k tomu dla wysokosty ne możet ieho twerdo na prostom stołpi ustanowyty; potreba otyż wiazem na fundamente robyty, aby besieczne iezdyty y dołżej by ieszcze trwał. Kotoroho mostu, iako ziemiane, tak y meszczane ne podnymajut sia robyty dla welykoho nedostatku swoieho y dla przybawienia wysokosty, a wetże tot most, kudy teper majet weden byty, lepszy y besieczeyszy zamku budet, niży teperyszny staryi, bo stary most podle samoy hory wroblen, od ktoroho zamku ne iest besieczno, a nayboley ziemiane powidały, iż toho mostu nykoły z weku ne robywały, lecz meszczane, koły pered tym misto zupełnoie bywało, tot most powynny były robyty, k ktoroyże robote y sami ony znajut sia, niży za uboztwom swoim dosyt tomu wczynyły ne mohut, bo vse kańky; inszy y woła ne majet. Y nadto ziemiane wka zywały y lyst hospodarskyi

wyzwołenyi, kotory tak od Ubrestia im dał, ktoroho ia, ohladajuczy, kazałem dla pewnosty słowo od słowa w sei regestr wpysaty: Zygmunt, Bożyiu myłostyiu korol Polskyi, welykyi kniaź etc., Staroste Żytomyrskomu, kniaziu Bohuszu Fedorowyczu Koreckomu, y innym starostom Żytomyrskim, chto y napotym tot замок nasz Żytomyrskyi od nas derżaty budet. Były nam czołom kniazi y panowe ziemiane y wsia szlachta Kijane y Żytomyrey, kotoryie maiut imene swoi w Kijewskom powete y koło zamku naszoho Żytomyra, o tom, sztoż dey ty ludem ich każesz zamkowyi most mostyty y na zamku ludem ich kłykaty y ku tomu też z pol naszych desiatynu na ich samych y na ludech ich beresz, w czomże sia im samym y ludem ich od tebe krywda y tiazkost welykaja dijet, y były nam czołom, abychmo iako od mostowoy roboty, tak też y od storozży zamku naszego y kłykow-szczyzny y od desiatyny pol naszych ich samych y ludey ich brania wyzwolyły. Y my, baczuczy, iż ony z ludmy swoimy pry zamku naszymu meszkajut y dla pohañstwa Tatar po sełyszczam swoim pachaty ne śmijut, y z łasky naszoy hospodarskoy od roboty toho mostu zamkowoho y od kłykowszczyzny y od desiatyny dawania ich samych y ludey ich wyzwolajem, y ty by o tom wedał y czerez to żadnych trudnostey im samym y ludem ich ne zadawał, y na замок nasz aby iesy storozżu naymował z koreczomnych piniazey, iako w Czerkasech y Kanewe y po inszym zamkom ukrainnym. Pysan u Berestiu, pod let Bożeho narożenia tysiacza piatsot sorok czetwertoho, misiacia Septembra dwadciat osmoho dnia, indykta tretoho. Paulus Naruszewycz. A y miszczane też ukazywały łyst Alexandra korola ieho myłosty; ia y tot łyst ich pry tomże łyste ziemianskom w sem regestrze opysał. Alexander, Bożyiu myłostyiu korol Polskyi, welykyi kniaź, namestnyku Żytomyrskomu, panu Dmytru Alexandrowyca. Tymy razy żałował nam wojt mesta Żytomyrskoho y wsy meszczane, szto dey im od tebe krywda dijet sia y tiazkost: odnym dey im welysz most robyty pered zamkom, a ich meszczan naszych tymy razy mało, y kotoryie lude żywut kneskyie, panskyie y bojarskyie, tyie dey ne choczut z nymy mostu toho robyty; protoż kotoryie lude żywut w zamku naszym

kniazskyie y boiarskyie, tym by iesy przykazał, aby ony tot most popuł z nymy robiły y óprawlały, tak kak nadobe, aby w tom mesczanom naszym odnym tiazkosty ne było. Takoz żalowały nam, szto dey ty krywdu im czynysz y nowyny uwodysz: welysz dey w zamku naszym na swyrne sterehczy, a ony dey zdawna ne sterehywały; ino iesły budut zdawna ony toji storozy ne mewały, y ty by y nyne w tom im dał pokoy. Takze żalowały na boiar y na twoich słuh y na bojarskyeh słuh, sztoż koły y ony po noczom s ohnem ne sedyły, yno dey boiary y słuh y waszy gwałtownie w noczy prychodiaczy, zamky od pohrebów odbywajut y s ohny sediat, ty dey tak ich prodaiesz. Yno, iesły by tak było, kak ony nam żalowały, toby iesy ne harazd poczynyl, y gdeby iesy mił ludey naszych osterehaty y ich krywd boronyty, y ty ieszcze bolsze ich sam prodaiesz. Proto szto by iesy od takowoho. dila ustiahalsia, y ktoroy by boiaryn abo słuh y waszy chotily tiazkyie dela poczyniaty, y ty by ich od toho wstiahał, od krywd by iesy boronył. Y też żalowały nam, sztoż koły ony w torhowli iezdiat, y ty dey ich z zamhu ne puszczaiesz y imajesz y w nenstwo sażajesz y prodaiesz. Ynoby iesy ludem naszym był łehok: ktoroy by chotil w torhowlu poichaty, chliba sobe dobyty, y ty by tych z zamku puskał y w nenstwo ne sażał y ne prodawał. Też żalowały nam na boiaryna Żytomyrskoho, na Onuszkę Kałenykowycza, szto dey on zemły ich własnyie y wychod w nych odniął y żytom naseiał. Yno iesły by to była ich zemla, y ty by Onuszkę przykazał, aby w tuju zemlu ich ne wstupował sia, a ich by iesy od krywdy boronył. Takze żalowały nam na dannyków naszych, sztoż hdey hde ony pczoly swoi majut po pasekam zdawna, y ony odtol ich wyhaniajut y ne dadut im pczel swoich mity. Yno hde ony zdawna pczoly swoi majut, tut y teper nechay derżat, a dannykom w to by iesy ne welil wstupaty. Pysan w Wyłny, misiacia Dekabry trydziatoho dnia, indykta cztwertocho. Za kotorym sporom ich tot most neroblen stoit; czasu pryhody od nepriyatela inszoy horszoy włowki na nych ne możet byty, bo netolko wozom w zamok ne możet pryiechaty, ale y peszomu nawzwod, styż popolskom (sic) y też dały znaty, iż ospodar ieho myłost kazał

był Babyńskomu swoimy piniaźmy hospodarskimy tot most zarobyty, hdeż dey on wżo był wiednał za trydciat kop hroszey onyi most wrobyty, okrom chliba y strawy, y stołpie na tot most było nahotowano, a potom, za łystom y roskazaniom hospodarskimy, dla sprawy kniazia Koreckoho, ne kazano toho mostu piniaźmy robyty, składajuczy tui robotu predsia na zemian y miszczan, y derewo onoi, ktoroie było nahotowano, pokażeno; za ktoruż dey robotu toho mostu kniaź Korecky w zemian piat koney wziął, a meszczane, szto były połowycu toho mostu wrobyły sowsym, to dey vse namestnyk kniażey Woytech porubał y pozoł, na szto iest potrzeba skoro opatrenia hospodarskoho, aby w takowoy neradosty lude od nepriyatela ne pohynuly, bo inszy, ostawywszy zamek, szto nekudy pryiechaly, musit s statkom swoim do łesu wtikaty. Wody też w zamku nemasz: mało ne tak iest woda trudna wozyty, iako y do zamku Kremeneckoho; a ktoraja rzeczka Kamenka pod zamkom iest, do tey rzeczki schod z hory welmy trudnyi y na horu zasia wysoki y k tomu od nepriyatela nebesieczny, ne możet iey usterechcy czasu pryhody a nawalnoho obłożenia, tot zamek, dla nedostatku wodnoho, musyt stradaty, dla czoho dey neboszczyk kniaź biskup mił wodu ruramy do zamku prowodyty z toy rzeczki, ktoraja za miśtom idet, Rudawka; a k tomu row około zamku od mista welmy małyi; potrzeba iest na to na vse łaskowoho opatrenia hospodarskoho. A szto sia dotyczet storozow y kłykunow, powydyły zemiane, iż ony ludmy swoimy powynny z dawnych czasów koždy po nedilam na zamku w noczy kłykaty po odnomu storozu, nyżły dey w deń tot storoz ne powynen worot sterechcy, odno worotnyi starostyn; lecz dey w toy kłyczce lude wołosy Romanowskoyi dwuch nedel kłykaty y też lude pana Wasyla Tyszkiewycza z Rudnykow a z Czortolesów a z Berdyczowa pomahaty im ne chotiat y z toy też kłykowszczyzny zemiane wymowlajutsia za tym łystom hospodarskim, kotory iem w Berestiu dał, iż tuju kłyczku hospodar ieho myłost kazał kniazia staroste z korchmy zastupowaty, a meszczane toy kłyczki ne powynny czynyt. Naspyżowania zamkowoho żadnoho zernety net. Zemiane y meszczane powidyły, iż ne tolko aby miły czym naspižo-

waty, dostatku żywnosty ne majut, otyż na Wołyn y na Podole jezdeczy, zboże sobe ku żywnosty kupujut, y do toho w nych m. ta nepomernynie berut czerez łysty y zaruki hospodarskyie; kotorych łystow mnostwo peredo mnoju pokładały. A kniaź starosta powydził, iż także ne majet, czasu pryhody y obleżenia nepryiatelskocho, na czom w zamku zapere-
rety sia y krom obleżenia ne majet czoho iesty; a kołoryi dwora y parobky na замок pered tym bywały, to wse zhynuło, okrom dey ko-
toraja desiatyna z bojar samych zdesznych y ludey ich z pol zamko-
wych pered tym chożywała, y toy desiatyny ziemiane za tymy łysty ne
chotiat wydawaty, a odnakoż żałowaly ony, iż na nych seho lita cze-
rez łyst hospodarskyi desiatynu pobrał, o czom prosiat, aby ieho my-
łost hospodar raczył kazat onyi замок naspyżowaty; iesly by sia ieho
myłosty hosudarewy wydiko z wołosty Rowenskoj roskazaty żytnycu
postawyty y naspyżowaty, to by welmy łatwe pryszło. A dwa młyny—
odyn na reczce Teterowy o dwóch kołach, kotora ustawyczne melet, a
druhyi na Kamenycy odno koło mucznoie, druhoje stupnoie—tyie oba-
dwa młyny na замок tiahnut. Kotoryie stawy do tych młynów teper
ziemiane ludmy swoimy pospoł z meszczany hatiat y naprawujut; nyżły
powedyły ziemiane, iż toiey roboty stawowoy z weków ne powynny sut
czynyty, odno dey samy meszczane w tot czas, koły misto było zu-
połnoie, naprawowały; lecz za toju pryczynou tuju robotu na nych
ułożyły, iż teper ziemiane y lude ich w myste meszkajut. A mełnycy
y słupy w obejuch tych młynach neboszczyk dey kniaź biskup y
kniaź Proński, piniażmy swoimy naymujuczy, wrobyły, a k tomu
mełnyk y miszczane toiey roboty pomahaty y derewo wozyty a inszyie
pryhody zamkowyie. Pytałem, szto na storożu ydet?—yno z korcmy
możet dey wczynyty, iesly by harazd lude pyły, sto kop na hod, a
teper dey toho ne możet wynesty; a myto y horełku żyd Ostroński
Moszko w kniazia zakupuiet ne zawždy rowno: czasom za piatdesiat
kop hroszey, a czasom za sorok kop hroszyi, a teper dey zakupył
tolko za trydciat kop hroszey, bo wże kupcy mało Żytomyra zajmajut:
wsy sia obernuły czerez połe inszoju dorohoiu na Słobodyszcza iezdyty.
A krom toho inszych dochodow żadnych na замок ne kažut. Kotorych

dey wyszey menowanych dochodow ne tolko sam kniaź obyity sia ne możet, ale y słuh ne majet czym na tom zamku zachowaty, a k tomu, dla doknky y obtiaźlywosty ziemian y meszczan hospodarskich, rad by y toi korczmy im postupył, odno by było opatrenyie hospodarskoje, czym by on mohł na tom zamku y obchod y pożywlenyie mity y słuh swoich zachowaty. A z meszczan żadnoho płatu na zamok nit, odno dey powynen seno kosyty odyn deń w hodu; połowycia ich kosiāt, a połowycia hrebut, a k tomu dey z kołodoju y z wełykodennym do starosty chodiat. A korczmy iesły by k rukam swim meły, tohdy by kapszczyznu powynny dawaty. A sem słuh zamkowych, kotoryie podaczky żadnoy na zamok ne dajut, odno konem służat, a kotoryie zemły hospodarskyie pod soboin majut, z tych dey zeml dany dajut na monastyr Preczystoy Peczerskoy do Kijewa, a inszyie bojarom zdesznym za dawanyie stacyiey y podwod na posłów, y honców, y dworān hospodarskich; pytałem, kto by pered tym zdawna dawał y teper kto powynen dawaty? Jno ziemiane y meszczane powydily, iż koły pered tym w celosty misto bywało y k tomu seła sedely na swoich sełyszczach, tohdy dey myszczane stacyiu dawały y podwody chożuwały do Czudnowa y do Zwiahła, a w druhuju storonu do Kijewa, a seła na ime: Romanow, y Korosteszow, y Łowkow, y Krosznia, kotoryie tut ziemianom rozdany, w tom im pomahały. A potom dey, kak Myngyryi car mesta dobył y zwojował za Kazimira korola ieho myłosty, tohdy dey hospodar korol, baczeczy znyszczenyie mesta zdesznoho y spustoszenyie seł, od toiey stacyi y dawania podwod wyzwolył, y kotoryie lysty wyzwolenyie na to u sebe miły, tyie dey w zamku pohorily, a teper dey my horezaky, sorok albo piatdesiat czołowika, ne tolko stacyi y podwod dawaty ne możem, ale y samy ne majem sia czym pożywyty y koney niczom zachowaty, bo dey koždyi z nas chlib kupujem, na Wołyn y na Podole iezdeczy, y wžo dey szyia nasza od chliba ne słobodna, y iesły by tych czasow y podwodom y stacyom miły nas prynewolyty, tohdy żaden z nas w miste ne oderżytsia. A ziemiane, kotoryie otczynnyie imenia pod soboju majut, a wysluhy ne derżat, powidajut: my dey z wekow z pradedow y dedow naszych

stacyi y podwod ne dawaly y teper ne powynny iesmo dawaty, a kdy dey hospodar tuiu newolu na nas kazet ułozyty, my wsy y z ludny naszymy procz powołoczemsia; a odnakoż powydily, iż po tyi lita, koły posły y honcy tatarskyie prychożewaly, tohdy pan starosta z korczmy podnymanyie czynyl, iałowycy y med dawał; a koły dey y nam meszczanom korczmy ostanutsia, my także możem podnymaty wedłuh możnosity naszoy. A kotoryie ziemiane wysłuhu majut y ony potomuż ubustwom y nedostatkom swoim wymowlajutsia a prypomynajut, aby także na podnymanyie posłow y honcow z skarbu piniazy były dawany tak, iako y do Kijewa, y do Czerkas, y do Kanewa dajut; a wezde pokładajut to vse na łasku y rozsudok hospodarskyi. A to iest bronnynie reczy zamku Żytomyrskoho: delce odno newelykoie lytoie, kotoroie stoit na weży, a dwa sarpatyny zeliznych oprawłenyh nekowanyh na zemły stojat, a tretyi sarpatyn neoprawłenyi u schowaniu; hakownyc dobryh kn strelbe hotowych dwadciat y sim, odyndciat hakownyc horełych neoprawłenyh, a kyi staroswecky odyn, ne pewnyi ku strelbe; rucznyć horełych neoprawłenyh semnadciat. Kotoryie dela, hakownycy y rusznycy teperyczny puszkaz obecujet sia naprawyty, odno by iemu dostatku dano piniazy y żeliza. Porochu delnoho możet byty za dwa kamene, a hakownycznoho porochu możet byty bolsz kamienia; a rucznoho porochu ny zernety net, ktoroho porochu bolszey wkazujet potreba, nyżly inszoho, bo wsy ziemiane y meszczane rusznycy w sebe majut y strilaty dobre umijut, a porochu ne majut, a z hakownyć ne podymajut sia strilaty. Sałetry ne możet byty za try kameny, kotoraja zhodyt sia tolko na puszcetnyi, poroch. Serky możet byty bolszey dwu komeney. Ołowia żadnoho kusa nit, bo dey nykoły z skarbu ne dawano. Kul hakownycznych sorok, a delnych kul ny odnoho nit. Form hakownycznych trynadciat, a czetwertajadciat puszetnaja; a porochownyć żadnoie nit. Puszkaz odyn, na imia Zygmunt, ktoromu służba idet z skarbu po szesty kop hroszey, a po suknu lunskomu, na ktorom datku tot puszkaz trywaty ne chozczet: prosyt, aby iemu po desiaty kop hroszey dawano a po suknu, a onże derżył dwie zemły: odnu służebnuju, a druhuju tywunowskuju,

w kotorych zemlach derewo bortnoje iest y med na sebe łązyt. Nyżły toho puszkara na tom zamku odnoho chowaty mało iest, bo zamok wełyk: czasu pryhody, oborony tomu zamku on sam odyn wczynyty ne możet, potreba iest podle wełykosti toho zamku naymney troch puszkarey mity. A teperysznyi puszkar deła zeliznyie y rucznyicy znouu robyt y okowywajet y saletru podnymajet sia robyty, tolko potrebujet pomoczy y osmotrenia hospodarskoho. Y to też potreba widaty ospodaru ieho myłosty, iż takowoho wełykoho zamku zdesznye małye lude w czas potreby dobre ieho osesty y oboronyty ne mohut, o czom mni ziemiane mowily: iesły by im kotory datok z skarbu hospodarskoho był dawan, y ony chotiat krom imeney swoich za tyie piniazy osoblywy poczot na tom zamku chowaty. Prytom popyse bronných reczy opowidely mni ziemiane y meszczane, iż koły perwyi zamok Żytomyrskyi zhoril za panowania starszoho hospodara naszeho; tomu odno dwadciat y try hody, za derżania starosty Żytomyrskoho pana Dmytra Alexandrowyca, tohdy dey po zhoreniu toho zamku, prysławszy neboszczyk kniaź Kostiantyn, wziął spyży horełoy dełnoy y zwonowoy dwadcat wozow, y toho iawne doswedczaty ziemianynom zdesznym, na imia Jwanom Strybylem, kotory zdesey po tuju spyżu iezdył y to peredo mnoju, posłańcom hospodarskym, y pered wsymi ziemiany iawne zeznawał, bo dey odyn zwon był welmy wełykyi ratny, ktoroho sławnoy pamiety Alexander, ieduczy do Bracławla zamku robyty, na weży postawyl był, a druhyi kostelnyi zwon swiatoho Mykołaja także ne małyi y deła wełykyie bywały, w kotoryie deła robiata małye włazeczy, w hanki hrywały. Jno dey tuiw wsiu spyżu kniaź Konstantyn pobrawszy, ku zamku swoiemu Połonomu odwezł czerez toho Strybyla, ktoraja dey spyża tam sia ostała, y zwon z ney wylety y tych czasow na zamku Połonskym stoit, iakoż y obraz Światoho Nykoły staryi, kotoryi zdese w cerkwy stoit, odtol z Połonnoho wydał za neboszczyka knezia Jlyi, y toj zwon miły dey samy zdesia pryprowadyty, nyżły to sia zanechało y do tych czasow. A to sut wołosty y seła, kotoryie od zamku Żytomyrskoho rozdany: nayperwey wołost Romanow, ktoraja była w zamku; z toj wołosty

była dań hroszowaja y medowaja y służba na zamok, w ktoroyi y teper iest osmdesiat służob ludey; tuju wołost uprosył sebe u korola ieho myłosty starosta Żytomyrskyi, neboszczyk pan Dmytr, y syn ieho Bohuchwał tuju wołost derżał, y po smerty ieho żona ieho prodala neboszczyku kniaziu Konstantynu, y teper tuju wołost derżył knehyny Jłynaja y (k) Czudnowu; z toy wołosty żadnoy pomocy any roboty nit; wsiu powynnost ich obernuła ku Czudnowu, a na to dey żadnoy twerdosty ne majet. Druhoie—dwor Korosteszow; tot bywał ku Żytomyru, yno tot dwor uprosył sobe u korola ieho myłosty otcia—Krysztof Kmyta za pustoie, w ktorom dwore było osmnadcat słuh putnych zamkowych, z ktorych słuh posłuha y podaczki y storoża horodowaja bywała, a Krysztof dey tyie zemły porozdawał na dany y z tych zem dań sobi beret, a toje wse powynactwo na storonu odłożył y na zamok hospodarskyi pólnyty ne хочet; k tomu ieszcze ktoraja zemla bojarskaja u hran y sumeż z toju zemlejšy Korostyszewskoju, ktoraja zawetsia Belykowszczyna, a Krysztof z toy zemły wytysnuł boiaryna Belyka y tuju zemlu sobe zabrał bez danyny korolewskoy; z toy zemły posłuchy y podaczki hospodarskoy nit: Krysztof ku swoiemu pożytku obernuł. Selo horodowoje Łowkow, w ktorom służb dwadciat y czotyry było; z toho sela służba y robota zamkowaja była, to wyprosył sobe Stecko Worona, otec Zapolskich, y posadył toje selo na dany, y na zamok hospodarskyi takož z toho sela służby y podaczki nit, nadto ieszcze dity Woronyny, kotoryie imene majut u Chmełnyku y tam obecne meszkajut, a do Żytomyra pryiechawszy, tolko dan wyberut y tam prowadiat, a samy pry zamku hospodarskom nykoły ne leżat; z nych zamku hospodarskomu pomocy żadnoy nit, any posłuchy. Folwarok zamkowyi Kroszno; to wysłużył Jwaszko, otec Hryszków Worony Żytomyrskoho; w tom felwarku było dwanadciat służob ludey, z ktorych służba y robota zamkowaja była, a teper służby y roboty na zamok hospodarskyi nit: obernuł Worona ku pożytku swoiemu y posadył na dany y dań sobe z nych beret, a służba zamkowaja zhynuła; k tomu u hony bobrowyie sia wstupaiet y w tom iest szkoda welykaia zamku hospodarskomu. Toyże Hryszko

Worona derżył pod soboję ziemię horodowu służeńnu Kuźmy Małoho na imię Ołeksiewszczyń, ktoruż mienyt sobę za Krosnywskuju; a tak ktorzy on listy danyu y potwierzenie hospodarskoie na tuju wysłuhu oca swoiego w sebie powidajet y peredo mnoiu ich wkazywał, yno w tych listach ieho onoy ziemi na imię opysanoy nie mająt y też w tychże listach ieho wyzwolenie od roboty y powinności zamkowych y od dawania stacy y podwód y od inszych powinnosti otcu ieho y iemu nie wczynenno. Słyszczet też zamkowe na imię Skryłewcy, ktoroie powidajut zdawna ku zamku derżano, toie deż słyszczet pan Wasyl Tyszkiewicz odniat y przywernut ku zamku swoiemu Słobodyszczu. A dokonawszy mni togo popysu w tom zamku Żytomyrskym, przyšli do mienie bojare y mieszczane y wszy ludie tamoszynie, płaczływe czołom bijuczy, aby im dano woły na kilka lit, iżby im podczok y podwód y stacy nie dawaty, a wolno było kudy chotiały iezdyty torhowaty, bo teper, powidajut, nie dozwołajut im ny mežu przesnoho, any zweru mochnatoho, any wosku nyhde wozyty y prodawaty y prawe w zapore ich derżat, w czoim sobę wołyko tesknajut y prosiat na to łasky hospodarskoj; a gdy deż taja woła y łaska hospodarskaja ieho myłosty nam budet, tohdy, powidajut, inszyie mnohyie k tomu zamku mohut sia braty y osedaty, a teper deż ny za czym inszym, odno za toju newołeu nie chotiat ludie do togo zamku schodyty sia, y my deż samy, za takowym znwołeniom naszym, nie budet ly łasky y zmyłowania hospodarskoho, przy tom zamku oderżaty sia nie możem, a poydem wszy procz. To iest dokonanie wsey sprawy y posłuhu moiego koło zamków Wołyńskich y Podolskich. Pane Boże day, aby ieho myłost hospodar y ich myłosty panowe Rada tuju posłuhu moju priemnuu w sebie mity raczyły. Na ostatok toiego ubohoy posłuhu y sprawy moiej pokorne proszu ieho myłost hospodara y panow Rad ich myłosty o łaskowoie a myłostywoie odpuszczenie, iesły bud w czoim ich myłosty zhriszył y zawynył, iżem szto odkryte y newstydlıwe pysał y iasne obiawyl: wczynylem to nie przez żadnyi pożytek y chwałę moju, ale naprod z nauky pisma swetoho, a potom z rozkazania hospodarskoho; bo pysmo tak nas uczyt: „Boha boytesia, a

hospodara czyte, nedarom mecz nosyt na pomstu złodyiom, a na pochwału dobrodijom.“ A na druhom mestcu: „ne mozet słuha dwom panom służyty: albo odnoho wozlubyt, a druhoho woznenawydýt.“ A na tretiom mistcu: „iesły bychi ludem uhadzał, tedy panu Chrystu słuhoju ne byłbych.“ A wedže w czom budu zhriszył, a w kotorych członkach promкнуł, aby my ieho myłost to odpustyty, a moieho nedostatecznoho y ubohoho rozumu swoim hospodarskym naywyższym a rostoropnym rozumom poprawyty raczył. Lew Pottey, diak hospodarskyi. A dla lepszoy pewnosty toiey sprawy, toy wydymus z knych naszych kancellaryi wełykoho kniazstwa Łytowskoho, urożonomu Frydrychu Tyszkiewiczzu wydaty iesmo we(le)ły z peczatiu naszoju wełykoho kniazstwa Łytowskoho. Pysan w Warszawie, lita Bożoho narożenia tysiacza petsot dewiatdesiat szostoho, misiacia Oktobra piatoho dnia. Szto dla pamiaty do knyh hołownych trybunalskych wojewodztwa Kijewskoho iest zapysano Ex declaratione iudicii sui, feria secunda post festum omnium sanctorum proxima, videlicet die sexta mensis Novembris, anno praesenti, millesimo septingentesimo quinto, emanata, parti eidem affectanti extradere permisit atque mandavit. U tego ekstraktu rewizyi, per oblatam podanego, lecta, korrekta y pieczęć temi wyrażone słowy: Legi Zakaszewski, manu propria; correxi Poletyło; locus sigilli. Który to ekstrakt rewizyi, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych grodzkich Żytomirskich iest zapisany.

Книга городская, Житомирская, записовая, годъ 1780, № 269, листъ 888.

XVIII.

Описание Житомирскаго замка 1552.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiątego, miesiąca Septembris trzydziestego dnia,

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptible przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomierskiego y xięgami ninieyszemi grodzkiemi Żytomierskiemi, przyszedłszy osobiście sławetny Teodor Kadziewicz, ten ekstrakt z akt metryk koronnych autentycznie wydany, z upisaniem w nim popisu zamku Żytomierskiego, z dołożonym arkuszem papieru stęplowanego ceny grosza srebrnego iednego, do akt grodzkich Żytomierskich w oblate podał de tenore tali: Stanisław-August, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inf-lantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski, oznaymuiemy tym listem ekstraktem naszym, komu to wiedzieć należy, iż w xięgach metryki kancelaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego znajduje się popis zamku Żytomirskiego, za nayiaśnieyszego predecessora naszego, króla iego mości Polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego Zygmunta Augusta, w roku tysiąc pięćset piędziesiąt wtórym sporządzony, y supplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, abyśmy ten popis zamku Żytomirskiego z tychże xiąg metryki kancelaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum authentice wydać pozwolili, który, słowo do słowa z ruskiego wypisując, tak się w sobie ma: Zamek Żytomirski za dierzania kniazia Dmytreja Sanguszkowicza. Zamek Żytomirski skarbu hospodarskoho, sprawoiu pana Semen Babinskoho od osmy let urobien z derewa sosnowoho, swirny, baszty, horodni wsi około u try steny, ale serednaja stena wezde wo wsich swirnoch y horodeń y bakszt neszczynna na dołoń, a inde na chromuiu piad, iż pesku y hliny w sereдинu nihde sypat ne możet. Około zamku na nekotorych mestcach diry pod stenu, szto kozka abo też y pes pod stenu wlezy możet, a inde hlina poodpadywała na piad, a inde też y na dwie piadi od zemli. Od worotnoie weży, wszedszy w horod na lewo, do bakszty, kojaia stoit na uhle od reczki Kamianki, sem horodeń, a od toie bakszty do świrna, kotorye stoiat od młynów od reczki Kamianki, dewiat horodeń, de od toho swirnia, kotoryi swireń protyw worot stoit, dwa-

nadcat horodeń, a od toho swirnia do czetwertoho swirna, kotory stoit od cerkwy swetoho Spasa, desiat horodeń, a od toho czetwertoho swirna do bakszty, kotoraia stoit na uhle od dworca starostynoho, try horodni, a od tey bakszty zasia nazad do brony worotnoie czotyry horodni: z tych horodeń od weży worotnoie dwie horodni sia obodrali; do wsich swirnow stolby żadnoie net, a inde tež y pomostu net; z dełom abo hakownyceiu kilka dir ku strelbe; u swirnow ani u horodeń, kudy strelaty z hakownyc albo z rusznyc, żadnoie diry net; na swirnach y horodniach koła y kamenia y kołodia dostatok, niżli koło zamku skonow żadnoho net y wody na obłankach net, odno dwa koryta newelikich. Liczba swirnow y horodeń: swirnow czotyry, bakszt dwie, horodeń sorok piat. Prostoronnost zamku udołż zamku szestdesiat y dwa saźnia, a w szyryniiu piatdesiat y piat sażon. Uzwod u bronie aż k hore tiahnet; lancuhy u neho dwa dobryie, pod uzwodom strelby net; podłe uzvodu po obejum storonom diry—mohut psy chodyty pod wežu worotniuju, iż weża na stolpe zbudowana. Budowanie w zamku: cerkow swetoho Nykoły; pop u niey Wasiley, swetłeczka, a komora, a seń w serediny; wseho domu udołż pułosma saźnia; izdebka storozowaja, pohreb, u poltora saźnia. Woda: wody w zamku net, ani kołodezia; ani bywało; wodu aż z rzeczki Kamenki pod zamkom berut y trudno welmy o wodu, aż z wełykim kosztom możet byt kołodeż abo potaynyk do rzeczki. Broń zamkowaja: delce spiżnoie na kołach prostych sem piadey, dwie diry w nem, ku strelbie nehożeie, kula do neho iak kura-czeie iayce; sarpatynow żeleznych starych, horełych wže try razy, z żeleznikami, try po dewiaty piadey, nehożych ku strelbie dwa, a z tre-teho może byt strelba, niżli nekowan; hakownyc wsich sorok czotyry, a promeżku nich odna spiżnaja, form dewiatnadciat, a kul do nich dwisti desiat, a horełych hakownyc trynadciat: nekotoryie, oprawiwszy, mohut byty ku strelbie pryhożyie, rucznyć cełych z łožmy try, a horełych odna; rur trynadciat. A ostawili iesmo ieszcze, wezuczy z skarbu hospodarskoho z Owruczoho do Żytomira, hakownyc dwanadciat; to wsich hakownyc dobrych, ku strelbie hodnych, piatdesiat y sześć. Poroeh; porochu hakownyczoho faska, a inszoho nikakoho net: starosta na swoiu

potrebu wziął porochu rublénoho rucznychnoho semdesiat funtow, to odłożyty majet. Saletra: saletry pulszosty solanki, a ieszcze fasoczka półnaja, iako by pół baryły. Swineć: swincu sztuka welykaja, trema końmy prywezona lete, a w podeymy—szest czołowieków podniaty mohut, a try sztuki—koźduju z nich czołowiek możet podniaty, swincu, iako trywoha była, rozdano meszczanom tamosznym piatnadciat funtow, to odłożyty maiut. Schowanie na tyie reczy welmy zło y dirawo y nedobre nakryto. W horodni poroch tołkut wodoju u stupe młynowoy: tołkaczów czotyry—możet ubiti odyń tołkacz od hodyny do hodyny kameń porochu. Klucz od porochu derżyt puszkar, podan iemu od toho czasu, gdy zarubił ieszcze kniaź Janusz biskup, a potom y uwiączyie Leynartowicz iemuż podał, a my podali podstarostemu tamosznemu a zemenynu starszomu, Harasymu Haleckomu. A gdy też stary замок, za derżania pana Dmytreja Kmity, zhoreł pryhodoju, sam soboju, ludy rozyszlysia po zamkom okolicznym, a kniaź Kostiantyn, powedajut, z požaryszcza toho wziął spiży zwonowoie y puszczenioie dwadciat woz do Ostroha, bo zwon był odyń, kotoryi wyszey stojacza czołowieka, zwali iego ratnyi zwon, a piat delec spiżnych pod herb welikoho kniastwa, a try puszki spiżnych że welikich byli po półtora saźnia, to wse pobrał. Puszmary: puszkar, imeniem Żygymont, sam z Prus, a osełyi u Żytomire ieszcze za neboczczyka biskupa kniazia Janusza, beret na hod desiat kop hroszey, a sukna łůnskoho piat łokot, powedił: za Horeckoho hod, a za teperesznoho starosty try hody, iak iemu myta nie płaczono; tot puszkar wynen odon poroch robyty z dostatku zamkowoho. Hora zamkowaja: pod zamkom hora dosyt wysoka y przykra: skały dwie tretyny, a tretyna zemłēju, ino y tam row dosyt hłubok, prystupu net, niżli tolko od mesta iednoie storony y to czerez row hłubokyi, a z inszych storon skała iak utiata; prystup otowsela trudnyi. Hory zamkowoie rublacz y steny, so wsich storon tesniaczy замок, upuszczeno inde na pół saźnia, a inde y na sażeń, a y tak замок tot ne możet byty osażon ludmiż tamosznymy. Most zamkowyi. Most zamkowyi na palech dubowych, uweś dobryi y wmoszczonyi harazd, wroblenyi za hroszy skarbu hospodarskoho, trid-

ciat y szest kop na to wydano, powedyli nadworecy. Budowanie pered mostom zamkowym: izba czornaja z seńmy a kuchnia staraia, storozha zamkowaja. W zamku storozha: klikuny try: w deń posłuhujut, a w noczy kliczut, starosta im płatył po trv kopy hroszey z korczmy, a w deń z mesta po czołowiku radom sterehut na weźv worotnoy od pola; u worot ostrożnych storozha mestkaja, najmaiut wsi, chto kolwiek w ostroże y za ostrohom żywut, iak ludy hospodarskyie, tak kniazkije, panskije y ziemianskyie, popy y ludy ich, a brona odna u ostroha wedłuh roskazania hospodarskoho, obran od nas na prysehu sprawedływe powedaty meszczanyn Żytomirskyi otcycz tamosznyi mestkij Bohdan Petkiewicz. On powedił, iż seła kniaźskie y panskije y ziemianskije, koli ieszcze ne byli pusty, z każdoho seła riadom po dwa czołowieki na nedelu k zamku na storozu dawali; tyie dwa storozy w deń u worot sterehiwali, a w noczy na zamku klikowali. Storozha polnaja. Storozha polnaja bywała na poli u dwadcat miłach, dawywano z skarbu hospodarskoho po trydcat kop hroszey; od czotyrech hod, iak kniaź starosta naiechał, tak ne dajut. Powedyli też zemiane y meszczane tamosznye, iż storozy ne welmy wełykaia potreba, bo nikoli storozha ne wsterezet, a chotia też y podsterehut Tatar, tohdy do zamku wticzy pered nimy ne mohut, iż kryi kudy beczy (sic) dajuczy westy net, a dowedanie westy słuhy zamkowyje, kotoryie niżey imeny popisany, tyie winni hde kolwiek iechaty, westy sia dowedaty. Robota ostrohowaja: Ostroh winni robyty wsi, chtokolwiek w ostroże y około ostroha żywut. Robota starodawnaja zamkowaia. Tot też prysiahyi meszczanyn, Bohdan Petkiewicz powedił, iż zamek y most zamkowyi winny byli robyty seła wsi Żytomirskoho powetu, iak hospodarskyie, tak kniazskije, pańskije, ziemiańskije y boiarskie, nim ieszcze pusty byli, a zapusteli ad szesty, od semy, od osmy desiat let, a inszyie bliżey, a inszyie ieszcze daley; kotorym sełyszczam imen mohlismosia dowedaty, niżey sut opisany, y szto z rozdania hospodarskoho od toho zamku otyszło, y szto ieszcze ne pusto, vse iest niżey menowite dołożono. Bojar, szlachty powynowastwo. Boiare, szlachta winni pry woiewodie Kijewskom, iak ich oboszlet, abo pry starostie tamosznem Żytomirskom

na posłuhu hospodarskuju iechaty, a z dobroie woli swoieie y pry podstarostiem tamoszniem iezdiat. Wynnost słuh y meszczan ku służbie hospodarskoy: Słuhi putnyie y meszczanie winni iechaty na pohoniu za Tatory z starostoiu y z uradnykom ieho, a na poli pry nych leżaty ne winni. Wynnost meszczan: Meszczanie hospodarskie winny ieno kosyty na zamok deń odyn y zsuszyty, a wozyty ieho na zamok ne winni; podwody y stacey dawali meszczanie, a oni za to derżali korczmy wolnyie, niżli za derżania kniazia Pronskoho korczmy od nich odniato, a perestali podwody i stacey dawaty, iak zamok zhoril za pana Dmytreja Kmity; a gdy kniaz biskup zarubił zamok, w tot czas ich na woli osadił, predsia oni y do seho czasu podwód ani stacey ne dajut, bo też y dat nikomu, niżli y teper oni podwody y stacey dawati podyimujut, ieśliby zostawleny byli pry korczmie; iakoż staryi hospodar korol Zygmunt sławnoie pamiety dał był im korczmu, na sztoż oni y list ukazywali. Posły: Posły korolewskie koli idut, berut siłaju podwody y stacey, meszkajut też po try y po czotyry dni y po tydniu; Tatarowie także meszkajut, kudy chotia chodiat około zamku y mesta, a zwłaszcza pan Rotomski odnoho razu tydeń leżał, a drugoho razu za podwody meszczan imał y wezeł, y za Teterew reku zawedszy, puhami bił, aż sia odkupili ludi pana Hornostaiewy, na imia Seliwon a Wobłyi, po dwadcat hroszey dali; w tohoż Seliwona konia wziął czaloho, czotyry kopy hroszey iemu dawano, a klaczu mestkuju wziawszy, y ne wernuli, a woła potkawszy ziemianskoho Steckowa Pilipowickoho u woze, zrubawszy na czasti, yz soboiu powezli, a stacey im predsia dawana: iałowica, husi, kury, owes, seno; wradnyk tamosznyi Murza to wse zoznawał. Korczma medowaja: Starosta teperysznyi korczmu medowuiu po dwa hody zaprodawał, a brał na hod po stu kop hroszey. Korczma horeczanaia: Korczmu horeczanaju też zaprodaiet po piadesiat kop hroszey na hod. Myto od kupcow państwa hospodarskoho, tubylcow, gdy iedut a listow bezmytnych u siebie ne maiut: Myta od woza po dwa hroszy daiut na zamok, a podstarostimu obestki pulhrosza; a kotoryie kupcy, pryiechawszy, tut sia składaiut y torhuiut, tyie daiut od kopy po try hroszey. Myto od karawana:

Gdy korawan idet, tohdy desiatyi hrosz, to iest od kopy szest hroszey. Szoł korowan odyn za derżania kniazia Pronskoho, Turkowe z Moskwy, a druhy korowan szoł za kniazia Koreckoho; od dwadcat let wseho dwa korawany szli. Myto solanoie: Solanoie myto berut na zamok od woza po dweste hołow, a ten bywaiet s potrebu na starostu tamoszneho na koždy hod. Myto rybnoie: Od boczki solonoie ryby po dwa hroszy, a chto szynkuiet ryboiu, hrosz daiet. To od czuzych; a od swoich—ryba trydziataia. Solonoie abo też wiałoie: toie myto na dwie cerkwi: manastera Uszenia swetoie Preczystoie y na druhiu cerkow Rożestwa swetoie Preczystoie z weku idet. Pomirnoie od zboża y od medu: Chto zboże iakoież kolwiek mimo wezet, od woza po dwa hroszy, a chto by merył na meste prodaiuczy, od czetwertki po dwa peniazy, a od wedra medu po dwa peniazy. Toie pomirnoie chożywało pered tym na kosteły tamosznye Żytomirskie, a teper, iako zapusteli tyie kosteły od osmdesiat let, berut na zamok. Pożytki zamkowyie: Wina y peresud, wodłuh statutu dochowanoho w meste, po dwa hroszy, a z mesta pomitnoho (sic). Kunicy zmirskie: Zmirskaia kunica, ieśli sia uriadu dopustiat, dwanadcat hroszey, a ieśli sia ne dopustiat, to niczoho. Kunicy swadebnyie: Od dewki, ieśli z mesta albo z wołosty poydet poddanaia hospodarskaia za ludey kniazskich, y pańskich, y ziemianskich, y bojarskich, dwanadcat hroszey, a ieśli meży siebie, to niczoho na zamok ne idet, krome storozu parkanowomu na soroczku try hroszy; a od wdowy także, ieśli z mesta abo z wołosty poydet poddanaja hospodarskaja za ludey kniazskich, pańskich, ziemianskich y bojarskich,—kunicy na zamok puł kopy hroszey, a ieśli meży siebie, tohdi także na zamok niczoho ne idet, iako y od dewki. Pasznia zamkowaia. Pola zamkowoho od ostroha udołż do dubrowy, ktoruii prozywaiut Stawrów,—mila zawedniczaia, a wpoperek—puł mili małoie. Toie pole meszczanom wolno pachat, a ziemiane y poddanyie ich, katoryie paszut, tyie daiut na zamok desiatynu z ozimyny y iaryny wsiakoie; toie desiatyny prychodyt sto kop, a ynohdy menszey. A chtoholwek pryidet do mesta a wschocze selytca na zemli zamkowoy, chotia u ostroze abo za ostrohom, bud hospodarskyi, bud kniazskij,

pańskij, ziemianskij y meszczańskij czołowiek, obwestki na zamok dast dwanadcat hroszey, krom otczynnych dworyszcz: kniaźskich, pańskich, ziemianskich: z tych obwestki na zamok ni żadnoie net. Koni z dyków y szlachowszczyna: a chto konia z dikow wybiet, ieśli na hospodarskoj zemli, tohdy po połowycy zamok sia delit z tym, chto iego wybił, a ieśli na ziemianskom abo na boiarskom, tohdy po połowycy czyia zemla. A na szlachach chto szto na czyiey zemli znajdet, tymże obycaiem, iako koni, po połowicy tomu, chto naydet, a czyia zemla. Młyny, stawy, hatki zaniatyie: Odyn na Kamency pod zamkom, a druhy na Teterewi od zamku z werstu wideti; na Kamency—koło stupnoie, szto proso tołkut, a na Teterewie dwie kole, obe młynowyie. Berut wymerki desiatuiu merku od młynów y stop. Dobrych let, gdy pasznia rożywała, a meluczy tut wozywano muku do Kijewa y do inszych zamkow prychożywało, tohdi z młyna wychowanie chlebom na sorok osob, bo sut prywozywano mołoti y z Czudnowa, y z Słobodyszcz, y z inszych seł, szto po Teterewi; a teper Żytomircy inde zboże kupuiut, iezdiaczy, tamże y melut. Z tychże młynow, werchu piśanych, mliwa na obe cerkwi po dniu w nedeli: na zamkowuiu cerkow swetoho Nikoły mliwa semyi deń, u młyne na Kamency od hodyny do hodyny, szto pod zamkom młyn; na druhiu cerkow swetoie Preczystoie Uspe-
nia takōże semyi deń od hodyny do hodyny mliwa u młyne na Teterewie. Dwory y placy pańskie y ziemiańskie, boiarskie u w ostrozi: pan Hornostaiew, paneie Olizarowoie Wołczkowicza, Jesufa Nemirycza, Harasyma Chaleckoho, Stryblew, Hrycka Woronin, Tiszy-Bykowskoho, Steckow a Mikołajew Hnewoszewiczow Korczowskoho, Stecka Filipowskoho, Preżowskoho, Semena Szczaniewskoho, Mefedkow. Meszczane hośpodarskiie Żytomirskiie: Bohdan Petkowicz otcyzcz, Marko z Połonnoho, Chodor Karpowicz, Chodor Turczyn otcyzcz, Seliwon Prychożyi z Bobruyska, Paweł Skoczko z Połonnoho, Hryman Miskowicz z Owruczo, Mikita Slesarów z Wołynia, Suproń prychożyi, Stepan Chaleiwicz z Turowa, Maxym z Mozyra, Małyi Słuczaniuk, Michał Bobruianin, Paweł s Kopyła, Zanec z Korca, Janowec z Owruczo, Jwan z Owruchoh, Jedec z Owruczo, Kuźma Bobruianin, Hrydko

z Kopyła, Szerbacz z Bobruyska, Macko z Owruczocho, Michał z Owruczocho, Jwan z Owruczocho, Lewon z Hłuska, Maxym z Milatyna, Macowka z Milatyna, Maroczko z Milatyna, Olexey Styrtia otczyycz, Jwan z Słobodyszcz, Łukian Nelipowicz, Wasyl Pronewicz otczyycz, Chilec z Titkowa, Wakulka z Owruczocho, Senko Suhajewicz, Miszko z Moszczanicy, Jwanec z Łucka Koszel prozwiszczom, Jewsey Kolesnik, Tisza z Łucka, Tereszko z Połonnoho, Wasilec z Żorawna, Jaszko Czorbokiewicz, Jwan z Litwy prychożyi, Martyn z Owruczocho, Panteley Jepanca, Jwan Naumowicz, Zadko Olszanikowicz, Kuźma prychożyi, Hirka Naumowicz, Łukasz Jepanca, Tymosz prychożyi. Słubi zamkowyie pry meste meszkajut, niżli podaczok z mestom ne tiahnut; słubi zamkowyie winni iako na służbu hospodarskuu z starostoiu tamosznym y wradnikom ieho iechati, tak westey sia dewidowaty, tak y wo wsich potrebach, hdekolwek im roskażut starosta abo wradnik ieho iechati, a ieśli ich z soboiu berut hdekolwiek na dorohu welykniu, tohdy winni im strawu dawati. Słubi na imia: Stepan Ozornyi, Jwan Mikulicz, Klim Miskowicz, Mikita Zankowicz, Horain, Kazdonowicz, Kuczuk, Perehnowicz, iako prychożyie na Syczowszczynie; a toie Syczowszczyny połowynu derżał na służbie konnoy Procko Zelinnik, ino ieho kniaź Korecki, budyczy na tot czas starostoiu, oddał zemeninu hospodarskomu tamosznemu Juchnu Woronie, iednainuczy ieho za boy, a toho otczyicza Procka ottol sohnak; teper tuiu zemlu derżył brat Juchnuw Chrycko Worona a pustotina służebnaja Kłoczkwyszczyna w puste leżył. Ludi kniaźskiie, panskiie, ziemianskiie, bejarskiie, kotoryie żywut uw ostroze y za ostrohom, chotia kotoryie y w selach meszkajut, a predsia domy swoi w meste majut, ludi Tyszyny: Jwanec Zankiewicz, Ancuch prychożyi, Jakow Słuczaniin, Manczur Czornyszewicz, Omelian Hłuszenin, a podaczki dajut z selyszcza Hosenia osmdesiat hroszey a try kadi medu Steckowy a Mikołaiowy Hnewoszewiczom. Ludi sami: panowe ich za hraniceju u Mełniku żywut y tam służat, a imenia y ludy swoi w Żytomiry majut: Demid, Anton, Jwan Dubel, Martyn Prockiewicz, Jwanec Prockiewicz, Olexey Laskun, Jwanec Botwinie, Ostap prychożyi, Senko Zapadnicz, Stepan Szostak,

Mitko Wakulicz, Opanas prychożyi, Behdan prychożyi. Na tot czas samych y ludey ich ne było, nemohlismosia o dani dowodat. Ludi pana Hornostajewy: Mitko Szczerbinicz, Petr Telsty, Hryniec brat ieho, Jlia Szczerbinicz, Protus Hrynewicz, Tyszko Protusowicz, Roman Protusowicz, Jwaszko Pawłowicz, Korotki, Pawłowicz, Denis prychożyi, Chilec prychożyi, Semen prychożyi, Podaczki dajut z seliszcza Tulin-skeho czotyry kadi medu, toie seliszcze dwie mili od zamku. Ludi Strybelowy: Chodot Stepanowicz, Ohwedor Denysowicz, Maxym Deni-sowicz, Jwanec prychożyi, Konon prychożyi, Semen Suchta, Roman Tyneewicz, Klim Chaleiwicz. Tyież ludi z seliszcza Pilipowskeho y z Kiezerewskeho, z Werłokowskeho, Worsićkeho, z Nowoselskeho dani dajut szest kadey medu. Tyie wsi seliszcza od zamku u szesty milach. Ludi panie Olszarewoie Wołczkowicza: Paweł Serhiewicz, Fedko Wo-ronowicz, Ostap prychożyi, Sawko prychożyi, Stepan prychożyi, Romanec prychożyi, Zańko Kozakowicz, Hryniec Newak, Malutke Stepanowicz, Oharyton Lichaczewicz, Waśko Belikowicz, Mikita Tołkaczewicz, Minko Neesterewicz, Jakow Holenieszczowicz, Wasyl Soroka, Zańko Herodecki, Jhnat Kapusta, Tołkacz, Maxymowicz, Tereszke Horaczka. Ludi Je-syfa Nemiryca: Wasyl Desynicz, Fedor brat ieho, Bendey otaman z seliszcza Czorniechowskeho; dani dajut półtreti kadi medu; toie se-liszcze trzy mili od zamku. Ludi Harasya Chaleckoho: Maniuk Beli-kowicz, Dawid Maniukowicz, Wasyl ieho brat, Danec Stepanowicz, Tyszko brat ieho, Wasylec Pasynkowicz, Matysz prychożyi, Kasper prychożyi, Paweł Jlich—dani dajut z seliszcza Jwanowskeho, piat mil od zamku, trzy wedra medu a sorok hroszey; Panas prychożyi, Tomasz Kozlakowicz, Senko Suchonok, Mefedko prychożyi,—dajut z seliszcza Kołodejewskeho, trzy mili od zamku, dwie kadi medu a dwad-ciat czotyry hroszey; Hryniec prychożyi, Kost prychożyi, Jewtneh pry-chotyi, Jwanec Maniukowicz, Chilec prychożyi; tyie dajut z seliszcza Wilsha a z Chotenowicz, dwie mili od zamku, półtory kadi medu a trydciat czotyry hroszey, a osobliwie dajut na manastyr tamosznyi dwie kadi medu. Ludi Karczowskeho: Pantelej Japoncz, Jwanec Naume-wicz, Hira, brat ieho, Zadko Olszankowicz, Kuśma prychożyi, Łukasz

Jeponczyi, Tymosz prychożyi, Juszko Czobotkowicz, Senko Suhajewicz; tyie ludi dajut z seliszcza Korczowa a z seliszcza z Mineykowicz try kadi medu; tyie wsi try seliszcza od zamku szest mil. Ludi Preżowskoho: Mazym prychożyi, Maiowka prychożyi, Minko prychożyi; tyie dajut z seliszcza Prezowa, mila od zamku, poł kadi medu. Ludi Stecka Filipowskoho: Łukianec prychożyi, Netepec prychożyi,—dajut dani z seliszcza Filipowskoho, sem mil od zamku, dwie wedre medu. Jmenia paneje Olizarowoie Wołczkowicza y syna ieie Jwana. Seło prozwiszczom Toporyszcze od zamku sem mil, czołowieka desiat, daiut podaczki try kopy hroszey, a połczetwertu kadi medu; seło Szersznewicz, osm mil od zamku, w niem dwa czołowieki, daiut piasdesiat pias hroszey a kad medu; seło zakupnoie Horodyszczsko, sem mil od zamku, słuh putnych osm, a dajut połtory kopy szest hroszey, a dwiatyi czołowiek tamże dajet poł kadi medu a dwanadcat hroszey; seło Sołdiry, sem mil od zamku, w niem słuh pias, a przedse dajut dwadcat pias hroszey; seło Starowicz zakupnoie, desiat mil od zamku, w niem czołowieka czotyry, dajut połtory kopy hroszey a medu try kadi; seło Tatarowicz—wysłuha neboszczyka muža ieie pod Kijewom, osmnadcat mil, try potuhi w niem, dajut dwie kadi medu; seło Hłyszkiewicz, w niem czołowieki czotyry, dajut sto hroszey; seliszcze Wołyncy, szest mil od zamku, pusto leży. Hrycka Woronowicza seliszcze Trojanowcy, try mili od zamku, w niem try potuhi, dani dajut połtory kadi medu; seło Mokratycz, dwie mili od zamku, w niem dwie potuhi, daniey dajut try wedry medu; seliszcze Krosznia—wysłuha, poł mili od zamku, w niem potuhów try, daiut sem weder medu, a służebnych potuhow czotyry, daiut z nich try na cerkow zamkowuiu swetoho Nikoły dwie kadi medu a poł kopy hroszey y bobra, a czetwertyi czołowiek na cerkow swetoie Preczystoie dajet połtora wedra medu; na zemli bortnoy Sehantolinowszczyne ody czołowiek dajet dwie wedry medu; seliszcze Szumsko, dwie mili od zamku, w niem potuhow sem, dani dajut try kadi medu, a w werchu pisanom seliszczy Kroszni zemlicu bortnuju swoim nakładom sam robił; koly leto dobroie, tohdy kad medu, a czasom bolszey abo men-

szey. Na rekach: Teterewy, na Kodni z otczyny hony bobrowyie, na hod bobra abo dwoch y trech, a inszoho hodu ni odnoho. Semena Szczeniowskoho seliszczce, try mili od zamku, odna pasznia, ludey net; paszni paszet naymom. Mefedkowo seliszczce, prozwiszczom Mefedkowoż, szest mil od zamku; pasznia; paszet ieie naymom. Tyie wsi ziemiane y ludi ich wsi, chotia y w selech meszkajut, a predsia dla popołochu Tatar lete a zime ustawiczne w domoch w meste żywut. Sela, kotoryie pered tym na zamok bywali. Selo na imia Romanow od Żytomira osm mil; powedili tyie meszczanie tamosznyie, iż uprosił sławnoie pamety hospodaria korola Alexandra ieho myłosti pan Dmytrey Kmyta, buduczy na tot czas starostoin Żytomirskim za pustoie; a y w tot dey czas było w tom sele ludi, kotoryie winni byli zawždy weżu worotniuiu poprawlaty, ale predsia znou ne robili, a dwa dni na wesne orali, dwa dni seno w osen kosili y dań dawali pułosmnasta kadi medu, a teper toie selo derżyt knehini Jlinaia ku Czudnowu, iest ich czołowieka piatdesiat; od toho czasu żadnych robot ani powynowastwa ku zamku ne czyniat, ani do osady k zamku Żytomirskomu ne bywajut. Selo Koroszeszów, piat mil od zamku; dano, powedajut, Kmitie Krzysztofu otcu od korola Alexandra hospodara ieho miłosti za pustoieź y teper desiat czołowieka y z sochami y z klaczami na zamok służyli, a daley k zamku żadnoie roboty ani oprawy ne czynili; oddano w totże czas. Selo Łowkow, dwe mili od zamku, dano Hnewoszu Woronie za pustoieź, powedaiut, y teper desiat czołowieka tajaż tiahł, szto y w tych selech; a roblenia zamku abo oprawlenia horodeń toho ne bywało; teper derżat syny iego, Stecko a Mikołay, a sami żywut za hraniceiu, u Chmelniku. Tohdyż oddano selo Krosznie bratu ieho Jwanu Worone, dano za pustoieź y teper szest czołowieka tujuz tiahł tiahnuli k zamku, a robot abo oprawlenia także ne bywało. Seliszczce Jwanowcy; to było selo kostela rymskoho matki Bożoie u Żytomiry; kotry wże zapustel kostiel, Alexander korol ieho miłost oddał tomuż Hnewoszu. Seliszczce Popowiczy było kostela swetoho Mikołaiia u Żytomiriz; z toho seliszczca chożywało dani poł kadi medu, a teper, iż kostela net, tohdy tyie, kotoryie naymity chodiat,

tuju puł kadi na zamek dajut. My tedy król, do pomienionej suppli ki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażony popis zamku Żytomirskiego z xiąg przereczonych metryki kancelaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego ekstraktem stronie potrzebuiącej wydać y dla większej wagi pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancelaryi naszej wielkiego xięstwa Litewskiego, dnia 20 miesiąca Aprila, roku pańskiego 1780 (MDCCLXXX), panowania naszego 16 roku. U tego ekstraktu, per oblatam podanego, podpisy rąk tak iasnie wielmożnego podkanclerzego, iako y metrykanta Litewskich, przy pieczęci temi wyrażone słowy: Joachim Chrebtowicz, podkancler wielkiego xięstwa Litewskiego. Felix Szubert, metrykant Litewski, manu propria. Locus sigilli. Przypisek zaś tak się w sobie ma: Za sprawą iasnie oświeconego Joachima na Szczoreach, Ziembinie y Wiszniowie, hrabi Litawera Chrebtowicza, podkanclerzego wielkiego xięstwa Litewskiego, sądowego Orszańskiego, Łosteńskiego starosty. Który to ekstrakt popisu zamku Żytomierskiego, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, Żytomierskich iest zapisany.

Книга вродская, Житомирская, записовая, годъ 1780, № 269; листъ 896 на оборотъ.

XIX.

Описание Луцкаго замка 1552.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt drugiego, miesiąca Julij dwunastego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, łuckie, od dnia ośmego, miesiąca y roku, wysz na akcie wyrażonych, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Wojciechem Pinińskim, stolnikiem Krzemienieckim, podstarostą grodzkim Łuckim, y xięgami niniejszami, grodz-

kiemi, Łuckiemi comparens personaliter urodzony Jozef Tyczyński, ten ekstrakt z xiąg metryk koronnych, z wpisaniem w nim popisu zamku Łuckiego, w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt drugim, na papirze ordynaryinym, z podpisem ręki iaśnie wielmożnego podkanclerzego, przy peiczcęci koronney, na wosku czerwonym wyciśnionej, sporządzonego, ratione introcontentorum do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich per oblatam podał, którego popisu osnowa takowa: Stanisław August, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Jnflantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski. Oznaymuem tym listem ekstraktem naszym, komu to wiedzieć należy, iż w xięgach metryki kancelaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego znajduje się popis zamku Łuckiego, za nayiaśniejszego praedecessora, króla iego mości Polskiego, wielkiego xięcia Litewskiego, Zygmunta Augusta, w roku tysiąc pięćdziesiąt wtórym, sporządzony, y supplikowano nam iest przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, abyśmy ten popis zamku Łuckiego z tychże xiąg metryki kancelaryi naszej wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum authentice wydać pozwolili; który od słowa do słowa, z ruskiego wypisując, tak się w sobie ma: Zamek Łuckoi za derżania kniazia Andrea Koszyrskoho. Zamek sam murowany weś. Nayperwey weża worotnaja, ktoruiu powynny kryty wołost Kobryńskaia; na tot czas pokrytye welme staroie y opadło. Od toje wieży worotnoi wszedłszy w zamek, na lewo stena wsia aż do weży—władczynia; oblankowanie dobre uprawleno z skarbu hospodarskoho. Taia weża władycznaia dobre też oprawlena y nakryta; od toi weży władcznoy aż do tretiey weży, któraia stoit od reki Styru, stena stoit bez oblankowania, hoła; tuju też weżu winni kryty Kobryncy, ale na tot czas oblankowanie welme stare y opało; a od toie tretiey weży aż do domu derewenoho, który stoit w stene, także stena wsia ta iest bez oblankowania, hoła; a od toho domu derewianoho do pałacu murowanoho, który stoit zasia nazad podle weży worotnoie w stene, także taż stena stoit ne kryta bez oblankowania y hrebeni na muru wezde sia porysowali. Pałac ho-

spodarski murowany. Tot pałac hospodarski poczał sprawowan byty od byskupa Łuckoho, nebożczyka kniazia Falczewskoho. Tohoż pałacu murowanoho w dolżyniu, iaĕ w steni stoit, dwatciat ośm sażeń, a w szyryniu pałacu szyś sażeń, a w wyższyniu useho ioho od zemli aż do werchu deset sażeń. Na tot czas pokryto po włoski czastoju wiazu y czerepiczoju polewanoju; gmachi w nym dwa, po czetwertuju (sic) schowanie na dole cztery, a na hore cztery. Niżli ieszcze w nim niczoho ne hotowo; kamenia tesanoho do dwery y do okon iest nahotowano podostatok; weży wsi od zemli aż do posiabitia derewianoho w sebe wyszyny maiut piat sażeń, a stena oblankowaja wyszki aż od zemli gore koło zamku cztery sażni z hrebeniami. Budowanie w zamku: cerkew murowanaja swiatoho Jwana Bohosłowa, dom w stene budowany derewianoho, to iest switlicy dwie na podkłetach sosnowych; meży nimi seń deszkoma pobita; pered senmy ganok. Teież choromy syndety (sic) kryty, niżły wże pokrytie wse pohnyło. Wodle toho domu przystawlena swetłyca, naprotyw—komora na podkłetach, meży nymy seny. Ty choromy napół zhnyły wże, bo też ich nyczym ne nakryto. Podle tych na drugej stronie chorom świetliczka na potkletyie, naprotywko ganok syndeto (sic) kryto, y to te stary choromy; kuchni dwie derewianych: odna z nych drancyiamy kryta, a druhoi połowica drancyiamy kryta; obydwie napóły zhnyły. Dwor władyki zamocznoho. Broń zamkowaia. Deło spiżnioie stoit pred zamkom u pryhorodku bez pokrytia, łoże okowane po starosweckiej, ałe wże zhnyło; koła okowane były, niżli z nych szyny mało ne wsi obydrany; samo wdołż połdewiaty piady; lewkowy hołowy z neho czotyry wylity; kula do neho troch piadey około, a wsiech kul do neho kamennych piat. W zamku powiet z dwóch storon ku muru pryhorożono a z tretiej storony dwery bez zamka y zaszcypok, a z czetwertoy storony nyczym ne pryhorodżano. Pod toie powetoiu deła stojat spiżnioie okowani samo w łoży po starosweckiej, odnym obruczom derżyt sia w łoży, a try obruczy oblamany y łoże staroe; koła w neho, niżli z kołodicy buchwy zabrany, lewkowe hołowy w neho nyżły dwie; wdołż ioho ośm piadey; kula mała by byti do neho pułtretiej piadey, niżli kuli do neho

žadnoie net. Deło spiżnoie także po starośweckiey okowano w łoży y koła okowany, pod herbom Pohonyu, wzdolż dewiaty piadey, wylity z neho dwa ucha, z koły żelaznemi, kula do neho mała by byty pułtreti piady około, niżli kul do neho żadnoi nit, a z koł wsi buchwy zabrany; osi pod wsimi deły nowyie, niżli deła odno na osiech stoiat, a ne kowano żadneho. Deło spiżowoie tym obyczaiem iako mozdziiry, w łoży staryi; obruczy cztery z neho zniaty, odne odnym sia obruczm derżyt w łoży, a łoże zhnyło; koła nekowany; wdolż ioho piat piadey, herby na nym (зображеніе ре́бѣ) tym obyczaiem, samo z trema uch, a kolca w nych net żadneho—obebrany; kula do neho około czotyry piadey, a kul do neho wsich dwatciat iedna. Deło spiżowoie na weży od mesta, katoraia sływet Władycznaia: łoże okowano po staroświeckiey na kołach prostych y lychych welme; wylity z neho dwie hołowy lewkowyie, niżli odbyta odna hołowa y kolca wyniato, a druhaia teper ieszcze z kolcem iest; łoże samo shnyło; wzdowż ioho pułosmy piady; herby na nym tym obyczaiem (зображеніе ре́бѣ), kula do neho mała buty pułtreti piady około, niżli żadnoi net. Deła spiżnych dwoie; kula do oboch rowna, niżli odno dowszeysze ośm piadey, a druhoie pułosmy piady; łoża starośweckieje, koła w nych prostyie, ale wse wże pohnyło; kuli do nich iak u kaczoie iayce; do obuch tych—kul żelaznych, oblytych swincem, dwatcet szest. Dieło spiżnoie na wieży worotnney, w łoży prostom y koła prostyie, y wse pohnyło, a wzdolż ioho dwanadcit piadey; kula do nioho iak husiatoie iayce, a kul w nich żeliznych, swincem oblitych, do neho szisnalcit. Dieła dwa, zpiżnoieź odnoie formy starosweckie, w kołodach przyprawłeny, na prostych kołach, wse pohnyło; wzdolż ich po pułosma piady; kula menczey kurczoie iayce; kul do oboch nich szisnalcet; dełce spiżnoie odno, hołowneju leżyty, skrywleno welmy: powedajut, iak horod horeł, z weży spadło; wzdowż ioho piat piadey, a kula iz hołubnoie iayce; spiży delnoie piatdesiat dwa kameni; deło było, ale sia roztopyło. Form do wsich menszych dieł tolko odna kamennaia; u inszych wsich puszkary powedił, iż ich rozterali. Hakownicy. Hakownyc w nych szysťdesiat piat, meży tymy hakownicamy u niekatorych kurków niet; kijów do strelania piat; kul

do hakownyc y do kiew dweste y piat, a form tylko dwie żeliznych, a kamennych też dwie, a do inszych hakownic form net, a prochow-nice do wsich hakownic y do kijew wszech odna. Porocho. Puszczo-noho porochu dwi solanki, hakownycznoho desiat funtow, ale też rucz-nicz niet. Sera. Sery wseie dwatcat funtow. Salitra. Saletry odno tretina solanki. Swinec. Swincu sztuka, szto czołowiek może od zemli podniaty, a dwie sztuki menszych: obedwie czołowiek może zaraz od zemli podniaty. Na tuiu weżu worotnoiu, hde tyie dzieła schowanyie, to iest skarbnica, y schody murowanyie y derewanyie welmy zły, y s trudnostu na neie zeyty może, a inde podle swetlicy wchodiat. Pus(z)-kar zamkowyj, imeniem Tryk Werekławowicz(z), osely od trzech let na tom zamku; z skarbu hospodarskoho idet iemu dwatcat szyst kop hro-szey, a wynen robyty poroch z dostatku zamkowoho, kolko potrzeba, dzieła, hakownicye opravlaty; niżli powedił, iż starosta iak żeleza tak dostatku na roblenie porochu iemu ne daiet, a żeleza daiut na wsie potreby zamkowyje rudniki na to osoblywe, on sobe u nich za to penezni beret. Prostoronnost zamku. Zamku samoho wzdowż od bramy worotnoie mimo władyczyn dom do Stery piatdesiat y pułpiata saźnia, a w szerynyiu iakoby od kucioń do domu derewianoho, ko-tory w stene stoit, bolszey czteryctat ośm sażeń. Kołodeż. Kołodeza w zamku pry horodku, ani potaynika ku wode net, niżli łatwo o wodu, bo reka Styr pod stenoiu zamkowoiu wezde. Hora zamkowaia. U bramy worotnoie, u mostu zamkowoho, hory desiat sażon; w tym meste y rowow cztery sażni, a z druhoi storony, od reki Styra, to iest od odplitniey czternatcit sażeń, rowu net że, a z czetwertoi sto-rony od mesta zasia ku brone worotney szisťnatcit sażon hory, rowu net że, parkan. Pryhorodkowaia weża worotnaia. Winni robyt wsi kniazi y panowe y ziemiane powitu Łuckoho; sprawłena taia dobre, z zwodem, z łancuchom odnym. Perwaia horodnia od weży worotneia, ktoruju wsi ziemiane powynni sut robyty. Jduczy w zamek u pry-horodku po lewie kniazia Matwieja, a kniazia Andrea a kniahyni Teo-dorowoie Czetwertynskich, a kniazey Sokolinskich y Chołonewskich, a pana Jwana podskarbeho z Wyszkowa y z inszych imeney; odno pomost

w ney nespołny, a ne obmazana. Podle tei horodnia Roweńskaia bez werchu y pomostu y ne obmazana; za neiu horodnia Sadowskaia kniazia biskupa Łuckoho, stara, oblanków ni pomostów niet, ani też staroho obmazania y robyty ieie ne choczut. Za neiu horodnia Michała Berestejskoho, a Wasyla Siomaszkowicza z Horodena a Jwana Bełostockoho z Lubitowa a panie Dachnowoie z Zubilna. Za neiu horodnia kniazia Krokotki z Jałowicz, a Jacka y Tomiła Woroniczów, a Stania Jałowicza z Bukoymy a z Bakowec, a pana Montowta z Młynowa a z Pekułowa, a Hrycka Pryweredowskoho z Pryweredowicz, bez werchu y bez pomostu y ne obmazana. Za neiu horodnia Podhayskaia, a panow Hulewiczów z Dołhoho, a Wasyla Branskoho z Brań, panów Siemaszków z Buzań, Kozińskich z Borysowa, Ryszczowskoho z Ryszczowa, pana Michajła Hulewicza z Słuchowa, dobre uroblena. Tut Peremyskaia weża sama dobra, niżli ne obmazana, a strzelby na ney żadneie niet. Podle toie weży dom kostolney murowany w stene czotyry horodni zaniał nyżey pisanyie; wzdołż ioho czotyrynatcet sażeń. Horodnia kniazia Wasyla Kostantynowicza z Krupoy; horodnia Torhowickaia y Teresczenskaia, ymeney kniazia Jwana Masalskoho, a Perekalskoho z Perekal, a Wasyla Juszkiewicza z Kołmowa, a panoie Dachnowoie z Woyniey; Horodnia kniazia Dmitreia Sanguskiewiczza z Holatynia, Osczowskoho z Cewowa; horodnia Babińskoho z Babyna, a Bohurynskoho y Posiahowskaja y Pneskaia; od toho domu murowanoho zasia horodni poradkom stoiat: horodnia paneie Bohuszowoie, podskarbinioie Zamoyskoie z Jarosławic, a Piotra Siemaszka z Dobratyna y z Omelenieka y z Deneża, Wasyla Semaszka z Rykań, y z Topola, y Matyszcz, a pana Montowta z Koblina y Orszynina, a Chomakowa z Mordwy, a pana Hryhorya Chotkiewiczza z Bereha, a Matyiasza Zienkiewiczza z Ostryiewa, werchu ni pomostu nit, ani obmazana. Za neiu horodnia pana Serbina Chorużoho z Chorochoryna, Wasyla a Fedora Oneszkowiczów z Witoniża, a kniazey Woronieckich z Woronina y z Trystenia, mało ne wsia pobita, niżli ne obmazana. Tut weża Pinskaia, zbudowana dobre, niżli ne obmazana. Podle tei weży horodnia Krasnoselskaia, Stawrowskaia,

Podłożeckaia, starostycza Wołodymyrskoho, Kolniatyckaia, kniazey Czetwertynskich, Jwkowskaia, Jacka Pruskoho, a kniazia starosty Łuckoho; Suchowolskaia wsia zhniała; odna ieie połowica stoit. Za neju horodnia panów Czapliców, a Wasyla Petrikiewicza, Michna Chrennickoho, Hrycka Promczejkowicza, a Macka z imenia ich Kurozwan, a pana Bohdana Siomaszka z Tuczyna, a Żabokryckoho z Horodyscza; a bojare Hołoweńskie werch kryiut; werch zrublen, ale yspod zhnął, oblankowania niet y pomostu, ani obmazana. Za neju horodnia kniazia Dmytryja Sanguskiewicza yz Zwiniaczoie y z Krasowa, Olizarowskoho yz Olizarowa, Fedora Ochromowicza z Nowosółok, dobra, odno ne obmazana. Za neju horodnia Bokijowa z Peczychwost, Porwaneckich z Porwancza, kniazia starosty Łuckoho z Mirkowa, nedokryta, ne obmazana. Za neju horodnia Chmaryna z Miłocz, Bohdana Siemaszka z Popowicz y z Sernik y z Serhotyna y z Mełnicy, a kniazia Dmitra z Pesoczna, połowey ieie net y to zhniała. Za neju horodnia Rusinowa z Beresteczka, a Medwedowa z Łazkowa, Fedora Seleckoho yz Selca, archimandryta Żydyczyńskoho z Palcza, a Boreykowa z Neruta, ne nakryta ani obmazana. Za neju horodnia kniazia Bohdana Lubeckoko z Korca, nedokryta ani obmazana. Za neju horodnia pana Montowta z Biskupicz, z Lipey, a z Nowoho Stawu, ne pokryta, ani obmazana. Za neju horodnia Wasyla Rudeckoho z Rudki, Rohożynskoko z Rohożna a z Wołkowi, Smykowskich yz Smyków a Chrenickoho, z Chrennik, Romanowa yz Słonwy, Mykity Kutrowskoho z Kutrowa y z Merwy, a Knehynynskich z Knehnina, ne dokryta, ani obmazana. Za neju horodnia panie Jakubowoie Montowtowicza z Dublan, a Żabokryckich z Żabokryk, panie Michajłowoie Swiniuszkowoie z Testuchowa y z Krupca, a Alexandra z Oparypes, Fedora, Wasyla Koryteńskich z Korytna, Kozinskoho (z) Kozina, po połowicy roblena y to zhniała. Za neju horodnia Chołonewskich z Borodycz, Haliczańskaja; starostycza Wołodymerskoho z Holatyna, Osczowskich z Cewowa, połowica roblena a z spodu licha. Za neju horodnia pana Michała Swiniuszkoho z Błudowa, połowica zroblena, a zo spodu zhniała, tut weża licha y hniła, bez werchu, kotoruju budujut od zemli fundamenta z imeney kostel-

nych, y cerkownych: kniaź biskup Łucki z imena Wysznewa y z Łuczyc, z Wichornia, a władyka Łucki zo wsich imeney cerkownych, a władyka Wołodymerski y archimandrit Żydyczynski z imene cerkowych, a kniaź Hołownia Ostrożecki z Ostrożca; tut mur pryszoł, stena nenakrytaia czerez perekop aż u weżu zamkowuiu. Zasia nazad, na druhiu storonu od weży worotnoie pryhorodkowoie, poszedłszy u pryhorodok, po prowoy ruce horodnia perwaia od weży panow Hulewyczow z imeney ich oyczynych, a Michna Boratynskoho z Wysznewa, a Wojutynskich z Wojutyna, a Bełostockich z Bełostoka, a werch tey horodni robiat panowie Drozdenskiie, połowycy stoit y to ne obmazana. Podle tei horodnia Mysczyna z Warkowicz, a Michała Woysszetskoho z Woyszek, Bohdana Zahoreckoho yz Zahorec, Korabanowoie z Bujan, kniazey Czartoryskich yz Szepla, Oborskich z Oborka, Tychnowoie Kozinskoie z Zormikowicz, a poboy tey horodni powynny robity pan Serbin Choncza z Bytnia a Radoszyńskije z Radoszyna, dobra, niźli ne obmazana. Za neju horodnia Zenka Baiowskoho z Bawiewa, Ozdowskich, a pana wojewody Trockoho z Połonney, dobra, niźli ne obmazana. Za ieju horodnia panow Nesweckich z Nesweża, Czałukowskich z Czałukowa, Hryhorowskich z Hryhorowicz, a Złoczowskoho ze Złoczewa, bez werchu, ne obmazana. Za neju horodnia panow Skreńskich yz Skrenia, Uhrynowskoho z Uhrynowa, a Bełostockich z Horodyszczy, połowica y to ne obmazana. Za neju horodnia Hrycka Promczeykowicza z Diatkowicz, a pana Petra, a Kassjana, a Wasylewoie Czapliców z imeney ich, Jacka Jaseninickoho z Jaseninicz, Hrycka, Jwazska, Janka z Werchowska, Jana Żareckoho yz Żarec, Michna Krywickoho z Krywicz, Hwedora z Rohaczewa, Fursa Czyżowicza z Szuszebina, Pawła z bratyi ioho z Bronnik, Bohdana Kraiewskoho z Kraiewa, bojaryna kniahyny Jlinoje Hurka Omelanskoho z Omelanoie, kniazia Iwana z Welickoho, a Michayła Korowaia yz Sełca odna tretyna toie horodni. Za neju pana wojewody Wiłenskoho ioho myłosty z Ołyki, a pana Kiszki neboszczyka, starosty Wołodymerskoho, z Worotnewa a z Romanowa, pana Mykołaiia Kuchmystrewyca z Dorohostay, a Mychayła Jeła z Malina, a Bohdanowoie Położkoie z

Połzy, z Stawiszcza, a pana Zwera—Tyszkowicza z Kleczan, kniazia Ostrożskoho y ioho potużników z Woderad a z Derna, z Nosowicz, z Ujezdcow, Falewiczów y z Swiszczewa, dobra, niżli ne obmazana. Za neju horodnia kniazia starostycza Wołodymerskoho z Knehinina, połowica ieie stoit, a zy spudu zhnila. Wsiech tych horodeń dwadczat ośm. Derywianych horodeń, a to iest poczatok pryhorodka murowanoho, na ktoromu derewenyie robiat. Perwaia horodnia Hulewycza z imenie ich otcyznych, a Drozdenskich z Drozden, a Wojutynskich z Wojutyna, a Michna z Brochowiec y z Wisniowa, dobra. Podle toie horodnia panów Hostskich z Krupoe, a Kozinskoho z Stołmachowa, a Wielhorskich z Wielhor y z inszych seł, a Usiczów yz imeney ich otcyznych, a Wałachowa z Barbyna, a Jełowiczów, a Senka Posniaka z Kwaczkowicz, a Andreia a Semena z Kunewa, a Michayła a Hrycka z Bołotkowec a z Lachowa, dobre uroblane. A za neju horodnia Hawryła a Fedora Bokijewiczów z imenia ich Peczychwosti z innych imeney, a kniazia starosty Łuckoho z Mirkowa, a Porwaneckich, dobra. Za neju horodnia pana Zahorowskoho z Ratnowa, a Ozdowskich z Ozdowa, a Leskowa z Baiewa, a pana woiewody Trockoho z Połonnoie, pusta, nyczoho net. Za neju horodnia Mełnyckaia pana Siomaszka y innych potużników ioho, dobra. Za neju horodnia kniazii Czortoryskich z Szepla, a pana Michała Swiniuszskoho z Bubnowa, a Mychała Woyseckoho z Woysecza, a Okorskich z Okorska, a Myszyzna z Waskowycz, a Byteńskich z Bytnia, a Radominski z Radomyna, a Michała Kozinskoho z Ozmiłowicz, dobra także. Weża Czartoryskich kniazey sływet murowanaia y pokryta, a za teiu weżeju horodnia kniazia Krokotczyna z imenia ioho Jełowycz, a Jacka a Tomiła Wesseniczów z Boratyna, a paneie Montowtowoie yz Młynowa y z Pokałowa, a Hrycka Pryweredowskoho, a panów Jełowiczów yz Bukojmy y z Bukuwec, poczata oblankowanie robyty. Za neju horodnia Jackowoie a Iwana Szymkowycza (z) Sklenia, a Prokopa Uhrynowskoho z Uhrynowa, a Bełostockich z Horodyszcza, wroblena niżli ne nakrita. Za neju horodnia Rohozinskoho z Rohozyna yz Wołkowyi, a Michała Chrennykoho z Chrynnyk, a Wasyla Rudickoho z Rudki, a Calinoie y (z)

Słonwy, Smykowskoho z S(m)ykowa, Kniahininskich z Kniahinina. Za neju horodnia pana Serbinowa z Chorochoryna, a Wasyla Łumkowicza z Neru, Witonizkich z Witoniza, a Woronickich z Woroneczyna, a z Trystenia, odno ne nakryta, z Bereźca, a kniazia biskupa Łuckoho z Horodena, a Wasyla Belostockoho z Lubitowa, panyie Dachnowoie y Drozdenskoho z Zubilna, a Twerdyńskoho z Twerdyń, a starosty Pińskoho, dobre зробlena: Za neju horodnia paneie Jakubowoie Montowtowicza z Łesnoie, Żabokrickich yz Żabokryk, Kozinskich z Kozyna, panoie Mychałowoie z Oparypes, a Swisczowskich yz Swisczowa, a Korytenskich z Korytna, oblankowanyie odno dwa wenci, uroblena. Za neju horodnia pana Pietostowa z Paszowy, a pana Petra Zahorowskoho, a Petra Nepitusczoho z Ochmatkowa, dobre uroblena. Za neju horodnia Buromlskoho z Boremla, oblankowaneja poczate, czotyry wency. Za neju horodnia zemlan Neświckich s Neswica, a Łobendy z Czetwertny, a Hryhonevskoho z Hryhonevycz, Żołoczewskich y(z) Żołoczewa, pusta i nit niczoho. Za neju horodnia Czapliców y ich potużników z imenia ich, także pusta, odno dwa wenci oblankowania. Za neju horodnia Wasyla Bronickoho z Bronik, a Rohaczewskaia, Koptewskaia, Bystrynskaia, pana Bohdana Siomaszka, a Hrycka Promczeykowycza z Diatkowycz, a Hurka Omelanskoho yz Omelnoie, a Żabokryckoho y(z) Horodyscza, dobre uroblena. Za neju horodnia Bohuszowoie, podskarbinioie ziemskoie yz Jarosławicz, yz Mordwy, panie Jakubowoie Montowtowoie z Orszyka y z Koblina, a Matyasza z Ostryiewa, a Petra Siomaszka z Dobratyna, a Wasyla Siomaszkowycza z Rykań, a Michajłowoyie Siomaszkowyie yz Omelnika a z Deniecza, oblankowane try wenci poczato. Za neju horodnia Olizarowska z Olizarowa, Oszczowskoho z Oszczowa, Fedora a Stecka Ochrymowycza z Nowosetok, a Krasowskoho z Krasowa, a Romanow(o)ie Całynoie yz Ławrowa, a kniazia starostycza Włodymerskoho z Woniaczey, dobre sprawlena. Tut mescza pustoho do weży try sażni; pamiaty net kto robit; na tym mesczy do weży perechodu net. Tut weża, katoraia sływet Swyniuszkaia, murowanie, a za toju weżeiu horodnia panie Jakubowoie Montowtowicza z imenia ieie Łypowe z No-

wého Stawu, a z Byskupycz, dobre sprawłena. Za neju horodnia Żukoweckich z Żukowa, a Jwanowoie Kosinskoie yz Watyna, Woronnyczow z Tuliczewa, Horzwinskich z Horzwina, a Liniewskich z Liniewa, dobre sprawłena. Za neiu horodnia kniazia Bohdana Lubeckoho z Korca, dobre sprawłena. Za neju horodnia Babinskoho z Babina, a Posiahówskich, a Kozinskoho z Prus, pusta, net niczoho. Za neju horodnia kniazia Alexandra Kozynskoho yz Horychowa, a kniazey Lubekich z Lubcza, a kniazia starosty Żytomirskoho yz Sernik a z Kniahinina, pusta, niczoho net. Za neju horodnia pana Marka yz Żerawnik, Knehinińskich z Kniazia, Ochłopowskich z Ochłopowa, pana Gietowtowa z Spikołos, oblankowana, poczate czotyry wency. Za neju horodnia kniazia Iwana Masalskoho z Terhowczy a z Tereczowa, a Wasila Junkowicza z Kołmowa, Bohdana Perekałskoho z Perekał, a paneie Dachnowoie z Woynicz, pusta, niczoho net. Za neju horodnia Wojutyńskich z Wojutyna, a Drozdenskich z Drozden, bez pokrytia stoit. Za teju horodnein pusto mestce, ne mohli iesmo dowedaty, czyia by horodnia była. Za neju horodnia Chołonewskich z Chołonewa, Oszczowskich z Oszczowa, kniazia starosty Wołodymerskoho z Woniuczeie, a Mysczyna z Borodczic, a korolewoie ieie mylosty z Hałiczian, pusta, niczoho net. Tut weża pana Jwana, podskarbeho, a kniazi Czartoryskich, a kniazey Sokolinskich, Chołoniewskich z imene(y) ich otczyznych, murowanaia. A za neiu horodnia pana Mychała Hułewycza z Dołhoho, a Branskich z Bran, Uhowskoho z Uhowa, Ryszewskich z Byszczowa, a Jwanowoie Kozinskoie z Boryszkowycz, Wołczka Jakimowycza z Połhan, a pana Bohdana Siemaszka, oblankowanaia, dwa wenei poczaty. Podle toie horodni vse pastyie prysti, kotoryje pered tym rozdał był z rozkazania hospodarskoho pan Wasyley Tyszkowicz, to iest perwszaia horodnia na ime pana Mykołaja Kuchmýstrowycza na Dorostai a na imenia nebosczyka pana Petra Koszczyca na Worotniowo, na Zworewo, na Kleczany, a na Połzy, a na Stawyszczy, szczo derżył Bohdanowaia Władyczynaia, a na Malin Jełowyczów, a na imenia kniazia Fedora Hołowniny z Dorn a Swiszów; taia horodnia pusta, niczoho net. Druhinu horodniu na imynia paneie Michałowoie Swinu-

skowe y na imenia kniazia Wasyla Kurcowicza; taia pustaiia, niczoho niet. Tretiui horodniu na imenia kniazia Jwana Masalskoho Torhowyciu a na pana Kirdeia Mylskoho z imeniy ioho Pohorynskich; taia horodnia edna ne nakryta. Czetwertain horodniu na Welkoie Krasnoie a na Stawrowo, szto derzyt Olechno Borzobohaty, a na Podłozey starostyca Wołodymerskoho a kniazia Czartoryskoho, na Kołniatyczy, a na Juszskowskoho a na imenia kniazia starosty Łuckoho na Suchu Wolu; taia pustaiia, niczoho net. Piatui horodniu na Rowneie a na imenia kniazia Wasyla Konstantynowycza Krupuin; pasta, niczoho net. Szostui horodniu na imene pana Marka z Żurawncy, a na Ochłopowo, a na Kniaskich na Kniazie a na imenia pana Gietoltowy Spikoloty; pusta, niczoho net. Simui horodniu ostatoczniui na imenie czerkowneie archimandrita Żydyczynskoho; taia zowsim sprawłena iest. Tut za tui horodniu weła archimandryczaia z tychże imeney cerkownych; sprawłena iest dobre, iako ma byt. A od toie weży poszła stena murowanaia czerez perekop aż do zamku werhneho; hoła y pokrytia żadnoho net y hrebieni na ney sia porysowały y pamiety net, koli byli na nyi oblanki.—Budowanie w parkanie. Kosteł murowany biskupstwa Łuckoho; cerkow murowanaja światocho Gmytryia; dwory y placy ziemlanskieyi: nayperwey pana Petra Czapliców dwor, panyie Buhuszowoi dwor, pana Wasyla Rudackoho dwor, pana Bohdana Siomaszków dwor, pana Petra Kadianów dwor, pana Zwera Tyszkiewycza dwor, pana kniazia Matweia Czetwertynskoho dwor, paneie Romanowoi Calinoie dwor, kniazia Alexandra Czartoryskoho dwor—wpuste leży y pana kniazia Gmytreia Sanguszkowicza dwor—yscze puszcze leży, knehyny Jlynoie dwor, Ochremowiczów, Woyszckich dwory—szcze u pustie leży, pana Petra Kierdyjewicza dwor, kniazia biskupa Łuckoho dwor, pana Jwana Szymkowieza dwor, kniazia Dmytreia Buremskoho dwor, pana Mychajła Swyniuskoho dwor; y cerkow murowana była światocho Jakoba apostoła pusta u ieho dwori; pana Danila Bohozinskoho dwor, kniazia Chwedera Hołowni dwor, pana Mychajła Jełowiczew dwor, pana Iwana Hulewiczów dwor, pana Wasyla władczyni syna dwor, pana Drozd-

skoho dwor—puste leżył; dwor pana Mychała Chrennyckoho, dwor kniazia Matwiia Sokulskoho; dwor puste leżył; pana Iwana podskarbioho dwor, pana Mychayła Hulewiczow dwor, pana Jarofeiow Hoskoho dwor, pana Wasyla Litewskoho dwor—puste leżył, a archymandrita Żydyczynskoho dwor cerkowny, pana Hryhoryia Hulewicza dwor, dworyszcze cerkownoie—puste, pana Serbina Choruzoho dwor, pana Mychała Ossowskoho dwor, Hawryła Wojutynskoho dwor, pana Mychała Woyszeckoho dwor, Fedora Myszczyca dwor, władkyi tamosznioho dworyszcze ieho, Petra Siomaszków dwor, panie Dachnowoie dwor; Tychnow—Chomiakowycza dwor, kniazia Jakowa Krekoteżyczca dwor, panów Chołoniewskich dworyszcze, pana Gietoltów dwor, kniazia Kosyrskoho dwor, Jwana Waszkiewicza dwor—puste leżył; Kniażinskoie-Woytynskoie dwor, pana Olechna Kozinskoho dwor, pana Andreia Swiszczowskoho dwor.—Prostoronnost pryhorodkowaia. Od bramy pryhorodkowoie do mostu zamkowego wdołżynu siemdesiat piat sażeń, a wpoperek pryhorodka sto dwatcat osm sażeń. Hora pryhorodkowaia. Od mesta hora y row: prystup ne łączny y dosyt przykry; z druhoie storon(y) od południa hora małaia y pochodysta, a z treti storony od Styra także.—Storoża zamkowaia. Sela Radomyśla poddanyie hospodarskie, iako nyżey stoiat dworyszczamy y dymamy imeny opisany, winni były z starodawna dawaty na tydeń po dwa czołowiki na storożu do worot, do bramy zamkowej; tyie storoży w noczy u worot leżat z broniamy, a w deń w zamku posłuhuiut staroste y podstarostem joho; a koli obmyniuwaiut sia, dajut horodniczomu koždy z nich po hroszu a po kuryczy, a tak temu semyi hod, iako po opise nebosczyka Poteja w Łucku, kniaź starosta tameszny honył z toho sela na tydeń po szist storożów, a horodniczy ioho beret na obmene od koždoho storoża po hroszu y po kuryczy; nadto ieszcze starosta welit im na zamku w noczy klykaty, oni perydym ne klikiwały, niźli starosta wynen naymowaty y teper naymuiut na hod czotyry storoży do pryhorodka: tyie by winny w noczy klykaty na zamku y na pryhorodku, a w deń sterehty też worot pryhorodkowych. Tot naiem, szto im płatiat, abo czym ich naymaiut, wy-

beraiut toie z storozowsczyny, z Melnyczy imenia pana Siomaszkowoho try kopy, a ostatok pieniazey na kozuchy abo tez y na sermiahyy-beraiut z win zydowskich; a krom toho tym czotyrom storozom dawano na rok z dworow hospodarskich: z Krasnoho dve kolode zyta, a z Hnydawy dwi kolody zyta, a czterysta (husok) soli starosta dawal, nizli teper im toho ne wydal, a oni tez wzne klyczut. Rok bywaiet im swiatoho Petra tomu datku, a ieszcze im niczoho ne dano. A okrom mestskich y na meste w noczy storozu zawiduiut mesczane. Mosty. Most pered zamkom czerez perekop: wzdolzyniu ioho dwaczat sazen, a w szyryniu try sazni; robten na palach, nizli teper zlyi; derewo wynni na most wozyty wolost Czerlenhorodkowaia y zo wsimi sety, szto oddany kniazui Prońskomu, wojewode Kijowskomu. Most pered wezeiu parkanowuiu: w dolu ioho dwaczat sazen, a w szyryniu czotyry sazni; na toczas tak zlyi; derewo na tot most woziat ludi z imeney zemianskich: z Brozne, z Łubitowa, z Radoszyna, z Wolicka, z Bytnia, z Selca, z Hołoiobow, z Pesocza, z Porska y z inszymi potużnikami swoimi. Robota tych mostów. Ty tez mosty obadwa robiat melnyki iako hospodarskie tak y kniażkije, pańskie, biskupiie, władczyny, ziemianskie, hde a kto kolwek w semi milach około zamku mlyny maiut, iako ich horodniczy obyszlet, wynny pryity y robyty za swojeiu strawoiu y krom żadnoie pomocy. Most na ryczy Hłusce urobteny z przyzdu od Jurowyci; wynny ioho robyty mesczane. Most na ryczy Styre. Most czerez ryku Styr, poczawszy od bramy mestkoi czerez ryku Styr do bereha; tot most mesczane y zydowa Łuckaia roblat, a od toho mostu robota wse ludey kniaziatych, pańskich, zemianskich. Perwaia horodnia Murawyckaia imenia pana Hrehorya Chotkiewicza, lycha, znouu robyty treba; horodniczyi dey kniazia starosty tamecznoho, Janko Borowycz, wziaw konia, za te wsy hody ne naprawył. Podle toie horodnia władyki Łuckoho yz Rożyszcz, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia archimandryta Żydyczyńskoho z imeney monastyrskich, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Babinskaia a Posiahowskaia, Szymanowskaia y Dublanskaia, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia panow Kozinskih z Tołmachowa, poprawlenia po-

trebuiet. Za neiu horodnia Zulińskaia y Lubitkowskaia y Berestkaia y Horodeckaia, poprawlenia potreuiet. Za neiu horodnia Kniaskaia, poprawlenia potreuiet. Tamże obwieszczeno nas, iż zamkowym derewom, beruczy oblanki, teie horodni budowano. Za neiu horodnia Juszowskaia, a Suchowskaia, dobre -oprawlena. Za neiu horodnia panow Czieszyczow z piety imeniej ich otczynnych, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Drewnowskaia, znou robity potreba. Za neiu horodnia Postreżyczkaia a pana Wołczkowa, znou robity potreba. Za neiu horodnia Worotnewskaia y Malinskaia y Kleczanskaia, poprawlenia potreuiet. Za neiu horodnia Kunowskaia, Jwaczowskaia, poprawlenia potreuiet. Za neiu horodnia Zaiaczyczkaia a Falimickaia, dobre spawlena. Za neiu horodnia panow Hulewiczow, a pana Drozdenskoho, znou robity potreba. Za neiu horodnia z Krupoy, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Smordowskaia y Preweredowskaia y Beresteckaia, dobre sprawlenaia. Za neiu horodnia Smordowskaia y Preweredowskaia y Beresteckaia, dobre sprawlenaia. Za neiu horodnia Wełyckaia a Korowajewa, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Sklenskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia panow Białostockich—Ohrynowskich z dwuch imen, naprawlenia potreuiet. Za neiu horodnia Łubeckaia, naprawlenia potreuiet. Za neiu horodnia Białostockaia a Żukowskaia, (naprawlenia) potreuiet. Za neiu horodnia Hulanyckaia y Ozdowskaia, naprawlenia potreuiet. Za neiu horodnia Jasenyneckaia, Rohaczewskaia Szpakowskaia, Diatkowskaia, Zaryczkaia, Werchowskaia, Kryweckaia, Bronickaia, Koptiewickaia, Tuszebinskaia, a Kerkominskaia z nymy; tiy horodni dobre sprawleny. Za nemi horodnia Ostrożewskaia, y Wynnickaia, y Terechowskaia, dobre sprawlenaia. Za neiu horodnia Romanowskaia a Dorostayskaia, Swiszowskaia, Pułhanowskaia, Połzynskaia, Kneruckaia zo wsimy popłecznykamy, dobre sprawlena. Za neiu horodnia pana Matyasza Ostryiowskoho, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Zatureckaia y Bronskaia y Oborskaia, biskupa Łuckoho, poprawlenia potreuiet. Za neiu horodnia Paszowskaia, Ochmatowskaia, poprawlenia potreuiet. Za neiu horodnia Szepelskaia, dobre sprawlenaia. Za neiu horodnia Woysieczkaia y Bubnowskaia, Kuckaia, znou

robity potrzeba. Za nieu horodnia Oparypeskaia a Nemirowskaia, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Radoszyńskaia, naprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia Serbinowa, a Hnewoszewaia, a Bytenskaia, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Chobułowskaia a Chmelowskaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia Laskowskaia a Bohatyczkaia, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Wasyla Czaplica y z imenia ioho, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Poleckaia, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Neświeżkaia y Czarukowskaia, Hryhorowskaia, Złoczowskaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia Jwanczyzkaia, szto Czaday derżył Jwanczyzy za Wołodymierom, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Wielhorskaia a Kołesnyckaia, znova robity potrzeba. Za nieu horodnia preorowe z Nowoho Stawu, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Letenskaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia Paszkowycykaia a Zaiaczyczkaia a Radowyczkaia a Kluskich, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Bohuryńskaia a Płoskaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia kniazey Czetwertynskich, a kniazey Sokulskich, a Wyżkowskaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia archimandrita Żydyczynskoho z Boremela, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia panow Montowtowiczow z Młynowa, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia władky Wołodymerskoho z imeney cerkownych, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia Horzwińskaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia z Welykoho Krasnoho, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Podłyżeczkaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia Horodynskaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia Stepanskaia, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia kniahyni Koreckoi z Jwanczyz, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Wichoryńskaia y Bakowskaia, Łyszczynskaia, Klebanskich ludey, na dwa żołoby, poprawlenia potrzebuiet. Za nieu horodnia Małewskaia, znou robity potrzeba. Za nieu horodnia Winiczyskaia, dobre sprawlena. Za nieu horodnia pana Petra a pana Kadyana Czaplicow, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Mityszynskaia, Wiczerynskaia a Spraskaia, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Zatureckaia a Okorskaia a Buianskaia, dobre sprawlena. Za nieu horodnia Borodyskaia, dobre sprawlena. Za nieu horodnia panow Hu-

wyczow a pana Drozdenskoho, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia panow Jałowyczow z Bokoymy a z Bakowa, dobre sprawlena. Za neiu horodnia panow Weroniczkich, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Połońskaia pana wojewody Trockoho ioho myłosty, dobre spawlena. Za neiu horodnia kniazey Rohowyczych; za neiu horodnia z Wołkowynia a Podhaiec, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Krasowskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Żadybskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia kniazey Woronickich, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Witonizkaia dobre sprawlenaia. Za neiu horodnia pana Jenicza z imenia ioho Poselnyi, poprawyty potreba. Za neiu horodnia pana Wasyla Semaszka, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia władky Wołodymyrskoho, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia pana Alexandra Sołtanowycza z Werboi a Mohylnoie, dobre sprawlena. Za neiu horodni pospoł dwi biskupa Łuckoho z Łuczyc, a z Torczyna, a z Wisznawa, poprawlenia potrebuint. Za neiu horodnia Hrycka Chmaryna, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Warkowskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Biskupiczkaia panow Montowtow, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Porwaneckaia a Mirkowskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Kurozwanskaia, znouu robyty potreba. Za neiu horodnia Tuczyńskaia, znouu robyty potreba. Za neiu horodnia Woznesenskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Hniewosza Jałowyczkoho z trzech imena, dobre sprawena. Za neiu horodnia Błudowska, dobre sprawlena. Za neiu horodnia paneie Bohuszowye Jaroszlawyczkaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Jaroszewycka, dobre sprawena. Za neiu horodnia Olizarowskaia, dobre sprawenaia. Za neiu horodnia Peczychwestkaia, na dwa żołoby, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Rowenska, archimandryty Kijewskoho z Horodka, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Chorochozynskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Osmihowskaia Mychayły Kozinskoho, znouu robyty potreba. Za neiu horodnia pana Krokotczyna z Łowicz, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Taniczowskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia panów Kotowyczów yz trzech imenew — z Owłuczynia, a z Jeżowa y z Tyczyna, znouu robyty potreba. Za

neju horodnia Swineirzynskaia panie Bohuszowoie, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kołpytowskoie, dobre sprawłena. Za neju horodnia Zamliczkaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia panow Całyczow a panów Olechnowyczow z Słonwy, dobre sprawłena. Za neju horodnia z Popowycz, a z Swidnyn y z Chrehotyna, nowo robity potreba. Za neju horodnia Czernewskaia, dobre sprawłenaia. Za neju horodnia z Makowycz y z Sekrow, dobre sprawłena. Za neju horodnia Radowyckoho, dobre sprawłena. Za neju horodnia pana Kisielowa, dobre sprawłena. Za neju horodnia pana Semena Lachowskoho, dobre sprawłena. Za neju horodnia Chorostowskaia y Nowoseleckaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Oszczowskoie, dobre sprawłena. Za neju horodnia z Ozdiutycz, dobre sprawłena. Za neju horodnia Puzewskaia y Kobylińskaia a Werbowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Rohozinskaia a Rudecka, czotyry żołoby, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kniehininskaia, dobre sprawłena. Za neju dwi horodni pospuł z Mikulicz, a z Berezowicz, a z Babicz, dobre sprawłene. Za neju horodnia z Jakowycz a z Hubina, dobre sprawłena. Za neju horodnia Testuhowskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Korytowskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Dublanskaia a Swistczewskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Bilickaia, a Oranskaia, a Dryszweckaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Korowskaia yz Obuchowa, yz Dehtowa, yz Łaskowicz, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia pana Mychajła Chrenickoho z ioho imienia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Sielworskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Bronskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Oszczowskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Żurowelicka a Huhowska, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Poddubeckaia a Wilhowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Stawrowskaia a Ceperowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Rohozinskaia y Szpikołowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Haličzanskaia yz pryczółku, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kutrowskaia, znova robyty potreba, Zmerdyckaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kołwowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Myszow-

skaia, kniazia Alexandra Wysznoweckoho, znova robyty potreba. Za neju horodnia Koblinskaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Hrycka Junczynskoho, Falelewiczow z Merkowicz, robyty zaraz potreba. Za neju horodnia Ratnowskaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Dowszkowa, starosty Wołodymerskoho, dobre sprawlena. Za neju horodnia Kodinskaia, roboty potrebna. Za neju horodnia Kornaczewa, boiaryna Kosyrskoho, dobre sprawlena. Za neju horodnia Ochłopowskaia, poprawlenia potrebuie. Za neju horodnia kniazew Kurczewyczow z imienia ich, dobre sprawlenia. Za neju horodnia Zwiniaczynskaia, poprawlenia potrebuie. Za neju horodnia Sadowskaia a Watynskaia yz prysełki, dobre sprawlena. Za neju horodnia Torhowyczkaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Chołoneckaia, znova robyty potrebna. Za neju horodnia władky Łuckoho Żabeczkaia y Hubinskaia y Kółodeckaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Okoreckaia, poprawlenia potreba. Za neju horodnia Krupeczkaia, znou robyty potreba. Za neju horodnia Werbejowskaia y Kisielinskaia, znova robyty potreba. Za neju horodnia Horochowskaia, czotyry seły k toy horodni, dobre sprawleny. Za neju horodnia panow Kozinskih, dobre sprawleny. Za neju horodnia Żabokryckaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Poryckaia z czotyry seła k toy horodni, dobre sprawlena. Za neju horodnia Montowtowiczow z Lipy, dobre sprawlena. Za neju horodnia Buzanskaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Berezkaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Zahorowskaia, dobre sprawlena. Tych wsich horodeń, kotoreie na mestu Styre sto szysdesiat iedna horodnia, a sami ne w odnu meru: inszaia po piat y po szyst sażeń, a drubiie po cztery, po try, po pułtora y po iednomu sażni. Teśli Łuckii, kotoryi pod mocoju klucznika Łuckoho, kolko ich czasom buwaiet, bo ne wsi sut swoimy domy osyłyie w mesti: inszyi mieszkaiut, a w domach naiemnych, a inszeie żywut (w) mesczan komornykow, powynowactwo ich w zamku samym; ne robiat chorom, tylko rubłenyie stawat y pobywaiut hwozdem żeliznym. Pomoc im daiut lude z wołostey; dwory, ławy, kto przyszluszyt, na dom zrobiwszy y zapółszy, pro tych prucz (sic), a strawy, y chlib, y pywo, koły robiat, wynni dawaty z klucza czotyry

razy na deń, uzwod dawaty z klucza czotyry razy na deń, zwod wyższoho zamku z drewa hotowoho roblat, starych chorom ne perestawlaiut, a zwłascza kotoryie derewianym hwozdem pobytie, pobywano abo znova pobywaty potreba, to lude wołosnyie roblat, a inszeje roboty iako po dwerciom (sic) a z naymu roblat; a kotoryi z tesłow pryidet (z) seła, tohdy maiet atamanu teselskomu sia ukazaty, a hrosz iomu obwesti daty, a na robotu pospołu zamkowuiu z nym maiet tohoż czasu poyty; a iezeli by ne poszoł, tohdi ataman teselski wolin ioho sohrabyty, osadyty bez woli worotnoho y wypustyty bez pozwolenia, także y kożnoho teslu wypustyty bez powoznohe y osadyty dla neposłuszeństwa ich, a koły meży sebe poswarat sia, totže ataman teselski ich sudyty maiet, a iezli ich ne osudyt, abo ioho ne słuchaiut, tohdy ataman teselski maiet daty wedaty horodniczomu, a wyna na wynnomu, a wyny na nich za to bolsze niet, iedno try hroszy.— Dworec Hnidawa. Dworec tot na klucz Łucki; od zamku widet odno czerez bołonie. Budowanie w nim: Swetłyczy dwie po try sażni y komora k odnoy swetłyczy pryroblena, a sency promeszkku swetlic net; dwa sruby popołowicy zrubleno. To wse zhnyło. Pohreby dwa, a klety dwie. Wse teie budowanie staro shniło. Kuchnia stara za dworie storony wsia sia obodrała, izdebka na dwore, hde husi y kury sadiat; stawok pod dworom zasypany mesto sażawki; ohorody dwa pod dworom zasianyie: ieden makom, a druhi horodnim nasiniom. Czelad newolnaia: Jacko y z żenoiu Katerynoju a syn ich Jwaszko; Demko, Natalka, a ženka Owdotka. Bydło: wołow ośm, kuz czotyry, swyney czetwero, husey osmero, kapłunow dwanateit, kuryi z pisklaty czetwero, a inszych statkow żadnych net. Około dwora płotom ohrożeno łozowym, a worota wse stary y ne nakryty. Humno. U humni pułpeta stoha; żyta toho wsieho sto dewetdesiat piat kop. Pasznia. Pasznia toho dworca: na Hnidawe sut ludi, kotoryie pasut, iako iest meży wołostiu, dworysczamy y z dymamy y inny sut opysany; a pomahaiut im żydowa wsia Łuckaia za try dni z dymu po czołowieku.—Dworec Krasnaia. Druhi dworec Krasnaia na klucz że Łucki; na druhi storoni zamku; czerez bołonie widety też. Budowanie w nym: swetłyczy

dwe: iedna protywko druhyie po try saźni; w nych peczy, y ławy, y dwery z zasczypkamy y samy pokryty dobre, a seney promieszku net. Na druhyim mesty druhoie dwie swetłyicy z peczmy, z ławamy y dwermi, nakryte dobre; także seney net. Jzba czornaja; kuchnia pletenaia z łozy, hłynoiu obmazana; stayni dwie yz łozy pletenie; podle izby czornoie powet z łozy zpletena, szto wozy stawlaiut; łaznia: Czelad newołnaia: Opanas Hrynewicz, Harasym a Waško, bratiaż ioho Hrycowicz, a Tomiła dewka, sestra ich, Miszko Stankowicz a syny ioho: Hodar a Minczuł. Marko Pyżowicz, Andryi Jaczynicz, a żenki żadney niet. Bydło. Swyney szestero, a inszoho bydła żadnoho net. Humno. Owsa nemołoczonocho dwatciat kop. Pasznia y robota do toho dworcia: ludi toho dworca z dworyszow y dymamy, iako imeny oposle sut opysany, paszniui y robotu robłat. Pożytki w meste Łuckom: z cechow na klucz Łucki prychodyt: z kowalskoho, z kraweckoho, z kusznierskoho, z rymarskoho, kotoryie cechy samy pod prawom mestkim sut y żadnoho powynowactwa any roboty na zamok ne czynat y cechmystra samy sobi obyraiut, odno tot płat uroczysty u hodu na deń swetoho Mekoly, świata osennoho, bud ich mało, bud ich mnoho, płatiat: z kowalskoho cechu kopu hroszy, a piszczoho sześć hrosze; z kraweckoho piat kop hroszy a piszczoho trytciat hroszey; z kusnirskoho piat kop hroszy a piszczoho trytciat hroszy; z slusarskoho kopa hroszy a piszczoho sześć hroszy; sok(o)miki daiut dwatciat kop hroszy a piszczoho z tryteczat hroszy; rybołowy daiut dwi kopy hroszey, piszczoho szysć hroszy; żydowa, kotoraia sia remesłom kraweckim obychodiat, daiut na tot że rok na klucz piat kop hroszy, a zo wsioho zboru żydowskoho idet na klucznika na Welykdeń kopa hroszy, a Boże Narodzenie kopa hroszy; a z komor kramnych zo wsich, chto sedit na hod, z włastywych swoich po puł kopy hroszy, a z naiemnych po simnadecat hroszy; z tych komor wseho uczynyty może na hođ piatnateczat abo szysznateczat kop hroszy. Pożytki zamkowye: kop szysť, kapszczyna, korcz(m)y tym obyczaiem daiut: kto w s(w)oim domu własnym szynkuiut medom y pywom, tot daiet try kopy y symnateit hroszy, a kto w naiemnym

demu szynkuiet, tot daiet połtory kopy y symnatcet hroszy. Tych korczom, szto seho hodu w swoich domach szynkowali, dwadczat szyst, a tych, szto w naiemnych domach szynkowali, osimnatczat. Wseie toie kapsczynny seho hodu sto osmnadcet kop dwatcet osm hroszy. Szynkary y szynkarki, kotoryie zakupiut boczkamy med y pywo po domom, a ne ustawyczne derżat, tyie na hod po dwatczat hroszy daiut. Toho hodu płateżnych przyszło osm kup hroszy. Czasom bylsze buwajut, a czasom też mienzey. Winy y deekowania win. Deckowanoie, wiżowanoie, posocznoie, peresudy, bludiahy—to wse wedle statutu; co rybołowow prychodyt na deń swiatioho Mykołaiia u woseń osm kup hroszy, a ony za to wolnost yz starodawna, powedaiut, meli ryby łowyty na rycze Styre, uwerch rykoiu od zamku aż do Peremyła: suchom szyst mil, a rykoiu y dwanatcet możet byt; a wnyz rekiu do Czetwertni: suchom piat mył, a rykoiu osm mył by było; y z toho płat płaczywały, a teper w Torhówyczy kniaź Jwan Masalski w trzech myłach wwerch rykoiu im zaboroniaiet y ich hrabyt; perszyi im tot hrabeż uczynyw w sey hod, a teperesznoho sweta, pered Bożym Narożeniem; a do Żydyczna, myła wwerch rykoiu, tamtey zymy poczał boronyty archimandryt o Bożym Narożeni, hrabeż wczynyw, a władyka Łucki w imeniu swoim w Rożyszczach, czetwerty hod iak poczał im łowienia ryb boronyty, od zamku w troch myłach. A tak ony toho płatu wże połnyty ne choczut, ieżeli by im toho ne oczyszczano abo ne przywerneno y teper tyi hrabeży u władyki y w kniazia Masalskoho.—Młyn. Młyny w Hołeszowi, myła od zamku zaniał, czotyry koły w nem. (Z) połowyci toho młynna y dwoch koł prychodyt na hod wsiakoho zboża szystdesiat mac, a czasom bolsze, a połowycy toho młynna dwe koła sołodoweje; y hospodyn iohe myłost na tym seyme prostyw, na mesto oddaty raczył. Na tot młyn starosta dajet dwe czasty zeleza, a melnyk tretinju. Podwody pod pošły y hanczy winny były dawaty mesto Łuckoie, kylko potreba podwod; odebrały sobe od hospodara iohe myłasty toho seymu, sprawy pana Germohenowy przywyley, iż oni ne maiut bulszey dawaty podwod pošlom y hońcem, odne odnu podwodu a prawodnyka na koni. Myto. Nam ze przywyleiu

za zemlenoie y wodenoie myto hospodyn ioho myłost wszemu mestu, krom żyda, odpustyty raczył. Stacya. Staceju wynni dawat posłom y honcom klucza hospodarskoho Łuckoho yz seł, ktoroie tiahnut ku kluczu, ze Zwodu, z Podhaycze, z Kołczyna, iako tyie seła sut nyžey dworyszczamy y dymamy imeny opysany, nyzli y z welikoju trudno-
stiu, iż ich mało, bo vse od klucza rozdane, a szto komu dano, nyžey iest postanoweno — Parkan koło mesta. Parkan koło mesta wynny robyty wsi mesczane, ktorzyie w meste domy swoje majut, na toć czas mesty dobryi, a mesty złyi, a inde y pusto; nekotoryie też kniazy y panowe y zemłane domy sobe w stene parkanowey pobu-
dowały, a inszeie placamy pustoie leżył, iako sut imeny opisany: nay-
perwey panyie Dachnowoie czotyryntcet sażon, dobroie budowanie; pana Petra Siomaszka simnatczat sażeń, budowanie złoie; paneie Ja-
nowoie Zahorowskoie dewiat sażeń, budowanie dobroie, knehini Lu-
beckoie dwanatcat sażeń, budowanie złoie; kanonyka tamosznoho świa-
toho Jakowa dwatcat try sażni, budowanie dobreie; kniahyni Jlynyie szest sażon, te pusto; popa ormianskoho dwatcat piat sażon, to też pusto; Wasyla Petrykowicza dwatczat sażeń, budowania dobroie; Wa-
syłowoie Rykańskoie dwatcat dwa sażni, budowania dwoie; Woronycza pułpiatnaczata sażnia, to pusto; Serbinowa dwatciat sześć sażon, poło-
wycia dobraia a połowycia zła; kniahyni Jlynoie na druhom mesci simnatciat sażeń, to pusto; archymandryta Żydyczynskoho trytciat szyst sażeń, budowania połowycia dobroho, połowycia złoio; Nepytuszczo plac dewiatnatciat sażeń, preor tameyszy dom zabudował; Andreja Rusino-
wycza dwanatcet sażon, budowanie dobreie. — Domy w meste. Domy kniazkiie, panskiie, ziemiańskiie, popowskiie w meste Łuckom, ktorzyie ne sut (w) powynowactwje żadnom z mestem: nayperwey pana Petra Semaszka dwa dwory, paneie Dachnowoie dwor y plac miyski, boia-
ryna władycznoho Żdana Smolijewicza dwor, służobnyka kniazia Czar-
toryskoho dwor, popa Troieskoho dwor, popa Rożestweńskoho dwor, popa Tyczka dwor, dworyscze pustoie sudowoie, kniahyni Sołtanowoie dwory, Romana Białostockoho dwor, Bohusza Biłeckoho dwor, Siema-
szkowoie dwa dwory, dworyscze kniazia Wielyckoho, archimandryta

Żydyczynskoho, panow Jełowyczow dwor, pana Osczowskoho dwor, Bałboszew dwor, Baiewskoho dwor, Bałboszew dwor. Baiewskoho dwor, Weresczylnoi dwor, Jana Bohuszewyca dwor, pana Gietoldow dwor, Zborowskich plac, Korowalewiczow dwor, Serbinow dwor, Tomiła Woronycza dwor, Wasilewoie Rykańskoie dwor, pana Wasyla Petrykiewicza dwa dwory, popa ormianskoho dwor, kniahini Jlinie dwor y plac; na Żydowskiey ulicy: cerkwi ormianskoie, Chomiakowiczów dwa dwory, panów Miłowskich dwor, pana Bohdana Siomaszka dwa dwory, Zahorowskoho dwor y plac Jewkowski, kniahyni Łubeckoi dwor, paneje Janowoie dwor, Bubnowskoho dwor, Draczaninów dwor derżył Barcer y druhi dwor Bondarowoie onże derżył y tretiy on zbudował na placu Ochrynowskim, Mychayła Ochrymowicza dwa dwory, Swiszczewsko dwor, kniazia Kuźmy Zasławskoho plac, Jaseninyczkoho dwor, Dutoie dwor, koiazia Matweiów dwor, popa Zdeninskoho dwor, Melechowicza dwor, Stepanow dwor, plac. Na mestu postryhalnia, a miasnyciu zaprodawajut—dwanaćat kop czynyt, a poboryczneie zaprodaiut po sto hroszy wahy; od hospodara ioho myłosti tych czasow im dano na welykim seyme w Wyni, pożytku iakoho mnoho wynosyt, ieszcze ne sut swidome; płat na woyta, za horełku prychodyt sto szysťdesiat kup hroszey; pomirnoho, szco zboża miraiut, sorok kup hroszey; od čtyroch domow, sto na wuytostwo, beret naymu sorok kup hroszey; od woskoboyni dwatciat kup hroszey, taia woskoboynia od klucza odeysz(ł)a tretii hod tomu; od łaźni piatnatcet kup hroszey; od iatók, szco w domach maiut, szysťdesiat kup hroszy; prysudu meyskoho z wynamy czynyt bolszy sto kup hroszey; kto miaso z seły prywoziat do mesta na produżu, na woyta daiet po płeczku od koźdoho bydłaty.—Myszczany Łuckiie: Matwey Sedylnyk, Matwey Łodyżyc, Maxymowa Łucykowaia, Waśko Łukianowicz, Kostiuk Kusznir, Taras Lucynykowicz, Mysko, Fylyp Baranowycz, Makar Borysz, braty Berodynowa, Jasko Szczołczyn, Andrusiowaia, Andreyko Kraweć, Iwan Kłuwshyn, Jury Łuczyk, Olesko Wołoszenin, Anna Bakun, Tomiło Mynczyz, Malko, Kalenik, Jaszko, Chwedko Cybulin ziat, Stolar Martyn, Iwan Poleszukowicz, Kost, Daniło Sedonik, Hołuza Puszkarewicz, Tomiło Kostiukowicz, Tomiło

Swieo, Kondrat, Jurko Szcebin, Bluszczanko, Tomiło Kostinkowicz, Nahonczy, Ohłoblin, Macko Woskobonik, y Mychajło Łukoszko, Semko Dnbowenko, Opanas, Paweł, Klimko, Awryło Balwir, Wasko Łukianowicz, Pilip Baranowicz, Hrycko Posebyko, Wankowski, Łodyżynaia, Maximowaia, Pilip Baranowicz, Hrycko Swyren, Choma Mateusznoie, Hrycko Paszkowicz, Orysz Trokan, Jwaszkowoia Leduchowskich, Misionowaia, Stepan Lenkowicz, Abbroy, Owdey, Maximowaia, Andryi Łukianowski, Stepan Likonowicz, Partycha, Denko, Stepanec, Kuszniar, Kulwycz, Macko Protuszewicz, Petryk Szlachta, Omisirec, Ostapko, popadia Mikulskaia, Chodko, Stecko Lenkowycz, Szymkowski. Lauryneć, (Ch)wedko Paszkowicz, Jasiuta Makareć, kusznir Andryi, Stecko Michajłowicz, Tur Skipor, Sochneyko, Łuczykowaia, Hrecznyk, Noblanka, Sztaszko, Semianowaia, Kulbaka, Tomiło Kozłowicz, Tymoszy Misina swiec. Ludy biskupa, kanonyckeie, probowskie, preorowskie, kotoryie iedno mieszczanom pomahaiut, a podwody z dymu daiut na hod po try hroszy. Ludy biskupie. Mikita Kostelnik, Libermanowaia, orhanista Kuźma, Jasko Bożnik, Puszkari, Kozeykowaia, Petrykowaia, Paweł Koszkodaw, Zaliowski, Poczy, pop Dimitrowski. Jan Kowal podle Iwana Klawczy. Tych ludey biskupich desiat dworów; płata z nych idet kniazia byskypu dwatca kop y iednoi kopy hroszy sorok y szyst. Ludey kanonyczych: Lewko Krawec, Stepan Kusznir, Woiewodka kanonyczny; kanonyczych tolko trzy. Ludy proboszczowiy: Staś Zołotar, Szymko Krawec, Gmitor Szahaydaczyk, Andruszko Krawec, Wasko Pinczuk; proboszczowych piat czołowika. Ludy preorowskyie: Ihnat Szewec, Hryscyna, Radko Kosilowycz, Iwan Hlewazda, Żuk, Manuilo, Grabowaia yz synmy, Michał ziat Grabowoie; preorowskich ośm czołowikow, krom dwora. Podle preora dwora plebanski plac leżył niedaleko Mykoły światoho, Preczysteyskoho yhumena dwor, melnyka Krumaskoho dwor, władky Wołodymerskoho dwor. Żydow, kotoryi żywut karaimowie: Wolko Misanów syn, Jusko Mszyn syn, Hosta Smanin syn y Kuda Dankow syn, Lewey Sałamów syn, Moszko Juzkow syn, Jacko Smyszyn syn, Symcha Hoswicz, Nison Szmuyłow syn, Wołoszko Soskow syn, Nison Rudikowicz, Dańko Szmuyłowicz,

Jasko Mosiiewicz, Mosey Abramowicz, Bohdan Mosyiewicz, Jasko Samsonowicz, Aron Jakowowicz, Awram Szmojłowicz, Jasko Abramowicz, Bohdan Szmojłowicz, Jasko Jsykowicz, Jusko Korynewicz, Ławryn Awrynowicz, Awram Simayn, Datiusz Saszkowicz, Kotisana Szyrnkowicz. Żydowa rabenowe: Awram Rabiwicz, Jusko Rachmiłowicz, Chanko Szmojn, Awram, Jusko Meszyczewicz, Chanko Pysak, Jeko, Heraszko Czalka, Moczko, Mordus Salomicz, Awram, Senko Lewonowicz, Hewsza, Nuchna, Sinko Ruchnicz, Stechma, Aron Kihida, Aron Hrona Peśła wdowa, Moszko Kosić, Jukan Łowonowicz, Moszko Łazarewicz, Chałtyn, Lewey, Szenko, — to tych try braty, Ghetzymow ziąt. Dworca Hnidawskoho ludy. Woda Paszkowicz, dworyszo, dym jeden, Martyn Krotkowicz, dworyszo, dym oden; Oleszko a Szapował, dworyszo, dymy dwa; Raśko z bratanyszom, dworyszo, dymy dwa; Kuwam z Jwancom, dworyszo, dymy dwa; Jusko z Oleszkom, dworyszo, dymy dwa; Stepanec z Mykitoju, dworyszo, dymy dwa; Chidimen, Andrey, dworyszo, dymy dwa; Senko Jhnatowicz, dworyszo, dym oden; Waszko a Jhnat, dworyszo, dymy dwa; Petro, dworyszo, dym oden; Dech a Hryneo, dworyszo, dymy dwa; Maczko służebny, dworyszo, dym oden. Tych ludcy wsich dworysz czotyrsatcet, a dymów dwatcet oden. Wynność: chorody owoszczowyie horodiat, dwor kruhem chorotywsatnt, stajnt na koni z łoży płetat, na kury, na husy, na swyni kołnchy roblat, lednicy też horodiat płetom a ne krynt, sene z łobota woziat, ante dwanatcet kosarów nakosiat, ale samy ne kosiat, ono odno hrebat, a sztekolwek paszni na Hnidawe zboża naźnt, to ony vse a pola powynowaty zwozyty; soledow dranyoh dwanatcet wynny do browara odwesty, hde im uradnyk każe; drewa, chmel z dwora Hnydawa powynny westy, takte de im kaźnt na strawe uradniczey; pywowar maist daty naniat od uradnyka ku roboti pywa; a koły pywa zwanat, tohdi ony powynowaty teie pywo do dwora Hnydawa odwesty, a za to im maist daty uszatok pywa; podwedn za dwanatcet myl isdiat a uroczystoho płatu dajnt na hod klucznyku na deń swiateho Bętra kopu sorok piat hroszey, a na deń swiateho Gmytryia pułosmdasiat hroszey y po kurety z koźdeho dworyszo, a na Boże Naro-

zenie za puł hrosza chliba a po kurycy, a na Welygden piat kałaczow a po piat iaiec (z) dworysca. Z seła tohoż Hnidawskoho z každoho dworysca na deń swiatoho Dmytryia daint klucznyku wsi pułosmdesiat hrosza y po kuryci z dworysca, a to za to ony tot płat daint, iż woły pry sobi (pasut), kotoioie k Łucku (z) solu prychodiat, bo inszoie nichto pasty ne mozet, odno ony; za to beret z pastwy od troch wołow hrosz, a osobływe z každoho woła po dwanacet hołwazen (sic) soli. Seło Sweż: Jacko Chodorowicza a Jwanec, dworysce, dymy dwa; Kuryło Ostapkowycz a Choma, dworysce, dymy dwa; dworysce pusto treteie leżyt. Tych dworyszcz wsich try, a dymów czotyry. Wynosć. Tyie lude daint klucznyku uroczystoho płatu (na) hod z každoho dworysca po dwanacet hroszy, a u lita, szto odno potreba, powynowaty na wrad klucznykowy dawaty: paszy wsiakiie podnimaiut den y w noczy, daint iałowycy, barany, husy, kury, chlib, med, pywo, a nazad potomuż czyniat kolej, koły posoł idiot, wyłykodnoho y kolady daint z dworysca klucznyku po hroszy y po kuryczy.—Seło Kołeczyn: Wasko Chaniewicz, dworysce, dym oden; Onania a Dimitr, dworysce, dymy dwa; Jwanec Nestorewy a Ostap Szczerbaczewicz, dworysce, dymy dwa; Lewonko Hrynkowicz o Łuczko Pyłypowicz, dworysce, dymy dwa; Sedun a Nestor, dworysce, dymy dwa, Jwanec a Kondrat Myszkowycz, dworysce, dymy dwa; Romanec Markijowicz a Sawka Byrkowicz, dworysce, dymy dwa; Ostapec Mazanowycz a Jwanec Hulewicz, dworysce, dymy dwa; Marko Tysiniucz a Kūdranec Turczynowycz, dworysce, dymy dwa; Fedor Wołoszynowicz a Drobysz Petroszewycz, dworysce, dymy dwa, Zdanec Hłodewicz a Waśko Chaniewicz, dworysce, dymy dwa; Hawrylec Fedorowicz a Owdey Maczkowycz, dworysce, dymy dwa; Sydor Jlkowicz a Wasiuta Oleszkowicz, dworysce, dymy dwa; Babunec, dworysce, dym ieden. Wynosć. Tyi lude starodawnoho płatu daint piatdesiat hroszey, a na Boże Narodzenie sto hroszey, na den swiatoho Mykoły wesycznoho sto hroszey; toż daint o swiatom Symone z každoho dworysca po dwoie kur; koladki daint szyść hroszey a sto iaiec, a na każdy mesec daint czerhoju z dworysca po piatdesiat hroszey, piat doynic a piat dzbanow hlinianych; tołoki służat;

na żyto dwie tołoki, na owes, a dwi tołoki żaty, a den kosiat na klucz-
nykowym chlebi: klucznyk daiet im, koły tołoki służat, chleb, sol y
barana, a koły kosyty pryidut, tohdy z kożdoho dworysacza daiut po
horszczku welikomu a k tomu ieszcze y z soboiu prynosiat czotyrynat-
cet horszkow welikich, szto im tywon w nym iesty waryt; z Rykan
daiut na masło czotyrynatcet horszkow welikich, a skoro zapustuie, a
do dwa lednie led kołat, ale samy ne woziat, natomest Podhayczane
woziat, posła w odnu storonu podnimaiut, koły z ordy idet, iałowicy,
barany, husi, kury, med, piwo, chleb, daiut, szto potrzeba, a pidwody
niehto ne chodiat.—Seło Podhaycy: Owcaż Tywon a Mykita Pasz-
kowicz dworysacz, dymy dwa; Lewon Tedorowicz a Manec, dworysacz,
dymy dwa; Klim Stepanowicz, Lewko Bohdanowicz, dworysacz, dymy
dwa; Bakun Suwostko, Oleczkowicz, dworysacz, dymy dwa; Hryniec
Senkowicz, Fałec Stepanowicz, dworysacz, dymy dwa; Czasko Marty-
nowicz, dworysacz, dym oden. Ohorodniki: Michnowaia wdowa na
ohorode, Łukianec Dawidowicz na ohorode, Jrusz prychożyi na ohorode,
Jarmoła prychożyi na ohorode, Maruszka na ohorode. Tych ludey wsich
dworysacz szisć, a dymów odynatcet, a ohorodnikow piat. Wynność.
Tye ludy daiut u hod o swety m Dmitre sorok hroszey a ralcą piat-
desiat kołaczów y piatero kur y piatdesiat iaiec; o Bożym Narodzeni
piatdesiat kołaczów, piatero kur daiut; dwie tołoki orut na wesnu y
paraninu, a tretiju tołoku dołżat w osień, koli żyto sijut: kto maiet
swoy pluh, tot swoim idet, a kto ne maiet zupełnoho, tot sprahszisia
idet, toż try dni żnut, szto im uradnik rozkażet, o svoiem chlebie;
humno horodiat kruhom; na żywotynu—na owcy, na telata y na swyni
szopy z łoży roblat y kryiut; na humno mołotiat, szto rozkażut; posły
koli z ordy idut, w odnu storonu winni podnymaty, iako y inszoie
wołosti; u podwody nihde ne chodiat, odno koli ryby szto ułowiat u
w ozercy pod ich że domom, to powynni wezty do Łucka abo do Hni-
dawskoho dworca. Z tohoż seła Podhayskoho starosta wziął czołowieka
imeniem Klima Tiszycza y z zemleiu ioho, y prywernuł ioho do kupli
swoiei, kotorniu kupił u żyda Łuckoho u Chazka za trytcat kop hro-
szey, a żyd kupył u namesnyka Pruskoho u Ordy, a Orda od Jwana

Podolenina; a Jwan, powiedział, Podolanin winności nie miał na to. Ludi dworca Krasnoho y słuky płacili: Marko przyjechał y z synom; dworyscze służebnoie, dym oden; Jwanec Herdanowec, dworyscze służebnoie, dym oden; Zdan Kodkiewicz, dworyscze służebnoie, dym oden; Jwaszko Romanowicz, dworyscze służebnoie, dym oden; pastych dworyszc piat, dymów szysć; wytni za dwanaćciat mył iohaty z listom, oraty na wesne wytni dwa dni, a pareninu druhe dwa dni, a szto tam na toj roli posijut, szto oni poorat, to was oni połaty mająt. Ochorodniki: Wasyl prychożyi, Fedko Wasylewicz; tyie lude dwa czotowieki do humna z cepom chodiat, a jeśli kotory bude wola mety, tohdy wyhen u pluh puszczaty na rolu starostie den.—Selo Kademyśkoie, powetu Łuckoho, try myli od zamku: Ołizar Chodorowicz, tywon; dworyscze, dym oden; na tym dworysczy dwa czotowieki pod soboiu osadył; Jwaszko Kuznierz, pułdworyscza, dym odyn; Kalec a Martyn, dworyscze, dymy dwa; Jurko Kusznier z synom, pułdworyscza, dymy dwa; Kudyi a Małoszyi, pułdworyscza, dymy dwa; Mitko Kudmierz, Hryneć, Jwanec Juszkowicz, dworyscze, dymy try; Miesyna, Żuk, Choma Jewchlimowicz, dworyscze, dymy try; Sider Rudkiewicz, Paszko, Kondrateć, Sawka Mitkewicz, dworyscze, dymy cztery; Marko Lenczych, Stepan Juriewicz, Wasyley Jankiewicz a Mikołala dworyscze, dymy czotyry; Maksym, Choma, a Żuk a Czapić Kowalewicz, dworyscze, dymy czotyry; Trusz Haponowycz a Protasz Sidorowycz, Bakun a Hryń Jhnatowycz, dworyscze, dymy czotyry; Hrynet Tymowicz, Jowec Bohdanowicz, Fedko a Tymoteusz Junkowicz, Owdocha, dworyscze, dymów piat; Jozko z synom Harasynom, dworyscze, dymów dwa; Marko Wasylewicz, Andrey a Motruna Fedorowala, dworyscze, dymy try. Tych dworyszc wsiek trynateat, a dymow tryciat odyn. Wynosć. Tyie ludy dałut o Weliedni starosti welikedneho sto kałaczow, sto ialeć, a o Bożem Narodzeni dałut sto kałaczow, try czotweryki owesa, dwanaćciat kurów, o swetoy Pokrowy dałut sto hrószey; a winny tobyty na Krasnom a hodu sim den, oraty na wesna den, a dwa dni na paranyty, a den ralyty, a try dni żnuta. Toho sela Radeomyśla dworyscze na imia Neronowskoje. Bało sim dymow; z tych semi

dymow wziął starosta szto lepszych dwa czołowieki na imia Gbomu. Andreia Strachłowieczów, a ostatok tuju piał dymow rozohnał. W tomże sełe Radomyskote na ziemiach poddanych hospodarskich poschiliłsia y, wziaw pėlą oremskohe od toho dworysca osemset boczek, z tymy wercnu pysanym(y) dymy, y przywernu do imenia swoioho ku Suchoy Woli ludey, kotorych z izbamy y zo wseiu maietnostiu ich pobrał y za soboiu osadił: Tetca, Zanca, Tymosza, Sydora, Jowtach(a), Nannoda, Owdeyca, Kuzmiez(a), Andreyca, Oleksze, Wasylca, Wołoszyna, Andreyca Wołoszyna, Jwanca, Seńka, Janka, Nikońca, Jwanca, Seńka. Tych wsich dewetnabiat dymów wziaw. Tyież ludy zabranyie, przychodeczy w seło Radomyskoie z imenia starostyna y z Suchoi Woli, kradut żyto, pszenycu, prose, seno po dobrawe berut, z chiły kradut koni, woły, też kradut swyni, husi, kury byiat, a spawedliwo(s)ti dey im kniaź starosta ani podstarosta ieho z tomy ludmy ne czyniat, a uradnik y służeńni kniaźle, przyiżdżajucz y na seło, samych zbywaiut, owsa, sena, syłoiu wedut; iesli samych w domach ne náydat, tohdy żeny, deti zbywaiut, — takoz dla toho y ludy sie rozysziły. J nadto sam, przyiżdżajucz, krywdy neznońnyie czynyt, samych y detey zbywaiut, yz izb mesty każet, y sobaki w izbe zapiraty każet, y na robotu do imenia swoioho do Suchoi Woli żenet, ani deń ne roba(sie) poroty ne chocut do imenia swoioho; on ich za to hrabył. Hrabież, szczo im poczynano: u Jwancza Kuzmiezca konia wziął, za kotoreho dał poktrei kopy hroszey; u Hawryła Klimowicza dwa woły wziął; u Waszka Drahca dwa woły wziął; u Jwaszka Onyszkowicza konia y woła wziął; u Fedka Jankowicza jakowiczu wziął; u Mitka Radkewicza kobyłu wziął, a nadto też na wsich wziął piałdesiat mac pszenyei y desiat hroszey deokowania; staw też weczysyti toho seła Radomyskohe ku imeniu swoiemu Suchoy Woli przywernuł. Tuju Suchuja Wola pustu był kupił u Dachowoiu cnetwertyi łod; od tohoz dey czatu poczał krywdyty ludey, pomaszywał, semly toho sełyszcza pozabutał. — Seło Holincow, zamkowoie, myła od zamku: Maxim Macewia, Waszko Nebrasewicz, Jhnat Senkowicz, dwerysca, dymow try; Matwey Oleczkowicz, Andrey Gewłosszewicz, Wiaz Jarkowicz, dwe-

rysze dymow try. Tych ludey dworyszcz dwie a dymow sześć. Wynność: młyn Hołoszewski naprawuiut, hatiat y zemlu syplut y derewo woziat; muku ze młyńa wynny dla zamku prywezty, szto merok na zamok prydieliet, a na Krasnom dworcy wyszepisanom tyie ludy żnut. — Selo. Sołtysowo: starce: Juzko Sołtysowicz, Ostapko Chotewicz, Maxym Panewicz, dworysze, dymy try; Macko Morozewicz, Hrycko Mackowicz, Jewko Kozłowicz, dworysze, dymow try; Myszek Hryncewicz, Fedko a Demid Sabaniewicz, dworysze, dymy try; Onyki Oleniszcwicz, Suchej Maximowicz, Hawrik Beykowicz, dworysze, dymy try; Hryć Stepanowycz, Jwaszek Hryniewicz, Juzko Andronczyc, Mać Andronczyc, Pac Chocewicz, Wasyl Chocewicz, Martyn Macewicz, Micko Monkowicz, Senko Koszkowicz, Hryniec Staskiewicz, Kostiuł Wanickowicz, Andreieł Woniakowicz, Anany Bohdanowicz, Kostiuł Bohdanowicz, Moysey Bohdanowicz, Andrey Aleckowicz, Leon Połuianowicz, Jwan Połuianowicz, Mojżes Połuianowicz, Mycko Bronewicz. Tych ludey dworyszcz dwanaćiat, a dymow sorok; a pod nimy szyść stawow na ryczey Czolnicy; u koźdoho stawa po kolesi; kotoryie stawy stoiat nyzey, sut imenem opisane: staw Sołtysów, staw Wasylkowski, staw Dydowicz, staw Jswoyski, staw Koziński a szosty staw Szopotowski rozkopal kniaz Matwey Czetwertynski, meniaczy buty na swoiy zemli, hranicy ioho, szto powidauiut: reka imeniem Czolnyca pereyszła od zemli kniazia Matweia Czetwertynskoho, a z druhoi storony pryszła hranica sumeży z archimandrytom posered hołota, a z tretioie storony pryszła hranica po Pretoko y Prydielca, a z czetwertoie storony pryszła po staw archimandrytów, a za połowiczy wynność: zeliz daiut na zamok na czotyry pluchy na leto, a kos czotyry, serpow dwanaćiat, zeliz swetyenych czotyry, sekir czotyry, uhoła daiut do zamku szto potreba do okowania wozow y koł staroscinnnych zelezom y ktomu szto by kolwiek zeleza na zamok potreba, daty winny. Starosta beret zelezo na kramach w meste, a ony płatyty winni peniazmi. — Dwory y wołosti do klucza Łuckoho rozdany za starorostwa nebosczyka kniazia Konstantyna, kotoioie byli winny posłow y honcow kniazkich

podnimaty: Sadow (z) prysiołki oddan kniaziu Fedoru Zasławskomu tomu piatdesiat let; Żukow—oddano panu Bohuszu podskarbiemu tomu sorok let; kniaziu Kuzmy Zasławskomu oddano Silno z łowy zwerynymi y bobrowymy hony tomu trytciat let; Mykow—oddano panu nebosczykowi Mykicie Czaplicu; Zurawicze oddano Kosczy; Kozniczy oddano panu Dachnu; Hołowczyczy oddany panu Kozinskomu; Zwirewo oddane panu Hoskomu; Kołow oddano kniaziu Konstantynu tomu puł tretciat let abo trocha daley.—Bydło rohatoie małoie y wyłykoie vse tam kormlewano, wsia wołość kluczowaja tam seno koszywali na bydło krolewskie. Torhowica z prysiołki, ktoroie derżył kniaź Masalski; Krasnoie Welykoie z prysełki oddano Borzobohatomu; Peczychwosty oddanyi Bokijowy staromu pamety net; Boruchow oddany Jakowo(wi) Boruchowskiemu pamiaty net. Z tych wsich dworów wychożywało na dwor Hnidawski osmdesiat pluhiw; tyie wsi dwory i sęła rozdano za starostwa kniazia Konstantynowa w Łucku. Wołość Czernihorod z sioły oddał gospodar ioho myłość, to iest imeny: Kołki, Bruchowicz y a Kozłowicz kniaziu Prońskomu, wojewode Kiewskomu, tych czasow na walnym seymie. U tych selech wyszey pysanych: w Kołku, w Czern(i)horodku, w Bruchowiczach a w Kozincach dworyszcz sorok szyść, a dymow dweste y osemnadcat; dani daiut: medu sto weder, krome hroszey y ilnu. Sęło Zaborowskie derżył Olechno Borzobohaty, dworyszcz piat służebnych, a dymow iedynatcat, tiahłych dworyszcz dwanatcat, a dymow trytciat try, a ohorodnykow try. My tedy, król, do pomienioney suppliki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażony popis zamku Łuckiego z xiąg przerwczonych metryki kancelłaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego ekstraktem stronie potrzebuiacey wydać y, dla lepszey wagi, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć roskazaliśmy. Dan w kancelłaryi naszej wielkiego xięstwa Litewskiego, dnia trzeciego miesiaca Decembra, roku Pańskiego tysiąc siedmset siedmdziesiąt siódmego, panowania naszego trzynastego roku. U tego popisu z xiąg metryk kancelłaryi wielkiego xięstwa Litewskiego wydanego, per oblatam podanego, podpis ręki iaśnie wielmożnego podkancelrego, przy pieczęci wielkiego xięstwa Litewskiego, na

wosku czerwonym wycisnionej, w te słowa: Joachim Chreptowicz, podkanclerzy wielkiego księstwa Litewskiego. Locus sigilli, illius. Przypis zaś na drugiej stronie temi jest wyrażony słowy: Za sprawą iego mości pana Joachima na Szersach, Ziembinie y Wyaszniowie hrabi Litawora-Chreptowicza, podkanclerzego wielkiego księstwa Litewskiego, sądownego Olszańskiego, Zosińskiego etc. starosty. Pod tymże przypisem wyraz w te słowa: Felix Subert, metrykant Litewski. Który że to popis, pe roblatam wszystkim, z początku aż do końca, słowo w słowo tak iak się w sobie pisany ma, do xiąg niniejszych jest zapisany y ingrosowany; z których y ten wypis pod pieczęcią grodzką Łucką jest wydany. Pisany w zamku Łuckim (locus sigilli). Correxii Szczepkowski, manu propria, Legi cum actis Radwański, manu propria, Reperitar in actis, Attestatur Przewlecki, archiwista przysięgły.

Подлинник хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Киевской Археологической Коммисіи. дополнительная опись № 163.

XX.

Изложене хода продолжительной тяжбы между Бѣлодѣровскими старостами съ одной стороны и владѣльцами Уманщины и Зварнигородчины: Струсями, Калиновскими и Потоцкими—съ другой, за право владѣнія мѣстечками: Буками, Шавлихою и Черною Каменикою. 1542—1775.

Po tylu wielolicznych od obojej strony na wzajem czynionych o Czarną Kamionkę, o jej naturze, prawie y sytuacji dowodach, kiedy strona przeciwna w sprawiedliwych o te dobra przełożeniach, lenność niewątpliwą okazujących, dotąd żadnego nie uzyskała przekonania, niechże ten ostatni, y z własnych jej dokumentów wyciągnięty, dowód, na wszystkie zarzuty, jakie tylko w swoim krztałcie przez stronę przeciwną czynione były, odpowiadający, sprawi przeświadczenie.

Obrona, której tylko używała na odbicie prawa lennego Czarnej Kamionki, liczne dowody któremi dowodziła dziedzictwo włóści Umani-

skiéy y w niey będących kluczów, nie przyciągnęły ani przyciągnąć mogą Czarney Kamionki, iżby ona słusznie do którego należała. — Pierwiastkowe strony przeciwnéy dokumenta, które wyliczyła do dziedzictwa Buków, czyli Struśhoroda, tyle okazują prawa do Buków, ile do Czarney Kamionki: do Buków bardzo wątpliwe, a do Czarnej Kamionki żadnego.

Minęło sto sześćdziesiąt lat, iak się w dokumentach strony pokazały dobra, Buki nazwane, ale komu nadane, jakim prawem przedtem posiadane? to do dwóchset trzydziestu czterech lat, zaczawszy od przywileju, roku 1546 Dmitrowi Bazanowiczowi, kozakowi Zwinogrodcowi, danego; a i do dziś dnia jest ukryta. Wszakże tę prawdę dowodzi przywilej Żygmunta Augusta, temuż Dmitrowi w roku wyrażonym dany y poprzedzający rokiem popis zamku Bracławskiego, uroczyscie sporządzony.

W popisie roku 1545 wszystkie obywatelów województwa Bracławskiego, za przywilejami nadane, dobra y possessye rejestrem spisane zostały. Podał swój rejestr Dmitr Bazanowicz, że nie więcej posiadał dóbr w gruncie Zwinogrodczyzna zwanym, iak tylko dwie siedliska: Sokołków y Mytkowce. Toż samo w rok po tym popisie weszło w przywilej confirmationis w roku 1546, a o dobrach Bukach ani wzmianki. Od roku więc 1546, do 1592, przez lat 46 posiadali Bazanowiczowie Sokołków y Mytkowce a nie inne, y gdy w roku wymienionym, 1592, wnuk Dmitra Bazanowicza, Fedor Bohdanowicz, kozak Zwinogrodziec, zapisywał Jerzema Strusiowi, kasztelanowi Halickiemu, substancyą, po antecessorze swoim, Dmitrze Bazanowiczu; nie wyraził w swoim zapisie więcej dóbr, jak tylko dwie: siedlisko Sokołków y Mytkowce, bo do więcej prawa nie miał; zapisana z mocy tego zapisu w grodzie Winnickim przez Strusia intromissia, nie obiegła ani obić mogła więcej, jak tylko te dwie siedliska.

Wszakże te dwa dokumenta: zapis y intromissia, naywięcej gruntowałyby dla strony przeciwnéy terazniejszą sprawę, rozwiązałyby takowy zarzut, gdyby okazane były, ale przez stronę przeciwną w roku 1775, przy sprawie z J. W. Stepkowskim, kasztelanem Kijow-

skim, zaprzysiężono, że przez dawność wieków wspomniony zapis y intromissia są utracone, nie dziś pewnego stanowić nie mogą. Lecz gdyby w istocie znajdowali się te dwa dowody, tedy zapis Fedora kozaka nie mógł być na Buki czyniony, gdy prawa do nich nie miał, ani on sam, ani jego antecessor.

Niech się tu sama strona, to iest J. W. Chorąży koronny zastanowi: przysięgł uroczyście przed sądem kommissarskim w roku wymienionym, 1775, że ten zapis y intromissia przez dawność wieków komportowane być nie mogły. Przysięga ta, albo przez niewiedomość strony, albo przez niedoyrzałość plenipotentów y patronów niewinnie wykonana została, bo w swoim summaryuszu przy sprawie z J. W. kasztelanem Kijowskim położył wyraźnie dokument, to iest dekret graniczny, roku 1629, między xiążęciem Zbaraskim a W. Adamem Kalinowskim zapadły, w którym tak jasno jest wyrażony ten zapis y intromissia, że niepotrzeba było in natura tych dwóch dokumentów komportować; a jakże można przysięgać, że te dokumenta zginęły, kiedy one w wspomnionym dekrete, de actu et data, z wyrażeniem istoty i brzmienia swego, daia się czytać, o czém niżéy.

Po tym więc zapisie w lat 12, w roku 1604, kiedy z mocy konsensu królewskiego Jerzy Struś czynił cessyą starostw Winnickiego y Zwinogradzkiego na osobę Walentego Alexandra dwoyga imion Kalinowskiego, starosty Braclawskiego, zięcia swojego, nayspierwéy pokazali się Buki, w którzy cessysi, czyli intercyzie, nie już Mytkowców y Sokołówki całości postrzegał kasztelan Halicki, ale, aby względem kupna Buków nie był zkrzywdzony od tych starostw, y aby jeszcze dwa próśła wśród Sinéy wody, gruntowi Buckiemu przyległe, obrać miane wolne były, nayszczególniej ubezpieczał. Takową zawarłszy intercyzę, Struś, kasztelan Halicki, uprzywilejowane y nabyte dwie siedliska przemieniwszy w atenencye do nieprawnych y w przywileju nie będących Bukow, nie już Mytkowczyznę albo Sokołowszczyznę (jakby przyzwoiciey należało) ale majątnością Bucką, w testamencie swoim, w roku tymże 1604, w niedziel 14 po owej intercyzie czynionym, mianuie, y aby taż majątność Bucka, jeżeliby onéy Walenty Alexander Kalinowski wziąć nie chciał, aby

sprzedana była, tym testamentem obowiązując; dla jakowych by przyczyn Alexander Kalinowski tą się majątnością brzydził y onę natenczas wziąć nie chciał, y za co tak przyległą do dóbr y starostw Kalinowskiego, zięcia swojego, majątność obowiązując sprzedać, nauczył strona.

Bo Jerzy Struś, mając dwie córki: jedną za Kalinowskim, a drugą w panińskim stanie natenczas będącą, rozrządzając fortuną swoją, chciał podobno pewną a niepionną potomkom swoim zostawić. Wszakże, gdy tego w onym testamencie inne są przyczyny, niech się przy stronie zostaną. Ale że tenże nieprawym był Buków juryskwyrtorem i że nieprawym był jego jurisdator, niżey się dowiedzie. Po śmierci Jerzego Strusia w lat dwie, jak się doczytać można w dokumentach strony, owe Buki zwały się miasteczkiem Bukami i Struśhorodem razem; nie znajduie ten wniosek wątpliwości, iżby od Strusia takowym mianowano nazwiskiem, pozwolić na to można, że, po nabyciu od Fedora kozaka Buków, zaraz imię wzięły Struśhoroda, lecz że te Buki czyli Struśhorod, nie w wojewodztwie Braclawskim y w gruncie, Zwinogrodczyzna zwanym, gdzieby im należało, ale w wojewodztwie Kijowskiem situm mieli, nie sprzeczy strona; albo więc w roku 1606, w grodzie Żytomierskim, pozwów pięć trybunalskich w miasteczku Buki, Struśhorodem zwanym, położonych od urodzonego Stanisława Jordana y od J. P. Krakowskiego, starosty natenczas Białocerkiewskiego o zbiegłych poddanych y grabieżu mieszczan Tetyiowskich y Białocerkiewskich, tudzież ożywiając sprawę działową przez śmierć niegdy wielmożnego Strusia, kasztelana Halickiego, spełzła, są zeznane: zacyby nie w Winnicy, jeśli te Buki czyli Struśhorod w wojewodztwie Braclawskim leżeli, ale w Żytomierzu, w Kijowskiem wojewodztwie, były zeznawane tych pozwów relacye? objaśni strona. Wynika ztąd dwoyaka kwestya: jeśli ten Fedor kozak, mając przodkowi swojemu nadane dwie siedliska w gruncie Zwinogrodczyzna, w wojewodztwie Braclawskim leżącym, miał jakowe prawo do gruntu jakiegokolwiek, w wojewodztwie Kijowskiem leżącego, za rzeką Tykiczem Uhorskim, dzielącą starostwo Białocerkiewskie od gruntu, Zwinogrod-

czynna zwanego; jeżeli także znowu Fedor w roku 1592, zapisując Strusiowi Mytkowce i Sokołków (a choćby też nieprawne Buki) sam był tych dóbr po Dmitrze dziedzicem y właścicielem? Obydwa te kwestye następne obiaśniają się dowodami; ale że Fedor sam przez siebie, a nie przez przodków swoich, osadzał na cudzym gruncie, bez żadnego prawa te Buki, więc do tych dwóch kwestyi i ta trzecia przyłączona, postanowi y odkrycie tego wszystkiego nieprawność. Że nie miał prawa Fedor do gruntów, w Kiowskiem, za rzeką Uhorskim Tykiczem leżących, dowód jasny w przywileju Stefana Batorego w roku 1584 na założenie miasta Korsunia z ograniczeniem, a przed zapisem Fedora, Strusiowi służącym, na lat ośm, danego, w słowach: „ktoremu miastu z łaski naszey hospodarskiej granice takowe naznaczamy: od uroczyszcza Olszanicy do Sinicy, do Uhorskiego Tykicza, a od Uhorskiego Tykicza do Siney wody etc. etc.“ y drugim przywilejem Żygmunta trzeciego, w roku 1593, w rok po zapisie Fedora, zeznanym Strusiowi, na horodyszcze Lisiankę, Czermińskiemu z ograniczeniem danego, w słowach: »horodyszcze Lisiankę na Ukrainie, poniżej Targowicy, pomiędzy rzekami: Uhorskim Tykiczem zwierzchu, aż do uścia rzeki, nad którą las Maydanów y Bołkun, po Talne rzeczke y drugą, Kosten nazwaną z wierzchu, także do uścia, które to rzeczki w Tykicz Uhorski wpadają, dajemy etc.« Obydwa te przywileje rzekę Uhorski Tykicz za znak graniczny postanawiają, i jeszcze tamtego wieku postanowiły. Do tych dwóch przywilejów przybył na pomoc i trzeci przywilej króla Zygmunta w roku 1597, w pięć lat po często rzeczonym zapisie Fedora dany, z ograniczeniem mieszczanom Białocerkiewskiemu, a ten ukazał granice starostwa Białocerkiewskiego z gruntem Zwinogrodyczna, postanowi także granice województwa Kijowskiego z województwem Brackawskiem; dosyć będzie miała strona przeświadczenia, gdy ten przywilej weźmie na uwagę, brzmiący w słowach: „od uścia Fastówki y Jatrani rudkami, niżej Fastówki wpadającemi w Roś, mianowicie pomienionemi: to jest Olszanek dwie, Obokacz, także część lasu Bołkunowskiego, według rozgraniczenia, posłami naszymi uczynionego, przy podaniu od niego Olszanicy dziedzicowi,

ed dzikiego pola na rzeczkach y lasach mianowitych, to iest po Tykicz, etc. etc.“ Gdy więc starostwo Białocerkiewskie, w wojewodztwie Kijowskiem leżące, przytykało gruntami swoimi do rzeki Uhorskiego Tykicza, alias do téy strony, z któręy Buki zasadzone, y zaczawszy od roku 1597 aż do dziś dnia takową utrzymuje granicę, a jakimże prawem pan Fedor na gruncie Białocerkiewskim osadzał Buki, tak jak jest widoczna, niemaiący żadnego Fedora do Buków y gruntów za rzeką Tykiczem, w wojewodztwie Kijowskiem a starostwie Białocerkiewskiem leżących, prawa; osadzał je iednak, a osadzone bez prawa sprzedał Strusiowi nieprawnie. Bo w dokumentach strony przeciwnęy doczytać się można, że ten Fedor miał córkę Helenę, która była Piotra Bałłajaja małżonką, y Hordieja kozaka, synowca rodzzonego; y gdy się wyzuwał z własności Buków, Sokołkowa y Mytkowców na osobę Strusia, wyzuwał razem z należności naturalnych successorów: córkę własną y synowca. Widać to wszystko z następnych, a na dobra Buki przystosowanych dokumentów strony przeciwnęy, jako ci: Helena Bałłajowa małżonka, Fedora córka, y Hordiey Michajłowicz, synowiec, po zapisie, uczynionym w roku 1592, do roku 1609, przez lat siedmnaście, nie partycypowali żadnęy srubstancyi; z tych miar w tymże roku 1609, successorów Strusiowskich, a juriskwerytorów od Fedora zapozwali na trybunał koronny Labelski do powrócenia dóbr, przez Fedora przedanych, wraz z uczynieniem kalkulacyi, niemnię powrócenia przywileju, na te dobra służącego. Nawzajem successorowie Strusiewscy, w téy sprawie zapisu na dobra Sokołków, na rzecę Konele, y Mytkowce, na Uhorskim Tykiczu, na gruncie, Żwinogrodczyna zwanym, w wojewodztwie Brastawskiem będących, (a o dobrach Bukach nie wspominając) zapozwali na tenże trybunał successorów Fedora, córkę i synowca, do potwierdzenia zapisu, przez Fedora Strusiowi zeznanego. Trybunał, sądząc tę sprawę, Hordieia kozaka wolnym od nięy uczynił, Helenie z Żwinogrodzców Bałłajowęy w urzędzie grodzkim Winnickim na to: jako żadnych majątności y sum po swoim ojcu nie wzięła, ich niema y mieć nie spedziewa się, przysiądz nakazał. Wszakże teraz rzecz widoczna, że ci successorowie Fedora nie

byli uczestnikami żadney jego substancyi i że on, z krzywdą ćorki własnéy i bratanków swoich, .przedawał te dobra; prawnyż był przez Fedora Strusiowi uczyniony zapis? y czy ten dekret nieprawne nabycie Bukow mógł ubespiezać y potwierdzać, kiédy o to nie było intentowanego do trybunału processu, ale dwie tylko siedliska: Sokołków i Mytkowce, w przywileju wyrażone, a gdyby, posito casu, wygrywali suksessorowie Fedora u suksessorów Strusiowskich dobra, w przywileju specyfikowane, mogliżby obeymować Buki, na cudzym gruncie pzez Fedora zasadzone, w przywileju nie będące; y tem się to strona naywięcéy zaszczyca, że w gruncie Zwinogrodczyzna, dwie siedliska czyli cały ten grunt od uprzywilowanego dziedzica nabyła, a to nabycie dekretami trybunalskiemi stwierdzone; lecz gdyby Fedor, mając po antecessorze swoim zostawione dwie siedliska, specifice w przywileju wyrażone, osadzał Białocerkiew, a potém te dobra wraz z innemi zbył komu innemu, możnaż takowe zbycie czyli zapis potwierdzać, y czy za takim potwierdzeniem trafićby można było do Białeycerkwi? Równy ztąd wymiar y dla Buków; mógł trybunał potwierdzić zapis na Sokołków i Mytkowce, bo przywilój ma one w sobie, ale osady na cudzym gruncie ani mógł, ani potwierdził, owszém wydaie się to z tego dekretu trybunalskiego, że ten Fedora zapis do samych tylko Mytkowców y Sokołównki służący, w połowie był utwierdzony, a w połowie uchylony, y dla tego dobra wspomniane po połowie z suksessorami Fedora rozdzielić nakazał, a za poniesione w tej sprawie szkody dziesięciu tysiącami kóp groszy Litewskich ukarał. Wszakże widać to z kroków na tenczas czynionych przez suksessorów Strusia, że więcéy dbali o nieprawne nabycie czyli ulepszenie tego zapisu na Buki, bo natenczas zasiadłém miastem byli, niżeli o Sokołównkę y Mytkowce, bo puste natenczas znajdowali się; zważyć tu potrzeba ten zarzut y tę nagłość, która przez suksessorów Strusia na ówczas działana była, dla zatarcia swoich nieprawności; wypadł dekret trybunalski roku 1609, dnia 18 Maja, którym nakazano, ażeby dobra, o które rzecz była, po połowie rozdzielone były z suksessorami Fedora; za coż natenczas suksessorowie Strusiowscy podług tego dekretu

do rozdziału tych dóbr nie przystąpili, ale, uprzedzając dział, dekretem nakazany, w dni ośm zaraz po tym dekreście, tamże w Lublinie o nabycie tych dóbr, mianowicie Buków, starali się, y niżeli do działu przyszło, tedy od Hordieja kozaka, synowca Fedora, dopiero dóbr po połowie rozdzielić nakazanych, dnia 25 Maja, roku 1609, w Lublinie, Walenty Alexander Kalinowski nabył, y tak, co ów Struś, kasztelan Halicki, testamentem roku 1604 obowiązał sprzedać, to w lat pięć postarano się kupić; co Fedor nieprawnie posiadał, to od synowca jego Hordieja nabyto; co Fedor na cudzym gruncie osadzał, to trzeba było za należność do Sokołkowa i Mytkowców przyciągnąć i darowizny od suksessora żądać; co w przywileju Dmitra, przodka Fedorowego, nie było nigdy wzmiankowaném, to trzeba było koniecznie umieścić; wszakże to widać z owej darowizny Hordieja y pozniej, z działu dnia 14 Lipca w Trębowli, w roku tymże, między suksessorami Strusiowskiemi postanowionego, iak usilnym sposobem starano się te Buki pod przywilej podciągnąć: w darowiznie Hordieja kozaka jest otworzyste wyznaczenie, jako osady Struśhoroda czyli Bukow, nie był dziedzicem Dmitr, antecessor jego, ale dopiero Fedor, wnuk Dmitra, a stryj Hordieja zaprowadził tę osadę, y słowa czytać téj darowizny: siola y uroczysszcza Sokołkow na rzece Konełóy, dąbrowy y las nazwany Stepanów Roh po Berezową pasiekę y las Krzywiec, sieliszczce Mytkowiec na Uhorskim Tykiczu y ostrowy Pechryiewskie na Tykiczy y ostrów niżey y dąbrowę Ochmatową (do póty w przywileju) z osadą Struśhorod teraz Buki zwane, przez niegdy Fedora Żwinogrodca zawiedzione.“

Słowa ostatnie tej darowizny dostatecznie objaśniają, że nad przywilej Fedor zawiódł osadę nową, osadę na cudzym gruncie, y chciał ią mieć koniecznie przynależną do swoich siedlisk w gruncie Żwinogrodczyzna sytuowanych, nie mając bacności, że przeszedł znak naturalny y graniczny, dzielący grunt ten z innemi cudzými gruntami; czemuż ten Hordiej kozak nie wyznawał w swoiey darowiznie tego, że te Buki przez Dmitra, (lubo y Dmitr do Buków nie miał prawa) były zawiedzione, dla czego nie wspomniano, że iego antecessor tak

swoich, nadanych przywilejem, Mytkowców y Sokołówki rozciągał rozległość, że aż za rzeką Tykiczem znajdowały się y na nich Buki zasadzone; na ostatek, dla czego Hordiej wprzód y te dobra sprzedał, niżeli niemi podzielił, z iakowych przyczyn dekret trybunalski wolnym go od tej sprawy uczynił, a po połowie dobra rozdzielić nakazał, y co też miała za satysfakcyą Helena Bałajowa, wspólnie do tych dóbr należąca, iakowym sposobem onę się pozbyli suksessorowie Strusiowscy, o tém lepijy wie strona..... Otoż to takim sposobem nabyte przez antecessorów strony przeciwny Buki, do których ani Dmitr Bazanowicz, ani suksessorowie jego prawa nie mieli, bo przywilej Dmitrowi na rzecz inną, bo zapis Fedora nieprawny, bo osada tych Buków przez Fedora, iako się dowiodło, na gruntach starostwa Białocerkiewskiego zawiedziona; przecież suksessorowie Strusioscy na to wszystko nie mieli baczości, y, nie dosyć na tém, że dekret trybunalski, darowizna Hordieja kozaka, nie służyły do dowodu y prawności nabycia Buków, ale, żeby bardziej takowa bezprawność dotąd ukryta została, nieprawne nabycie Buków ukoloryzowane było, tedy w dni 19 po owę od Hordieja darowiznie, zawierając dział dóbr Strusiowskich, którym na schedę panny Heleny Strusiowny dostało się miasto Buki, w województwie y powiecie Bracławskim będące; przecież grunt żaden, ani wioska, do starostwa Białocerkiewskiego należąca, nigdy do województwa Bracławskiego nie należała. Takowe tego działu słowa: A na część J. panny Heleny dostała się majątność... Podniestrńska, to jest: Hawryłowce, Ruda, Braha, miasteczko Woytkowce, Boryszkowce Biłowce y część w Sokole i Huściu, także y części Probożańskie w Probożném, w Hrynkowcach, w Tłustém, ze wszystkiemi tych majątnościami przynależnościami, do tego y Buki miasto, w województwie y powiecie Bracławskim leżące, ze wszystkiemi uroczyszczami y przynależnościami, tak iak są w zapisie oryginalnym, sławny pamięci J. P. Halickiego od pana kozaka Zwinogrodzkiego służącym, opisane.... y w przewileju specyfikowane“. Jakież to nawet tamtych wieków było upodobanie w Bukach, kiedy koniecznie miejsce w przywileju między Mytkowcami y Sokołkowem naznaczać usiłowano. Zgasiło y ustało

nazwisko siedlisk w przywileju wyrażonych, wzmagać się zaczęła osada na cudzym gruncie Bukow, tak dalece, że owe, w przywileju wyrażone, uroczyście, za attynencye do Bukow, na cudzym gruncie osadzonych, należeć musieli; zgola niedbano y na potem o te często rzeczzone siedliska, w gruncie Żwinogrodczyna leżące, ale o Buki y rozszerzenie tej osady naywięcej starano się, albowiem w lat dwadzieścia po owę od Hordieja darowiznie, w roku 1629, j. pani Kalinowska, starościna Kamieniecka (iako świadczy taryffa wojewodztwa Braślawskiego, do ktorego Buki gwałtownie przyciągnięte), z miasta Buków od dymów trzysta siedmnaście, a z siola nowo osiadającego Mytkowiec tylko od dymów dwudziestu podymne zapłaciła.

Lecz niedość na tém, że te dobra niesłusznie do wojewodztwa Braślawskiego przyłączono, a osobliwie Buki, za Tykiczem leżące, ale jeszcze starano się o to, żeby odgraniczone zostały od dóbr innych, w Braślawskim wojewodztwie leżących; tak zaś te niżej wyrażone ograniczenie iest jasne, że wspomiane Buki koniecznie powinny leżeć w Kijoskiem, że grunt Żwinogrodczyna, w Braślawkiem będący, rzeka Uhorski Tykicz od starostwa Białocerkiewskiego, a rzeka Koneła od dóbr innych ziemskich, w wojewodztwie Braślawskim leżących, odgraniczyła; bo tylko niech weyrzy strona w ten dokument, którym popisuje się do ograniczenia gruntu Żwinogrodczyna, sama przekonana zostanie, że przy tem ograniczeniu zostali się Buki w Kijowskiem, na drugiej stronie rzeki Tykicza, w gruncie Białocerkiewskim.

W roku 1629 wszczął się był spór o grunta Gnilorudzkie, między xięciem Jerzym Zbarazkim, kasztelanem Krakowskim, dziedicem natenczas miasteczka Bosówki, nad rzeką Konełą osiadłęy, a wielmożnym Adamem Kalinowskim, Winnickim, Braślawskim starostą, dziedicem części gruntu Żwinogrodczyna, względem dyferencyi tychże gruntów; na tenczas Kalinowski popisywał się z owym zapisem Fedora y intromissyą, ogół gruntów Żwinogrodczyny zawierającą; kładną się tu owego granicznego dekretu słowa: przyiechaliśmy do miasteczka Bosówki, nowo osiadłęy nad rzeką Konełą, tam, iż dyferencye były z strony używania gruntów, z owęj strony rzeczki Koneły ku Bukom y

Humanu, nakazaliśmy stronom prawa y dyspozycye pokazować, po których pokazaniu, iż imć pan starosta Winnicki produkował zapis od Fédora Bazanowicza, kozaka Żwinogrodca, na sieliszcze dwie: Sokółków y Mytkowce, de data w Winnicy, zeznany roku 1592, miesiąca Septembra 2go dnia, przed aktami grodzkiemi tamże w Winnicy zeznane, a przy tym zapisie possessye y ogół gruntów tych uroczysszcz y siedlisk, w którój possessyi y w ogóle grunty te za rzeką Konelą ('N. B: czemuż nie pisze że za rzeką Tykiczem), ku Bukom i Mańkowcom, miasteczkom impé panów Kalinowskich dziedzicznym, o które kontrowersya zachodzi, zawieraią się, dla tego, za zgodnem imć panów przyjaciół zdaniem, bliższym być imć pana starostę Winnickiego, Jerzego i Marcina Kalinowskich, iako dziedziców przy zapisie y possessyi urzędownie zeznanych, do przysięgi znalazłszy, nakazałem, aby przysięgli w tę rotę: a jako według intromissyi y ogółu opisanego, tym ogółem gruntów Gnińkorudzkich nie zaięli; po którém przez ich mościów panów Kalinowskich wykonaniu przysięgi, ja, superarbiter, grunt, o który się dyferencye toczą, to iest, począwszy od uścia rzeczki Konelą, która wpadła w rzekę Uhorski Tykicz, rzeczką Konelą w górę idąc, aż do wierzchowiny téj rzeczki, mam wiecznie imć panom Kalinowskim przysądzić, wedle intromissyi, Odkrył ten dekret graniczny contenta oney utraconey przez dawność wieków intromissyi, gdy podług tej przysądził grunta y postanowił granice, na którą intromissyą przysiągł j. w. chorąży koronny, że iéy komportować nie może, a ona w tym dekrete wyrażona. Wszakże już dosyć będzie dla strony przekonania, wszakże to własny strony dokument dowodzi, że grunt Żwinogrodczyzna rzeką Uhorskim Tykiczem odgraniczał się, że nawet y intromissya, z mocy zapisu, od Fedora zeznanego, wzienta, nie przeszła pomienionéy rzeki, że Buki, na drugiéy stronie zasadzone, jeszcze natenczas cudzą byli własnością, na cudzych gruntach zawiedzione, bo i przedrzeczony dekret graniczny, (jesli go strona istotnie tłumaczyć będzie) ogłasza dziedzictwo Buków dla Kalinowskich, a do nich natenczas prawa nie pokazywali, tylko na siedliska dwie z ogółem gruntów, ku Mańkowcom y Bukom Kalinowskich dziedzicznych, a granice

rzeką Uhorskim Tykiczem naznacza, i tym granicznym znakiem grunt Zwinogrodzyczna odgraniczył, a Buki na drugiey stronie zostawił. N. B. to tylko ten dekret w sobie zawiera, że Kalinowskich dziedziczne byli Buki y Mańkówka, ale iakowe do owego dziedzictwa mieli prawo, nikt się o to natenczas nie pytał, bo o to nie było tego dekretu, bo Kalinowscy natenczas z iednéy strony mieli spór o rozległość dóbr swoich. Wszakże między uściem téy rzeki Koneły w Tykicz iest dotąd zasiadła wieś, do Umania należąca, Zielony Roh nazwana, odgranicza się ona z iednéy strony tą Konełą, a z drugiey rzeką Tykiczem po dziś dzień; za którą rzeką grunta Tetyiowskie, do innego władnienia a nie do Umania należą. Że takowa granica akceptowana była przez antecessorów strony, potwierdza to wszystko w rok po onym dekrete granicznym intromissya w roku 1630 w dobra Woronne, alias Mytkowce, z téy strony rzeki Tykicz, z której grunt Zwino-grodzki, leżące; z mocy zastawnego prawa P. Walentemu służąca; albowiem kiedy dobra wspomniane Elżbieta Kalinowska, Walentego Kalinowskiego małżonka, wypuszczała w zastawną possessyą, takowym sposobem odgraniczyć woźnemu kazała »....Począwszy od granicy Tykicza, aż pod las Krzywiec etc. prosto gościńcem do grobli, Koneła zwaney, a rzeką Konełą do Tykicza.« A quo ad quem, rzeka Tykicz za znak graniczny wzięta, ale za co dziedziczka natenczas Buków y Sokołówki sama wyznaie y nazywa tę rzekę Uhorski Tykicz, granicą, odpowie strona. Na ostatek, kiedy tak wieloliczne dowody nie przekonały stronę, iż Buki albo Struśhorod leżą w wojewodztwie Kijowskiem i że grun-towi, Zwinogrodzyczna zwanemu, nigdy nie można było rozległością swoją przechodzić rzeki Uhorskiego Tykicza, dzielący wojewodztwo Bracławskie od Kijowskiego, graniczący starostwo Białocerkiewskie z gruntem Żwinogrodzyczna, niechże ten, niżej wyrażony, dowod dostatnią dla strony będzie konwikcyą, przeciw któremu nie może stro-na argumentować, gdy ku obronie swéy tegoż samego dowodu używa, którym dostatecznie przeświadczoną zostanie; albowiem w następnych leciech od tych Buków suksessorowie Strusiowscy dekretem seymowym odsądzeni zostali, wszakże strona przeciwna za największy dowod do

dziedzictwa Buków kładnie ten dekret, sądząc u siebie, że tém nie-tylko Buki, ale y Szawulichę (między którymi dabrami leży Czarna Kamionka) miała sobie przysądzone, a z tych miar należność Czarnéy Kamionki, ile w środku leżącej, do klucza Buckiego probuie; przystąpić tu potrzeba do sprawiedliwego dekretu owego tłumaczenia, z kim i o co zapadł.... W roku 1643 zapozwani byli przez instygatora koronnego na seym walny Warszawski: wielmożny Marcin Kalinowski, wojewoda Czernichowski y urodzony Konstanty Lubomirski, starosta Białocerkiewski; na tym séymie wypadł dekret takowy: «Oznaymuujemy, etc, iż przed nas y sąd nasz seymowy, walny, sześcioniedzielny przystoczyła się sprawa z rejestru sądowego między instygatorem naszym koronnym, jako ostrzegającym z powinności urzędu swego dóbr naszych y rzeczypospolitej, powodem, z iednéy, a wielmożnym Marcinem na Husiatynie Kalinowskim, wojewodą Czernichowskim, iako okupatorem tychże dóbr, (ktorychże to dóbr Marcin Kalinowski był okupatorem? pewnie że nie innych, iak Buków, do starostwa Białocerkiewskiego należących), bo mówi daléy dekret: iako okupatorem tychże dóbr naszych, do starostwa Białocerkiewskiego należących, także wielmożnym Stanisławem Lubomirskim, wojewodą Krakowskim y Konstantym Lubomirskim, starostą Białocerkiewskim, jako dzierżawcą tychże dóbr naszych z drugiej strony, pozwanými»..... O co pozwanými? o to: iż gdy Marcin Kalinowski został posiadaczem Bukow, za Tykiczem, w wojewodztwie Kijowskim a starostwie Białocerkiewskim leżących, rozszerzać się y wsuwać w grunta Białocerkiewskie zaczął, tak, iż mniemał, że nie tylko Buki, ale y Szawulicha do owego Sokółkowa y Mytkowców przynależć powinna, a z tych powodów zapozwał starostę Białocerkiewskiego, iakby o dobra ziemskie, do ziemstwa Winnickiego, y tam, gdy nie stanął starosta Białocerkiewski, proces na nim przeciw prawa o dobra królewskiej natury przewiodł. Oto wyrazy tego dekretu nauczają w słowach: „iż pozwany, wielmożny wojewoda Czernichowski, mimo istotną władność, jakiś daremny z prawa dziedzicznego urościwszy sobie zaszczyt do dobr naszych i rzeczypospolitej, miasteczka Rokoszwaru, alias Szawulichy, do starostwa naszego Białocerkiewskiego

nałego, dzierżawy mianowego urodzonego Konstantego Lubomirskiego, starosty naszego Białocerkiewskiego, w wojewodztwie Kijowskiem leżącego, te dobra nasze, wyżey mianowane, do sądu nienależnego, względem jakoby odięcia y posiedzenia gruntów od dziedzictwa mniemanego, przez rzeczonego wielmożnego wojewodę Czernichowskiego, miasteczka Bukow, które my onemu za dziedzictwo nie przyznajemy;“ otóż y dekret seymowy, słowo w słowo, iak się w sobie ma, wypisany; możnaż go iakim sposobem przeciwnie tłumaczyć? otóż co było nieprawnie posiadane przez Fedora Kozaka, per consequens, przez Strusia y successorów jego od roku 1592, to w lat 57 słusznie odpadło y odsądzone zostało; to, co przodek nieprawnie od starostwa Białocerkiewskiego oderwał, to powrócone zostało, wszakże ten dekret seymowy wyraźnie opiewa daley w słowach: „a dobra te Buki, przez przodka swego od starostwa Białocerkiewskiego oderwane, zatrzymał y Rokoszwiar alias Szawulichę jeszcze od tego starostwa Białocerkiewskiego oderwać y w iedność dziedzictwa swego, z wielką szkodą naszą y rzeczy pospolitej przywłaszczyć i pozyskać usiłuje“.... wszakże ten ostatni dowód przekonywa stronę, wszak y termin w tym dekrete ingressowany naucza, o co był pozwany Kalinowski w słowach: „do przysłuchania tego, wskazania win, według upodobania naszego, do uznania prawa y władności dóbr Rokoszwiaru, zniesienia y zkassowania przez wielmożnego wojewodę Czernichowskiego na wielmożnym wojewodzie Krakowskim y staroście Białocerkiewskim, Lubomirskich, nieprawnie y niesłusznie otrzymanego przewodu prawnego na nich y na dobrach naszych, przedtém y napotém w iakichkolwiek sądach o te dobra zaszłego y przewidzionego, a przez wielmożnego wojewodę Krakowskiego y wielmożnego starostę Białocerkiewskiego otrymać na sobie dopuszczonego, także y oderwanych od starostwa Białocerkiewskiego Buków, pod taxą sta tysięcy złotych polskich przez wielmożnego wojewodę Czernichowskiego do starostwa także Białocerkiewskiego, jako własnych starostwu temu dóbr należących, przywrócenia.“ A gdy za takowym terminem Kalinowski nie stanął, nastąpiła kondemnata; o nieważność takowey kon-

demnaty, z racyi, któreby potem na terminie wniesione były, Kalinowski zaprotestował się, potem sprawa do widzenia przysła y do przyszłego seymu odłożona została. Możnaż teraz mówić, że Czarna Kamionka iest ziemska y do Bukow należy, gdy y Buki nie są ziemskie? możnaż przeciwną Czarnéy Kamionce naznaczać ubikacyą, gdy się dowiodło, że ona nad Tykiczem, między Bukami y Szawulichą leżąca, innéy ubikacyi mieć nie mogła, iak wyżéy wyrażoną, od starostwa Białocerkiewskiego będąc odłączoną, które starostwo graniczyło zdawna y dotąd po rzekę Uhorski Tykicz. W roku 1645 wypadł znowu dekret seymowy, którym się strona naywięcey popisuje. Słowa czytać owego powtórnego dekretu daia się: „ponieważ strona pozwana, to iest wielmożny wojewoda Czernichowski, pokazał przed nami y sądem seymowym przywiléy oryginalny, roku 1546, na te dobra, o które sprawa toczy się, jészce przed unią woiewódstw tamtych, prawem dziedzicznem dany, tedy my wielmożnego woiewodę Czernichowskiego przy tychże prawach, wyżéy mianowanych, przed sądem naszym produkowanych, czasy wiecznemi zostawuujemy y zachowuujemy.“ Gdzież prawo do Buków? gdzie są w przywileiu Buki albo Szawulicha? czemuż to Kalinowski nie pokazał natenczas zapisu Fedora y następnych od sukcesorów jego tranzakcyi? potem, kiedy ten dekret (iak strona mówi), przysądził Buki y Szawulichę Kalinowskiemu, niechże pokaże ograniczenie tych dóbr; wszakże ten dekret kommissarzów do rozgraniczenia wyznaczył, gdzież dekret graniczny? gdzie y iakowe było tych dóbr rozgraniczenie? nie pokaże tego strona y być to nigdy nie mogło, bo wspomnionego dekretu nie było, a gdyby y był, jakże odgraniczyć te dobra nakazał; oto słowa tego dekretu 1645 są takowe:....“ którym to kommissarzom zlecamy, aby, zniosłszy się między sobą o czasie na to sposobnym, czterma przed terminem niedzielami, strony obydwie listem innotescensyi swoich obwieściwszy, na dobra te, o które sprawa toczy się, podług granic y opisania mieysc w tym przywileiu oryginalnym wyrażonych, ziechali, też dobra y grunta dziedziczne od dóbr naszych starostwa Białocerkiewskiego rozgraniczyli“.... Czy

mógłże natenczas Marcin Kalinowski, zyskując takowy dekret, zezwolić na takową regułę; wszakże wyżej przywiedzony graniczny kompromissarski, roku 1629 zapadły, dekret, odgraniczył grunt Zwinogrodczyzna po rzekę Uhorski Tykicz; przyczém by się Kalinowski został, gdyby na takowe ograniczenie pozwolił; cóżby wygrywał w czasie téy komissyi granicznéy, gdyby podług owego przywileiu rozgraniczono grunta, w sporze będące? zapewneby Buki zostali się przy starostwie Białocerkiewskiem, bo w przywileiu Buków nie masz, bo w tymże przywileiu ograniczenie nie opisane, zajmujące grunta, za rzeką Tykiczem będące; wszakże już niech będzie koniec dowodów tak jasnych, już często rzeczono Buki nie są własnością strony przeciwnéy; a tém bardziey nie są prawnie dziedziczne, owe wsie zasiadłe za Bukami, za Tykiczem Uhorskim leżące, jako to: Bagwa, Rąbany most, Rosółówka, Kiślin y inne, na gruntach Białocerkiewskich y Tetyiowskich zasadzone, a do Buków za atencją gwałtownie przyciągnięte, czemuż dotychczas, zaczawszy od roku 1643, nie starali się sukcesorowie Kalinowskich, podług owych wzmiankowanych dekretów, o rozgraniczenie; niepokazuje tego strona, żeby między starostwem Białocerkiewskiem y innemi ziemskimi dobrami a Bukami była kiedy stała granica, y owszem, od dawnych czasów zawsze między temi dobrami była kłótnia y niaźdy; starostwo Białocerkiewskie upominało się zawsze po Tykicz, a Buki zajmowali od starostwa Białocerkiewskiego tyle gruntów, sianozęci y lasów, ile kilkanaście zasiadłych wsi y slobód, do Buków przyciągniętych, obiać mogły y po dziś dzień obeymują, y tak strona przeciwna bez żadnego fundamentu, dwie rzeki: Uhorski y Hniły Tykicze, za granice sobie gwałtownie postanowiła.

Wszakże y wyżej przywiedzione przywileie za granicę rzekę Uhorski Tykicz naznaczyle, za granice y manifesta różne nawet tamtych lat zaświadczaia, tenże znak graniczny, szczególniey manifest mieszczan Szawulskich, w Kiiowie zaniesiony roku 1644: manifestnia, się oni, iż są mieszczanami Rokoszwaru alias Szawuluchi, do starostwa Białocerkiewskiego należący, y że ich Tatarowie zabrali, iż potem

przez ogień klęskę ponieśli, a ztąd żeby od podatków rzeczypospolitej y żołnierzów wolni zostawali; wyrażają oni w tym swoim manifestie, że Tatarowie, wtargnąwszy, koło miasteczka, jako y w samym miasteczku Jwance, majątności wielmożnego wojewody Czernichowskiego, pół mili tylko od miasteczka Rokoszwaru alias Szawulichy stanąwszy, y zagony rozpuściwszy, ludzi ze wszystkim majątkiem pobrali y te dobra spustoszyli. Manifest ten dowodzi, iako rzeka Uhorski Tykicz była granicą między starostwem Białocerkiewskim a dobrami natenczas Kalinowskiego, wojewody Czernihowskiego, albowiem Szawulicha leży z téj strony rzeki Tykicza, z której y Czarna Kamionka, Jwanka zaś na drugiey stronie, o pół mili od Tykicza ma swoją ubikacyą, y między Jwanką a Szawulichą płynie Uhorski Tykicz. Naostatek, żeby strona przeciwna dostatecznie była skonwinkowana, iż rzeka Uhorski Tykicz odgraniczała województwo Kiliwskie od Brasławskiego, starostwo Białocerkiewskie od gruntu Zwino-grodczynna—otoż y dowód, na który strona nie znajdzie odpowiedzi..... W roku 1645, dnia 2-go Nowembra, z mocy owego dekretu seymowego, w roku 1645 stałego, kommissyą do odgraniczenia dóbr dziedzicznych od dóbr rzeczypospolitej starostwa Białocerkiewskiego, wedle przywileju roku 1546, wyznaczającego, ziechali się kommissarze, w dekrete wyrażeni, na miejsce dyfferency, z kąd granice zaczynać mieli, y takowy zanoszą manifest, który tu słowo w słowo wyraża się: „Przyszedłszy oczywiście urodzony imię pan Jerzy Wąsowicz, sługa J. W. W. Lubomirskich etc. przed wielmożnemi impé panami: Janem Beńkiem Lanckorońskim, woyskim, Piotrem Charlickim, Brzezińskim, Stanisławem Baranowskim, Danielem Jżyckim, ziemskim Lubelskim sędzią, kommissarzami na rozgraniczenie starostwa Białocerkiewskiego z gruntami Mytkowskiemi y Sokołowskiemi dekretem seymowym naznaczonemi, imieniem pomienionych: wojewody Krakowskiego, starosty Białocerkiewskiego takowe czynił opowiedanie: iż J. P. P. wojewoda Krakowski y starosta Białocerkiewski gotowi byli dosyć uczynić wyrokowi J. K. M. seymowemu, y przez P. P. kommisarzów, do actu kommissyi naznaczonych, ograniczyć grunta starostwa Biało-

cerkiewskiego, od gruntów dziedzicznych J. W. Marcina Kalinowskiego, wojewody Czernichowskiego, nazwanych Mytkowce y Sokołków, lecz że ich mość panów kommissarzów tylko cztery na akt kommissy ziechali, a do tego impć panowie: podkomorzy Kiiowski y Braclawski, ani komornikowie ich nie przybyli, którzy ad negotium commissionis iako y konkurencyi dwóch woiewódstw: Kijowskiego y Braclawskiego, tam ex nexu dekretem seymowym, jako ex vi legis publicae należeli, dla których przyczyn debita illegaliter kommissya odprawowana być nie mogła, przeto iteratis vicibus opowiadał się, a na dowód manifestacyi swoiey stawil woźnego generała woiewodztwa Kijowskiego etc. etc... „był przy panach kommissarzach wyżej położonych czterech nad rzeką Uhorskim Tykiczem, graniczącym grunta starostwa Białocerkiewskiego od gruntów Mytkowskich y Sokołowskich, tam się przed panami kommissarzami przy zachodzie słońca opowiadał, imieniem starostwa Białocerkiewskiego, iż ich moście gotowi byli dosyć uczynić dekreтови seymowemu y to opowiadanie woźnym y szlachtą oświadczył, etc.“ Niechże teraz sama strona sądzi swoię sprawę: wyiechali kommissarze na rozgraniczenie y stanęli nad rzeką Uhorskim Tykiczem, wyraźnie graniczącym grunta starostwa Białocerkiewskiego od gruntów Mytkowskich y Sokołowskich, dziedzicznych J. W. Marcina Kalinowskiego, wojewody Czernichowskiego, czemuż on na tenczas nie attentował tego aktu granicznego, czemuż nie dowodził, że Buki mają inne granice, nie rzekę Uhorski Tykicz? Czemuż nie okazywał, że woiewództwo Kiiowskie od Braclawskiego nie też rzeka Tykicz odgraniczała, ale inna, dla czego kommissarzow do rozgraniczenia nie sprowadził, wszakże, podług wniosku strony przeciwney, wygrywał tym dekretem Kalinowski nie tylko Buki ale Szawuliche; dla czegoż wzdrygał się odgraniczyć te dobra, dla czegoż nakoniec nie zakończył tej sprawy, którą przemożnie przez lat kilka w ziemstwie Winnickiem, a potem na seymie forsował; nadto, gdy w roku 1629, taryffa woiewodztwa Braclawskiego ma w sobie Buki, więc one w woiewodztwie Braclawskim leżeć powinny, za coż Marcin Kalinowski, wiedząc o tem, zezwolił na to, żeby w tym dekrete seymowym podkomorzowie

Kiiowski y Braclawski, lub ich sąd ziemski albo komornicy dołożeni, iżby oni wojewodztwo Kiiowskie od Braclawskiego rzeką Uhorskim Tykiczem odgraniczali: a gdzieby zostali się Buki? gdzie Szawulicha za dziedzictwo przysądzona? zapewne że w wojewodztwie Kiiowskim, w którym, podług własnych dokumentów strony przeciwney, żadnych dóbr Kalinowscy nie mieli; takim to sposobem, jeszcze tamtego wieku, posiadali Kalinowscy dobra królewskiej natury y choć dekretami bywali odsądzeni, przecież dóbr powrócić nie chcieli; bo ktoż po tych wszystkich prawnościach posiadał Buki? nie kto inny, ale tenże sam Kalinowski, a posiadając nieprawnie, nie poprzestał czynić najazdów y wiolencyi na grunta starostwa Białocerkiewskiego. Świadczy to manifest imienny starosty Białocerkiewskiego przeciwko Marcinowi Kalinowskiemu, roku 1646, dnia 18-go Aprila, w Kiiowie, o gwałtowny grabież mieszczan Czarno-Kamionskich czyli Kamiennohrodzkich, do starostwa Białocerkiewskiego należących, zanesony; kładną się tu wyrazy onego w słowach: „Stanąwszy oczywiście szlachetny Jerzy Wąsowicz, imieniem J. P. Konstantego Lubomirskiego, starosty Białocerkiewskiego, przeciwko J. W. Marcinowi na Husiatynie Kalinowskiemu, wojewodzie Czernichowskiemu, za którego rozkazaniem y zesłaniem sług, Wołochów y kozaków, niżej wyrażonych, grabież stał się, także przeciwko szlachetnym: Woiciechowi Rokickiemu, Janowi Wolskiemu, Mikołaiowi Lewandowskiemu, starszym chorągwi wołoskich kozackich etc., przez których gwałtowny grabież niżejwyrażonych rzeczy uczyniony iest, także imieniem niżejwyrażonych mieszczan Czarno-Kamionskich, do starostwa Białocerkiewskiego należących, świadczył y protestował się o to: iż pomieniony J. P. wojewoda Czernichowski przez zwyż wyrażone sługi, y Wołochy, y kozaki, wzruszając pokóy pospolity sąsiedzki, w roku terazniéjszym, 1646, dnia 30 Marca, nasławszy pomienionych sług y kozaków, także y innych Wołochów, do kilkaset człowieka, z orężem, do woiny należącym; to iest, do czterechset koni, na własny grunt, do starostwa Białocerkiewskiego z dawnych wieków należący, to iest, na uroczyszcze Kiszczycha niedaleko od Krasnych Lasków, na których uroczysz-

czach trzoda mieszczan Czarno-Kamionskich alias Kamienohorodzkich po paszy chodziła, tamże właśnie o godzinie nieszpornej, uczyniwszy okrzyk sposobem tatarskim, pomienione sługi, kozaki y Wołochy, gwałtownie y bezprawnie zagarnawszy bydło y pastuchów z odzienia obnażywszy, do Buków miasteczka odegnali, gwałtownie zabrali etc.“ Zastanowi się tu strona przeciwna y wystawi sobie przed oczy przodków swoich przemoc; czyliż Marcin Kalinowski natenczas miał iakowe prawo do gruntów za rzeką Tykiczem, do starostwa Białocerkiewskiego należących, y do samych nawet Buków, na tym gruncie zawiedzionych? Wyzna to sama strona, że nie miał, y mieć nie mógł, a przecież w grunta Białocerkiewskie gwałtownie wdzierał się, lubo żadnego prawa ani pretextu nie miał; lecz gdy sukcesorowie onego, upornie aż dotąd dobra natury królewskiéy trzymając, niechcą się, przeswiadczyć temi tak jasnemi dowodami, przynajmniey zezwolić muszą na to, że ubikacya dóbr Czarney Kamionki widocznie jest dowiedziona. Wszakże manifest wyżej mianowany dowodzi, że Czarna Kamionka należała do starostwa Białocerkiewskiego, leżąca niedaleko Buków y uroczyszcza, Kiszczycha nazwanego, która y po dziś dzień jest attenencyą Czarney Kamionki.— W lat potem piętnaście, taż sama Czarna Kamionka, między Bukami, Szawulichą, y Jurpołem leżąca, od starostwa Białocerkiewskiego odłączona, roku 1661, urodzonemu Eustachemu Ginowskiemu lennem prawem nadana, a przeto, gdy ona była częstką starostwa Białocerkiewskiego, więc pod lustracyą tegoż starostwa podpadła, y jest bonum regale po dziś dzień, bo strona przeciwna za największy kładnie argument lustracye, dowodząc, że w nich niéma Czarney Kamionki, a przeto nie iest liquidi juris regii; już teraz upada ten argument, a gdy się dowiodło, że w starostwie Białocerkiewskim leżą te dobra, a gdy lustracye objęły to starostwo, objęły y Czarną Kamionkę, do niegoż należącą. Dopoty dowód ubikacyi dóbr lennych Czarney Kamionki; teraz dowodzić się będzie, iakową antecessorowie strony mieli w województwie Braclawskim substancyą, z kąd się okaże, że nie tylko Buki, nie tylko Czarna Kamionka, ale wiele dóbr natury królewskiej, z tej strony rzeki

Tykicza, w gruncie Zwinogrodczyna posiada J. W. Potocki, chorąży koronny.

Jeszcze w roku 1609, przez antecessorów strony stała się krzywda dobrom natury królewkiéy tak tajemnie udziałana, że ią dopiero teraz przyszedł czas odkryć, dla pokazania, że tamtego wieku działa się niesprawiedliwość z krzywdą rzeczypospolitej y iey gruntów..... W roku albowiem wymienionym, 1609, wysłała rzeczpospolita kommissarzów, żeby oni uczynili objazd pustyni Umańskiej, o iey rozległości donieśli rzeczypospolitej na seymie, tegoż roku w Warszawie agituiącym się. Wyznaczeni kommissarze, ziechawszy na tę pustynię, piszą w swoim obiedzie takową rozległość, która się tu wyraża: „ta pustynia leży mil kilkanaście za Bracławiem, między dwoma tatarskiemi szlakami: Krzywoszarawskim y Udyckim zwanemi, poczyna się od wierzchowin Kublickich, przeciwko którym stoią laski, nazwane Ormiańskie, ciągnie się do uroczyszcza, nazwanego Kamienieckiego Roha y rzeki Udyczy, a dołem tey rzeki Udyczy, aż do uścia w Boh, a dołem Bohu aż do uścia Siney Wody, y tak się z iednéy strony rozciąga ta pustynia; z drugiéy zaś strony poczyna się od lasków Ormianskich do Jaworezyków, od Jaworezyków do lasków Ladzkich, y od Ladzkich do Berestowa, od Berestowa do wierzchowin rzeczki Babań, grunt Umański z Buckim, potomków J. P. Halickiego dziedzicznym gruntem, dzielącey, w rzekę Jatrań wpadaiącey, a dołem Jatrani do Siney Wody, a od Siney Wody do Bohu. Y tak cały okrąg téy pustyni z uroczyskami i rzeczkami, w Umańkę rzeczkę wpadaiącemi, na mil siedm rościaga się“.

Są dotychczas te znaki graniczne, ani się powiększyli, ani umnieiszyli, bo są naturalne; iadąc iednak dziś temi wyrażonemi znakami, wielkich Ukraińskich mil dwadzieścia siedm uiechać trzeba, niżeli ten wypisany okrąg obiedzie, co można nawet na uniwersalném mappie, dla dowodu téy prawdy, cyrkulem wymierzyć. Y tak wysłani kommissarze, dopełniając obowiązków, na siebie od rzeczypospolitej włożonych, dzieło swoje zakończywszy, na piśmie podali, a że się w milach pomylili, służyć im może za exkuzę y ta wymówka, iż nie

było wyraźnego rozkazu od rzeczypospolitej, iak długie mieli wymierzać mile, a przeto wolno im było z trzech lub czterech mil jedną zrobić.

Nadała potem rzeczpospolita na seymie roku tegoż też pustynię Umań, w wojewodztwie Braclawskim będącą, W. Walentemu Alexandrowi, dwoyga imion, Kalinowskiemu, Braclawskiemu, Winnickiemu y Zwinogrodzkiemu natenczas staroście, wiecznem prawem; y ten, obiawszy w swoię possessyą tę pustynię, żadnego w pilności swojej, względem tak sprawiedliwego obiazdu, nie zaniósł manifestu; y słusznie, bo w tem nadaniu było dotknięto, że gdyby więcej nad siedm mil okręgu tej pustyni pokazało się, tedy to powinno być rzeczypospolitej powrócono. Wiedzieć zaś potrzeba, że lubo obszerna ta pustynia znakami wyżej wyrażonemi została ograniczona, przecież gruntu, Zwinogrodczyna zwanego, najmnieyszey części nie zaięła; osobny to był grunt, miał on swoje osobne granice, od pustyni Umań rzeczką, Bobanką zwaną, odgraniczał się, od Konelszczyzny rzeką, Konelą, a od starostwa Białocerkiewskiego rzeką Uhorskim Tykiczem graniczył; zgola, ten grunt, Zwinogrodczyna zwany, na mil circiter dwadzieścia rozciągał się, w którym, iakowe tylko dobra znajdować się mogły, te były natury krolewskiej, za przywilejami nadawczemi od różnych osób posiadane; tak nayprzód, w roku 1542, za przywileiem Zygmunta, siedliska zwane Romanówka y Dymkowce w gruncie Zwinogrodczyna, na taraskich szlakach, posiadał ziemianin Braclawski Zwinogrodziec Stefan Bazanowicz z bratem swoim Fedorem, potem też same dobra Romanowka, Demkowce z przydatkiem Jakubowca, posiadał pan Kozar, jako świadczy popis zamku Braclawskiego, czyli rewizya dóbr, w roku 1545, przez Juria Falczewskiego, biskupa Łuckiego, a z nim diaka hospodarskiego, Lwa Potyiewicza Tyszkowicza, z rozkazu krolewskiego sporządzona. Tak Muszurów w Zwinogrodczynie, jako świadczy tenże popis, posiadał Mitko Zołotar, tak siedliszczą Sokołków y Mytkowce, jako mówi tenże popis, trzymał Dmitr Zwinogrodziec etc.—Y od tego to Dmitra Kozaka Zwinogrodzca sukcesorów, to iest od Fedora, w roku 1592, nabywszy Jerzy Struś,

kasztelan Halicki, tych dwóch siedlisk, w samym iakby rogu gruntu Zwinogrodczyna, to iest Sólków na rzece, Konęta zwanej, wpadającej w rzekę Uhorski Tykicz, a Mytkowce na rzece Uhorskim Tykiczu, tak się z czasem rozszerzył, że cały grunt Zwinogrodczyna w późniejszych latach do swoihey przygarnął possessyi, a sukcesorowie J. W. Strusia y dzisieyszy J. W. chorąży koronny, tem się nie kontentując, jeszcze od starostwa Białocerkiewskiego, za rzeką Tykiczem, do tegoż gruntu Zwinogrodczyna wiele gruntów przywłaszczyć usiłowali, y takie to prawo do całego gruntu Zwinogrodczyna: jeden przywilej na dwie siedliska y obiazd pustyni Uman, na mil siedm iakoby rozciągającej się, kilkadziesiąt mil kraiu dziedzictwem ubespieczyl, y dał prawność aż dotąd posiadania; y gdy się kto odzywa do dóbr natury królewskiej, chociaż daleko od Umania y tych dwóch siedlisk sytuowanych, zaraz strona przeciwna dowodzi dziedzictwa, tłumi naturę dóbr krolewską, nadaniem Umania y przywileiem na dwie siedliska, w Zwinogrodczynie sytuowanych.

Od roku 1624, wyżey y niżey, lat czterdzieści kilka, jeszcze za possessyi Kalinowskich, wypadały różne y liczne przywileie na różne dobra w gruncie Zwinogrodczyna leżące, ale znakomici w oyczyźnie Kalinowscy, mieniać te dobra za dziedziczne, żadnemu do possessyi przyić nie dozwolili.—Dowodem tego wszystkiego będzie uroczyszcze, nazwane Muszurów, w gruncie Zwinogrodczyna leżące, będące natury królewskięy po dziś dzień; posiadał natenczas dobra Muszurów, y cały grunt Zwinogrodski Adam Kalinowski Bracławski y Winnicki starosta y za dziedziczne (lubo donacyi od nikogo na te dobra nie miał) zawsze głosił.

W roku 1624, die 26 Februarii, w Warszawie, król Zygmunt dał przywilej na grunt pusty, nazwany Muszurów po śmierci szlachetnego Jana Kajewskiego zawakowany, urodzonemu Januszowi Pełce; za takowym przywileiem Pełka nie mógł obiać tych dóbr, dla przemocy Kalinowskiego, a przeto lat dwie trzymał u siebie takowy przywilej.

W roku 1626, tenże Pełka wyrabia u króla Zygmunta konsens do ustąpienia uroczyszcza Muszurowa, w wojewodztwie Bracławskim

letącego, a gdy Kalinowski nie chciał tych dóbr nabyć, tedy Pełka takowy konsens trzymał u siebie przez lat dwie.

W roku 1628, tenże Pełka od tegoż najjaśniejszego króla jego mości wyrabia drugi konsens ad cedendum Muszurowa na osobę tegoż Kalinowskiego, ale y za drugim konsensem nic ten Pełka u Kalinowskiego nie wskórał, dóbr Muszurowa ani obiać, ani ustąpić prawa swego nie mogąc, potem umarł.— W roku 1638, dnia 3go Maja, na te same dobra Muszurów z przydatkiem Romanówki, dał król Władysław przywilej Janowi Odrzywolskiemu, staroście natenczas Żydaczowskiemu, in post Winnickiemu, więc, licząc przywileie na te dobra Muszurów, zaczawszy od Mitka Zołotara, potem Kajewskiego, potem Pełki, nakoniec Odrzywolskiego, będzie wszystkich cztery, wszakże nie może strona zbijać, że te dobra były ziemskie, dziedziczne Kalinowskich, ponieważ one były natury królewskiéy, bo ie lustracya czyli rewizya jeszcze roku 1545 obięła w słowach: «Mitko Zołotar derżył sełyszczą: Muszurow w Zwinogrodyczynie, etc.» Lecz wrócić się tu potrzeba do przywileiu Odrzywolskiego, co też on, mocniejszym będąc od Pełki, wskórał z Kalinowskim; w roku 1640, w lat dwie po wziętym przywileiu na Muszurów y Romanówkę, między Janem Odrzywolskim, starostą Winnickim z jednéy, a W. Marcinem Kalinowskim z drugiéy strony, w sprawie o dobra Muszurów, Romanówkę, y Papużyńce, dekret assessorki, odsyłający tę sprawę względem uznania forum na sądy relacyine, a przeto wlekła się ta sprawa przez lat siedm, aż do roku 1647; w tym roku, 1647, nastąpił seym, na którym wypadła konstytucya titulo; Zamknięcie exekucyi, w słowach: „przywileie, przeciwko prawom o zawarciu exekucyi stanowionem wyniesione, żadney wagi mieć nie mają, impetratores tych przywileiów refusione damnorum et pœna duorum millium marcarum in iudicio trybunalitio repetenda, co się ma ściagać i na tych, którzy potem takowe przywileie upraszali, exceptis litibus pendentibus ante 1588 annum: „Reassumując wszystkie o zawarciu exekucyi konstytucye, postanowiono, (mówi tu strona przeciwna y tak w summaryuszu swoim przy sprawie z J. W: Moszyńskim pokładanym wypisała) „Jż ponie-

wał J. W. Kalinowski, wojewoda Czernichowski nie doczekał się sprawy w sądach relacyjnych, przestał na téj konstytucyi, która mu dziedzictwo jego ubezpieczyła.“

Wszakże w téj konstytucyi niemasz wzmianki o Muszurowie, a przecie on, jak się dowiodło, był natury królewskiej, y ta konstytucya nie przemieniła wyraźnie téj natury, bo na to nie konstytucyi ale dekretu potrzeba było, a choć by przestać na konstytucyi, toć przynajmniey potrzeba wyraźniejszey, niżeli ta, wyżej wzmiankowana, bo wyraźney na wyraźną konstytucyą potrzeba determinacyi stanów rzeczypospolitej. Jakżeby pokrzywdzała rzeczpospolita dobra y grunta swoje, gdyby, stanowiąc takową konstytucyą, wszystkich, gwałtownie posiadających dobra natury królewskiéy, od odpowiedzi uwolniła y w dziedzictwa dobra swoje zamieniła.—Czyliż ta konstytucya uczyniła wyraźnie dziedzicem J. W. Kalinowskiego, wojewodę Czernichowskiego, dóbr Muszurowa, niech się nad tém sama strona zastanowi. Czemuż on przy dekrete assessorskim, w roku 1640, niepokazał donacyi, u kogo tych dóbr nabył; a niepotrzeba było za pokazaniem tego, odsyłać sprawę téj na sądy relacyjne, a tem bardziey takowéy konstytucyi. Ostrzegła ta konstytucya 1647, litispendencyą przed rokiem 1588, to pewna, że o dobra Muszurów nie było przed tym rokiem żadnéy od nikogo litispendencyi, ale, to pewnieysza, że te dobra przed wspomnionym rokiem, na lat czterdzieści trzy in revisione litterarum, iako będące natury królewskiéy, są umieszczone, (jako o tém wyżej).

A z tych miar, wątpliwego jeszcze tamtego wieku mieli te dobra dziedzica, kiedy na nie konstytucyą wyrabiano, ale tak niepewną, iak do dziś dnia niepewnym tych dóbr iest terazniejszy dziedzic.

Kilkadziesiąt konstytucyi wyliczyła strona do dziedzictwa tych dóbr, które dotąd posiada, a iednego kontraktu czyli donacyi nie pokazuje, od kogo tych dóbr nabyła? popisuje się szczególnie iednym przywilejem na dwie siedliska: Sokołków y Mytkowce, które tak powinny być rozległe, że onych granica na dwadzieścia kilka wielkich mil rozciągać się powinna, podług uporu strony, iże w tym przywileiu iest wyrażono, iż w gruncie, Żwinogrodczyzna zwanym, leżą te

dwie siedliska, więc cały grunt, na tyle mil rozległy, podciągniony być powinien..... Lecz gdy się tu konwinkuje, tak przywilejami, iako revisiami, że te dobra są natury królewskiéy, trzeba koniecznie, żeby strona pokazała nabycie, a gdy pokaże, że był tych dóbr w tamtych leciech dziedzic, y od takowego nabył Kalinowski, ustanie argument. Lecz po owéy, roku 1647 zapadłéy, konstytucyi nie ustała natura dóbr królewskich, albowiem w roku 1661, na też same dobra Muszurów, wyniosł przywiléy lenności od króla Jana Kazimierza, urodzony Erazm Kapłoński, w woysku Zaporoskim zasłużony, ale takim sposobem jak Pełka y Odrzywolski, nie mógł nic wskórać z tak mocnym natenczas w kraju Kalinowskim.

To, co się dotąd mówiło o Muszurowie, tóż samo mówić się może o Czarnéy Kamionce, ta tylko różnica, że Muszurów w gruncie Żwinogrodzyczna, a Czarna Kamionka w starostwie Białocerkiewskim leży, y to, co o Muszurowie, toż samo mówić się może o wszystkich miasteczkach y wsiach, w gruncie Żwinogrodzkim leżących, że są wszystkie natury królewskiéy. A gdy na takowy zarzut strona odpowiedzieć nie może, broni się jakby prawem y konstytucyami; kilkadziesiąt tych konstytucyi przywiodła strona na obronę y dowód ziemski, a w żadnéy doczytać się nie można, iżby one wyraźnie przemieniły naturę królewską w ziemską dóbr wspomnianych.

Nayszczególniej wzywa konstytucyi roków..... 1569, 1661, y 1662 y témi dowodzić usiłuje dziedzictwa całego gruntu Żwinogrodzkiego, lecz naciąganie takowych konstytucyi nie służy bynajmniej do dóbr królewskich; wszystkie te namienione konstytucye ubezpieczyły dobra ziemskie, ale o królewskich żadnéy wzmianki niemasz, bo sama strona nie wynaydzie takiej konstytucyi, żeby wyraźnie w niéy było dotknięto: iż ktoby dobra natury królewskiej zdawna posiadał, te iemu w dziedzictwo zamieniamy, lub nadaiemy; a takiej właśnie konstytucyi potrzeba by stronie i dopiero w roku 1775, terazniejszy Umańszczyzny dziedzic, wiedząc o takowéy od antecessorów swoich na siebie spadłéy substancyi, wyrobił konstytucyą brzmienia takowego: „przedaży, wlewki, darowizny y inne wszelakie, od w. Heleny z Ka-

linowskich wielmożnego Jakuba Morsztyna, wojewody Sandomirskiego, małżonki, wielmożnemu Stanisławowi Potockiemu, wojewodzie Bełskiemu, iako też y od niego juryskwerytorom na substancye, z różnych źródeł wypłynione, służące tranzakcy, w wszystkich punktach w całości zachowują się, a wszelkiego rodzaju tranzakcy, nawet sądowe wyroki, onymże przeciwnie, ze wszystkiem niszczą. Cóż była za potrzeba takową wyrabiać konstytucyą, kiedy dobra, po antecessorach objęte, były niewątpliwey natury ziemskiej, dziedzicznej; za co te konstytucye, pokazowane sądowe wyroki, y wszelkiego rodzaju tranzakcy, onymże przeciwnie? czyliż stany rzeczypospolitej seymujące, nie mając okazanych sobie tokowych sądowych wyroków, jeśli sprawiedliwie lub nie zapadały, mogły niszczyć bez słusznego dowodu, a utwierdzać y umacniać tranzakcy niewiadome? Takim sposobem y najniesprawiedliwszy o dobra interes można ulepszyć, jeśli kto poprzedzi usprawiedliwiać go konstytucyą. Na rzecz cudzą, żeby ją nie powrócić, potrzeba było wyrobić konstytucye, komuż tu krzywda?—dobrom rzeczypospolitej, a że rzeczpospolita, niewiadoma tego będąc, utwierdziła tę krzywdę, możnaż zastrącać się takową konstytucyą, y odpychać tych wszystkich, którzy tego istotnie dowodzą? możnaż posiadać Umań, nadany z okręgiem czyli ograniczeniem w milach tylko siedmiu, dwadzieścia siedm mil kraju przygarnąć; niedosyć natém, ale jeszcze osobny grunt, na mil dwadzieścia kilka, (jak sama strona głosi) rozciągający się, Żwinogrodczyzna nazwany, przywłaszcząć?—niech to wszystko sama strona weźmie na uwagę.

Примѣчаніе: Подлинникъ этого документа хранится въ частномъ архивѣ г. Константина Подвысоцкаго, въ с. Рыхтахъ Гумецкихъ (Подольской губ. Каменецкаго уѣзда). Въ 1862 году документъ этотъ былъ напечатанъ въ Венеціи отдѣльною брошюрою, подъ заглавіемъ „Avulsa Humanja, pamiętnik historyczno-prawny do dziejów wewnętrznych Ukrainy, wydał Edmund Osroja Solecki (Александръ Даровскій?)“. Такъ какъ брошюра была издана въ весьма ограниченномъ количествѣ экземпляровъ, никогда не поступала въ продажу и потому составляла всегда библиографическую рѣдкость, то редакція сочла полезнымъ перепечатать ее здѣсь, въ качествѣ матеріала, весьма обильнаго данными для исторіи заселенія южной Украины.

~~~~~

XXI.

Жалованная грамота Слуцкого князя Семена Юрьевича Олельковича землянамъ Брацлавскаго повѣта, Корзунамъ, на урочище Зубовъ Островъ. 1555. Мая 8.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego pierwszego, miesiąca Februarii dziewiątego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego krolewskiej mości Owruckim, przedemną, Stepanem Niewmirzyckim, namiesnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, owruckimi comparens personaliter urodzony imć pan Grzegorz Korzun, te prawo od jaśnie oświeconego kniazia Słuckiego, Semen Jurewicza, rnskim pismem pisane, spruchniałe, przy pieczęci przyciśnionej, antecessorom moderni offerentis na ziemie, Żukow Ostrow nazwane, dane, ad acta castrensia Owruccensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby przyjętą y wpisaną była; a tak ja, urząd, annuendo affectationi comparentis, pomienione prawo ad acta przyjmując, czytałem de tenore sequenti: My, Semen Jurewicz, kniazia Słuckie: bili nam czołom ziemlane naszymu powitu Braclawskoho: Jwaszko, Martyn, Stepan, Dorofey, Jwanec Korzunowe y prosyli nas, żebychmo dali im zemlu uroczyszczem Żukow Ostrow, kotoryże powidały, że ich iest otczynny, chotiaczy nam ku służbie zemskoy koń stawity; ieno my, na proźbu y czołombitye ich to uczyniły, y tuiu zemlu im zowsim, iak sia w sobi maiet, dali; maiut ony derżaty y neiu pachaty, a nam s toho, ku służbi ziemskoy, koń stawity y ynszych nykotorych służeb służyty y podatkow dawaty ne maiut; y na to daliśmo im tot nasz list z naszeiu peczatiu. Pisan

w Kopyli, lita bożoho narożenia tysieczu piatsot piatdesiat piatoho, miesiaca maja dnia osmoho. Ktore to prawo, ruskim pismem pisane, przy pieczenci przyciśnioneu, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych iest wpisane y ingrossowane.

Книга городская, Овручская, записовая, № 3245, годъ 1750 — 1751. Листъ 652 на оборотъ.

XXII.

Грамота Сигизмунда Августа, жалующая Магдебургское право городу Польшинцамъ, вновь осаженному княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ 1561. Марта 26.

Жикгимонтъ Августъ, Божю милостью король Польскій, великій князь Литовскій, Русскій, Прускій, Жомотскій, Мазовецкій и иныхъ.

Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, услышитъ, нынешнимъ и напотомъ будущимъ, кому будетъ потреба того ведати. Присылалъ до насъ воевода Кіевскій, маршалокъ земли Волынской, староста Володимирскій, державца Вонячинскій, князь Константинъ Костентиновичъ Острожскій о томъ, ижъ в которомъ именю своему Польшинцахъ, у землянина земли Волынской, Василя Лабунского, купленомъ, его милость замокъ будуетъ и при немъ место садити почаль, ино жадалъ его милость насъ, абыхмо оному месту и людемъ его, тамъ оселымъ, надали и впривилевали право немецкое мантѣборское, ижо бы подданные его, в томъ месте на тотъ часъ оселые и которые еще тамъ садитися будуть, всякихъ волностей, у вономъ праве описанныхъ, вживали и имъ ся радили и справовали. И такъ мы, з ласки нашею господарскою, на жадање его милости, то вчинили и, ку розширеню оного места его, дали есмо и симъ листомъ нашимъ даемъ и умоцняемъ тому месту его Польшинскому и всемъ подданнымъ, в немъ

обычающимъ, право немецкое маятборское и хочемъ мети, абы черезъ войта, бурмистры, радцы и вси врядники, тамъ уставленные, тое право немецкое маятборское справовано и держано было; которого подданные его милости, мещане того места, тамъ седачи, во всехъ члонкахъ и артыкулахъ, тому праву належачихъ, вживати и имъ ся судити и рядити в речахъ великихъ и малыхъ, сами межи собою мещане и з гостми приездчими, завжды и на потомные часы, ни передъ кимъ инымъ, одно передъ войтомъ або лантвойтомъ тамошнимъ, справоватися мають по тому, яко и в головнейшомъ месте нашомъ Виленскомъ заховывается. И даемъ мощъ зуюолную войтови тамошнему и его лантвойтови, седечи на судехъ, справуючи судовые sprawy, такъ межи мещаны, яко и гостми приездчими, однакую справедливость, у справахъ местныхъ и во всехъ иныхъ кривавыхъ речахъ онымъ правомъ немецкимъ Маятборскою судити и сказывати и винныхъ карати, подле выступу и артыкуловъ, въ томъ праве описаныхъ: И на то есмо тымъ мещаномъ его милости Полиценскимъ дали сесь нашъ листъ, до которого, на твердость того, и печать нашу привесити казали. Писанъ у Вильни, лета Божего нарожения тисеча пятьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Марца двадцать шостого дня. Sigismundus Augustus rex. Остафей, маршалокъ, писарь.

Копія хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Киевской Археографической Коммисіи. — дополнительная опись, № 154.

XXIII.

Извлеченіе изъ перепеси войска Великаго княжества Литовскаго, составленной королевскимъ служебникомъ, Михайломъ Коledoю. 1565. Октября 15.

Реестръ попису войска господарскаго великаго князства Литовскаго, которое се почало збирати и пописовати въ Ракове, року

отъ нарожена сына Божего 1565, месяца Іюля 9 дня, за гетманства и справы его милости пана Микодая Радзивила, воеводы Троцкого, гетмана найвышшого Литовского, старосты Мерецкого, державцы Лидзского и Сутилиского; а пописовано тоє войско черезъ меня, Михаила Григорьевича Коледу, служебника его королевской милости.

На продъ почты: Его милость князь Микодай Паць, бискупъ Кіевскій, ставиль почту своего коней 12 коньно и збройно.

Валеріанъ, бискупъ Виленскій: по усарску коней 50, драбантовъ 16.

Янъ Григорей Воловичъ, маршалокъ его королевской милости, староста Слонимскій, 45 коней збройно.

Григорій Тризна, маршалокъ его королевской милости збройно коней 7.

Панъ Григорей Горностай, староста Каменецкій, высалъ почту своего коней 30 збройно по усарску, а драбантовъ 20 зъ ручныцами.

Василевичъ Тышкевичъ, староста Гомельскій, 10 збройно, конно, по козацку.

Микодай кухмистровичъ староста Виленскій, коней 20 въ панцырахъ, прилбицахъ, зъ сайдаками, зъ ошеними.

Князь Ярославъ Матвеевичъ, маршалокъ его королевской милости, коней 50 по усарску, 50 по козацку, 50 драбантовъ зъ ручныцами и зъ сокирами.

Иванъ Ляцкій, лѣсничій Подляскій зъ именъ своихъ коней 40 по козацку, а драбантовъ 20, а къ тому на ласку его королевской милости коней 30.

Князь Иванъ Крошинскій, староста Упитскій: по усарску 9, по козацку 11, драбовъ 11, а за небожа своего по козацку 3, и драба 1.

Князь Андрей Капуста, зъ именій: по усарску 25 коней, на ласку короля его милости 24 коней по усарску.

Янъ Волчкевичъ, конюшій Виленскій, по усарску коней 7.

Григорій Бака, староста Кревскій, коней 6.

Августинъ Ротунды, секретарь его королевской милости, войтъ Виленскій, зъ именъ своихъ коней 90 въ панцыряхъ, прилбцахъ зъ тарчами зъ древа.

Станиславъ Андреевичъ Довойна, подкоморій его королевской милости, староста Пинскій и Кобринскій, коней 60 по усарску.

Иванъ Солтанъ, державца Ляховицкій, коней 8 по козацку.

Юрій Остикъ, староста Брацлавскій, зъ именъ своихъ 30 коней по усарску и зъ купного дворца 1 конь.

Петръ Оборскій, тивунъ Троцкій, зъ именъ конь 1 зъ тарчою зъ древа, а на ласку его королевской милости 10 коней по усарску и драбовъ 4 зъ ручницами.

Вдовы: Станиславова Кишчина, воеводина Витебская, съ именъ своихъ, по усарску 240, по козацку 60, драбантовъ зъ рушницами и ощепами 150.

Зофья Ковельская: 20 панцырныхъ съ тарчою зъ древа, а драбантовъ 5 зъ ручницами и 5 зъ ощепами.

Скуминавая Тышкевичовая, старостина Чернобыльская: коней 60 по козацку.

Магдалена Ивановая Хребтовичовая, 12 коней по козацку.

Ганна Миколаева Остыковая зъ именъ Литовскихъ, Русскихъ, Волынскихъ и Подляскихъ коней 30 съ сагайдаками и ощепами и драбовъ зъ ощепы. (?).

Княгиня Марія Володковая 12 коней въ панцыряхъ зъ ощепы.

Реина Юрьева Зиновичовая, 7 коней по козацку, драбовъ 4 зъ ощепы.

Иванова Воловичовая 4 коней въ панцыряхъ зъ прилбцами, зъ тарчою зъ древа.

Княгиня Ганна Александрова Свирская 6 коней въ панцыряхъ, зъ прилбцами, зъ сагайдаками, зъ ощепы; драбовъ 2: 1 зъ ощепомъ, другой зъ рушницею.

Зофья Литаворовна Брылевская коней 45: 21 по усарску, 24 по козацку; драбовъ 14 зъ ощепы.

Павлова Чомшевая: 4 коней по козацку.

Есифова Халецкая, старостина Черкаская, 7 коней въ панцыряхъ, въ прелбицахъ, съ сагайдаками, зъ ощепы.

Княгиня Матвеевая Огинская (?).

Станиславова Губиная, маршалковая его королевской милости, коней 20 по усарску, драбовъ 4 зъ ощепы.

Княгиня Дорота Желинская: 17 коней въ панцыряхъ съ прелбичами, съ тарчою зъ дерева.

Яновая Комаевская: 50 коней зъ тарчею зъ дерева, драбовъ 25 зъ ощепы.

Княгиня Ганна Михайлова Полубенская 12 коней зъ тарчею зъ дерева.

Почты князскіе: Князь Збарзскій—12 коней збройно по усарску.

Князь Тимофей Соколинскій конь (?) и драбовъ (?).

Князь Андрей Андреевичъ Лукомскій—коней 15: 12 по усарску и 3 по козацку.

Княгиня Дорота Сергеевна Лукомская Скиндеровна 4 кони по козацку.

Князь Иванъ Любецкій 4 кони зъ ощепы, а драбовъ 2 зъ рушницами.

Князь Балтазаръ Лукомскій: зъ Лукомля коней (?) въ панцыряхъ, въ прилбичахъ, зъ ощепы, а 7 коней з низу, з Ворковичъ жениного имени, въ панцыряхъ, прилбачахъ, зъ ощепы; а отъ матки своей, Анны Андреевой Лукомской, 2 кони такихже зъ Балина и Рычкова.

Князь Владиславъ Збарзскій (?) коней и драбовъ.

Князь Андрей Вишневецкій зъ именъ своихъ Волынскихъ и Литовскихъ коней 71: 57 по усарску и 14 по козацку.

Князь Константинъ Вишневецкій 19 коней по усарску.

Князь Александръ Вишневецкій зъ именъ своихъ, которые еще не отдѣленные отъ брата своего быти менилъ, 30 коней по усарску.

Князь Александръ Свирскій 4 коней.

Почты панскіе: Панъ Ярошъ Синявскій, воеводичъ русскій, коней 71 по козацку, а жена его съ именій своихъ 70 коней: по усарску 35 и по козацку 35.

(За тѣмъ идутъ панове: Юндзилъ, Солоубъ, Скиндеръ, Волпенскій, Ясенскій, Олизаръ, Кирдей, Радзивилы воеводици Виленскіе (200 коней), Сапета, Горностай, Скуминъ, Пацъ, Иминичъ, Хребтовичъ, Янъ Немиричъ (1 конь по усарску), Служка, Волчко, Кмита, Халецкій, Третьакъ, Конецъ, Нарбутъ, и другіе). Панъ Станиславъ Немира выслалъ почту своего 48 коней, и надъ ними шляхтича Колусовского, а самъ для хоробы zostалъ дома, и листъ его королевской милости вызволенный быти менить.

(Затѣмъ слѣдуетъ перечень: „Хорунжъ Дворная“:—Хорунжій дворный—Григорій Рогоза; составъ хорунжи—люди доставленные разными лицами, по 2, 4, 5 и т. д. изъ имѣній и по найму—всего конныхъ „въ панцыряхъ, прилбцахъ, зъ ошпы, сагайдаки, и тарчами зъ древа“—255. Пѣшихъ 30: 17 съ ошпами, 13 съ ручницами).

А то дворяне Е. К. милости, которые для посылокъ въ справахъ господарскихъ Е. К. милости мешкали, менячи на то у себе листъ Е. К. милости вызволенный: Тимофей Головня, Янъ Богуматка, Василій Верета, Касперъ Красновскій, Миколай Войдень, Петъ Таруса, Жданъ Прокоповичъ.

Повесть Кіевскій,

Панъ Богданъ Замоленокъ ставилъ почту своего ведле повинности коней 5 въ панцыряхъ, въ предбичахъ, зъ сагайдаки, зъ ошпы; на ласку Короля его милости коней 3 въ панцыряхъ, въ прилбцахъ, зъ сагайдаки, зъ ошпы, и драбовъ 2 зъ ручницами.

Панъ Малхеръ Носиловски ведле повинности зъ именъ своихъ и зъ именій жениныхъ ставилъ коней 10 въ панцыряхъ, въ предбичахъ, зъ сагайдаками, зъ ошпы, а драбовъ 10 зъ ручницами, а на ласку короля его милости коней 18 въ панцыряхъ, въ предбичахъ, зъ сагайдаками, зъ ошпы.

(Затѣмъ слѣдуетъ перепись повѣтовъ: Виленскаго, Троцкаго и Новогородскаго).

Земля Волинская.

Пань Михайло Федоровичъ Сербинъ, хорунжій земли Волинское, коней 10 въ панцыряхъ, прилбицахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы.

Пань Петръ Богдановичъ Загоревскій, маршалокъ земскій, выслалъ почту своего 12 коней въ панцыряхъ, въ прилбицахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы, зъ Федоромъ служебникомъ своимъ, а самъ дей при дворѣ его королевской милости.

Князь Остафей Сокольскій, подсудокъ Луцкій, 2 кони въ панцыряхъ, въ прилбицахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы,

Богданъ Дроздовскій 2 кони въ панцыряхъ, въ прилбицахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы; а отъ брата своего Семена, который на тотъ часъ есть хоръ, 2 кони.

Александръ Семашко выслалъ почту зъ именій своихъ зъ служебникомъ своимъ Ставскимъ коней 15 и зъ имени сестры своей кони 4.

Жданъ Колменскій 4 кони, Семень Черчинскій 2 кони. Иванъ а Гнѣвошъ Колусовскій, братья недельные, 2 кони. Богуславъ Иваницкій отъ отца своего 3 кони, а изъ имени жены своей конь. Михайло Куневскій отъ брата своего Андрея Куневского, суди Кремянецкого, кони 3. Микита Юшковскій конь. Гаврило Воютинскій самъ дей для старости своей выехать не могъ, выслалъ слугу. Федорова Кузинская конь. Прокопъ Шелвольскій два кони. Юхно Таракановскій конь. Князь Михайло Ружинскій 1 конь. Олехно Ворона 2 кони. Иванъ Литийскій конь. Михайло Секунскій 3 коней. Князь Василій Сокалскій 2 кони. Федоръ Дрывински конь. Григорій Джуса 3 кони. Михно Порваницкій зъ братею недельною конь. Богданъ Перекладковски конь. Михайло Витонезски 2 кони. Василій Шпаковскій отъ отца своего 2 кони. Федоръ Войничъ 4 кони. Стефанъ Шумски 2 кони. Миколай Дубравски 8 кони. При Федору Вайвичу княгини Василевое Ружинское конь. Павловое Боготиновое 4 кони. При Дрозденскомъ Грицковое Козинское конь. Матиашъ Остреевскій 2 кони. Федоръ Люстинскій конь. Михна Корницкого детей конь, Остафей Колпытовскій отъ отца своего конь. Волчко, судья Володимерскій, черезъ сына сво-

его Прокопа выслать 7 коней. Иванъ Людвискій 2 кони. Семень Дедеркало конь. Иванъ, Юрій и Олехно Гокорскіе 3 кони. Паней Сенестаное 4 кони. Иванъ Гулевичъ 2 кони. Князь Александръ Корицки 12 коней. Григорей Гулевичъ 7 коней. Климентовая Войнича при Юрію Гулевичу выслала 7 коней. При Григорію Гулевичу Иванъ Чапличъ выслать почту своего 10 коней. Василей Новицкій—конь. Михайло Дрозденскій 2 кони. Борисъ Охлоповскій—конь. Иванъ Ключевскій зъ братомъ своимъ 2 кони. Отъ паней Зверовое 4 кони. Иванъ, Марко, а Василей Холоневскіе 3 кони. Олехно, братъ ихъ, при Марку выслать конь. Гаврило Гулевичъ выслать 2 кони. Матвей у Володимере на метцу его милости князя Константина, воеводы Кіевского zostаль. Василей Солтановичъ Сокольскій 12 кони. Богданъ Масалскій конь. Вратко Луцки (sic) зъ имения своего Журовки, при пану Александру, сыну своимъ, ключнику Лицкомъ, 4 кони.

Панъ Александро Журовницкій, ключникъ Лицкий 7 коней. Николаевая Богувитиновая зъ Шумбара при пану ключнику Лицкомъ выслала 4 кони. Гаврило Бокей, судья Луцкій, 10 коней. Янъ Бокей коней 10. Янъ Журовницкій 3 кони. Михайло Корытенскій, писарь Луцкій, зъ братомъ своимъ Павломъ, зъ именей недельныхъ 5 коней. Михайло Павловичъ, при Михайлу Корытенскомъ, писару Луцкомъ, выслать 2 кони. При Романъ Госкомъ Бабинская выслала 4 кони. Григорей Волзбачъ Ростицки писарь.... 6 коней. Михайло Вилгорскій 2 кони. Панъ Михайло Ело Малинскій 24 кони. Михъно Озсчевскій, черезъ сына своего Михайла выслать 3 коней. Богданъ Богушевичъ Пузовскій 2 кони. Левъко Оржыцевскій, самъ дей для хоробы своей не ехаль, при Михну Порваницкимъ выслать конь. Иванъ Войничъ при Шумскимъ выслать конь. Иванъ Лиценскій 5 коней.

Бояре Ковельскіе: Яцко Осовицкій конь; Кузьма—конь; Васко Пугать—конь; Федоръ Черкаски конь; Иванъ Окончичъ—конь.

Бояре Гуляницкіе: Ярмоль—конь; Яцко—конь; Олешко Козловичъ—конь; Захаріяшъ Янковичъ—конь; Иванъ Петрицкій—конь.

Григорей Ело-Букоемскій—3 кони. Василей Гулевичъ 5 коней. Бобринскій 4 кони—зъ опеки Воронъ—конь. Федоръ Кидіановичъ Чац-

личъ—6 коней. Богданъ Хреницкій—6 коней. Чолганскій—5 коней. Иванъ зъ Городыща—6 коней, Князь Янушъ Четвертинскій—12 коней. Иля Золотынский—конь; Смолка Воютинскій отъ отца своего—конь; панове Яловицкіе, братья недѣльные—15 коней. Григорій Чапличъ—18 коней; Кутравскій—2 кони. Богданъ Костюшковичъ—2 кони; Федоръ Сениута 8 коней, Василей Привередовскій—2 кони. При Марку Холоповскомъ Олехно Олизаровскій слугу прислалъ. Яцковая Русиновая—конь. Фалелій Бережецкій—конь. При Григору Гулевичу, Романовая Гулевичовая 4 кони. Князь Александро Буринскій отъ отца своего 10 коней. Семенъ Денисковичъ 5 коней. Янъ Джуса отъ отца своего 4 кони. Яцко Шибенскій 2 кони. Дахно Перекальскій—конь. Тимофей Свищевскій—2 кони. Княгини Четвертинское Андреевое—конь. Андрей Куровицки—конь. Иванъ Дедеркало отъ отца своего—конь. Михайло Жаровицкій 3 кони, Дмитръ Козинскій—3 кони. Иванъ Жабокрьцкій выслалъ 3 кони. Андрей Русинъ—конь выслалъ. Федоръ Русинъ—конь выслалъ. Яхимъ Охлоповскій—конь. Федоръ Князки—конь. Микита Князки—конь. Жикъ Князки—конь. Яцко Бобицкій—конь. Панъ Гневошъ Олексовскій зъ имения жениного выслалъ черезъ служебника своего Сокола 2 кони. Семенъ Тишевичъ Хоменъ отъ отца своего ставилъ—конь. Семенъ Ватынски—конь. Павелъ Ватынски, самъ не ехалъ, при брате выслалъ конь. Романъ Марковски—конь. Фалели Марковски конь. Олехно, а Иванъ, а Грицько—коней 3. При Ивану Белостоцкому Романовая Белостоцкая выслала—конь. При Грицку Белостоцкому Романовая Белостоцкая выслала конь.

Петрова Семашковая черезъ служебника своего Андруского выслала коней 6. Иванъ Кошка конь. Данило, Василей, Дмитръ, Фалилей Рогозенскіе ставили 5 коней. Дмитръ Далматовичъ зъ Букоймы ставилъ 2 кони. Княгини Кропотчина коней 4. Иванъ Ляховскій 4 кони. При Тарковскомъ Петрова Денисковная выслала конь. Фаличовски самъ не ехалъ, выслалъ 4 кони. При Яцку Шибанскому, Митко Симоновски выслалъ конь. При Ивану Миневскому Федоръ Воютинскій выслалъ конь. Василей Родавицкій при Волчку ставилъ конь. Гневошъ Ледуховскій конь. Оранъ Березицкій—конь. Омелянъ Ушакъ-Були-

ковскій ставилъ конь. Иванъ Андруски—конь. Семень Мишковски—конь. При Ивану Волинцы—Василей Болобанъ ставилъ конь. Янъ Соколовскій за пасынка своего Ивана Парваницкаго ставилъ конь. При Григорію Волбасу Ленко Лосятинскій выслалъ конь, а самъ не ехалъ. Янъ Монтовтъ 10 коней. Андрей Кисель 2 кони. При Григорію Гулевичу Федоръ Гурко выслалъ 2 кони. Левко Верховски—конь. Гуторъ Рогочевски—конь. Семень Ясенички—конь. Мойсей Верховски—конь. При Андрею Киселю княгиня Иванова Четвертинская выслала коней 3. Бояринъ Гуляницкій Ивашко ставилъ конь. Войтехъ Белокриницкій конь. Михайло Русолски конь. Василей Калусовски—конь. Василей Миrowsкій конь. Юри Витвински конь. При Василю Миrowsкимъ. Ликова Дойвинская выслала конь. При Ляховскомъ Краевскій зъ Линева выслалъ конь. Проконъ Гуляницкій—конь. Косинскій черезъ сына своего выслалъ коней 5. Крушъ и Пива выслали черезъ слугъ своихъ 2 кони, Ярофей Госки ставилъ 14 кони. Левъ Вильгорски при почте Григорія Гоского выслалъ 3 кони. При Роману Госкомъ Иванъ Кердей выслалъ 3 кони въ панцырахъ, въ предбцахъ, з сагайдаками, з ощепы. Кондрать Богурински ставилъ 2 кони, а при немъ почетъ Мартына Гасеницкаго—3 кони, Андрей Коровай—конь. Федоръ Яцковичъ Ворона—конь. Семень Ело Букоемскій черезъ сестренца своего Мартына Велицкаго выслалъ конь, а самъ дей для хоробы своей не ехалъ. Оники Ставецы конь, Гаврило Семенскій конь. Андрей Богуски—конь. Князь Андрей Масальскій—7 коней.

(За тѣмъ слѣдуетъ перепись „Татаръ Литовскихъ“—хоругви: Виленская, Троицкая, Городенская и Новогородская)

Тое войско есть розпущено у Трабехъ, за разказанемъ его королевской милости, при бытности пановъ радъ ихмостей у теперешнемъ же року 1565, иѣсяца Октебрия 15 дня во вторекъ.

Сумма всего войска зъ почтами ихъ милостей пановъ 8,178 коней, опрочъ драбовъ.

Рукопись Императорской публичной библіотеки. Рускія рукописи, IV, Ф. № 82. Повѣтъ Кіевскій—листъ 14 на оборотъ. Земля Волинская—листы 113—118.

~~~~~

XXIV.

Грамота Сигизмунда Августа, подтверждающая землянамъ Богдановичамъ—Круневичамъ право на владѣніе селами: Водовичами и Олексичами, пожалованными имъ въ обмѣнъ на ихъ имѣнія, лежавшія въ окрестности Чернобыля и пожалованныя Филону Кмитѣ. 1568. Іюля 10.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca Decembra dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiej mości Owru-
czym, przedemną, Janem Walewskim-Lewkowskim, namiesnikiem na-
tenczas podwoiewodztwa y vices-regentem grodzkim generału woie-
wodztwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi
comparens personaliter przewielebny w Bogu iego mość xiądz Woyciech
Jankowski, minister rezydencji Owruckiej, te kopią przywileju od nay-
iaśniejszego króla iego mości Zygmunta Augusta stronie intro wyra-
żoney służącej, z podpisem ręki iego królewskiej mości y sekretar-
skiej, także y z susceptible grodów dwóch, ratione introcontentorum,
do xiąg ninieyszych per oblatam podał. Którego ja, urząd, annuendo
affektacyi podawaiącego, ad acticandum przyimuiąc, czytałem, y temi
jest pisana słowy: Zygmunt August, z Bożej łaski król Polski, wielkie
xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflanskie
y innych, oznaymuiemy tym naszym listem wszystkim wobec y każ-
demu z osobna, ninieyszym y napotym będącym. Wpósili do nas zie-
mianie nasi powiatu Kijowskiego, na imie: Philon, Paweł, Kondrat,
Semion, Jozeph, Philip Bohdanowiczowie-Kruniewiczowie y powiadali

przed nami, iż co z łaski naszej hospodarskiej daliśmy staroście Orszańskiemu, panu Filonowi Siemienowiczowi Kmitie zamek nasz Czarnobyłski na wieczność na odmianie dóbr iego Braśławskich y Winnickich, które są wzięte y przyliczone do województwa Braśławskiego, a iż ku Czarnobyłowi wielką przyległością przyległe są dobra tych Kruniewiczów, tedy, z rozkazania naszego, ku Czarnobyłowi panu Philonowi od nas dane y przywrócone, za które dobra swoje nie mając odmiany y nagrody, z żonami y dziećmi swemi porozwlekali się, nie mając dzie się podzielić. Zaczynam, za wolą y rozkazaniem naszym królewskim, wojewoda Wileński, kanclerz nasz wielkiego księstwa Litewskiego, starosta Mozyrski y Lidzki, dierżawca Borysowski, pan Mikołaj Juriewicz Radziwiłł, dał onym do woli y łaski naszej królewskiej we włości naszej Mozyrskiej dwie wioski, nazwane Wodowiczy y Olexicze, w których jest służeb osiadłych dziewiętnaście y puł, czego oni już w dzierżeniu zostają, a jeszcze na to listu naszego królewskiego nie mają, tedy tam bezpiecznie fundować się y pożytków przywłaszczać nie mogą,—abychmo nad nimi łaskę naszą królewską uczynili, a te dwie wioski pomienione, wmiasto nagrody za ich dobra, przy nich zostawili, i to listem naszym na wieczność im potwierdzili. Jakoż y sam pan wojewoda Wileński nas, króla, za nimi o przyczynę, upraszał. A tak my, z łaski naszej królewskiej, na przyczynę pana wojewody Wileńskiego y na prośbę ich, za te ich dobra, przy zamku Czarnobyłskim, z rozkazania naszego wzięte y Filonowi dane, nagrodę czyniąc, te wioski: Owodowicze y Olexicze, z ludźmi tam osiadłymi, z gronty, wioskami y ze wszystkimi płacami, dochodami, pożytkami należącymi, daliśmy y tym listem naszym dajemy im samym, żonom, dzieciom y potomkom ich lennym prawem męzkiego rodzaju na wieczność. Jakoż dla lepszej wiadomości granicę tych obudwoch wiosek z rejestru rewizorskiego (w) ten nasz list wpisać kazaliśmy, to jest: najpierw zaczyna się od granicy Zahalskiej, od rzeki Rebca błotem Hatym, po rzekę Witwę wierzch w rzeczkę Chobian, Chobianką wniz do jeziora Hrybna, od Hrybna do jeziora Buiacz, od Buiaczy błotem w rzeczkę Smołówkę, Smołówką, wierzch rzeczki Rebec, Reb-

cem wierzch znów do tejże granicy Zahalskiej, skąd się poczęła szerokość. granicy tu tych wsi: od Rebca do rzeczki Wić wdołż na dwie mile, a wpoprzek od Rebca do granicy Jurewickiej na milę. Mają ziemianie pomienione: Filon, Paweł, Kondrat, Semion a Filip Bohdanowiczowie—Kruniewiczowie, sami, żony, dzieci y potomki ich męskiego rodzaju te wsi Owodowicze y Olexicze, w których iest służeb dziewiętnaście y puł, z ludźmi tam osiadłemi, z danią, pińieżną y miodową danią, pińieżnym, żytnym wszelakim y siennym y ze wszystkim płaty, dochodami y pożytkami, iakiemkolwiek imieniem nazwanami, z tych wiosek przychodzącemi, z gronty y ziemiami osiadłemi y pustemi, oranemi y nieoranemi, z borami, gajami, z ostrowami, sianożęciami, zasiekami, błotami, zaroślami, y przyrobkami, z łowy zwierzynnemi y ptaszemi, z ieziorami, z łowy rybnemi, z rzekami y rzeczkami, z gony bobrowemi y ze wszystkim tym, iako się te wsi pomienione sami w sobie w granicach, miedzach y obychodach swoich mają, y iako to od pana wojewody Wileńskiego podano, według regestrów y ustawy rewizorskiej, na siebie trzymać, używać y wszelakie pożytki, według woli y baczenia swego, sobie tam przymnażać, rozszerzać y przybawiać lennym prawem na wieczność, z tego nam y potomkom naszym, królom Polskim y wielkim książętom Litewskim, służbę ziemską woiczną służyć y zastępować, iako y inne rycerstwo—szlachta państwa naszego wielkiego księstwa Litewskiego służbę woiczną nam służyć. J na to daliśmo im ten nasz list z podpisem ręki naszej królewskiej, do krórego y pieczęć naszą przywiesić roskazaliśmo. Pisan w Grodnie, lata Bożego narodzenia tysiąc pięćset sześćdziesiąt ósmego, miesiąca Jula dziesiątego dnia. U tej kopii przywileju podpis ręki iego królewskiej mości w te słowa: Sigismundus Augustus rex. Posrzodku zaś tej kopii przywileju napisano: locus sigilli. Post locum sigilli z drugiey strony podpisy rąk w te słowa: Nicolaus Radziwił, palatinus Vilensis, secretarius sigilli magni ducatus Lituaniae, cancellarius, manu popria. Maciej Sawicki, pisarz y sekretarz, starosta Mielnicki, woyski Dorohiński. Na wierzchu zaś tej kopii przywileju suscepta grodów różnych. Naprzód pierwsza w te słowa: Roku tysiąc

sześćset trzydziestego siódmego, miesiąca Marca ósmnastego dnia, stanowiący oczewisto iego mości pan Kazimierz Alexander Kruniewicz, ten przywilej iego królewskiej mości do xiąg podał. Huryn, namiesnik województwa Kijowskiego. Druga suscepta w te słowa: Roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Julii ósmnastego dnia, iego mości pan Kazimierz Alexander Kruniewicz, woyski Mozyrski, ten iego królewskiej mości przywilej do xiąg grodzkich Lidzkich do actów podał. Konstanty Kolenski Dnitrowicz, namiesnik grodzki Lidzki. Która to kopia przywileju, za podaniem y prośbą wysz mianowaney osoby podawiającej, a za moim, urzędowym, przyięciem, iest do xiąg niniejszych grodzkich Kijowskich wpisana.

Книга городская Киевская, записовая и поточная, № 36, годъ 1721—1722; мѣстъ 261.

XXV.

Актъ разграниченія воеводствъ: Брацлавскаго, Кіевскаго и Подольскаго, составленный королевскими комиссарами. 1570 г. Января 6.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtorego, miesiąca Septembra dwudziestego wtorego dnia.

W roki sądowe, ziemskie, kijowskie, w pierwszy poniedziałek po świętym Bartłomieju roku wyż na akcie wyrażonego w Żytomirzu sędzić się zaczęte, przedemną, Michałem Dedowiczem na Trypolu Trypolskim, łowczym mściśławskim, komornikiem ziemskim kijowskim y xięgami niniejszemi, ziemskimi, kijowskimi comparens personnaliter urodzony Stefan Wyhowski, ten ekstrakt, z grodu Kamieńca Podolskiego authenticie wydany, z wpisaniem w nim rozgraniczenia województw: Braclawskiego, Kijowskiego y Podolskiego, ratione introcontentorum ad acta terrestria Kijoviensia per oblata podał, de tenore sequentis: Actum in castro Camenecensi Podoliae, feria quinta pridie festi sancti

Martini pontificis, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono. Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia Camenecensia Podoliae personaliter veniens generosus Nicolaus Sieprawski, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit granicies inter palatinatus: Braclaviensem Kijowiensem, Podoliensemque subsecutas, ex actis metrices regni authentice depromptas, introcontentas, tenoris ejusmodi: Aaugustus secundus, Dei gratia rex Poloniae, magnus. dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensiae, Severiae, Czernihowiaeque, nec non haereditarius dux Saxoniae et princeps elector. Significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest universis et singulis, contineri in actis metrices regni cancellariae nostrae minoris litteras infrascriptas, supplicatumque est nobis, ut illas ex actis iisdem describi et parti postulanti in forma authentica extradi permittere dignaremur; quarum quidem litterarum, ex ruthenico idiomate in polonicum fideliter de verbo od verbum transsumptarum, tenor sequens est: Żygmunt trzeci etc. Oznaymuiemy sym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, do kogo wiedzieć y należyć to będzie: Stanowszy osobiście przed nami do akt kancelaryi naszej koronnej szlachetny Stefan Chumczewski, prezentował przed nami list z wielkiej koncellarii naszej wyrażony przodka naszego, pod pieczęcią koronną, prosząc, aby też do xiąg mnieyszey kancelaryi naszej, dla snadniejszego z obudwoch kancelaryi naszych wymowiania obywatelom wojewodztwa Kijowskiego, Braclawskiego y Podolskiego, był wpisany, który tak sie w sobie ma: Henryk, z łaski Bożej krol Polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem w obęc y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć będzie należało: powiedział przed nami urodzony Michał Szaszkiewicz Dołbunowski, podkomorzy braclawski, Andrzej Sadowski, podsędek braclawski,—posłowie wojewodztwa Braclawskiego od wszystkich obywatelów, ziemian, szlachty wojewodztwa Braclawskiego na seym koronacyi naszej do nas przysłani, iż to krol iego mość sławney y świętey pamięci Zygmunt August, antecessor nasz, raczył roskazać y zlecić listem swoim pewnym osobom: urodzonemu

Olizarowy Kierdeju Milskiemu, marszałku naszemu, y Michałowi Szaszkiewiczowi Dołbuńskiemu, wyiachawszy z granic województwa Bracławskiego, które dzielą województwo Bracławskie z województwem Kijowskim y Podolskim y starostwem Chmielnickim; według którego zlecenia y roskazania antecessora naszego, krola jego mości, te pomienione osoby na tę granicę województwa Bracławskiego wyiechawszy, spisali y na to list swoy pod pieczęciami swoimi wszystkiej szlachcie, obywatelom województwa Bracławskiego, dali; który przed nami oni pokazawszy, żądali od nas tego, abyśmy tę granicę województwa Bracławskiego, iako na tym liście komisarskim jego krolewskiej mości opisano, do xiąg naszych kancellaryiskich koronnych wypisać roskazali, który list my, oglądawszy, kazaliśmy go od słowa do słowa do xiąg naszych kancellaryiskich koronnych wpisać, który tak sie w sobie ma. Ja, Olizar Kierdey Milski, marszałek jego krolewskiej mości, Michał Szaszkiewicz Dołbunowski, oznaymuemy y dаемy każdemu wiadomo, iż, za roskazaniem iego krolewskiej mości, naszego miłościwego pana, zieżdżaliśmy na granicę województwa Bracławskiego, które się dzielą z województwem Podolskim y starostwem Chmielnickim, a województwem Kijowskim y każde na imie vel imionami wsie, które do województwa Bracławskiego należą, spisaliśmy: aż po Czarny Szlak te są wsie ku województwu Bracławskiemu: wieś nazwana Chudorowiczy ku województwu Bracławskiemu aż po Czarny Szlak, sieliszczce Owdyiewiczzy aż po Czarny Szlak, Pikow zameczek y miasteczko pana Filona Kmitycza, starosty Orszańskiego, grunt tego zamku y miasta aż po Czarny Szlak, Mieziakowskie ziemie aż po Czarny Szlak, Przyług aż po Czarny Szlak, sieliszczce Pohrebiszczce, Hryszka Pohrebińskiego, te sieliszczce na samym Szlaku Czarnym, w którym sieliszczcu wpada rzeka Roś; do. . . . . po prawey ręce ku Bracławowi grunt szlachecki województwa Bracławskiego, sieliszczce Olenkowce, Siemaszkowe Sieliszczce, Urachaczow Obodyńskiego, sieliszczce Ozukow Siemaszkowicza, sieliszczce Trybosow, Akosow, sieliszczce Kotiencow, to oboie Kleszczewskiego, sieliszczce Torek Macieyowe, sieliszczce Soroczycy tegoż Macieja, sieliszczce Monastyryszczce, sieliszczce Sosonka,

to oboje Kojdanowe, Onbaczow Krasnosielskiego, Dolinnoie, Siedelnikowcy, Pszonnoie, dwa sieliszcza jego krolewskiej mości do zamku Braclawskiego, aż do powiatu Zwinogrodzkiego, który powiat Zwinogrodski z wiekow iest do wojewodztwa Braclawskiego, z swoiemi granicami idzie z ziemią wojewodztwa Kijowskiego aż do lasów Kaniewskich y granicy Czerkasskiej; a te wzwyżwyrażone wsie sieliszcza wojewodztwa Braclawskiego y grunty ich dzieli rzeka Roś z ziemią wojewodztwa Kijowskiego y Biskupszczyzny; idąc dołów Rosi po prawey ręce wchod wojewodztwa Braclawskiego, a po lewey ręce wojewodztwa Kijowskiego y Biskupszczyzny, a po drugiey stronie, ku Dniestrowi rzece, ze starostwem Barskim wojewodztwa Braclawskiego. Jmiona granic te są: naypierwsze sioło Słobudka starostwa Barskiego, a sioło nazwane Poczapińce ziemianina jego krolewskiej mości Piotra Mikulińskiego, w tymże wojewodztwie Braclawskim, ziemia, tych Poczapiniec imie formuiąca, do Łąki Szczarbowoie, ktore to imie ziemi alias przezwisko Słobudki y Poczapiniec, a od tego nazwiska Łąk Szczerbowych dąbrową aż za rzekę Olszankę, która rzeka Olszanka iest starodawną granicą wojewodztwa Braclawskiego ze starostwem Barskim, aż do rzeki Rowu, a tym Rowem rzeką aż do nazwanego miejsca Sandra, a od tego Sandra do Mołohowa a od Mołohowa aż do doliny uazwaney Kolmanki vel Kowmanki, a od Kolmanki aż do doliny, nazwaney Wołczka, a od Wołczka aż do nazwanego miejsca Jarowałocz wynikającey krynicy, a od krynicy aż u rzekę nazwaną Morachwa, rzeką Morachwą aż do miejsca, nazwanego Ponikła Dolina, a od Ponikłej Doliny aż do miejsca nazwanego Nihlowa, aż do Kolinaczowskiego lasa, który las iest biskupa Kamienieckiego, gdzie powstaią rzeki te: Muraszka y Murachwa; tąż rzeką Murachwą po prawey ręce granicami ziemianina barskiego Bienka Kozłowskiego do rzeki Baszey aż do drugiego sieliszcza tegoż Bienka — Kuliniec, tam granicami starodawnemi aż do Dniestra, gdzie wpada Murachwa u Dniestr; po prawey ręce starostwa Barskiego, a po lewey ręce starostwa Braclawskiego; z ziemią Wołoską popuł rzeki Dniestra aż do Widowa. My to wszystko, za roskazaniem jego krolewskiej mości,

pana naszego miłościwego, po dostatku y sprawiedliwie spisawszy, wojewodztwu Bracławskiemu oznaymili, y iuż od tego czasu każdy z ziemian u wojewodztwie Bracławskim powinien będzie z tych osiadłości swoich wszelkie poddaństwo pełnić y prawem się, komu będzie potrzeba, w wojewodztwie Bracławskim sprawować się. Natośmy wszystkiew szlachcie y rycerstwu obywatelom wojewodztwa Bracławskiego, iako posłowie grodzkie y mieyskie, daliśmy nasz list z pieczęciami naszymi. Pisan w Bracławiu, Januarii vel Henwara szostego dnia, roku od narodzenia Syna Bożego tysięcznego pięćsetnego siedmdziesiątego. Jeno gdyż za zleceniem y roskazaniem krola jego mości, przodka naszego, te wzwyż pomienione osoby, komissarze, granice wojewodztwa Bracławskiego, spisawszy to, iuż wszystkim obywatelom oznaymili. My tedy, widząc tego rzecz potrzebną bydź y słuszną, te wszystkie granice, iako mianowicie na liście komissarskim iest opisano, utwierdzaiąc, roskazaliśmy do xiąg naszych kancelarijskich koronnych wpisać, chcąc to mieć, aby iuż wszystkie obywatele wojewodztwa Bracławskiego, ziemianie, szlachta, ktorzy majątności y osiadłości swoje w granicach wyżejopisanych mają w wojewodztwie Bracławskim, wszelakie poddaństwo y posłuszeństwo pełnili y prawem, według statutu, tak przed sądem ziemskim, iako y grodzkim, w wojewodztwie Bracławskim o wszelkie rzeczy sądzili się y sprawowali, y na tośmy wszystkim obywatelom, ziemianom, szlachcie wojewodztwa Bracławskiego ten wypis z xiąg naszych kancelarijskich koronnych pod pieczęcią naszą koronną wydać roskazaliśmy. Pisan w Krakowie, piątego Maja, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset siedmdziesiątego czwartego, a panowania naszego roku pierwszego. Valentinus Debiński, regni Poloniae cancellarius; relatio ejusdem; ktory w xięgi mnieyszy kancelarii naszej koronney przodka vel antecessora naszego iest wpisany; w Warszawie na seymie walnym koronnym, roku tysięcznego sześćsetnego pierwszego, miesiąca Marca dziesiątego dnia. Petrus Tylicki, episcopus Varmiensis, regni Poloniae vicecancellarius, Zacharyasz Jełowicki, Woyciech Skrzyszowski, Mikołay Grabowiecki. Cui supplicationi nos benigne annuentes, praecinsertas litteras ex actis metrices regni, de

idiomate rutenbergico in polonicum fideliter transsumptas, describi et parti postulanti in forma authentica extradi permisimus. In quorum fidem, praesentibus sigillum regni est appressum. Actum et datum Varsaviae, sabbato, ipso die transfigurationis Domini, die VI mensis Augusti, anno Domini MDCCXXIX, regni vero nostri XXXII. Relatio illustrissimi, excellentissimi et reverendissimi domini Joannis a Lipe Lipski, vicecancellarii regni. Locus sigilli cancellariae regni minoris. Joannes Lipski, procancellarius regni. Joannes Zawadzki, sacrae regiae majestatis secretarius, manu propria. Rozgraniczenie wojewodztw: Bracławskiego, Kijewskiego y Podolskiego in castro Laticoviensi, feria sexta post festum Sancti Lucae evangelistae proxima, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono introcontenti extractus authenticus ad acta praesentia suscepta est oblatio. Post quarum granicierum authentice ad acta praesentia ingrossationem originalem, extractum offerens ad se recepit, de recepto officium praesens quietavit. U tego ekstraktu, przy pieczęci grodzkiej Kamieńca Podolskiego przyciśnioney, korrekta w te słowa: correxci Przyłucki manu propria, a nad korrekta, extradita takowa: Ex actis castrensibus capitaneatus Camenecensis Podoliae extradi. Lekta zaś temi słowy: Lectum per Rożycki; a zaś intytulacya zwierzchu tego ekstraktu temi pisana słowy: Granicierum, inter palatinatus Bracławiae, Kijoviae et Podoliae subsecutaram, ex actis metrices regni authentice depromptarum oblata. In castro Camenecensi Podoliae feria quinta, pridie festi sancti Martini pontificis, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono. Który że to ekstrakt, za podaniem y prozbą offerentis, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystek, z początku aż do końca, tak, jako się w sobie pisany ma, do xiąg niniejszych iest ingrossowany.

*Книга земская, Киевская, записовая и поточная, 1737-й годъ,
№ 137-й. Листъ 409 на оборотъ.*

~~~~~

XXVI.

Актъ разграниченія земель королевскаго имѣнія Мизякова, отъ
линій землянина Гнѣвона Дмитріевича Стрижовскаго: саль Стры-
жовки и Цереорки, составленный королевскими комиссарями. 1570.
Апрѣля 27.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szostego, miesiąca Nowem-
bris dziewiątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi
y przedemną, Jozefem Michałem Mierzwińskim, namiesnikiem bur-
grabstwa, wiceregentem grodzkim winnickim, comparens personaliter
urodzony jego mość pan Michał Wackowicz, te granice między do-
brami wyżej wyrażonemi od acta castrensis capitanealia winnicensia
per oblatam podał, ktorey tenor sequitur ejusmodi: granice między
dobrami jego krolewskiej mości Miziakowem, z iedney, a dobrami
jego mości pana Gniewosza Dmitrowicza Strzyżowskiego—Strzyżowko
y Peryorko, przez komissarzów jego krolewskiej mości w roku ty-
siącznym pięćsetnym siedmdziesiątym, die vigesima septima aprilis
uczynione y poprzysiężone, tak się w sobie mają: Ja, Gniewosz Strzy-
żowski, przysięgam panu Bogu wszechmogącemu na to, iż, którądym
ich mościow panów komissarzów znakami granicznemi wiodł, to iest,
poczwszy od uroczyszcza Pereworek wierzch pereworskiego stawu, od
rosochowatego dęba, na ktorem znaczne rubieży, a w lesie, idąc mię-
dzy Koczurową pasieką człowieka miziakowskiego y między pasieki
poddanego mego Strzyżowskiego, Panasa Jasiewicza, po prawey—gront
moy, a po lewey Miziakowski, a odtąd przez dubowice idąc ku Po-

pławu, między pasieki Łyszniewey człowieka miziakowskiego a między pasieki Swietunowicza, człowieka y poddanego mego Strzyżowskiego, wyszedłszy z lasa, aż na wzlesie dęb wielki stoi, na którym rubieży, od tego dęba y podlesia do drugiego dęba poniżej pul, y nim do Rożyszcza starego, które leży przy boku Rudy Popławskiej, która ruda upada w rzekę Boh, to, po lewey grunt Miziakowski, a po prawey moy Strzyżowski, a od Boha rzeki po lewey stronie rzeka Medwedowka, która wpada w rzekę Boh, a od uścia tej rzeczki Medwedowki, od Werbołoża do Oniszkow, od Oniszkow do mogiły, na której mogile znaczne rubieży są, od tej mogiły uroczyszcze Sawniki, od Sawnika do dąbrowy Matyszewa, do rzeki Żerdi, na której rzece ostrow Łozowy y Berezowy, to iest po lewey grunt Miziakowski jego krolewskiej mości, a po prawey grunt moy własny Strzyżowski, tak mi panie Boże dopomoż. A tak my, kommissarze, te granice poprzyjężone wiecznie ztwierdzamy, która to granica do akt grodzkich winnickich per oblatam podana, jest de verbo ad verbum, iak sie w sobie ma, ingrossowana.

Книга вродская, Винницкая, записовая и поточная, 1737 годъ, № 4619. Листъ 655.

XXVII.

Жалованная грамота князя Андрея Михайловича Курбского землянину Демиду Остковичу на земли въ селѣ Мосчаной. 1571 г., апрѣля 29.

Року тисеча шестьсотъ тридцать третего месеца Апрѣля двадцатого дня.

На вярде вгородскомъ, въ замку его королевское милости Володимирскомъ, передъ мною, Анѣдреемъ Мисевскимъ, бургграфимъ замку Володимирского и книгами нинешними вгородскими старостинскими ста-

новши очевисто панъ Федоръ Рудницкій, листъ данины трохъ-волокъ
отъ зшлого урожного его милости пана Андрея Михайловича Курп-
ского Ярославского Демиду Остковичу, данный подъ датою у Миляно-
вичахъ месеца Априля двадцать девятого дня, року Божого нарожени
тисеча пять сотъ семдесятъ первого, для вписаня до книгъ нинешнихъ
кгородскихъ Володимирскихъ перъ облятамъ подалъ, такъ ся въ себе
мающий: я, Антърей Михайловичъ Курпскій Ярославскій, ознаймую
тымъ моимъ листомъ кому будетъ того потреба ведати, або чтучи его
слышати, ижъ есми далъ землянину моему Мосченскому Демиду Остко-
вичу, жонѣ, детемъ и потомкомъ его въ селе Мосченой волокъ две, а
на Дубовомъ третю; ку тому тежъ и къ тымъ волокамъ застенокъ
врочисчемъ Рудники и Клясчаную, которому застенку граница идетъ по
дорогу Оранскую отъ Ораного болота до Кривое реки, другая сторона
тому застенку граница идетъ по жорги Мосченские, которые наданы
ку волокамъ села Мосченского; третья сторона тому застенку граница
по Новосадский волоки, а четвертая граница идетъ по берегъ Черно-Ко-
ловичи подданого пана Ковелского Благовесченского и упала у болот-
е Орицы по ставъ; а на томъ болоте Оранои придано жъ ему для
сена жорговъ дванадцеть; а который кгрунтъ есми ему далъ верху
помененные три волоки и застенокъ на повестъ его самого и тожъ вод-
лугъ наданя старого реестру помирного, яко ся въ себе маєтъ тотъ
его кгрунтъ; а не маєтъ никто съ подданныхъ моихъ до него жад-
ное потреби въ тотъ его кгрунтъ оступовати, толко онъ самъ; а дѣти
его; а маєтъ мне зъ того службу служити на почтовомъ конѣ и съ
панциремъ на войну ездити и тамъ, где ижъ отъ его королевской ми-
лости розказано. . . . . , ...
. . . . .
(въ актовой книгѣ нѣтъ конца документа).

*Книга Владимірская городская, записовая, поточная и декрето-
вая, № 1000, годъ 1633; листъ 365.*

XXVIII.

Запись, по которой соборъ Киевопечерской Лавры обмѣниваетъ свою землю—Зыбовщину на земли, принадлежавшіе Киевскому землянину, Стефану Пилиповскому—урочища: Монастырище и островъ Глуховъ. 1572 г. Іюня 21.

Мы, Melenty Chrebtowicz, władyka Włodzimirski y Berestecki, archimandryta manastyru Pieczarskiego Kijowskiego, a ia, ekonom, ustawnik, połatnik, kryłoszanie, zastolpnicy y wszystkie czerce tegoż manasteru Pieczarskiego Kijowskiego, wyznawamy tym naszym listem, dobrowolnym zapisem, każdemu urzędowi iego królewskiej mości y każdemu człowiekowi, komu by o tym wiedzieć należało, tak teraz, iako y napotym na wieczne czasy, iż co mieliśmy prawne zaście z ziemianinem gospodarskim ziemi Kijowskiej, panem Stepanem Pilipowskim y z synami iego o gronty nasze, to iest od imienia naszego zamku y miasta Radomysza, a od imienia pana Pilipowskiego Pilipowicz, o połowice siedliska Manastyrzyszcza y grontu, do niego należącego, a co iuż pan Pilipowski prawo przewodzić począł y przysięge uczynić był chciał, mieniać połowice tego siedliska gruntu y ostrowa Hłuchowa swoim własnym oyczyznym być. A tak my, nie chcąc z obodwoch stron daley prawo o to wieść y o to sami siebie y sumnienia swojego obrażać y zawodzić, a ku szkodom większym przychodzić, przeto my, za namową ludzi zacnych, przyjaciół swoich, o tę połowice siedliska Manastyrzyszcza y ostrowa Hłuchowa z panem Stefanem Pilipowskim y synami iego ugodę słuszną taką uczynili, iż my od tego czasu już zaraz za te połowice siedliska Manastyrzyszcza,

ostrowa Hłuchowa y za wszystek gront ich, do tego siedliska przy-
słuchaiący, odmiane słuszną panu Stefanowi Pilipowskiemu y synom
iego na wieczne czasy daiemy, to iest ziemie obrębną, przezwiskiem
Zybowszczyzne, z gruntami wszelakiemi, ze wszystkimi pożytkami, to
iest z lasami, borami, z drzewem bartnym y niebartnym, z bobrowemi
gony na rzece Jrszy, z łowy zwierzynnemi, ptaszemi y rybnemi y ze
wszystkimi inszemi pożytkami y do tego uhorecy dwa obrębne teyże
Zybowszczyzny, które w suderewie iest z iego mością panem Dymitrem
Jelcem, pisarzem ziemskim Kijowskim, po rzece Jrsze, także z gron-
tami y ze wszelakiemi pożytkami, iakimżekolwiek obyczajem nazwane
być mogą, nie zostawuiąc do cerkwi Bożey manastera Pieczarskiego
Kijowskiego y sami na siebie w tych grontach żadnego pożytku, ale
już wiecznie się z tych grontów Zybowszczyzny wyrzekamy, y panu
Stefanowi Pilipowskiemu, także synom iego od tego czasu w móc, w
dzierżenie y używanie podaiemy, puszczaemy na wieczne czasy; wolen
już pan Stefan Pilipowski z synami iego tę ziemie Zybowszczyne y
te dwa uhorecy ze wszystkim na wszystko od tego czasu dzierżać,
używać, przybawiać, rozszerzać, iak zechce, na swój pożytek obracać,
komu chcąc oddać, przedać, zamieniać, zapisać y iako swoiemi wła-
snemi gruntami oyczystemi władać, bośmy za tę ziemie Zybowszczyne
onę połowice siedliska Manastyrzyszcza y ostrowa Hłuchowa y wszy-
stkiego grontu iego, do tey połowicy siedliska przysłuchaiącego, oy-
czyzny pana Stefana Pilipowskiego, ze wszystkimi pożytkami, do
władzy, dierżenia y używania swojego spokojnego wzięli; a ieślybyśmy
my w ten gront Zybowszczyzny y dwa uhorce w pożytki tego grontu
sami przez siebie, przez sług y poddanych swoich w czym kolwiek
ustępowali, odeymowali y iaką przeszkodę iemu, synom iego y po-
tomkom iego czynili, albo sobie to przywłaszczali y w czymżekol-
wiek temu zapisowi naszemu dosyć nie czynili, tedy powinni będziemi
panu Stefanowi Pilipowskiemu y synom iego, potomkom, kto by tę
ziemie dierżał, zaręke zapłacić 200 kop groszy litewskich, o którą
zaręke będzie wolno każdemu takowemu nas do iakiego chcąc prawa
poznać, y sobie na nas sprawiedliwości dowodzić, a my, nie wy-

mawiając się żadnemi przyczynami y wolnościami swoiemi, tylko powinni będziemy zaraz usprawiedliwić. Jeśli by też kto w tej ziemi Zybowszczyźnie panu Stepanowi Pilipowskiemu, synom y potomkom iego, jaką przeszkodę czynił albo ten grunt y pożytki odejmował, granice zepsuł, tedy my wszystkie u każdego prawa pana Stepana Pilipowskiego y synów iego, za obesłaniem ich przez woźnego, zastąpić y u prawa to oczyścić będziemy powinni. A ieślibyśmy tego nie uczynili y pana Stepana Pilipowskiego albo synów iego u prawa nie zastępowali y ku szkodom przyprowadzili y tego gruntu nie oczyścili, tedy powinni będziemy także zaręki zapłacić 200 kop groszy litewskich y tak się zachować mamy, iako się wyżej pomieniło y opisało; iakoż ten grunt mamy zarazem obwieść y granice panu Pilipowskiemu y synom iego przez woźnego odkazać y w moc, w dzierżenie y używanie podać. A natośmy panu Stepanowi Pilipowskiemu y synom iego dali ten nasz list pod pieczęcią manastyrską, z moją pieczęcią episkopską y z podpisami rąk naszych, kto pisać umiał, y pod pieczęciami ludzi zacnych, ich mościów panów przyjaciół naszych, to jest: iego mości pana Szczęsnego Charlińskiego, podkomorzego Kijowskiego, y iego mości pana Jesyfa Jwanowicza Niemirycza, sędziego ziemskiego ziemi Kijowskiej, a iego mości pana Jwana Fedorowicza Sołtana, sędziego grodzkiego tutejszego Kijowskiego; którzy, za oczywisto y ustno prośbą naszą, pieczęci swoje przyłożyć y ręce swoje podpisać raczyli, kto pisać umiał. Pisan w Kijowie, roku od narodzenia Jezusa Chrystusa syna Bożego 1572, miesiąca Junii 21 dnia. Melenty Chrebtowicz, episkop, władyka Włodzimierski y Berestecki, archymandryt Kijowski, ręką własną (locus sigilli); Filip—Stefan Pilipowski ręką własną kładę †; S. Szczęśny Charłeski, podkomorzy ziemi Kijowskiej, własną ręką (locus sigilli); Jwan Sołtan, sędzia, własną ręką (locus sigilli); Josyp, świeszczennik Woskresenski, ręką własną (locus sigilli); Jozefat, archydyakon, własną ręką (locus sigilli).

*Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ
Кіевской Археографической Коммисіи. Дополнительная опись № 155.*

XXIX.

Инвентарь замка и мѣстечка Буремль, съ исчисленіемъ крестьянскихъ повинностей и даней. 1573 г., Генваря 30 дня.

Року 1573., месяца Февраля 2 дня.

Князь его милость рачдѣть казати до книгъ егродскихъ, Луцкихъ, записати, ижъ, постановившися передъ его милостью очевисто въ замку, въ Луцку, возный повету Луцкого, Анѣдрей Сикорскій, тими словы до книгъ созналъ: ижъ, съ приданья вашей милости врядового, милостивый княже, воеводо Волинскій, ездилъ есми на справу его милости пана Ивана Хреницкого до Буремля дня оноглашнего, въ пятницу, месеца Генвара тридцатого, году теперъ идучого, семдесятъ третего; и будучи пану Ивану Хреницкому у Буремли, такъ же того жъ дня въ пятницу, приехала кнегиня Дмитрова Буремьская, Маря Денисковна, и зять ее милости панъ Григорій Еньковичъ Колмовъскій зъ малъжонкою своею, пани Марєю Дмитровною Буремьскою, и мовили пану Ивану Хреницкому, абы имъ, ведле погоды и знайденны пановъ едначовъ, ихъ милости: пана Михайла Мышки Ворковъского—Волинского, пана Василя Загоровъского—Враславского, каштеляновъ, князя Януша Збаражъского, старостича Кремienneцкого, пана Базелиуса Дривинского, писаря Великого Князства Литовского, пана Александра Жоравницкого, ключника Луцкого, пана Михайла Сербина, подкоморого Луцкого, пана Гаврила Бокия, судьи, а князя Остафья Сокольского, подъсудка, врядниковъ судовыхъ земьскихъ Луцкихъ, замокъ и местечко Буремль ихъ милости за часть ихъ милости отступилъ; ино панъ Иванъ Хреницкій при мне возномъ и шляхте: Ивану Цр.....ницкомъ,

пану Макару Ледуховському, пану Федоре Круневському вриднику Перемилскому, пану Валенътоу Мошку Борьшовскому, пану Кузме Обчинскому, ихъ милости, списавши будоване замъковое, церковь и спрятъ перковный, къ тому местечко, бояре, люди тягли и подсоседаи Буремьские, и все отъ мала до велика на рейстръ подъ печатью и съ подписомъ руки моее, тотъ рейстръ кнегини Буремьской, пану Григорию Колмовскому и малжонце его милости отдалъ, и все, подлугъ того рейстру, въ моцъ ихъ подаль и поступилъ. Которого рейстру я противень (sic) передъ вашою милостью покладалъ, абы былъ слово въ слово у книги уписанъ. И былъ передъ его милостью тотъ рейстръ вычитанъ, и по вычитаню его милость рачилъ казати тотъ рейстръ слово отъ слова до книгъ уписать, и такъ ся въ себе маеть: Лѣта Божого нарожени тисеча пятьсотъ семьдесятъ третего, месеца Генъвара тридцатого дня. Рейстръ списания замочку и местечка Буремля черезъ мене, Ивана Хренъницкого, при возномъ Луцкомъ, пану Анѣдрию Сикорскому и шляхте: пану Макару Ледуховському, а пану Федоре Круневскому, то, што ся жоне моей Марине Анѣдреевне Соколинской по зошломъ малжонку ее, князю Александру Буремьскому, въ держанье zostало и чого у вживанью своемъ ажъ по сесь часъ было, ведля найдена пановъ едначовъ ихъ милости: пана Михайла Мышки Варковъского—Волынского, пана Василя Загоровского—Браславского, каштеляновъ, князя Януша Збаражъского, старостича Кремянецкого, пана Базелиуса Древиньского, писара великого князства Литовъского, пана Александра Жоравницкого, ключника Луцъкого, пана Михайла Сербина, подкоморого Луцкого, пана Гаврила Бокня, судьи а князя Остафья Сокольского, подѣсудка, вридниковъ судовыхъ земскихъ Луцкихъ. Подаючи кнегини Дмитревой Буремьской и зятю ее пану Григорию Колмовскому и малжонце его, пании Марьи Дмитровне Буремьского. На первой замокъ Буромль; мостъ до него цалый, широкий, броня, въ которой ворота замчистые, у воротъ защепка толстая железная, а у одвирку прибой толстый железный; подъ воротаи светлиця, печь въ ней белая, двери на завесахъ железныхъ и защепка железная, побита драгницами; передъ тою светлицею вгянокъ, столба до него добрая. А вой-

лучи въ замокъ по правой руци дождь новый кгонтожь. . . . .
печи въ двоухъ поливанные а третья бѣлая кѣ. . . . . оконъ въ светлицахъ
однадцать; оболонь у во всихъ . . . . . ные, сеней двое; комора
одна; потребныхъ коморъ . . . . . и подклетовъ подъ тымъ домоу
четыри, а на верху . . . . . домъ схованой четыри; и у того дому
такъ у оконницъ у дверей светличныхъ, якъ у сенныхъ, у подклетовъ
и у коморъ завесы, защепки съ прибории и зъ западными железними;
лавъ у светлицахъ дванадцать, у сенехъ две; стовбъ до того дому двѣ;
кганковъ два; столовъ три, услововъ четыри. Подле того дому а на
леве городни; а полеве, вшелчи въ замокъ отъ брони, коморъ две; за-
щепки у нихъ железные, одна на подрубе; ведле тое коморы городни
добрне, драницами побиты; пивница драницами побита зъ защепкою
железною: вежа кгонтами побита, а подъ нею стана старая, а на вер-
ху тое вежи комора . . . . . защепка и приборъ железный за вхо-
домъ; подле тое вежи дождь старый; светлицы две съ сенми и зъ ком-
натою . . . . . ми, зъ двери и защепки, зъ железними завесы; подъ
тою комнатою пивница, у дверей защепка и пробой железный; ведля
того дому подклѣты два на верху, схованье старое жъ, двери на за-
весахъ железныхъ, побой старый; комора, ведля тое коморы городня:
сени, двери на завесахъ; городень две; подле того вежа, подъ нею
стана, а на верху комора; ведля той вежи городня лѣдъница, а отъ
реки Стыра заметъ; спротивъ гридня зъ сенми, у которой лавы три,
столъ, печь цалая, кухня съ коморою, лазня зъ сенми. На посередъ
замъку церковь Светое Троицы, побитая кгонтами, цвинтаръ, а у ней
образъ светое Троицы, а другой светое Пречистое, третий светого Дми-
трия, а четвертый светого Фрола и Лавра. Дейсусъ, сосудъ цер-
ковный: келехъ, ложка, звезда и воздухи; ризы китайки жолтое, зло-
тоглавомъ обложонные; стихаръ, петрахиль, и наручи и поясъ, а дру-
гие ризы полотеньные; книги: евангеліе на престольное, зеленымъ окса-
литомъ крыто; апостолъ Петръ, трефолой, треоди двѣ, одна постная,
а другая цветная; штодъневецъ, псалтырь. Стърелбы одно. . . . .
железное, а гаковници и ручници, мосдчеръ и иные . . . . . стрелбе
належащи, кнегиня ея милость Дмитрова Буремъская побрала шпиль

зъ кротомъ и пропоръ цер..... вить, форма до дѣла,
 другая до гаковницъ; таръчей полосастыхъ, чирвоне по бѣломъ шесть.
 Местечко Буремль..... бояринъ, Миколой бояринъ, Иванъ бо-
 ринъ, Дмитрикъ бояринъ, Сѣнко-Колпаковичъ. Того жъ местечка люди
 тяглые: Герасимъ, Игнатъ, Нинко, Ромавецъ, Грицйна, Кузиничовъ
 два, найми Федцы, Петрикъ, Ромавецъ, Остапъ Савутъко, Тарасъ,
 Юско, Ковалиха, Омелко Трушъ, Евлашъ, Павлова Василиса, Яришъ,
 Буръделевичовъ три, найми: Гаврило, Хома а Сѣнько, Федчунъ Ми-
 китичъ, Левко Бойкало, Трохимецъ Марко, Омелько Киминеръ, Дмит-
 рикъ Тоць, Ходко, Степанъ, Карпъ Тригъ, Юць, Миколой Литвинъ,
 только ихъ на волокахъ. Того жъ местечка подуседки: Савустькова
 вдова, Маско, Гришко, Наумецъ, Тимко Малишъка, Яцко Холица,
 Васко, Пашко; сума всихъ волокъ у местечку боярскихъ пять, а тя-
 глыхъ двадцать два, съ которыхъ подданные повинни давати по гро-
 шей чотыри, овса по маць чотыри, куръ по двое, яецъ по двадцати;
 а работа по три дни въ тыждень; а подуседки дають по три гроши.
 Корчма, гридня, сени, пивница, комора. И такъже, передо мною,
 вознымъ, и шляхтою вышей менованю, всихъ подданнымъ панъ Хрен-
 ницкій тамшнимъ, Буремскимъ, росказалъ, абы кнегини Дмитровое
 Буремское и зятя ее, пана Григоръя Колъмовъского, и малжонъки его
 милости, пани Маръи Дмитровны Буремского, были послушни. Кото-
 рыхъ всихъ подданныхъ, передо мною, вознымъ, и шляхтою помененою,
 кнегини Буремская и панъ Колмовъскій зъ малжонкою своею пытали,
 естли бы ся имъ якие грабежи отъ пана Хренницкого стали? Тогды
 вси подданные поведили, ижъ ниякихъ кривдъ и грабежовъ панъ
 Иванъ Хренъницкій и зъ малжонкою своею не чинили, але ся дей
 притивъ насъ ласкаве уставичне справывали. Къ тому припыто-
 валься панъ Колмовъскій у пана Хренницкого о стрѣлбу замъковую;
 на что панъ Хренницкій, ему отказъ чинечи, поведилъ: ижъ всю
 стрѣлбу князей Буремскихъ: гаковницы, ручницы, мождчеры и иные
 речи, стрѣлбе належачие, кнегине Буремская..... Кнегиня
 Буремская поведила передо мною, вознымъ, и шляхтою, ижъ дей вся
 стрѣлба: гаковницы, ручницы и мождчеры у мене есть въ добромъ

скованью, а у пана Хренницкого ниякое стрельбы тутешнего замочку нетъ. Оповедалъ тежъ то панъ Иванъ Хренницкий передъ кнегиней Буремскою и паномъ Колъмовскимъ и малжонкою его милости, ижъ все то будованье, што одно по зошлому князю Александру Буремскому у Боремли малжонка его у вживани своемъ меда, ничего себе оттоль не вывоживаючи, ихъ милости поступилъ; только свою властную наетность, збожье и къ тому броварь, которое былъ для пожитку своего своимъ коштомъ збудовалъ, оттоль зъ кадymi и зъ котломъ взялъ; къ тому мовилъ панъ Григорей Колмовский пану Ивану Хренницкому, для чого бы у боярина Буремского Миколайца коня взялъ? Ино панъ Иванъ Хренницкий на то ему поведилъ, ижъ дей день третий, яко тотъ Миколаецъ зъ Вилни приехалъ, которымъ дей я былъ брату своему, пану Прокопу, копъ пять Литовскихъ послалъ, и особливе дей позычилъ у мене гаркабуза, то пакъ дей онъ брата моего у Вильни не засталъ и зъ тыхъ грошей копъ три Литовскихъ и гаркабузъ мой нетъ велома где подѣлъ; и бачачи онъ, ижъ въ томъ мне не правъ, просилъ мя за то, обыхъ у него коня въ тыхъ пенезехъ и у гаркабузе взялъ, а сверепу сивую ему придалъ. Ино дей я, хотябы мое не стояло, для прозбы его то еси учинилъ, взявши отъ него тую клачу, которая николи того не стоитъ, отпустилъ дей еси ему былъ три копы грошей и гаркабузъ, а сверепу еще въ придатку далъ; а ижъ ся дей ему видить съ кривдою, ино нехай дей мои гроши, гаркабузъ, завтра, въ субботу, и клачу отдасть, а я ему его лошака радъ отдамъ, бо дей за мое не стоитъ. Которое очевидное сознание возного за розказаньемъ князя его милости до книгъ вгродьскихъ, луцкихъ, есть записано.

Книга Луцкая, вродская, записовая и поточная, годъ 1558—1580, № 2092, листъ 210 на оборотъ.

XXX.

Сознаніе возного о томъ, что онъ повѣрилъ границы земель села Гвоздова, принадлежащаго Кіево-Никольскому Пустынному монастырю. 1574. Іюля 24.

Рокѹ Божего нароженя тисеча петсоть семдесятъ четвертого, мѣсяца Іюля двадцать четвертого дня.

Передо мною, Владиславомъ Андреевичемъ Эбаразскимъ, справцемъ воеводства Кіевъскаго, державцомъ Вотоцкимъ, возный повету Кіевъскаго, шляхетный Григорей Манаровичъ Курганъскій, до книгъ вгородскихъ Кіевъскихъ ку записованю тѣмъ словы вызналъ: ижъ, будучи мне приданнымъ з уряду на справу черницовъ монастыря святаго Николы Пустынскаго, меновите: Селевестру Баврику и к оному Ярошу Полатнику, Савы Полочанину и всемъ братьямъ ихъ, до именъ ихъ монастырскаго, села Гвоздовъскаго, для огляданя вгрунту монастырскаго на розездъ, который мали с паномъ Есифомъ Басанъскимъ, врадъникомъ митрополитскимъ Кіевъскимъ, коли были выехали обоя сторона ку розознаню границы, вгдыжъ показали черницы рубежи старовечные з обохъ сторонъ, и к тому дубу и рубежомъ обоя сторона призыволила, тогда повела сторона чернецкая отъ того дуба и отъ тыхъ рубежовъ просто въ ровъ, а з рову в речку Гавриловку у верхъ, а з Гавриловки потомъ лѣсомъ у верхъ, а з потока долиною, дубравомъ черезъ пригорокъ у другий потокъ; а тѣмъ потокомъ черезъ речку Рословку, лѣсомъ, долиною на поля к дубу сухому, а отъ дуба (къ) кургану, отъ кургана к березовому гайку, отъ березоваго гайку в рудьку долиною, а отъ рудки шляхомъ дорогою к долини до рубежа

земли пана Харлиньского. В той долини зналась земля митрополѣя и Николская земля. Отъ тое долины дорогою по леву до руды, которая руда Николскую землю дѣлитъ и з землею пана Харлиньского, пана Суриновоу и Трищиною. А штожь видѣль значыные рубежи старовечныя отъ валу в дубѣ поделаныя, кроме тыхъ рубежовъ, инныхъ есмь ажъ до тое руды не видѣль. А при томъ огледаню тое земли стороны ихъ при мне были: панъ Марко Поплавський, а панъ Семень Триска, а панъ Сава Гавратинский, тивунъ монастыра Печерского, а панъ Пилипъ Пилецкий. А такъ я тое возного сознанье в книги егродскіе записати базалъ, на што и выпишь з книгъ подъ печатю моею вся братья черяцы монастыра светого Николы Пустыньского на то собе взяли. Писанъ у Києве. Съ которыхъ и сей выпишь подъ печатю егродскою Києвскою, року теперешнего, тисеча шестоотъ тридцать шестого, мѣсяца Сентебра двадцатого дня, есть выданъ. Писанъ у Києве (мѣсто печати). Корикговалъ зъ актами Хрушовский.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащихъ Киевской Археографической Комиссіи. Дополнительная списъ № 156.

XXXI.

Подтвержденіе королевѣ Стефановѣ граничнаго документа, опредѣляющаго рубежи земель города Кременца, составленнаго въ 1542—1546 годахъ. 1576. Декабря 12:

Działo się w mieście Krzemieńcu, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Października, roku Pańskiego tysiąc siedmset ośmdziesiąt trzeciego.

Do urzędu y ksiąg niniejszych, radzieckich miasta iego królewskiej mości Krzemieńca przyszedłszy osobiście szlachetny Piotr Wakułczycki, radny y plenipotent miasta tegoż, podał do ksiąg tychże dokument graniczny, za panowania najjaśniejszey królowy Bony, koło

roku tysiącznego pięćsetnego czterdziestego drugiego lub tysiącznego pięćsetnego czterdziestego szóstego, iak można doysść z przywileju teyże nayiaśnieyszey królowy Bony, na szpital polski, w mieście Krzemieńcu erygowany, danego, w którym pana starostę natenczas Krzemienieckiego, Szczęsnego Hercyka, wspomina, y tenże dokument graniczny tegoż pana Szczęsnego Hercyka wyraża, przez pana Bohdana Siemaszka, starostę Kowelskiego, z rozkazu iego królewskiej mości sporządzony, bez dnia y roku, a przez nayiaśnieyszego Stefana, króla Polskiego, w Toruniu, dnia pietnastego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego, tysiącznego pięćsetnego siedmdziesiątego szóstego approbowany, ekstraktem z ksiąg metryki kancelaryi wielkney koronney, z księgi sub litera C, karty dziewięćdziesiątey czwartey autentycznie wypisany y pieczęcią wielką koronną zapieczętowany, prosząc, aby pomieniony dokument sposobem oblaty w też księgi wpisać, który urząd, przed sobą czytać rozkazawszy, słowo od słowa w też księgi wpisał, którego treść takowa: Stanisław August, z Bożej łaski król Polski, wielki książę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski. Oznaymujemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy, iż nayduie się w aktach metryki koronney opisanie granic miasta Krzemieńca niżej wyrażone, brzmienia takowego: Stefan etc. Oznaymujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu wiedzieć należy teraz y napotym, iż pokładano y ukazano przed nami, imieniem burmistrza, ławników y wszystkiego pospólstwa miasta naszego Krzemieńca, list, opisanie pewnych granic tego miasta Krzemienieckiego, ruskim pismem, z pieczęciami dwuma, cały y nienaruszony, powiadając, że oni iako z starodawna, tak y natenczas w tych granicach opisanych grontów mieyskich używaią; tylko dla bezpieczeństwa, aby napotem naruszone prze(z) kogo nie były, proszono nas, abyśmy ich w używaniu tych granic zostawiając, do akt kancelaryi koronney wpisać ten list rozkazali. Który z ruskiego ięzyka na polski od słowa do słowa przełożono y tak się w sobie ma: Granica położona miastu

Krzemieńskiemu ode wsi włości Krzemienieckiej przez starostę Kowelskiego, pana Bohdana Siemaszka, za rozkazaniem jego królewskiej mości, a na miejsce pana starosty Krzemienieckiego, pana Szczęsnego Hercyka, ziemianina jego królewskiej mości, pana Jwana Bereżeckiego. Naypierwey ze wsią Żołobem: nayprzód od graba małego, od rogu lasu Krzemienieckiego, który róg lasu stoi podle cerkiewney ziemi, nadół zasię zeszło mimo lasek lipowy brzegiem góry, aż do goscieńca, który idzie do Kokorowa y do Szpikołos, y za się ta granica, odruciwszy się od drogi Kokorowskiej; y poszła drogą Szpikołoską pod Wysokie, aż do drugiey ziemi cerkiewney, y poszła do lasku Dołżka; od Szpikołos y od tegoż Dołżka lasku poszła doliną ku Rydorian y od Rydoryi ku górze doliną, ku gościńcowi Wiszniowieckiemu, który idzie z Krzemieńca do Wiszniowca, w końcu Gamratowych niw, y poszło brzegiem tej drogi Wiszniowieckiej, ta ziemia Szpikołoska po prawey ręce iadąc tam aż do Rypiowej doliny, którą doliną Rypiową poszło przez drogę Wiszniowiecką wlewo aż ku małym łozom; od tych małych łóz aż do drogi Jankowieckiej, która z Krzemieńca idzie y poprzek drogi poszło polem pod Krasną łozę, która łoża była w prawey ręce, y Rybcze gliniszcze y przyszło polem y dąbrową przez dolinę głęboką na drogę Matwiejowską, która od miasta idzie do Matwiejowiec, ku łożu Czekajłowej, ku staremu kopcowi Deniskowicza, przez drogę Matwiejowską, y od tego kopca od łoży Czekajłowej aż ku Nowosiółkom po połowicy sieliszczu y przecz tę rzeczkę, która pod tym sieliszczem idzie, aż do kamienia, który kamień leży podle drogi Szumbarskiej, która droga od Krzemieńca idzie od tego kamienia począwszy aż ku miastu doliną Stawiecką, która idzie ku mieyskim łanom, mimo górę, na której krzyż kamienny; tedy tą doliną przyszła ku gościńcu Szumbarskiemu niedaleko Lipowiec, prawie końcem ku ieżiorku, które ieżiorko po drugiey stronie drogi iest, iadąc ku Szumbaru po prawey ręce. Z drugiey strony od Łucka położyliśmy granicy: począwszy od góry Kaliczkowskiej, gdzie kamienie biją, przez pole, które kupił xiądz biskup u panów Kozińskich, które zowią Swatowym, ku łożu, która stoi prawczem po koniec łęga; od

tey łoży co naprościey ku rzece Jkwie, a z drugiey strony od Dubna po granicę Białokrynickie, począwszy od lasu przez gościniec Ostrogski aż do błota, brzegiem błota ku gościńcu Dubieńskiemu, który idzie z Szpanowa, ta iest ziemia po tey stronie drogi zamkowa, a po połowinie pola ziemią zamkową ku Chocienowemu łęgu; od łęgu prosto ku rzece Jkwie po prawey ręce to iest ziemia zamkowa, a po lewey ręce ziemia mieyska. My tedy, Stefan król przerzeczony, przystawiając ku tey prośbie, iako słuszney, mieszczan Krzemienieckich, list wyżej opisany oznaczenia granic miasta Krzemienieckiego, iesli tych grontów zdawna y teraz za niem w dzierzeniu są, przy iego mocy zostawuimay, ni w czym mu nie ubliżając, tak, iż tego wszystkiego na potomne czasy używać maią. Ku którey rzeczy lepszego świadectwa pieczęć naszą koronną do tego listu przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Toruniu, dnia dwunastego miesiāca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc(z)nego pięćsetnego siedmdziesiątego szóstego, panowania naszego roku pierwszego. Petrus Dunin-Wolski, nominatus episcopus Premisliensis et regni Poloniae cancellarius. Relatio reverendi Petri Dunin-Wolski, nominati episcopi Premisliensis, regni Poloniae cancellarii. Ławryn Piesoczyński, pisarz. Które to opisanie granic, tak iak się w aktach metryki koronney znajduie, my z tychże słowo w słowo wypisać y stronie potrzebuiaćey autentycznie wydać pozwoliliśmy. Na co, dla lepszey wiary, pieczęć koronna iest przyciśniona. Działo się w Warszawie, w poniedziałek po święcie świętego Tomasza apostoła naybliższy, to iest dnia dwudziestego drugiego miesiāca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiątego szóstego, a panowania naszego trzeciego roku. Andrzej Zamoyski, kanclerz wielki koronny. Za sprawą y przełożeniem iaśnie wielmożnego iego mości pana Andrzeia na Biezuniu y Kutnie z Zamościa Zamoyskiego, kanclerza wielkiego koronnego. Jgnacy Ludwik Nowicki, metrykant koronny, iego królewskiej mości sekretarz. Ex actis anni millesimi quingentesimi septuagesimi sexti, sub litera C, folio nonagesimo quarto. Opisanie granic miasta Krzemieńca. Mieysce pieczęci wielkiej koronney na massie czerwoney, papierem białym naklejonym wyciśniętey. Po którego to dokumentu w xięgi ninieysze

wpisaniu, ekstrakt onego oryginalny y autentyczny tanżе offerent, końcem złożenia w archivum miasta, nazad do siebie odebrał y z odebranego urząd y iego kancelaryą zakwitował. Piotr Wakulczycki, radny, manu propria. Który wypis z ksiąg dawniey radzieckich miasta Krzemieńca roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Grudnia ośmnastego dnia, pod pieczęcią magistratu miasta Krzemieńca, wydaie (Locus sigilli) Bożydar Sobkiewicz, pisarz magistratu miasta Krzemieńca, manu propria. Czytałем Kwiatkowski.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археологической Комиссіи. Дополнительная отисъ. № 157.

XXXII.

Приказъ князя Константина Константиновича Острожскаго, данный его намістникамъ, о возстановленіи законныхъ границъ между имѣніемъ Острожскаго, селомъ Подлубцами, и имѣніемъ Кіево-пустынскаго Никольскаго монастыря, селомъ Зубковскимъ. 1583. Декабря 28.

Костентинъ, княжа Острожское, воевода Кіевскій, маршалокъ земли Волинское.

Наместникомъ нашимъ: Звеголскому, пану Василю Ильинскому, а пану Крыштофу Винарскому, намесникови Барашовскому и Вилскому. Дали намъ тую справу богомолцы наши, чернцы монастыря светого Микола Пустынскаго Кіевского, ижъ подданне наши з волости Барашовское села Подлубьского подданыиъ ихъ монастырскимъ села Зубковьского кривды немалне и утискъ в захоженю вгрунту и дерева бортного, чинять. А такъ розказуемъ вамъ, конечно то жети хотечи, абысте намовилися сами з собою и з помененыи чернцами Миколаскии, и, зъложивши имъ часъ, и рокъ назначили, и тамъ до тыхъ помененыхъ села нашего Подлубецъ выехали и выехалииъ кривдъ, в чомъ бы они. передъ вами и подданце ихъ на подданцихъ нашихъ жа-

ловали, справедливість и отправу skutечnyю уделали и промежду
тыхъ помененыхъ селъ: села нашего Подлубецъ и села ихъ Зубьковъ-
ского и, кгрунты резехавъши, границы назначили, и што было передъ
тымъ перъковъное, водлугъ довозовъ ихъ правныхъ, имъ жебысте
поступили, и штобы водлугъ права и статуту належало, абысте то
имъ уделали конечъне. Данъ въ Звэгъли, дня двадцать осмого, вод-
лугъ правы (sic) колendarу, мѣсяца Декабря, року тисеча петъ сотъ
осмдесетъ третего. Власна рука. (Мѣсто печати).

*Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадле-
жащемъ Киевской Археографической Коммисіи. Дополнительная
опись № 158.*

XXXIII.

Донесеніе вознаго о ввводѣ, данномъ имъ кнегинѣ Сусаннѣ Острож-
ской, женѣ Волинскаго воеводы, князя Януша Константиновича Острож-
скаго, во владѣніе имѣніями, подаренными ей ея тестемъ, Киевскимъ
воеводою, княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ, а
именно: въ города Чудновъ и Пятокъ и въ 45, принадлежащихъ къ Чуд-
нову, селъ. 1585. Октября 15.

Року по нароженію сына Божого 1585, месеца Декабря се-
мого дня.

Постановившиися на вряде, въ замку господарьскомъ Житомир-
скомъ, передо мною, Миколаемъ Каменскимъ, подстаростимъ Житомир-
скимъ, отъ его милости пана Семена Дениска Матфеевского, старосты
Житомирского, установленного, возный земли Киевское, шляхетный Жданъ
Семеновичъ Щениевскій, очевисто къ записованію до книгъ тими словы
созналъ и тоє сознание свое на писме подъ печатю и съ подписомъ
руки своеє подалъ: Я, Жданъ Семеновичъ Щениевскій, возный зем-
ский земли воеводства Киевского, визнаваю то симъ листомъ моимъ,
иждь году теперъ идучого, по нароженію сына Божіего, тисеча пятсотъ

осмьдесятъ пятого, месеца Октября пятюгонадцать дня, его милость князь Костентинъ Костентиновичъ Острожский, воевода Киевский, маршалокъ земли Волынское, милючи невестку свою, княжну ее милость Янушовую Острозскую, панюю воеводиную Волынскую, княжну Зюзанну, възглядомъ и того, же кгда еще былъ ничего ведле звычайу права, нигде его милости пану воеводе Волынскому, сыну своему, имене не уступилъ, а оправы той малжонце своей, княжа его милость Янушъ, панъ воевода Волынский, не чинилъ и ничего былъ не записалъ, теперь, вместо оправы, ее милости паней воеводиной Волынской, сыновой своей, зъ доброе воли и ласки своее, далъ, даровалъ и листомъ своимъ записалъ княжа его милость, панъ воевода Киевский, певную суму пеназей, осмъ тисечей копъ грошей Литовскихъ, на именахъ своихъ отчизныхъ, которыхъ былъ то еще, его милости княжати, пану воеводе Волынскому, не уступилъ, лежачихъ въ земли воеводства Киевского, на замку и двоухъ местахъ Чудновскихъ, на месте Пятку и всихъ селахъ к тому належачихъ, якожъ теперь черезъ мене, возного, а при мне на тотъ часъ была шляхта: панъ Янъ Вардевский, а панъ Иванъ Мшанецкий, въ моцъ и держане спокойное водле оного то запису своего княжа его милость, панъ воевода Киевский, тые вси имена и села з замкомъ и двема месты Чудновскими и ихъ фолварками, также и место ново-осажонное *Пяткомъ*, ее милости паней воеводиной Волынской, невестцы своей, подалъ и поступилъ, а то есть: замокъ Чудновский зо всимъ будованемъ, якосе самъ въ себе маєтъ, мѣсть Чудновскихъ две: одно старое, а другое ново осажонное зъ людьми и кгрунты ихъ всими, фолварками, село и дворъ Сапоговъ, село Романовъ, село Красноселка, село Новый Романовъ, село Камень, село Грабовцы, село Переломисвѣтъ, село Степуринцы, село Пединки, село Немиринцы, село Кириево, село Бобровники, село Бородинцы, село Молочки, село Малынки, село Бурковцы, село Трошинцы, село Коши, село Тетеревка, села Семена Братула, село Горбовица, село Коротковцы, село Вищекусы, село Кустицкий, село Липная, село Гаврятинъ, село Коски, село Михайла Мокиевича Александрово, село Хижинцы, село войта Новоместского Жодавлинцы, село Миленского, село Паневы Пруссацкого, село При-

вѣтовъ, село Гордѣвичи, село Рублевка зъ дворомъ, село Будычовъ, село Казаръ, село Лунковского, другий Казаръ, село Дубрувъцы, село Коровинцы, село Саварцы, село Рачки, село Мозковцы, село Головенчинцы, село Петрушковцы. Тѣмъ вси села и места кгда заразъ въ моцъ и держане ея милости паней воеводиной черезъ мене возного пуццоно, наместникъ ея милости княжны Чудновский, панъ Северинъ Лончинский, послушенство и вшелякую повинность мещаномъ, земяномъ, бояромъ и всимъ людемъ по селамъ помененымъ, ея милости чинити розказалъ и и заразъ при мнѣ чинили, а такъ я, возный, того увойшта въ держане ея милости княжны, черезъ мене возного и шляхту помененую въ замокъ, места и вси села Чудновские, передъ сего описаные, на то сесь мой листъ подъ печатью и съ подписомъ руки моею, ея милости княжне есмь далъ. Писанъ въ Чуднове, року и дня вышней описаного. Жданъ Щениевский, возный Киевский, рука власная. И просилъ посланецъ велможное панее, ея милости кнегини воеводиное Волинское, абы то е очевидное сознане возного въ книги замковые Житомирские записано было, што записати казалъ.

*Книга Житомирская, городская, поточная, 1582—1588 года,
№ 8. Листъ 119.*

XXXIV.

Донесеніе возного о ввѣдѣ имъ пана Ждана Мироновича во владѣніе селомъ Сеневкою, съ перечисленіемъ крестьянъ села и обозначеніемъ границъ его земель. 1585 г., Сентября 10.

Року 1585, месяца Сентября десятого дня.

На рочкахъ кгородскихъ Володимирскихъ, отъ дня пятого того жъ месяца Сентября припалыхъ и судовне отправовати зачатыхъ, передо мною, Константиномъ Константиновичомъ княжатею Острожскимъ, крайчимъ Великаго Князства Литовского, старостою Володимирскимъ, ставши

очевисто возний повету Володимирского, Демьянъ Мокренский, ку занисаню до книгъ кгородскихъ Володимирскихъ визналь тыми словы: ижъ року теперь идучого, тисеча пятьсотъ осмьдесятъ нятого, месеца Августа семого дня, за приданьемъ уряду кгородского Володимирского, ездилъ есми на увязанье и поданье имени въ повете Володимирскомъ лежащего, называемого Сеневки, пану Ждану Мироновичу въ сту и шестидесяти копахъ грошей Литовскихъ етъ велможное панее ее милости кнегини Юревое бывшое Збаражское а теперешнее панее Андреевое Фирлеевое зъ Домбровицы, воеводиное Краковское, панее Барбары Михайловны Козинское, листомъ записомъ ее милости ему заведенного, которое первой прислухало и держано было на ее милость ку двору ее милости Осмишовскому, которую жъ . . . . . звышъ мененого тамъ до того имени села Сеневки а возный, приехавши а подаючи тое имение въ держане пану Ждану, люди и кгрунты того имени списаль есми, меновите те есть: Васко Омеляновичъ, волоку держить, сыновъ у него чотыри: Каленикъ, Дмитръ, Прощъ, Сенко, статву маеть воловъ шесть, двое клячь. Кондратъ Лецевичъ зъ зятемъ Васкомъ волока, воловъ два, клячь двое. Нице Грицкевичъ на полъ волоце, кляча одна. Кгресь Шасновичъ полъ волоки, волъ одинъ, кляча одна. Павелъ Шасновичъ полъ волоки держить, волъ одинъ, кляча одна. Войтко Стасевичъ на полъ волоце въ него волъ одинъ, кляча одна, сыновъ у него два: Михно а Юско, Юско Сычъ полъ волоки держить, волъ одинъ, кляча одна,—тне люди повинни въ каждый рокъ давати цыншу съ каждое волоки оселое по золотому полскому, по две мацы овса, по двое куръ, по гусяти, по дванадцати яецъ; а подвода и робота ведле повинности ихъ, къ тому волоки пустые: волока Труша Гриневича зъ селидбою; волока Нахновская зъ селидбою; волокъ Гуриновскихъ две; полъ волоки Демевское; волока Стасевская. Межи тыми жъ волоками, такъже межи кгрунты служебника ее милости пани Фирлеевое пана Юря Понетовского стеною особною; тому Понетовскому застененыи (sic) и при тыхъ бокахъ тыхъ его кгрунтовъ и за тыми кгрунты его ажъ до границы Твердинское волокъ пустыхъ того жъ села Сеневского девять; тыхъ волокъ личбою оселыхъ зъ людьми полъ пети а неоселыхъ волокъ пустыхъ

полъ петнадцать; то всихъ такъ оселныхъ, яко и не оселныхъ волокъ деветнадцать; а за волоками отъ границы Вороницкое ажъ по туу границу Вороницкую лесы, сеножати и болота не меронные, ку тому жъ селу Сенецце належачие, а волоки тые вышей мененные съ полми, пашнями, зъ сеножатми, съ проробкы, и зарослями, и дубровами. Который то кгрунтъ того имѣнья Сеновки заграничоный стеною отъ имения Осмичовичъ, которая стена починается отъ границы Вороницкое и кончиться у границы Твердинское по Тростецу, тые волоки и кгрунты того имѣнья Сенецки однимъ концемъ, а другимъ концемъ по границу Киселевскую, съ третее стороны по границу Твердинскую, а съ четвертое стороны по границу Вороницкую. Тые вси кгрунты я, возный, того села Сенецки, объехавши зо всимъ тое имѣнье, село Сенецку, яко се въ себе тое село маеть съ тыми людьми звышъ менеными, зъ ихъ кгрунты, цынши, подачками роботами, подводами и всякими ихъ повинностями, доходы и пожитки съ того имѣнья и съ тыми всеми волоками пустыми звышъ описаными и зъ лесы и сеножатми съ полми и зъ боры, зъ дубравами, зъ болотами и речками, зо всеми того имения кгрунты и пожитками и зо всимъ съ тымъ, такъ яко тое имѣнье ку двору Осмичовскому было держано и яко ся въ себе маеть, въ моць, въ держанье, въ послушенство и уживанье пану Ждану Мионовичу того дня звышъ мененого, месяца Августа семого дня, въ року нинешнимъ, осмьдесятъ пятомъ, подаль и его есми въ тое имѣнье увезалъ; и такъ вже панъ Жданъ въ тое имѣнье, въ кгрунты и во вси пожитки его черезъ мене возного урядовне въ держанье вшолъ и увезалъсе; увазанья пану Ждану въ тое имѣнье ни отъ кого ни чимъ не боровено и добровольне тое увязанье поступлено. А мель я, возный, на тотъ часъ при томъ увязанью и поданью того имѣнья при себе сторону шляхтичовъ двоухъ: пана Стефана Судолского а пана Лаврина Чарнолозьского; а такъ я тое очевистое сознанье возного до книгъ кгородскихъ записати казалъ.

Книга Владимірская, городская, записовая и поточная, № 943, годъ 1585, листъ 615 на оборотъ.

XXXV.

Жалоба жителей Киевской слободы, новоосаженной около Софійскаго монастыря, на Киевскаго воеводу, князя Константина Константиновича Острожскаго и на жену его намѣстника, княгиню Матушовую Воронепкую, о томъ, что князь Острожскій запретилъ жителямъ Киевской слободы заниматься торговлею и продажею питей, княгиня-же Воронепская приказала своимъ слугамъ ограбить имущество истцевъ и многихъ изъ нихъ заключила въ темницу. При этомъ упоминается о содѣйствіи, обѣщанномъ истцамъ запорожскимъ гетманомъ—Орышевскимъ. 1586. Ноября 16.

Року по Нароженю Сына Божого 1586, месеца Ноября 16 дня.

Пришедши до вряду замку господарскаго Житомирскаго, передъ мене, Андрея Стефановича Пилиповскаго, подстаростега Житомирскаго, Романъ Овсяный зъ слободы его королевское милости Киевское, оповедаль и жаловаль самъ отъ себе и отъ всихъ слобожанъ его королевское милости Киевскихъ, на велможного пана, пана его милости Костентина князя Острожское, воеводу Киевскаго, маршалка земли Волинское, о томъ, ижъ дей его милость, казавши волю обволати именъ его королевское милости на летъ двадцать и чотыри, до того столпъ поставивши на месте горнемъ Киевскомъ, около церкви Святое Софя, росказалъ зась намесникови своему, его милости князю Матушу зе Збаража Вороницкому и волность вшелякую обволавши, яко въ месте его королевское милости належить; мы дей убогие люди, услышавши тое обволане воли и поставене того столпа, зъехалисе есмо зъ розмантихъ и далекихъ меств до тое воли, убозства и маестности свои попродавши индей, поприймowali есмо пляцы, на кото-

рыхъ есмо побудовали, а, побудовавши, почалися есмо обходити, яко у въ иннихъ воляхъ и мѣстахъ его королевское милости, то есть шинкуючи пиво, медъ, горелку; обѣчивши дей то его милость княжа воевода Киевский и наместникъ его милости, князь Вороницкий, меноваль собе шкоду и втрату у въ аренде своей, которую его милости даютъ старше мещане Киевские зъ долнего мѣста, мовячи дей до насъ: „волю, же се тая слобода въ нивошто обернуть, а нижи бымъ мель утратити две тисечи золотыхъ, бо дей одъ короля его милости не маю болшей за послуги свои, одно тое“; и приехавши дей до насъ на слободу, за-казалъ намъ, абы ся есмо не до конца будовали, ани хотячи допус-тити жаднымъ шинкомъ се обходити, и овшемъ, насъ до того прине-волялъ, абы есми его милости аренды поступили по чотыри копы кождый зъ насъ што рокъ; мы дей не хотели на то ани хочемъ жад-нымъ способомъ позволить, вгдыжъ дей таковая слобода нигде на свете не слыхана, абы на початку мено аренду давати; его милость княжа воевода Киевский, на то ничого не дбаючи, але и повторе намъ запо-ведалъ черезъ возного Киевского, Томка Хомича, абы есмы жаднымъ питемъ шинковнымъ ани гандлемъ се не обходили; мы заразы, вси сло-божане, по заповѣданю его милости княжати воеводы Киевского, му-сели перестать шинкомъ и гандлемъ се обходити и, по выеханю дей его милости княжати воеводы Киевского съ Киева, року теперъ иду-чого, тисеча пятсотъ осмьдесятъ шостого, месеца Ноебра пятого дня, ее милость кнегиня Матушова за Збаража Вороницкая, наместникова воеводства Киевского, наславши егвалтовне слугъ своихъ, которымъ дей ее милость имени сама деней ведаеть и ихъ самыхъ знаеть, не ведати дей чи зъ розказаня его милости княжати воеводы Киевского, або ли пакъ зъ домыслу своего, на слободу его королевское милости Киевскую, и тамъ же дей оныѣ слуги, за насланемъ и власнымъ розказанемъ ее милости; въ домохъ нашихъ отъ коморъ замки поотбивавши и маєт-ность нашу, яко: гроши готовые, шаты и иншиѣ рѣчи егвалтовне а не урядовне побрали, меновите: у мене, Романа Овсяного, у Бобров-ского, у Степана Венегрина, у Шимка Мстиславца, у въ Опанаса Полочанина, у Или Крошненка, у Зигмунта и у иннихъ слобожанъ

Киевскихъ, и при той дѣй маѣтности нашої, мѣды розъсычанне, добровольныя, а не шинковныя, пиво, горелку, которое дѣй пите на потребности свои власныя мѣли, то есть на посвѣчено домовъ нашихъ и на иные потребности свои, то дѣй тыжъ слуги ее милости княгини Вороницкое на тотъ же часъ побрали, и, мало дѣй на томъ явучи, але и насъ самыхъ, побравши до места должного Киевского и тамъ же насъ у везеня посажоне, и не хотече насъ пустити, ажъ на перуку каждого зъ насъ пуцоне, заручивши тридцатма копами грошей, абы дѣй есте болшей жаднымъ питемъ шинковнымъ ани гандлемъ се не обходили; а мы дѣй, заразы по заповѣданю его милости княжати воеводы Киевского, перестали всего того, яко пия шинковного, такъ и гандлю; яко дѣй мы шкoduемъ себе въ томъ насланю квалтовномъ, въ побраню маѣтностей нашихъ, яко грошей готовыхъ, шатъ и иныхъ речей, такъ-же и побраня пия добровольного а не шинковного, то есть; мѣду, пива, горелки и везеня терпливости, на пятсотъ золотыхъ чирвонныхъ: што дѣй то все, яко шкoды, такъ и везеня терпливости, меновите на реестре, часу права, передъ его королевскою милостью показати хочемъ; якожъ дѣй есмо и о придане возного ее милости княгини Вороницкое просили на огледане починеня того квалту и шкoды; ее милость возного намъ на то придать не хотела; въ тотъ же дѣй часъ, кгда намъ тотъ квалтъ стался и маѣтность наша побрана, оповѣдалися есмо слуге его королевское милости, его милости пану Оришовскому, гетману Запорожскому; якожъ дѣй его милость панъ гетманъ обещался устне передъ его королевскою милостью сознати тое наше оновѣдане; и прислала дѣй ее милость княгиня Вороницкая возного Киевского, Томка Хомича, меновите до мене, Романа Овсяного, въ тотъ часъ, кгда мы сѣдали у везеню, пытаючи мене, много ли у мене маѣтности мое побрано? Ямъ дѣй въ тотъ часъ оному возному, Томку Хомичу, оповѣдалъ ся, сѣдючи у везеню, ижъ намъ, яко будучи подданнымъ его королевское милости, слобожанамъ Киевскимъ, стался квалтъ и забране маѣтности за росказанемъ ее милости княгини Вороницкое; якожъ дѣй есмо оного возного, Томка Хомича, просили о сознание, абы намъ тое сознать на вѣдѣ и на писмѣ далъ сознание, што есмо ему ся оновѣдали

и што видѣть мене, Романа Овсяного, у везепю; оный возный того не хотѣть учинити и сознаня своего намъ не далъ, поведаячи, ижъ дей я боюся на врьдъ тутошній киевскій безъ приданя врьдового того вашего оповеданя сознавати и на писме тоѣ сознане дати, и просилъ Романъ Овсяный, подданный его королевской милости, слобожанинъ киевскій, самъ отъ себе и отъ всихъ слобожанъ киевскихъ, абы тая жалоба и оповедане ихъ въ книги замковне Житомирскіе записано было, штомоъ записати казалъ.

*Книга Житомирская, городская, поточная, 1582—1588 года,
№ 8. Листъ 206, на оборотѣ.*

XXXVI.

Актъ разграниченія имѣній дворянъ Вороничей: Трояновцы, Денеши и Крошня, отъ волостей Чудновской и Вильской, а также отъ староства Житомирскаго, 1598 г. Ноября 8.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku jego krolewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Wańkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego y xiegami niniejszymi, grodzkiemi, żytomirskimi comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiej societatis Jesu, ten ekstrakt z xiąg grodzkich żytomirskich, z upisaniem w nim relacyi granicznej od miasta Czudnowa y Wilska z dobrami: Trojanowcami, Deneszami y Krosznią, jussu officii succamerarialis przez woźnego Lwa Bohuszewicza Łukoszyńskiego zeznaney authenticie, z pieczęcią, korektą y z podpisem ręki jego mości pana podstarościego grodzkiego Żytomirskiego wydany, ruskim pismem pisany, teraz z

ruskiego in polonam linguam przetłumaczony, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich per oblatam podał, tenoris sequentis: Wypis z xiąg urzędowych zamku hospodarskiego Żytomirskiego, lata Bożego Narodzenia tysiąc pięćset dziewiędziesiąt osmego, miesiąca Nowembra, dziewiątego dnia. Na urzędzie jego krolewskiej mości zamku Żytomirskiego, przedemną, Piotrem Zdzietowskim, namiesnikiem podstarostwa Żytomirskiego od jego mości pana Mikołaja Kiewlicza, podstarościę Żytomirskiego, szlachetny Lew Bohuszewicz Łukoszynski, woźny wojewódstwa Kijowskiego, ku zapisaniu do xiąg zeznał y, podług tego zeznania swego, kwit pod pieczęcią swoją temi słowy podał: **Ja**, Lew Bohuszewicz Łukoszyński, woźny wojewódstwa Kijowskiego, zeznaie te relacye moią ku zapisaniu do xiąg jego krolewskiej mości zamku Żytomirskiego: iż, będącemu mnie, woźnemu, z urzędu przydanemu w sprawach jaśnie wielmożnego xiążęcia Konstantyna Ostrogskiego, wojewody Kijowskiego, marszałka ziemi Wołyńskiej, starosty Włodzimirskiego, podług pozwu jego xiążęcey mości, danego od pana Szczęsnego z Charłęża Charleskiego, podkomorzego Kijowskiego, pod pieczęcią jego mości y podpisem ręki pana Semen Uruckiego, komornika ziemi Kijowskiej, wydanego po jego xiążęcią mość, za żałobą paniey Anny Juriewny Woronianki, małżonki nieboszczyka pana Hrehorego Sokora y syna jego, pana Hrehorego Sokora, którzy według głównego dekretu trybunalskiego, nakazanego im za słusznym przewodem prawnym, przysądzonym na panu Alexandru Hryhoriewicz Woronie y małżonce jego, paniey Owdoty Ołyszanki przezwiskiem nie wydany, aby ich mości, paniey Sokorowey y synu iey według prawa przyrodzonego w maiętności ich spolney nierozdzielney, to iest: w Trojanowce, Mokratyczach, Chantalinie, Deneszach y Kroszni, w powiecie Żytomirskim, w wojewódstwie Kijowskim leżących, we wszystkim rowny dział był wydzielon przez jego mość pana podkomorzego, w którym pozwie wszystka żałoba y sama rzecz mianowicie po dostatku opisana y dolożona jest, aby jego xiążęca mość za tym pozvem podkomorskim w roku teraz idącym, tysiąc pięćset dziewiędziesiątym osmym, miesiąca Nowembra czwartego dnia, na miedzy graniczney, do

gruntu Kroszeńskiego, Chantalińskiego, Deneszowskiego, do miasta swojego Wilska przyległy, ku przysłuchaniu, wywodu y stanowieniu granic przez osoby wyżmianowane osobą swoją stanąć raczył, jego xiążęca mość, będąc posłusznym, według prawa pospolitego y pozwu podkomorskiego, przez sługi swoje: pana Malchera Zaszczyńskiego, namiesnika Wilskiego, pana Jana Słominskiego, namiesnika Baraszowskiego, a pana Matysa Konarskiego, w roku terazniejszym, dziewiędziesiątym osmym od miesiąca Nowembra czwartego dnia aż do samey niedzieli Nowembra osmego dnia, na samey pięcie, poczowszy od granicy gruntu Czudnowskiego, jego mości pana Krakowskiego, pilność czynił uroczyskiem: od Deneszowszczyzny, gruntu pana Worony, rzeczki Bobrowki, która dzieli z Czudnowem y Kołodziejką, od tey rzeczki y od Żytomirza po Olsy wielkie, od Olsow po Kozłowe Jamy, od Jam do Małej Bobroiewki, która wpada w rzeke Kamienice Lesną, od Kamienicy do Prowała pustego, Kormy rzeczki, od Prowała do rzeczki Chmielowki, od Chmielowki do rzeczki Umchiczyna, od tey rzeczki do Kamienicy, która idzie z Wilska do Żytomirza, na tamtey stronie Kamienicy, od Mehiczyna rzeczką Hnilicą Owrucką ku jezioru Hoholowu, ku gościńcu jego mości; iako sam pan podkomorzy, pani Sokorowa z synem swoim y pan Worona ku rozgraniczeniu sami osobami swemi nie przybyli, y o sobie żadney wiadomości nie dali y ich mość, nie doczekawszy się, mną, woznym, y stroną oswiadczywszy się, roziechali się. Po ktorey pilności jego xiążęca mość przez sługi jegomościne wyżmianowane osoby, te relacyą moją ku zapisaniu do xiąg pod pieczęcią moją podaję. „Pisan w Żytomirzu. Ktore oczewiste zeznanie wóznego y kwit jego do xiąg zamku hospodarskiego Żytomirskiego zapisano iest. Z ktorych y ten widymus pod pieczęcią grodzką żytomirską roku terazniejszego, tysiąc sześćsetnego czterdziestego piątego, miesiąca Oktobra dwunastego dnia iest wydany. Pisany w Żytomirzu. U tego ekstraktu relacyi granicznej między dobrami miastem Czudnowem y Wilskiem, a dobrami Trojanowcami, Deneszami y Krosznią, przy pieczęci grodzkiej żytomirskiej przyciśnionej, jego mości pana podstarościego grodzkiego żytomirskiego podpis ręki w te słowa. W

niebytności na tenczas jego mości pana pisarza grodzkiego żytomirskiego podpisałem Krzystof Cisowski, podstarości żytomirski. Korrekta zaś tak się w sobie ma. Korrygował Wyhowski, manu propria. Który że to ekstrakt relacyi granicznej, za podaniem y prozbą jego mości wyżnianowanego podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, z początku aż do końca, iak się w sobie ma, słowo w słowo do xiąg ninieyszych grodzkich żytomirskich iest ingrossowany.

Книга городская, Житомирская, записовая и поточная. 1728 г., № 223. Листъ 648 на оборотъ.

XXXVII.

Жалованная грамота Сигизмунда III, Мартыну Хруслинскому на урочища Нетяги и Телепентынъ Рогъ, лежащія въ Винницеомъ староствѣ. 1599 г. Августа 23.

Roku tysiąc sidmset czterdziestego piątego, miesiąca Januarii dwudziestego dnia.

W roki sądowe, ziemskie województwa Bracławskiego, dnia siódmego, miesiąca, roku wyż na akcie exprymowanych przypadać y sądownie odprawować się zaczęte, przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskimi województwa Bracławskiego, comparens personaliter urodzony Bonawentura Wodziński, ten ekstrakt z xiąg metryki koronnej autentycznie wyięty, z wpisaniem w nim przywileiu, niegdy urodzonemu Marcinowi Chruslińskiemu na uroczyszczu Netiahy y Telepentyn Roh a sacra regia maiestate konferowanego, do xiąg ninieyszych, ziemskich, województwa Bracławskiego per oblatam podaiąc, prosił sądu o przyięcie y do akt wpisanie onego; a tak sąd, ekstrakt pomieniony przyiwszy, do akt ninieyszych ingrossować kazał, którego ekstraktu series iest takowa: Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux

Lithwaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kiioviae, Vołhyniae, Podoliae, Podlashiae, Smolensciae, Severiae, Czernihoviae, nec non haereditarius dux Saxoniae et princeps elector, significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest, universis et singulis, reperiri in actis metricis regni cancelariae nostrae minoris, privilegium advitalitium ex ruthenico idiomate in polonicum versum, cujus tenor sequitur estque talis: Zygmunt Trzeci. Oznaymuem et cetera, iż my, maiuczy sobie zaleconuiu czerez pewnyie pany rady naszymie służbu szlachetnoho Martyna Chroślińskoho, czerez neho protywkó nepriyatelom koronnym na mnohych miściach z detynstwa nam y reczypospołytey oddawanyie, y chotiaczy ieho też ieszcze napotym tym chutniszoho do służb reczypospołytoie y naszych sposobyty, pozwołyły ieśmo łaskawe na ustupenie y podanie iemu od urozoneho Juria Strusa z Komorowa, starosty naszoho Winnickoho y Bracławskoho, urocyszczu Netiahy y Telepinczyn Roh nazwanoho, w starostwi Winnyckom leżaszczoho, iakoż nyneyszym lystom naszym pozwalaiemo y oneho w derżaniu y używaniu toho urocyska zostawuiemo y zachowuiemo, ktoroho on wże za sym lystom naszym z dubrowoiu y stawyszczom Kaletynom y z inszymi wsiakymy prynażeńnościami, to iest rolamy, sianożatiami, boramy, lesamy, rekamy, a z toho, tak iako sia toie wse w sobie maiet, y iako iemu to iest od wyż pomenenoho starosty naszoho naznaczono y w lystie ioho dostateczne opysano, maiet używaty y wse pożytki z neho na sebe braty, aż do żywota swoiego, niczoho nam any skarbowi naszomu z tego wsieho ne buduczy powynen; na wszelakuin odnak posłuhu reczypospołytoie, za roskazaniem pomenenoho starosty naszoho y inszoho, napotym po nym buduczoho, budet powynen zawždy z toho stawyty sia, onyie odprawowaty. Prawa odnak naszymie krolewskie y reczypospoliteie y też kostelu powszedneho Rymskoho wcale tamże zachowuiuczy. Szco, dla leps(z)oi wiry, rukoiu naszoiu podpysawszy, peczat koronnui k temu prytysnuty kazaly iesmo. Pisan w Warszawie, roku tysiacza piatsot dewiatdesiat dewiatoho, mesaca Anhusta dwadciat tretoho dnia, a panowania królestw naszych: Polskoho wtoronadcatoho, a szweckoho szostoho roku. Sigismundus rex. Quod eiusmodi privileium,

prout in actis metricis reperitur, fideliter describi et parti postulanti authenticæ extradi permisimus, in quorum fidem sigillum regni est appensum. Actum Varsaviae post festa nativitatis Christi Domini feria quarta, die scilicet trigesima mensis Decembris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragésimo quarto, regni vero nostri undécimo anno. U tego ekstraktu, per oblatam podanego, przy pieczęci mniejszey koronney (locus sigilli), podpis iaśnie wielmożnego podkancelrzego koronnego w te słowa: Joannes Małachowski, procancellarius regni. Na drugiey zaś stronie pieczęci te są wyrażone słowa: relatio illustrissimi excellentissimi domini Joannis in Małachowice Małachowski, procancellarii regni, Opoczensis, Ostrolecensis capitanei; poniżey zaś pieczęci podpis tak się w sobie ma: Andreas Skwarczyński, sacrae regiae maiestatis secretarius; na końcu zaś tego ekstraktu tak iest napisano: ex actis anni millesimi quingentesimi nonagesimi noni privilegium advitalitium super bona Netiahy et Telepyna Roha Chruslińskim. A tak ten ekstrakt, za podaniem y prozbą wyż wyrażonego offerenta, a za sądowym przyięciem, wszystek, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, ziemskich województwa Bracławskiego iest ingrossowany. Co wszystko, dla pamięci, do xiąg niniejszych, ziemskich województwa Bracławskiego iest zapisano.

Книга вродская, Винницкая, поточная, записовая и декретовая, 1720 — 1747 г. № 4753. Листъ 432 на оборотъ.

~~~~~  
**XXXVIII.**

Актъ равиграниченія имѣній Мовырскаго маршалка, Стефана Лозки, сель: Рожева и Раковичъ, отъ имѣній Кіевскаго хорунжаго, Яна Бутовича, сель: Пукова, Батыева, Монастырища и Милечичъ. 1600 г. Августа 12.

Лета Божего нароженія тисеча шессотного, мѣсяца Августа дванадцатого дня.

При бытности мене, Щасного Харлинскаго, подкоморого воеводства Киевскаго, а при той справе при мне былъ коморникъ мой киевскій, панъ Семень Уруцкій, за прозбою его милости пана Стефана Лозки, маршалка его королевской милости повету Мозырскаго, который, умысливши и волю свою маючи, именныя свои, села у воеводстве Киевскомъ лежащя, и грунты, меновите: Пуковъ, а другое селище Батневъ, третее Манастирище, четвертое Милечичи, пятое Щенсновку, ижъ тые кгрунты его милости пану Яну Бутевичу, хорунжому Киевскому и потомству его милости вечно продати умыслилъ, и постановенныя черезъ листы записы свои зъ онымъ учинилъ и передъ нами поведилъ, же вже его милости пану хорунжому и листъ продажи своею вечистый дати на имени и грунты вышеречоныя мель, а хочечи тымъ певней тые селища и грунты и впрочысча проданыя у пришлое часы, яко себе самого отъ пана хорунжого и отъ потомковъ его милости вечно и оное потомство межъ кгрунтами именными своими: Рожаева и Раковичъ успокоить и уневити, просилъ мене, подкоморого, абымъ по тыхъ границахъ, за его милостью едучи, копы посыпалъ и рубежи у деревню положилъ, зачимъ зъ обу стороны, абы каждый тыхъ кгрунтовъ сами зъ особъ ихъ, миста в тыхъ добрахъ спокойне деръжачи, ихъ уживалъ и один другому, черезъ тые границы перешедши, школъ во вживанию не делалъ; в чомъ я, бачучи речъ слушную а повинность вряду моего подкоморого належачую, тые копы коморнику моему киевскому, пану Семену Уруцкому по тыхъ урочискахъ и знакахъ, отъ его милости пана маршалка показанныхъ, усыпати казалъ, и такъ ся спочатьку тые границы и копы въ себе мають: наперъвей, едучи зъ места его милости пана маршалкова Рожаева до места его милости пана хорунжого Брусилова черезъ речку его милости пана маршалкова Ставискую, межъ речкою другою пана хорунжого Щенсновкою посередине, почавши отъ лозокъ реки Звиждена, два копы великихъ нарожныхъ, а потомъ, противъ того знову, два копы на полю и далей до курганья, егде тежъ копы, ажъ до дорогъ великихъ, которая одна идетъ до Высокого, а другая до Раковщины; черезъ тые дороги по два копы ажъ до дуба великого, который стоитъ при границы Кочурьское;

усихъ сумою концовъ семьдесятъ, усыпано есть, межи которыми по дубу, дубю и березю грани рубежи, черезъ того коморника, при бытности моеи, тые рубежи положены, пускаючи вгрунты по правой руке его милости пану Лозце, маршалку, до имени его милости Рожева, Высокого и Раковщины зо всеми дубравами, лесы, сеножатми, ставы и потоки, речки и болоты, на ставы сыпанна годными, ажъ до границы Забелонкое монастыря Печерского, зоставуючи тую границу с Ъотуромъ и Забелочемъ ведле старого уживання, вцале такъ; иже его милости пану Бутовичу, хорунжому, пускаючи по левой стороне тые вгрунты отъ его милости пана маршалка проданы ку именню его милости Врусилову, которые преречонны, зо всеми также пожитки, дубровани, лесами, сеножатми, потоки, речки и болоты, на ставы сыпанна годными, которыхъ то грунтовъ яко до Пукова, Батыева, Милечичъ, Манастирища и Щенскови по тыхъ урочискахъ и границахъ з obu сторонъ ихъ милости панъ маршалокъ и панъ хорунжій мають вечно уживаты; и просили мене з obu сторонъ ихъ милости: панъ маршалокъ и панъ хорунжій, абыхъ тую справу и границу, черезъ мене и коморника учиненую, до кныхъ справъ моихъ судовыхъ подкоморскихъ записати казалъ. Которая справа есть записана и выписъ згодно на обѣдвѣ стороне, слово у слово ихъ милости з книгъ моихъ подкоморскихъ подъ моею печатю и з подписомъ руки моею и коморника моего киевского есть выданъ.

*Дѣла подкоморскаго суда Кіевскаго воеводства, годъ 1584—1644, № 1; листъ 96.*

~~~~~  
XXXIX.

Сознаніе возныхъ о томъ, что они повѣрили межевые знаки, опредѣляющіе границы имѣній князя Януша Острожскаго: Пятигоръ, Теріева, Чернявки, Вышина и Джозова, отъ имѣній князей Юрія и Криштофа Збаражскихъ: Погребыщъ, Животова и Прилуки. 1608 г. Ноября 18.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Augusti dwudziestego siódmego dnia.

Przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskimi wojewódzswa Braclawskiego comparens personaliter urodzony Jan Chorostecki, dworzannin wielmożnego sędziego ziemskiego braclawskiego, ten extract z ziemstwa Lubelskiego, z upisaniem w nim granic między dobrami iasnie oświeconego xięcia iego mości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, a dobrami iasnie oświeconych xiążąt Zbarażskich, ratione introcontentorum ad acta terrestria Braclaviensa per oblatam podał de tenore sequenti: Wypis z xiąg głównych trybunalskich spraw województwa Wołyńskiego, roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Julii szesnastego dnia. Przed sądem ninieyszym, głównym, trybunału koronnego Lubelskiego comparens personaliter wielmożny Jacek Kotasewicz, regent sądów marszałkowskich wielkiego xięstwa Litewskiego, iak prętko in archivo iasnie oświeconego xięcia Sanguszka, marszałka wielkiego xięstwa Litewskiego, ten extract stary z xiąg grodzkich Winnickich województwa Braclawskiego, ruskim pismem autentice wydany, z opisaniem w nim wizyi kopców między dobrami iasnie oświeconego xięcia Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego z iedney, a dobrami iasnie oświeconych xiążąt Zbarażskich z drugiey strony, przez wielmożnego Humieckiego, stolnika Podolskiego, superarbitra na ten czas będącego, posypanych, wynaleźć mógł, tak zaraz, praе via manifestatione in eo facta ob non existentiam xiąg grodzkich Winnickich województwa Braclawskiego, per hostilitatem zagubionych, teraz ad acta praesentia, terrestria palatinatus Volhyniensis per oblatam podał, któren sąd główny trybunalski przed sobą czytać rozkazał, y tak się w sobie, z ruskiego pisma przetłumaczony na polskie ma: Wypis z xiąg grodzkich województwa Braclawskiego Winnickich, lata Bożego narodzenia tysiąc sześćset osmego, miesiąca Novembra ósmnastego dnia. Na urządzie iego królewskiej mości grodzkim Winnickim, przede mną, Jwanem Bohuszem Deszkowskim, podstarościm grodzkim Winnickim, postanowiwszy się oczywisto wożnych dwóch województwa Braclawskiego, szlachetni: Stanisław Dąbrowski, a Daszko Serhyiowski, ku zapisaniu do xiąg grodzkich Winnickich temi słowy zeznali: iż, będąc nas obydwóch wożnych wzięci

we sprawie wspólnej wielmożnego jego mości xiążenia Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, Włodzimirskiego, Kaniowskiego, Białocerkiewskiego starosty z jednej, a iasnie wielmożnych ich mościów: Jurya Pińskiego y Sokalskiego, Krzysztofa Krzemienieckiego. starostów xiążąt Zbarazkich z drugiej strony, to iest na policzenie przez nas woźnych granic y kopców posypanych, przez szrodek jego mości pana Wojciecha Humieckiego, stolnika Kamienieckiego Podolskiego, iako superarbitra, y panów przyjaciół spólnych: jego mości pana Jana Przylepskiego, podstarościego Włodzimirskiego, jego mości pana Jana Suchodolskiego z ręki xiążenia jego mości pana Krakowskiego, a jego mości pana Jana Nowosieleckiego y pana Jwana Szeszkę z ręki xiążąt ich mościów Zbarazkich, wieczyste granic postanowienie y gruntów rozgraniczenie stało między majątnościami ichmościów, to iest xiążenia jego mości pana Krakowskiego: Piatyhory z Tetyowem, Czerniawką, Pliskowem, Wysynem, Dzożowem, a xiążąt ich mościów Zbarazkich: Pohrebyczczami, Żywotowem, Przyłuką y inszemi przyległemi, a to według kompromissu między ich mościami, w Lublinie spisane y stwierdzonego, na których to granicach, uroczyszczach y kopców posypanych my, woźni, będąc na różnych mieyscach, wszystkie kopcy posypane po dostatku każdego z osobna przeliczyli, a mianowicie: poczoższy od pięty albo narożnika od ściany Juszkowskich, na wierzch doliny, od lasu Otarówca idąc, usypano iest kopców trzy, u drogi starodawnej Bracławskiej, do Kijowa do Buków mimo Babie Łozy idącey, nad tą doliną ieden gruntu Tetyowskiego, drugi gróntu Żywotowskiego, a trzeci od gróntów Juszkowskich; z tegoż mieysca idąc tąż doliną ku wirzchowi do Łozy, od tej Łozy garbem dąbrowy ku wierzchowi Hołowska, mimo lasky Siwkowskie, zostawując gronty Tetyowskie po prawey stronie, a Żywotowskie po lewey. a przeszedszy wpoprzek wierzch Hołowska, usypane są na obydwóch brzegach Hołowska kopce tam; ztąd przez dąbrowę idąc, a zostawując gronty Tetyowskie po prawey, a Żywotowskie po lewey ręce, czynione są znaky y sypane kopce dąbrową, aż do doliny, która wyszła z lasu Hoszczyńskiego; zostawując ten las wszystek po prawey stronie do

grontu Tetyiowskiego, potym od tej doliny lasu dalej prowadzone dukty y kopce sypane dąbrową, aż ku wierchowi głębokiej doliny na polu Skomoroszowskim, niedaleko od wielkiej mogiły, a od wierchu tej doliny przez pole prostuiąc aż do skały nad plesem Skomoroszowskim, od tego plesa y skały Rošką na doł aż do ustia Zwiniaczy w Roškę, potem środkiem tej Zwiniaczy ku górze, aż ku wierchu do drogi Tetyiowskiej, gdzie ściana dziedziców Dzunkowskich przysła, zostawuiąc po prawey stronie gronty Tetyiowskie, a po lewey Żywotowskie; poty iest usypano kopców trzydzieści y trzy. J tak ten zaiazd y granica pierwsza skończona iest y kopcy trzy narożne usypane są: ieden Żywotowski, drugi Tetyiowski, a trzeci Dzunkowski. Potym na drugiej stronie Żywotowa od grontów Czerniawskiego y Pliskowskiego, wziowszy od rzeki Rošky, powyżey ustia Żywotówki w Roškę, Suchą doliną aż po laski Łyczkowe, zostawuiąc gronty Żywotowskie y ten las po prawey stronie, a Czerniawskie po lewey, aż do wirchów Olszanky, a przez wirch Olszanky wpoprzek przeszedszy dąbrową do drugiej Rudy, także wirch Olszanky nazwaney, posypane kopcy y znaki poczynione od tego mieysca przez drożkę, która idzie od Szemienki poprzek do drogi w koniec długiego pola do sciany także Dzunkowskiej, którą także dziedzice Dzunkowscy, ściany swoiey pilnując, przyznali; poty iest usypano kopców dwadzieścia y trzy. J tak ten drugi zaiazd graniczny skończony iest y kopce trzy usypane: ieden Żywotowski, drugi Czerniawski, trzeci od ściany Dzunkowskiej. Potym, na trzecim mieyscu, wziowszy od ściany tychże dziedziców Dzunkowskich, usypano iest kopców trzy: ieden od grontów Andrzeiowskich albo Aysyńskich, drugi od grontów Pohrebyskich a siola Dołżka, a trzeci od grontów Dzunkowskich nad drogą, która z Przyłuky do Żywotowa idzie, na wierchu doliny Olszanky, która w rzekę Roś wpada, prowadzone są granice tąż drogą aż do Rudy, która z lasu Hubina wypada, zostawuiąc po prawey stronie gront y las Dołżek do Pohrebiszcz, a po lewey gronty y las Hubin do Aysyna. a przeszedszy tę Rudę Hubińską, drugą Rudę ku górze, Płoską nazwaną, albo wierch Hubiński, z doliny wychodząc między dwie.....

prowadzone są granice y kopce sypane aż do Woszczyniec lasków; wszystkie trzy laski y grónty po lewey stronie do Aysyna, a po prawey do Pohrebiszcz y Przyłuka, zostawując do Woszczyniec lasku przez Dąbrowę do wierzchu doliny, wierzch Łobie nazwany na drogę, która idzie z Tetyiowa do Przyłuki; ido(c) tą drogą powierch Płosky albo Łopuszny, potym puściwszy drogę w prawo ku Przyłukowi drożgą w lewo do Pererosły, od Pererosły też drogą między pola do drogi starey Przonskiej, a tą drogą Przonską na róg dąbrowy Jaszmania grunty y dąbrowę Jaszmarka, Dzoryna y Aysynu po lewey stronie, a po prawey ku Pohrebiszczom y Przyłuku zostawując, miiając Jaszmań, tą drogą Pszońską aż do kopca w pół pola przy tey drodze usypanego, a od tego kopca przez pole do wierzchu Dzusawy wielkiej, gdzie po obu stron brzegów kopce posypano, a od tey Dzusawy wielkiej, poprzek gościńca, który idzie z Przyłuka do Aysyna, a od gościńca powierchu Żurawek małych, gdzie także po brzegach kopce posypane są, mimo berezki aż do łoży; pety iest usypano kopców siedmdziesiąt y trzy, nad którą łożą na mogile dwa kopce ostatnie podług przyznania Mostowskiego, bywszego dziedzica usypane są, y dukt wszystek graniczny skończony iest. Które to granice y kopce tak przez zgodę przyjaciół spółnych, iako y przez decyzją, iego mości superarbitra między temi dobry ich mościów obóch stron poczynione y posypane, dekretem tegoż iego mości superarbitra y przyjaciół zgodnie dekretem y uznaniem ich mościów skazane y przysądzone y temi kopcami oznaczone y zasypane, my, woźni, według roskazania iego mości pana superarbitra y przyjaciół ich mościów obóch stron, do xiąg donosiemy y podaiemy. Które ich podanie na piśmie y oczywiste przyznanie ja, urząd, do wiadomości swoiey przyiowszy, do xiąg grodzkich zapisać kazał, z których y ten wypis pod pieczęcią moią iest wydany. Pisan w Winnicy. (locus sigilli). U tego ekstraktu, per oblatam podanego, przy zwykley grodu tamecznego pieczęci, z ruskiego pisma temi iest wytłómaczono słowy: korygował Kopczyński. Co wszystko dla pamięci do xiąg głównych trybunału województwa Wołyńskiego iest zapisano, z których xiąg y ten wypis pod pieczęcią

ziemską, województwa Wołyńskiego iest wydany. Pisany w Lublinie. U tego ekstraktu, per oblatam podanego, korrekta y lekta przy pieczęci w te słowa: correxī Wasilewsky, legi cum actis Wirski et vidi maculas (locus sigilli). Którén to ekstrakt, per oblatam podany, de verbo ad verbum, tak iak się w sobie ma, dla pamięci do xiąg ninieyszich ziemskich województwa Braclawskiego iest ingrossowany.

Книга городская, Винницкая, поточная, записовая и декретовая, 1720—1747 г. № 4753, листъ 823.

XL.

Актъ разграниченія имѣнія князя Януша Острожскаго—волости Вильской, отъ имѣній Стефана Немирича—волости Чернеховской. 1610. Мая 7.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego trzeciego, miesiąca Julii dziewiątego dnia:

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Owruckim, przedemną, Stepanem Synhaiewskim, namiesnikiem protunc grodzkim Owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkieni, Owruckiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Kazimirz Dedowicz Trypolski, te kopce granic między miastem Wilskim cum attinentiis iasnie oswieconego xiążęcia iego mości Janusza Ostrogskiego, kasztellana Krakowskiego, z iedney— a dobrami miasteczkiem Czerniachowem cum attinentiis wielmożnego iego mości pana Stepana Niemirycza, przez komissarzów postanowionych, ratione introcontentorum ad acta praesentia, castrensia, Owrucensia per oblatam podał, którey kopii granic iest tenor takowy: Ja, Hauryło Hoski, chorąży Kiiowski, oznaymuję tym moim listem, komu o tym wiedzieć będzie należało, iż ia, za użyciem iego mości pana Stepana Niemirycza, ziechawszy dnia dzisieyszego, siódmego miesiąca Maja, roku tysiąc sześćset dziesiątego, dla uspokojenia y zniesienia różnic gruntowych, ukazania a do naznaczenia

granic między majątnościami iasnie oświeconego pana iego mości xiążęcia Janusza Ostrońskiego, kasztellana Krakowskiego, starosty Włodzimirskiego etc. mianowicie: miastem Wilskiem y wsiami do niego należącemi, mianowicie: Jwanowiczami, Gruszkami, Nowopolem y Zorokowem z iedney, a majątnościami iego mości pana Stepana Niemirycza, miasteczkiem Czerniechowem y wsiami, do niego przynależącemi, mianowicie: Stawowem, Sylenczyzną, Mokrzenszczyzną, Horbaszą y Trokowiczami z drugiey strony, sposobem a środkiem przez samego xięcia iego mości podanym, na co ich moście z obuch stron z sobą oczywisto zgodzili, to iest, iezeli by się to inakszym sposobem uspokoić w granicach nie mogło, tedy iego mość pan Niemirycz miał sobie wybrać z tych wyżmianowanych xięcia iego mości majątności, których rozumiejąc, poddanych wiadomych sześciu, którzy mieli na tym przysiądz, że po te mieysca y uroczyska, po których pod sumieniem mieli zaiechać y wywieść, iest grunt własny xięcia iego mości ku wyżmianowanym majątnościom należący, na czym iego mość pan Niemirycz przestać miał. Na który czas wyżmianowany iego mość pan Sokołowski z strony xiążęcia iego mości, według postanowienia z iego mością, stawiał się. Wtenczas pan Niemirycz poddanych sześciu z strony xiążęcia iego mości z majątności iego mości: Gruszek: Wyszytu y Andrzeia Bysiewicza ze wsi Jwanowicz: Siwonosa y Hrenia; z Wilska: Płyśka Atamana; z Nowego Pola: Krola, których gdy iego mość pan Sokołowski współ ze mną, naprzod uczyniwszy dostateczny opis między wsiami y poddanemi, z obuch stron tam zebranemi, wysłuchawszy świadectw ich, przełożywszy naprzod im boiaźń boską, a potym słuszność y sprawiedliwość świętą, upominając ich, żeby sprawiedliwie bez przysięgi tę granicę prowadzili; które zgodziwszy się tak z innymi poddanemi xięcia iego mości, iako y z pana Niemiryczowemi, tę granicę poddani xięcia iego mości prowadzili y znakami y uroczyskami, niżej mianowicie zapisanemi, ukazywali y prowadzili, a my za niemi, według prowadzenia ich, kopcy sypać y w drzewie w dębach znaki czynić kazaliśmy. A to iest mianowicie: poczowszy od rzeczki Trościanki, idąc od pułnoey ku południowi, wyszedszy z błota od tey

rzeczki, pierwszy kopiec na sianożęci, koło olszyny rogu, a to jest w które znaki trzy rubieże wyrąbano nisko jest usypany. Drugi kopiec prosto przeciw pierwszego na teyże sianożęci, pod olszyną, też około rossochatey drugiej olszyny, w której trzy wręby, jest usypany. Trzeci kopiec, przeszedzszy przez ługowiny prosto, około troistej olszyny, w której po trzy wręby z dwóch stron wcięto, jest usypany. Czwarty kopiec na sianożęci pod struhą, między łożami, około olszyny, w której także po trzy znaki z obydwóch stron wyrąbane, jest usypany, od tego kopca idąc prosto tąż struhą, przez łożę, wyszedłszy z łoży. Piąty kopiec przeciwko drugiej łoży, pośród teyże struhi, u drogi, która idzie z olszyny do Nowego Pola. Szósty kopiec wyszedzszy z teyże struhi, (na) prawo na sianożęci, za wierzbowym krzaczkiem. Siódmy kopiec około dębu, w którym po trzy wręby z dwóch stron nisko (u) korzenia. Ośmy kopiec koło dąbka młodego, w którym trzy wręby z obuch stron nisko u korzenia. Dziewiąty kopiec koło pnia dębowego, na grzędzie, nad sianożęcią. Dziesiąty kopiec przeszedzszy błotko na sianożęci około dębiny młodej. Jedenasty kopiec nad struhą około olszyny. Dwunasty kopiec minowszsy laszek Swidowy nad ługiem koło wielkiego dęba, w którego korzeniu trzy wręby, na wierzchu krzyż uczyniony. Trzynasty kopiec koło drugi(ego) wielkiego dęba, w którym po trzy wręby z obydwóch stron u dęba w korzeniu. Czternasty kopiec koło trzeciego dęba nad drogą, która idzie z Nowego Pola na Silenszczyznę, w którym dębie po iednym wrębie z obydwóch stron wysoko. Piętnasty kopiec koło czwartego wielkiego dęba, od lasku, w którym trzy wręby y krzyż. Szesnasty kopiec na sianożęci nad błotem między łożami. Siedmnasty kopiec na sianożęci po drugiej stronie tego błota. Ośmnasty kopiec około dęba wielkiego po trzy wręby z obydwóch stron y krzyż. Dziewiętnasty kopiec nie dochodząc lasku Osowego, około dęba wielkiego, w którym trzy wręby y krzyż. Dwudziesty kopiec pod Osowym laskiem koło dęba wielkiego, w którym po trzy wręby na obydwóch bokach, od tego kopca prosto przez ten laszek. Dwudziesty pierwszy kopiec przeszedzszy ten laszek około dęba, w którym krzyż od lasku, a od Jwanowskiej drogi widły y po

trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty wtóry kopiec koło dęba wielkiego, w którym po trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty trzeci kopiec koło dęba, nie dochodząc drogi Jwanowskiej, w którym dębie po cztery wręby z obydwóch stron y krzyż od Jwankowskiej drogi. Dwudziesty czwarty kopiec koło dąbka małego, w którym po trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty piąty kopiec niedaleko drogi Jwankowskiej, około dęba, w którym trzy wręby, od tego kopca prosto do gościńca, który idzie z Jwanowicz do Czerniechowa, do uroczyszcza Kurhanów, nad tym gościńcem leżących; tam z obuch stron gościńca znaki w dębach poczynione są, z lewej strony gościńca, idąc z Jwanowi(cz) ku Czerniechowu, we dwóch dębach pospołu wedle drogi stojących, po dwa krzyże y po trzy wręby z lewej strony; w iednym dębie na kurhanie wedle drogi miasto kopca stojącym, po trzy wręby z obydwóch stron nisko y krzyż nad niemi wyżej; od drogi przeszedzszy przez gościniec puściwszy się w lewo, w drugim dębie, na drugim kurhanie stojącym, uczyniono po trzy wręby z obuch stron. Dwudziesty szósty kopiec za gościńcem y za kurhany, koło dębu, w którym trzy wręby z obuch stron y krzyż od kurhanów. Dwudziesty siódmy kopiec nie dochodząc lasku, koło dęba kurhańskiego, w którym po trzy wręby z obuch stron, od tego kopca prosto przez lasek kurhański, pośród którego znak, w dębie po trzy wręby z obuch stron. Dwudziesty osmy kopiec koło dęba, w którym po trzy wręby z obuch stron w lasku. Dwudziesty dziewiąty kopiec wyszedzszy z lasku ku roli, tam koło dęba, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty kopiec na uroczysku Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty pierwszy kopiec na tychże Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty drugi kopiec na tychże Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty trzeci kopiec na tymże uroczyszczu, na grzędzie, koło dębu, w którym trzy wręby y krzyż. Trzydziesty czwarty kopiec na tychże Rokitach, u błota, koło dębu, w którym dwa krzyże z iednego boku y trzy wręby. Trzydziesty piąty kopiec na tymże uroczysku koło dębu, w którym po trzy karby

z obuch stron y widła od kurhanów. Trzydziesty szósty kopiec na tymże uroczysku, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty siódmy kopiec na tymże uroczysku, nad błotem, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron y krzyż ieden. Trzydziesty osmy kopiec w koniec wielkich rokit na Werchołozie, koło dębu, w którym po trzy wręby y widła. Trzydziesty dziewiąty kopiec naprzeciwko Kurn-lasku, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Czterdziesty kopiec przeciwko tegoż lasku Kurnskiego nad błotem. Czterdziesty pierwszy kopiec na starym gościńcu od Wilska do Czerniechowa idącym, y w dębach wedle drogi stojących po trzy karby z obuch stron. Czterdziesty drugi kopiec minowszy łożę, między gościńcami wkoło iwy. Czterdziesty trzeci kopiec między gościńcami, wkoło dębu, w którym trzy wręby. Czterdziesty czwarty kopiec u nowego gościńca, koło dwóch brzóz. Czterdziesty piąty kopiec wkoło dębu, w koniec długiego błota. Czterdziesty szósty kopiec koło dębu, nad długim błotem. Czterdziesty siódmy kopiec nad tymże długim błotem, koło dąbku. Czterdziesty ósmy kopiec na Repołuskach. Czterdziesty dziewiąty kopiec minowszy Repołuski laszek. Piędziesiąty kopiec w dąbrowie, koło dębu. Piędziesiąty pierwszy kopiec u krągłego błota, u ośnika, koło pnia dębowego. Piędziesiąty wtóry kopiec po środku tego błota, koło olszyny. Piędziesiąty trzeci kopiec też koło olszyny; a przyszedszy ku Żorakowskim gruntom, wysypane są dwa kopce. Piędziesiąty szósty kopiec potym usypano. Piędziesiąty siódmy kopiec przyjeżdżając ku Oparam, nad błotem, u łoży, koło dębu. Piędziesiąty osmy kopiec minowszy łożę. Piędziesiąty dziewiąty kopiec przeciwko dębowego lasku. Sześćdziesiąty kopiec u kalinowego kusta. Sześćdziesiąty pierwszy kopiec na Żurakowskiej drodze, za Oparami, u łoży, koło brzozy. Sześćdziesiąty wtóry kopiec za Oparami. Sześćdziesiąty trzeci kopiec minowszy Opary, y w dębie trzy wręby, wedle niego stojącym, uczynił. Sześćdziesiąty czwarty kopiec przychodząc do uroczyszcza Chmielowa. Sześćdziesiąty piąty kopiec na początku tego uroczyszcza Chmielowa, między dwoma sosnami. Sześćdziesiąty szósty kopiec na tym uroczyszczu Chmielowie. Sześćdziesiąty siódmy kopiec na tymże Chmie-

lowie pod łożą, przez lasek Chmielewski. Sześćdziesiąty ósmy kopiec minowszy lasek Chmielowski. Sześćdziesiąty dziewiąty kopiec shodząc z Chmielowa ku sianożęci. Siedmdziesiąty kopiec, na sianożęci wedle drogi Trokowskiej. Siedmdziesiąty pierwszy na teyże sianożęci, przeciwko łoży. Siedmdziesiąty wtóry kopiec na teyże sianożęci, koło iwiny. Siedmdziesiąty trzeci kopiec na teyże sianożęci, koło drugiey iwiny. Siedmdziesiąty czwarty kopiec na teyże sianożęci, koło trzeciey iwiny. Siedmdziesiąty piąty kopiec na teyże sianożęci, nad błotem. Siedmdziesiąty szósty kopiec nad rzeczką Kijanką na teyże sianożęci. Siedmdziesiąty siódmy kopiec na drugiey stronie teyże rzeczki Kiyanki, koło olchy. Siedmdziesiąty ósmy kopiec na teyże sianożęci nad rzeczką Kiyanką. Siedmdziesiąty dziewiąty kopiec nad tąż rzeczką Kiyanką, na teyże sianożęci. Ośmdziesiąty kopiec wedle samey drogi, która idzie z Niekraszów do Żorochowa, pod dąbrową. Ośmdziesiąty pierwszy kopiec po drugiey stronie teyże drogi, koło dębu. Ośmdziesiąty wtóry kopiec wedle łoży, nad błotem, koło dąbku. Ośmdziesiąty trzeci kopiec przeszedszy niemały przeciąg przez dąbrowę, gdzie prostym trybem znaki w dębach czyniono, nad rzeczką Pisz(cz)uwką, wedle łoży. Ośmdziesiąty czwarty kopiec pod berestkiem drzewem, który stoi na gościńcu, z Żytomirza do Czernichowa idącym. Od tego brzostku idąc ku Żytomirzu gościńcem prosto w rzeczkę Piszczówkę, do samego mostku, u którego mostku nad samą rzeczką Piszczówką, są dwa kopce usypane: ieden po prawey stronie tego mostku y drogi, z strony gruntu xięcia iego mości, a drugi po lewey stronie gruntu pana Niemiryczowego. J tuśmy u tey rzeczki Piszczuwki stanęli. Między którymi kopcami gdzie są rzadkie, znaki w dębach poczynione są, które wszystkie wyszmianowane uroczyszczą, według zawiedzenia poddanych xięcia iego mości, kopce y znaki wyszmianowane po nich poczynione, poczowszy od rzeczki Trostianki, idąc od pułnocy ku południowi, aż do tey rzeczki Piszczówki, dzieli grunt: po prawey stronie do majątności xięcia iego mości, miasta Wilska y siół do niego należących, a po lewey do majątności pana Niemirowiczowych, miasteczka Czernichowa y siół do niego należących. Co wszystko po-

rządnie, iako się w sobie mają, spisawszy, do xięcia iego mości dla skutecznego skończenia y stwierdzenia tych granic odłożyliśmy y natenczas dla lepszey wiary y wiadomości daliśmy między siebie na obie strony z iego mością panem Sokołowskim listy spisania y oznaczenia tych granic z podpisami rąk naszych własnych, zgodnie spisane. Pisan w Czernichowie, dnia siódmego miesiąca Maia, roku tysiąc sześćset dziesiątego. U tey kopiy podpis ręki temy słowy: Hawryło Hoski, chorąży Kiiowski, ręką swą. Ktoraż to kopia, za podaniem y prosbą wyszmianowaney podawaiącey osoby, a za moim, urzędowym przyięciem, do xiąg niniejszych grodzkich Owruckich iest ingrossowana.

Книга городская, Оверуцкая записовая и поточная, годъ 1733 — 1734, № 3233, листъ 174.

~~~~~  
**XLI.**

АКТЪ разграниченія повѣтовъ: Каменецкаго и Летичевскаго, составленный комиссарами, назначенными сеймомъ. 1612. Мая 3.

Feria quarta, post festum Assumptionis caelum beatissimae virginis Mariae proxima, anno Domini millesimo septingentesimo decimo.

Ad officium et acta presentia, castrensia, capitanealia, Laticoviensia personaliter veniens generosus Casimirus Rosobocki, obtulit officio presenti et ad acticandum porrexit dislimitationem inter districtus: Camenecensem ab una, et Laticoviensem parte ab altera, per magnificos commissarios reipublicae expeditam, manibus eorundem subscriptam, cujus dislimitationis, ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae authentice depromptae, tenor sequitur talis: Actum in castro Camenecensi Podoliae, sabbatho in crastino festi exaltationis sanctae crucis, anno Domini millesimo septingentesimo tertio. Ad officium et acta presentia, capitanealia, Camenecensia Po-

doliae, personaliter veniens generosus Georgius Jeżowski, obtulit et ad acticandum officio presenti infrascriptam dislimitationem porrexit, quam officium praesens ad acta sua suscepit, de tenore sequenti: Actum in castro Camenecensi Podoliae, feria tertia post festum natiuitatis Beatae Mariae Virginis proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo tredecimo. Ad officium et acta presentia, castrensia, capitanealia, Camenecensia Podoliae personaliter venientes generosi: Valentinus Brzostowski, tribunus Trembovliensis, et Laurentius Karsnicki: inhaerendo constitutioni regni, in conventu generali regni Varsaviensi, anno proxime praeterito laudata, obtulerunt officio eidem et ad acticandum litteras comissionis atque dislimitationis districtuum: Camenecensis ab una et Laticoviensis parte ab altera, manu generosorum: Valentini Brzostowski, tribuni Trembovliensis, Joannis Sierakowski, cześnika Podoliae, Laurentii Karsnicki subscriptam, quas libere ab eis officium presens suscepit et actis officii sui inferre curavit, quarum litterarum tenor sequitur talis: w Zinkowie, ad diem tertiam Maii, to jest we czwartek po przewodnej niedzieli, w roku tysiąc sześćset dwunastym, zjachawszy się ichmość panowie: jegomość pan Jan Sierakowski, cześnik Podolski, jegomość pan Walenty Brzostowski, wojski Trembowelski, jegomość pan Wawrzyniec Karsnicki, a to czyniąc dosyć konstytutiej sejmu przeszłego Warszawskiego i czasowi naznaczonemu do rozgraniczenia powiatów Kamienieckiego od Latyczowskiego, ten akt przedsięwzięli: naprzód, uważając circumstancye i położenie miejsc i bliskość, gdzie do którego powiatu podobniejszą, upatrzyli i decydowali zkąd się ma granica wziąć, to jest od Hładow, wsi jegomości pana Sieniawskiego, podczaszego koronnego, do Międzyborza należącej, które Hładowki i insze wsi Międzyborskie, tak zaś włość Czarnoostrowska, idąc z sobą protensive z Wołyńską granicą, mają zostawać w powiecie Latyczowskim, aż do miejsca między wsi Kudorczyńce i Strzelczyńce, a ztamtąd prostuiąc, zostawuje po prawej ręce Fulsztyn i wsi do niego należące, a dalej idąc między Kadyjowkie, Jarmolińce i Sadkowce w prawą stronę, które do powiatu Kamienieckiego należeć będą, a Zielenice i wsi do Szarawki należące



w lewej stronie, aż do rzeki Uszycy—do powiatu Latyczowskiego należeć ma, i ta rzeka Uszyca ma być granicą, aż pominąwszy wieś Prosiątków; a ztamtąd prosto ku rzece Kalusowi, która wpada w Dniestr; i cokolwiek po prawej stronie rzeki tych miejsc opisanych, albo ku południowi,—to będzie należało do powiatu Kamienieckiego, a co ku lewej stronie albo na wschód słońca—to do powiatu Latyczowskiego Jan Sierakowski, cześnik Podolski, Walenty Brzostowski, wojski Trembowelski, Wawrzyniec Karsnicki. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae extractus; correxit Sulatycki; locus sigilli, Hieronimus Konarzewski, vicecapitaneus Camenecensis et iudex causarum officii. Post ingrossationem originale eidem offerenti est restitutum, de quo extradito sibiue restituto officium praesens quietavit. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae extraditum, correxit Kozłowski, legit Łabunowski, locus sigilli. Post ingrossationem vero ejusdem extracti, originale circa acta praesentia remansit.

*Книга городская, Летичевская, записовая и поточная, № 5249, годъ 1710; листъ 45. Также книга городская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, № 3957, годъ 1703; листъ 340.*

---

## XLII.

Рѣшеніе третейскаго суда по дѣлу о взаимныхъ обидахъ между княземъ Янушемъ Острожскимъ и Фридрихомъ Тышкевичемъ. Въ рѣшеніе это внесенъ актъ разграниченія имѣній князя Острожскаго: Пикова, Глинска и Янушполя, отъ имѣній Тышкевича: Бердичева и Махновки. 1614 г. Мая 14.

Року тысяча семьсотъ двадцать першого, месеца Новембра четвертого дня.

На ураде кгородъскомъ, въ замку его королевѣської милости Овѣруцькомъ, передомъною, Шихономъ Велевѣськимъ-Левѣковѣскимъ, войськимъ жытомерскимъ, намесъникомъ кгородъськимъ староства Овѣруцького и книгамы нынѣшнымъ, кгородъськимъ, овѣруцькимъ *comparens personaliter* urodzony jego mość pan Stefan Moczulski, skarbnik Czernihowski, regent grodzki owrucki, *prae via manifestatione* w tym że dla śmierci xiążęcia jego mości Galiczyna, gubernatora Kijowskiego, *protunc*, niżej inserowanego dokumentu z xiąg Kijowskich *authentice* wyiąć nie mógł, tedy, dla wpisania do xiąg niniejszych kopia, *de verbo ad verbum* zkonfrontowaną, rozgraniczenia Machnowskiego y Berdyczowskiego wypisawszy, *per oblatam* podał, *tenoris sequentis*: Wypis z xiąg ziemskich Kijowskich, roku tysiąc sześćset siedmnastego, miesiąca Januarii dziewiątego dnia. Na rokach sądowych ziemskich Kijowskich, nazajutrz Trzech Krolow święta rzymskiego w roku niniejszym, zwyżpisanym przypadłych y sądownie odprawować zaczętych, przed nami: Janem Alexandr(owicz)em, sędzią, a Piotrem Zlotopolskim, podsędkiem, urzędnikami sądowymi ziemskimi Kijowskiemi, postanowiwszy się u sądu oczewisto urodzony pan Ławryn Starucha, opowiadał y do aktykowania w xiągi ziemskie kijowskie *per oblatam* podał wypis z xiąg grodzkich wojewodstwa Braclawskiego winnickich, z wpisaniem w nim listu zapisu rozgraniczenia gruntów pewnych: z iedney strony Machnowskich y Berdyczowskich jego mości pana Frydrycha Tyszkiewicza z Łohoyska wojewodzica Beresteckiego, a z drugiej strony jaśnie wielmożnego xiążęcia jego mości Janusza Ostrogskiego, kasztellana krakowskiego, gruntu Pikowskiego, Hlińskiego y Januszpolskiego, między ich mościami danego, o czym szyrzey po dostatku ten wypis grodzki winnicki, z upisaniem w nim tego listu granicznego, wszystkie rzecz w sobie obmawia; y ten wypis przed nami u sądu przereczony pan Ławryn Starucha położywszy, prosił, aby był czytany y do xiąg ziemskich kijowskich wpisany, któryśmy, oglądawszy y podostatku wyczytawszy, do wiadomości swoiey urzędowej onego przyimuiąc, kazaliśmy go do xiąg spaw ziemskich wpisać y te jego są słowa: wypis z xiąg grodzkich wojewodztwa Braclawskiego winnickich. Lata Bo-

żego narodzenia tysiąc sześćset czternastego, miesiąca Julii dwudziestego szóstego dnia. Na urządzie jego krolewskiej mości grodzkim winnickim, przed nami: Janem Bohuszem Deszkowskim, podstarościm, a Michayłem Łaskiem, sędzią, urzędnikami sądowemi grodzkiemi winnickiemi, postanowiwszy się oczewisto jego mość pan Frydrych Tyszkiewicz z Łohoyska, woiewodzie Berestecki, sam ustnie ku zapisaniu do xiąg grodzkich winnickich według listu strony rozgraniczenia gruntów pewnych: z iedney strony Machnowskich y Berdyczewskich, a z drugiey strony iaśnie wielmożnego jego mości xiążęcia Janusza Ostrogskiego, kasztellana krakowskiego, gruntu Pikowskiego, Hlińskiego y Januszpolskiego, między ich mościami danego, zeznał, który list przed nami, o tym szyrzey pisany, położywszy y jego ustnym zeznaniem swoim ztwierdziwszy, y na wszystkie kondycye, w nim napisane, pozwoiliwszy, prosił, aby ten list był czytany y do xiąg wpisan, który był czytany y w te słowa iest napisan. Przez pośrządek pannaów przyjaciółów, niżeymianowanych y superarbitra iego mości pana Hawryła Goskiego, chorążego kijowskiego, z obudwuch stron na to wysadzonych, między iaśnie oświeconym xiążęciem jego mością Januszem Ostrogskim, kasztellanem krakowskim, włodziemskim, białocerkiewskim, kaniewskim, czerkaskim, bohustawskim, perejasławskim starostą, z iedney, a wielmożnym jego mością panem Frydrychem Tyskiewiczem z Łohoyska, woiewodzie beresteckim, z drugiey strony, stało się pewne postanowienie y decyzya w ten sposób: Jż ich moście strony wyszmianowane, mając prawne zaciągi o gruntu y krzywdy niżeymianowane, a naprzod jego mość pan Tyszkiewicz instytuował był sprawę criminaliter xiążęcia jego mości pana krakowskiego o najazd na grunt y grodek, nazwany siedliszcze Jurjowki, naprzod w grodzie kijowskim protestacye poczyniwszy, a potym y do szkutenii mu przyszło, tak przeciwko xiążęciu jego mości, iako y naprzeciwko sługom xiążęcia jego mości, czyniąc ich pomocnikami, a za tym y o same główne sprawe appellacye się wytoczyli na trybunał. Także drugą protestacyę kryminalną o najazd na Machnowke, o pożohi, zabicie, y zranienie. Jest e konwerso także y od

sług xiążęcia jego mości, tymże sposobem skrutenie się wyprawowali w grodzie winnickim względem niewinności swoich; ktore to sprawy per varias instantias na trybunał były limitowane. Także znowu tenże jego mość pan Tyszkiewicz instytuował też sprawy tak o gwałtowne wybicie z gruntow, do Machnowki należących, iako y o posadzenie miasteczka, nazwanego Nowy Pykow także przysiołków, do niego należących, a potem y o grabieży różne y o zbiegłe poddane, iako o tym te wszystkie sprawy, appellacye y zaciągi prawne w sobie szyrzey obmawiaią; tak że też e konwerso, z powodztwa xiążęcia jego mości, iakiekolwiek sprawy prawne instytuowane byli, tedy, iako w przeszłym roku, tysięcznym sześćsetnym trzynastym, po skonczeniu wojewodztwa Braclawskiego, na konserwatach kijowskich y wołyńskich, ich moście strony wyżmianowane udali się byli w kompromisy za powodem ich mościów panów wielu przyjaciółów, przypuściwszy się na jego mości xiędza Krzystofa Kazimirskiego z Biberstana, biskupa kijowskiego y xiążęcia jego mości Jurijsa Czartoryjskiego, ktore to ich moście, panowie przyjaciele mianowane, na czas pewny, w tym kompromissie mianowany, obadwa nie stanowili się, tylko ieden z ich mościów, jego mość xiądz biskup kijowski, ktory, wyiechawszy na te różnice, przypatrzywszy się gruntowi, prawom y świadectwom z obuch stron przysłuchawszy, iż kolegi swego, xiążęcia jego mości Czartoryjskiego, przy sobie nie miał, nie ważył się żadney decyzji, tak o grunt, iako y o kryminał, tak iako y o insze krzywdy czynić; ale to odłożył na inszy czas, na ktory by ich moście obiedwie strony lub tych że panów przyjaciół y superarbitra, lub też y inszych na tę sprawę deputowali y wysadzili; tedy ich moście obiedwie strony, iako xiąże jego mość pan krakowski, tak y jego mość pan Tyszkiewicz, przychylaiąc się do tego kompromissu wyszmianowanego, ni w czym iego nie naruszaiąc, y owszem, approbuiąc we wszystkim, a iż tych że ich mościów panów przyjaciół, w tym kompromissie mianowanych, oboia strona za doległościami y trudnościami przez tak długi czas znowu zwiesić nie mogli, tedy, naznaczywszy sobie czas pewny, zgodzili się na inszych ich mościów panów przyjaciół do us-

pokoienia różnic i krzywd zwyżmianowanych, y w kompromiessie szerey opisanych; a mianowicie: xiążę iego mość pan krakowski z swoiey strony deputował y wysadził urodzonych ich mościów: pana Szczęsnego Gorewskiego, Bazalijskiego y jego mości pana Woyciecha Domaniewskiego, Krasnopolskiego starostów, a jego mość pan Tyszkiewicz z swoiey strony także urodzonych ich mościów: pana Jerzego Zawirskiego, jego mości pana Jana Sknickiego do tey sprawy niżej mianowaney deputował y wysadził, dawaiąc ich mościom oboia strona tym osobom wyżej mianowanym zupełną moc, co by kolwiek ieno oni rozsądkiem swoim wynaleźli, tak strony kryminalów y różnic wszelakich w gruntach y krzywdach, tedy to mocnie y nienaruszenie wiecznemi czasy trzymać, a jeśliby też te ich mości panowie przyjaciele, z obudwuch stron wysadzeni, nie zgodzili się w czym, tedy ichmość oboia strona zaraz tegoż czasu obrali sobie jego mości pana Gabryela Goskiego, chorążego kijowskiego, za superarbitra doskonałego, że cokolwiek by ieno swoją decyzją, nakazał, na tym przestawaiąc y strzymać; czego y jego mość pan superarbitr podiowszy się wespoł z pany pzyiacioły ich mościami wysadzonymi, dnia dzisieyszego, niżej na dacie mianowanego, na grunt y na różnice wyiechawszy, przysłuchawszy się dowodom prawnym y świadkom z obudwuch stron, zkądby mieli zacząć granice; a iż początek wszystkich zaciągów tak prawnych, iako y nieprawnych ni skąd inąd się wszczoł, iedno o grunta, ktore byli z obydwuch stron nieograniczone, tedy, chcąc naypierwiy granice uczynić, wyiechali na grunt, na pewne uroczysko Chworosni Rug nazwany, gdzie gościniec idzie wielki, ktory zowią Czarnym Szlachem, tymże są usypane kopce dwańście: ieden Pikowski y Hliński, a drugi Hulewiecki y Czerepaszynski, ktore graniczą grunta xiążęcia jego mości pana krakowskiego od Pikowa y Hlińska z gruntami iego mości pana Walentego Kalinowskiego, Kamienieckiego, Brasławskiego starosty, Hulewickimi y Czerepaszynskimi, do ktorych to kopców przysła ściana gruntów jego mości pana Tyszkiewiczowych, Berdyczowskich y Machnowskich; tamże, uczyniwszy decyzją, ich moście panowie przyjaciele wyszmianowane, ktore

jego mość pan superarbiter dekretem swoim approbował, upatrzawszy słuszną, że nizekąd inąd, ieno od tych kopców dwóch narożnych, wyszmianowanych, do których ściana gruntów jego mości pana Tyszkiewiczowa przyszła, za pomocą Bożą a za zgodą, jego mość pan superarbiter prowadził granice tym gościńcem wielkim y Szlachem Czarnym, od tych dwóch kopców narożnych zaczawszy granice, tamże trzeci kopiec Berdyczowski y Machnowski, przeciw im z drugiey strony drogi usypać kazał, wziawszy od wschodu słońca, na zapad idąc, y tymże gościńcem Czarnym Szlachem prowadząc, na którym po lewey ręce, tuż u drogi, leży mogiła Ostrzyca, a dalej zaś, po teyże lewey ręce, mogiłki nazwane Gruszki, a po obudwuch stronach tego gościńca Czarnego Szlachu kopce sypiąc, puszczaiąc po lewey ręce grunta od Pikowa a do Hlińska y sioł, do nich należących, a po prawey ręce grunta do Berdyczowa y Machnowki, także y sioł do nich należących, y także idąc tym Czarnym Szlachem, gościńcem, po obu stron drogi kopce sypiąc, przyszliśmy aż do wierzchu błota Gniłego Piatu, który się poczynia od Czarnego Szlachu, gdzie na wierzchu tego błota jest krynica, którą zowią Carską, do tego krąg dąbrowy, którą zowią Storożowym Rogiem, gdzie przyszła pięta gruntu Januszpolskiego własnego xieżęcia jego mości pana Krakowskiego, y tam inż uczynili trzy kopce: ieden Pikowski, drugi Berdyczowski, a trzeci Januszpolski, y tam granica stanęła, a potem niżej tym błotem, nazwanym Gniłym Piatem, nadół idący, na pułnoc, a trzymając grunta xieżęcia jego mości pana Krakowskiego, y wszystkie po lewey ręce tego Piatu puszczaiąc, a grunta jego mości pana Tyszkiewiczowe także wszystkie po prawey ręce tegoż Piatu puszczaiąc, do Berdyczowa należące, zachowując wcale z obu stron: groble, młyny, obiema stronami także, gdzieby byli gotowe, iako y te, ktoreby z obu stron sypać chcieli y młyny budować, pozwalając ieden drugiemu brzegów swoich, iednakże ieden drugiemu grobel y młynów dla przekazy (sic). A gdy inż granice stanęli swoim trybem, tedy jego mość pan Tyszkiewicz spraw wszystkich, ktore był zaczął prawnie, tak kryminalne, jako y o wybicie z spokojnego dzierżenia gruntów, iako y o grabieży różne,

odstępuje y wolnym xiążęcia jego mości czyni wiecznemi czasy, także też, e kontra, y xiąże jego mość pan Krakowski swoich spraw wszelakich, tak tych, które był zaczął prawnie, iako y to, co jego mość pan Tyszkiewicz poczynił był protestacye kryminalne na xiążęcia jego mości pana Krakowskiego, iż się przez rozsądek ich mościów panów przyjaciół y jego mości pana superarbitra uspokoiło, tedy też xiąże jego mość pan Krakowski nie może mieć rekursyj żadnej do prawa, ratione penam talionis na jego mości panu Tyszkiewiczzu zyskować, ale przez tę zgodę panów przyjaciół y jego mości pana superarbitra wszystko umarza y czasy wiecznemi milczenie zachowuje y z tego kwituie y wolnym czyni jego mości pana Tyszkiewicza wiecznemi czasy; to iednak tenże jego mość pan superarbiter za zgodą zobopolną stron waruje y decyduje, aby obiedwie strony zobopolnie ieden drugiemu sprawiedliwość ukrzywdzonym z sług y poddanych swoich czynili, a kto się pokaże winien, zaraz exekucye odprawowali sine dilationibus, a iż też w tych różnicach nierozgraniczonych xiąże jego mość, pan Krakowski, poczoł był sadzić miasteczko, które nazwano było Nowym Pikowem, także y przysiółków dwa: Woinińce y Stryłczynskiego Wolice, które to miasteczko z temi mianowanemi przysiółki iuż y przez rozgraniczenie odeszli y zostali się na gruncie jego mości pana Tyszkiewiczowym, tedy jego mość pan superarbiter, za zgodą zobopolną nakazuje, aby jego mość pan Tyszkiewicz nie bronił xiążęciu jego mości panu krakowskiemu poddanych tych, które byli w tym Pikowie Nowym y przysiółkach osiedli, znieść ze wszystkim budowaniem na swój grunt, naydaley od daty tego granicznego listu za niedziel sześć, y wszystkie majątności ich nie mają być broniene im, a xiąże jegomość, pan krakowski, teraz zaraz jego mości panu Tyszkiewiczowi gruntów tych, według ograniczenia, ustępuje y do spokojnego dzierżenia podaje, y to warując na strone xiążęcia jego mości, iż zasiewki terazniejsze poddanych tych, które, gdy da Pan Bóg doczekać, do zbierania, y pszczoł w pasiekach poddanych xiążęcia jego mości, na tym gruncie teraz będących, aby to spokojnie y bez szkody sobie zebrali y z gruntu jego mości pana Tyszkiewiczowego znieśli, a czas pewny do zbierania tego wszystkiego

nie ma być dalszy, tylko do świętej Pokrowy, ruskiego święta, które ma być w roku terazniejszym, tysiąc sześćset czternastym, a iż też do gruntu Januszpolskiego po prawey stronie błota Piatu, na tym gruncie, który się dostał granicami jego mości panu Tyszkiewiczowi, sługa xiążęcia jego mości pana krakowskiego, Andreasz Tatarin, posiał ozimine y iarzyne, tedy, za zgodą spólną obu stron, jego mość pan superarbiter te zboże temu Andreaszowi zebrać przysądza, kiedy ten czas będzie. Y to też jego mość pan superarbiter, także za spólną zgodą, decyduje, iż, ieśliby który poddany tam był w Pikowcu, o które jego moście pan Tyszkiewicz pozwał, a choćby też y nie pozywał, y pokazałby się jego mości własnymi, tedy tam ma się zostać w Nowym Pikowie ze wszystko majątnością swoją przy iego mości panu Tyszkiewicz; także też za spólną zgodą jego mość pan superarbiter y to warunie, aby jego mość z obu stron poddanych zbiegłych, które się pokażą w majątnościach naszych, tak xiążęcia jego mości, jako y jego mości pana Tyszkiewiczowych, mają sobie wydawać, ze wszystkimi majątnościami ich; które to decyzyie, za zgodą spólną stron, ich mościów panów przyaciół, jego mość pan superarbiter approbował, ażeby się we wszystkich, iako y w części ktorey kolwiek kondycyi dosyć stało, tedy iego mość superarbiter z ich mościami pany przyaciół wyzmianowanemi, na to wysadzonemi, wkładają zakładu pięć tysięcy złotych polskich. Które to postanowienie y decyzye ich mościów panów przyaciół, jego mość pana superarbitra, ich mość oboia strona, dla ztwierdzenia lepszego xiąże jego mość pan krakowski do akt grodzkich albo ziemskich, Łuckich albo Włodzimirskich, a jego mość pan Tyszkiewicz do act grodzkich albo ziemskich Kijowskich albo Winnickich przyznać y stwierdzić, niżeli wyidzie niedziel dwanaście; które przyznanie każdej stronie będzie wolno, wyiowszy z xiąg, do swojego własnego wojewodztwa przenieść y do akt ziemskich albo grodzkich kazać wpisać; co ma być tak ważno, iakoby też każdy z ich mościów w swoim własnym powiecie, w którym te majątności leżą, przyznawał; dla lepszey wiary y twardości stwierdzenia tego postanowienia y rozsądku, jego pan superarbiter ten list ręką swoją własną podpisał, pieczęć przycisnął, także



też ich mości panowie przyjaciele, na to z obudwu stron wysadzone, pieczęci swoje przycisnели y rękoma własnemi podpisali. Działo się na wierzchu Gniłego Piata, na rogu dąbrowy, które zowią Storożowym Rogiem, przy Carskiej Krynicy na Czarnym Szlachu, roku tysiąc sześćsetnego czternastego, miesiąca Maja czternastego dnia. U tego listu granicznego pieczęci przyciśnionych pięć, a podpis rąk temi słowy: Gabryel Goski, chorąży kijowski, ręką swoją. Szczęsny Gorowski, ręką swoją. Wojciech Domanowski, manu propria. Jerzy Zawierski ręką swoją. Jan Sienicki ręką swoją. Które zeznanie iego mości pana Frydrycha Tyczkiewicza y ten zobopolny zgodny list graniczny ich mościów obudwuch stron my, urząd, do wiadomości swoiey przyiowski, do xiąg srpaw sądowych grodzkich winnickich zapisać kazał, z których y ten wypis pod naszemi pieczeniemi iest wydany. Pisan w Winnicy. U tego wypisu pieczęci urzędowych przyciśnionych dwie, a podpis ręki pisarza grodzkiego, winnickiego w te słowa: Hryhoryi Baybuza, pisarz. Który że to wypis grodzki winnicki, za proźbą rzeczzonego pana Ławryna Staruchi, wszystek, słowo w słowo, do xiąg ziemskich kijowskich iest wpisany. Которое жъ то розьграничене, за поданьемъ и прозьбою вишьменованьного его милости подающего, а за моимъ, урядовымъ, принятиемъ, до книгъ нынешнихъ естъ вписано.

*Книга вродская, Озруцкая, записовая и поточная, 1720 года, № 3226. Листъ 432.*

~~~~~  
XLIII.

Джстрація староствъ Кіевскаго воеводства 1616 г. Февраль и Мартъ

Wojewodztwo Kłowskie

Działo się w Niechoroszy, w poniedziałek przed św Macieiem apostołem, roku 1616.

Niechoroszcza Miasteczko. Miasteczka tego possessorem imię pan Frydrych Tyszkiewicz, w tym miasteczku domow osiadłych

180, a kozaków, którzy niechęcią byǳ pod posłuszeństwem zamkowem, iest domow 24, krom hultaiow, którzy się przy nich bawią. Wszyscy ci pożytków żadnych nie czynią, względem slobody, ktorey im pozwolono od roku 1617 do lat pewnych, ktore ieszcze nie expirowały, procz zażyneków, obżyneków, obkosków. Stawy dwa nie spustne, w ktorych wolno miasteczku łowić, względem czego daia z dymu po groszy 8 możniejsi, ubożsi po groszy 4, ale to do arędy należy. Młynów dwa: ieden o iednym kamieniu. pod miasteczkiem, a drugi o dwóch y stępy dwie na mieyscu rzeczonym. Pustosze, te do arędy należą, procz trzeciej miary młynarskiej. Folwark ieden niewielki, do ktorego ż roboty żadney niemasz, procz zażyneków, obżyneków, zakosków, obkosków, a przytym tłoki zwyczajne przy pańskiej strawie, dla czego się też nie szacuią. Arenda miasteczka tego, do ktorey należą młyny, także pieniądze rybne, myta, browar, czyni na rok złotych 400, ale iż myto to nie iest uprzywilejowane, tedy my go też nie przyimuemy; ktore, iako powiadał arędarz, może uczynić na rok złotych 15. Jednak my kładziemy złotych 10, aby krzywdy nie było; co excludowawszy, uczyni na rok 390 złotych.

Kryłowka Wieś Ta wieś należy do Niechoroszczy; iest w niej ludzi pociągłych 8; robią dwa dni w lecie, a dzień w zimie w tydzień, krom tłok, czynszu nie daia pieniężnego, ani inszych żadnych podatków.

Słobodnych iest 20, którzy nic nie powinni, tylko w lecie robić zażyunki, obżyunki, zakoski, obkoski, także tłoką o pańskiej strawie pomagać, a to względem slobody, ktorey im pozwolono od roku 1617, do lat pewnych, ktore ieszcze nie expirowały.

Stawek ieden niewielki, ten się na wychowanie defalkuje; młyn o iednym kamieniu y stępy, ale te do arendy Niechoroskiej należą, prócz trzeciej miary młynarskiej.

Folwark ieden niewielki, ktorego iż krestencya niewielka, tedy się na wychowanie czeladzi zamkowej defalkuje.

Summa prowentu dzierżawy tey 390 złotych Jednakże, baczac desolacyą, nie małą, zameczku w miasteczku tym, tedy, wkładając to

na imię pana dzierżawcę, aby go na każdy rok poprawywał, defalkujemy na to złotych 100, od czego kwarta iść niema ktorey przyszło by złotych 70, gdyż inaczej za niedługo zameczek ten do końca spustoszeć by musiał, którego iż dawno possessor, dobr króla jego mości zażywaiąc, słusznie miał być poprawować, do takowey go, iakośmy widzieli, nie przywodząc desolacyi. Także na urzędnika y na czeladź zamkową do tego folwarku, który się nie kładzie, defalkuie się ieszcze złotych 250. Przychodzi od tego kwarty złotych 80.

~~~~~
Działo się w Żytomirzu, 24 Lutego, 1616 roku.

Starostwo Żytomirskie. Starostwa tego possessorem O. X. Alexander z Ostroga Zasławski, wojewoda Bracławski, starosta Żytomirski.

Żytomirz Miasteczko. W tym mieście poddanych iest 210; robot nie odprawuią żadnych, procz tłok przy pańskiej strawie dzień ieden, iednak do roku siano kosić powinni.

Czynsze daią różne: tych, co daią po złotych 2 iest 100; tych, co po złotemu 1, groszy 15, iest ich 50; tych, co po złotemu 1, iest 30; tych, co po groszy 15, iest 30; co skomputowawszy, uczyni złotych 370.

Osyg także różnie daią wedle maiętności, ktorey dostaia się: żyta miarek 100, każda po groszy 12, co skomputowawszy, uczyni złotych 114, groszy 20.

Do tego daią kolendy po groszy 1, a włoczebnego na wielkanoc także po groszu 1, ale to podstarościemu należy.

Jnszych podatków ni powinności nie oddaia, prócz tego, że groble iedne pod zamkiem, a drugą pod miastem oprawiać powinni.

Boiarów iest 9, którzy nic nie daią, procz miodu, którego dostaje się wiader 20, każde po złotych 2, uczyni złotych 40. A przytym posługę wszelką zamkową odprawować powinni.

Strzelców 8, którzy względem posługi nic nie daią.

Kozaków, którzy nie chcą bydź pod posłuszeństwem zamkowym, iest 16.

Summa prowentu miasteczka tego złotych 474 groszy 10.

Wsi do starostwa tego należące:

Haczyńcze. W tej wsi chłopów pociężnych 20, robią w zimie dzień ieden, a w lecie dwa w tydzień. Czyszu pieniężnego dają po złotemu 1, uczyni złotych 20. Summa prowentu tej wsi złotych 20.

Baraszowka. W tej wsi pociągłych 12; robią dzień zimie, a dwa w lecie w tydzień.

Czyszu dają pieniężnego po złoty 1, uczyni złotych 12.

Inszych podatków ni powinności nie odprawuia żadnych. Suma prowentu tej wsi złotych 12.

Staniszewka. Ta wieś należy do arędy. Żytomirskiej, iest w niej poddanych 40; robią dzień w zimie, a dwa w lecie w tydzień. Czyszu pieniężnego dają po złotemu 1; uczyni złotych 40. Inszych podatków i powinności nie dają żadnych. Summa prowentu tej wsi złotych 40; ale się to w arędę wtrąca.

Piszczerwo. W tej pociągłych 6; robią dzień w zimie, a dwa w lecie w tydzień. Czyszu dają pieniężnego po złotemu 1; uczyni złotych 6. Summa prowentu tej wsi złotych 6.

Arenda. Do tej arendy należą młyny wszystkie starostwa tego procz trzeciej miary młynarskiej, także myto mostowe y grobelne, browary y karczmy, tak w mieście iako y po wsiach y wieś Staniszewka.

Młyny starostwa tego: Pod zamkiem na rzece Kamienicy, w których kamieni mącznych dwa y stępy trzecie. Na rzece Teterwi pod miastem, w którym koł mącznych 3, stępy czwarte. We wsi Staniszwce na teyże rzece Teterwi, w którym kamieni mącznych trzy, a stępy czwarte. W Hazincach o iednym kamieniu, ale ten nie zawsze miele. Ktore y z karczmaci y z mytem czynią per arendam na rok złotych 1400. Summa prowentu starostwa tego złotych 1917, groszy 20. Wytrąciwszy na urząd podstarościę; czeladź zamkową, więc na straż, ołowy, strzelby y na poprawę zamku, także y na kapłana do kościoła złotych 900. Zostaie złotych 1017, groszy 20. Przychodzi kwarty od tegoż złotych 202, groszy 16.

Weresy. Tey wsi posessorami: szlachetny Jan Chalczynoski y Daniel Wyszpolski, na co przywileju oryginalnego nie pokazali z tey przyczyny, że go, iako pewiadaia, w Kiowie w xiegach maią, tylko mandaty krola Zygmunta pierwszego do pana starosty Żytomirskiego, że ich niezwyuczainemi onerami angaryzował, to iest, iż z nich dzieściny brano, do robot y młynow naprawowania przymuszano, czego byli według praw, ktore się mienia, czynić nie powinni, z ktorych to mandatow znaczy się, iż te dobra służbą woienną onerowane, którą oni, iako powiadaia, odprawuia y odprawować chcą y będą powinni, gdyż wątpliwości żadney nie masz, iż te dobra są własne iego krolewskiej mości do starostwa Żytomirskiego, y onym nie inszym sposobem, tylko, aby służyli z tego przy panu staroście Żytomirskim, na ten czas będącym, dane; zaczym przy posessyach swoich, salvis debitis oneribus, zostawiaia.

Waczkow słoboda. Ta wieś na gruncie Żytomirskim niedawno osiadła; iest w niey osiadłych trzech; posesorem tey szlachetny Jan Wityński, za daniną imć pana starosty Żytomirskiego terazniejszego, względem czego, gdy słobodę wysiedzi, służbę woienną ruwno z drugimi odprawować będzie powinien.

Działo się w Owruczym, die 29 Lutego.

Starostwo Owruckie. Tego starostwa był posessorem S. P. O. xiąże Michał Korybut, ktory swiezo teraz umarł. Po ktorego śmierci urodzony Jakub Lasko, podstarości, Adam Lasko, pisarz Żytomirski, zawiaduiąc tym starostwem w niebytności pana starosty nowego, lustracyey nie zbraniali, a teraz ieszcze nie masz wiadomości kto iest starostą, abo będzie.

Miasto Owrucz. W tym mieście domów osiadłych 300; czynszu ani podatków nie daia żadnych, procz podymnego, ktorego daia z domu po groszy 1½, ale to na straż do bram mieyskich obracaia. Na szarwarki iednak, to iest na opravienie grobel y młynów, także do żniwa y do koszenia po raz u rok powinni; rzemiesnicy, ktorych iest po części, ci nie powinni, ale to robotami swojemi na zamkową potrzebę nadgradzaia.

Międzyrzecz miasteczko — słoboda. To miasteczko od lat puktora osiadło. Jest w nim osiadłości 100. Podatków, powinności nie dają żadnych, względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Młyn ieden o dwóch kamieni y stępy, ktore dopiero roku tego zbudowane, zaczym ieszcze pożytkow nie czynił żadnych, iednak w drugim roku może uczynić na rok złotych 50. — Karczmy ni myta nie masz żadnego.

Ostrowek wieś, do starostwa tegoż należąca. W tey wsi pociągłych 17. Robią dwa dni w tydzień, czynszu pieniężnego nie dają; owsa dają po puł miarki — valoris groszy 15, czyni złotych 6. Kapłonów po dwa, ale te podstarościemu na wychowanie. Folwarczek ieden, ktorego iż krescencya nie wielka, tedy się nie kładzie. — Summa prowentu starostwa tego złotych 2021; a wytrąciwszy jurgielta złotych 300; ktory na tym starostwie, za osobnym jego mości przywilejem, ma pan Myszka, komornik J. K. mości, od czego kwarta isć niema, więc też y na urząd podstarościęgo, na prochy, na ołowy y strzelby y poprawę zamku, ktorey pilnie potrzebuie, na straż, na szpiegi złotych 700, zostaje złotych 1021. Przychodzi od tego kwarty złotych 214, groszy 6.

Starostwo Białoczerkiewskie.

Tegoż lustracya była roku 1616, dnia 29 Februarii.

Naprzód, gdyśmy do lustrowania starostwa Białoczerkiewskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek ziemie Kijowskiej, imieniem J. W. xięcia jegomości Janusza Ostrońskiego, kasztelana Krakowskiego, starosty Białoczerkiewskiego, przed nami opowiedział, że to starostwo, iako y inne wszystkie, w tym wojewodztwie Kijowskim leżące, iako od nieprzyjaciela krzyża św. Tatarzyna przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swowolnych kozakow, ktorzy gwałtownie ażupornie wiele pożytkow, na starostę zdawna przynależących poodeymowali, y sobie przywłączyli, a niemniej też y od żołnierza kwar-

cianego, iako y Moskiewskiego y inszego swawolnego, iest spustoszone. Zaczym ledwie cześć czwarta prowentów, z tego starostwa przychodzących, xięcia jegomości dochodzą.

Białacerkiew Miasto. W tym mieście domów mieyskich posłusznych 300, z których podatków nie dają żadnych, procz służby wojenney, którą każdy z nich konno, z orężem, przy panu staroście swoim albo namiesniku iego odprawować powinien. Kozackich domów, którzy nie chcą być pod posłuszenstwem, iest 300 y co więcej.

Inszych pożytkow miasto to nie czyni procz arendy, do ktorey należą młyny, procz trzeciej miary młynarskiey, gorzałka, myta y kunicze z pasiek Lisianskich. Co wszystko przez arendę czyni na rok złotych 1262 y groszy 15.

Należała też przed tym do tej arendy karczma, to iest warzenie, szynkowanie piw y miodów w mieście, ale iż się to miastu za krzywdę zdało, poki to w arendzie było, tedy oświecone xiąże jegomość krakowski, Białocerkieski starosta, wyiąwszy to z arendy, samym mieszczanom warzenia y szynkowania piw także y miodów pozwolił, względem czego daie mu miasto wszystkiej arendy złotych 500.

Summa prowentu miasta tego złotych 1762, groszy 15.

Wsi y slobody do starostwa tego należące:

Tabor Miasteczko. To miasteczko osiadło tego roku nad rzeką Rastwicą, na gruncie Białocerkieskim; iest w nim domów mieyskich posłusznych № 50, powinności nie dają żadnych względem slobody, którey im pozwolono do lat 15; iednak po wyściu slobody też powinności, iako mieszczenie Białocerkiescy oddawać będą powinni.

Pietuchy wieś. W tej wsi osiadłych iest 15. którzy niedziel dwie w rok kosić powinni, daley nic. Czynszu pieniężnego, którzy różnie dają, dostae się go na rok № zł. 17. Owsa wszyscy dają po ćwierci każdy, czyni po groszy № 15; uczyni złotych 3 groszy 5. Kapłonów po iednemu, ale się na wychowanie podstarościemu kładnie. Summa prowentu wsi tej złotych 20, groszy 15. Folwarku żadnego nie masz, procz jednego futoru na Kamienicy rzece, który iż swym kosztem i bydlęm pan podstarości odrabia, gdyż poddanych w starost-

wie tym robotnych nie masz, nie się też nie kładzie.

Trylessy Miasteczko. To miasteczko na gruncie Białocerkieskim od lat 16 iest osadzone na rzece Kamienicy; iest w nim domów mieyskich posłusznych 170, kozackich domów 30.

Robot ni powinności poddani nie odbywają żadnych względem slobody, ktorey nie wysiedzieli jeszcze, a do tego iż w tym czasie pięćkroć te miasteczko przez inkursyą tatarską z gruntu spustoszone, po którym spustoszeniu pozwolono im znowu slobody do lat 20, gdyż inaczey nie mogli być zatrzymani; ktorey wolności dopiero lat dwie expirowało. Służbę iednak woenną konno przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku iego służą, iako oni sami i urząd zamku Białocerkieskiego o tym sprawę daje. Inszych pożytków miasteczko nie czyni, procz arendy młynów, oprocz trzeciej miary młynarskiej i gorzałnicy, co czyni przez arendę na rok zł. 300.

Summa prowentu miasteczka tego złotych № 300.

Wsi albo slobody do miasteczka tego należące:

Zubary. Tę wieś roku przeszłego Tatarowie spalili; iest w niey na ten czas osiadłych 20; podatków ni powinności nie oddają żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Kozinki. Ta wieś także roku przeszłego od Tatarów spalona, iest w niey na ten czas ludzi osiadłych 15; podatków ni powinności nie dają żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Połowiecka. Ta wieś także roku przeszłego przez Tatary spustoszona, wniwec spalona; iest w niey na tenczas ludzi osiadłych 15; powinności ni podatków nie dają żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono także do lat pewnych.

Staw sióło. Ta wieś także roku przeszłego przez Tatary spalona y iest w niey natenczas osiadłych 16; powinności ani podatków nie dają żadnych względem slobody, ktorey pozwolono także do lat pewnych.

Summa prowentu starostwa tego wszystkiego złotych 2062, gr. 15. A wytrąciwszy na urząd podstarościiego tak w Białey Cerkwi, iako

y w Trelessach, na czeladź zamkową, gdyż folwarku w tym starostwie żadnego nie masz, więc na szpiegy, ołowy, straż, prochy, bez których starostwo to, iako Ukrainne, być nie może, złotych 662 y groszy 15; zostaje złotych 1400. Przychodu tworzy od tego złotych 280.

Wsi Boiarskie do starostwa tego należące:

Nowosielicza. Tych dobr possessorami szlachetni Malewiczowie, boiarowie zamku Białocerkiewskiego, na którą pokazali prawo wieczne od ś. p. krola Augusta, de data w Wilnie, w roku 1555, ieszcze przed unią przodkom ich dane; którą daninę potym tak ś. p. krol Stefan w roku 1578, iako y dzisieyszy krol iegomość pan nasz, w Warszawie na seymie walnym, roku 1608, konfirmował, względem czego służbę woieną przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku iego odprawować powinni, czemu że dosyć czynią, iako sami y urząd zamkowy przyznawa, prawo ich dobre, lustracyi nie podległe.

Taraszcza uroczysko. Tego possessorami szlachetni Liesiewiczowie, boiarowie zamku Białocerkieskiego z przywilejem krola imci dzisiejszego, de data w Warszawie na seymie walnym, w roku 1611, względem czego służbę woieną przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku iego odprawować powinni, czemu iż dosyć czynią, przy prawie swym y possessyi zachowują się.

Skorulino (Korowińce). Tego possessorem szlachetni: Tychno Hrehorowicz Buyczym, Iwan, Ławryn i Hrehory Zachowi synowie Kierzanowscy prawem wiecznym od ś. p. krola iegomości Żygmunta Augusta, de data w Wilnie, roku 1555 przed unią, przodkom ich danem. Co potym krol iegomość dzisieyszy, de data w Warszawie na seymie walnym, w roku 1613, konfirmował, względem czego, iako sami y urząd zamkowy przyznawa, posługi do zamku Białocerkieskiego odprawują y odprawować, według przywileju, powinni; prawo dobre, lustracyi niepodległe.

Stewiscza Uroczysko. To uroczysko przy rzecze Rosi, ktorego possessorami szlachetni: Jakob i Sebestyan Libochańscy prawem dożywotnim, za ustąpieniem prawa przez oycę swego na osoby swoje, za konsensem krola iegomości dzisiejszego, de data w Warszawie, na

seymie walnym, w roku 1611. Który konsens autentycze przed nami produkowali, względem czego służbę woenną, iako y sami y urząd zamku przyznawa, z panem starostą Białocerkieskim albo namiesnikiem iego odprawuiał y wedle przywileju odprawować powinni; prawo dobre, lustracyi nie podległe.

Futor na Kamienicy. Tego posessorem szlachetny Mikołaj Mazepa Koledyński prawem wiecznym, od ś. p. krola Augusta, w roku 1577, sobie i potomstwu swemu danym, względem czego służbę ziemską woenną, potemu iako inni ziemianie powiatu Kijowskiego służą, odprawować powinien, takż y teraz odprawuie; ktore prawo, acz iest nowe po unyi y wedle prawa zostać by się nie mogło, ale iż się tą służbą, którą odprawuie, wspiera, przy posessyi swey do łaski J. K. mości y seymowey zachowuje się; tenże pokazał potwierdzenie S. P. krola Stefana, de data we Lwowie, roku 1578, na list S. P. pana Fryderyka Chlebowicza Prońskiego, wojewody Kijowskiego, który mu był dał na sieliszczu na teyże rzece Rosi, iako ta konfirmacya szerzej ma w sobie, względem czego iż służbę woenną konną przy panu staroście Białocerkieskim i namiesniku iego, iako on sam y urząd zamkowy przyznawa, odprawuie y odprawować powinien, tedy znayduiemy prawo dobre, lustracyi nie podległe.

Delacye Starostwa tego. Przy tymże lustrowaniu tego starostwa Białocerkieskiego, gdy było czytanie przywileju Białocerkieskiego, pomieniona majetność xięcia jegomości dziedziczna, miasto Olszanka, y drugie miasto Rokitna, granice z gruntem Białocerkieskim nad rzeką Uzien mającą, takż y las Bołkun, gdzie, ozwawszy się, wzwyż pomieniony pan podsędek Kijowski, imieniem tegoż xięcia jegomości Janusza Ostrońskiego, kasztelana Krakowskiego, opowiada nie takie przed nami uczynił: iż te dobra pod lustracyą podlegać nie mogą, gdyż są własne jegomości xięcia dziedziczne, na ktore acz xiążę jego mość ma prawo dosyć warowne y niewątpliwe, ale, według prawa, onego pokazywać nie powinien y prosił nas imieniem xięcia jegomości, abyśmy, czyniąc dosyć prawu pospolitemu, lustracyi dóbr tych Olszanki y Rokitney y części lasa Bołkuna, do Rokitney należącego, xięciu

iegomości prawem dziedzicznym służących, zaniechali, iakoż my, baczając rzecz słuszną, i nie będąc w niwczym prawu pospolitemu przeciwni, tych dóbr xięcia iegomości wzwyżmianowanych, Olszanki y Rokitney y części lasu Bołkuna, dziedzicznych, iako lustracyi nie podległych, zaniechaliśmy.

Także, przy lustrowaniu tegoż starostwa Białocerkieskiego, świadczył się pan Jan Letkoski, sługa iegomości pana Teodora Proskury-Suszczanskiego, pisarza ziemskiego Kijowskiego, na xięcia iegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starostę Białocerkieskiego, y mieszczan Białocerkieskich, o zabranie gruntów iego dziedzicznych Kornieńskich y osadzenie na tym gruncie slobody nowej pod Pietuchamy. A przytym szlachetny Jan Korczański, sługa wysoce wielobnego iegomości xiędza Krysztofa Kazimierskiego, biskupa Kijowskiego, imieniem kapituły kościoła Kijowskiego, przeciw wyżey rzezonym protestacyom także J. W. xięcia iegomości Janusza Ostrogskiego, przez iegomości pana Piotra Złotowskiego, padesdka Kijowskiego, iako y przeciw protestacyi od iegomości Teodora Suszczanskiego Proskury, pisarza ziemskiego Kijowskiego przez sługę imię pana Jana Letkoskiego ucynionych, reprotestował się, iż ich mość z obuch stron reprotestowali się, mieniać być tak od xięcia iegomości, pana Krakowskiego, iżby sloboda teraz nowa pod Pietuchami miała być na gruncie J. X. mości Białocerkieskim, a od iegomości pana pisarza ziemskiego Kijowskiego mianowana, iakoby też sloboda miała być osadzona na gruncie dobr iego Kornieńskich; a przy reprotestacji reprotestował się, iż ta sloboda czasuniedawnego iest osadzona na gruncie kościelnym Fastowskim, na własnych niwach miasta Fastowskiego, o czym zaszyły protestacye w grodzie Kijowskim; y prosił, aby ta jego protestacya była przyięta, gdzie zaraz, ozwawszy się tenże iegomość pan padesdek Kijowski imieniem tak xięcia iegomości iako y mieszczan Białocerkieskich, reprotestacyę uczynił, iż xiąże iegomość cudzego sobie nie uzurpuie, y owszem, to co zdawna do Białejcerkwi należało, tego mieszczanie Białocerkiescy y teraz zażywaią.

Także przy lustrowaniu tegoż starostwa Białocerkieskiego tenże

pan podsedek Kijowski, przychylając się do pierwszey protestacyi, przez pana pisarza ziemskiego Kijowskiego w Korsuniu, imieniem xięcia jegomości pana Krakoskiego y mieszczan Białocerkieskich strony horodyszczu Lisianskiego uczynioney, świadczył się imieniem xięcia jegomości pana Krakowskiego y mieszczan Białocerkieskich, iż te horodyszcze, nazwane Lisianka, także y grunty, do tego horodyszczu należące, jako zdawna de Białeycerkwi należały, tak y teraz należą; iako y mieszczanie Białocerkiescy, których do sześciudziesiąt na tym gruncie lisiańskim pasiekami stoją, do zamku Białocerkieskiego kunice po groszy 12 litewskich zawsze dawali y teraz dają. Także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego, stanowszy przed nami oczywiście miezczanie Białocerkiewscy, pokazali przywilej krola jegomości dzisieyszego, de data w Warszawie na seymie walnym, roku 1593, na pewne uroczyszcza y sieliszczu, miastu temu służący, a mianowicie: rzeka Roś, nad którą miasto Białocerkiew leży, także rzeka Berezna albo Bereźnica, iako w przywileju (omylnie podobno) stoi, opowiadając się z tym, iż na uściu w Roś rzeki tej, Berezna nazwaney, sławney pamięci xiąże Janusz Zbaraski wojewoda Braclawski osadzał wieś, Berezna nazwaną, y nowe miasteczko, Antonow rzezczone, do ktorego Antonowa miasteczka y wsi Berezny osiągnął gruntu Białocerkieskiego na pułtory mili, do samego Skwiru rzeki. Ciż mieszczanie pokazali i drugi przywilej od krola jegomości dzisieyszego, pana naszego, de data w Warszawie, na seymie walnym koronnym, roku 1615, na wolności od wszelkich podatków pospolitych i osobnych, stołowi krola jegomości należących, od poborów szosowego, na seymie uchwalonych, także od myt y cel ziemnych y wodnych, iako przywilej szerzej w sobie ma, do lat 6. Ktore prawo dobre y, iako mieyscowi, temu niebezpieczeństwu podległemu, nie tylko na taki czas, ale y na wieki słusznieby od krola jegomości i rzeczy pospolitej miało być pozwolone, ponieważ nie ladaiały odpor czynią nieprzyjacielowi do korony, za częstymi inkursyami Tatarskimi, ktore bywają; więc straż polne, dzienne i nocne, od nich są nayszybsze, ktore oni sami ustawnie kosztem wielkim y stratą braci swojey, strażników

y samych siebie, odprawia, na którą, iako powiadaia, expendia złotych dwanaście set.

Ciż mieszczenie Białocerkiewscy uczynili opowiadanie, iż oświeceni xiężęta ichmość Zbaraskie, wojewodzie Wołyńscy, gwałtem im odeymia grunty ich Białocerkieskie od Olszanice, wierzchu Krasney rzeki. Ciż znowu opowiadali się przeciwko ichmości xięstwu Zbaraskim, iż od maiętności ich, Włodarki nazwaney, odeymia gruntu y dąbrowy Białocerkieskiej y na własnych gruntach ich, zabieraiąc onych samych. Ktore podanie my, przyiąwszy, tę atestacyą, przy pieczenciach, z podpisami rąk naszych, onym daliśmy.

Także przy odprawowaniu lustracji starostwa tego, stanowszy oczewiście szlachetni Jan i Mikołaj Skarzewscy, opowiadali się przed nami z prawem swym dziedzicznym na dobra, Manasteryszcze rzeczone, na które i prawa swego gotowi byli pokazać, tylko oświadczaia się z tym, że ich tu dla niebezpieczeństwa nie chowają; które prawo ich, jeżeli takie, iako oni powiadaia, jest dobre, ponieważ z tego służbę wojenną z panem starostą Białocerkiewskim, albo namiesnikiem jego, jako oni sami i urząd zamkowy o tem sprawę daje, odprawia i odprawować powinni, czemu iż dosyć czynia, przy possessji swej zachowują się.

Ciż panowie Skarzewscy pokazali prawo dożywotnie od króla jego mości dzisiejszego; pana naszego, na pustynią, rzeczoną rzeczka Bołhony z inszemi rzeczkami: Hohłujem y Kutłujem, aż do uścia w rzeke Roś, jako przywilej szerzej w sobie ma, de data w Warszawie, roku 1592, względem czego służbę ziemską wojenną, równo z inszemi obywatelami województwa Kijowskiego, służyć powinni, czemu iż dosyć czynia, prawo ich dobre, lystracji nie podległe.

Działo się w Lubeczu, die 4 Marca.

Starostwo Lubeczkie.

Starostwa tego possessorem J. p. Mikołaj Struś z Komorowa, Chmielnicki, Lubecki, Łoiowski, starosta.

Miasto Lubecz. W tym mieście domów iest 276; czynszów nie płacą żadnych procz powrotnego, a siana, które pieniędzmi także odkupią, y to różnie, wedle mayetności; co skomputowawszy, uczyni prowentowego na rok złotych 51. Siano uczyni na rok złotych 54.

Włość Lubecka.

Wieś Grabów. W tej wsi poddanych 10, którzy czynsze różnie dają, także y powrotne. Czynszów, skomputowawszy, dostanie się złotych 25, groszy 5. Powrotnego dostanie się złoty 1. Klikowszczyzny złotych 7, groszy 15, Miodu belców dostanie się 9, każdy po groszy 15, co uczyni złotych 15.

Summa tej wsi prowentu złotych 52, groszy 20.

Wieś Derażycze. W tej wsi poddanych iest 29, którzy także czynsze różne dają y powrotne. Czynszów, skomputowawszy, dostanie się złotych 59, groszy 19. Powrotnego dostanie się złotych 4. Miodu belców 39, każdy po groszy 50, co uczyni złotych 65.

Summa prowentu tej wsi złotych 128, groszy 19.

Bywałki. W tej wsi iedna służba; w ktorej poddanych 18, którzy także różne czynsze dają y powrotne. Czynszów, skomputowawszy, dostanie się na rok złotych 18, groszy 5. Powrotnego dostanie się złotych 2, groszy $2\frac{1}{2}$. Miodu belczów dostanie się 18, każdy po groszy 50, uczyni złotych 30.

Summa prowentu tej wsi złotych 50, groszy $2\frac{1}{2}$

Biezdziachy. W tej wsi iedna służba, w ktorej poddanych iest 39. Czynszów dostanie się na rok złotych 60, groszy $4\frac{1}{2}$. Powrotnego dostanie się złotych 4, groszy $24\frac{1}{2}$. Miodu belców 37. Każdy po groszy 50, uczyni złotych 61, groszy 20.

Summa prowentu tej wsi złotych 126, groszy 17.

Wiale. W tej wsi dwie służbie, w których poddanych 12. Czynsze y powrotne różnie dają. Czynszów dostanie się od wszystkich na rok złotych 21, groszy $17\frac{1}{2}$, powrotnego dostanie się złoty 1, groszy 4. Miodu belców dostanie się 10, każdy po groszy 50, uczyni złotych 16, groszy 20.

Summa prowentu tej wsi złotych 39, groszy 11 $\frac{1}{2}$.

Nowosiółka. W tej wsi iedna służba, w ktorej poddanych iest 6. Czynsze daią, różnie: czynszów dostaie się na rok złotych 11, groszy 20. Powrotnego dostaie się groszy 22 $\frac{1}{2}$. Miodu belców 8. Každy po gr. 50, uczyni złotych 13, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 25, groszy 22 $\frac{1}{2}$.

Oszorojewicze. W tej wsi poddanych iest 25. Czynsze, powrotne różnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 27, groszy 16. Powrotnego dostaie się złotych 3, groszy 4. Miodu belców dostaie się 26, každy po groszy 50, uczyni złotych 43, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 74.

Hłuszczech. W tej wsi poddanych iest 9. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszow dostaie się na rok złotych 16, groszy 6. Powrotnego dostaie się złoty 1, groszy 3 $\frac{1}{2}$. Miodu belców 10. Každy po groszy 50, uczyni złotych 16, groszy 20.

Summa prowentu tej wsi złotych 33, groszy 29 $\frac{1}{2}$.

Kruki. W tej wsi poddanych iest 15. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 34, groszy 6. Powrotnego dostaie się złoty 1, groszy 23. Miodu belców 14, každy po groszy 50, uczyni złotych 23, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 59, groszy 9.

Chekowicze. W tej wsi poddanych 42. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszów dostaie się złotych 47, groszy 9. Powrotnego dostaje się złotych 4, groszy 26. Miodu belców 39. Každy po groszy 50, uczyni złotych 65.

Summa prowentu tej wsi złotych 117, groszy 5.

Chruszno. W tej wsi poddanych iest 20. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszow dostaie się na rok złotych 25, groszy 9. Powrotnego dostaie się złotych 2, groszy 15. Miodu belców 21. Každy po groszy 50, uczyni złotych 35.

Summa prowentu tej wsi złotych 62, groszy 24.

Zglicze. W tej wsi poddanych iest 8. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 32, groszy 28. Po-

worotnego dostaje się groszy 26. Miodu belców 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 52, groszy 4.

Łopatynie. W tej wsi poddanych iest 9, którzy czynsze y poworotne różnie dają. Czyszów dostaje się złotych 16, groszy 16. Poworotnego dostaje się złoty 1, groszy 5. Miodu belców 8, każdy po groszy 50, uczyni złotych 13, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 31, grosz 1.

Sowiczi. W tej wsi poddanych iest 24. Czysz, poworotne różnie dają. Czyszów dostaje się na rok złotych 96, groszy 15. Poworotnego dostaje się złotych 4, groszy 25. Miodu belców 41, każdy po groszy 50, uczyni złotych 68, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 171, groszy 20.

Małężyn. W tej wsi poddanych 6, którzy czynsze y poworotne różnie płacą. Czyszu dostaje się na rok złotych 16, groszy 11. Poworotnego dostaje się złotych 19. Miodu belców 6, każdy po groszy 50, uczyni złotych 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 27.

Pierka. W tej wsi poddanych 21, którzy czynsze y poworotne różnie dają. Czyszów dostaje się na rok złotych 28, groszy 8. Poworotnego dostaje się złotych 2, groszy 15. Miodu belców dostaje się 20, każdy po groszy 50, uczyni złotych 33, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 64, grosz 1.

Hubicze. W tej wsi poddanych 9, którzy urokiem dają dani złotych 29, groszy 7½. Poworotnego dają złoty 1, groszy 4. Miodu belców 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 48, groszy 2½.

Folwarku w tej włości nie masz żadnego.

Summa włości tej uczyni złotych 1164, groszy 22½.

Łojowa Góra, miasteczko, do starostwa Lubeczkiego należące. W tym mieście domów osiadłych 229, z których czyszów nie dają żadnych, procz poworotnego, a siana, które wedle maieystności, pieniądźmi okupują. Skomputowawszy, dostaje się złotych 4, groszy 27½.

Siana złotych 24, groszy 27½. Poworotnego złotych 107, groszy 26. Rybaków 10, którzy czynsz różnie płacą, dostaje się złotych 4, groszy 22½.

Summa prowentu miasteczka złotych 112, groszy 18½.

Włość Łojohorska.

Wieś Mochow. W tej wsi poddanych 17, którzy czynsze y oworotne różnie płacą. Czyszu dostaje się na rok złotych 55, groszy 11. Poworotnego dostaje się złoty 1, groszy 9. Miodu belców 9, każdy po groszy 50, uczyni złotych 25.

Summa prowentu złotych 65, groszy 15.

Jsakowicze. W tej wsi poddanych 8, którzy czynszu y poworotne różnie dają. Czyszów dostaje się na rok złotych, 8 groszy 22. Poworotnego dostaje się złoty 1, groszy 9. Miód belców 9, każdy po groszy 50, uczyni złotych 15.

Summa prowentu złotych 25, grosz 1.

Popowiczy. W tej wsi poddanych 18, którzy czynsz y poworotne różnie dają. Czyszów dostaje się na rok złotych 22, groszy 6. Poworotnego dostaje się złotych 2, groszy 25. Miodu belców 16, każdy po groszy 50, uczyni złotych 41, groszy 20.

Summa prowentu złotych 66, groszy 21.

Agbakumy. W tej wsi poddanych 11, którzy czynsz y poworotne różnie dają. Czyszu dostaje się na rok złotych 21, groszy 20. Poworotnego dostaje się złoty, groszy 11. Miodu belców 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa prowentu złotych 41, groszy 11.

Poznowicze. W tej wsi poddanych 13, którzy czynsz y poworotne różnie płacą. Czyszu dostaje się na rok złotych 48, groszy 17. Poworotnego dostaje się złoty 1, groszy 11. Miodu belców 10, każdy po groszy 50, uczyni złotych 23, groszy 10.

Summa prowentu złotych 72, groszy 8.

Wieś Kamieńskich. W tej wsi poddanych 5, którzy czynsze y poworotne różnie dają. Czyszu dostaje się na rok złotych 29,

groszy 24. Poworotnego dostaje się złotych 19. Miodu bełców 5, każdy po groszy 50, uczyni złotych 8, groszy 10.

Summa procentu złotych 38, groszy 13.

Łojów stary. W tej wsi poddanych 16, którzy czynsz y poworotne różnie dają. Czynnów dostaje się na rok złotych 60, groszy 14. Poworotnego dostaje się groszy 29. Miodu bełców 5, każdy po groszy 50, uczyni złotych 21, groszy 20.

Summa procentu złotych 83, groszy 3.

Summa procentów włości y Łoiowej Gory uczyni na rok złotych 811, groszy $2\frac{1}{2}$. Wybierano też pod ten czas u poddanych po oboje włości pobelczyzne, to jest iako kto wiele beczek iakiego zboża wysiał, tedy od każdej beczki powinien był dawać po groszy 4 Litewskich, co wszystko czyniło z oboiej włości na rok złotych 217, groszy $26\frac{1}{2}$, a to względem tego, że w żarnach nie młynach, do starostwa należących, zboża się męli, ale iż to od tych poddanych nadzwyczaj niesłusznie wyciągano, tedy się też do procentu starostwa tego nie szacuje.

Aręda młynów, browarów, gorzałek we wszystkim starostwie czyni na rok złotych 1000.

Summa procentu waszystkiego starostwa włości oboiej uczyni na rok 2882.

A defalkowawszy z tego na jurgielt złotych 1000, który na tym starostwie za osobnym przywilejem osoby pewne, a mianowicie P. Abram Smolik y inszych kilka maia, także na urząd podstarściego, na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowy, straż, szpiegi, przez których starostwo, iako ukraiinne, być nie może, złotych 882, zostaje złotych 1000. Przychodzi kwarty od tego złotych 200.

Jołcze y Bereszki. Tych wsi possessorem kniaź Siemion Lyszko y z panią Katarzyną Kamieńską, małżonką swą, spólnym dożywociem od krola jegomości dzisiejszego, de data w Warszawie anno 1614, za ustąpieniem prawa przez p. Jwana za konsensem krola jegomości. W Jołczy jest służb 6, z których daniey doroczney dają po złotych 7, groszy 15, uczyni złotych 45. Żyta po pułtory beczki z służby, do-

staie się go beczek 9, każda po groszy 15, uczyni złotych 4, groszy 15. Jnszych podatków ni powinności nie daią, procz robot, których przedtym do Lubecza niedziel trzy do roku odprawowali, ale iż teraz doma odprawować będą przy folwarku, tedy nie byli przeciwko temu, żeby dwa dni przez wiosnę w tydzień, a przez zimę y jesień dzień ieden w tydzień robili, Młyn ieden, który z drugim młynem w Bereszkach pospołu, procz trzeciej miary młynarskiej czyni przez arędę na rok złotych 120. Folwark nie wielki, który iż swym kosztem więcey ohrabia, dla tego już się na wychowanie defalkuie. Summa prowentu tej wsi złotych 178, groszy 15.

Bereczki tegoż W tej wsisłużby 3, z których dani doroczney po złotych 7, groszy 15, uczyni złotych 22, groszy 15. Żyta po pułtory beczki—beczek pułpięty, każda po złotemu, uczyni złotych 4, groszy 15. Młyn ieden, który do arędy należy procz trzeciej miary młynarskiej. Summa prowentu tej wsi złotych 9, groszy 15; a z Jołczem uczyni złotych 208, a wytrąciwszy na wychowanie y myta czeladzi folwarkowey ku temu folwarkowi, ktorego się na krescencyą nie szacuje, złotych 40, uczyni złotych 168. Przychod kwarty od tego złotych 33, groszy 18.

Starostwo Ostrzskie.

Starostwa tego possessorem imć pan Ratominski, do ktorego wsi ani folwarku nie masz żadnego; dla czego wielkiej by potrzeba łaski y baczenia jego królewskiej mości i rzeczy pospolitey na to mieysce, ktore prawie iest wrotami tak lądem iako y wodą od Putywła y Czernihowa dwiema rzekami: Semem y Diesną, pod Ostrz y Kiow wpadającemi.

Miasto Ostrz. W tym mieście domów mieskich, z których dań idzie, iest 184.

Czynsze różnie daią; tych, co daią po groszy 15, iest 102; tych, co po groszy $7\frac{1}{2}$, iest 37; tych, co różnie, wedle maiętności, iako który wiele gruntu trzyma, iest 45. Co wszystko uczyni na rok zło-

tych 105, groszy 22, a wytrąciwszy prochowszczyzne po groszy 5, z domu, czyni złotych 84, groszy 24. Owsa, który także, wedle mąietności, różnie daia, ćwierci 50, każda po groszy 4, uczyni złotych 6, groszy 20. Siano, które także różnie y nie wszyscy daia, dostaie się wozów 100, każdy po groszy $2\frac{1}{2}$, uczyni złotych 8, groszy 10.

Boiarow w tym mieście 98, którzy, procz służby wojenney, także posług zamkowych, podatków nie oddaia żadnych, podymne wyiawszy po groszy 2 z domu, który z miastem pospołu czyni złotych 10, groszy 21. Prochowe czyni złotych 21, groszy 5, ale y to z podymnym na strzelbę zamkową obraca się. Młynów 4, w których wszystkich kamieni 12, ale y te, z mytami y karczmą pospołu do arędy, procz trzeciej miary młynarskiej, która czyni na rok złotych 600. Arendował ją pan starosta drożey, ale y z pokłonami, które iż do szacunku kwarty y nie należą, y starości w intracie według inwentarza nie są położone, gdyż te pożytki nie są pewne y za czasem ustać mogą, dla tego się też w arędę nie kładą.

Kozaków iest 40, którzy w domach wolnych mieyskich osiedli gwałtownie. Powinności ani posłuszeństwa nie oddaia żadnego.

Summa prowentu miasta tego złotych 699, groszy $24\frac{1}{2}$.

Bobrowica, miasteczko do starostwa tego należące, nowa osada. W tym miasteczku domów osiadłych 107, z których dań różnie daja: tych, co daja z domu po groszy 25—jest 47; tych, co po groszy 15, iest 60, co uczyni złotych 69, groszy 5. Owies także różnie daia: tych, co czynszu daia po groszy 25, daia owsa po ćwierci, każda po groszy 4; a ci co po groszy 15, daia owsa po puł ćwierci, co skomputowawszy, czyni złotych 10, groszy 8. Siana daia wszyscy po wozu iednemu, każdy woz po groszy $2\frac{1}{2}$, czyni złotych 8, groszy $27\frac{1}{2}$. Młynów 3, w których kamieni 5, ale się te na wychowanie y rozchod domowy defalkuia, procz trzeciej miary młynarskiej. Folwarku ni stawu żadnego w storostwie tym nie masz. Summa prowentu miasteczka tego złotych 88, groszy $16\frac{1}{2}$, a z Ostrzem pospołu czyni złotych 788, groszy 5, a wytrąciwszy na urząd podstarościęgo,

na muzykę zamkową, którą zawsze dla straży chowa, na prochy, ołowiy szpiegi, przez których byż nie może, na odsyłanie y przesyłanie posłów moskiewskich złotych 388, groszy 5, zostaje złotych 400. Przychodzi kwarty od tego złotych 80.

Jałmenki wieś stara y nowa, osada Kurhany i Beremenicko, obapoł rzeki Desny i Turbesza. Tey wsi possessorem urodzony pan Wacław Wielochorski, stolnik Kiowski, jest w niej pociągłych ludzi 8, którzy robot nie odprawuia żadnych, czynszu pieniężnego nie daia, procz dwóch, od których się dostaje złotych 2, groszy $2\frac{1}{2}$. Owies różnie daia, dostaje się go mac wielkich 10, każda walena groszy 15, czyni złotych 5. Młynów dwa po iednemu kamieniu, które lecie dla suszy, w zimie dla wielkich wod, nie zawsze miala, tedy się wychowanie defalkuie, opocz miary młynarskiey. Myta wodnego i ziemnego dostaje się złotych 15. Folwarku nie masz żadnego. Summa prowentu tey wsi złotych 7, groszy $17\frac{1}{2}$.

Przychodzi od tego kwarty złotych 3, groszy $15\frac{1}{2}$.

Na tymże gruncie wsi, przez terazniejszego possessora jest osadzone od lat kilku miasteczko, Jałmenki nazwane, w którym podymia jest 70, lecz powinności nie oddaia żadnych, względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych, a przy tym jegomość pan stolnik, iako possessor, opowiadał się z kosztem y expensami swewi, które ważył y do tych czasów, tak na osadę miasteczka tego, iako też y municyę onego, które my, opowiadanie jego przyiąwszy y koszt ten obaczywszy, łasce to J. Kr. Mości zachowujemy.

Bodzienki wioska z uroczyszczami: Prowale, Nazarowe, Borki, Wydrycza. Uchorzye, Bliznow, nad rzeką Desną. Tego possessorem urodzony pan Zacharyasz Jałowiecki, sekretarz jego krolewskiej mości, z małżonką swą, panią Zosią Ledochowską, prawem dożywotnim, W tey wsi pociągłych służb 9, dawali miodu kadż iedną y ta, dla spustoszenia ukraińskiego, spustoszała. Kuniczników dwa—złotych 2. Przewozu suchym i wodnym gościńcem dostaje się czasem złotych 2. Młynek ieden o iednym kole, który iż rzeka często zatapia y mroz wysusza, a folwarku nie masz, przeto na wy-

chowanie czeladzi. defalkuie. oprócz trzeciej miary młynarskiej. A iż ma, w przywileju swym obietnicę jego królewskiej mości nadgrody kosztów swoich, któreby tam nałożył, puszcza my to na łaskę jego królewskiej mości. Summa prowentu tej wsi złotych 4. Przychodzi od tego kwarty groszy 24.

Wypołzow nad Desną. Tej wsi possesorem urodzony pan Floryan Oleski, woyski Włodzimirski, sekretarz y pisarz jego królewskiej mości z małżonką swą, panią Agniszką. Jest w niej ludzi poddanych, którzy robot nie odprawuia, 12, dają także dwie kadzi miodu, każda po złotych 10, uczyni złotych 20. Czynszu pieniężnego dają na rok groszy 50. Karczma czyni złotych 10. Folwarku ani młynu nie masz Summa Prowentu tej wsi złotych 31, groszy 20. Przychodzi kwarty od tego złotych 6, groszy 10. Ciż possesorowie opowiadali się z prawem swoim na wieś Kozary y z należytościami jej, którą iż Ostrzcy mieszczenie odieli, czego przed nami uczynili protestacją.

Letkowcze dwoje, alias Kolencze. W tych wsiach, przyiechawszy do nich, od poddanych de certo possesore wywieźć nie mogliśmy się gdyż sługi żadnego nie zastaliśmy, a poddani powiedali, że zdawna do starostwa Ostrzkiego te wsie należały y tam czynsze y powinności oddawali; także y boiarrowie, których iest koni 14, do Ostrza sługowali, ale za iakimiś przewodem prawa, ieśli na panu staroście, czyli też kim inszym, jegomość pan sędzia Kiiowski, niedawno z urzędem grodzkim naiechawszy, obiał był, a pierwey ieszcze przed tym, rok to minął, uwiązał się był w to imię pan Jałowicki, sekretarz krola jegomości z małżonką swą, mieniać się mieć iakieś prawo; zlustrowaliśmy to tedy, w których się ukazują pożytki takie:

W Letkowczach większych iest poddanych pociągłych pięć, z których dwa dają czynazu po złotemu 1, groszy 7, zaś dwa poddani po groszy 25, a piąty groszy 50. Owsa każdy po ćwierci, waloru — groszy 5. Siana po wozu, waloru groszy 3, to wszystko uczyni złotych 7, groszy 5. Kunicznikow iest 12, z których dwa dają po groszy 15, trzeci groszy dziesięć, a ostatek po groszy 7½, co uczyni wszystko złotych 3, groszy 17½. Boiarrow koni 14, których powinność

konną z orężem, przy dzierżawcy swym służyć y insze powinności boiarskie, tak iak inni boiarowie w starostwie Ostrzkim, odprawować.

W Letkowcach Mnieyszych, alias Kolenczach, iest pociągłych 4, z których dwa dają po groszy 15, trzeci złoty 1, groszy $7\frac{1}{2}$, czwarty gr. 18. Owsa 10 po ćwierci, waloru groszy 5. Siana po wozu groszy 3. Suma złotych 3, groszy $27\frac{1}{2}$. Summa procentu tych wsi złotych 14, groszy 20.

A prędko potem, przyiechawszy imć pan sekretarz tej lustracyi z tego prawa swego, które się mieni mieć na to, nie broni, ale jego-mość pan sędzia, dowiedziawszy się o tym, tedy zarazem z prawem swym wiecznym y dziedzicznym, opowiedał się y bronił tej lustracyi, iako w dobrach dziedzicznych, niepodległych, o którą to maiętność litis pendentia między obiema stronami zaszła z trybunału na seym odesłana, przeto tantisper kwarta z tych dobr oddawać się niema, do decyzji jego królewskiej mości y seymowej na to, ięśli te dobra są dziedziczne, albo że jego królewskiej mości i rzeczy pospolitey; odsyłamy ich tedy na też decyzją seymową neutri partium jure laeso, oboch stron, iako się wyżej mianowało, protestacyę przyiawszy; opowiedał się przy tym imć pan sekretarz, iż insze dobra, to iest: Swetylnow, Rożny, Zaworzyce, Nosowik, Krechow, Berdow, Zabokrzyczki, pod też prawo króleskie iemu dane, pod lustracyę podpadają. A przeciwko temu protestował się imć pan sędzia, iż y te dobra, iako y Letkowicze, są wszystkie własne dziedziczne, na które opowiedał się mieć prawo. Co wszystko in litis pendentia iest, z trybunału remissa na seym; my tedy, do tejże decyzji jego królewskiej mości y seymowej, nie ubliżając prawu obudwu stron, sprawę tę odsyłamy; o której protestacyi pana sędziego Kiewskiego mieszczanie Ostrzey dowiedziawszy się, strony Letkowicz y inszych wsi, w protestacyi tej mianowanych, świadczyli się, iż te dobra nigdy nie byli pana sędziego, ale własne jego królewskiej mości z dawnych wieków, do zamku Ostrzkiego należące y zdawna w dzierżeniu panów starostów Ostrzkich będące. Opowiadali się też z tym, że zakład był od króla jegomości dany przeciwko panu sędziemu mieszczanom tym, aby ich nie łapał y nie więził, także panu sędziemu

przeciwko mieszczanom, aby się w pokoju ieden przeciwko drugiemu zachował pod zakładem 5000 kop litewskich przeciwko panu sędziemu, a zaś przeciwko boiarom y mieszczanom z każdego z nich po 500 kop także litewskich. Ktore oświadczenie ich my przyjęli y one pod pieczęciami z podpisami rąk naszych onym wydaliśmy; przeciwko którym mieszczanom y boiarom Ostrzkim, stanowszy oczewiście szlachetny Michał Struczyński, imieniem imé pana sędziego, pana swego, reprotestował, iż oni, gwałtem grunty iego ziemskie zachodząc, pod lustracją podają, mianowicie: Swietlynowo, Rożynowo, Letkowicze, Kolencze, Rzechowo, ostrow Zabokrzyczki, przezywaiący Nowozaworzyce. Ktore majątności są własne ziemskie imé panu sędziemu jure Zuesito należące.

Krohajow. Tey wsi possessorem urodzony Mikołaj Plichta; iest w niey ludzi dawnych 10, robot nie odprawuią żadnych. Czynszu pieniężnego nie daia. Miodu wieś wszystka daie na rok pułtrzeci kadzi, kadź po złotych 10—czyni złotych 25. Siana wozow 10, woz groszy 3, czyni złoty 1. Stawu, młynu ani folwarku nie masz żadnego. Summa prowentu tey wsi złotych 29. Przychodzi kwarty od tego złotych 6.

~~~~~  
Działo się w Kaniowie die 17 marca.

Tego possessorem J. O. Xiążę jegomość Ostrogski, kasztelan Krakowski. Naprzód, gdyśmy do lustrowania starostwa Kaniowskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek ziemie Kiowskiej, imieniem J. O. X. jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starosty Kaniowskiego, przed nami opowiadał, że to starostwo, iako y wszystkie insze, w tym wojewodztwie Kijowskim leżące, iako y od nieprzyjaciela krzyża świętego, Tatarzyna, przez ustawiczne inkursie, tak od ludzi swywołnych, kozakow, którzy gwałtownie y upornie wiele pożytków, na starostę zdawna przynależących, odjeli y sobie przywłaszczyli, a niemniej też y od żołnierza, tak kwarcianego, iako y moskieskiego y ynszego swywołnego, iest spustoszone, zaczęmy



ledwie część czwarta procentów tego starostwa, przychodzących zięciu jegomości, dochodzi.

### **Miasto Kaniów.**

W tym mieście domów mieskich posłusznych 160, z których podatków nie dają żadnych, prócz służby wojennej, którą każdy z nich konno, z orężem, przy panu staroście swym, albo namiestniku jego odprawować powinien. Koladki iednak oddają po groszy 15 z domu na każdy rok, ale te podstarościemu należą. Uchodów rybnych na gruncie miasta tego nie masz żadnych, inszych też pożytków miasto to nie czyni, oprócz aredy, do ktorej należą karczmy, myto skopne, tak w mieście, iako po futorach, także młyny, procz trzeciej miary młynarskiej, których iest w liczbie 7. Każdy o iednym kamieniu, co wszystko czyni przez aredę na rok złotych 1500. Domow kozackich, którzy nie chcą być pod posłuszeństwem iest 1346. Wsi żadnych do starostwa tego nie masz procz futorów, których więcej 7 osiedli kozacy, gdyż ich iest w liczbie więcej niżeli poddanych posłusznych, iednak mają też y mieszczenie w nich swoje części, ale z nich nic nie powinni, prócz służby wojennej.

Summa starostwa tego złotych 1500, a wytrąciwszy na urząd, podstarościego, na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowy, straż y szpiegi, przez których starostwo, iako Ukrainne, być nie może, złotych 500, zostaje się złotych 1000; przychodzi kwarty od tego złotych 200.

### **Delacye starostwa tego.**

Przy odprawowaniu lustracji starostwa tego urodzony Fedor Suszczański-Proskura, pisarz ziemski Kijowski, opowiadał prawo dziedziczne, lustracji niepodległe, które ma na majątności Towarów alias Worobiewkę, Babicze y Połstwin y brzeg na rzece Rosawie, obudwu grobel: Klewanczowy y Opanasowy; iakoż y mieszczan nie mało obywatelów tamecznych Kaniowskich stawiał, którzy na ten czas przed nami byli zeznali to, iż te dobra Towarów alias Worobiewka są dobrami

własnymi dziedzicznymi pana Proskury, pisarza ziemskiego Kiewskiego y u niego są w possesyi, jednak iako Futory, sioła Babicze y Połstwin do Kaniowa należą y tu ich do miasta trzymają y on ich nie trzyma. Także pan pisarz opowiadał prawo swe ziemskie dziedziczne, które pod lustracją nie podległy, na sioło Hrehorow y Zerdew, stawiając do zeznania tych mieszczan y obywatelów Kaniowskich, którzy także zeznali, że to są dobra jego własne, dziedziczne, ziemskie y do starostwa y lustracyi nie należące, którego opowiadania jegomości y zeznania mieszczan y obywatelów tamiecznych wysłuchawszy, y one do wiadomości przyjąwszy, daliśmy mu atestację z pieczęciami y podpisami rąk naszych, a po uczynieniu takiej przez jegomości pana pisarza protestacyi, tenże pan podsędek Kiewski, imieniem tegoż xięcia jegomości, pana Krakowskiego, starosty Kaniowskiego y mieszczan Kaniowskich, reprotestacją czynił w ten sposób, iż te grunty, na których te dwa futory: Babicze y Połstwin siadły, są własne króla jego mości, iako młyny, tak i karczmy, w tych futorach będące, do arędy kaniowskiej należą y kunic żadnych z tych gruntów J. P. pisarzowi, iako on udawał, mieszczanie Kaniowscy nigdy nie dawali y teraz nie dają. Tenże pan pisarz Kiewski przypowiadał się z prawem swym dziedzicznym na Żerdewę y Hrehorow, które mu kozacy do Trechtemirowa gwałtem odieli. Tenże, imieniem imię pana Adama Olizara Wołkiewicza, opowiadał się z prawem dziedzicznym na Podsucze uroczysko, które mu cisz kozacy do Trechtemirowa także gwałtem odieli, także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego, stanawszy oczywiście w Bogu wielcebnym oyciec Rafał Niepituśzczy, ihumen monastera świętego Mikołaj Pustyńskiego Kiewskiego, pokazał list pod trzema pieczęciami ich mościów panów rewizorów jego królewskiej mości, pod datą w Kiowie roku 1570 nowembris die 29, w którym to liście rewizorskim powpisane są: tak testament sławnej pamięci pana Ostafeya Daszkowicza, iż imienie Koltehaiow na rzece Rossi, które wysłużył na królu jegomości ś. p. Żygmuncie I, z ludźmi, jeziorami, pasiekami y zwierzy-  
nami, bobrowemi y rybnemi łowy, ze wszystkim, iako w sobie to imienie ma, z rzeką Rosseyą y z jeziorem Zwierzchnim na rzece Rosi,

z Kołteniewskiem, zapisał na wieczność na monaster św. Mikoły Pustynńskiego, iako też y confirmacyą ś. p. krola Zygmonta, zostawując wiecznemi czasy czernców św. Mikoły Pustynńskiego przy tych wszystkich sieliszczach y horodyszczach, ktore p. Ostafiej Daszkowicz odpisał na monaster; wpisana też duchownicza, to iest testament jegomości kniazia Bohusza Fedorowicza Koreckiego, starosty Żytomirskiego, którym na ten że monaster św. Mikoły Pustynńskiego imienie Kononcze, w wojewodstwie Kiowskim pod Kaniowem nad Rossyą leżące, ze wszystkim, iako się w sobie ma, z ziemiami bartnemi, y pasznemi, y pasiekami, jeziorami, rzekami, lasami, dąbrowami, zwierzynnemi, ryb-nemi y bobrowemi łowy, łąkami y wszelakiemi pożytkammy y gruntami, do Kononczy przynależącemi. Który testament y danina stwierdzona iest od krola jegomości; y znowu druga duchownicza pana Ostafieya Daszkowicza na sieliszcze Szarklanow, na ten że monaster św. Mikoły; wpisana też duchownicza pana Semiona Romanowicza na imienie Sowian, ktore odpisał, po nieboszczyku bratu swym na monaster św. Mikoły Pustynńskiego ze wszystkim, iako się to imienie ma, z pożytkami, gruntami y granicami. List też Bogdana Czyczetkowicza na jar na rzece Rosi y list sądowy pana Onikieia Hornostaia, starosty Czerkas-kiego y Kanioskiego wpisany, w którym zmiiankuje, iż oczywiście przed p. Hornostaielem prawowali się czercy z mieszczany Kiowskimi o ten jar y z prawdziwey inkwizycyi y dokumentów autentycznych przysądził czertom mikulskim ten jar na rzece Rosi. Tak że duchow-nicze daniny wzwyż pomienionych osob, iako też y confirmacye krolów y ten list rewizorski o tym wszystkim oświadcza co wszystko po-mieniony oyciec Rafał Niepituszczy, ihumen Mikoły Pustynńskiego, auten-tice listami, według prawa sprawionemi, pokazawszy y dowiodłszy, opowiedał sam imieniem braci swey, iż w tym gruncie Kononczy gwałtowanie na własnym gruncie monastera św. Mikoły, w Kononczy, na rzece Rosi, od urzędu Kaniowskiego starostwa O. X. Janusza Ostrogskiego młyny pobudowano od lat czterech, grani monasterskie odejmuiąc; za którym postanowieniem młyna na 3000 szkody mona-ster oświadcza się mieć; także świadczyli się, iż mieszczanie Kaniow-

scy na własnym gruncie monasterskim wzwyżmienionym, krom wiadomości czerców nowo futory stawiaią, grunty pasą, łąki koszą, jeziora łowią, poddanych monasterskich sciskają, a starsi zaś miszczanie Kaniocy, którzy z pozwolenia monasterskiego futorami stoią w zwyż pomienionych grunciech, powinności y dziesięcin sprawiedliwie nie oddają, nawet z pul sprzątnowszy zboża, kunicę bez bytności czercow, nie według starego zwyczaju, ale według upodobania swego, a nie iako powinni, dają, zaczym wielką szkodę monaster św. Mikoły y w tym sobie mianował; prosili nas, abyśmy te manifestacye monasterskie, do xiąg lustratorskich przyiąwszy, onym extract tego wydać rozkazali; co, iako rzecz słuszną, wykonać rozkazaliśmy. A potem, że ten że pan podsędek Kiowski, imieniem tego xięcia jegomości i mieszczan Kaniowskich reprotestacją taką uczynił, że w grunty czerneckie, ieśli onym prawem iakim słusznym należą, wstępować nie chce y nie wstępuje, ale to, co właśnie zdawna do starostwa należy y co mu iest podano, trzyma y tego mieszczanie Kaniowscy używają. Także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego urodzony imię pan Jozef Chalecki opowiadał prawo swoje ziemskie dziedziczne, lustracyi nie podległe, na grunty swe Chodoroskie y Rzyszczoskie, na których mieszczenie Kaniocy y Bohusławscy, bezprawnie, gwałtownie one pozabierawszy, futory albo wsie do Kaniowa: Rosochate, Czernisze, Dudarze, Czaplineze Tulincze, Pieje, Proczki, Maludowcze, y insze; a do Bohusława: Juskow Młynek y Kożeńcze poosadzali, o co on dawno prawem czyni, y komissyi kilka już otrzymał, lecz przez trudne zwiędzenie senatorow na tak dalekie kraie ta kominissya y do tego czasu nie odprawiła się, prosząc, abyśmy dobr tych nie lustrowali, inaczej protestując się de nullitate wszystkiego, żeby się lustrowaniem Kaniowa y Bohusławia prawom jego dziedzicznym nie prejudykowało, prosząc nas, abyśmy, te manifestacją jego do xiąg lustratorskich wpisawszy, te naszą attestacją jemu dali. Którą my daliśmy z pieczęciami y podpisami rąk naszych; a potem tenże podsędek, tak imieniem xięcia jegomości, iako y mieszczan Kaniowskich reprotestował się, że w grunty y majątności jegomości pana Haleckiego xiąże jegomość

wstępować nie chcą y nie wstępnie, ale mieszczenie Kaniocy, iako przed-  
tym tych gruntów, do Kaniowa należących, zażywali, y teraz zażywają.

### Starostwo Peresławskie.

Naprzód, gdyśmy do lustrowania starostwa Peresławskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsedek ziemie Kiowskiej, imieniem J. W. X. jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starosty Peresławskiego, przed nami opowiadał się, że to starostwo, iako y wszystkie insze, w tym województwie Kiowskim leżące, iako od nieprzyjaciela krzyża św., Tatarzyna, przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swywolnych, kozaków, którzy upornie a gwałtownie wiele pożytków, na starostę zdawna przynależących, odieli y sobie przywłaszczyli, a niemniej też od żołnierza tak kwarcianego. iako też y moskiewskiego y inszego swywolnego iest spustoszone, zaczem ledwie część czwarta procentów tego starostwa przychodzących zięcia jegomości dochodzi.

Peresław miasto. W tym mieście domow mieskich posłuż-  
nych iest 300, z których podatków nie dają żadnych procz służby wojenney, którą każdy z nich konno z orężem przy panu starościu swym albo namiesniku jego odprawować powinien.

Jnszych pożytków miasteczko to nie czyni, procz arędy, do której należą karczyny, młyny, procz trzeciej miary młynarskiej, co wszystko z Jachotynem pospołu czyni na rok złotych 150.

Jachotyn miasteczko. W tym miasteczku domow posłuż-  
nych iest 50, z których podatków nie dają żadnych procz służby wojenney, którą każdy z nich konno z orężem przy panu starościu swym lub namiesniku jego odprawować powinien, domow kozackich, którzy nie chcą bydź pod posłuszeństwem, iest 50, inszych też pożytków z miasteczka tego nie masz, procz karczyny, która do arędy Beresańskiej należy.

Słobody do tych że miast starostwa należyte:

Gielmazów miasteczko. Ta słoboda lat temu trzy iak

osiadła na tym że gruncie Peresławskim; iest w nim domow posłusznych mieskich 40. Kozakow nie posłusznych domow 100. Powinności poddani nie oddaia żadnych względem słobody, Ktoey siedzieć maia, wedle listu namiesnika xięcia jegomości, pana Czywinskiego, który pokazano, do lat 20. Ktora słoboda, iż słusznie iest dana, ile na tym mieyscu, tedy y my ją aprobuujemy, a po wyściu słobody, też powinności będą, iako y Peresław, odprawować; młyn ieden, ale się ten osadcy na wychowanie kładzie.

Bykow miasteczko. Ta słoboda rok dopiero iak się sadzić poczęła na tymże gruncie Peresławskim; iest w nim domow mieskich posłusznych 30. Domow kozackich 25. Powinności poddani nie oddaia żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono także do lat 20; jednak po wyściu słobody też powinność, iako y Peresław, powinni będą odprawować.

Jabłonkow miasteczko. Ta słoboda dopiero rok temu, iako się sadzić poczęła: iest w niej domow posłusznych mieyskich 50. Kozackich domow 30; powinności poddani nie oddaia żadnych względem słobody, ktorey im także pozwolono do lat 20; iednak, po wyściu słobody, też powinności, iako y Peresław, odprawować będą powinni. Arędy żadney w słobodach wyżey pomienionych nie masz względem słobody.

Summa prowentu starostwa tego złotych 1650, a wytrąciwszy na urząd podstarościego, na czeladź zamkową, więc na prochy, straż, szpiegi, bez ktorych starostwo to, iako Ukrainne, bydź nie może, złotych 550, zostaje się złotych 1100. Przychodzi od tego kwarty złotych 220.

---

### **Starostwo Czerkaskie, tegoż possesora.**

Naprzod, gdyśmy do lustrowania starostwa tego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsedek Kiowski, imieniem J. O. xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starosty Czerkaskiego, przed nami opowiedział, że te starostwo, iako y insze

wszystkie, w tym województwie Kiowskim leżące, jako od nieprzyjaciela krzyża świętego, Tatarzyna, przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swywolnych, kozaków, którzy upornie a gwałtownie wiele pożytków, na starostę zdawna przynależących, odieli y sobie przywłaszczyli, a nie mniej też y od żołnierza, tak kwarcianego, iako też y moskieskiego y inszego swawolnego iest spustoszone, zaczym ledwie część czwarta prowentów, z tego starostwa przychodzących, xięciu jegomości dochodzi.

Czerkasy miasto. W tym mieście domów mieyskich posłusznych iest 150; z których podatkw nie dają żadnych, procz służby wojenney, którą każdy z nich konno z orężem przy panu staroście albo namiesniku jego odprawować powinien. Domów kozackich nieposłusznych iest 800. Inszych pożytków miasto to nie czyni, procz karczmy, która arędę czyni na rok złotych 1312, groszy 15.

Słobody do starostwa tego należyte.

Borowicza miasteczko. To miasteczko od lat trzech osiadło na gruncie Czerkaskim; iest w nim domów posłusznych 500. Kozackich domów iest 100. Poddanni powinności nie oddają żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono do lat 20. Jednak po wyściu słobody też powinności, iako y mieszczenie Czerkasy, odprawować będą powinni

Irklej miasteczko. To miasteczko od lat ośmi osiadło; iest w nim domów posłusznych mieskich 20. Kozackich domów więcej niż 300. Powinności poddani nie oddają żadney względem słobody, ktorey im było pozwolono do lat 20; iednak po wyściu słobody też powinności, iako y mieszczenie Czerkasy, odprawować będą powinni.

Ołtwa miasteczko. To miasteczko dopiero drugi rok iako osiadło. Jest w nim domów posłusznych mieyskich 30, kozackich domów 700. Powinności poddani nie oddają żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono także do lat 20. Jednakże, po wyściu słobody też powinności, iako y mieszczenie Czerkasy odprawować będą powinni.

Kropiwno miasteczko. To miasteczko w tym roku dopiero osiadło; iest w nim domów mieskich posłusznych 30, kozackich domów 60. Powinności poddani nie oddają żadnych względem słobody;

ktorey im także pozwolono do lat 20; iednak, po wyściu słobody, też powinności, iako y mieszczenie Czerkascy, odprawować będą powinni; arędy w miasteczkach tych nie masz względem słobody. Uchody rybne starostwa tego, których iest 7, czynią złotych 597, groszy 15. Summa prowentu wszystkiego starostwa tego złotych 1910, a, wytrąciwszy na urząd podstarościiego y na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowie, straż, szpiegi, przez których starostwo to, iako ukrainne, bydź nie może, uchody rybne, które czynią złotych 597, groszy 15, zostaje złotych 1312, groszy 15. Przychodzi kwarty od tego złotych 262, groszy 15.

A po uczynieniu dostateczney starostwa Czerkaskiego lustracyi, tenże pan podsędek Kiowski, imieniem tegoż xięcia jegomości świadczył się y opowiedział na jejmość Kniehynią Hrehorową Domątową, panio Połonią Tyszanke, także na wszystkich possessorow miasta Domontowa y drugich dwóch miast: Pieszczanego y Złotonoszy y sioł do tego należących, na tym gruncie Domontoskim nowo osiadłych, zdawna do Czerkas należących, a teraz, po ześciu nieboszczyka kniazia Hrehora Domontowa do szafunku krola jegomości przypadłych y xięciu jegomości prawem pewnym od krola jegomości konferowanych, iż oni, nie dbając nic na zwierzchność krola jegomości, ku zatłumieniu prawa xięcia jegomości, pretenduią sobie tych dobr zwyż pomienionych, lustracyi podległych, iakoś mniemaną wieczność, onych lustrować nie dali y nie dopuścili, które te dobra, gdyby były do possesyi xięcia jegomości przyszły, one pod lustracyą poddać gotów był y iest, iakoż iuż strony tych dobr xiąże jegomość w terminach prawnych stoi y do ostatniego stopnia oney popierać będzie; a z drugiey strony reprezentowano się od urodzoney paniey Apoloniey Tyszanki knehyni Domontowej, iż te dobra są własne szlacheckie dziedziczne a nie kroleskie y od męża jej służące prawem wiecznym Także przy odprawowaniu starostwa tego lustracyi, urodzeni: pan Tedor Suszczanski-Proskura, pisarz ziemski Kiowski, y Tedor y Ostafiey Bajbuzowie, y Iwan Łuczkiwicz, także Wasyl Dobranski opowiedali prawa swe ziemskie dziedziczne, lustracyi nie podległe, które mają na pewne Sywiery, abo



grunty na rzece Worskle, także Sewruki albo Danniki swe, w Czerkasiach mieszkające, od jurydykcyi pana starosty wolne y oney nie podległe; iakoż mieszczenie y obywatele tameczni, którzy przed nami byli, to zeznali, że to są dobra własne ich dziedziczne y tych Sewrukow oni sami sądzą, tylko co z tego gruntu mieyskiego, na którym gruncie siedzą, kunicę do zamku daią. Przy lustrowaniu tegoż starostwa opowiadali ciż panowie Bajbuzowie, pan Łuczkiwicz prawo swe dożywotne dziedziczne, które pod lustracyą nie podlega, na uroczyszcze Łebedyn, stawiać do zeznania tych obywatelów Czerkaskich, którzy także zeznali, że to ich dobra własne, ziemskie, dziedziczne y do starostwa nie należące. Którego opowiedania iehmościów y zeznania mieszczan y obywatelów tamecznych wysłuchawszy, y one do wiadomości przyiąwszy, daliśmy im attestacyą naszą z pieczęciami y podpisami rąk naszych.

Ziemia wchodna Siewera, Worskła z rzeczką Połuzorą y Kusztowem. Tych dóbr w pewnych częściach, w przywileju opisanych, possesorem szlachetny Wasyl Mielenin prawem lennym, od s. p. krola Augusta przodkom jego danym, czego oryginału na ten czas nie pokazuje, tylko list Henryka krola, w którym zmianke czyni prawa jego. Jednak, iż z tego służbę woijną z panem starostą i namiestnikiem jego służyć powinien, lustracyi nie podlega.

Działo się w Hulanikach dnia 21 Marca.

Hulaniki miasto. Dzierżenia jegomości pana sędziego Kijowskiego y małżonki jego, pani Barbary Klinskiej. To miasto nowoosadzone na pustym gruncie y nowym korzeniu, na samym szlaku Czar-nem, przez jegomości pana sędziego wielkim kosztem, pracą y nakładem, zamkiem zbudowane, w którym zamku cztery baszty dobre muirowane, każda we dwie ścienie y baszt 8 większych, a mniejszych, 15. Co tu, iako się wyżej mianowało, nie bez wielkiego kosztu się ma, słusznie jego krolewska moc i Rzeczpospolita na to respektować będzie.

W tym mieście osiadłości domów więcey niż 300 było, y dobrze więcey, ale na swowolą się rozeszło, których za nimy y żony y dzieci z miasta wygnano dla uchronienia tego, aby kozakow na mieszkanie

tu nie przywabilo się: nie wysiedzieli ieszcze mieszczenie tej slobody wedle listu, ale do lat siedmiu siedzą y wolności zażywać mają, a pewność ich będzie taka: możniejsi konno wsiadać z dobrym orężem przeciwko nieprzyjacielowi przy swym dzierżawcy, abo iego namiesniku, a ubożsi do parkana z orężem. Czyszu po złotym 1 będą dawać na on czas, gdy wysiedzą slobodę, będą bogatsi powinni dawać. Rzemieśnicy raz robić z swego rzemiosła, a ubożsi po pułzłotego dawać. Puszczarze tylko do posługi y strzelby, a ieszcze kozuchy dawać.

Arenda młynow y gorzałek na ten czas nie iest w arendzie; bywało uczyniła złotych 400. Do folwarku nie masz roboty żadney, tylko co swemi pługami y swym kosztem zrobi. Stawów żadnych spuszczonej nie masz. Słusznieby w kwarcie ufolgowanie być miało, iako na nowym korzeniu, jednak tę arendę, iako czynić na ten czas może, to iest na złotych 400 położywszy, wytrąca się na myto urzędniku y czeladź potrzebną, ktorey wiele na tym miejscu chować trzeba, złotych 240, a od złotych 160, przychodzi kwarty złotych 32.

A iż o tę maieństwo trudność prawną tento pan sędzia z małżonką mają od dwóch kompetytorow różnych, ktorzy się na ten czas z prawem swym odzywali y protestacye wnieśli, ktore to sprawy iuż na seym z tymi litigantami wyszły, y one nie bez wielkiego kosztu panu sędziemu odprawować prychodzi, tedy zapłatę tych kwart suspendujemy do decyzyi tych spraw na seymie dekretem seymowym, ktore, iesli przysądzone będą panu sędziemu y małżonce iego, za tym prawem, za którym na ten czas trzymają, od onego czasu, zaraz po dekrete na zwykły czas w Rawie dopiero będą winni tę kwartę oddawać. A przy tym gdy do tych dobr J. K. M. miasteczka Hulanik urodzonemu jegomości panu Janowi Axakowi, sędziemu ziemskiemu Kijowskiemu y małżonce jegomości danyh i konfirmowanyh, ziechaliśmy, tedy imé pan sędzia ziemski Kijowski, iako dzierżawca dobr wyżey pomienonyh J. K. M. Hulanik, nic się prawu pospolitemu y J. K. M. woli nie sprzeciwiając, tej lustracyi dobr nam, tę powinność wykonywajęcym, pozwolił; przytym zarazem, stanowszy oczęwiście szlachetny pan Michał Milowski Chmara, sam od siebie y imieniem

uczestników swoich dobr należących, mianowicie: Oxini Rożynowskiego Wasylowej Niekrasowiczowej, Maruszy Rożynoskiej Janowej Marcienkiwiczowej, te dobra wyżej mianowane, własne swoje dziedziczne i uczestników swych być powiedział y przed nami oświadczył. J opowiedział się prawami swoimi, odzywając się, iż te dobra wyżej pomienione, iako ziemskie, dziedziczne, nigdy do stołu J. K. M. nie należały y zatym lustracyi żadney nie podległy, prosząc, abyśmy od lustracyi tych dobr, iako oni mianują dziedzicznych, supercedowali, świadcząc się przytym y na wyżej pomienionego pana sędziego ziemskiego Kijowskiego y małżonki iegomości, dzierżawcę dobr tych, iż ona, na znowie ku szkodzie wielkiej pomienionych uczestników, dozwala lustracyi tych dobr wyżej pomienionych, o których bezprawne posięgnięcie z tymże wyżej pomienionym dzierżawcą, panem sędzią ziemskim Kijowskim, wprzód w sądzie ziemskim Kijowskim, potym trybunalskim Lubelskim, a potym, przez remissye, w sądzie seymowym walnym koronnym sprawa ieszcze nie skończona, a w areszt już wpadła, po ktorey poparciu odnawiając y mandat J. K. M. na seym walny koronny, blisko przyszły, na dzierżawcę wyżej pomienionego, jegomości pana sędziego, iest wydany y położony; który przed nami pokazywali, uprosił, abyśmy tę protestacyę y oświadczenie iego przyigli y onemu z podpisami rąk naszych y przyłożeniem pieczęci atestacyą tego świadczenia iego wydali, co my, z powinności naszej, nic iego prawu nie chcąc ubliżać, uczyniliśmy.

A przy tym też teraz jegomość pan sędzia Kijowski, widząc przeciwko sobie być uczynioną przed nami protestacyą od potomków nieboszczyka pana Jerzego Połowcza Rożynowskiego, o to, iakoby ku szkodzie ich, na znowie tey, iako dzierżawca, dobr J. K. M. Hulanik, lustracyi pozwolił w tych dobrach, opowiadał się, iż nie na żadney znowie, ale iako dzierżawca dobr, broni prawa, od J. K. M. sobie y małżonce swey konferowanego, opowiadając się z tym iednak, iż o te dobra Hulaniki trudności wielkiej, tak od potomków przereczonych Rożynowskiego, od których teraz protestacya iest podana, iako y od pana Mikołaja Frąckiewicza starosty Mściśławskie-

go y braci iego, od obuch litygantow, zażywaiąc, sprawy skończyć nie może; która już na sądziech seymowych zostawszy, od kilkunastu lat pendet, prosząc, aby ta iego protestacya przyięta była, a przy tey pozwoloney lustracyi, aby to koszty przewagą osady y zbudowania, a tak przeważnego na tak mieyscu niebezpiecznym propugnaculum, na Czarnym szlaku y w trakcie nieprzyjacielskim uczynionego, więc też koszty y nakłady, prawie na każde sądy seymowe powłączaniem się wykładane, dla oczekiwania skutku sprawy przed J. K. M. i rzeczpospolitą przełożone były, a zatym y od kwarty te dobra, przez onego samego wielkim kosztem osadzone, aby, durante vita jegomości, wolne zostawały. Co my wszystko tak widząc, iako rzeczy słuszney pozwoliliśmy opowiadanie; a przy tym y takie rządanie jegomości przyięliśmy y taką o tym atestacyą naszą onemu z podpisami rąk naszych y przyłożeniem pieczęci naszych daliśmy y daiemy.

Działo się w Romanowie dnia 23 Marca.

Romanowo miasteczko. Tego y wsi niżej opisanych dzierzawcą, xiężna jeymność Romanowa Rużyńska prawem dożywotnim, które niedawno, roku przeszłego, ze wsiami iest spustoszone; iest w nim osiadłych ludzi 52.

Czynsze przed spustoszeniem Tatarskim różnie płacili: tych, co dawali po groszy 10, iest 30; tych, co po groszy 6, a niektorzy po groszy 4, ostatek, ale teraz, dla spustoszenia przez Tatary nie nie dają; innych podatkow nie dawali. Arenda młynow y karczmy, procz trzeci miary młynarskiej, na rok złotych 150.

Na tymże gruncie są Kołodeski, także Bernawa błoto uroczysko na ten szas puste. Staw ieden, kosztem jegomości zbudowany, ten, iż spust nie był, respektując na koszt, nie kładzie się teraz. Summa prowentu miasteczka tego złotych 150.

Czarnawka alias Chrytkowo y insze wsi, do miasteczka tego należące:

W tey wsi osiadłych 30; robią dzień jeden w zimie, a dwa w tydzień w lecie. Czynszu dają po groszy 6, uczyni złotych 6. Owsa

po ćwierci co uczyni złotych 4. Summa prowentu tej wsi uczyni złotych 10

Żydowcze alias Matwiowcze. W tej wsi iest osiadłych 26, robią po dwa dni w lecie, a dzień w zimie w tydzień. Czynsze różnie dają: tych, co dają po groszy 6, iest 9, a ostatek: połowicza po 2, połowicza po 3; co skomputowawszy, uczyni złotych 4, groszy 7.

Owsa dawali przedtym bogatsi po pułmiarki, a ubożsi po ćwierci, ale teraz przez spustoszenie Tatarskie nie nie dają. Summa prowentu tej wsi złotych 4, groszy 7.

Stawiszcze. W tej wsi osiadłych iest 22, też powinności odprawowali przedtym, iako y drudzy poddani w inszych wsiach, do miasteczka tego należących, ale teraz, po spustoszeniu Tatarskim, lat temu 10, pożytkow nie czynią żadnych.

Hirczyki. W tej wsi osiadłych iest 10; robią po dwa dni zimie y lecie po dwa w tydzień. Czynsze różnie dają: tych, co dają po groszy 6, iest 4, a tych, co po trzy—6, co wszystko uczyni złoty 1, groszy 12. Summa prowentu tej wsi złoty 1, groszy 12.

Koślaki. Ta wieś była na Romanoskim gruncie, ale ją Tatarowie teraz znieśli, tylko ieden chłop został.

Skwir horodyszcze, nowa osada nad rzeką Skwira. To miasteczko rok temu dopiero iak osiadło, jest w nim osiadłych 30; powinności ani podatkow nie dają względem slobody, ktorey im dano do lat 30, a po wyjściu slobody, też powinności, iako w Romanowie, oddawać będą powinni. Na tymże gruncie Skwirskim iest Bakożyn, horodyszcze puste.

Buki. Ta wieś na rok przez Tatary iak iest wszystka zniesiona; iest w niej na tenczas ludzi,, którzy w jamach mieszkają, 10; powinności ani podatkow nie dają żadnych względem slobody, ktorey im po tej Tatarszczyźnie pozwolono do lat pewnych po tym spustoszeniu.

Strokow. W tej wsi osiadłych 30. Ci wszyscy na posłudze pańskiej są, żadnych podatkow nie dają, tylko służbę bojarską służyć powinni, roboty z poddanych do folwarku, który tu więcej pracą swoją, a niżeli poddanemi obrabiają, nie kładą się, bo też nie wielkie są, teraz zwłaszcza, po tym spustoszeniu, gdyż wsi na slobodach

siedzą, ale y ci, iakielkolwiek pożytki z nich są, na czeladź tego zameczku w Romanowce y na żywność defalkuią się.

Suma prowentu tey dzierżawy złotych 165, groszy 19, a wytrąciwszy na urzędnika y na czeladź zamkową złotych 45 groszy 19, zostaje złotych 120. Przychodzi od tego kwarty złotych 24. A przy tym zaraz świadczono y opowiadano się od xiężnej jejmości Rużenskiej, że wielki y mały Żerdełow iest dziedzictwem xiężny jejmości Rużenskiej, ktore dobra dziedzictwem kupiła od Zawisze, a Zawisza od Brozowskiego; ten Brozowski dostał prawem wiecznym od Łozowskiego, ktorego antecessor te dobra miał daniną wieczną tak od S. P. krola Alexandra, iako y od inszych krolow ich mości. Wczoraysze na gruncie Pawołockim wieczystym osadzone iest, także y Halczyn horodyszcze do daniny wieczystey Kotelniczy należy y na własnym gruncie Koteleńskim iest zasadzone, więc y sioło Sokolcze. Y w tym opowiadanie od mianowaney xiężney Rużenskiej uczyniono, że na własnym gruncie Pawołockim osiadło y dobra są dziedziczne, a co się dotycze Malinowe Horodyszcza, tedy onego niemasz w dzierżawie xiężney Rużenskiej, tylko Malinowo Horodyszcze, ktore do Kotelnicy należy y na własnym gruncie Kotelnickim osiadło, a Huzince horodyszcze, Lankow, uroczyszczce Stankowo, to wszystkie na gruncie dziedzicznym Pawołockim leżą, a puste są te uroczyszczce, błoto y rzeki tylko są; zaczym te wzwyż mianowane dobra, ktore nie są dobrami J. K. M. i rzeczy pospolitej, poddać pod lustracyą nie mogą, o co się y powtornie świadczono y opowiadano.

Działo się w Kijowie. 16 dnia Marca, roku 1616.

Kijow miasto. Tego posessorem imć pan Stanisław Zołkiewski, wojewoda Kijowski; ktorego to miasta y z należytościami iego urodzony pan Michał Myszką Chołoneski, podwojewodzy Kijowski, lustracyi nie dopuścił, protestuiąc się imieniem jegomości pana wojewody, iż w mieście tym, względem starostwa, pożytkow nie masz żadnych, tylko względem wojewodztwa, ktore od lustracyi są excypowane, czegośmy też y sami z inkwizycyi mieszczan krolewskich doszli. Ktorą protestacyą pana podwojewodzego my, przyiawszy, od lustracyi dóbr

tych do województwa właśnie, a nie do starostwa należących, supercedowaliśmy.

Extractum ex libro lustracionum palatinatus Kijeviae millesimi sexcentesimali decimi sexti (мѣсто четырехъ печатѣй).

Summa wszystkiej kwarty województwa Kiowskiego, defalcatis defalcandis, złotych polskich 1883, grószy 14 $\frac{1}{2}$ . J tu się nie kładzie starostwo Korsuńskie, także Demidow, Wyżgorod, których lustracyi nie dopuszczono, także Letkowice y Kulanki, gdyż o te majątności dzierżawcy są, in litispendentia na seym, dla czego kwarta do pensyi seymowej zawieszona.

*Извлечено изъ рукописной записной книги полковника Малаховскаго (XVII—XVIII ст.), сообщенной Коммиссіи Н. Н. Мурзавечихѣ.*

~~~~~  
XLIV.

Подтвердительная жалованная грамота короля Сигизмунда III Кіевопечерскому монастырю на различные имѣнія въ великомъ княжествѣ Литовскомъ. 1616. Апрѣля 1.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt szóstego, miesiąca Augusta czwartego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Antonim Ulanickim, burgrabią grodzkim Biedzkim, namiesnikiem na ten czas burgrabstwa Łuckiego, y xiegami niniejszemi grodzkiemi Łuckimi, comparens personaliter urodzony jego mość pan Jan Deleżyński, dla zapisania do xiąg niniejszych grodzkich Łuckich ten ekstrakt z magdenburgu miasta Kijowa autentycznie wydany, z wpisaniem w nim przywileju od najjaśniejszego króla jego mości Zygmunta trzeciego, z approbatą cessji na dobra intra wyrażone, w różnych województwach y wielkiem xięstwie Litewskiem od jaśnie przewielebnego w Bogu jego mości xiędza, Jpatego Rndzkiego jaśnie przewielebnemu w Bogu jego mości xiędzu Elizeuszowi Bieleckiemu, ar-

chymandrycie Kijowo-Pieczarskiemu, y całemu zgromadzeniu tegoż monastyra Kijowo pieczarskiego, z pieczęcią na wosku zielonym magdenburgji miasta Kijowa wyciśnioney, z podpisami rąk urzędników teyże magdenburgji, ruskim pismem pisany, ratione intro contentorum ad acta castrenesia capitanealia Luceoriensia per oblatam podał, prosząc urzędu o przyięcie onego y do akt wpisanie. A tak urząd, annuendo affectationi jego mości podawaiącego, ad acticandum przyjmując, czytać przed sobą, kazał, y tak w sobie ten ekstrakt, pismem ruskim pisany, ma, temi słowy: Wypis z xiąg mieyskich prawa magdeburgskiego, ratusza kiowskiego. Roku tysiąc siedmset, Decembra ósmego. Jego najjaśnieyszey carskiej prześwietney wielkości w magistracie kiowskim, przed nami: Dymitriem Połockim, uprzywileiowanym wujtem, a Theodorem Neczaiem, rocznym burmistrzem y przed rajcami y ławnikami wysoce w Bogu przewielebny jego mość ojciec Wasjan Pyka, ihumen święto-troieckiego bolnickiego kijowo-pieczarskiego zgromadzenia, w przytomności przewielebnego Włodzimierza Kamińskiego, zakonnika ławry świętej cudotworney Kijowo-pieczarskiej, pokładali przywilej Zygmunta trzeciego króla polskiego na pergaminie pisany, przy podpisaniu ręki iego y przy pieczęci, donosząc, że ony od pożaru został się, y prosili imieniem iśnie w Bogu przewielebnego iego mości ojca Joanikija Sienintowicza, archymandrita teyże ławry świętej cudotworney Kijowo-pieczarskiej, aby dla wiekopomnych czasów był do xiąg wpisany y per extractum im wydany, y magistrat carskiej prześwietney wielkości kijowski, ten wysoce poważny przywilej przyiwszy, pierwey przed sobą, kazali w klar wyczytać, a po wyczytaniu, iako rzecz słuszną, do xiąg rozkazali wpisać, y tak się w sobie słowo w słowo ma: Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflandzki, Szwedzki, Wandalski dziedziczny król oznaymuiem tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu z osobna, komu by o tem wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym, iż cośmy byli przedtym zeszałemu w Bogu wielobnemu eycu Ipatowi Peciejowi, metropolicie kijowskiemu y halickiemu, z łaski naszej królewskiej, dali pewne dobra monaste-

rowi pieczarskiemu kijowskiemu, tak w wielkiem xięstwie. Litewskim iako y na Białey Rusi w różnych powiatach leżące, to iest mianowicie: sioło Wołnice z przysiołkami 'między lasem Dąbrową, Protazewicze, sioło Osowo, sioło Jasien, sioło Wyłcza, sioło Osowo przezywające Pieczary, z przysiołkiem Lewnyszczewiczem, sioło Chosynice, Borodycze, sioło Iwaniszewicze, sioło Kosorycze, sioło Dokole, sioło Porecze, sioło y dwór Peczersko, sioło Dobreycy, sioło Parasowicze, sioło Borsuki, sioło Cwyrkewo, sioło Chomicze, sioło Ozierany. We wszystkich siołach bojarowie, poddani z gruntami y wszystkimi należnościami, daninami miodowemi y pieniężnemi, z różnych y inszych majątności monasterowi Pieczarskiemu zdawna według funduszów należącemi, po którego to wyż rzeczonego mitropolity kijowskiego śmierci, terazniejszy wielebny ojciec Jozef Welamin Rudzki, archyepiskop metropolit kiewo-halicki y wszystkiew Rusi, dla większey dostojności swojej metropolii kijowskiej te dobra wyż mianowane, własne monastera Pieczarskiego kijowskiego, prawem dożywotnim z łaski naszej królewskiej otrzymał był; a iż pomieniony wielebny ojciec Jozef Welamin Rudzki, metropolita kijowski y halicki, za pokazaniem tu przed nami hospodarem y w kancelaryi naszej przez wielebnego ojca Elizeusza Pletenieckiego archymandryty pieczarskiego kijowskiego y kapituły iego pewnych praw, funduszów, przywilejów dawnych, od niektórych xiążąt y panów temu monasterowi Pieczarskiemu ustąpiionych, na te dobra wyż mianowane służących, y wzięciem pewney wiadomości tych wszystkich dóbr wyż rzeczonych, także y danin z różnych majątności w Litwie y na Rusi przychodzących, dobrowolnie stawszy oczewisto u xiąg kancelaryi naszej, ustąpił y prawa swojego dożywotniego, od nas jemu na te dobra y daniny wyż rzeczone służącego, wolnie się zrzekł, za którym to takowym dobrowolnym ustąpieniem y zrzeczeniem pomienionego ojca Welamina Rudzkiego, metropolity kijowskiego, y za przyczyną niektórych panów rad naszych, my, hospodar, widząc bydy rzecz słuszną y przychylając się do dawnych praw y funduszów, temu monasterowi Pieczarskiemu służących, te dobra wyż mianowane, to iest: sioło Wołnice z przysiołkami, między lasem Dąbrową położone, y sioło Osowo, sioło Jasien, sioło Wyłcze;

sióło Chrenice, Borodycze, sióło Jwaniszczewicze, sióło Kozorycze, sióło Dokole, sióło Porecze, dwór y sióło Peczarskie, sióło Bobryce, sióło Parasowicze, sióło Borsuki, sióło Cwyrkewo, sióło Chomicze, sióło Ozierany, sióło Osowo, przezywaiące się Pieczerany, z przysiółkiem Lewniszczewiczem, z boiarami, poddanemi, gruntami, y wszystkiemi powinnościami y przynależnościami ich, tak iak się te maiętności wyż mianowane przed tym mieli y teraz maią, także y daniny z inszych różnych maiętności, temuż monasterowi Pieczarskiemu kijowskiemu zdawna należące, wyż rzezonemu ojcu Elizeuszowi Pletenieckiemu, archymandrycie, y kapitule monastera Pieczarskiego kijowskiego, według pierwszych praw y przywilejów y funduszów ich, tym niniejszym listem naszym przywracamy, których to maiętności y dóbr wyż mianowanych przerzeczony ojciec archymandryt z kapitułą monastera Pieczarskiego kijowskiego na potomne wieczne czasy spokojnie dzierżeć y używać maią. A my, gospodar, sami za siebie y za najjaśnieysze potomki nasze obiecuiem przy ich dobrach wyż mianowanych terazniejszego ojca archymandrytę do żywota jego, iako y po nim następujących archimandrytów y kapitule monastera Pieczarskiego kijowskiego spokojnie wiecznemi czasy przy tym wszystkim zachować; y na tośmy się przerzecomu wielebnemu ojcu Elizeuszowi Pletenieckiemu, archymandrycie monastera Pieczarskiego kijowskiego y kapitule y wszystkim na potym będącym dali ten nasz list z podpisem ręki naszej królewskiej, do któregośmy y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przywiesić rozkazali. Pisan w Warszawie, lata Bożego narodzenia tysiąc sześćset pietnastego, miesiąca Aprila pierwszego dnia. U tego wysoce poważnego przywileju podpis ręki takowy: Sigismundus rex; z drugiey strony: Janusz Skumin-Tyszkiewicz, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego, a niżej podpisu pieczęć zawiesista w pudełku obszyta. Na pamięć dla lat następujących w xięgi mieyskie kijowskie iest wpisany do xiąg; i ten wypis potrzebuiecy stronie, jaśnie w Bogu przewielebnemu iego mości hospodinowi ojcu Joanikiowi Sienintowiczowi, archymandrycie ławry świętey Kijowo-pieczarskiej y wszystkiego tegoż zgromadzenia świętego braci, przy podpisie ręki samego iego mości pana wuyta y

pod pieczęcią mieyską kijowską, iest wydany. Pisan w ratuszu kijowskim roku y dnia wyżey pisanego przywileju. Podpis rąk przy pieczęci magdenburgji kijowskiey temi słowy: mianowany wuyt ręką własną; korygował na mieyscu pisarskim będący Mikołay Rogucki. Który że to ekstrakt, za ustną prośbą iego mości podawaiącego, a za moim urzędowym przyięciem, iest wszystek słowo w słowo do xiąg grodzkich Łuckich ingrossowany.

Книга продская Луцкая записовая, 1762 — 1766, № 2341; листъ 636.

XLV.

Люстрація Житомирскаго староства. 1622, Февраля 23.

Działo się w Żytomirzu, 23 Februarii, anno 1622.

Starostwa tego possessorem jegomość xiąże Alexander z Ostroga Zasławski, wojewoda Bracławski, Żytomirski etc. starosta.

Zamek. Ten iest na górze wysokiey, skalistey, z drzewa wystawiony, do ktorego od miasta most dobry, brama swieża dobra, zwod dobry, do niego łańcuchy żelazne dwa, fortka z klamką y kłódką dobrą. W bramie miechów starych, zgniłych, do rudy niegdy należących, cztery. Baszt z bramą trzy, parkan drzewiany w izbice budowany z komorkami, nadgniły; pobicie nad blakowaniem obleciało; kleci mieskich w środku zamku dziewięć, więc piekarni dwie, izba jedna nie dorobiona. Tenże zamek do połowice z iedney strony wałem wysokim otoczony, z drugiey strony góra y skała bardzo przykra; poden bieży rzeka Kamienica; w tymże zamku hakownic 67, rozerwanych dwie; prochu beczek pełnych 4; kul hakowniczych kop 20; prochownic hakowniczych 80; ołowin kamieni 2; szmigownic na baszczce 2. Działo spiżowe z herbem J. P. N. krola Augusta iedno. W tymże zamku wrotny mieszka, ktorego miasto swym kosztem chowa.

Miasto. Ostrogiem y wałem wokoło otoczone, w nim bram zamczystych 3, baszt z wieżami 5. W tym mieście pod zamkiem iest

dwor krola jegomości, do ktorego wchodząc, wrota dobre z fortką, oparkaniony; po lewey stronie stajnia wielka nieprzykryta, podle niey wozownia, wedle niey kuchnia, y piekarnia z komorą, przy niey szpiklerz, pod nim piwnica z lochem, podle spiklerza izba, sień i komora. Wchodząc do budowania dworu, ganek na słupach, na nim alkierz, sień zła, z tey sieni, po lewey stronie izba stołowa, w niey piec niedobry, o kien nie masz; z tey izby alkierz nowy, nieprzykryty, przeciwko tey izbie izdebka, w niey piec zły, okien nie masz, z tey izdebki komnata z komorą, z komnaty sień druga, w niey izdebka z komnatą y komorą, okna złe, piec nie dobry, wedle tego budowania kaplica oszarpana bez okien, sionka przed nią nie przykryta, po prawey stronie dwora komor dwie nadgniłych. Wedle nich sadek wiszniowy.

To miasto leży między Kamienicą y Teterewem, rzekami.

Starostwo to zaarendował J. P. starosta, iako nam dano sprawę, z konsensu krola jegomości dwiema arędarzom; jedną część trzyma pan Andrzej Peresiecki, drugą część żyd Szloma Fabisiewicz, ktorey arendy kontraktu ukazać nam nie chcieli.

Powinność mieszczan. Jest mieszczan danych, co dają czynszu po złotych 2—sześćdziesiąt sześć; po złotemu 1 groszy 12—sto dwadzieścia; to po złotemu 1 dają—dwadzieścia; co po miarce żyta—sześćdziesiąt sześć, co po pułmiarki żyta—sto dwadzieścia; co po miarce owsa—sześćdziesiąt sześć, co po puł miarki owsa—sto dwadzieścia; dzień ieden powinni lecie kosić.

Czynsz z miasta in summa facit złotych 355. Żyta czynszowego in summa facit miarek 126. Miarka po złotych 3, facit złotych 378. Owsa czynszowego miarek 126, miarka po złotemu 1, groszy 10, facit złotych 168. Dań daie miodową ich 13, od ktorey miodu dostaie się wiader 22. Każde wiadro rachue po złotych 5, facit złotych 110. Dani miodowey dziesięciny, którą na pana starostę w rok od poddanych wybierają, dostaie się kadzi 5. Każda kadź po złotych 16, facit złotych 80. Kolędy y włocebnego na wielkanoc po groszy 2, facit z dwuchset domow złotych 13, groszy 10. Pod miastem groblą powinni mieszczanie szarwarkiem naprawować.

Boiarow iest 10; ci nic nie daia, tylko z listy biegaia. Strzelców dwa, ktorzy względem posługi nic nie daia. Podwodnych pieniądze nie daia, Wozów woiennych nie wyprawiaia.

Summa prowentu z miasta złotych 1104, groszy 10.

Folwark przy mieście, z niego żyta miarek 200, owsa miarek 150, a potrąciwszy wikt, zostaje żyta miarek 30, miarka po złotych 3. Summa facit złotych 90.

Folwark Hasińce. W tej wsi poddanych osim, daia na rok czynszu po złoty 1, groszy 7½. Co daia czynszu po groszy 20, iest ich 10, facit złotych 6, groszy 20.—Co daja po groszy 12, iest ich 4, facit złoty 1, groszy 18.

Uczyni czynszu in summa złotych 18, groszy 8. Powinni robić dwa dni w tydzień, lecie, a dzień w zimie, powoz raz w rok za mil 20. Orzą sześciu pługów: trzy dni w wiosnę, a trzy dni w jesieni. Zagrodników siedmiu, powinni na każdy tydzień, tak zimie, iako y lecie dzień jeden robić.

Crescencya.

Seminatio.	Crescen.	Tritur.	Victus.	Restat.	Taxa.	Summa złotych. groszy.	
Sigilli 12.	202	¼	2	36½	3	109	15
Sigill. ¼.	12	¼	1	1½	3	4	15
Tritici ¼.	30	¼	1	6	5	30	
Avenae 20.	160	¼	5	15	gro. 40	20	
Scruti ¼.	32	¼	2	5½	za gr. 75.	14	14½
Ciceris 3.	120	¼	3	24	1	24	
Hordei 1.	20	¼	4	0	0		
Pisae 1.	Stozek.	3	1	1	1½	1	15
W tej wsi karczma czyni na rok złotych						50	
Stawek na Rudce rzece, która z błota ciecze, czyni w czwartym rokuż. 12, gr. 15, co porachowawszy, uczyni na rok złot.						4	5
Na tymże stawku młynek, który tylko na wiosne miele, a prowent się nie kładzie tylko na wychowanie urzędnika.							
Summa folwarku tego facit						276	12½

Folwark przy mieście drugi, który żyd trzyma, per modum arendarza:

Crescencya.

Seminatio.	Crescent.	Tritur.	Viktus.	Restat.	Taxa.	S u m m a. złotych. groszy.	
Sigillinis.	200	$\frac{1}{4}$	3	37	3	111	
Avenae.	150.	$\frac{1}{4}$	6	14 $\frac{1}{2}$	40 gr.	19	10

Folwark Staniszwka. Tę wieś trzyma żyd przez arędę od imci pana starosty. W tej wsi poddanych ciągłych dwadzieścia y sześć y powinni robić dwa dni w tydzień lecie, a dzień zimie. Orzą 10 pługów: 3 dni na wiosnę, 3 dni w jesieni, trzy dni odwracają. Powoz raz w rok za mil 20.

Czynsz różnie płacą: jeden daie złotych 10, gęsi i kapłunów dwa, facit złotych 10, groszy 10.—Drudzy 25 płacą po złotemu 1, groszy 7 $\frac{1}{2}$, facit in summa złotych 31, groszy 7 $\frac{1}{2}$. Wpisnego znowu daia po gro. 3. szelągów 12, facit złotych 2, groszy 21, szelągów 16. Tamże podsusedkow zagrodników piętnaście, z których sześć daia po groszy 15, facit złotych 3. Boiar ieden, ten nic nie daie, tylko z listami biega. Przychodzi czynszu in summa z tej wsi złotych 47, groszy 9, szelągów 7.

Krescencya.

Seminatio.	Crescent.	Trytura.	Victus.	Restat.	Taxa.	S u m m a złotych. groszy.	
Sigilin.	200	$\frac{1}{4}$	7	31	3	93	
Avenae.	180	$\frac{1}{4}$	10	20	gr. 40.	26	20
Ciceris $\frac{1}{12}$.	40	$\frac{1}{4}$	2	62		6	14
Summa z tego folwarku						173	14 $\frac{1}{2}$

Wieś Pryszczowo. Ta wieś do folwarku Staniszwskiego przynależy, iest w niej poddanych pociągłych pięci, powinni robić

dzień w tydzień przez rok.—Czynszu dają po złotemu 1. W tejże podsusiedków, alias zagrodników, sześć; ci nic nie dają, tylko dzień robią w żniwo pieszo; facit złotych 5.

Wieś Baraszuwka. Ta wieś, do tegoż folwarku należy, w niej poddanych ciągłych jedynaście. Czynszow y podatków żadnych nie dają, tylko zimą i latem robią pańszczyzny dzień.

Młyny: pod zamkiem, na rzece Kamienicy jeden; w nim kamieni mącznych dwa, trzecie stempy, czyni na rok, procz trzeciej miary młynarskiej, złotych 100.

Na rzece Teterewi pod miastem drugi, w nich kamieni mącznych trzy, trzecie stempy, czyni na rok, procz trzeciej miary młynarskiej, złotych 150.

Trzeci jest we wsi Staniszwce, na tejże rzece Teterewi, w nim kamieni mącznych 3 i stempy czwarte, uczyni na rok złotych 200.

Myto. Jest też w tej arendzie myto, iako poddani powiedzieli, nowowymyślone, którem się mytem ich privilegia łamią; to uczyni na każdy rok nieochybnie złotych 50. Most powinien arędarz swym kosztem naprawować. Summa młynów i myta facit złotych 500.

Folwark Weresy. W tej wsi poddanych pociągłych dwadzieścia. Powinności ich: latem robić 3 dni w tydzień, a dwa zimo; orzą siedmiu pługami: 3 dni na wiosnę, trzy dni w jesieni. Powoz za mil 20 raz w rok odprawić powinni. Czynszu płacą z prochowym y strażnym spisnym złotych 24, groszy 3, szelągów 6, Owsa czynszowego dają po pułmiarki, uczyni miarek 10. Każda miarka po złotych 3, uczyni złotych 30. Dają gęsi po iedney czynszowych; przychodzi gęsi 20 po groszy 4, uczyni złotych 2, groszy 20. Czynszu żadnego nie dają, tylko dzień w tydzień pańszczyznę robią. Karczma i młynek puste.

Krescencya.

1 Seminat.	Krescent.	Triturat.	Victus.	Restat.	Taxa.	S u m m a złotych. groszy.	
15 Siliginis.	200	$\frac{1}{4}$	3	32	3	96	
3 Tritici.	60	$\frac{1}{4}$			5	55	
12 Avenae.	154	$\frac{1}{4}$	5	21 $\frac{1}{2}$	gr. 4	28	20
4 Hordei.	80	$\frac{3}{4}$	3	23	3	69	
$\frac{1}{2}$ Scruti.	100	$\frac{3}{4}$	2	35	2, gr. 15	87	15
$\frac{1}{12}$ Ciceris $\frac{1}{12}$	126	$\frac{1}{4}$	3	10 $\frac{1}{2}$	1	10	15
Summa s tego folwarku						406	3 $\frac{1}{3}$

Folwarczek Waczkow. W tej wsi poddanych pociągłych 12, robią w lecie dwa dni w tydzień, a dzień ieden zimo. Dwoma pługami orzą na wiosnę trzy dni. Czyszu ani podatków żadnych nie dają.

Krescencya.

Seminatio.	Crescent.	Triturat.	Victus.	Restat.	Taxa.	S u m m a złotych. groszy.	
Sigilinis 7	104	$\frac{1}{4}$	3	16	3	48	
Avenae 9.	102	$\frac{1}{4}$	5	11 $\frac{1}{2}$	gr. 40.	1	10
Summa tego folwarku						63	10

Wola Szwieniec. Ta Wulka leży nad rzeką Teterwą, którą osadza urodzony pan Wyzpolski, ma jeszcze woli na lat 5. Jest w niej poddanych piętnaście, ci się nowo budują.

Wolka Rudno. Tę osadza urodzony Halczynowski, ma jeszcze do lat pięciu woli, nad Huywą rzeką, iest w niej poddanych dwa, młynek y stawek nowo się budują.

Szlachta co w mieście mieszka. Ci w Żytomierzu gruntow kroła jegomości, miastu należących, zażywają: iedni sobie dwory po-budowali, a drudzy gotowe pokapili, z czego służbę woienną przy panu starości powinni odprawować y poczty osadzać; tych, co po parze koni osadzaia, iest ośm, a tych co po iednemu koniu, iest piętnaście.

Summa prowentow wszystkich starostwa tego facit singulis annis złotych 2748 groszy 26 $\frac{1}{2}$. Z ktorej summy wytrąciwszy jurgielt na urząd podstarościę złotych 50, resztę facit 2698, groszy 17 $\frac{1}{2}$. Przychodzi od tego kwarty złotych 539, groszy 23 $\frac{1}{2}$.

Lasy. Ma też te starostwo lasy w okrag dostatnie, w ktore panowie sąsiedzi wrywaią się y szkody wielkie czynią.

Granice. O granicach starostwa tego wiadomości inszey zasiądz nie mogliśmy, tylko od mężow starych, poddanych starostwa tego, ktory nam dali taką sprawę: iż przedtym, poki ieszcze na ow czas osad szlacheckich nie było, wolne grunta mieli y onych wolno zażywali. Potym, skoro panowie szlachta poczeli wsie y miasteczka osadzać, zaraz też im poczeli gruntów uymować z wielką uymą starostwa tego granic, a mianowicie ci: panowie Strybylowie od Łowkowa y miasteczka Studenowody; pan Niemirycz od Czerniechowa; od dobr nieboszczyka xięcia Ostrońskiego, kasztelana Krakowskiego: Wilsk y Kamionka—pan Wilam; panowie Prezowscy imci pana wojewody Wołyńskiego Skomorochy; pan Hornostay; panowie Stryblowie aż do początku granic od Łowkowa; o ktore grunta, y granice. y pustoszenie lasów, czyni prawem jegomości pan starosta Żytomirski, owo y teraz przed nami imieniem jego oświadczał się y protestował pan Teodor Myszyński, pisarz grodowy Żytomirski w te słowa: stanowcsy oblicznie Teodor Myszyński, pisarz grodu Żytomirskiego, świadczył, iż za dekretami trybunalskimi między imé panem wojewodą Bracławskim, starosto Żytomirskim y mieszczany Żytomirskimi z powodztwa, a panami: Filonem czesnikiem, Piotrem, Danielem y Ostafim Stryblami y potomkami brata ich Fedora, także panami Filonem, Mikołaiem y Teodorem Woroniczami, y potomkami Wasyla, pisarza ziemskiego Kijowskiego, brata ich, zapozwanemi, stałemi, w sprawie y rzeczy posiadania od przeszłych pomienionych osob czasy pewnemi gruntów dobr. J. O. X. jegomości starostwa Żytomirskiego, od dobr panów Stryblow Łowkoskich y Studenowodzkich, także od dobr panów Woroniczow Krosnicy samego Sieliszcza, ktorego się onym prawem pewnym nie przyznawa; iż tedy od osob pomienionych wszystkich były wynoszone

z kancelaryi krola jegomości komissie, ktore, iż do skutku swego nie przyszły, dla tego, że umyślnie nie według praw komissarzów zwozdzili, bowiem ich, czasem trzech, czasem czterech, a drugim pięciu nie dostawało. Zaczyn te komissie efektu swego wzięść nie mogły. Jakoż roku 1619 wynieśli komissią panowie Stryblowie, a to za nakazaniem drugiey komissyi na trybunale, o których komissyach nigdy, iako zwyczaj, nie obwieszczali imé panu woiewodzie Bracławskiemu, panu memu, także mieszczanom y mnie urzędowi, y, choć nie wiedząc o niey, zapozwać ich na trybunał o to nie omieszkali, a to w roku 1621; których spraw za ordynacyą panów deputatów, bo tylko o expulsię do zapisow za rekwizycyami, za pozwoleniem trybunalskim, między inszemi y takowych spraw nie przepuszczano do sądu. Zaczyn teraz na ten przyszły trybunał są zapozwani o toż panowie Woroniczowie, iż się mimo dekret seymowy wazyli od Kroszney poodbierać mieszczanom Żytomirskim grunta, protestacya uczyniona o to y do ziemstwa zapozwani, po dwakroć dawali się wzdawać w niestaniu, tak o niewyieżdżanie komssyi, iako y o krzywdy, to oświadczaiąc się, iż te nad komissią, w roku 1611 wyniesioną, inszey znać nie wynieśli. A tak, chcąc jegomość pan woiewoda Bracławski, pan moj, powinności starościnskiey swey dosyć uczynić, gruntow nieopuszczając, komissyom tym sam przysłuchać się y sam bydz w pomoc kosztem swym do zwiedzenia komissarzow y, co ukażą y uznaią, przestać, a przy tym y prawa z onemi sobie y mieszczanom, poki prawa będzie stawało y należało, nie opuszczać, na ten czas przezemnie świadczy się y protestuie na pomienione osoby, iż to oni sami umyślnie, bacząc podobno niepewność praw swych, czyniąc, komissyi uprzejmie wywieść nie chcą, kopce zatym swoje sobie privatim sypiąc, iako się o to czyniły protestacye, szkody sobie przytym, gruntu w to niewkładając, kładzie na oboch onych mianowanych osob na dwadzieścia tysięcy złotych polskich, o co chcą prawnie czynić tam, gdzie prawo ukaże, z onemi. Prosił, aby to oświadczenie protestującego się, imieniem J. O. pana Alexandra xięcia z Ostroga Zasławskiego, woiewody Bracławskiego,

starosty Żytomirskiego, pana jego, wniesione, y przyjęte y zapisane było; co otrzymał.

Protestacya do akt lustratorskich podana od J. P. Ostafieja Strybla w te słowa: Stanowszy oblicznie J. P. Ostafiej Strybel, sam od siebie y imieniem brata swego rodzzonego, Piotra Strybla, solennie świadczył się y protestował przeciwko W. J. P. Alexandrowi xięciu Zasławskiemu, wojewodzie Bracławskiemu y woytowi Kazmie Koprzyńskiemu, setnikowi, y wszystkiemu pospolstwu miasta pomienionego Żytomirza, a to przychylając się do pierwszych protestacyi swoich, w różnych grodach, ieszcze przed skończeniem działu między sobo y wszystkimi bracią Strybelami, strony zabrania bezprawnego gruntu ich dziedzicznego od Studenowody y od Łowkowa, a przywrocenie do gruntu Żytomirskiego, poczynionych y komissyi na to osim przedtym z innotescencyami wyprawionych, o co iuż w terminach prawnych stoia, lecz, za nieziechaniem panów komissarzow, to rozgraniczenie skutku swego nie wzięło, dopiero już znowu, po skonczeniu wiecznego między sobo działu, że się te maigtności, to iest Studenowoda J. P. Piotrowi. a Łowkow, teraznieyszemu protestującemu, dostały, chcąc daley tych spraw swoich, względem zabrania tych gruntow zaczętych, tak iako im z prawa należeć będzie, poprzeć, z tym się oświadczyli, prosząc, aby to przyjęto było.

Delacye Żytomirskich mieszczan. Stanowszy przed nami mieszczenie Żytomirscy uskarżali się i protestowali na podstarościę y na żyda arędarza, że ich wedle przywilejow krolow Polskich niezachowują, y one im łamią, jarmarkow im y targów wedle praw ich nie dopuszczają, y ludzi, tak kupieckich, iako y targowych wszelakich tym samym odganiając, że z nich samych y gości, do miasteczka przyjeżdżających, myto niesłuszne, po trzy grosze od woza, biore, przez co ludzie targowi wstręt wielki biorą, do naprawowania mostu nad prawo ich wyganiają, w iarmark nie dopuszczają im, według prawa ich, piwa, miodu, gorzałki szynkować. Ktore przywileie wolności swoiey przed nami produkowali:

Pierwszy S. P. N. K. Stefana, de data Varsoviae, 25 Januarii,

1580, którym ich od robót, osobiwo orania, żniwa y kośby, młócenia, do czego przez dzierżawcę przymuszeni bywali, uwalnia, aby od takowych robot wolnemi zostawali. Produkowali przed nami y drugi przywilej S. P. krola Stefana, de data Varsoviae, 20 Novembris 1582, który przywilej approbuie przywilej S. P. krola Zygmunta Augusta, tym mieszczanom na wolność od wszelakiego myta, iak kroleskiego, tak y szlacheckiego dany, aby im było wolno tak żywnością, iako y inszemi wszelakimi towarami kupczyć y handlować, od których wszelakiego myta aby się nikt wyciągać nie ważył, zakazuie. Produkowali ieszcze y trzeci przywilej przed nami n. krola Zygmunta trzeciego, pana dzisieyszego, de data Warsoviae, 8 Julii 1596 roku, w którym daie im wolność na jarmarków dwa przez rok, które po dwie niedziele stać maia; pierwszy na dzień nowego lata, to iest 1 Januarii, drugi na dzień św. Prokopa 8 Julii; tamże im zostawia targ co niedziela; od myt ceł y podatkow wszelakich wolnemi ich zostawując, szynki, handle pod ten jarmark, bezpiecznemi będąc od wszelakich powinności, wolno będzie czynić.

Listy młynarskie. Przy odprawowaniu lustracyi naszej, produkowali przed nami młynarze listy od imć pana wojewody Bracławskiego, starosty Żytomirskiego, na trzecią miarę młynarską dane, prosząc, aby im byli do xiąg lustratorskich zapisane.

Hawryło Sachno, mielnik Żytomirski, pokazywał list od xięcia wojewody Bracławskiego teraznieyszego, a na on czas kasztelana Bracławskiego, sobie dany, na 100 kop litewskich, na młyn na rzece Teterewi pod miastem, który często buduje y swoim kosztem budować powinien, pozwalając mu przy tej summie y trzecią miarkę przy tym młynie, pod datą tego listu w Zaslawniu, die wtorego. Maia, roku tysiąc sześćset osmego.

Wasył Krzywko, mielnik Żytomirski, pokazywał list od tegoż sobie na summe 50 kop groszy litewskich tymże sposobem dany na rzece Kamienicy pod zamkiem, pod datą w Zaslawniu, 11 Julii anno 1608.

Leon syn, ponieważz oyciec iego w przeszłym roku umarł, po-

kazował list od tegosz y tymże sposobem oycowi iego y potomkowi na sumę 100 kop groszy litewskich na młyn w siele Staniszwce, alias Horodyszcze, na rzece Teterewi będący, pod dato w Turzysku, die 3 Marca, 1609 anno.

Delacye starostwa tego. Opowiadał się przytym urodzony Teodor Myszyński, pisarz grodu Żytomirskiego, iż według daniny y przywileju J. Kr. M. P. N. miłościwego, dożywotnim prawem na starostwo dane, y według zażywania przodków swoich, dzierżawców Żytomirskich, wolno xięciu jegomości starościę Żytomirskiemu, panu naszemu, młynem y wiosnikami szafować. Zaczyn dwie mierze do arędy podawszy, trzecią, choć to z uymą pożytku swego, młynarzom zachował, z tych miar, iż zawsze y z częsta na każdy rok, przez gwałtowne szkody wod, z gor kamienistych na wiosnę płynących, funditus młyn y groble znoszone bywają, a tak ci młynarze tę sumę, sobie zapisaną, y trzecim wymiarem, że to kosztem swoim zabudować y wstawować zaraz powinni, kontentować się mają; a tak my, bacząc we wszystkim bydź przywilej, xięciu jegomości panu wojewodzie Braclawskiemu na starostwo dany, zupełny, te danine młynarzom za słuszną uznawamy. Opowiadał się tenże, powtarzając to, iż te młyny z mlewem y wymłkami, iako są pozwolone, tak niewiedzieć z przyczyn iakich, ad male narrata, przywilej w przeszkodę temu przywilejowi. J. Kr. M. na miarę w młynach starostwa Żytomirskiego, pan Zacharyasz Jełowicki sobie ziednał y niewinnie turbuie xięcia jegomości, pana mego, zyski zatylne w sądach nienależących y extra forum wyzywając y otrzymując z szkodą xięcia jegomości, o co osobiwie na pomienionego pana Jałowickigo świadczył się.

Pokazywał też różne sprawy z różnemi osobami, y w różnych terminach będące, tak o grunta zachodzące, iako o insze krzywdy mieszczan Żytomirskich, przez jegomości pana wojewodę Braclawskiego czynione, iż nie omieszkiwa prawnie jegomość czynić y tych wszystkich, którzy swywolnie miasto Żytomirz ogniem wywrocili, każdego z nich na infamią osobiwie podał. Co wszystko nie bez kosztu prawnego y pracy jegomości pana wojewody bydź musiało. Przykładał, twierząc

przy dekreście seymowym, między xięciem jegomością Wołyńskim, na on czas starosto Żytomirskim, delatorem, a panami Woroniczami, zapozwanemi, stałym, nie przyznawając tylko samo uroczysko szczegulne, albo sieliszczce, nazwane Krosnią, stronie prawem uprzywilejowanej, a nie iakie insze uroczyska y grunty mieć, ktore iż mimo dekret ten strona poodbiera, czyni o to prawem xiąże jegomość wojewoda Bracławski, nie ustawiając, w terminach; tak z panami Strybelami, iako y panami Woroniczami, prosząc, aby to opowiadanie, per oblatam podane, do xiąg lustratorskich zapisane było. (Ex libris revisionum thesauri regni, anno 1622 extractum et datum Varsaviae, 3 mens. Martii, anno 1623).

Извлечено изъ рукописной записной книги полковника Малаховскаго (XVII—XVIII ст.), сообщенной Коммиссiи Н. Н. Мурзакевичемъ.

XLVI.

Листрація Остерскаго староства. 1628. Ноябра 9.

Sigismundus etc. Significamus etc. oblatas esse ad acta cancellariae nostrae majoris litteras infrascriptas, supplicatumque nobis est, ut eas in acta cancellariae nostrae suscipi et inseri mandare dignareremus. Earum vero tenor talis: Rewizya starostwa Ostrskiego, roku 1628, miesiąca Novembra dnia dziewiątego w Ostrzu odprawowana. Działo się w zamku jego krolewskiej mości Ostrskim, dnia 9 miesiąca Novembra, roku 1628. Przed nami, urodzonemi: Łukaszem Witowskim, podczaszym Kijowskim, na miejsce wielmożnego pana Mikołaja Wierzbowskiego, kasztellana Jnowłodzkiego z ramienia jego krolewskiej mości zesłanym, Alexandrem Wielhorskim, wojskim Łuckim, Bartłomiejem Suchodolskim, pisarzem skarbu koronnego J. K. M., lustratorami y rewizorami, według constituciei seymu, w roku 1697 od jego krolewskiej mości i rzeczypospolitej do wojewodstw: Kijowskiego, Bracławskiego y Podolskiego naznaczonemi, przy bytności uro-

dzanego pana Bartłomieja Obałkowskiego, sekretarza J. K. M., za mandatem J. K. M. do tej sprawy zesłanego, który mandat słowo do słowa tak się w sobie ma: Zygmunt III, z Bożej łaski król Polski, wielkie xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflanckie y Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król. Urodzonemu Bartłomiejowi Obałkowskiemu, sekretarzowi naszemu, wiernie nam miłemu, łaskę naszą królewską. Urodzony, wiernie nam miły! Za gorącą instancją obywatelów wojewódstwa Kijowskiego, wydana jest z kancelaryi naszej revisia na porządne sporządzenie prowentów y opatrzenie zamku Ostrskiego, jako pogranicznego. Przeto chcemy mieć po wierności twojej, abyś, równo z inszemi rewizorami, tam do Ostrza zjachali y tę rewisyą, koło sporządzenia prowentów y porządnego opatrzenia zamku, równo z inszemi, odprawował, tego przestrzegając, aby się tą rewisyą w prowentach stołu naszego jaka uyma nie działa. Co uczynisz wierność twoja z powinności swej y dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 4, miesiąca Septembra, roku pańskiego MDCXXVIII panowania królestw naszych: Polskiego XL a Szwedzkiego XXXIV roku. Sigismundus Rex. Lucas Zdrojewski. My tedy, wyżey mianowani lustratorowie, zjechawszy się do Ostrza, przy spisowaniu y lustracii dóbr prowentów rzeczypospolitey starostwa Ostrskiego, mając tę powinność na się włożoną, wezwaliśmy przed się urodzonego pana Eremiana z Otoka Zaleskiego, starostę Ostrskiego, y namiestników jego, jako słachtę, dobra bojarskie w tym starostwie trzymających, więc i inszych bojar, mieszczan y poddanych, do starostwa Ostrskiego należących, przy których nayrząd kazaliśmy przeczytać y publikować commissią I. K. M., nam do Ostrza daną, która słowo do słowa, tak się w sobie ma: Zygmunt III, z Bożej łaski król Polski etc. Urodzonym lustratorom, z seymu Warszawskiego w roku 1627 na odprawowanie lustracii do woewodstw: Kijowskiego, Połolskiego y Bracławskiego od nas y rzeczypospolitey naznaczonym, wiernie nam miłym, łaskę naszą króiewską. Urodzeni, wiernie nam mili! Jako wiele rzeczypospolitey y obywatelom wojewódstwa Kijowskiego pod czas niebezpieczeństwa od Moskwy na ostatecznym opatrzeniu municiei zamku na-

szego Ostrza należy, na wielu przeszłych seymach przez posły wojewódstwa Kijowskiego wszystkiey Rzeczypospolitey przekładano było. W czym, gdy urodzony Eremian z Otoka Zaleski, Ostrski, Warecki starosta, od nas, względem tego napominany był, dał nam tę sprawę o sobie: iż co munitiey tey doskonale opatrować nie może, częścią dla szczupłych dochodów starostwa tego, ponieważ od niego wiele wsi y miasteczek, za niedbalstwem albo conniventią przeszłych starostów, oderwano jest, częścią dla tego, iż ci, którzy powinni do obrony zamku tego, powinności swey wykonywać nie chcą. Iż tedy Rzeczypospolita na blisko przeszłym seymie na wierności wasze to włożyła, abyście dobra nasze i Rzeczypospolitey rewizowali, y z nich auctią, jako może bydź największą, do skarbu Rzeczypospolitey przyczynili, przeto zlecamy wiernościom waszym, abyście, pod tenże czas, gdy lustracją albo rewizyą odprawować będziecie, położeniu y munitiey zamku Ostrza pilno się przypatrzeli, wsi, miasteczka y uroczyiska, które do tego zamku zdawna należały, porządnie spisali, w daniny, które od przeszłych starostów bojarom y poddanym starostwa tego uczynione są, pilno weyrzeli, y stateczną decisią y porządek o powinnościach ich, iakie którzy poddani oddawać będą, uczynili; a zatym, aby y starosta miejsca tego, przystojne swe opatrzenie mając, powinności swey dosyć czynił y skarb Rzeczypospolitey w pożytkach swych większą auctią ponosił; w czym sumnienia wierności waszych obowiązane mieć chcemy, całą jednak zostawując w stanowieniu tych powinności przez nas decisią. Jnaczyey tedy wierności wasze nie uczynią z powinności y tego obowiązku swego, na seymie blisko przeszłym walnym Warszawskim na się włożonego, także y dla łaski naszej. Dan w Warszawiae, dnia XVII miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego MDCXXVIII, panowania naszego Polskiego XL, a Szwedzkiego XXXV roku. Sigismundus Rex. Petrus Kozmieński, secretarius Sacrae Regiae Majestatis.

Potym przeczytany jest mandat J. K. M. do bojar, mieszczan y innych wszystkich poddanych, do starostwa y zamku Ostrskiego należących; który to mandat od słowa do słowa taki jest: Zygmunt III, z łaski Bożej król Polski wielkie xiążę Litewskie, Ruskie etc. Wszem

wobec bojarom, mieszczanom y poddanym, do starostwa y zamku Ostrskiego należącym, oznajmujemy, iż iako wiele rzeczypospolitey y obywatelom wojewodstwa Kijowskiego pod czas niebezpieczeństwa od Moskwy na statecznym opatrzeniu munitiey zamku naszego Ostrza należy, na wielu przeszłych seymach przez posły wojewodstwa Kijowskiego wszystkiey rzeczypospolitey przekładano było. W czym gdy urodzony Eremian z Otoka Zaleski, Ostrski y Warecki nasz starosta, od nas względem tego napominany był, dał nam tę sprawę o sobie, iż on munitiey tey doskonale opatrować nie może, częścią dla szczupłych dochodów starostwa tego, ponieważ od niego wiele wsi y miasteczek, za niedbalstwem albo conniventią przeszłych starostów oderwano jest, częścią dla tego, iż ci, którzy powinni do obrony zamku tego, powinności swey wykonywać nie chcą. Iż tedy rzeczypospolita na blisko przeszłym seymie na lustratory nasze to włożyła, aby dobra nasze y rzeczypospolitey rewidowali i z nich auctią, jaka może bydź największa, do skarbu rzeczypospolitey przyczynili, przeto zleciliśmy im, aby, pod tenże czas, gdy rewizią odprawować będą, położeniu y municyey miejsca, zamku Ostrza, pilno się przypatrzeni, wsi, miasteczka y uroczyska, które do tego zamku zdawna należały, porządnie spisali, w daniny, które od przeszłych starostów bojarom y poddanym tego starostwa uczynione są, pilnie wejrzeni, y stateczną decyzją y porządek o powinnościach ich, iakie którzy poddani oddawać będą, uczynili; a zatem, aby y starosta miejsca tego, przystoynne swe opatrzenie mając, powinności swey dosyć czynił y skarb rzeczypospolitey w pożytkach swych większą auctią ponosił. Przeto rozkazujemy wiernościom waszym, abyście, za obwieszczeniem listownem pomienionych rewizorów naszych, przed nimi się stawiali y postanowieniom ich we wszystkim dosyć czynili, o czym wszystkim całą decisią stronom obiem, tak starości, iako y poddanym, przed nas zachowujemy. Co uczynicie z powinności swey, dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia XVII miesiąca Kwietnia, roku pańskiego MDCXXVIII, panowania naszego Polskiego XL, Szwedzkiego XXXV roku. Sigismuudus rex—Petrus Kozmiński, secretarius Sacrae Regiae Majestatis. Po przeczytaniu tedy tak com-

miszej, iako y mandatu y po publicaciey tey jurisdictiey naszej, wzięliśmy przed się pierwszy punct commissyey I. K. M., to jest, abyśmy się położeniu y munitiey miejsca zamku Ostrskiego pilnie przypatrzeni y porządnie spisali.

Pierwszy punct. O położeniu y munitiey zamku. Z dekretu św. pamięci krola Kazimirza między Kniehinią Siemienową Siemienowiczówną Maryą Trabską o Nosow y inne dobra, do zamkn Ostrskiego należące, a kniazem Wasilem y Andrzeyem Siemienowiczami Zwiahelskimi uczynionego, który dekret z cancellaryey jego królewskiej mości, wielkiego xięstwa Litewskiego, za pieczęcią przed nami autentice był produkowany, jaśnie się pokazuje, iż te dobra prawem dziedzicznym chodziły, aż dopiero po zejściu bezpotomnym tey kniehini, Maryi Trabskiej, te dobra do rąk jego królewskiej mości przyszły. Tak nam tedy ludzie starzy dali sprawę, że zamek Ostrski był przedtym powyż nad rzeką Ostrzem we trzech milach od tego miejsca, gdzie teraz jest, iakoż pokazowali nam Horodyszcze bardzo wysokie, na którym powiadali, że tu był zamek Ostrski, który kiedy Tatarowie zbuzrzyli, przeniesiony jest potem za Gasztulta na górę, która jest w widłach, z jednej strony rzeka Ostrz wpada w rzekę Desnę, a w drugą rzeka Desna, na którym to miejscu tenże Gasztolt cerkiew murowaną zbudował, która y do tego czasu stoi. Gdy jednak Moskwa, za panowania św. pamięci króla Augusta, poczęła do ziemi Kijowskiej wpadać, a rzeką Desną się przekradając, za odległością od zamku rzeki Desny żadnego wstępu nie brali, kazał św. pamięci król August na tym miejscu, gdzie teraz jest, zamek budować, stary porzuciwszy, jako się to z rewizyey z seymu Warszawskiego przez wielmożnego y urodzonego Jerzego Jazłowieckiego z Buczacza, wojewodę Ruskiego y hetmana koronnego, Mikołaja Brzeskiego z Brzezec, chorążego dworu króla jego mości, w roku 1571 odprawowaney, jaśnie pokazuje. Na tym że zamku, jako też rewizia anni 1571 opiewa, chowała rzeczpospolita drabów 150, dla obrony przechodu Moskwie; byli y bojarowie postanowieni na służbie wojenney do zamkn, jako rewizia anni 1550 opiewa,

Położenie tedy zamku Ostrskiego takie jest: naprzód zamek ten na północy ma rzekę Desnę, bardzo głęboką, szeroką y bystrą, na wschód słońca jest jezioro, które z rzeki Desny wypada, na południe jest rzeczka Popowka, która z tego jeziora wychodzi y iest głęboka, brodu na niey nie masz, tylko jeden przeciwko narożney baszcie nad samem jeziorem, z którego wychodzi ta rzeczka Popowka; idzie srodkiem miasta y wpada zaraz za miastem w Desnę. Zamek ma około siebie częstokoł sowity; baszt pięć dobrych, drewnianych; tego zamku circumferentia była in quadrangulum, każdej strony sążeń 80; jednak rzeka Desna od lat kilku, za nieboszczyka pana Michała Ratomskiego, starosty przeszłego, urwała narożnią basztę, między rzeką Desną a jeziorem będącą, y sciany, która nad Desną leży, na sążeń 20, zniósła; tak, że y ostatek zamku dla wody ledwo stoi. Zaczyn teraznięszy pan starosta, tę szkodę rzeczypospolitey upatrując, na starym horodyszczu, przy murowaney cerkwi, począł miasto sadowić, mając wolą ono fortificować, jakoby z tamtey strony, od Moskwy, wojewodstwu Kijowskiemu bezpieczeństwo bydz mogło, by tylko rzeczpospolita do tego pomocy dać chciała. Jest na tym zamku dział spiżowych trzy, hakownic 42. Slachty, którzy gruntów zamkowych pod jurisdiccją zamkową zażywają, 20. Bojarów putnych 35. Mieszczan 236. Jako o tym inwentarz anni 1626 szerzey pisze.

Drugi punct commissyey. Które miasteczka wsi i uroczyska do zamku zdawna należały. Pokazuje się y z deposityey ludzi starych, y z rewizyi dawnych, mianowicie rewizyi anni 1550, iż do zamku tego należały wsi: Bodenkowice, Krochaiów, Letkowice, Kolence, Jałmynka, Wypółzów, Zukinie, Czernino, Rożny; ostatek pustynią było, jednak z tych wsi żadney pan starosta do zamku Ostrskiego nie trzyma, bo Bodenki, Wypółzów, Jałmynke, Letkowice oboie pan Jałowicki, stolnik Kijowski, trzyma za prawem dożywotnem od jego krolewskiej mości; Krochaiów pan Akcak, sędzia ziemski Kijowski prawem dożywotnem od jego krolewskiej mości trzyma; Żukinie panowie Żukińscy trzymają, prawo ziemskie do nich pretendując; Czernino jego mość pan Skumin, wojewoda Nowogrodzki, prawem wiecz-

nym sobie przywłaszcza. Do zamku zaś Ostrskiego pan starosta terazniejszy te nowe osady trzyma: naprzód zamek i miasto Ostrz, Omelianów futor, także i miasteczko Bobrowice, która osiadła roku 1600, jako dekret J. K. M. anni 1604. w sobie opiewa; slobody zaś: Kozar nad rzeką Ostrem, Rżawiec, Zawosycze nad Trubiesem, miasteczka także sioła: Jarosławkę, Sumpolki, Mokrec, Kaletę, Suchinia, Domaków, Hadenowszczyznę, między rzeką Desną a rzeczką Smolanką, nad jeziorami, Przyhał y Żydowka nazwanemi, leżącą. Dali też nam sprawę starsi poddani y bojarowie, iż Swietilnów y Ruda, która świeżo przed lat kilka na gruncie Ostrskim zasiadła, zdawna do starostwa Ostrskiego należy, co się werifikuje naprzód decretem zwyż pomienionym świętey pamięci króla Kazimirza, a potym inwentarzem autentycznym anni 1594; o który to Świętylnów y Rudę, litispindentia na seymie, między panem Zacharyarzem Jałowickim, stolnikiem Kijowskiem, a panem Aksakiem, sędzią ziemskim Kijowskim zawisła, jako się to z dekretu jego krolewskiej mości seymowego, w roku 1625 uczynionego, pokazuje.

Co się tkanie Rożnów y Zdymirki, y o tychesmy z ludzi starych wiadomość wzięli, że zdawna do zamku Ostrskiego należały, jako się to verificuje decretem ś. pamięci króla Kazimirza y rewisią anni 1550; o które Rożny także y Zdymirkę litispindentia na seymie, jako y na Swietylnów, co się werificuje decretem seymowym roku 1625.

Co się tkanie zaś inszych uroczysk y horodyszcz, które są po lasach y dombrowach, y błotach na gruncie starostwa tego, tych jest bardzo wiele, które pewnych swych nazwisk nie mają, których i my trudno opisać mamy, jednak, abyśmy w tym woli i roskazaniu jego krolewskiej mości dosyć uczynili, opisanie granic starostwa tego, iako zdawna w sobie było, z wielką pilnością wzięliśmy przed się; i naprzód wzięliśmy od tego miejsca, gdzie się ściana wsi Lutawy, dziedziczoney pana Teodora Proskury Suszczańskiego, pisarza ziemskiego kijowskiego, i pana Ierzego Jasińskiego z gruntem wsi Koropia jego mości xiędza biskupa Kijewskiego y kapituły jego schodzi u rzeki Desny, przytykając do ściany starostwa Ostrskiego. Że tedy wieś Lutawa z grun-

tami swemi, po tej stronie rzeki Desny, na której stronie siedzi, ustawa, co y sam dzidzie, pan Jerzy Jasiński, przed nami oczewisto przyznał, tedy poddani starostwa Ostrskiego pokazowali granicę swą rzeką Desną, aż do tego miejsca, gdzie jezioro Żydowo albo Żydowka z rzeki Desny wychodzi, a w nie rzeczka Smolanka wpada, która jest granicą między księstwem Czerniechowskim, a starostwem Ostrskim, którą to possessyą y granicę starostwa Ostrskiego wywodząc, producowali na-przód bojarowie Ostrscy list pana Ławryna Zajączkowskiego, rewizora J. K. M., za pieczęcią i podpisem jego de data w Ostrzu, die 21 Novembris, 1560, którym listem dawa grunt pewny, Łukarzewski nazwany, Birlikom, bojarom Ostrskim, a ten grunt za rzeką Desną leży, na który grunt approbacyą J. K. M., de data w Wilnie, die 29 Januarii, anno 1602, pokazali. Pokazali do tego daninę od pana Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, na Olbien, Wojciechowi Hrehorowiczowi daną, który Olbien siedzi nad rzeką Desną, wedle tego gruntu Łukarzewskiego. Pokazali daninę Wojciecha Baranowskiego od pana Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, na Machnicę, de data 5 Februarii, 1587, która także nad Desną wedle Olbien leży. Pokazali i list pana Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, krórym dawa dwie jeziorza nad rzeką Desną, wedle gruntu Machnicy leżące, Jaroszowi Bronowickiemu, pod datą die 30 Martii, 1612. Pokazali y daninę pana Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, Jerzemu Orłowskiemu y Jurkowi Bielikowi na Hadenowszczyznę, która leży wedle gruntu Machnicy, między rzeką Desną, a rzeczka Smolanką, pod datą dnia 30 Marca, 1612. Pokazali y inwentarz autentyczny ze skarbu jego krolewskiej mości, pod datą anni 1626, w którym dworzanie J. K. M. Hadenowszczyznę podawając w possessyą terażniejszemu panu staroście Ostrskiemu, według przywileju tego, de data die 12 Aprilis, 1626. Pokazali przytym autentyczną rewizyą anni 1550 z skarbu jego krolewskiej mości natenczas spisaną, gdy jeszcze Ostrz do W. X. Litewskiego należał, w której wyraźnie pisze, iż rzeczka Smolanka jest granicą między starostwem Ostrskim a księstwem Czernichowskim. Pokazali na ostatek przywilej z metryki I. K. M. wyjęty na Morawisk xiedzu

biskupowi Kijowskiemu y capitule iego od J. K. M. pod datą w Warszawie, dnia 13 Novembra, 1611, służący, w którym piszą, iż Morawisk na gruncie Koropskim in anno 1594 przez Moskwę zasadzony; że tedy Korop po tey stronie rzeki Desny siedzi, gdzie i Morawisk, a nie po tey, gdzie Ostrz y Hadenowszczyzna, tedy też Korop gruntami swemi rzeki Desny na stronę Ostrską przechodzić nie ma, iako y Morawisk, gdyż y za Moskwy, kiedy Morawisk trzymała, na tę stronę Desny ku Hadenowszczyźnie aż do Smolanki nie przechadzono.

Wywiodszy tedy to, że, począwszy od Lutawy, granice stare Ostrskie idą rzeką Desną aż do rzeki Smolanki, wywodzili i to, iż granica Ostrska idzie rzeczką Smolanką aż do rzeki Ostrza i rzeką Ostrzem wniz aż do ujścia rzeczki Dziewice w rzekę Ostrz y potem rzeczką Dziewicą aż do wierzchowiny tey rzeczki powyż Mohiły Łusty, a od wierzchowiny rzeczki Dziewice, do której dolną dombrową rogiem przyciągnęła, aż do Jwanickiego rogu, przy którym jest Płoski kurhan. Wywodzili tedy possessyą z traktu tego różnemi dispositami gruntów w tym trakcie, do rzeczki Smolanki przytykające; y naprzód pokazali przywilej J. K. M. Jermole Chodkiewiczzu na Kozar, de data w Krakowie dnia 26 miesiąca Junii, w roku 1595 dany. Pokazali consens J. K. M. na ustąpienie Kozaru przez pana starostę Ostrskiego, na osobę pana Ławryna Piasoczyńskiego, pod datą w Warszawie, dnia 19 miesiąca Marca, roku 1603 dany. Produkowali przywilej J. K. M. Fłoryanowi Oleszkowi, de data w Warszawie, dnia 19 miesiąca Marca, roku 1611 na Kozar dany. Pokazali y dekret J. K. M. na relacjach między panem Oleszkiem a Ostrzany o ten Kozar de actu die 14 Martii 1614, w których obudwu przywilejach y dekretach te circumferentia gruntów do Kozaru opisują, która rzeczki Smolanki dotyczyła. Pokazali przywilej J. K. M. Chomie Kurcewiczowi na grunt Ukoł nazwany, de data w Warszawie, dnia 9 miesiąca Lipca, 1597 dany, na którym gruncie teraz Kobysdz osadzona, w którym to przywileju także circumferentia gruntów, które rzeczki Smolanki dochodzą, opisana. Pokazali i rewizyą anni 1550, z której się jasnie pokazuje, iż Kozar, który leży nad rzeką Ostrzem, do Ostrza trzymano. Poka-

zali y różne daniny od przeszłych starostów Ostrskich bojarom y poddanym Ostrskim na grunty, które także nad samą Smolanką siedzą. Naprzód pokazali daninę na Heklin bojarom Ostrskim, Horbodie i Deszkowiczowi daną; pokazali i daninę na Mryn, bojarom Ostrskim, Siemionu i Jwanu Hyrom daną. Pokazali potym dekret J. K. M., de data 14 Martii, 1614, między panem Oleszkiem a bojary y mieszczaniny Ostrskiem i Nosowkę. Pokazali y daniny przeszłych starostów Ostrskich na grunty około Hosowki, różnym bojarom Ostrskim: Pierwszą od Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, Pawłowi Sieredzie, bojarzynowi Ostrskiemu, pod datą 13 Iunii, 1594; drugą Piotrowi Szczepnikowiczowi, dnia 30 Decembris, 1594; trzecią Siemionu Seredzie, 15 Marca, 1595; czwartą Jurku Bieliku, 12 Iunii, 1596. Pokazali y dekret z cancellariey W. X. Lites. św. pamięci króla Kazimierza, którym Hosow do Ostrza przysądza. Co y commissarze, z seymu, na porządne spisanie dóbr xięstwa Siewierskiego zesłani, w attestacie swej, de data w Morawisku, dnia 15 miesiąca Kwietnia, roku 1620, przyznali. Pokazali potym list Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, pod datą w Ostrzu, dnia 4 Marca, 1580, którym listem dawa Dziewicę Romanowi Tołkaczowi. Na ostatek produkowali inventarz anni 1594, w którym między powinnościami bojar Ostrskich opisuje, iż mają straż przejeżdżać na granicy u Płoskiego kurchana, wierzeh Dziewice. Wywiodszy tedy ściany tey granice, poczynawszy od rzeczki Smolanki, rzeki Ostrza, rzeczki Dziewice, aż do Płoskiego kurhana prowadzili dalszą granicę od Płoskiego kurhana, aż do rzeki Desny, to jest, poczynawszy od Płoskiego kurhana y Jwanickiego rogu, prowadzili Jwanicką dąbrową do uścia rzeki Zwidowca, w rzeczkę Supoj, rzeką Supoim w górę aż do Wołotowey mohiły, która leży na wierzchowinie rzeki Supoja, na stronie brzegu starostwa Ostrskiego; a od Wołotowey mohiły aż do rzeczki Hiedry, gdzie Łysa Dolina do rzeczki Hiedry przychodzi, a od tego miejsca, gdzie Łysa Dolina w rzeczkę Hiedrę wpada, do wierzchowiny rzeczki Basanki, od wierzchowiny rzeczki Basanki na niz rzeczką Basanką aż w rzeczkę Smierdziowkę, rzeczką Smierdziowką na niz, aż w rzeczkę Trubies, rzeczką Trubiesem na

niz, aż do uścia rzeczki Płoskiej Rudy w Trubies, rzeczką Płoską Rudą w górę idąc, aż do błota, Miłotycze nazwanego, którego się to ta rzeczka Płoska Ruda z błota Miłotycze zaczęła, a ztamtąd wprost przez Dąmbrowę, aż do wielkiego błota, Izbrod nazwanego, w tym miejscu, gdzie szlak, albo gościniec, z Kijowa do wsi Rożnów idący, to błoto przechodzi, a od tego miejsca, tym błotem wielkim, w górę, ku Horodyszczu, Rożny nazwanym, nad tym błotem leżącym, idąc aż do tego miejsca, gdzie się woda z tego wielkiego błota strumieniem do Spasowego jeziora ciągnie, a potem tym Spasowym jeziorem w rzekę Desnę, które to Spasowe jezioro między Rożnami a Puchową slobodą graniczy, którego wszystkiego tractu po tej stronie rzeki Desny, wzywż opisanego, przy wyżej opisanych listownych y prawnych documentach, że własna to jest granica starostwa Ostrskiego y że byli w używaniu tych gruntów bojarowie, mieszczanie y poddani starostwa Ostrskiego, stawili osób sposrodka siebie dwudziestu czterech y prosili, abyśmy ich do oddania przysięgi na własność y używanie tych gruntów przypuścili. My jednak, rewizorowie, patrząc na tak jasne rewisy y inwentarze skarbu J. K. M., patrząc na stare disposycye y daniny starostów Ostrskich, patrząc y na dawne possessye bojar, mieszczan, y poddanych starostwa Ostrskiego, od słuchania ich przysięgi superseadowaliśmy.

Na drugiej stronie rzeki Desny są: wieś Żukiny, na które sobie panowie Żukińscy prawo dziedziczne przywłaszczają. Jest wieś Bodenkowice y wieś Wypołzów, wsi zdawna do starostwa Ostrskiego należące, które na ten czas od J. K. M. pan Jałowicki, stolnik Kijowski, prawem dożywotniem trzyma; te obiedwie wsi. nad rzeką Desną wedle siebie siedzą, po jedneyże stronie rzeki, których wsi granice za niestanowieniem się tych poddanych przed nami nie są opisane. Te tedy stateczną wiadomość o dawnych granicach starostwa Ostrskiego wzięwszy y one doskonale opisawszy, do trzeciego punctu commissyey przystąpiliśmy.

Punct trzeci. O daninach, od starost Ostrskich poddanym starostwa tego poczynionych, decysią uczynić.

W tym punkcie wezwaliśmy naprzód ludzi służących, którzy dobra w tym starostwie pod jurysdykcją zamkową trzymają y pytaliśmy ich, ieśli jakie prawa od jego krolewskiej mości albo starostów przeszłych na te dobra mają? Z których powiedzieli jedni, że praw żadnych nie mamy, ale to z łaski panow starostow trzymamy. Drudzy powiedzieli, żeśmy to u innych sąmsiad pokupili y zatem prawem trzymamy, iako y drudzy sąmsiedzi nasi w starostwie tym. Niektórzy też prawa swe, które są w opisanu granic wyrażone, pokładali. Przywołaliśmy potem i bojar, którzy pytani od nas o prawa swe, jedni powiedzieli: że to grunty nasze z przodków swych trzymamy, na co też daniny pokazali, które są opisane w opisanu granic. Drudzy powiedzieli: że za takim prawem trzymamy, za jakim ci siedzieli, cośmy od nich podostawali.

Przywołaliśmy potem y mieszczan, także i inszych poddanych, którzy listami tylko prywatnemi przeszłego y terażniejszego pana starosty na wolność swą, jedni od lat 20, drudzy mniej, zaszczycali się; nie mogąc się tedy z nich więcej informować, do czwartego punctu commissyjej naszej przystąpiliśmy.

Czwarty punct: stateczną decisią i porządek o powinnościach, jakie którzy poddani oddawać będą. O bezpieczeństwie zamkowym.

Naprzód wzięliśmy przed się dla doskonalszey w tym punkcie informaciey inwentarze y rewizye dawne y włożyliśmy to władzą J. K. M. y rzeczypospolitey na pana starostę, teraz y napotym będącego, aby tego zamku, gdy mu się trafi odieżdżać, tak odjeżdżał—y takiego na miejscu swym namiestnika zostawiał, któryby miejsca tego przystojnie strzedz umiał, to jest, aby okopy, baszty, wały, częstokoły dobrze naprawne y opatrzone były, przestrzegając tego, aby to ci wszyscy naprawowali, na których to tak inwentarze dawne, a mianowicie anni 1594, iako y dekret J. K. M. anni 1627 włożył.

Do tego włożyliśmy i to na pana starostę, teraz y napotym będącego, aby, podług ordynatye panów lustratorów, prochu y kul do zamku co rok przysposabiał y armatę wszystkę porządną miał, iako miejsca tego potrzeba niesie. A dla lepszego porządku w mieście woyta y setnika ma zawsze pan starosta podług dekretu J. K. M., w roku

1604 uczynionego, podawać; na których gdyby się kto z mieszczan y poddanych porwał słowy, ma winę kop dziesięć litewskich zapłacić. A jeśliby y ręką się porwał, na gardle ma być karany. Do tego postanawiamy horodniczego zamkowego, który we wszystkim panu starości abo namiestnikowi jego posłuszny być ma. A ten horodniczy o porządku strzelby zamkowej zawidować ma, a do armaty jeden klucz ma być u horodniczego, drugi u wojta. A iż prowizyey na horodniczego nie ma z kąd inąd ukazać, przeto wkładamy to na wszystkich, do przysądu zamku Ostrskiego przynależących, aby na prowizyą horodniczemu, dokąd lepszy prowizyey mieć nie będzie, z dymu po pół ośmaczki żyta na rok dawali, a którzy pasznie nie robią, tedy po 4 grosze polskich z dymu na rok dadzą. Do tego postanawiamy, aby puszkarzom na poprawę armaty y rewizyą ich składali co rok, każdy z dymu po pół ośmaczki żyta, a który pasznie nie mają, po groszy cztery polskich.

Do tego postanawiamy, aby każdy, co pasie, co rok z pary wołów na przyczynienie armaty y prochów dawał po groszy polskich 4, a ci, co pasznie nie mają, po groszy polskich dwa.

Do tego, iż baczymy być potrzebną straż ustawiczną placową w zamku, dla tego postanawiamy ich dwu, dla których prowizya ma być z każdej kleci, która kolwiek jest w zamku, po pół złotego na rok. Do tego postanawiamy popis, aby wszyscy, tak służyli bojarowie, mieszczanie y poddani porządnie, na koniach dobrych, z orężem, do boju należącym, według powinności swych, każdy co kwartał przed starostą, albo podstarostim jego odprawowali, pod winą 10 kop groszy litewskich.

O powinnościach ludzi służyłych: Co się tknie powinności ludzi służyłych, te opisane są w inwentarzu anni 1594; które takie są; iż przy panu starości Ostrskim, albo przy podstarostim przeciwko każdemu nieprzyjacielowi J. K. M. na dobrych koniach y z dobrym orężem, do boju należącym, iezdzić; w zamku jego krolewskiej mości Ostrskim czasu niebezpieczności wszelkiej być y bronić go do gardł swych powinni; za nieprzyjacielem J. K. M., za roska-

zaniem pana starościny albo podstarościego, gonić; pana starostę za 12 mil od Ostrza potykać, y, gdy z Ostrza jachać będzie, także daleko prowadzić, będąc na to wola y rozkazanie pana starościne, powinni są; y z listami pana starościni i też do pana starosty pisanemi ięździć mają i powinni są. Każdy z nich ma mieć samopał w domu, a do każdego samopału po trzy kopy kul y trzech funtach prochu. A gdzieby się trafiło panu staroście którego z służyłych w daleką drogę, dalei nad mil 12, z listami posyłać, tedy na drogę ma im dawać po 4 grosze na mile, tam y sam rachując. Ażeby też zwierzchność zamkowa miała przystojne poszanowanie, y posłuszeństwo y bezpieczeństwo iey obwarowane było, postanawiamy to, iż, gdyby się który z służyłych słowem nieprzystojnem na podstarościego porwać się śmiał, aby winy dziesięć kop litewskich na pana starostę zapłacił, a ieśliby się ręką targnął, tedy takowy każdy od majątności y dóbr dzierżawy swej w tem starostwie odpadać ma. A w sprawach wszelakich y krzywdach, tak sami między sobą, iako i z inszemi, iakimikolwiek osobami, w tem starostwie będącemi, jurisdikcyey i przysądowi zamku Ostrskiego podlegać mają y wszelakie wyroki na kary zamkowe ponosić będą powinni pod winą 10 kóp groszy litewskich. Wału, okopów y parkanu każdy podług proporcyi gruntu, którego zażywa, poprawować ma.

O powinnościach bojarskich. Co się tćnie powinności bojarskich, te także w inwentarzu anni 1594 takie się znajdują: iż przy panu staroście Ostrskim, albo przy podstarościm, przeciwko każdemu nieprzyjacielowi J. K. M. ięździć na dobrych koniach y z dobrym orężem, do boju należącym, slak na pewnych miejscach, to jest: w wierzchu Dziewice, u Płoskiego kurhana przejeżdżać; do Kijowa, na wywiedanie strony niebezpieczności od nieprzyjaciela, y do Czerniechowa za granice, czasu przymierza, za pisaniem pana starościny albo podstarościego, ięździć; y w pogonią za nieprzyjacielem J. K. M., na straż koło miasta y koło zamku na koniach y pieszo czasu niebezpieczeństwa, jako tego potrzeba ukaże, powinni. Do tego straż zamkową y wodną zdawna powinni.

Co się tkanie porządku koło obrony zamku, w tym taki porządek zachować mają, iako y ludzie służyli, to jest: każdy z nich ma mieć samopał w domu, a do każdego samopału po trzy kopy kul y po trzech funtach prochu mieć powinni. Wałów, okopów y parkanów, tak około zamku, iako i miasta, także podług inwentarza anni 1594, powinni poprawować.

O powinnościach mieszczan y inszych poddanych starostwa Ostrskiego. Co się tkanie mieszczan y inszych poddanych, którzy praw żadnych nie mają, na tych tę pierwszą powinność kładziemy, aby wały, baszty, częstokoły koło miasta y zamku, podług dawnego zwyczaju y potrzeby, naprawowali, pod winą dziesięci kóp litewskich, także szarwarki do grobel, mostów, młynów, wywożenia drzewa na potrzebę zamkową, aby odprawowali, podług decretu J. K. M. in anno 1604, a to pod winą kóp 10 litewskich. Każdy dla obrony miasta y zamku ma mieć samopał porządný, trzy kopy kul, y trzy funty prochu. Straż, czasu niebezpieczeństwa od nieprzyjaciela, podług uważenia pana starosty, albo podstarościęgo jego, aby porządnie odprawowali, miasta y zamku J. K. M. mocno bronili pod garłem. W karczmach gorzałczanych y miodowych aby panu starościę żadney przeszkody nie czynili, pod winą diesięciu kóp litewskich. Podwoysky, który na posłudze zamkowej y mieyskiej jest ustawicznie, a prowizyey żadney nie ma, tedy po groszu z dymu każdego na rok dawać mają, a pan starosta onemu swię na rok dawać ma. A który by się kolwiek z nich na horodniczego, setnika, woyta porwał słowy nieprzystojnemi, ma winę zapłacić, a ktoby uderzył, surowie ma byđż karany. A ktoby się rzucił na podstarościęgo, na gardle ma byđż karany.

Ordynacya niektórych spraw, do porządku dobrego należących. Przedaży wszystkich gruntów, tak bojarskich, miejskich y chłopskich przed podstarościem przyznawane byđż mają y w xięgi zamkowe wpisowane, ażeby się te przedaży z jaką ujmą powinności zamkowych nie działy, tedy na nie potwierdzenie pana starościę następować ma. Zboża wszelakie, także y żywność nie pokąt-

nie, ale na rynku tak bojarowie, iako y mieszczenie y poddani przedawać mają, pod winą.

Pobory podług dekretów J. K. M. wszyscy do podstarościiego albo namiestnika jego oddawać powinni.

Porub albo składki bojarowie z mieszczeni równo ponosić mają, ponieważ gruntów starostwa tego wszyscy zażywają. Które to poruby takim sposobem mają być składane: kiedy się trafi składka — z pary wołów po złotemu jednemu, tedy też ci, co większymi handlują towarami, mają przykładać po złotemu jednemu, rzemieśnicy po pół złotego, a ci, co bez pasznie y rzemiosła, po groszy polskich sześciu, y tak, według propositiey, mniej albo więcej. Komorę swoją aby każdy służył bojarzyn y mieszczenin miał w zamku y pod czas niebezpieczeństwa aby każdy w komorze swojej sposobioną żywność, mąkę, włókno y insze potrzeby.

Ktoby nie stawał za nakazem podstarościiego do wieczornej godziny, ten rzecz samę traci. Służył bojarzyn y mieszczenin, żaden z nich nie powinien ani gorzałki palić, ani miodu sycić, ani piwa warzyć bez pozwolenia y wiadomości pana starosty albo arendarza jego.

O prowentach starościnych. Przystępując, według listu J. K. M. rewizorskiego o opatrzeniu prowisiey staroście Ostrskiemu, wzięliśmy przed się rewizję y inwentarz dawne z mieszczen też Ostrskich y poddanych Omelianowego futora, z których tegośmy doszli, iż prowenta starościne nie są insze, tylko te, to jest: karczmy gorzałczane, miodowe y kapczyzna piwna, młyny, uchody albo ieżiora, jazy na rzece Deśnie, myto tak ziemne iako wodne, iako rewisia anni 1550 opisuje. Ryba podstępna, iako się w inwentarzu anni 1594 znajduje. Do tego czynsze, które różnie płacą.

Podymne, owies, siano, kury, iako w sobie inwentarz roku 1626 zawiera. Które to prowenta, iż przystojnemu wychowaniu starościnemu, podług potrzeby miéjsca tego, wydolać nie mogą, a zwłaszcza, że pan starosta, podług constitutiey, w roku 1620 opisaney, na tym zamku, iako pogranicznym, podczas niebezpieczeństwa mieszkać powinien, podaliśmy mieszczenom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora, spi-

sanie y ordynacyą naszą na oddawanie y wybieranie podatków dorocznych, podług rejestru, niżej opisanego, bacząc to dobrym sumieniem naszym, że ta ordynacya nasza onym żadney ciężkości czynić nie może, ponieważ y futory wielkie mają y robót żadnych do folwarków zamkowych, których też w tem starostwie niemasz, nie oddawają, prócz podwody, którą, podług rewizyey anni 1550, kolejno odprawować powinni i odprawują. A ta ordynacya nasza anieszczanom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora podana, taká jest: czynszu z pary wołów po złotemu iednemu dawać mają, owsa po ćwierci z pary wołów, — żyta po ósmace z pary wołów, pszenice po półósmaczki z pary wołów, jęczmienia po pół ósmaki z pary wołów — kur po dwoyga z dymu, jajec z dymu po dziesięć, siana po wozu iednemu z dymu, słomy po wozu iednemu z dymu, drew po dwa wozy z dymu, gęś ze dwu par wołów iedna, jałowica iedna ze dwudziestu pięci par wołów, wieprz ieden ze dwudziestu pięci par wołów, baranow czterech ze dwudziestu pięci par wołów, kacz miodu iedna ze dwudziestu pięci par wołów, — ryb słonych ze dwudziestu pięciu par wołów półbeczek ieden. A iż niektórzy wołów nie mają, a końmi paszą, tedy koń ieden ma bydź za parę wołów rachowany. Ci, co roli nie mają, a kupiectwy się bawią, którzy sudnami chodzą, mają dawać czynszu po złotych dwa, po ćwierci owsa, po wozu siana, po gęsi y po dwoygu kur. Ci zaś, co czołnami chodzą, połowice tych podatków kupieckich płacić będą. A z osobna tak ci, co sudnami, iako y ci co czołnami chodzą, na jałowice, na wieprze, na barany, na miód y na ryby równo z inszemi składać się powinni, A ci zaś, którzy ani rolę robią, ani kupiectwy się bawią, iedno zarobkiem żyją, powinni płacić czynszu po pół złotego, owsa po ósmace, po wozu siana, po kurce iedney, pod takiż podatek y skopice podlegają. A osobno wszyscy ogółem miasto ciągnienia niewodu, do którego podług rewizyey roku 1550, powinni z dymu po dwoyga drzewa do jazu wywieść. Podymnego z każdego domu powinni płacić po dwa grosze litewskich, podwodę kolejną na mil dwanaście powinni z dymu odprawować. Do grobel, mostów, młynów, szarwarkiem powinni. Ci, co bartne drzewa mają, powinien każdy z osobna po dwa

bielce miodu na rok oddać. Ci, co jary na Trubieżu i na Ostrzu mają, powinni wszyscy ogółem ryb słonych dwa półbeczki do roku oddać.

Pobory, na seymie postanowione, podług uchwały seymowey oddawać powinni.

Tę tedy ordynacyą mieszczanom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora uczyniwszy, do Bobrownice, miasteczka do starostwa tego należącego, przyjachaliśmy, w której Bobrownicy takeśmy ordynacyą uszynili.

Bobrownica. Naprzód, co się tknie służyłych, ci na tychże powinnościach postanowieni, iako y służyli przy zamku Ostrskim. Co się tknie bojarów, ci także na tych powinnościach zostali, iako i bojarowie Ostrscy. Co się zaś tknie podatków od mieszczan, te, podług rejestru, niżej opisanego, raz w rok oddawać powinni: czynszu z pary wołów po złotemu iednemu, owsa po ćwierci z pary wołów, żyta po ósmace z pary wołów, pszenice po pół ósmaczki z pary wołów, kur po dwoygu z dymu, jajec z dymu po 10, siana po wozu iednemu z dymu, słomy po wozu iednemu z dymu, drew po dwa wozy z dymu, gęś ze dwu pary wołów,—pszona miara iedna ze dwudziestu pięciu par wołów, jałowica iedna ze dwudziestu pięciu par wołów, wieprz ieden ze dwudziestu pięciu par wołów, baranów czterech ze dwudziestu pięci par wołów,—kadź miodu iedna ze dwudziestu pięciu par wołów. A, iż niektórzy wołów nie mają, a końmi paszą, tedy koń ieden ma bydź za parę wołów rachowan. Ci, co role nie mają, a kupiectwem się bawią, mają dawać czynszu po złotemu, po ćwierci owsa, po wozu siana, po gęsi y po dwoyga kur, a z osobna na jałowice, na wieprze, na barany y na miód rowno z inszemi składać się powinni. A ci zaś, którzy ani rolę robią, ani kupiectwy się bawią, iedno zarobkiem żyją, powinni płacić czynszu po pół złotego, owsa po ósmace, po wozu siana, po kurce iedney i pod takiż podatek y skopiecz podlegają. Podwodę kolejną na mil 12 powinni z dymu odprawować; do grobel, mostów, młynów, szarwarków powinni. Ci, co bartne drzewa mają, powinien każdy z osobna po dwa bielce miodu na rok oddać. Pobory,

na seymie postanowione, podług uchwały seymowej oddawać powinni do rąk podstarościiego tamesznego.

O nowych osadach. Odprawiwszy Bobrownicę, przystąpiliśmy do nowych slobód, na gróntach starostwa tego zasadzonych, które wszystkie, od dnia dzisiejszego rachując do lat ośmi, slobody y wolności zażywać mają; a po wyściu tych lat ośmi, naprzód sloboda nowy Ostrz y Hadenowszczyzna powinności takie, iakie Ostrzanie, oddawać będą. Insze zaś slobody, iako: Siemipółki, Kaleta, Zaworycze, Domanów, Suchyno, Nowa Bobrownica, Jarosławka, Mokrec, Kozar, Rżawiec y insze, oddawać będą tak podatki, iako y mieszczenie Bobrowniccy. A, zabiegając trudnościom, które pospolicie około poddanych zwykły zachodzić, tedy nie powinien pan dzierzawca do tych slobód przyjmować poddanych z dóbr y gruntów szlacheckich. Która to rewizja, z wskazania J. K. M. przez nas odprawiona, aby tym doskonalszy efekt swoy wzięła, odsyłamy strony obiedwie, tak pana starostę, iako y mieszczan y poddanych, dla approbaciey tey rewizyey naszej, do króla J. M., pana naszego miłościwego. Zaczym strony obiedwie cancellariey J. K. M. od dnia dzisiejszego za niedziel dwanaście termin, przez nas złożony y zachowany, mają.

A na ten czas rewizyą naszą dla lepszey wiary, rękami naszemi podpisawszy y pieczęciami przypieczętowawszy, stronom obiema wydałiśmy. Działo się w zamku J. K. M. Ostrskim, dnia, miesiąca y roku wyżey opisanego. Łukasz Witowski, podczaszy Kijowski. Alexander Wielhorski, woyski Łucki, rewizor, ręką własną. Bartłomiej Obalkowski, sekretarz J. K. M. Bartłomiej Suchodolski, pisarz skarbowy. Cui supplicationi nos benigne annuentes, praeinsertas litteras in acta cancellariae nostrae inseri mandavimus. Actum et datum Varsaviae, die XXVII mensis Martii, auno domini MDCXXIX.

Акты метрики коронной, № 177. F. 628—629, листъ 340 на оборотъ.

XLVII.

Тариффа подымной подати Кіевского воеводства. 1631. Мая 3.

Року тисеча шестсотъ тридцать первого, мѣсяца мая третего дня.

На рочькахъ судовыхъ, кгородскихъ, Луцкихъ, одъ дня двадцать четвертого мѣсяца Априля, в року звышънаписаннымъ припалыхъ и судовъне одправоватъ зачатыхъ, передо мною, княземъ Павломъ Друцкимъ Любецкимъ, подстаростимъ Луцкимъ, становъши очевисто урожонный его милость панъ Конъстантый Елецъ, подстолий Клевеский, с протестацьею, ижъ на тотъ часъ кгородъ Клевеский вакуеть, з велю картъ реестру, нижей вписаного, поглюзованныхъ, для вписаня до книгъ нынешнихъ кгородскихъ Луцкихъ, подалъ перъ облятамъ реестръ выбераня дванадцати поборовъ, в року тисеча шестсотъ двадцать осмомъ на сейме валнымъ Варшавскимъ уфаленныхъ, с подписомъ руки урожонного его милости пана Валентина Плихты, каштеляна Равьского, маршалъка трибуналу Радомьского, о чомъ тотъ реестръ шырей въ себе маеть, просечи, абы принять и до книгъ уписать былъ. Которого я, урядъ, для вписаня до книгъ примуючи, передъ собою читати казалъ, и такъ се в себе писмомъ польскимъ писанный маеть: *Regestr wybierania dwunastu poborów na seymie walnem Warszawskym, w roku tysiąc sześćseth dwudziestym osmym, nfalonych. Jego mość pan Piotr Kazimiersky z Bibersztainu z majątności swej, sioła Chwośnica: z dymów osiadłych dwu po złotych trzy, z ogrodnika złoty groszy sześć polskich; a z części pana Korczowskiego, którą ma w dzierżaniu swym: z dymów dwu po złotych trzy;—summy za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Jego mość pan Parfen Trypolski z majątności, sobie od iego*

mości pana Jerzego Lasoty zastawney, z siola Zbrankowszczyzny: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników sześci po złotemu y groszy sześciu polskich, z koła młynowego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia ośm groszy sześć. Tenże jego mość pan Trypolski z majątności, sobie od iego mości pana podkomorzego Kyiewskiego zastawney, z miasteczka Rozważa, przezwanego Połozy: z dymów dziesięci po złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych trzydzieści. Tenże iego mość pan Trypolski sam od siebie y od brata swego z majątności oyczynnych: siola Kłęczków, Kacowszczyzny y ziemie Połoczańskiej: z ogrodnika iednego złoty ieden y groszy piętnaście, z osiadłego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Alexander Rapsztyński sam od siebie y od braci swej z siola Zastawia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y sześciu groszy, summy za sześć poborów złotych dziesięć groszy osmaście. Jego mość pan Adam Tysza-Bykowski z majątności swej miasteczka Kopaczowa y Nieszczerowa według starych quitów: z dywów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześci polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieści dziewięć groszy dwanaście. Jego mość pan Philon Bohuszewicz Hulkiewicz z majątności swej dziedzicznej siola Nowosiołek: z dywów dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotemu iednemu y groszy piętnastu, z koła młynowych dwu po złotych dwa, od szewca złotych dwa, od kowala złotych dwa; z siola Łobaczowszczyzny: z dymu iednego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych czterdzieści siedm. Jego mość pan Adam Kisiel z majątności swej dziedzicznej od iego mości pana Philona Bohuszewicza nabytej, z siola Horenicz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y groszy piętnastu polskich,—summy za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnastu. Jego mość pan Szymon Pawsza z majątności swej dziedzicznej siola Bardycz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu polskich,—summy za sześć poborów złotych dziesięć. Jego mość pan Iakow Lemiesz z majątności swej Korczowa nazwanego Bieżowa, z Niedźbora

y Teodorowky, tak s części swey dziedzicznej, iako y wiecznością od pana komornika Kyiowskiego nabytey: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po złotemu y groszy sześciu polskich, od koł młynowych trzech po złotych trzy, od popa złotych sześć; z sioła nowo osadzonego na groncie Nidiborskim, nazwanego Stołpni: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty ieden groszy sześć polskich; z sioła Dobrynia: z ogrodnika iednego złoty ieden y sześć groszy polskich;—summy za sześć poborów złotych sześćdziesiąt dwa, groszy dwanaście. Jego mość pan Łukasz Witowski, podczaszy Kyiowsky, z majątności zastawnych panu pisarzowi grodzkiemu Kyiowskiemu, z sioła Stawku: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu, z koł młynowych dwu po złotych sześci; z sioła Jurjewky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y groszy sześć polskich,—summy za sześć poborów złotych trzydzieści ieden y groszy sześć. Tenże iego mość pan podczaszy z majątności, temuż panu pisarzowi zastawney, miastecka Woytaszowky: z dymów dwu osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu, z rzemieśnika iednego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Stephan Aksak, sędzia ziemsky Kyowsky, z majątności swey miasta Switilnowa: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulice Wielkiej ośmiu po groszy czterdziestu ośmiu polskich, z dymów ubogich dwudziestu dwu po groszy czterdziestu osmi polskich; z sioła Rudni: z dymów trzech po złotych trzy, z miasta Hulanik: z dymów rynkowych dziesięciu po złotych trzy, z ulice Wielkiej z dymów dwunastu po groszy czterdziestu ośmi polskich, z ulice Ubogiej z dymów czterdziestu trzech po złotemu y groszy dwu polskich, z popa y pol iego złotych sześć, z krawca złotych sześć, z kuszniarza złotych sześć, z szewca złotych sześć, z kowala złotych sześć, z koł młynowych trzech po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z sioła Korohajowa: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu;—summy za sześć poborów złotych dwieście piętnaście groszy siedmnaście. Jego mość pan Teodor Proskura-Suszczansky, pisarz ziemsky Kyiowsky, z majątności

swoich dziedzicznych: z Biłek: z dymów osiadłych sześciu po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po groszy trzydzieści sześć, a z Suszczan: z dymu osiadłego iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy trzydziestu sześciu,—summy za sześć poborów złotych trzydzieście dziewięć. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z majątności swey zastawney, połowice Kornina: z dymów dziewięci po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po groszy trzydziestu sześci, s koła młynowego dorocznego złotych cztery groszy piętnaście, z krawca iednego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych czterdzieści ośm, groszy dwadzieścia siedm. Tenże iego mość pan pisarz Kiiowsky z majątności swey Worskla: z sewruków czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z majątności zastawney, sioła Luteczyna: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy, z ogrodników czterech po groszy trzydziestu sześciu polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia ośm groszy dwadzieścia cztery. Tenże pan pisarz ziemsky Kyiowsky z majątności swey dziedzicznej Worobiowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy trzydziestu sześciu polskich,—summy za sześć poborów złotych ośm groszy dwanaście. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z majątności swey dziedzicznej Łutany nazwanej Raygroda: z ogrodników dwu po groszy trzydzieści sześciu,—summy za sześć poborów złotych dwa groszy dwanaście. Jego mość pan Stephan Niemirzyecz, podkomorzy Kyiowsky, starosta Owrucky, z majątności swoich wszystkich dziedzicznych y nowo nabytych, mianowicie: miasteczka Czerniechowa: z dymów osiadłych szesnastu po złotych sześciu, z dymów uboższych dwudziestu po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z sioła Andrzeiowa: z dymów sześci po złotych sześci, z dymów uboższych dziesięciu po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z Krasnosiółky: z dymów trzech po złotych sześci, z ogrodników dwu po złotych dwu y groszy dwunastu; z Trokowicz: z dymów dwu po złotych sześci; z Horbasze: z dymu iednego złotych sześć, z Dewocek: z dymu dwu po złotych sześciu; z Wysokiego: z dymów trzech po złotych sześciu; z Osnik: z dymu iednego złotych sześć; z

Szczurowey: z dymu iednego złotych sześć; z Sielenszczyzny: z dymów dwu złotych dwanaście, z Stawowa: z dymów trzech złotych ośnaście; z Iwankowa: z dymu iednego złotych sześć; z Styrt: z dymów dwu złotych dwanaście, od rzemieśników w Czerniechowie: z szewca y z slusarza złotych dwanaście; z Chrośnice: z dymów dwu złotych dwanaście, z Szerszniów: z dymów trzech złotych ośnaście, z Nowaków: z dymu iednego złotych sześć; z Sobolowky: z dymu iednego złotych sześć; z koł Rudnickich, Szerswiewskich dwu złotych dwudzieścia cztery, z koła młynowego złotych dwanaście; z Chotinowky: z dymów dwu złotych dwanaście; z Rychty, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście polskich; z Lewkowice: z dymu iednego złotych sześć; z części wsi w Białoszybach: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych trzy; z Hroziniec: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych sześć; z części sioła Sinhaiów: z ogrodników sześci po złotych trzy; z Niemirowki: z ogrodników sześci po złotych trzy; z Chodorowszczyzny, ktore Krasnym Dworem zową, z ogrodników trzech po złotych trzy; z Domolocza: z dymu iednego osiadłego złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć; z dobr nowodziedzicznych nabytych, mianowicie z sioła Hryzan: z dymów dwunastu po złotych sześci, z ogrodników czterech po złotych trzy; z Suszków: z dymów dziesięciu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy; z Baskak: z dymów dwunastu po złotych sześć; z Krasnego: z dymów piętnastu po złotych sześć, z ogrodników trzech po złotych trzy; z Sołodyrów: z dymów dwu po złotych sześć; z Horoszków: z dymów siedmi po złotych sześć; z miasteczka Alexandropola: z dymów dziesięci po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy, z popów dwu, z Alexandropola y Hreżan, po złotych dwunastu, od rzemieśników pięciu: kuśnierza, szewca, ganczarzów dwu y kotlarza po złotych dwunastu, od koł dwu młynowych dorocznych po złotych dwunastu, od koła wieszniaka złotych sześć; a z inszych dóbr—Norzynskich, Łuhynskich nowonabytych, to iest z miasta Norzynska: z dymów ośmnastu po złotych sześć; z miasta Łuhina: z dymów dwunastu po złotych sześć; z sioł starych, do tych miast należących, to

jest z siola Chayczey: z dymów dziesięciu po złotych sześci; z siola Bondarów: z dymów ośmi po złotych sześć, z ogrodników czterech po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z koł Rudnickich trzech po złotych dwadzieścia cztery, z rudników trzech—węglarza, kowala, płókarza, człowieków sześć, po złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich, z popów dwu po złotych dwunastu, z siol nowoosadzonych: Kremney y Hłuchowey: z dymów pięciu po złotych sześć; z Sałów: z dymu iednego złotych sześć; z siola Łubinek: z dymów czterech po złotych sześć; z miasteczka Zubrynki: z dymów sześciu po złotych sześć; z Horosieczków: z dymów trzech po złotych sześć; z siola Poromeszney: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników trzech po złotych sześć; z siola Czykirów: z dymów ośmi po złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć;—summy za sześć poborów złotych ośmseth sześćdziesiąt y trzy y groszy trzy. Tenże iego mość pan podkomorzy Kyiowsky z miasta iego królewskiej mości Owruca, a starostwa swego, tak z mieszczan, kuniczników, ogrodników, podsusiedków, rzemieśników, iako też y z bojar, do tego miasta należących, oddał sumę złotych dwanaście seth; a z miasteczka, do tego starostwa należącego, nazwanego Michajłowa alias Łopania,—złotych trzysta;—summy za sześć poborów złotych siedmset pięćdziesiąt. Jego mość pan Stanisław Wielki z majątności swej siola Rudnik: z dymów trzech po złotych trzy, z dymów ogrodnickich dwu po złotych dwu,—summy za sześć poborów złotych iedynaście. Jego mość pan Stanisław Rykalsky z majątności swej siola Sobolowky, przeżwanego Matkowsczyny: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych półtora,—summy za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Jan Łoybarewicz-Mirowicki z majątności, sobie od panów Tyszow zastawney, siola Skotczyszcz: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po półtora złotego,—summy za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Ich moście panowie Adam i Ieremiasz Tyszowie-Bykowscy z majątności swych dziedzicznych: z miasta Chodorkowa: z dymów osiadłych dwudziestu po złotych trzy, z uboższych dymów dziesięciu po złotych półtora, z uboższych chałup dwudziestu po groszy piętnastu, z koł mły-

nowych dwu po złotych sześć, od szewców dwu po złotych sześć, od kowala złotych sześć; z siola Bolaczowa: z dymów osiadłych czterech po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora; z siola Wzdwienia: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z miasteczka Wili: z dynów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora;—summy za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt. Jego mość pan Jan Strybyl z majątności swej dziedzicznej, to jest z siola Kamiennego Brodu: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, a z ogrodników trzech po złotemu y groszy sześć polskich; a ze wsi Bułhaków: z dymów trzech złotych dziesięć, a z ogrodników dwu złotych dwa y groszy dwanaście; z nowoosiadłej słobodki, miasteczka Nowych Bułhaków: z osiadłych dymów trzech złotych dziesięć, z ogrodników czterech złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, z ubogich chałup dwu złoty y groszy sześć;—summy za sześć poborów złotych trzydzieści trzy. W Bogu wielbny ociec Seraphion Biłsky ihumen, y wszystka capitula czarney manastyra ś. Nikoły Pustynńskiego Kyiowskiego z majątności manasterskich, z siola Szepelicz: z osiadłych dymów dziesięciu; z Saików: z osiadłych dymów dwu; z Dronów: z dymu iednego, z ogrodnika iednego; z Worochobowicz: z ogrodników pięciu; z Owruczego: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z Zubkowicz: z ogrodników trzech, z osiadłych czterech; z Litkowa: z osiadłych dwu; z Hwozdowa: z osiadłych sześciu, z ogrodników pięciu; Kniczyrze, Kowalin y Dewicz Lesok od nieprzyjaciela krzyża świętego spustoszone; w Deśnie: z osiadłego iednego, z ogrodnika iednego; z Hatnego: z ogrodników dwu; z Borsczowa: z ogrodników dwu; z Humielewsczyzny przezwanego Trostianky: z osiadłego iednego, z ogrodników dwu; z Prohudy: z ogrodników dwu; z Kononczy: z ogrodnika iednego; z gruntu nieosiadłego Białobereczkiego groszy czterdzieści; z gruntu Pinów także nieosiadłego groszy czterdzieści; z gruntu nieosiadłego Huczkowa groszy czterdzieści; z gruntu nieosiadłego Klimentińskiego groszy czterdzieści; z młynów czterech dorocznych: Szepelickiego, Borsczowskiego, z Hwozdowa, z Darniczy—z każdego młyna po groszy czterdziestu polskich; z komor manasterskich w mieście Kyiowie trzech po

złotyeh sześć, a z placów dwu po złotych trzy;—summy za sześć poborów złotych sto piędziesiąt. Pan Adam Pilipowsky z siola Kalenikowszczyzny: z dymu iednego złotych sześć, a z siola Skomorochów: z pułdymu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Iwan Pilipowsky z majątności swej, Nowych Pilipowicz: z dymu iednego złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Panowie Mikołay y Iwan Kiewliczowie-Brażynsey z części swej w siele Korczowie, przezwaney Stepczyk: z ogrodnika iednego,—summy za sześć poborów złoty ieden groszy sześć. Panowie Hrehory y Paweł Sczeniewscy z majątności swej oyczystey siola Sczeniowa: z ogrodników dwu złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Philon Woronicz z majątności swej dziedzicznych z miasteczka na starej wsi Szumsku nowoosadzonego Szumska: z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z bojarów dwu po złotych sześciu; z siola Wolice: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora;—summy za sześć poborów złotych czterdzieści trzy groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Strybył, woysky Kyiowsky, z majątności swej Studeney Wody: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście polskich; a z nowey osady na tymże gruncie Studenowodskym z siola Horodysza: z dymu iednego złotych sześć; z Tałalaiewsczczyzny przezwaney Czebenczczyzny: z dymu iednego złotych sześć; z siola Woropaiowa: z dymów siedmi po złotych sześć, z ogrodników sześci po złotych dwu y groszy dwunastu; z części siola Sczeniowa nazwanego Zabrodzia: z dymu iednego złotych sześć; a z majątności, sobie zastawney, Torczyna: z dymów dwu złotych dwanaście;—summy za sześć poborów złotych czterdzieści siedn groszy dwanaście. Jego mość pan Jan Włotkowsky y iey mość pani Zophia Telefusowna, małżonkowie, z majątności, sobie zastawney od iey mości paniey Wilenskiey, siola Makarowky: z dymów czterech złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych piętnaście. Jego mość pan Teodor Woronicz z majątności swej dziedzicznej z miasteczka Troianowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego gro-

szy dwadzieścia cztery polskich, z popa złotych cztery; z połowice koł Rudnickich złotych dwanaście, według starych quitów z koła mącznego iednego złotych trzy groszy sześć, — summy za sześć poborów złotych dwadzieścia sześć. Jego mość pan Mikołay Obodensky z majątności swey dziedzicznej miasteczka Troianowky, z części swey: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztery polskich, z popa złotych cztery; a z połowice koł Rudnickich złotych dwanaście, według starych quitów z koła młynowego mącznego złotych trzy groszy sześć polskich; — summy za sześć poborów złotych dwadzieścia sześć. Potomkowie zesłego niebosczyka pana Teodora Trypolskiego z majątności, sobie zastawney od iego mości pana Stephana Niemirzyca, podkomorzego ziemie Kyiowskiej, starosty Owruckiego, miasteczka Mobilney: z dymów dwunastu po złotych trzy, od kowala, od szewca y od popa po złotych sześć, z koł młynowych dwu po złotych sześć, — summy za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Ciż potomkowie zesłego pana Trypolskiego z majątności, sobie od tegoż pana podkomorzego zastawney, siola Putiłowicz y Zerenicz: z dymów piętnastu po złotych trzy, — summy za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Ciż potomkowie pomienionego niebosczyka pana Trypolskiego z majątności swych, ol pana podkomorzego Kyiowskiego zastawnych, siola Krasney Włoky: z dymów czterech po złotych trzech, a z Dewlina: z dymów trzech po złotych trzy, — summy za sześć poborów złotych dwanaście. Wysz pomienieni potomkowie pana Teodora Trypolskiego z majątności swey oyczystey siola Bogdanowsczyzny, Czernichowiec y Mameża: z ogrodników pięciu po groszy dwudziestu y czterech polskich, — summy za sześć poborów złotych cztery. Pan Jakub Zajęczynsky z majątności swey Hładkowskiej: z dymu iednego złotych trzy, a z ogrodnika iednego złotych pułtora, — summy za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Andrzej Łarionowicz Redczycz z majątności swey Jerlikowskiej y Tenetłowskiej: z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześci polskich, — summy za sześć poborów złotych dwa groszy dwanaście. Jego mość pan Daniel Strybył z majątności swey siola Pilipowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników czterech

po złotemu iednemu y groszy sześć polskich; z Boręczowa: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy pięć polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy sześć. Jego mość pan Alexander Solthan z majątności swej zastawney siola Książcz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, od koła młynowego iednego złotych trzy; z siola Zaborza: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego,—summy za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Pan Szczęsny Swiacki z części swej kupney w gronie Hubarewskim: z połogrodnika, y z części dworzyska w mieście Owručem po groszy trzy,—summy za sześć poborów groszy osnaście. Jego mość pan Paweł Łochowski z majątności, w wojewodstwie Kyiowskim leżący, z dzierżawy swej miasteczka Boryspola: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y groszy sześć, z dymów ulicznych dwudziestu po groszy dwadzieścia cztery polskich, z nędznych chałup czterdziestu po groszy osnaście polskich, od popa, krawca, kusnierza y szewca po złotych trzy; z miasteczka Baryszowa: z dymów rynkowych dwudziestu po groszy czterdziestu ośmi, z dymów ulicznych czterdziestu po złotemu y groszy dwu, z nędznych chałup trzydziestu po groszy osnaście polskich, od popa, szewca, slosarza po złotych trzy, z ogrodników ubogich, co z wymłocka żyją, dwudziestu—po groszy trzy,—summy za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt dziewięć groszy dwadzieścia. Pan Stanisław Wigura, klucznik y horodniczy Kyiowski z majątności swej Witosłowicz: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych sześć. Panowie Kierdanowscy, mianowicie: Ławryn, Tichno, Hrehory, Klim, z sielca Kierdanowky: z dymu iednego złotych sześć, a z koł młynowych na rzece Kotłuju złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Solthan Bohdan z majątności swej dziedzicznej z siola Nozdrysza: z dymów osiadłych dwu złotych sześć, z ogrodników sześci po złotemu y sześci groszy polskich,—summy za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Xiążę iego mości Konstanty Korybut Wiszniewiecki, iako opiekun potomków zesłego xięcia iego mości Michała

Wiszniewieckiego: z miasta Przyłuki: z dymów czterdziestu po złotych trzy, a z koł dwu młynowych po złotych sześć, od popa złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sto trzydzieści ośm. Pan Hrehory Czernik, tak z części swej, iako y iey mości paniey Anny Szaszkiewiczowny Michałowej Pronckowej-Dereweneckey, z maiętności swej siola Woniajków: z dymów dwu po puł złotego, z ogrodników pięciu po groszy pięć; a z przysiołków, do tey maiętności należących, z Nowaków przezwaných Sięczyłow: z dymu iednego po groszy piętnastu, a z ogrodnika iednego groszy pięć; z siola Mokołowny: także z dymu iednego po groszy piętnastu, z ogrodnika iednego po groszy pięciu, z koła młynowego na rzece Żerewi złotych dwa y groszy dwanaście polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy dwanaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z maiętności swej miasteczka Mandrali: z dymów czterech po złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z miasteczka, do starostwa Czerkaskiego należącego, Arkliiowa, Kropiwny, Hołtwy,—summy za sześć poborów złotych sto pięć. Jego mość pan Andrzej Łasko y pan Adam Markiewicz z maiętności swej części wsi Łasków: z ogrodników czterech po złotemu iednemu y groszy sześć polskich,—summy za sześć poborów złotych cztery groszy dwadzieścia cztery. Jey mość pani Markowa Łaskowa z maiętności swej Łaskow, Żerewa y Bołotnice,—summy za sześć poborów złotych piętnaście y groszy ośmnaście. Jego mość pan Jan Liplensky z maiętności swej nowoosiadłej, nazwaney Stephanowky słobody: z dymu iednego po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summy za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Hrehory Liplensky z maiętności swej siola Liplen: z dymów pięciu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych piętnaście. Jego mość Bohufał Olexicz z maiętności swej z połowice miasta Zolotonosze: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z nędzney chałupy groszy dwadzieścia dwa; z siola Antipowki: z dymów trzech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm groszy dwadzieścia dwa. Jey mość kniehyini Domon-

towa z majątności swej miasta Domontowa: z dymów dwudziestu po złotych trzy, z ogrodników siedmi po pułtora, z koła młynowego złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych siedmdziesiąt sześć groszy piętnaście. Jego mość pan Alexander Olexicz z majątności, sobie od iego mości pana Krzysztofa Makarowicza zastawney, to iest z siola Kozia-rycz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z siola Zakala: z dymów dwu po złotych trzy; z siola Kaczałow: z ogrodników dwu po złotych pułtora; z siola Piaskówki: z ogrodników dwu po pułtora złotego; z siola Drużnie: z dymu iednego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Jego mość pan Alexander Olexicz z majątności swej miasteczka Pieszczanej: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, z koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzydzieście ieden groszy piętnaście. Pan Michał Struczynsky z majątności swej siola ninieiszego Dmitrowicz: z dymów trzech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziesięć. Pan Mikołay Bransky z części swej siola Starosielec: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych trzy, z koła iednego mącznego złotych trzy, od stępnego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia ieden. Jego mość pan Gajewsky z majątności, sobie od iego mości pana Krzysztofa Makarowicza zastawney, z siola, do Makarowa należącego, Zabujanbołota: z dwu dymów po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych półtora,—summa za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Szymon Swiacky z majątności, sobie zastawney od iey mości paniey Wilenskiey, siola Wrytowiec: z dymów dwu po groszy piętnastu polskich, z ogrodników trzech po groszy piętnaście. Tenże pan Swiacky z majątności, sobie prawem dożywotnym od xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego y małżonki iego mości służącey, miasteczka Łochwice: z dymów osiadłych sześć litewskich,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Jego mość pan Franciszek Zdyżłowiecky z majątności swej siola Chalepca: z dymów dwu po złotych trzy, a z slobodki, na tymże groncie nowoosadzoney, nazwanej Skiwirowky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu

po pułtora, — summy za sześć poborów złotych dwanaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z maiętności potomków zezłego nieboszyka xiącia Michała Wiszniewieckiego, miasteczka Buremła: z dymów pięcin, — summa za sześć poborów złotych piętnaście. Jaimie wielmożny xiąże iego mość Iannsz z Ostroga Zasławsky, wojewoda Wołyńsky, z miasta iego królewskiej mości z starostwa swego Perciasławia y futorów, do niego należących, według starych quitów, — summa za sześć poborów złotych sześćaht. Tenże xiąże iego mość pan wojewoda Wołyńsky, starosta Pereiasławsky, z miasteczka Jahotina, do starostwa Periasławskiego należącego, — summa za sześć poborów złotych sto piędziesiąt. Jego mość pan Wacław Zmiiowsky, łowczy Kyiowsky, z maiętności swoich dziedzicznych: miasteczka Karhaszyna: z dymów czterech osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z siola Kucharów: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; — summa za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Jego mość pan Ian Bałakier z maiętności swej miasteczka Bubnowa: z dymów ośmi po złotych trzy, — summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Panowie Kiryk, Teodor, Jerzy Zuhinścy z maiętności swej siola Zuhinia: z dymów ośmi po groszy piętnastu polskich, z ogrodników czterech po pułosina grosza, — summa za sześć poborów złotych trzydzieści. Iego mość pan Ian Zawisza z maiętności, sobie od iey mości paniey Wilenskiej zastawnych, siola Sokolca: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześć, — summy za sześć poborów złotych czternaście groszy dwanaście. Iego mość pan Krzystoph Sulimowsky z maiętności swej zastawney, siola KujłóWKy: z dymów osiadłych dwu po złotych trzech, z ogrodników dwu po pułtora złotego, z koła młynowego złotych sześć; z siola Nowey Wole Markowskiej: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora złotego; — summa za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy piętnaście. Iego mość pan Wojciech Sławińsky z maiętności, sobie od iego mości pana wojewody Brzeskiego zastawnney, to iest siola Nikonowky: z dymów trzech po złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych trzy, — summa za sześć po-

borów złotych dziesięć, groszy piętnaście. Jego mość pan Seweryn Potocky z majątności swej, wiecznością kupionej, siola Skomoroch: z dymów sześci po złotych sześć, z ogrodników czterech złotych dwanaście, także y z połdymu złotych trzy, gdyż ieszcze tam części nie kupił,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy piętnaście. Jego mość pan Adam Ładowicz z majątności, sobie od iego mości pana wojewody Brzeskiego zastawney, siola Zurbinec: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Zuchowsky z majątności, sobie zastawney od iey mości paniey Wilenskiey, z siola Pańkowiec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Jego mość pan Theodor Krynicki z majątności swych: z siola starego Basani: z dymów osiadłych siedmi po złotych trzy, z ogrodników ośmiu po złotemu iednemu, z koła młynowego iednego złotych trzy; z miasteczka, na temże groncie osadzonego, Basani nazwanego: z dymów dwudziestu po złotych trzy, z ogrodników czterdziestu po złotemu, z koł młynowych trzech po złotych trzy; z siola Krynicz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześć; z siola Juriewszczyzny: z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześci;—summa za sześć poborów złotych sto piędziesiąt dwa y groszy dwa. Tenże pan Theodor Krynicki z majątności, sobie od pana Stanisława Charłęskiego zastawnych, z siola Warowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y groszy sześć polskich; z siola Ryżkow: z ogrodników trzech po złotemu iednemu y groszy sześć polskich, z siola Buhaiewky: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników ośmi po złotemu y sześciu groszy polskich;—summa za sześć poborów złotych piędziesiąt dwa groszy sześć. Xiążę iego mość Ianusz Korybut Wiszniewiecky, starosta Krzemieniecky, z majątności swej siola Czerwila: z dymów trzech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziesięć. Pan Andrzej Gronowsky z majątności swej zastawney, siola Wierbowiec: z dymów dwu po złotych trzy—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Mikołay Dach-

nowicz z majątności swej, czwartey części siola Miniiek: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych dwa y groszy dwunastu, a z siola Bieżowa: z dymu iednego złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych ośm groszy dwa. Pan Iwan Sebastyanowicz z majątności swej siola Hołubiewicz: z dymu iednego,—summa za sześć poborów złotych trzy. Tenże pan Sebastianowicz z majątności swej siola Dawidków: z dymu iednego,—summa za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Szczęsny Charłensky z majątności swoich: z slobody miasteczka Bobra: z dymów czterech po złotych trzy; z siola Stablów: z dymu iednego złotych trzy; z siola Iabłonki: z dymów dwu po złotych trzy; z siola Rakowky: z dymów czterech po złotych trzy; z siola Łuhowików: z dymu iednego złotych trzy; z siola Bokdanczy: z dymu iednego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzydzieści dziewięć. Jey mość hospoża Iustina Sokołowska z kapitułą manastyra panienskigo, przy Piecherskim manastyrze będącego, z majątności swej, onym od paniey Iwanowey Łoczyney, pisarzowey ziemskiej Kyiowskiej, conferowanej, z siola Podhorec: z dymów osiadłych po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych ośmnaście. W Bogu wielebny iego mość xiądz Piotr, na ten czas przeor klasztoru Kyiowskiego oyców Dominikanów, z młynków czterech, do klasztoru należących, na rzeczkach Sercu y Kotyrze zbudowanych,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jaśnie wielmożna xiężna iey mość Anna Marcibella Korecka Mikołaiowa Hlebowiczowa, kasztellanowa Wilenska, z majątności swych, w wojewodstwie Kyiowskim leżących, miasteczka Hoholewa: z dymów sześciu po złotych sześć, z ogrodników, co roley nie mają, dziesięciu, po złotych trzy, z uboższych ogrodników, co z wymłocka żyją, dziesięciu po czterdziestu ośmiu groszy polskich, z szewca, krawca, slosarza, kowala, rzeźnika, popa y z obeścia iego, z kaźdey osoby po złotych dwunastu, od piekarza złotych dwanaście; z siola Staiiek: z dymów trzech po złotych sześć, z ogrodników sześci po groszy ośmnaštu; z siola Płoskiej: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych sześć; z siola Dymarki: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników trzech złotych dziesięć; z siola

Krasnego: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych sto dwadzieścia dwa. Taż xiężna iey mość z maiętności swey sioła Rożnow: z dymów sześciu złotych trzydzieści sześć, z ogrodników czterech złotych dwanaście, z młynu Dymerskiego koła iednego mącznego złotych dwanaście y groszy czterdzieści ośm polskich;—summa za sześć poborów złotych trzydzieści groszy dwadzieścia cztery. Taż xiężna iey mość z maiętności swey miasteczka Rusanowa: z dymów dziesięci złotych sześć, z ogrodników czterech złotych dwanaście, od koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzydzieści dziewięć. Ich moście kapituła Ky-iowska z maiętności swych, do kapituły należących, mianowicie: z pod-danych, w Kyiowie mieszkaiących, czternastu, iednego poboru po groszy szesnastu polskich, z komorników trzech po groszy ośmi, od pieka-rzów dwu po złotemu iednemu, od kusznirza złoty ieden; z sioła Wi-ticz: z dymów dwu po złotemu iednemu, z młynarza na Libedy od koła iednego groszy dwadzieścia cztery polskich, a z miasteczka Ple-siecka: z dymów rynkowych sześciu po groszy dwunastu, z dymów ulicznych, co ogrody mają, czternastu po groszy dziesięciu polskich, z chałup uboższych czternastu po groszy cztery, od piekarzów dwóch po groszy czternastu, od koła młynowego iednego korecznego groszy czter-dziestu polskich;—summa za sześć poborów złotych siedmdziesiąt siedm groszy dwanaście. Jey mość pani Andrzeiowa Spasowska z maiętności swey zastawney Sołotwina: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrod-ników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Jego mość pan Semen Prezewsky, sam od siebie y od braci swey, z maiętności swey miasteczka Horodyscza y z sioł, do niego należących, Starego y Nowego Prezewów summą za sześć pobo-rów złotych czterdziestu ośm. Jego mość pan Semen Druczaniin-Knia-hininsky z maiętności swey sioła Zołom, sobie zastawney: z dymów czterech złotych dwanaście, z podsusiedka iednego groszy ośmnaście,—summa za sześć poborów złotych dwanaście groszy ośmnaście. Pan Taras Zakusiło z części swey w siole Zakusiłach: z dymu iednego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani

Teodora Szawulanka Mikołajowa Silina-Nowicka z majątności, sobie od iego mości pana wojewody Breskiego zastawney, z siola Moisiejewicz: z dymów sześci po złotych trzy, — summa za sześć poborów złotych ośmnaście. Pan Iwan Zakusiło z części swej w siele Zakusilach: z dymu iednego złotych trzy, — summa za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Jan Korczewsky z majątności swej w siele Korczowie y z Sielca: z ogrodników pięciu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z koła młynowego na rzece Trostence na Bukach złotych trzy, a z drugiego koła wieszniaka na rzece Połowni złotych pułtora, — summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan stolnik Kyiowsky, pan Zachariasz Jałowicky, z majątności swej miasteczka Jałmynki y siół, do niego należących, summa za sześć poborów złotych sto y dwa. Jego mość pan Roman Horski, starosta Włodzimirski, z majątności swej, siola Piotrowiec, według starych quitów, z dymów dwudziestu po złotych trzy, summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Tenże iego mość pan Hoyski z miasteczka Wyszgroda: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych dwunastu po pułtora; — summa za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Pan Iwan Iliński z majątności swej zastawney y dożywotnym prawem sobie od pana Stanisława Charłeskiego służący, siola Carów: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora, — summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Maciey Podorecki z majątności swej z siola Wolice: z dymów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, — summa za sześć poborów złotych trzydzieści cztery groszy piętnaście. Pan Stephan Pieslak z majątności swej dziedzicznej, siola Nozłrysza: z dymów dwu po złotych trzy, — summa za sześć poborów złotych sześć. Swieszczennicy miasta iego królewskiej mości Kyiowa, mianowicie: ociec Mina Woskresensky złotych trzy, ociec Spasky złotych trzy, ociec Mikoły Nabezkiego złotych trzy, ociec Kyrilo świętego Ducha złotych trzy, ociec Iakow Borysohlebsky złotych trzy, ociec Łukian Rożestwiensky złotych trzy, ociec Kondrat Dobrego Mikoły złotych trzy, ociec świętego Mikoły Pustyńskiego złotych trzy, — summa za sześć poborów złotych

dwadzieścia cztery. Od xięcia iego mości Karola Koreckiego, kasztelana Wołyńskiego ze wsi Lesnik y Chodosówki przez pana Andrzeia Miskiewicza, summę za sześć poborów złotych ośmdziesiąt siedm. Od tegoż xięcia iego mości z majątności miasteczek: Białogrodki, Dymira y Staięk a z siół Olszanky, Kasperowky, Kujłowki przez tegoż sługę ad rationem do pokazania quitu,—summą za sześć poborów złotych pięćseth dziewiętnaście. Jego mość pan Gabryel Hryhożewsky y pan Marcin Klimowicz z majątności, sobie zastawney, połowicę uroczyszczą Żylan nazwanego: z dymu iednego złotych dwanaście, summą za sześć poborów złotych sześć. Od xiędza Mikołaya Ormianskiego Kyiowskiego z gruntu nazwanego z Bogdanowsczyzny y z młyńa na rzecę Syrcu, summa za sześć poborów złotych trzy. Panowie: Moysiey, Jlion Pozniakowie z majątności swey Pańkowsczyzny: z ogrodników dwu, summa za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Marcin Butowicz z majątności swey miasteczka Brusilowa: z dymów dwudziestu pięciu po złotych trzech; z sióła Olszky: z dymów trzech po złotych trzy; z sióła Łazarowki: z dymów dwu po złotych trzy; z Koczorowa: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora;—summa za sześć poborów złotych sto dwa. Iey mość pani Tedora Strzyżewska z majątności swey zastawney z sióła Sołowiowky: z dymów czterech po złotych trzy, z podsusiedków dwu po groszy ośmnaście polskich,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Jego mość pan Ian Kamiński z majątności swey sióła Pawłowicz: z dymów czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Krzysztoph Makarowicz z majątności swey sióła Andrzeiowa; z dymów trzech po złotych trzy, summą za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Bartosz Sabestiansky z majątności, sobie od pana Krzysztopha Makarowicza zastawney, sióła Szyśkowsczyzny y Iezier-szyzny: z dymów dwu po złotych sześć, summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Ian Merezko z majątności, sobie od niebosczyka pana Wojciecha Wołczkiewicza Olizara zastawney, z sióła Charytonowky: z dwóch koł młynowych po złotych sześciu, z ogrodników pięciu po złotych trzech,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy pięć-

naście. Pan Alexander Podhaiecky z majątności swej, którą trzyma od pana Ludwika Olizara, z sioła Wilgy: z ogrodników czterech po złotych trzech, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Ian Kowalsky z majątności, sobie od pana Merezky zastawney, sioła Tasczowky: z ogrodników dwu po złotych trzech, z koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Iwan Blisczanowicz Weiowka (sic) z sioła Korczowek z majątności swej: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodnika iednego złoty ieden groszy piętnaście,—summą za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Heliasz Babińsky z majątności sioła Łęczyna: z dymów pięciu po złotych sześć, z ogrodników pięciu po złotych trzy; z sioła Kisiorowicz: z dymów pięciu po złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych czterdzieści groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Babińsky z majątności swej sioła Kamiennego: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników sześciu po złotemu iednemu groszy piętnastu,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Panowie Nidaszkowscy z majątności swej sioła Nidaszków: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Jego mość pan Heremiasz Zaleski, starosta Ostrsky, z miasta króla iego mości Ostrza, według starych quitów, summa za sześć poborów dwieście dwadzieścia pięć złotych. Tenże pan starosta Ostrsky, z miasteczka, do starostwa Ostrskiego należącego, Bobrowicy: z dymów osiadłych szesnastu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po pułtora,—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Ich moście panowie Bohdan y Stephan Solthanowie z miasteczka Sołtanowky y przysiółka Sołowiowky: z dymów osiadłych dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, od szewca y kowala po złotych trzy, z młyna Sołowiowskiego od trzech koł po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych pięćdziesiąt pięć groszy sześć. Od pana Mikołaja Podhaieckiego z majątności, onemu od iego mości pana Olizara Ludwika do żywota zapisaney, sioła Zaleszan: z dymu iednego po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego,—summą za sześć poborów złotych cztery groszy pięć-

naście. Xiążę iego mość Mikołaj Czartorysky z miasta Lesczyna: z dymów czterdziestu pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu trzech po złotemu y sześciu groszy polskich, z komorników siedmnastu po groszy piętnastu polskich, od trzech koł młynowych, od każdego koła po trzy grzywny, od popa złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sto dziewięćdziesiąt ieden groszy piętnaście. Pan Jan Bystriewsky z^z maiętności swey Nodkowego futora; z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, a z uboższych chałup trzech po groszy ośmnastu polskich,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy dwadzieścia cztery. Panowie Skuratowie: Tymophey, Hrehory, Sak, Iwan, z siola Skuratów: z dymów czterech po złoty trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Pan Krzystoph Żesławsky z maiętności, sobie od iego mości pana Samuela Łasza zastawney, to jest z siola Żydowiec: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Pan Władysław Snieżyński z maiętności, sobie od iey mości paniey Wilenskiej zastawney, siola Wierzbowa: z dymów dwu osiadłych złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Pani Marusza Obuchowa z siola Łozowik: z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Barthłomiej Obałkowsky, administrator dóbr iego królewskiej mości, z miasteczka króla iego mości Bereżaney, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto pięćdziesiąt. Tenże pan Obałkowsky z miasteczka Mirhoroda nowoosadzonego: z dymów rynkowych dwudziestu po złotych trzy, z dymów ulicznych czterdziestu po pułtora, z komorników ubogich sześciudziesiąt po groszy ośmnastu polskich, z koł (въ подлинникѣ заклеено) z maiętności od iey mości paniey Wilenskiej zastawney, siola Buchałowky y Jereszkow: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jey mość pani Zophia na Korabaczowie, kasztellanowa Wilenska, z maiętności swey siola Jereszków y Browków: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy; z ogrodników czterech po pułtora,—

summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Jwan Sczeniewsky, sam od siebie y od uczestników swoich z majątności swey z części Sczeniowa: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodników dwu złotych trzy, — summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jey mość pani Wileńska Zophia na Karabczowie z majątności swey miasta Pawołoczy: z dymów trzydziestu po złotych trzy, z koł młynowych dwu po złotych sześć, z popa iednego złotych sześć, z rzeźników dwu po złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jego mość pan Samuel Łaszc-Tuczapski, z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, miasta Rużyna: z poddanych, popa y z koła młynowego, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Jego mość pan Samuel Pawłowsky z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, miasta Korabczowa: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z koł młynowych dwu po złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych trzydzieści trzy. Jego mość pan Samuel Łaszc z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, miasta Kotelni: z dymów osiadłych siedmdziesiąt po złotych trzy, z popaw dwu po złotych sześć, z rzeźnika złotych sześć, od koł młynowych czterech po złotych sześci, od szewców czterech po złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych dwieście siedmdziesiąt sześć. Jego mość pan Daniel Strybyl z majątności swojej sieła Pilipowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotemu y sześciu groszy polskich; z Borsczowa: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześci polskich; — summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy sześć. Jego mość pan Samuel Łaszc z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, z miasta Wozorayszego: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora, z koła młynowego złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych trzydzieście. Panowie cechmistrzowie, mieszczenie y wszystko pospolstwo miasta króla iego mości Kyiowa przysądu zamkowego, tak z ludzi ciągłych, iako y rzemieśników zamkowych cechowych, na groncie zamkowym mieszkających, y ulicznych rzemieśników wszystkich wzglę-

dem osób y rzemiosła y obeścia swego, sami od siebie y od żon swoich dosyć uczynili, summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Pan Wojciech Gdeszynsky z majątności, sobie od iey mości paniey Wilenskiej zastawney, siola Oparypsów: z dymów ośmi po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Urodzona iey mość pani Fedora Puzynianka Adamowa Lityńska z majątności y dzierżawy swey dóbr nieboszczyka pana Philipa Jelca, podstolego Kyiowskiego, z siola Litwinowicz, przezwanego Sawlukow, z dymu iednego summą za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani Zophia Parysowna Peresecka z dóbr swoich oyczystych, z siola Jankowiec: z dymów osiadłych czterech, a z ogrodników pięciu—z każdego dymu po złotych trzy, a z ogrodnika po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy piętnaście. Jego mość pan Andrzej Chałaim z majątności swey, połowice miasta Zolotonoszy: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z koła iednego młynowego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Tenże pan Chałaim z majątności swey połowice siola Chanbiekowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora, z koła młynowego złotych trzy; z Berkowa: z dymu iednego złotych trzy, z koła młynowego iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Jey mość pani Andrzeiowa Mieźwińska z majątności swey dożywotniey miasteczka Jskoroscina: z dymów szesnastu po złotych trzy, od koła młynowego walnego złotych sześć y groszy piętnastu polskich,—summą za sześć poborów złotych piędziesiąt cztery groszy piętnaście. Pan Ierzy Sopotko z majątności, sobie zastawney od paniey Mieźwińskiej, siola Czółowky y Żabycz: z dymów pięciu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych piętnaście. Ociec Iakow, świeszczennik Kyiowsky Pohorny Wasilewski, z obeścia swego, które przy cerkwi ma, summą za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani Jozephowa Łosczyna, marszałkowa Mozyrska, z majątności swey Stawiszcz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora; z siola Stawisk: z dymów dwu złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora; z siola Rakowszczyzny:

z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; z sioła Zabrodzia: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła Kulanowki: z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych czterdzieście pięć. Jego mość pan Krzystoph Silicz z maiętności swey dziedzicznej sioła Kołpienice: z dymów dwunasta po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzydzieście sześć. Pan Wacław Ziałowski z części swey sioła Bieżowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Iewtuch Nowicky z części swey sioła Kleszczów: z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summa za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Panowie Kierdanowscy: Ławryn, Tichno, Hrehory y Klim z sioła Kierdanowky: z dymu iednego złotych trzy, a z koła młynowego na rzece Kotłuiu złotych trzy,—summa za część drugą poborów złotych sześć. Jego mość pan Stephan Koniecpolski: z maiętności swey miasta Ianuszpola, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto piędziesiąt. Jego mość pan Roman Hoysky, starosta Włodzimirsky, z maiętności swych, w wojewodstwie Kyiowskim leżących, miasteczka Pulin: z dymów pięciu po złotych trzy, z dymów ubogich dziesięciu po groszy dwunastu polskich, z miasteczka Sokołowa: z dymów dziesięciu po złotych trzy, z dymów ubogich dwudziestu po groszy dwunastu;—summą za sześć poborów złotych piędziesiąt siedm. Jego mość pan Hawryło Hujsky, kasztellan Kyiowsky, z maiętności swych, sioła Starego y Nowego Moysieiowicz: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodnika iednego po groszy dwudziestu czterech polskich, oł dwu koł Rudnickich złotych dwanaście; z sioła Rokitna: z dymów osiadłych sześciu po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztery polskich;—summą za sześć poborów złotych czterdzieście dziewięć groszy ośmaście. Tenże iego mość pan kasztelan Kyiowsky z maiętności swoich sioła Chodorkowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu czterech polskich; z sielca Tajków: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztery polskich;—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dziewięć groszy

sześć. Pan Mikołaj Susło-Żerebiło z części swej sioła Wyhowa: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złotych trzy. Panowie Trypolscy: Matwiew, Maxim, Marko, Fedor y potomkowie nieboszczyka pana Andrzeia Trypolskiego z majątności swoich, to iest sioła Czykółowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ubogich dwu po pułtora, a z Kocowsczynny z części swej: z ogrodnika iednego pułtora złotego; z sioła Kłoczaków z części swej z dymów trzech po złotych trzy, z ubogich dwu pułtora złotego; a z majątności swej, połowicy Dorohinia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu pułtora; z sioła Błażnikowszczyzny, przezwanego Nozdrysza: z dymów dwu po złotych trzech, z ogrodnika pułtora;—summą za sześć poborów złotych czterdzieście trzy groszy piętnaście. Jey mość pani Theophila z Goraja Hornostaiowa, podkomorzyna Kyiowska, z majątności swych sioła Koziarowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora; z sioła Hlebowky: z dymów dwu złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora; z nowoosiadłej słobodky Samuelpola: z dymów czterech, z ogrodników czterech, z sioła Turowczy: z dymów trzech, z sioła iego królewskiey mości Demidowa: z dymów siedmi, z ogrodników pięciu; z sioła Rosticz: z dymów trzech, z ogrodnika iednego; z sioła Ditiatkowicz: z dymów trzech, z ogrodnika iednego; z sioła Stracholesia z dymów dwu, z ogrodnika iednego; z sioła Szychowey: z dymów dwu, z ogrodnika iednego; z sioła Jasnohorodky: z dymów trzech, z ogrodników trzech; z słobody nowej miasteczka Hornostaypola: z dymów ośmi, a z ogrodników cztyrnatu; z sioła Dobratina alias Sucholucia: z dymów trzech; z sioła Domontowa: z dymów dwu, z ogrodników dwu; z sioła Bohdanowa: z dymu iednego, z ogrodnika iednego; z każdego dymu za sześć poborów po złotych trzy, a z ogrodnika po pułtora złotego,—summą za sześć poborów złotych sto dziewięćdziesiąt dwa. Hospodin otec Sophroni Żerebiło Łabunsky, ihumen manastyra Kyrilskiego z bracią swoją czerncami z poddanych swoich cerkiewnych Kyrilskich y świętego Mikoły Iordanskiego na osadzie Korpiłowce nazwaney, w dolinie Jurkowa Stawku y Podgorzu mieszkających, na różnych mieyscach, z ogrodników ośmi po złotemu y sześci

groszy polskich, a z uboższych z ogrodników czterech po dwudziestu groszy polskich, od koła iednego młynowego na rzece Syrcu złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy dwadzieścia cztery. Pan Walenty Jan-kowsky z majątności swej, połowice siola Chanbiekowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora, z koła młynowego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Sławetni panowie: woyt, burmistrz, raycy wszyscy mieszczanie miasta iego królewskiej mości Kyiowa prawa maydeburskiego, czyniąc dosyć ufale seymowej, z miasta Kyiewa, z iurisdictioney swej mieyskiej rataszney, mianowicie sosowej y domowej, w sumie dziewięcseth złotych polskich, z mieszczan, domów ulicznych y przedmiesckych, co za parkanem mieyskim mieszkają, y komorników nędznych, także z domów piekarzów y rybitwów, rędownie swych mieyskich wszystkich, w rynku Kyiowskim targujących, także od przekupniów rędownie y przekupek wszystkich, tak domowych, wszystkich iuridicyi ich mieyskiej podległych, a osobliwie od rzemiosła y wszelakiego handlu y obeścia tych rzeźników, krawców, rybitwów, przekupniów, rędownie y przekupek ich mieyskich, w rynku Kyiowskim targujących, ile ich iest, żadnego z nich nie wymuiąc, te sześć poborów domowych y sosowych, za wiadomością moją wiernie y prawdziwie wybrawszy, według uniwersału iego królewskiej mości poborowego zupełnie y wcale oddali, summą za sześć poborów złotych dziewięcseth. Pan Krzysztofh Stęmpkowski y pan Jan Sławinsky z majątności swej siola Bohotkowszczyzny: z ogrodnika iednego summą za sześć poborów złoty ieden groszy sześć. Jego mość pan Michał Łasko, podstarościc Winnicky, z majątności swej siola Łasków: z ogrodników pięciu po złotemu y groszy sześć polskich,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Matfiej Trypolsky z majątności, sobie od pana Pawła Szyszki-Staweckiego zastawney, siola Weławska, z części swej: z dymu iednego osiadłego summą za sześć poborów złotych trzy. Wielmożny xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków xięcia nieboszczyka Michała Wiszniewieckiego, z majątności ich miasta Moszen: z dymów pięć-

dziesiąt po złotych trzy, z popa złotych sześć, oś koł młynowych do-
rocznich dwu po złotych trzy, od krawca złotych sześć, od kuszniarza
złotych sześć, od kowala y szewca po złotych sześci,—summą za sześć
poborów złotych sto ośmdziesiąt sześć. Pan Fedor Nowosielsky z mająt-
ności, sobie od nieboszczyka pana Stephana Butowicza zastawney, siola
Morozowky: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów
złotych sześć. Jego mość pan Jan Mielkowsky, z majątności, sobie od
iey mości paniey Wilenskiej zastawney, siola Woitowiec: z dymów
osiadłych dwu, po złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—
summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jego mość pan Fedor Sta-
necky z majątności, którą trzyma w opiece po śmierci zeszłego nie-
boszczyka pana Mikołaja Steckiego, ciwuna Kyiowskiego, z siola Dow-
ladów: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu
po złotych pułtora; a z Białey Soroki: z dymów osiadłych dwu po
złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora, z popa złotych
sześć,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć, groszy pięt-
naście. Jego mość pan Stanisław Rokosz z miasta Rokitney, którą
trzyma arędą od iego mości pana Wielama, oddał według starych qui-
tów,—summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jego mość
pan Hippolit Rodkiewicz, mieczny Kyiowsky, z majątności swey siola
Chluplan: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników sześci po
złotemu y groszy sześć, z koła młynowego iednego złotych trzy,—
summą za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy sześć. Jego
mość pan Fedor Obodensky, łowczy Bracławsky, z majątności swey
kupney siola Pokalowa: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników
dziewięciu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia
ośm groszy piętnaście. Pan Stanisław Kowalewski z majątności, sobie
od iego mości pana podkomorzego Kyiowskiego zastawney, siola Pota-
powicz: z dymów dwu osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu
po złotemu y sześci groszy polskich,—summą za sześć poborów zło-
tych ośm groszy dwanaście. Pan Jacko Andruski z majątności swey,
części siola Weławska: z ogrodników sześci po pułtora złotego,—
summą za sześć poborów złotych dziewięć. W Bogu wielobny ociec

Iow Borecky, mitropolit z łaski Bożej Kyiowsky y wszystkiey Rusi, dozorca y ihumen manastyra świętego Michała Złotowierchego w Kyowie, z dóbr, sieliszcz y grontów, do tego monastyra należących, mianowicie: w Tolstem Lesie, z siola Rudaków: z dymu iednego, za rzeką Przypiecią, z Liszkowszczyzny—z dymów dwu; z Pohornego—z dymów dwu; z Hlewaki siola—z dymów dwu, z siola Jurowky—z dymu iednego,—z każdego dymu po złotych trzy; z karczyny na Wietie: z dymu iednego złotych trzy; z dziesięciu z ogrodników, przy tym manasterze mieszkających, po złotemu y sześci groszy polskich;—summą za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Pan Ierzy Iasiński z majątności swey siola Lutawy: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech polskich,—summą za sześć poborów złotych szesnaście groszy osnaście. Pan Alexander Miastowsky z majątności, sobie zastawney od iey mości paniey Wileńskiej, siola Sawarców: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sześć. Jej mość pani Anna Ielcowna Fedorowa Baybuzina z majątności, sobie zastawney, siola Fedorówki: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Andrzej Mieszkowsky z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, siola Szpiczyniec, z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Pan Pachola z majątności swey miasteczka Michliiowa: z dymów ośmi po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Pan Adam Suryn, iako opiekun dóbr niebosczyka pana ciwuna Kyiowskiego z majątności siola Dziarnowicz, u niego w opiece będącey: z dymów osiadłych czterech po złotych trzy; z siola Sokołowicz: z osiadłych dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych osnaście. Tenże pan Suryn z majątności swey Hodotemla: z ogrodników czterech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Jan Czerchawsky z majątności swey siola Kuzmicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora, z siola Piesczanice: z ogrodnika iednego pułtora złotego; z majątności, sobie od panów Surynów zastawney,

Brylewa: z ogrodników dwu po pułtora złotego;—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Pan Piotr Stemkowski z majątności swej Pupkowskiej: z dymu iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzy. Pan Maciej Sebestiansky, z majątności swej dworca Pupkowszczyzny y Żoloni: z ogrodników trzech po pułtora złotego, od koła młynowego wieszniaka złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Iwan Chodakowsky, sam od siebie y od braci swej, z czwartey części wsi Chodaków: z dymów dwu po złotych trzy, a z młynka wieszniaka, co na część iego przynależy, groszy polskich iedenaste,—summą za sześć poborów złotych sześć groszy iedenaste. Ziemianie króla iego mości panowie Kalenscy z majątności swej Kalenszczyzny: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Fedor Bohuszewicz z majątności swej sioła Kaharlika: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaste. Jaśnie oświecone xiąże iego mość Ierzy Zbarasky kasztellan Krakowsky, Pinsky y Sokalsky starosta, z majątności swych, po śmierci zeszcłego xięcia iego mości pana koniuszego koronnego nań spadłych, a mianowicie: z miasteczka Wołodarki: z dymów rynkowych dziewięćdziesiąt czterech po złotych trzy, z dymów ulicznych ośmiesziesiąt po złotych trzy, z dymów ubogich szesnastu po złotemu y sześć groszy polskich, z popa złotych sześć, a z koł młynowych mącznych trzech po złotych dwunastu, od rzemieśników czterech po złotych sześć, a z siół, do tego miasteczka należących, z sioła Kosowky: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotemu y sześć groszy polskich; z sioła Pożarney y Bielenky: z dymów dwu po złotych trzy, z sioła Nahoreckiego Berezni: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z sioła Kalenny: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złoty y sześć groszy polskich; z sioła Hajworonowky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y sześć groszy; z sioła Sawinieć: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z miasteczka Antonowa y z przysiołków, do niego należących: z dymów rynkowych sześci po

złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z popa złotych sześć, z rzemieśnika iednego złotych sześć, od koł młynowych korecznych dwu po złotych dwunastu; z siola Tereszkowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika złoty y sześć groszy; z siola Ławrynowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich; z siola Gurskiego: z dymu iednego złotych trzy, z ubogiego iednego złoty; z siola Wołodarki: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z miasteczka Berezni: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulicznych piętnastu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, od nędznych dwu po złotemu y sześć groszy polskich, od popa złotych sześć; z miasteczka Irhaczowa: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, od nędznych dwu po złotemu y groszy sześć, od podsusiedków czterech po groszy dwunastu polskich, od popa złotych sześć, od koł młynowych dwu złotych dwadzieścia cztery, od rzemieśników czterech po groszy sześć;—summą za sześć poborów złotych tysiąc pięć groszy ośmnaście. Pan Andrzej Woronicz sam od siebie y od braci swej z siola Tatarynowky: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Krzystoph Sokołowsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, siola Charliiowky: z dymów dwu po złotych trzy; summą za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Florian Potocky z maiętności, sobie od iego mości pana Samuela Łaszcza zastawney, miasteczka Skwiru: z dymów dziesięciu po złotych sześć, z koł młynowych dwu po złotych dwunastu, z rzemieśnika iednego złotych dwanaście,—summą za sześć poborów złotych czterdzieście ośm. Tenże pan Potocky z maiętności swej, dzierzawy miasteczka Nieforosczy: z dymów siedmi po złotemu, z ogrodników trzech po groszy piętnastu polskich, od koł dwu młynowych po złotych dwa, z popa złotych dwa, od kowala złotych dwa, od szewca złotych dwa,—summą za sześć poborów złotych pięćdziesiąt. Pan Łarion Sinhaiewsky sam od siebie y

od uczestników swoich panów Sinhaiewskich, Redczyców y Nakrywalskich, z sióła Sinhaiów: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złoty ieden,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Iesiph Uszczap z maiętności swey sióła Uszczapów: z dymów dwu po złotych trzy, od koła młynowego złotych dwa y groszy dwanaście polskich,—summa za sześć poborów złotych ośm groszy dwanaście. Panowie Bahrynowscy, sami od siebie y od uczestników swoich: Sołowia Paszyńskiego y Pocięia Kostiuszkowskiego, z sióła Bahrynowiec: z dymów czterech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Pan Jan Krukowsky z maiętności swey, części wsi Didkowiec tak też y od uczestników swoich panów Didkowskich: z dymów piętnastu po złotych trzy, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych pięćdziesiąt ieden. Panowie Mieleńscy, z maiętności swey sióła Mieleńów: z dymów dziewięciu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Jego mość pan Stanisław Suchodolsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, sióła Koszłaków: z dymu iednego złotych trzy; z Kryłowky: z dymów dwu po złotych trzy; --summą za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Piotr Zdarsky, z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, sióła Lisowiec: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodników czterech złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Alexander Gurowsky, z maiętności swey, od paniey Wileńskiej sobie zastawney, sióła Pawełków: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodników trzech po pułtora,—summą za sześć poborów złotych trzynaście y groszy piętnaście. Pan Jakub Słozka z maiętności, sobie od pana Andrzeia Chałaima wiecznością nabytey, sióła Stęblowki: z dymu iednego złotych sześć, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sześć. Wielebni ich moście oycowie iezuici klasztoru Winnickiego, z maiętności, która się im dostała z domu xiążąt ich mościów Wiszniewieckich, od iego mości pana Łukasza Sapiehi legowana, z sióła Zamysłowicz: z dymów dwu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Jego mość pan Paweł Sapieha, sam od siebie

y od braci swej ich mościów panów Jana y Floriana Sapiehów, z miasteczka Wieleńników, z siół y przysiołków, mieszczan y z ogrodników, także y z młynów, według quitów starych, summą za sześć poborów złotych dwieście dwadzieścia sześć. A iż sioło Zamysłowicze y Rudnia, do tej wioski należąca, legowana iest oycom iezuitom klasztoru Winnickiego, tedy już nie ich moście panowie Sapiehowie, ale oycowie iezuici płacić mają. Jego mość pan Łukasz Modliszewski z maiętności swych zastawnych, miasta Brusilowa Nowego: z dymów piętnastu po złotych trzy, z podsusiedków pięciu po pułtora; z sioła Dywina: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora;—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt trzy groszy piętnaście. Xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecki, z maiętności dziedzicznej potomków niebosczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Żołnina, summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt. Tenże xiążę iego mość z maiętności potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego, w opiece onego będących, z miasta Kurynów: z dymów osiadłych pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po pułtora, od kuł mącznych dwu po złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Tenże xiążę iego mość z maiętności tychże potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego, z sioła Przewłoczno: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże xiążę iego mość z maiętności dziedzicznych potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego, miasta Piratina, według kwitów starych, summą za sześć poborów złotych dwieście dwadzieścia pięć. Tenże xiążę iego mość z maiętności także potomków xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego z miasteczka Sienczy, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt. Pan Ioseph Uhłowsky z maiętności swej Uhłów: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Pan Jacko Chodakowsky z dymu iednego złotych trzy; z Mirukowicz: z dymu iednego złotych trzy; z Demidowicz: z dymu iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Mieszczanie iego królewskiej mości Bohusławscy z collegami swemi

miasta Bohusławia: z dymów rynkowych dwunastu, z osiadłych domów pięćdziesiąt trzech, z ubogich chałup czterdzieściu dziewięci, od koł młynowych pięciu, z popa iednego, z krawcow dwu, z szewca iednego, kusnierza iednego,—summa za sześć poborów złotych trzysta trzydzieście ieden groszy sześć. Jey mość pani Iwanowa Niemirzyczowa z majątności swey sioła Medwednego y z sioła Kosciuszkwicz: z dymów czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Mikołay Lesiewicz z gruntu swego Koczysza, Kołobusze, z poddanych nowo na tem gruncie osiadłych: z dymów piętnastu po złotych trzy, od koła młynowego mącznego złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich, od stępnego koła złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych pięćdziesiąt trzy groszy dwadzieścia cztery. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego z majątności ich miasteczka Słeporoda: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodników sześci złotych dziewięć,—summa za sześć poborów złotych piętnaście. W Bogu wielbny iego mość xiądz Bogusław Boksza-Radoszewsky, biskup Kyiowski, opat Święto-krzysky, z majątności wszystkich, do biskupstwa Kyiowskiego należących, to iest z miasta Fastowa: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z domów ulicznych czterdziestu pięciu po groszy dwudziestu czterech, z domów ulicznych ogrodników dwudziestu czterech po złotemu y sześć groszy polskich, także z komorników, co przy tych gospodarzach mieszkają, dwudziestu czterech, po złotemu y groszy sześć polskich, z ubogich chałup czterdziestu pięciu po groszy dwunastu polskich, od szewców dziesięciu po złotych trzy, od bednarzów dwu po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotych trzy, od slesarzów dwu po złotych trzy, od rzeźników trzech po złotych trzy, od gancarzów dwu po złotych trzy, od popa złotych sześć, tamże w Fastowie z drugiego popa złotych dwanaście, od złotnika złotych dwanaście, od piekarzów czterech po złotych trzy, od furmanów sześci po złotych trzy, od dwu przekupniów y dwu przekupek po złotych trzy, od przedmieszczan albo futorów, którzy na Kadłubi nad Madzinową mieszkają, z domów ośmiudziest y siedmiu

po złotych trzy, od koł młynowych dziewięciu po złotych cztery y groszy dwudziestu czterech polskich; z sioła Sniatynki: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z koł młynowych dwu korecznich po złotych dwa groszy dwanaście; z miasteczka Sniatynki: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z domów ulicznych ośmi po groszy dwudziestu czterech polskich, z chałup ubogich czterech po groszy dwunastu, z przedmieszczan albo sielan z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, a z miasta Czornogrodki: z dymów rynkowych sześciu po złotemu y groszy sześć, z ulicznych domów sześci po złotemu y groszy sześć, z ubogich chałup ulicznych iedenastu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędzney chałupy iedney groszy dwanaście, od popa złotych sześć, z przedmieszczan albo sielan z dymów sześciu po złotych trzy; z sioła Koszeiowa: z dymów osiadłych dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po groszy dwudziestu czterech polskich, z młyna Koszeiowskiego od koł dwu po złotych trzy, od stępnego koła iednego y od folusza złotych sześć; z sioła Kożuszkowicz: z dymów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników trzynastu po groszy dwudziestu czterech polskich, od komornika groszy dwadzieścia cztery; z sioła Koropia: z ogrodników dziewięciu po groszy dwudziestu czterech polskich; z sioła Dorohinky: z dymow dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech polskich; z sioła Skryłowki: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników sześci po groszy dwudziestu czterech polskich; z sioła Wieprzka: z dymów czterech po złotemu, z ogrodników czterech po groszy dwudziestu czterech albo po złotemu y sześć groszy polskich, według starych quitów;—summą za sześć poborów złotych ośmseth ośmdziesiąt dwa groszy dwadzieścia cztery. Jego mość pan Andrzej Sokołowski z maigtności swey, które sie dostali iego mości po żonie z wydziału Brusilowskiego, mianowicie z sioła Karabczyna: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego; z Ozieran: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z Osowiec: z dymów ośmi po złotych trzy; z Kostowiec: z

dymów pięci po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Pan Iwan Białoszycki, sam od siebie y od braci swej z siola Białoszyc, maiętności swej: z dymów pięci po złotych trzy, — summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Paweł Jankowsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, miasteczka Skorohorodka: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po pułtora, od popa złotych sześć, od iednego koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Jego mość pan Ierzy Lasota z maiętności swej miasteczka Hostomla: z osiadłych czterech po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu, co z wymłocka żyją, po groszy dwudziestu czterech polskich, z koł dwu młynowych wieszniaków po złotych trzy; z siola Jabłonky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z siola Blistawice: z ogrodników czterech po pułtora złotego; z miasteczka Sarnopola: z dymów rynkowych czterech po złotych trzy, z dymów ulicznych sześci po złotemu y sześci groszy polskich, od koła młynowego dorocznego złotych trzy; z siola Sarnowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich; z siola Kołkich: z dymów trzech po złotych trzy; z siola Tereszków: z dymów dwu po złotych trzy; z siola Czarnohubowszczyzny: z dymu iednego złotych trzy; z maiętności kupney siola Obychodów: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego;—summą za sześć poborów złotych sto sześć groszy trzy. Wielebny ociec Piotr Mohiła, arciehimandryt Pieczersky Kyiowsky z kapitułą swą tego manastera Pieczerskiego, ze wszystkich maiętności swych cerkiewnych, do manastera Pieczarskiego należących, naprzód z miasta, przy manastyru Pieczarskim leżącego: z dymów dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników trzydziestu trzech po złotemu y sześć groszy polskich, z gancarzów dwu od rzemiosła po złotemu y osmnnastu groszy polskich, a z domów po groszy dwudziestu czterech polskich, z ogrodników ubogich dwudziestu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędznych chałupek dziesięci po groszy dwunastu polskich, z siola Nawoza: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników sześci po złotemu y

sześci groszy polskich, z nędznych chałupek pięciu po groszy dwunastu, pop złotych sześć; z siola Mniewa: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu czterech; z nowoosiadłej wsi Pakuły: z dymów trzech po złotych trzy, z nędznych chałupek trzech po groszy dwunastu; z siola Sorokoszy: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędznej chałupy iedney groszy dwanaście; z siola Hlebowa: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech, z nędznej chałupy groszy dwanaście; z siola Oszytkowicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech, z nędznych chałupek trzech po groszy dwunastu; z siola Nowosiołek: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery; z siola Wonsowicz: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędznej chałupki groszy dwanaście; z siola Swaremla: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu czterech, z nędznych chałup trzech po groszy dwunastu; z siola Nowosiołek Deseńskich: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu czterech, z ubogich dwu po groszy dwunastu, pop złotych sześć; z siola Słobodki Puchowey: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup po groszy dwunastu; z siola Dubiechen: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech po groszy dwudziestu czterech, z nędznych chałup dwu po groszy dwunastu; z siola Chmiedina; z dymów czterech po złotych trzy; z ogrodników trzech po groszy dwudziestu cztery; z siola Wiszeniek: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z chałup ubogich dwu po groszy dwunastu; z siola Bezradycz: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwadzieścia cztery; z miasteczka Wasilkowa; z dymów rynkowych ośmi po złotemu y groszy sześć, z dymów czternastu po groszy dwadzieścia cztery, a od roley po złotych trzy, z ogrodników po groszy dwadzieścia cztery, z dymów trydziestu pięciu, co bez ogrodników, po groszy dwadzieścia

cztery, z nędznych chałup trzech po groszy dwanaście, pop złotych sześć, kowal złotych sześć, szwiec złotych sześć; z siola Petryczyna, przezwanego Baracht: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników sześci po groszy dwadzieścia cztery, z chałupek ubogich trzech po groszy dwanaście; z miasteczka Diedowa: z dymów szesnastu po groszy dwadzieścia cztery, a od roley po złotych trzy, z dymów dieści po groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup dwudziestu po groszy dwanaście, z dymów ośmnastu po groszy dwadzieścia cztery, pop złotych sześć, od koł młynowych dwu dorocznych po złotych dwa y groszy dwanaście; z miasteczka Radomysza: z dymów piętnastu po groszy dwadzieścia cztery, od roli po złotych trzy, z dymów dwunastu bez roley po groszy dwadzieścia cztery, a od ogrodników pięci po groszy ośmnastu, z nędznych chałup piętnastu po groszy dwanaście, z dymów ośmnastu po groszy dwadzieścia cztery polskich, pop złotych sześć, kowal y szwiec złotych sześć, młynarz od koła iednego dorocznego złotych dwa y groszy dwanaście, rudnik z rudnie od dwu kuł złotych dwanaście, węglarz, dymarz, plockarz, kuznik — koźdy z nich po złotych dwa y groszy dwanaście, papiernik od papiernie złotych dwanaście, a od towarzystwa złotych dwa y groszy dwanaście; z siola Zabiłocza: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery, z siola Czudina: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery; z siola Wiszewicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwadzieścia cztery, z siola Czopowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery; z siola Żarzewicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup dwu po groszy dwunastu; z siola Żebrowicz: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z siola Rosoch: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery; z siola Szybenego: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z siola Imienia:

z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery; z siola Oranego: z dymów pięciu po złotych trzy, z nędznych trzech po groszy dwanaście; z siola Oryna: z dymów dwu po złotych trzy, z nędznych dwu po groszy dwunastu; z siola Orenicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwadzieście; z siola Wieprzów: z dymów trzech po złotych trzy, z nędznych chałup dwu po groszy dwanaście; z siola Uhlów, Białych Berehów: z dymów czterech po złotych trzy, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z siola Chanek: z nędznych dwu po groszy dwanaście; z siola Omelianowsczyny: z dymów dwu po złotych trzy; z siola Radynia, od iego mości pana Sapięhi nabytego: z dymów siedmi po złotych trzy, według quitów starych;—summa za sześć poborów złotych tysiąc dziesięć groszy trzy. Jego mość pan Stanisław Wilam z majątności swej dzierżawy miasta Olszanky, według quitów starych—summa za sześć poborów złotych trzysty. Jego mość pan Jan Drabowicz Osdzitowsky z majątności swej Osdzitowskiej: z ogrodników pięciu po złotych pułtora, —summa za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Ierzy Suszczansky-Proskura z majątności swej dziedzicznej, połowice miasta Kornina: z dymów osiadłych dziewięciu po złotych trzy, z rzemieśników dwu—kowala y szewca po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po złotych pułtora, z koł młynowych dwu po złotych cztery y groszy piętnastu,—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Jej mość pani Olena Orelska Janowa Drabowiczowa z majątności swej Orley, części trzeciej: z ogrodnika iednego—summa za sześć poborów złotych sześć. Jej mość pani Iwanowa Korczewska, z majątności, sobie od pana Alexandra Suryna zastawney, siola Wystupowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z siola Hażyna: z dymów dwu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Suryn z majątności swej oyczystey, siola Tatarynowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora,—summa za sześć poborów złotych dsiesięć groszy piętnaście. Jej mość pani

Andrzejowa Surynowa z majątności swej oyczystey siola Bobinicz y z Żerewa: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora złotego, —summą za sześć poborów złotych dwanaście; Pan Prokop Sczeniewsky z części siola Sczeniowa: z ogrodnika iednego —summa za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Wilhorsky z majątności swej z części siola Korczowa y Sielca: z dymów ciągłych dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych trzy, z koła młynowego wieszniaka złotych sześć, —summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Jego mość pan Krzysztofh Trzeciak z majątności swej oyczystey Jsaykow: z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotemu y sześć groszy polskich, z dwu kuł młynowych złotych sześć, —summą za sześć poborów złotych trzydzieście cztery groszy dwadzieścia cztery. Jego mość pan Baltcer Łagewnicki z dobr swoich oyczystych siola Starosielec, ad rationem do pokazania quitu poborecy przeszłego pana Fedora Woronicza, summa za sześć poborów złotych trzydzieście ośm. Pan Roman Sokor, iako opiekun potomków niebosczyka pana Fedora Sczeniewskiego, z części siola Sczeniowa: z dymu iednego złotych sześć, —summą za sześć poborów złotych trzy. Pan Jerzy Żubr z majątności siola Starosielec: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodnika pułtora, a z drugiego ogrodnika z części siola Sczeniowa pułtora złotego, —summą za sześć poborów złotych dwanaście. Xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecki z połowice miasta Brahamia: z dymów piętnastu po złotych trzy, z popów dwu po złotych sześć, z rzeźników dwu po złotych sześć, z młynarza iednego złotych sześć, z krawca złotych sześć, z ogrodników sześci po złotemu y groszy sześć, z siola Hłuchowicz: z dymów szesnastu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y groszy sześć; z siola Hubarowicz: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników dwanastu po złotemu y groszy sześć; z siola Riża: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po złotemu y sześć groszy; z Jurkowicz: z dymów dziesięć po złotych trzy; z ogrodników pięci po złotemu y sześć groszy; z siola Babinina: z dymów trzech po złotych trzy; z siola Krywicza: z dymów trzech po złotych trzy; —

summą za sześć poborów złotych dwieście siedmdziesiąt jeden groszy sześć. Jego mość pan Mikołaj Janicky z majątności swey sioła Żoleczy y Berszków: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników ośm-nastu po pułtora, z popa złotych sześć, z koła młynowego iednego złotych trzy;—summą za pierwszą sześć poborów złotych sześćdziesiąt trzy. Pan Andrzej Klikaszewsky, z majątności sobie od xięcia iego mości Wiszniewieckiego zastawney, sioła Mokisza: z dymów pięci po złotych trzy, z koła iednego młynowego złotych dwa y groszy dwa-naście polskich;—summą za sześć poborów złotych siedmnaście groszy dwanaście. Pan Wasiley Silicz: z majątności swey z Raszkowa: z dy-mów czterech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwa-naście. Tenże pan Zmiiowsky z majątności zesłego nieboszczyka pana Andrzeia Pereseckiego, iako opiekun sioła Hładkiewicz: z dymów sześci a z ogrodników dwu, rachuiąc z każdego dymu za dwanaście poborów po złotych sześć, a z ogrodnika po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia jeden. Pan Stanisław Sczersky z części imienia swego Białokurowicz: z dymów czterech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Panowie Lewkowscy z majątności swey Lewkowicz: z ogrodników siedmi po złotych puł-tora,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Pan Jan Michalewicz Wyszpolsky s części swey kupney Hubarewsczynny z sioła Pieschanice: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Pan Stanisław Wielimont s części swey wsi Lewkowiec: z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Suryn z majątności swey sioła Robowsczynny: z dymów czterech po złotych trzy; z sioła Wystupowicz: z dymów dwu po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych ośmnaście. Pan Stephan Nieczay y Antoni Tymofio-wicz Niewmirzycky: z ogrodnika iednego,—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Pan Marcin Lewkowski z majątności swey Niewmirzyckiej: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty jeden groszy piętnaście. Panowie Heiewscy-Łowdzikowscy przez brata swego Mikołaja Łowdzikowskiego z majątności swey Heiewicz: z

dymów trzech po złotych trzy, a czwarty dym przedali panu Moseznickiemu, który teraz w possessiey swey ma pani Zamoyska; ta płaćć powinna, a oni z trzech dymów—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jey mość pani Maryna Jelcowna Krośniewska z majątności swey zastawney z Kowalów: z dymów dwu po złotych trzy; z siola Krasnosiółki: z dymu iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Ziemianie iego królewskiey mości panowie Mielenścy z majątności swey Mieleńskiey: z dymów czterech po złotych trzy,—za sześć poborów summa złotych dwanaście. Potomkowie nieboszczyka Joachima Becha przez brata swego Pawła Becha z majątności swey siola Bechowszczyzny: z ogrodników dwu po złotych pułtora,—za sześć poborów summą złoty ieden groszy piętnaście. Pan Artem Niemirowsky z dymu iednego za sześć poborów summą złotych trzy. Panowie: Heremi Marcinowicz, Fedor Siemionowicz, Prochor Hrehorowicz, Trochim Hawryłowicz Kubylińscy, nie mając poddanych, od osób swych summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Fedor Wasilewicz Korkoszka z części swey oyczystey Hubarewsczyzny z siola Risczanice: z ogrodnika iednego—za sześć poborów summą złoty ieden groszy piętnaście. Jey mość pani Stephanowa Łozczyzna, marszałkowa Mozyrska, z majątności swey miasteczka Rożowa: z dymów rynkowych y ulicznych y od kół młynowych—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt dwa. Panowie Niewmirzyccy z siola swego Wierpowiec: z ogrodników pięciu po złotych pułtora,—summa, za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jch moście pan Andzey y Krzysztofh Sokołowscy z majątności swey dziedzicznej miasteczka Lisowszczyzny: z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jey mość pani Stanisławowa Rodkiewiczowa z majątności swey połowice wsi Marcinowicz: z dymów osiadłych dwu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy, z komornika iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Xiążę iego mość Karol Korecky, casztellan Wołyńsky, z majątności swey miasta Belikowky przezwanego Rastawicz: z dymów rynkowych dwudziestu po złotych trzy, z dymów ulicznych sześćdziesiąt po pułtora,

z ubogich sto po groszy dwudziestu y pułtrzecia polskich, z popów dwu po złotych sześć, s piekarzów czterech po złotych sześć, z komorników trzech po złotych sześć, z kusznirów trzech po złotych sześć. A z siół do tego miasta należących, mianowicie: z sióła Hołubowky przezwanego Czeremeszki: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników dziesięci po pułtora; z sióła Ostrożcy: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Żaszkowiec: z dymów dwu, z ogrodników dwu; z sióła Ohiiowky: z dymów iednego, z ogrodników siedmi; z sióła Kuźwniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech, rachuiąc z koźdego dymu po złotych trzy, z ogrodnika po pułtora; z sióła Niemirowky: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sióła Łużkowiec: z dymów czterech, z ogrodników czterech; z sióła Iwanowicz: dymów dwu, z ogrodników dwu; z sióła Zikryniec: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sióła Hubiniec: z dymów pięciu, z ogrodników trzech, a s chałupy ubogiej groszy piętnaście polskich; z sióła Szczytkowiec: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Kuliniec: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Żebryniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Pokotikówki: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Sokolna: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Ławrynówki: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Pruszyniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Dorochinky: z dymów sześci, z ogrodników czterech; z sióła Szlachowsczyzny: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sióła Szestrzanowky: z dymów sześci, z ogrodników czterech; z sióła Raszkowiec: z dymów czterech, z ogrodników czterech; z sióła Łobkowiec: z dymów czterech z ogrodników trzech; z sióła Czakensczyzny: z dymów czterech, z ogrodników czterech; z sióła Bielecczyzny: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Tatarynowicz z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sióła Macharyniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Jachimówki: z dymów trzech, z ogrodników czterech; summą za sześć poborów złotych dwięćseth pięćdziesiąt siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Abrahamowicz, wojewodzie Smolensky, z majątności potomków swoich Ostrohladowskiy z sióła Ostrohladowicz: z dymów piętnastu po zło-

tych trzy, z ogrodników dwu po złotemu i sześć groszy; z Bohuszów: z dymów trzech po złotych trzy; z Strelkowa: z dymów ośmi po złotych trzy; z Chwoynik: z dymów jednastu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z Posielicz: z dymów sześci po złotych trzy; z Maleszowa: z dymów dwu po złotych trzy; z Wielkiego Boru: z dymów sześci po złotych trzy, z dwu koł młynowych po złotych sześć; z Łochani: z dymów dwu po złotych trzy; z Krasnosila: z dymów dwu po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych sto osmdziesiąt cztery groszy dwadzieścia cztery. Pan Zygmunt Kopeć z maiętności swey zastawney sioła Dworzyszcz y Nowosiołek: z dymów ośmi po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Mieszczenie iego królewskiey mości Borowiccy z miasteczka Borowice nowoosadzonego: z dymów rynkowych y ulicznych, od popa y od rzeźników trzech—summą za sześć poborów złotych sto dwa. Pan Mikołay Białobrzesky z maiętności, sobie od xięcia iego mości Adama Wiszniewieckiego zastawney, z sioła Ryżków y Słobodky, na teni groneie osadzoney: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z maiętności potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego miasteczka Chorola: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych piętnastu po groszy czterdzieści ośm, z przedmieyskich domów ośmy po groszy dwadzieścia cztery polskich, a z nędznych chałup dwunastu po groszy dwunastu polskich, od popa złotych dwanaście, od młynarza y od koła wieszniaka złotych dwa y groszy dwanaście polskich, od krawca, rzeźnika, szewca, kowala,—od każdego z nich po złotych sześć, od rybalki groszy czterdzieści ośm polskich;—summą za sześć poborów złotych dziewięćdziesiąt ośm groszy dwanaście. Xiąże iego mość Karol Korecky, kasztellan Wołyński, z maiętności swey miasta Horodnice: z dymów rynkowych dwudziestu po puł złotego, z dymów ulicznych dziesięciu po groszy sześć, z dymów uboższych dziesięciu po groszy sześć, z popa złotych trzy, z szewca złoty ieden, z rzeźnika złoty ieden, z kowala złoty, z piekarza złoty ieden; z sioł,

do tego miasta należących, z siola Klonowego: z dymów dwu po puł-złotego, z ogrodników dwu po groszy sześć;—summą za sześć poborów złotych dwieście czterdzieści. Tenże xiąże iego mość z maiętności swych siola Olszanky: z dymów szesnastu po złotych sześć; z siola Kasperówki: z dymów dziesięci po złotych sześć;—za sześć poborów summą złotych siedmdziąt ośm. Tenże xiąże iego mość z maiętności swej miasteczka Staiek y Kojłowa—złotych trzysta, a z miasteczka Białogrodki złotych dwieście dwadzieści dwa; --za sześć poborów summą złotych czterysta czterdzieści jeden. Pan Andrzej Złoczewsky, podstarości Lubecki y Łoiowsky, z włości do Lubecza y Łoiowa—miast iego krulewskiej mości, należących, z siola Derażycz: z dymów dziesięci po złotych trzy; z siola Sonicz: z dymów dziesięci po złotych trzy; z siola Hrehowicz: z dymów iedenastu po złotych trzy; z siola Hubicz: z dymów dziesięci po złotych trzy; z Poznochowicz --z dymów sześci; z siola Izbiniec—z dymów czterech; z Kamienskiej—z dymów dwu; z Popowiec—z dymów sześci; z Bełdnik—z dymów dziesięci; z siola Mochowa—z dymów dziesięci; z Hłuszcza—z dymów czterech, z każdego dymu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzysta. Mieszczanie iego królewskiej mości miasta Lubecza z dymów szesédziesiąt po złotych trzy, z ubogich domów czterdziestu po złotemu y sześć groszy, z popów dwu po złotych dwanaście, z kowala złotych sześć, z slosarza złotych sześć, od szewcow dwu po złotych sześć, z kuszniierzów dwu po złotych sześć;—summą za sześć poborów złotych trzysta sześć. Mieszczanie iego królewskiej mości z miasta Łoiowa: z dymów dwudziestu czterech po złotych trzy, a z uboższych dymów dziesięci po pułtora, od popa po złotych dwanaście, od szewca złotych sześć, od kuszniierza złotych sześć, od rybalki po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jch moście panowie Jwan Łuckiewicz a Ostaphi Hrybunowicz Baybuza y potomkowie pana Fedora Baybuzy z maiętności swej dziedziczney Worskla, pustyni nieosiadłey, według starych quitów, za sześć poborów summa złotych ośm groszy siedm. Jegó mość pan Iwan Łuckiewicz y potomkowie niebosczyka pana Fedora Baybuzy z maiętności swej dziedziczney Lebedyna, pustyni nieosiadłey, według quita

starego, sześć poborów summa złotych ośm groszy siedm. Pan Jan Toczewiecky ad rationem sześci poborów z majątności xiężny iey mości Adamowey Wiszniewieckiey z połowice miasta Brahamia złotych dwieście do pokazania quitów starych,—summa złotych dwieście. Jego mość pan Stanisław Lubomirski, wojewoda Ruski, starosta Sędomirsky, z majątności swey Lubartowa: z dymów ulicznych y rynkowych trzydziestu sześci po złotych trzy, z uboższych chałup dwudziestu po pułtora złotego, z rzędnych chałup dwudziestu po puł złotego; z sioł Lubartowskich—z sioła Kuśków: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z sioła Hawriatina: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; summa za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt ieden. Pan Jankowsky z majątności zastawney sioła Sielezienowki: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Jerzy Czechowicz Orelsky z majątności swey Orley: z uchodnika iednego za sześć poborów summa złotych sześć. Jego mość pan Andrzej Fierley z majątności swey derewni Perchonowki, Wasilkow, Łuki: z dymów trzydziestu po złotych trzy, od koł młynowych czterech, od kowalów dwu, od szewca iednego, od popa iednego, kusznierza iednego—od kóždego z nich po złotych sześć; z miasteczka Obuchowa: z dymów trzydziestu po złotych trzy, od popa złotych dwanaście, z koła młynowego iednego złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych dwieście pięćdziesiąt dwa. Jey mość pani Anna z Mikoliniec Jerzyna Charłęska z majątności swey miasta Byyszowa s koł młynowych y włości, do tey majątności należących, summa za sześć poborów złotych sto czternaście y groszy ośmnaście Pan Jan Bystrzyewsky z majątności swey z Rodkowego chutora: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, a z uboższych trzech chałup po groszy ośmnastu,—summa za sześć poborów złotych dziesięć groszy dwadzieścia cztery. Panowie Fedorowiczowie, Dawidowiczowie, Jhnatowiczowie—Wyhowscy: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y sześć groszy polskich,—summa za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy piętnaście. Panowie Jhnat, Hor-

diey, Andrey Łucziczy Wyhowsey, Iwan, Tymofley y Alexander Wyhowsey: z dymów sześci po złotych trzy, a z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześć polskich ad rationem do pokazania quitu starego, summą za sześć poborów złotych dwadzieście dwa groszy piętnaście. Jego mość xiędz Jakub Białecki z majątności swey, do plebaniey Czudnowskiej należący, z sioła Serbinówki: z dymów osiadłych dziesięci po złotych trzy, a z ogrodników dwanastu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych czterdzieści ośm. Jego mość pan kasztellan Minsky, starosta Rzeczycki, y potomkowie zeszłego pana wojewody Wędeńskiego, Służkowie, z majątności swych sioła Mochoiedowicz: z dymów ośmnastu po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotych pułtora, z Uhłow: z dymów trzech po złotych trzy; z Opoczyczyna: z dymów siedmi po złotych dwa;—summą za sześć poborów złotych ośmdziesiąt. Jego mość pan cześnik y pan Woyski Kyiowsky Strybylowie, opiekunowie potomków nieboszczyka pana Ostafia Strybila, ze wszystkich majątności onego—z miasteczka Łowkowa: z dymów cztyrnastu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po pułtora, z dwu kuł młynowych po złotych sześć; ze wsi Jwankowa; z dymów dwu po złotych trzy, z uboższych chałup sześci po groszy dwadzieścia cztery, od koła młynowego iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt dziewięć groszy dwadzieścia cztery. Pan Thomasz Podgurski z majątności, sobie od pana Olizara zastawney, z sioła Wołosowa: z boiarputnych pięciu po złotych sześć, z dymów osiadłych trzydziestu po złotych trzy, z kuł młynowych wolnych dwu po złotych sześć, s trzeciego stępnego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia siedm groszy dwadzieścia cztery. Jaśnie wielmożnego xięcia iego mości Dominika Chryzostoma Zasławskiego sługa, pan Maciej Żebrycki ze wszystkiey włości Czudnowskiey y miasta Czudnowa za sześć poborów oddał summą tysiąc pięćseth piędziesiąt sześć, a został winien złotych siedmdziesiąt sześć, które powinien będzie oddać przy oddaniu drugich sześci poborów;—summa złotych tysiąc pięćseth piędziesiąt sześć. Jego mość pan Stephan Chmielecki, chorąży Braśławsky, z majątności swey niesteczka Taborówki: z dymów dziesięci po

złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po pułtora, s komorników, co w domach kozackich mieszkają, piętnastu po złotemu iednemu;—summa za sześć poborów złotych sto pięć. Iego mość pan Alexander Niemirzycz z majątności szoich:—miasteczka Olewska: z dymów osiadłych szesnastu po złotych trzy, a z chałup uboższych, z ogrodników dwunastu po pułtora; z siola Radowła: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora; z siola Chiszyna: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z siola Snowidowicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z siola Dowhosiela: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z czwartey części Choczynia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora; z połowice siola Białokuruwicz: z dymów czterech po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt cztery. Pan Ian Zawisza, z majątności sobie zastawney od iey mości paniey Wileńskiej, z siola Sokolca: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich;—summa za sześć poborów złotych czternaście groszy dwanaście. Iey mość pani Abrahama Liplenska, z majątności swey oyczystey siola Chwośnice: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora;—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Iego mość pan Stephan Mołodecki y pan Ian Ostrowski, z majątności swey, siedliscza nazwanego Wierchu Bołchowskiego y Kowszowatey: z dymów osiadłych dwu po złotych trzy, od koła młynowego złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, a z drugiego koła stępnego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy dwadzieścia cztery. Panowie Małowieccy-Nowosielscy, przez brata swego Nowosieleckiego, z majątności swey Nowosielice: tak z ogrodników, iako y z osiadłych y s koł młynowych, według starych quitów, summa za sześć poborów złotych trzydzieści sześć. Ciż panowie Nowosieleccy, przez tegoż brata, z tey że majątności: od dwu koł młynowych po złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Panowie Ian y Mikołay Skarzowscy, z majątności swey siola Mauastyryszcz: z dymów czterech po złotych trzy, od koła iednego mącznego y od młynarza złotych trzy;—summa

za sześć poborów złotych trzydzieści sześć. Mieszczanie iego królewskiej
mości, z miasta Czerkas y futorów do niego należących, przez colle-
gów swoich, według starych quitów, — summa za sześć poborów zło-
tych sześćseth. Pan Fedor Paszkiewicz, z majątności swey uchodu
Worskley pustyni nieosiadłej, z uchodnika iednego, według quitów
starych, za sześć poborów summa złotych sześć. Pan Stanisław Ian-
kowsky, z majątności swey uchodu Orley, z trzeciej części, z uchod-
nika iednego, za sześć poborów summa złotych cztery. Xiąże iego mość
Konstanty Korybut Wiszniewiecky, z majątności potomków nieboszczyka
xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Łubien: z dymów rynko-
wych osmnastu po złotych trzy, z dymów ulicznych ośmi po groszy
dwadzieścia ośm, z dymów przedmieyskich czterdziestu po groszy dwa-
dzieścia cztery polskich, z nędznych chałup ośmiudziesiąt siedmi po
groszy dwanaście, od popa złotych dwanaście, od młynarza od osoby
iego samey y od pięci koł młynowych mącznych po groszy osmdzie-
siąt cztery, od stępnych koł dwu po złotych trzy, od krawców dwu
złotych dwanaście, od rzeźników czterech złotych dwadzieście cztery,
od szewców czterech złotych dwadzieścia cztery, od kowalów dwu
złotych dwanaście, od dndarzów dwu złotych dwanaście, od rybalków
czterech po groszy czterdzieścia ośm; — summa za sześć poborów zło-
tych trzysta trzydzieście sześć groszy dwadzieścia. Tenże xiąże iego
mość, z majątności dziedzicznej potomków nieboszczyka xięcia Micha-
ła Wiszniewieckiego, z miasta Łukomla: z dymów rynkowych dzie-
siąci po złotych trzy, z dymów ulicznych dwudziestu pięciu po gro-
szy czterdzieści ośm, z dymów przedmieyskich dwudziestu czterech po groszy
dwadzieścia cztery, z nędznych chałup czterdziestu pięciu po groszy dwanaś-
cie, od popa złotych dwanaście, od młynarza — osoby iego y dwu koł mącz-
nych złotych ośm y groszy ośmnaście, od koła stępnego złotych trzy, od
krawca złotych sześć, od rzeźnika złotych sześć, od kowala złotych
sześć, od dudki złotych sześć, od rybaków dwu złotych sześć; — sum-
ma za sześć poborów złotych sto szesdziesiąt groszy dwadzieścia czty-
ry. Iego mość pan Fedor Tysza-Bykowsky, z majątności swey: — z poło-
wice miasta Chodorkowa: z dymów osiadłych dwudziestu dwu po zło-
tych trzy, z ogrodników dziesięci po pułtora, z uboższych chałup dzie-

siąciu po groszy piętnastu, z dwu koł młynowych po złotych trzy, s popa chodorkowskiego złotych sześć; z sioła Krzywego: z dymów dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora;—summa za sześć poborów złotych sto trzydzieście siedm. Pan Paweł Tarnawiecki z majątności sobie od iego mości pana Ierzego Suszczańskiego-Proskury zastawney, s trzeciej części Kornina: z dymów trzech, po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Iey mość pani Stanisławowa Nadarzycka, z majątności sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, sioła Zarubiniec: z dymów ośmi po złotych sześć, z ogrodników sześci po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych trzydzieście trzy. Iego mość pan Roman Hoysky, starosta Włodzimirsky, z miasteczka Wyszegrodu: z dymów rynkowych ośmi po złotych sześć, z dymów ulicznych dwunastu po złotych trzy, a z sioła Piotrowiec, według starych quitów, z dymów dwudziestu po złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych sto dwa. Xiążę iego mość Ierzy z Ostroga Zasławsky, z majątności swey miasta Krasnopola y wsi do niego należących, ad rationem do pokazania quitów starych, za sześć poborów summa złotych sto osmdziesiąt. Iego mość pan Krzysztofi Sokołowsky, z majątności sobie od xięcia iego mości pana wojewody Kyiowskiego arędowney, z miasta Wilska y włości do niego należącey do pokazania quitów starych za sześć poborów oddał, summa złotych dwieście osmdziesiąt dwa. Iego mość pan Fronkiewicz-Radzimiński Mikołay, z majątności swoy sioła Massanów: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia jeden. Iaśnie wielmożny iego mość pan Lew Sapieha, wojewoda Wilensky, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, z majątności swey miasta Czarnobyła y z sioł do niego należących, za sześć poborów ad rationem do pokazania quitu generalnego oddał,—summa złotych trzysta osmdziesiąt sześć. Pan Fedor Szyszka-Stawecki, z majątności swey:—sioła Wefawska: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora; z Czernihowiec: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; z Kormy: z dymu iedne-

go złotych trzy; z Wysokiego: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora;—summa za sześć poborów złotych trzydzieście cztery y groszy piętnaście. Pan Alexander Troiewsky, z maiętności swey zastawney Białowieża: z dymów pięciu po złotych trzy,—za sześć poborów summa złotych piętnaście. Pan Hrebory Szyszka-Stawecky, z maiętności swey sioła Sobieczyna: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora,—summa za sześć poborów złotych trzydzieścia siedm groszy piętnaście. Xiążę iego mość Carol Korecky, casztellan Wołyński, z maiętności swych:—miasteczka Lesznik: z dymów dziesięci po złotych sześć, s podsusiedków dwudziestu po złotych dwu y groszy dwanaście, z koła młynowego iednego złotych ośm y groszy czterdzieście ośm, s popa złotych dwanaście, a s Krasney Woli przezwaney Chodosowky: z dymów dwu po złotych sześć, s podsusiedków trzech po dwu złotych y groszy dwanaście, od koła młynowego złotych ośm y groszy czterdzieści ośm;—summa za sześć poborów złotych dziewięćdziesiąt dwa groszy sześć. Xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków zesłego xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Żurawki, według starych quitów, summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Sławetni panowie: woyt, burmistrz z collegami swemi, mieszczenie iego królewskiej mości kryłowscy: z dymów osiadłych pięćdziesiąt po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po pułtora, s popa złotych sześć, s kowala złotych sześć, z szewca złotych sześć, s krawca złotych sześć, s koł młynowych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dziewięćdziesiąt pięć. Iey mość pani Alexandra Tyszancka-Bykowska Szczęsna Sleszyńska, z maiętności swey dziedzicznej sioła Lipek: z dymów sześci po złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych ośmnaści. Iego mość pan Constanty Chrebtowicz Bohurynsky, z maiętności zastawnych Andrzeiowszczyzny y Korobowszczyzny: z dymów osiadłych dziewiętnastu po złotych trzy, s koła młynowego iednego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Iey mość pani Iwanowa Czerkasowa, z maiętności swey Dmitrowicz: z dymów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych

dwu,—summa za sześć poborów złotych trzydzieści ieden. Xiondz czarnobyłsky, z dóbr braciey swey do [k]lasztoru czarnobyłskiego należących, od sławney pamięci nieboszczyka pana Łukasza Sapiehi onem legowanych, to iest:—z sioła Lelowa: z dymów trzech, po złotych trzy; z Parysowa, z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła noweosadzonego, z dymu iednego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia ieden. Ich moście pan Fedor y Alexander Humiennicy, z części swey Małych Starosielec: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y groszy piętnaście, od koła młynowego wieśniaka złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Iego mość pan Theodor Humiennicky, z majątności swey slobodki Wisniowky: z ogrodników dwudziestu po złotemu iednemu,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia. Iego mość pan Łukasz Modliszewsky, z sioła z Wodotey: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty groszy sześć, z ubogich chałup dwu po groszy dwanaście,—summa za sześć poborów złotych iedenaście. Ich moście panowie Alexander y Fedor Rossudowsky y pani Mikołaiowa Rossudowska, z majątności swych:—sioła Mysow y Niedanczyz y Holenisz: z ogrodników ośmi po złotych pułtora, z dwóch koł młynowych złotych sześć; z siełca tegoż Mysow, Niedanczyz y Holenisz: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzydzieście sześć. Pani Mikołaiowa Rossudowska, z majątności sioła Malczyna: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy; z sioła Osieka: z ogrodników dwu złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Sławetni panowie: woyt, burmistrz z collegami swemi, z majątności potomków xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego, w opiece xięcia iego mości będących Constantego Korybuta Wiszniewieckiego, miasteczka Sniatina nad rzeką Sulą noweosadzonego, za iuramentem słusznie w grodzie Kyiowskim przy woznym generale wojewodztwa Kyiowskiego, szlachetnym Pawle Hubarewiczu, wykonanem: z dymów osiadłych pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po pułtora, od koła młynowego wieśniaka pułtora;—summa za sześć poborów złotych trzy-

dzieści ieden groszy piętnaście. Sławetni panowie: woyt, barmistrz z collegami swemi, z maiętności potomków sławney pamięci godnego nieboszczyka xięcia Michała Korybuta Wiszniewieckiego, w opiece xięcia iego mości Constantego Korybuta Wiszniewieckiego będących, z miasteczka Warwy nowosadzonego, za iuramentem słusznie w grodzie Kyiowskim, przy generale województwa Kyiowskiego, szlachetnym Pawle Hutorowiczu, wykonanem: z dymów osiadłych dziesięciu po złotych trzy, z ogrdników dwudziestu po złotych pułtora, s koł młynowych dwu po złotych trz;—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Pan Iwan Zakusiło, z maiętności swey Zakusiłowczyzny: z dymu iednego, za sześć poborów summa złotych trzy. Pan Taras Borysowicz Zakusiło, s części swey w siele Zakusikach, z dymu iednego, summa za sześć poborów złotych trzy. Boiarowie Lubeccy króla iego mości, s koni dwudziestu ośmi po złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt ośm. Pan Omelian Perocky, z maiętności swey Perockiej: z ogrodników trzech po złotemu y groszy sześć,—summa za sześć poborów złotych trzy groszy ośmnaście. Pan Iwan Perocky, z maiętności swey Perockiej: z ogrodników trzech po złotemu y sześć groszy,—summa za sześć poborów złotych trzy. Pan Ławryn Perocky; z ogrodników trzech po złotemu y sześć groszy,—summa za sześć poborów złotych trzy groszy ośmnaście. Iego mość pan Samuel Łaszczy-Tuczapsky, z dożywotney maiętności swey:—z miasteczka Romanowa: z dymów piętnastu po złotych trzy; z sióła Czerniawky: z dymów dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych pięćdziesiąt ieden. Tenże pan Łaszczy, z maiętności swey, sióła Wierzchowni: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora, s popa złotych sześć, s koła młynowego złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych trzydzieście. Iego mość pan Antoni Tyszkiewicz, wojewodzie Brzescky, z maiętności swych:—miasta Słobodysz: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych pięćdziesiąt dwu po pułtara, z nędznych chałup trzydziestu po złotemu, s popa złotych sześć, s piekarza złotych sześć, z solenika złotych sześć, od kowała złotych sześć, od szwca złotych sześć, od koł młynowych mącznych dwu, trzeciego stepna-

go po złotych sześć; z siola Raików: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora; z siola Oleszkowiec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z miasta Kodnie: z dymów dwunastu po złotych trzy, z dymów ulicznych czterech po pułtora, z nędznych chałup dwudziestu po złotemu, s popa, s krawca, s piekarzów czterech, z solenika, s kowalów dwu, z szewca—z kóźdego z nich po złotych sześć, s koł młynowych korecznych dwu po złotych trzy; z siola Wertekiiowky: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z siola Salinieć: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika pułtora, z sieliscza Połowieckiey: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z siola Halczyniec: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora; s Czerwoney: z dymów rynkowych dwunastu po złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po pułtora, z nędznych chałup dwudziestu po złotemu, s popa, krawca, solennika, piekarza, kowala y szewca od kóźdey osoby po złotych sześć, s koł młynowych korecznych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych pięćset czterdzieście siedm groszy iedenaście. Xiąże iego mość tenże, iako opiekun pozostałych potomków nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z majątności ich mościów dziedzicznych miasteczka nowoosadzonego, Mnohy przezwanego: z dymów osiadłych ośmi po złotych sześć, z ogrodników ośmi po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzydzieście sześć. Tenże iego mość pan starosta Sedomirsky, z majątności swey miasteczka Bayraszów y wsi do niego należących, według starych quitow, za sześć poborów summa złotych pięćseth czterdzieści groszy dwanaście. Xiąże iego mość Constanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków zeszlęgo nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z majątności ich mościów dziedzicznych miasteczka Sniatyna: z dymów rynkowych siedmi po złotych trzy, z dymów ulicznych dziesięci po złotemu y groszy ośmnaście polskich, z przedmieszczan z domów pięci po groszy dwadzieścia cztery polskich, z nędznych chałup ośmi po groszy dwanaście polskich, od popa złotych dwadzieścia cztery, od młynarza y koła młynowego wieśniaka złotych dwanaście y groszy dwadzieścia

cztery polskich, od krawca złotych dwanaście, od szewca złotych dwanaście, od kowala złotych dwanaście, od rybaki złotych trzy y groszy sześć;—summa za sześć poborów złotych osmdziesiąt pięć groszy, dwanaście. Iasnie wielmożna iey mość Anna na Ostrogu Carolowa Chodkiewiczowa, wojewodzina Wileńska, hetmanowa wielka wielkiego księstwa Litewskiego, z majątności swych dziedzicznych, miasteczka Nieśolowia y wsi do niego należących, za sześć poborów razem summa złotych dwieście siedmdziesiąt dwa groszy sześć. Wielmożna iey mość pani Zophia z Żółkwie Daniłowiczowa, wojewodzina ziem Ruskich, staroscina Korsuńska, z miasta iego królewskiey mości do starostwa Korsuńskiego należącego Zwinogrodki: z dymów rynkowych siedmi po złotych sześć, z ogrodników dziesięci po złotych trzy, s popa złotych dwanaście, s kowala złotych dwanaście, s krawca złotych dwanaście, s kuszniarza złotych dwanaście, s koła młynowego złotych dwanaście;—summa za sześć poborów złotych szesdziesiąt sześć. Taż iey mość pani wojewodzina ziem Ruskich, z miasteczka iego królewskiey mości Lisianki do starostwa Korsuńskiego należącego: z dymów rynkowych dziewięci po złotych sześć, z ogrodników trzynastu po złotych trzy, z popa złotych sześć, z koła młynowego złotych dwanaście;—za sześć poborów summa złotych piędziesiąt ośm groszy piętnaście. Taż iey mość pani wojewodzina, z miasta iego królewskiey mości a z starostwa swego Korsunnia, za sześć poborów summa złotych trzysta. Taż iey mość pani wojewodzina, z miasta króla iego mości a starostwa swego Stablowa, za sześć poborów summa złotych sto trzydzieści ośm. Taż iey mość pani wojewodzina, z miasteczka iego królewskiey mości do starostwa Korsuńskiego należącego Medwedowki: z dymów rynkowych pięci po złotych sześć, z ogrodników dziesięciu po złotych trzy, s popa złotych dwanaście, s kowala złotych dwanaście, s krawca złotych dwanaście, s kuszniarza złotych dwanaście;—za sześć poborów summa złotych pięćdziesiąt cztery. Taż iey mość pani wojewodzina, z miasteczka króla iego mości a starostwa swego Czyhryna, według starych quitow, za sześć poborów summa złotych dwieście dziesięć. Iey mość pani Zophia Zawiszyna, z majątności swey

zastawney siola Ianiciego Woli: z dymów sześci po złotych sześć, z ogrodników czterech po złotych trzy;—za sześć poborów summa złotych dwadzieścia cztery groszy dwadzieście cztery. Pan Tymophiej Korkoszka: z ogrodnika iednego, sobie od pana Alexandra Zaiączkowskiego zastawnego, za sześć poborów summa złoty ieden groszy piętnastie. Pan Olizar Syngur, z majątności swej siola Nozdrysha: z dymów trzech po złotych sześć, —summa za sześć poborów złotych dziewięć. Iego mość pan Raphał Dubisky, z majątności swej zastawney, s połowice siola Marcinowicz: z dymów osiadłych dwu po złotych sześć, z ogrdników dwu po dwa złote y sześć groszy polskich;—summa za sześć poborów złotych ośm y groszy sześć. Sługa iego mości pana Ludwika Olizara, pan Ian Dachnowicz, za nieukazaniem quitów starych, z majątności iego mości Poleskich: Sidorowicz, Obuchowicz y Staniszwoky y inszych majątności iego mości, ad rationem do pokazania onych oddał za sześć poborów razem;—summa złotych sto piętnastie. Iego mość pan Ludwik Wołczkiewicz, z majątności swoich dziedzicznych Starego y Nowego Korosteszowa: z dymów osiadłych czterdziestu po złotych sześć, z ogrodników dziesięci po złotych dwa y groszy dwanaście polskich, z dwu koł młynowych po złotych dziewięć y groszy osmnastu polskich, od koł rudnickich trzech po złotych dwadzieścia cztery, od popów dwu po złotych dwanaście; z siola Starego Horocka: z dymów czterech po złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście polskich; z siola Minin: z dymów sześci po złotych sześć, z ogrodników pięci po złotych dwa y groszy dwanaście; z sieliscza Nowego Horocka: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście;—summa za sześć poborów złotych dwieście czterdzieści trzy. Iaśnie oświecona xiężna iey mość Lawinia z Korca Ianowa Albrechtowa Radziwiłowa na Ołyce y Nieświeżu, Wistinecka staroscina, z majątności swych:—miasteczka Kamionki na groncie Skoratowskim osadzonego: z dymów osiadłych sześciu po złotych trzy, z ulicznych ośmi po pułtora, s podusiedków sześciu po groszy piętnastu; z miasteczka Bazaru: z dymów siedmi po złotych trzy, z ulicznych czterdnastu po pułtora, s podsu-

siedków dziesięci po groszy piętnastu; a z wiosek do tych miasteczek należących, to jest—sioła Romaneczycz: po złotych trzy z dymów trzech, z ogrodników trzech po pułtora; z sióła Krasilówki na gronie Kalenskim: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych pułtora; z sielca Nidaszków: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora;—za sześć poborów summa złotych sto pięć groszy piętnaście. Taż xiężna iey mość, z maiętności sobie zastawney, z miasteczka Chabnego: z domów dwudziestu trzech po złotych sześć, z ogrodników iedenastu po złotych trzy, s komornika iednego groszy dwadzieścia cztery, s koła iednego młynowego złotych dziewięć y groszy ośmnaście, s kowala złotych dwanaście, z szewca złotych dwanaście, s popa złotych dwadzieścia cztery, z rudnic od trzech koł z każdego koła po złotych dwadzieście cztery, z rudnic od trzech koł z każdego koła po złotych dwadzieścia cztery, z rudnika złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, od kowala rudnego złotych cztery groszy dwadzieścia cztery, od węglarza złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, od młynarza złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich;—summa za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt groszy dziewięć. Iego mość pan Ierzy Mosczenicky, z maiętności swych:—sioła Skoródnego: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników dziesięci po złotych pułtora, s koła iednego młynowego złotych trzy, od popa złotych cztery; z sióła Rakowszczyzny: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora, od koł młynowych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych siedmdziesiąt czterech groszy piętnaście. Xiąże iego mość Ierzy Czartoryski, przez sługę swego pana Mikołaja Szybikę, z maiętności swych w województwie Kyiowskim leżących, ad rationem do pokazania quitów starych,—za sześć poborów summa złotych siedmdziesiąt pięć. Iego mość pan Andrzej z Rytwian Zborowsky, hrabia na Molsztynie, kasztellan Oswiecznisky, starosta Usteki, przez sługę swego pana Iwana Kotiuszyńskiego, z maiętności swych dziedzicznych: miasta Trypola y wsi do niego należących, także z miasteczka Iwnice y przynależności onego, ad rationem do pokazania quitów starych przeszłych

ieh mościów panów poborców, za sześć poborów oddał;—summa złotych sto siedmdziesiąt groszy ośm. Iego mość pan Ian Ladowicz, z maiętności dzierżawy swey miasteczka xięcia iego mości Constantego Wiszniewieckiego Mandrali: z dymów czterech po' złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Iego mość pan Chmielecky Stephan, chorąży Brasławsky, z maiętności swey w opiece po zeszyłym panu Ierzem Czeplenskowskim u niego będącey, z siola Makalenicz: z dymów trzy po złotych sześć, a z osad na temże groncie będących z dymów dziesięci po złotych sześć, od popa złotych dwanaście,—summa za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Pan Wawrzyniec Omecinsky, z maiętności swey oyczystey siola Horodycza: z dymu iednego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzy (?). Pan Szczęsny Osowsky, z maiętności swey części siola Nozdrysha z ogrodnika iednego za sześć poborów,—summa złoty ieden groszy sześć. У того реестру подпись руки его милости пана маршалка трибуналу Радомьского в тые слова: Valentinus Plichta, castellanus Ravensis, morszałek trybunału Radomiensis. Который же то реестръ, за пода-немъ и прозьбою вышъ именованое особы, а за принатемъ моимъ урядовымъ, увезъ с початку ажъ до конца до книгъ вгородьскихъ Луцькихъ есть уписатьъ.

Книга городская Луцкая записовая, 1631 года, № 2144; листъ 576.

XLVIII.

Грамота Владислава IV, подтверждающая боярамъ Овруцкимъ Першкамъ право на землю Миелашевчину, пожалованную имъ Сигизмундомъ Августомъ. 1635, апрѣля 28.

Року тисеча семьсотъ шеснадцатого, мѣсяца декабря тридцать первого дня.

На уряде вгородскомъ, в замку его королевской милости Овруц-

комѣ, передо мною, Якубомѣ Медведовскииѣ, намесникомѣ на тотъ часѣ кгродскииѣ Овруцкииѣ, и книгами нипешнии кгродскии Овруцкии comparens personaliter swobodny Kupry Szolyha, boiarzyn iego królewskiej mości miasta Owruca, dla wpisania do siąg ninieyszych grodzkich Owruckich, tę konfirmacją przywileiu na dobra ziemię Miłaszowską, boiarom iego królewskiej mości Owruckim — Paszkowi, Iwanowi, Daszkowi y Bogdanowi Perszkom y braci ich, antecessorum swoim, służącego, od nayiaśnieyszego króla iego mości Władysława czwartego daną, z podpisem ręki iego królewskiej mości, przy pieczęci koronney y sekretarskiej, z suscepą grodu Owruckiego, per oblatam podał, prosząc urzędu ninieyszego aby przyięta y do xięgi wpisana była. Którą ia, urząd, do xiąg przyjmując, czytałem, y iest tenoris sequentis: Władysław czwarty, z łaski Bożej król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflanski, a Szwedzki, Wandalski dziedziczny król, oznaymuiemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Bili nam czołem boiary nasze Owruckie — Paszko, Iwan, Daszko y Bogdan Perszkowie, z inszą bracią swoją, abyśmy im prawo, od świętey pamięci króla iego mości Zygmunta Augusta, dziada y przodka naszego, na pewne dobra, w trakcie Owruckim leżące, gront y ziemię Miłaszewszczyznę, daną, pozwoloną, mocą y powagą naszą królewską stwierdzić, umocnić y onych w spokojnym używaniu tych dóbr zachować raczyli. My tedy, Władysław król, na uniżoną proźbę pomienionych boiar naszych Owruckich, daninę tę, od króla iego mości Zygmunta Augusta im daną, tak, iakoby tu słowo od słowa pisana była, mocą y powagą naszą, ile prawu pospolitemu nie iest przeciwna, we wszystkich iego punktach, clausulach, condiciach y artykułach stwierdzamy y tych boiar wysz mianowanych przy tym groncie y ziemi Miłaszewszczyźnie, ze wszystkiemi zdawna przynależnościami, ziemiami, paszniami, borami, lasami, sianozęciami, pasiekami, rzekami, iezierami, gony bobrowymi y łowy zwierzynymi y rybniemi y wszystkiemi in genere pożytkami, także z wolnym kurzeniem gorzałki, piwa y miodu na potrzebę ich domową, zachowuiemy y zostawuiemy

czasy wiecznemi, tak, aby pomienieni boiarze tego wyżej mianowanego gruntu y ziemi, y pożytków z nich przychodzących, za własną swoją oyczyznę tak, iako im nadano, oni sami, żony, dzieci y potomkowie ich, bez żadney trudności zażywali. Względem którego gruntu przerzeczoni boiarze naszy, tak iako przodkowie ich, nam, królom y rzeczy pospolitey, przy tym zamku naszym Owruckim koniem iednym służyli, takoz y oni służyć powinni, a żadnych innych powinności nikomu oddawać nie mają, prawa nasze królewskie rzeczy pospolitey y kościoła katolickiego wcale zachowując. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVIII miesiąca kwietnia, roku Pańskiego MDCXXXV, panowania królestw naszych: Polskiego y Szwedzkiego trzeciego roku. У того привилею, при печати притисненем, подпись руки его королевской милости и секретарской теми словы: Vladislaus rex. Locus sigilli. Ioannes Bederman. И приписокъ на томъ же привилею конфирмационисъ такы: Confirmacia prawa boiarom Owruckim. А сусцепта егроду Овруцкого в тѣхъ есть написана словы: Roku tysiąc sześćset trzydziestego ósmego, dnia dwudziestego ósmego octobra, oczewiście stanowszy Bohdan Perszko y Hryszko Syła, ten przywilej do akt grodzkich Owruckich podali, który przyiołem. Wojciech Tuszowski, podstarości Owrucki, manu propria. Которы же то привилеи, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы позовающее, а за моимъ урядовымъ принятемъ, до книгъ нынешнихъ слово в слово есть уписанный.

*Книга городская Овруцкая, записная и поточная, 1714 — 1716,
№ 3223; листъ 689.*

XLIX.

Инвентарь соль Свида и Видьбора съ указаніемъ количества
крестьянскихъ повинностей. 1636, октября 6.

Roku tysiąc siedemset trzydziestego piątego, miesiąca oktobra
dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego krolewskiej mości Żyto-
mierzu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, nannieśni-
kiem na ten czas podwoiewodztwa grodzkiego generału woiewodztwa
Kyjowskiego, y xiegami ninieyszemi grodzkiemi kyjowskimi, com-
parens personaliter urodzony iego mość pan Wojciech Sadowski, ori-
ginał inwentarza dobr Swidy y Wydybora, od niegdy urodzo-
nych ich mościow panów Teodora y Magdaleny Piasoczyńskiego Ty-
szów-Bykowskich, małżonków, niegdy urodzonemu Andreiowi Czecele-
lowi-Nowosieleckiemu, antecestorowi żony swey y innych ich mościów
consuccessorow, wigoru zapisu zastawnego, z podpisem samego niegdy
urodzonego Teodora Tyszy dany, na niektórych mieyscach, ob vetusta-
tem temporis, zbutwiały y wyczytać nie mogący, per via manifesta-
tione, że dotychczas in alienis zostaiąc manibus, ad acta nie był poda-
ny, ratione intro contentorum, dla wpisania do xiąg ninieyszych per
oblatam podał, de tenore sequenti: Inwentarz od nas: Teodora Tyszy-
Bykowskiego y mnie, Magdaleny Piasoczyńskiego Teodorowey Tyszy-
ney-Bykowskiej, dany iego mości panu Andreiowi Czecelewi-Nowo-
sieleckiemu, iako się ma zachować w majątności naszych, od nas we
cztyrech tysiącach złotych polskich zawiedzionych, w siele Wydybo-
rze y w siele Swida, iako mają robote y podatki dawać y podwojdy

odprawować. Naprzód, chłopci bogatsze mają dawać: po pół kopy pieniędzy groszy litewskich, po miarce owsa, po dwa wozy siana, po dwoje kur, dwa na gęs, podwode za mil dwadzieścia do roku dwa razy, za którą powinni płacić, jeżeliby się nie trafiło podwody odprawić, po złotemu polskiemu za każdą furę. Robota tychże poddanych: letniego dnia w tydzień po dni trzy, a po dni dwa orać na wiosnę; dni trzy podparzyć, a trzy dni odwrócić. Imiona y przezwiska tychże poddanych z siola Swidy: Samson, Denis Kozaczek, Tyszeko Kup, Nieczypor Lepienko, Awdey syn Kozaczkow, Kuzma Syszczenko, Iwan Borsuk, Matwey. Z Widybora, ciągle chłopci: Iwan Szyleyko ataman, Iacko Szesternenko, Matwey Zenczenko, Nieczypor Szczerbina, Maruk Andriiiewicz, Iachno Tur, Karp Maryczenko, Stefan Szyleyko, Szymon Tokarz, Maxim Opanasenko, Iwan Puzyrenko, Włas Szesternenko, Sawka Puzyrenko, Hryszka Skotczenko, Fedor zięć Bendarzow, Sawka Lewczenko (tu nie wyczytać kilku słów). Uboższe, których ta powinność: pieniądzy groszy polskich dwadzieścia, z dymu po kurze, letniego dnia w tydzień po dniu robić, a w zime także po dniu; imiona tych ludzi: z siola Swidy: Iwan Tyszczenko, Omełan Skrzypka, Saliwon Maruk, Mikita Syrowatka; z Widybora imże równi poddani: Fedor Stowmenko, Samuyło, Nieczypor Szeleyko, Hawryło Szeleyko, Harasym Marytenko. Z tychże majątności chłopci y jeszcze uboższe ogrodnicy, których ta powinność: pieniądzy po pół złotego, po kurze z dymu, letniego dnia w tydzień po dniu robić, a w zime także po dniu robić; imiona tychże poddanych z Swidy: Kuzma Tyszczenko, Naum Dowbosz, Iwan Huzwa; z Widybora tymże równi poddani: Fedor Sobol, Demko, Stefan Terluk, Kossucwuszczycha wdowa, Andrzej Samunenko, Iwan socky. Aręda gorzałczana ze wszelakim napoiem: miodem, piwem, y ze młynem, która czyni do roku złotych pięćdziesiąt. Winy tychże poddanych: złodziejska wina pół kopy, potoczna pół złotego, potajemna kunica pół złotego, ziemierska kunica pół złotego, poturemne groszy trzy polskich. Co wszystko iego mość pan Andrzej Nowosielecki, według tego inwentarza, od nas iego mości danego, w tych wsiach y z poddanych naszych czynsze wybierać y wskazywać na pań-

sczynne robić, a nadto więcej nic nie wyciągać tak czynsza iak i robot robić, ale według inwentarza ma się we wszystkim zachować, a więcej nie brać y nie wyciągać, tak on sam y suksessorowie iego, (tu daley pośiodma wiersza, nie wiedzieć quo casu, przekryslono, iednak wyczytać można de tenore ejusmodi) pod zakładem czterech tysięcy złotych polskich; a który zakład, ieżeliby miał w czym iego mość pan Nowosielecki w inwentarz nasz popaść biorąc, wolno nam będzie iego mości, z potomkami iego, do iakiegokolwiek sądu y urzędu na roki ziemskie albo roczki grodzkie Kyowskie, do sądu głównego trybunalskiego koronnego Lubelskiego iakiegokolwiek województwa: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego, Czernihowskiego y ich konserwaty, pozwać y o to prawnie czynić. Który to inwentarz nasz daliśmy iego mości panu Czezelowi-Nowosieleckiemu pod naszymi pieczęćmi y z podpisem rąk ich mościow panow przyjaciół naszych, na inwentarzu na podpisie niżej mianowanych, którzy, za ustną prośbą naszą, pieczęci swe przyciśniwszy y rękami swemi podpisać raczyli. Pisan w Widyborze, die sexta octobris, anno millesimo cexcentesimo trigesimo sexto. U tego inwentarzu podpis ręki temi słowy: (tu daley, dla popsowania, niektórych słow nie dostaia, tylko podpis temi słowy): podpisuię się Teodor Tysza-Bykowski, manu propria.

Книга Киевская городская, поточная, записовая и декретовая, 1680—1735 года, № 46; листъ 417, на оборотъ.

~~~~~  
L.

Грамота Владислава IV, подтверждающая Данилу Юрію Вороничу право на владѣніе селомъ Крошнею въ Житомирскомъ повѣтѣ, а также утверждающая границы этого имѣнія, опредѣленныя особою комиссіею въ 1595 году.—1640, мая 18.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca iunii trzydziestego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego krolewskiej mości Żytomirskim, przedemną Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xiegami niniejszymi, grodzkiemi, żytomirskimi, comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiej societatis Jesu, ten ekstrakt authenticie z pieczęcią ziemską wojewodztwa Kiiowskiego z xiąg głównych trybunalskich Lubelskich, z podpisami rąk iaśnie wielmożnych ich mościow panow deputatów prześwieznego trybunału Lubelskiego, tudzież y korektą, z wpisaniem w nim konfirmacyi przywileiow praw dawnych od nayiaśniejszych regnatow polskich, urodzonemu Iwaszku Woronie na dobra sieliszcze Krosznia, in vim rectefactorum et meritorum, benigniter konferowanych, a potomkowi iegoż, urodzonemu iego mości panu Danielowi Ierzemu Woroniczowi, skarbnikowi kiiowskiemu, na też sieliszcze Krosznie, y rozgraniczenia tegoż sieliszcza Kroszni przez nayiaśniejszego krola iego mości Władysława czwartego, nastąpioney, wydany, do przeczytania miejscami rzecz niepodobna, zbutwiały, marginesa propter putredinem popsowały się, aringa suscepty początkowa y koncowa roxolanico idiomate pisana, a srzodek tego ekstraktu polskim ięzykiem pisany, ad acta castrensia, żytomiriensia per oblatam de ea podał verborum serie: Wypis z xiąg głównych trybunalskich wojewodztwa Kiiowskiego. Roku tysiąc sześćset czterdziestego, miesiąca septembra dwudziestego czwartego dnia, przed sądem niniejszym, głównym trybunalskim koronnym Lubelskim postanowiwszy się oczewisto urodzony iego mość pan Daniel Ierzy Woronicz, dla zapisania do xiąg niniejszych, głównych, trybunalskich podał per oblatam list jego krolewskiej mości konfirmacyi, z pieczęcią koronną wielkiej kancelaryi y z podpisem ręki nayiaśniejszego krola iego mości y sekretarskiej, na rzecz, w tym liscie niżeywpisaną, iemu daney, o czym ten list konfirmacyi szerzey w sobie ma, prosząc, aby przyięty y w xiegi wpisany był, ktorego my, sąd, dla wiadomości do xiąg przymuiąc, przed sobą czytać kazaliśmy y tak się w sobie pismem polskim pisany ma: Władysław z Bożej łaski krol polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie,

Inflanskie, Smolenskie, Czernichowskie, a Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Oznamujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć będzie należało: zasłużyli to dobrze urodzeni Woroniczowie nie tylko dla starożytności familii swojej w wojewodztwie Kiiowskim, od wielu lat sławą dobrą, męstwem, rycerstwem y dzielnością, a przeciwko rzeczypospolitey y panom swym, antecessorom naszym, y nam samym wiarą, cnotą y życzliwością przed wielu inszych przodkuiący, abyśmy, iako na przodki ich godney pamięci, z których wielka część na placu mężnie przeciwko pogaństwu woiniąc, polegli, abyśmy pozostałym ich potomkom łaskę y dobroczynność nasze pońską w podawaiących się okazjach chętnie oświadczeni; za wniesieniem przeto do nas proźby przez urodzonego Daniela Ierzego Woronicza, skarbnego kiiowskiego, który, iako w powinney przeciwko nam wierze y cnocie tak y dzielności rycerskiej z ostatkiem niemal oyczyzny swey miłej, przez krwawe przodkow swych zasługi nabytey, a iemu prawem dziedzicznym pozostałej, uczesnikiem tych że przodkow swych naśladać, chętnieśmy na proźbę iego zezwolili y prawa wszystkie przodkow iego, od nayiaśnieyszych, osobliwie: krola Alexandra, Żygmunta Augusta, na dobra, nazwane Krosznia, w wojewodztwie Kiiowskim a powiecie Żytomirskim leżące, nadane, y potym przez kommissyą w roku tysiäcznym pięćsetnym dziewiędziesiątym piątym, miesiąca grudnia dwudziestego dziewiątego dnia, przez komisarzow, od świętey pamięci krola iego mości Żygmunta trzeciego, pana oycy naszego, zesłanych, to iest: przez urodzonego Bohdana Iwanowicza Strybyła, Iwana Prezowskiego, Iwana Syngura, Hryhora Kiewlicza, w grodzie Kiiowskim przyznana, tak, iako w swoich terminach, w teyże komissyi wyrażonych y dostatecznie opisanych, zawieraią się, którego to ograniczenia te są wyrażone słowa, z komissyi autentyczney wyjęte y tu wpisane: „od pięty Kamienicy rzeki, polem, rzeką Kakaryczanką w ieziro, od ieziora, zajmując mogiłek y dzierżąc po lewey stronie mogiły częste, dolinkami po drodze Osicką do rzeki Staworowki, która wpada w rzekę Krosniä, przez teź rzekę Staworowkę, dąbrową, błoty, do błota Ugielnego; od błota Ugielnego ku drodze Owruckiey, drogą

Owruką po Hoholowe błoto, a od tego błota grzędą do laskow Kotowskich, od laskow Kotowskich do rzeczki Tesnewki, w Kamienice polną, ku dołowi Kamienicą po Mchiczenkę rzekę, która wpada w Kamienice; w górę Mchiczenką po rzekę Berezowice, Berezowicą na niz w rzekę Kamienice, na niz Kamienicy polney do rzeki także Karkaryczanki, od której się granica poczęła y skończyła, — potwierdzili y umocnili. Iakoż z osobliwej naszej dobroćliwości y skłonności przeciwko wyżey mianowanemu urodzonemu Danielowi Ierzemu Woroniczowi, względem zasług domu jego, tak same przywileje wyżeymianowane, iako y komissyą y ograniczenie wyżey wspomniane, we wszystkich punktach, artykułach, kondycyach y inszych okolicznościach, w nich wyrażonych, tak, iako y tu słowo w słowo były wpisane y inserowane, wiecznie stwierdzamy y umocniamy y roboruemy, ile iednak prawu pospolitemu nie są przeciwne y w używaniu ich przodkowie jego byli, chcąc, aby moc y powagę swoją miały, prawa iednak nasze krolewskie, rzeczy pospolitey, także kościoła katolickiego wcale tamże zachowując. Na co, dla lepszej wiary, ręką naszą podpisaliśmy się y pieczęcią karonną zapieczętować rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ósmnastego miesiąca maia, roku pańskiego tysiąc sześćsetnego czterdziestego, panowania krolewstw naszych: Polskiego — siódmego, a Szwedzkiego — ósmego roku. Potwierdzenie praw dawnych urodzonych Woroniczow, także y ograniczenia Kroszni w wojewodztwie kiiowskim. U tego listu confirmacyi pieczęć koronna wielkiej kancelaryi a podpis ręki najjaśniejszego króla jego mości y sekretarskiej temi słowy: Vladislaus Rex, Joannes Bnialski, secretarius regius. Któryże to list jego krolewskiej mości, za podaniem wyżmianowaney osoby, a za przyięciem naszym sądowym, wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo, do xiąg niniejszych, głównich, trybunalskich iest wpisany, z których y ten wypis, pod pieczęcią ziemską wojewodztwa Kiiowskiego iest wydany. Pisany w Lublinie. U tego ekstraktu pieczęć ziemska kiiowska przyciśniona iest, a podpisy rąk iasnie wielmożnych ich mościow panow deputatow prześwietnego trybunalu koronnego Lubelskiego w te słowa: Chwedor Silicz, chorąży, deputat wojewodztwa Kiiowskiego, manu



propria; Martinus Lanckoronski, deputatus palatinatus Radomiensis; Iozef Hulewicz z Woitutyna, deputat wojewodztwa Kiiowskiego, manu propria; Tomasz z Bibersztaynu Kazimirski, dworzanin pokoiowy iego krolewskiej mości, deputat wojewodztwa Lubelskiego, manu propria; a podpis ręki iego mości pana pisarza ziemskiego kiiowskiego takowy: Fedor Suszczański Proskura pisarz ziemski kiiowski. Korrekta zaś tak się w sobie ma: korrygował Szczeniowski, manu propria. Któryż to ekstrakt konfirmacyi dobr Kroszni y onychże granicy, za podaniem y prozbą iego mości wyżmianowanego podawaiącego, a za moim urzędowym przyjęciem, z początku aż do konca, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich iest ingrossowany.

*Книга городская, житомирская, записовая и поточная, 1728 г., № 223; листъ 650.*

## II.

Дарственная запись Брацлавскаго хорунжаго, Яна Дзика, Миханлу и Екатеринѣ Аксакамъ, на села: Денеши, Татариповку, Янковцы, Карпиловку, Трыбисовъ, Старый и Средній Презовы, лежащія въ Житомирскомъ повѣтѣ. 1645, марта 6.

Року тисеча шестсотъ чотырѣдѣсятъ сегомо, мѣсяца марта шестнадцатого дня.

Въ роки судовные, вгородские, винницкие, од дня дванадцатого мѣсяца и року на акѣте менованныхъ припалне и в замѣку его королевской милости судовные одъсправоватисе зачатие, передъ нами: Станиславомъ Ревуськимъ, подѣстолимиъ Брацлавскимъ, подстаростиа, Марциномъ Александромъ Важькомъ, судею, а Матеушомъ Чапльинскимъ, писаромъ,—урядниками судовными вгородскими Виницкими, постановившиися очевидно урожоний его милость панъ Янъ Дзикъ, хорунжий Бра-

славский, для записания въ книги нинешние, вгородские, Винницкие экстрахтъ з книгъ вгородскихъ Житомирскихъ, автѣнтице выданный, з уписанемъ в немъ запису вечное даровизны одъ его милости пана Дзика, хоружого Браславского, ихъ милостямъ паномъ Акъсакомъ, малжонкомъ, служачого, на речъ, в томъ записе, ниже инъсерованомъ, меновите выражоную, перъ обьятамя подалъ, и оногъ во всемъ устынымъ, очевистимъ и доброволнымъ сознанемъ своимъ ствердивъши и змоцнивъши, абы принять и в книги нинешние уписанъ былъ, просилъ. Которого мы, урядъ, примуючи, читалисмъ, и такъ се в собе писанъ маеть: Выписъ з книгъ вгородскихъ замъку его королевской милости Житомирского, року тисеча шестсотъ сорокъ пятого, мѣсяца Марца шосьтого дня. На уряде вгородскомъ, в замъку его королевской милости Житомирскомъ, передо мною, Криштофомъ Цисовъскимъ, подстаростимъ Житомирскимъ, становъши очевисто урожонный его милость панъ Янъ Дзикъ, хоружый Браславский, для вписания до книгъ нинешныхъ, вгородскихъ, Житомирскихъ подалъ и очевисто призналъ листъ доброволны записъ свой вечистое даровизны, з печатю и подписомъ руки своею, также з печатями и з подписами рукъ людей зацныхъ, одъ себе урожоннымъ ихъ милостямъ панамъ Михалови и Батаринъ Земблицкого Акъсакомъ, малжонкомъ, в речи, ниже менованой, данный и служачий, о чомъ всемъ шерей и достатечней тотъ записъ вечистое даровизны речъ въ собе подосьтатъку обьямовляеть. Которого подавъши и во всемъ оногъ устынымъ, очевистимъ и доброволнымъ сознанемъ своимъ ствердивъши и змоцнивъши, просилъ, абы былъ принять и в книги уписанъ. А такъ я, урядъ, оногъ примуючи, читалемъ, и такъ се о собе писаномъ полскимъ писаный маеть: Ia, Ian Dzik, chorąży Bracławski, zdrowy będąc na ciele y umyśle, odstąpiwszy forum, powiatu, praw y iurisdictioni moich własnych, mnie przynależytych, a pod tuteczną, grodzką, Żytomirską iurysdyciją, ile się tkanie actu niniejszego zeznania mego, siebie, dobra y potomki moje wcielając y poddając, iawnie, iaśnie y dobrowolnie tym moim zapisowym listem zeznawam y każdemu, komu o tym wiedzieć będzie należało, wiadomo czynię, iż ia, mając z prawa pospolitego zupełną moc y władzą dob-

rami y majątnościami memi, według woli y upodobania mego, rządzić y dysponować, tedy dobra maie własne, mnie prawem dziedzicznym od urodzonych ich mościów panów Maximiliana na Brzozowiu Brzozowskiego, podstolego Kiiowskiego, y Iustiny Ilowickiego Brzozowskiej, małżonków, służące, w wojewodztwie Kiiowskim a w powiecie Żytomirskim leżące, to iest miasto Denesze, sióło Tatarynówkę, sióło Janówce, sióło Stary Preżów, sióło Sredni Preżów, sióło Korpiłówkę y części w miasteczku Horodyszczu, które Trybisow nazywają, ze wszystkiem do tych dóbr prawem, państwem, własnością y tytułem dziedzictwa, ze wszystkimi tych dóbr dworami, folwarkami, ludźmi, boiarami, mieszczanami, poddanymi zbiegłymi y temi, którzy ad praesens w tych dobrach wyżey mianowanych reziduią, ogrodnikami, ciąglami y nieciąglami, z podsusiedkami y ich powinnościami, także z poddanymi wszystkimi y ich robociznami, czynszami, podwodami, podaczkami pieniężnymi y miodowemi, dziesięcinami wszelakimi, z gruntami, ziemiami pasznnemi y niepasznnemi, z polami, sianozęćiami, z puszcami borami, lasami, gajami, dąbrowami, zapustami, zaroślami, sadami, pasiekami, barciami y z drzewem bartnym, ze pszczołami, z łowami zwierzynnemi y ptaszemi, gonami bobrowemi, dąbrowami, z potokami, rzekami, rzeczkami, błotami, stawiszczami, stawami, z sadzawkami, młynami, rudami, utami, jeziorami, karczmami, mytamy grobelnymi y mostowymi, sieliszczami, zapustami, z robieniem potaszków, puszcami, ze wszystkimi zgoła y wszelakimi tych dobr wyżey mianowanych pożytkami y wszystkimi in genere y szczególniemi in specie tych majątności przynależytościami, tak iako się wzwysz mianowane dobra y grunty do nich należące w swoich metach y okolicznościach wszyż y wdluż zawierają y tak, iako ich antecessorowie moi zdawna zażywali, y ia zeznawający z potomkami memi zażywać miałem, nie a nie z przerzeczonych dóbr moich prawa, państwa, pożytków y przynależności na siebie y potomków moich nie zostawując ani excipuiąc, tak te mianowane niemianowanym, a niemianowane mianowanym ni w czym derogować nie mają, owo zgoła wszystkie ogółem, urodzonym ich mościom panom Michałowi y Katarzynie Ziemblickiego Aksakom, mał-

żakom, y ich successorom dono perpetuo et irrevocabili daię, daruie, ceduie w moc wieczystey y nieodzowney darowizny y resignathey, prawa moje wszystkie, zapisy, listy, przywileie, oryginały, mębramy, cęro-grafy na osoby tychże ich mościów panów Aksaków, małżonków, y ich successorów wlewam y transfunduie y onych się wiecznie zrzekam y z successorami memi y intromissiey zarazem w pomienione dobra wszystkie oraz y w każde zosobna ninieyszym zapisem moim, przez mię darowane przerzeczonym urodzonym ich mościom panom Aksakom, małżonkom, pozwalam y oney na ten czas, gdy iey będą przez woźnego y szlachte których kolwiek in fundo affectować, bronić y prae-pediować nie będę, i owszem, od wszelakich impedimentów prawnych, od których kolwiek osob blizszych y dalszych, względem dóbr wyżey mianowanych zachodzących, także od praw y zapisów pierwszych y poślednieyszych, ręcznych y zeznanych odniah, przywiankow y opraw, długów, pozwów, przypozwów, zysków, przezysków, decretów, ezequtii pomienionych ich mościów panów Aksaków, małżonków, y ich successorów u każdego prawa, sądu y urzędu y na każdym mieyscu swym kosztem przez wszystkie dawności ziemskie bronie, zastępowac, ewincować y eliberować y wzwyż mianowane dobra wszystkie oczyszczać y oswobodzać y wolnymi od koźdey osoby y od wszelakich impedimentów y ciężarów emundować, tak, iakoby przerzeczeni ich moście panowie Aksakowie, małżonkowie, y ich successorowie w zwysz mianowanych maiętności spakoyney possessii zostawali y żadnych turbati, trudności y szkod nie ponosili, mam y powinien będę, a po mnie successorowie moi powinni będą tylekroć, ilekroć by tego potrzeba ukazowała. Więć y ten ninieyszy zapis moy wieczystey darowizny, dla większey wagi, na pierwszych od daty tego zapisu mego rokach ziemskich Kiiowskich, przed urzędem y aktami tameyszemi ziemskiemu Kiiowskiemu oczewiście przyznać, a po mnie potomkowie moi powinni będą na wszystkich y wszelakich dobrach moich leżących y ruchomych y summach pieniężnych, zapisuie się; a to pod szkodami ziemskimi prostym słowem krom wszelakiey cielesney przysięgi przez pomienionych urodzonych ich mościów panów Aksaków, małżonków, albo ich successorów oszaco-

wanemi, o które szkody względem każdej conditiei y niedosyćczy-nienia ninieyszemu zapisowi memu wieczystey darowizny y conditiom w nim wyrażonym, wolno będzie mnie, a po mnie potomkow moich ich mościom panom Aksakom albo ich successorom do każdego prawa, sądu y urzędu, tak grodzkiego iako y ziemskiego, w województwach Kiiowskim, Wołyńskim y Bracławskim będącego, a podczas interreg-num do sądu kapturowego pozwać, gdzie, za pierwszym pozwem, iako na zawitym roku, zawicie stanąwszy, przeciwko temu listowi dobro-wolnemu zapisowi memu, conditiom y ligamentom iego, nie nie mó-wiąc, terminu niezym nie zbiiając, obron wszelakich prawnych y nie-prawnych nie wnosząc, ani zażywaiąc, do tego nie zakładaiąc się po-sługą iego krolewskiej mości y rzeczypospolitey, legatiami postronnych państw, woyną, exeptami, seymem walnym, seymikami powiatowymi, wtargnieniem do korony nieprzyziaciela, morowym powietrzem, zalaniem wód, połamaniem mostów, nie wymawiaiąc się dillatiami żadnemi, fa-taliami, dillatiami prawdziwey choroby albo umocowanego swego y większey sprawy, nie zakładaiąc się małością lat potomków y inszemi przypadkami, nie wymawiaiąc się od decretu sądu y urzędu onego, do których ia albo potomkowie moi pozwani będą, nie apelluiąc ani ap-pellatiei przez przypozwy popieraiąc y oświadczenia żadnego na sąd y stronę nie czyniąc, y wszystkich zgoła y każdych z osobna miano-wanych y niemianowanych obron y dobrodzieystw prawnych, z prawa pospolitego y z zwyczaiu służących y z dowcipu ludzkiego wynalezio-nych y wymyślonych, nie zażywaiąc, wszelakich zgoła zwłok zrzekaiąc się y na pomoc sobie nie biorąc, szkody od sądu y urzędu onego, do którego, z potomkami memi, będę zapozwany, nie odchodząc, iakieby przez ich mościów panóm Aksaków, małżonków, te dobra dzierżących, comprobowane byli, zapłacić y te dobra oczyścić y wrzystek ciężar sprawy, od kogokolwiek względem dobr pomienionych zachodzący, na się wziąć y za ich mościów respondować mam, a po mnie potomkowie moi maią y powinni będą. Na čo ten list mój wieczystey darowizny daię, który, dla lepszey wiary y pewności, ręką moią własną podpi-suię y pieczęć moią przyciskam; do czego y przyziaciół moich, niżej

podpisanych, użyłem. Działo się w Tatarynowce, dnia trzeciego miesiąca marca, roku pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego piątego. У того запису вѣстое даровизны, при печатехъ, подъясь рукъ тими словы: Ian Dzik, chorąży Brasławski. Iendrzey Czerwiński, proszony do podpisu, manu propria. Proszony do podpisu Piotr Błendowski, ręką swą. Proszony do podpisu ręcznego Mikołay Potepski, manu propria. Proszony także do podpisu Wojciech Swientosławski, manu propria. Который же то записъ, за поданемъ а очевистымъ признанемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нынешнихъ слово в слово есть уписанъ, з которыхъ и сесь выписъ, подъ печатю кгородскою Жытомирскою, есть выданъ. Писанъ у Жытомиру. Коръриковалъ Высоцкий, manu propria. У тоє объяты помененого екстрактъ печать кгородская Жытомирская. Которая жъ то объята, за очевистымъ поданемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесь, слово в слово, до книгъ кгородскихъ воеводства Брацлавскаго Виницкихъ есть уписанъ.

*Книга кгородская Виницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годъ, № 4597; листъ 89.*

## ЛII.

Граничный листъ, опредѣляющій рубежи земель, принадлежащихъ Овруцкимъ боярамъ: Першкамъ, Турчинамъ, Толкачамъ и Усарамъ. 1646, іюля 13.

Року тысяча семь сотъ двадцать першого, мѣсяца феврала четиринадцатого дня.

На уrade кгородськомъ, въ замьку его королевской милости Овруцкомъ, передъ мною, Михалемъ Сынгаевскимъ, коморникомъ кграничнымъ Киевскимъ, наместникомъ кгородзькимъ староства Овруцкого, и книгами нынешними, кгородзькими, Овруцкими *comparens personaliter urodzony pan Antoni Petrusiewicz, sługa wielmożnego iego mości pana Michała Pauszy, podczaszego Żytomirskiego, podstarościiego gradzkiego Owruckiego*, ten oryginał listu granicznego,

z suszepto dawną grodu Owruckiego, między stronami, w tymże liście granicznym niżejwyrażonemi, o pewne dobra stałego, y z podpisem ręki, że zgorzeli xięgi dawne grodzkie Owruckie, teraz tedy dla wpisania do xiąg niniejszych grodzkich Owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby przyety y w xięgi wpisany był; a tak ja, urząd, pomieniony list graniczny od acticandum przyimuiąc, czytałem, y tak sie w sobie ma: Roku tysiąc sześćset czterdziestego szostego. Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewskiey mości Owruckim, przedemną, Mikołaiem z Bieniewa Bieniewskim, dzierżawcą starostwa Owruckiego, stanowszy oczewisto bojarzym starostwa Owruckiego, Bohdan Isaienko, mając przy sobie uczęśnikow swych, Perszkow y Turczynow, skarżyli się na Serhia Tołkaczewicza, iż ten Serhiy Tołkaczewicz, przeszedszy starożytne granice gruntu Perszkowskiego, zabrał sobie dęba na uroczyszczu u Płoskiego lasu y teraz bezprawnie tego dęba trzyma u używa, gdzie już oczewisto stojąc, Serhiy Tołkaczewicz, na żałobę onego Bohdana Isaienka y siabrow iego wyżniano- wanych odpor czyniąc, powiedział, iż ten dąb stoi w gruncie naszym własnym Łosinskim y za granicą słuszną, a nie u gruncie Perszkowskim, ani w Turczynowskim, z którymto dębem spor między sobą przedemną mając, brali się z obu stron do granic słusnych, staro- żytnych, dawnych u mnie, urzędu, podieli, z winnego baranów dwóch, do tych mieysc y granic; na co ia, urząd, rok im złożywszy na dzień trzynasty miesiaca lipca, na mieysce swoje y na rozsądek onych wysłałem szlachetnych: pana Iana Zimowiedczego y syna iego, pana Łukasza Zimowiedczego, a przy nich Iwana Korczewskiego, Fodora Zaliwaka, Miska Kadenka y innych niemało ludzi dobrych, gdzie tam, przyjaciawszy do tego mieysca y uroczyska Płoskiego lasu, zawodzili znaki y granice po różnych mieyscach, y tam o to przed wysłanymi memi niezgodzili y przyiąć dekretu ten Bohdan Isaiewicz y siabry iego, Pierszkowie y Turczynowie, nie przyieli y do mnie urzędu odło- żyli, a odłożywszy, znowu samego mnie, urzędu, do tego mieysca podieli, z winnego iałowic dwóch, mianowicie Bohdan Tuninka, Miszko Szolyha y wszysey bracia y uczęśniki ich Perszkowie, Turczynowie,

iako też Tołkaczowie, Usarowie, z drugiey strony; tedy ja, urząd, mając przy sobie strone, ludzi dobrych: Stefana Szwaba, Iwana Korczewskiego, Iacka Iliczenka, Makara Iakomowicza z siola Hładkowicz y innych niemało, gdzie do tego mieysca, Płoskiego lasu, przyiachałem y mieysce ufundowałem; tamże stanawszy obie stronie, wyźmianowani powodowie y pozwani, sami osobami swemi, z wszystkiemi bracią uczęśnikami y siabrami swemi, między sobą szeroco kontrowertowali, ukazując słuszne wieczyste granicy; naprzod Tołkaczowie powiedli od uroczyska Tuhomierza y tak wiedli aż do tego lasu Płoskiego znakami sieczonymi, y przywiodszy pod ten las, ukazali kłodę, leżącą na ziemi, starą, y w tey kłodzie granice być mianowali, która iuż y przedtym od lat sześciu była kłoda, w ktorey rubieże stare naszli się, y teraz z nami przywiodszy do teyże kłody rubieżami starymi, iakoż znowu kłoc chcieli drugi bok, a pomienieni Perszkowie y Turczynowie, przyznawszy w niey stare rubieże, kłoc nie dali; a przyznawszy się do tego starego rubieża, od tego mieysca, stojąc przedemną strony powodowa y pozwana: Perszkowie, Turczynowie, Tołkaczowie y Usarowie, ludziom postronnym, przy mnie natenczas będącym, mianowicie: Stefanu Szwabu, Iwanu Korczewskiemu, Iacku Iliczenku, Makaru Iakimowiczu z siola Hładkowicz na prawie wywodzić granice przez las kazali; ktore ludzie postronni, wyprawiwszy się z tego lasu na bor, a rzeczką Płoską, po prawey ręce, nkazali w gruncie Łosinskim y Usarowskim, a nie w Perszkowskim, ani w Turczynowskim. A potym zawiedli z drugiego końca rubieżow od lasa Strzachowa, gdzie Perszkowie, Turczynowie u choi syrowey rubieże stare zakłoli y tam stare rubieże znaleźli się, ktore obom stronom należą, a na teyże choi znaki swiże naszli się, z boku inszego położone y naciente, do których Perszkowie przyznali się; te nowe kassowaliśmy, a stare przy zupełney mocy ostawiliśmy, a od tey choi y starey granicy na prawiec wiedli do błota Płoskiego y przez błoto aż do rogu teyże doliny, która idzie od lasu Płoskiego, y takimi znakami szedli, one ponawiając; kazaliśmy ponawiać, tak po dębach kłaść doliną, aż na drugi bok wyżey doliny do drogi Perszkowskiey y przez drogę Perszkowsą, wpoprzek aż na przygurek, a



z przyhorka przez las aż do teyże kłody, gdzie kłoli rubież stary, wyszedszy na prawiec, y te rubieże starożytne zwiodszy, przy mocy osta-wiliśmy; a co Perszkowie y Turczynowie, swoje znaki nowe mianuiąc rubieżami, pokazywali w gruncie Łosińskim y w Perszkowskim, także znowu do błota Płoskiego w też dolinę, na których nowych rubieżach stojąc, ia, urząd, z tymi ludźmi pytałem Miszka Szolyhę, kto te ru-bieże czynił; gdzie Miszko Szolyha powiedział, że ia, za pierwszym wyjazdem od lat sześciu na tenże grunt, z Iwanem Korczewskim, Pietruszkiem Żelezkiem, Miszkiem Kadenkiem, wysłanymi, pisaliśmy, gdzie tuż był Iwan Korczewski, który do tego nie znał się, że tych granic wtenczas nie kład, y brał się z winnego kop dziesięć; ia do tych ludzi: Pietruska Żelezka, Miszka Kadenska, które to ludzi nie-przyznali, że wtenczas, iako mianował, tych rubieżow nie pisali; za którym nieprzyznaniem rubieżow, te nowe rubieże kassuiemy, umorza-my y wniwecz obracamy; które mocy mieć wiecznymi czasy nie mają. A tak ia, urząd, pomienionych Tołkaczow przy tym dębie y grani-cach, przy mnie położonych, wiecznymi czasy ostawuie y przysądzam, aby spokojnie trzymali, y onych o to, pod zaręką na urząd Owrucki dwudziestu kop groszy na stronę przeciwną, zakładam; wedłud statutu zapłacić powinni szkody, iako strona powodowa mianowała, kop dzie-sięć litewskich, za niedziel dwie od daty tego dekretu zapłacić na-kazuie; co wszystko, dla pamięci, do xiąg iest zapisano. У того листу кграничного подѣписъ руки тими словы: з Bieniewa Bieniewski, рѣка свѣ; а сущенѣта написана такъ: Anno millesimo sexcentesimo quadra-gesimo sexto, miesiąca iulii dwudziestego siódmego dnia, за оцзевис-тым поданием per oblatam przez Serhiia Tołkacza, ten dekret przy-iołem do akt, Andrzej Nieszewski, namiesnik starostwa Owruckiego. Которы же то декреть, alias листъ кграничны, за поданемъ и прозь-бою вышѣменованое особы подавающее, а за монѣмъ, урадовымъ, приня-тиемъ, до книгъ нынешнихъ естъ слово в слово вписаны.

*Книга городская Овруцкая, записовая и поточная, 1720 года,  
№ 3226. Листъ 341.*

~~~~~

LIII

Запись на право пожизненного владѣнія селомъ Рожнятовкою и половиною села Бѣленовки, данная графомъ Иваномъ Замойскимъ его слугѣ, Андрею Рожнятовскому, подъ условіемъ доставки послѣднимъ 5 вооруженныхъ всадниковъ, въ случаѣ нужды, въ хоругвь Замойскаго. 1646, сентября 28.

Року тисеча шестесть чотырдесять сегого, мѣсяца марта шестнадцатога дня.

Въ роки судовые кгородские Винницкие, передо мною, Яномъ Рокталемъ-Попѣлавскимъ, буреграбимъ и намесникомъ подстароства Винницкого, становши очевидно урожонный его милость панъ Анджей Рознятовскій, для записанія до книгъ нынешнихъ кгородскихъ Винницкихъ листъ, або привилей, з ласки его милости пана Яна на Замость Замойскаго, граби на Тарнове и Ярославю, Какускаго, Речицкаго etc. старости, себе на речъ, в томъ листе ширей инъсерованомъ, меновите выражоную, данный и служащий, ширей о томъ писанный, пер облятамъ подалъ, просечи, абы принять и в книги нынешние кгородские Винницкие уписанъ былъ. Которого я, урядъ, przyjmуючи, читалемъ, и такъ в себе, полскимъ писмомъ писанный, маєт: Jan Zamoyski na Zamościu, hrabia na Tarnowie y Jarosławiu, Kałuski, Rzeczycki etc. starosta, wiadomo czynię tym pisaniem moim, komu to wiedzieć należy, iż ja, mając wzgląd na to, iż urodzony pan Andrzej Roźniatowski, sługa mój, nie odstępuiąc nic cnoty y stateczności rodzica swego, na obecne usługi świętey pamięci ich mościów rodziców y dobrodzieiów moich oddawszy się, one pilnie, wiernie zawsze oddawał y mnie dotąd chętnie

nie y życzliwie oddawać nie przestaie, chcąc tedy mu to łaską moią y wdzięcznością nagrodzić y na dalsze usługi obowiązac, onemu wieś moią dziedziczną, nazwaną Roźniatówkę, y połowice wsi Bielenowki, w województwie Braclawskim a we włości Szarogrodzkiej leżące, naznaczam y do używania daię, ze wszystkimi gruntami, polami, gaiami, łąkami, poddanemi y ich robotami, podatkami, czynszami, powinnościami, także połowicę stawu we wsi Bilenowce, y inszemi wszelakiemi pożytkami y przynależnościami, do tych wsi zdawna należącemi, nie inaczey, ieno tak, iako ich nieboszczyk pan Roźniatowski trzymał, ociec iego; czego pozwalam mu spokojnie y z małżonką iego, Potentianną Moczulską, aż do żywota oboygą zażywać. Względem którey to łaski moiey, powinien mi będzie koni pięć po pethyorsku osadzać pod chorągwią moią, przy namiestniku moim, y sam stawac, gdzie tego potrzeba ukaże, zarabiaiąc na sławę moią. Na co, dla lepszey tego wiary, ręką swą podpisawszy się, pieczęć zwyczajną przycisnąć rozkazałem. W Krzeszowie, dnia XXVIII miesiąca września, roku MDCXLVI. У той обляти помененого листу, при печати притисненой, подпись руки его милости пана Замойского тыли словы: I. Zamoyski, tapani prorgia. Которая жъ то облята помененого листу, за очевиднымъ поданемъ и прозбою вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, вся, слово в слово, до книгъ вгородскихъ воеводства Брацлавского Виницкихъ есть уписана.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 87.

~~~~~  
**LIV.**

Актъ перелачи имѣнія мѣстечка Тымановки (опо же Липовка) урядомъ городскимъ Винницкимъ во владѣніе дворянину Ремигиану Гижицкому. 1647, марта 7.

Року тисеча шестсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца марта дванадцатого дня.

На урядъ вгородскомъ, в замку его королевской милости Виниц-  
кимъ, пѣрѣдо мною, Яномъ з Одживола Одживолскимъ, каштеляномъ  
Черниговъскимъ, Виницкимъ старостою, становъши очевисто урожонъ  
ихъ милости панове: Станиславъ Рѣвуский, подстолий Браславский,  
подстаростий, Марцинъ Алѣксандеръ Борокъ, судия, а Матеушъ Чапъ-  
лицький, писарь, урядники судовыѣ вгородскыѣ Виницкыѣ, для зая-  
санія до книгъ винешнихъ вгородскихъ Виницкихъ, листъ свой съж-  
дженъ на мощную екзекуцію до добрь ясне освѣдоного князя его ми-  
лости Януша Свѣнтополка Четвертѣнскаго, мѣстечка Тимоновки або  
Липовки, в справе урожоного его милости пана Ремикіана Кшжицкаго,  
повода, с пѣчатми и подписами рукъ своихъ, пер облятажъ подали,  
просячи, абы былъ принятъ и в книги уписаный. Которого я, староста,  
приймаючи, читать казалемъ, который так се в себе, полскимъ писмомъ  
писаный, маеть: *Dziło się w Tymonowce, dnia siódmego marca, roku*  
*tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. My, Stanisław Rzewuski, pod-*  
*stoli Brasławski, podstarości, Marcin Alexander Borek, sędzia, Ma-*  
*theusz Czaplicki, pisarz,—urzędnicy sądowi grodzcy Winniccy, oznay-*  
*mujemy y wiadomo czyniemy tą naszą attestacyą execuciey odprawio-*  
*ney, iż, za dekretem sądu głównego trybunału Lubelskiego, między*  
*urodzonym iego mością panem Remigianem Giżyckim, iako powodem,*  
*z iedney, a wielmożnym iego mością panem Ianem z Odrzywołu Od-*  
*rzywolskim, kasztellanem Czerniechowskim, Winnickim etc. starostą,*  
*z drugiey strony, a to w sprawie pomienionemu iego mości panu*  
*staroście, przez powoda, iego mości pana Giżyckiego, o nieczynienie*  
*execuciey z oświeconego xiążencia iego mości Ianusza Swiatopełka*  
*Czetwertęńskiego, względem niezapłacenia y nieoddania summy siedmiu*  
*tysięcy złotych polskich, sposobem długu prawdziwego przed urzędem*  
*y aktami grodzkimi Warszawskimi assecurowaney y zapisaney, banio-*  
*wanego y approbowanego, iako ten process iest w sobie szyrzy fero-*  
*wany; którym to dekretem sąd główny trybunalski mocną na xiążenciu*  
*iego mości y dobrach iego uczynić iego mości panu staroście albo*  
*urzędowi iego wskazał execucią, o czym ten dekret szyrzey świadczy.*  
*Dosyć tedy czyniąc naprzód dekretowi trybunalskiemu, a potem po-*

winnosci urzędu naszego, za zesłaniem nas przez iego mości pana starostę Winnickiego do miasteczka Tymonowki albo Lipowki, dziedzicznego, dnia, wyżej na actie mianowanego, ziechaliśmy; gdzie w tem miasteczku, w domu iednym, to iest ratuszu, gdyż dworu ani zamku w tem miasteczku nie było, saonego xiążenia iego mości nie zastawszy, lubo nam tøy execuciey odprawować pan Mikołay Straszewski, podstarości tameyszy, nie pozwalal y nie dopuszczał imieniem xiążenia iego mości, powiadając, iż niepotrzeba drugiego pana y podstarościęgo drugiego, iednak my iurisdiction nasze ufundowaliśmy y wótnemu obwołać ze wszelakim bezpieczenstwem, prawem pospolitym takowym actom opatrzonym, roskazaliśmy, a potem, dalej według prawa postępując, iako wyżej dekretowi trybunalskiemu dosyć czyniąc, po mienione miasteczko Tymonowke albo Lipowke, przy bytności urodzonego iego mości pana Mikołaiia Straszewskiego, sługi y podstarościęgo xiążenia iego mości Tymonowskiego, także Harasima Koczana, woitya, y Oleszka, burmistrza, zwoławszy poddanych y mieszczan xiążenia iego mości, per executionem iego mości panu Giżyckiemu do possessyey ze wszystkimi gruntami, polami, oprócz gumen y obor, których nie zastaliśmy, także poddanemi, mieszczany y onych robocizną y inszemi pożytkami, od nich według zwyczaju przychodzącemi, także z młynem y stawkiem, arędą karczemną y od nich wszelakimi pożytkami, podaliśmy y posta(pi)liśmy, według inwentarza, który tak się w sobie ma, przychodów y pożytków, przy podaniu w possessyą tych dóbr spisaliśmy: Naprzód arenda karczemna—złotych trzysty; rzoboczna tych chłopów, którzy to na slobodzie siedzą, iest ich sto dwadzieścia: powinni na wiosne dwa dni orać y zprzątnąć z pola, także y na iesień dwa dni orać y kosić dwa dni y zprzątnąć; czynszu niemasz; dzieścina pszczelna—pień dziesiąty, iako mamy in relatis od weyta, pułbeczków cztery; stawek ieden, spust na trzy lata—po złotych pułtorasta. Co wszystko urodzonemu panu Ianowi Zmiąckiemu, słudze y plenipotentowi iego mości pana Giżyckiego, w tem miasteczku zostawwszy, poddanych y mieszczan do siebie zezwawszy, onym posłuszeństwo wszelkie aby pomienionemu panu Zmiąckiemu, słudze iego

моści pana Giżyckiego, oddawali, y onemu zarazem te добра wszystkie sposobem wzwyż opisanym w possessiā podaliśmy y szlchetnemu Ianowi Wyszomirskiemu, ienerałowi woiewódstwa Brasławskiego, intromittować iego mość roskazaliśmy; który, dosyć czyniąc powinności urzędu swego, wyszedszy na rynek, mając przy sobie szlachte dwóch wiary godnych, szlchetnych panów: Andryana Czechowskiego, Samuela Bosego, y zwoławszy poddanych y mieszczan Tymonowskich do gromady, iako miasteczko wszystkie, tak mieszczan y poddanych, ze wszystkimi, iako sie wyżej pomieniło, do possessiey iego mości pana Giżyckiego oddał, tak samego, iako y nowego pana poddanym y mieszczanom ogłosił, y, aby posłuszeństwo wszelkie od tego czasu oddawali iego mości panu Giżyckiemu, roskazał. O czym te swoje relacye przedemną zeznał. У того листу albo атестации одправованя моцное екзекуции, при печатехъ притисненыхъ, подписы рукъ в тые слова: Stanisław Rzewuski, podstoly Brasławski, podstarości grodzki Winnicki, manu propria. M. Alexander Borek, sędzia grodzki Winnicki. Matheus Czaplicki, pisarz grodzki Winnicki, manu propria. Который же то листъ атестации, за поданемъ выжменованныхъ особъ, а за принятемъ моимъ старостинскимъ, увесь, слово в слово, до книгъ нынешнихъ егродскихъ Вияницкихъ есть записанъ. Oryginał tey oblaty wzięłem. Ian Zmiączky.

*Книга вродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 76.*

~~~~~  
LV.

Заставная запись, данная гетманомъ полнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Михаилу и Екаторинъ Аксакамъ на имѣнія въ Брадлавскомъ воеводствѣ: города Камень и Гулевцы и села: Гущинцы, Гурку, Сальникъ, Писаревку, Раданку и Орловку. 1647, марта 16.

Рокъ тисеча шестсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца марта оснадцатаго дня.

В роки судовые кгородские Вѣницкіе, передо мною Яномъ з Одриволя Одривольскимъ, каштеляномъ Черниговскимъ, Вѣницкимъ старо-
стою, становши очевидно ясне великожний его милость панъ Марцинъ
Калиновскій, воевода Черниговскій, гетманъ полный коронный, Трем-
бовелскій, Литинскій etc. староста, для записана в книги нынешние
кгородские Вѣницкіе листъ добровольный записъ свой, водлугъ права
справлений, од себе урожонымъ ихъ милостямъ паномъ Михалови и
Катарине Аксакомъ, малжонкомъ, на речъ, в томъ записе, нежей инсе-
рованомъ, меновите выражоную, данный, служащий, шерей о томъ пи-
санный, подаль, и оного устнымъ, очевидномъ и добровольнымъ сознаниемъ
своимъ ствердивши и змощивши, просилъ, абы принять и в книги
нынешние кгородские Вѣницкіе вписанный былъ. Которого я, староста,
примуючи, передъ собою читати казалемъ, и такъ се в себе, полскимъ
письмомъ писанный, маєть: Ia, Marcin Kalinowski, woiewoda Czernichow-
ski, hetman polny koronny, Trembowelski, Lityński etc. starosta, od-
stąpiwszy forum, powiatu, praw wszelakich y iurisdictioney mnie przy-
należących, a pod tuteczną grodzką Winnicką iurisdictioną, ile się tknie
actu niniejszego zeznania mego, siebie, dobra y potomki wcielając y
poddając, zdrowy będąc na ciele y umyśle, iawnie y dobrowolnie ze-
znawam, iż dobra moje własne, mnie prawem dziedzicznym służące,
to iest miasto Kamień y wsi: Huszczyńce, Hurka, Salnik y futor
Orłówke, miasto Hulowce z futorami do niego należącemi, wieś Pisa-
rzewka y Radanka, z stawem y młynem Kordelowskim, w województwie
Brasławskim leżące, ze wszystkiem tych dóbr prawem, państwem y
tytułem moim, y ze wszystkiemi dóbr tych folwarkami, budynkami,
gruntami, polami zasianemi y niezasianemi, z oranemi y nie z oranemi,
stawami, spustami, młynami y ich wymiołkami, także y stawkami
pustemi, rzekami, rudami, sianożęciami, дąбrowами, пасіеками y ze
wszystkiemi ludźmi w nich będąцemi, to iest: dragonami, боіарами,
haydukami, poddanemi y ich робочизнами, czynszами, podwodami, dzie-
сіецинami, żadney osoby iakiegokolwiek stanu będąцей, w przerzeczо-
nych dobroch mieszkającej, nie wymuiąc ani sobie zostawuiąc, także
y ze wszystkiemi dóbr tych pożytkami y przynależноściami, tak iako

zdawna w swoich miedzach y okolicznościach zamykają y tak iakom sam trzymał, nie na się ani na potomki swoje z tych przereczonych dóbr prawa, państwa y przynależności nie excipując ani zostawując, urodzonym ich mościom panom Michałowi y Katarzynie Axakom, małżonkom, za sumę pułtorakroć sto tysięcy złotych liczby y monety polskiej, modo obligatyvo puściłem y podałem, odebrałem y odliczyłem, dla czego ich mościów z onych odebrania także y successorów ich quituję y uwalniam tym zapisem moim wiecznemi czasy, do czasu nieżey mianowanego, to jest do dnia dwunastego miesiąca maja w roku przyszedł, tysiąc sześćset czterdziestem dziewiątem przypadającego, a potem, gdy już ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, debra wzwyż mianowane wszystkie do tego roku, tysiąc sześćsetnego czterdziestego dziewiątego spokojnie dotrzymają, a nie będą iednak przez mie albo successorów moich wykupieni, tedy już od trzech do tzech lat, annis sese continue et immediate sequentibus, aż do wykupna, to jest dotąd, dokąd im summe przereczoną pułtorakroć stotysięcy złotych polskich realiter oddana y odliczona nie będzie, z temi iednak conditiis, na które ia pozwalam y potomków moich do wypełnienia onych obowiązku, to jest: przed czasem przereczonego wykupna dóbr pomienionych na dwanaście niedziel, tychże urodzonych ich mościów panów Axaków, małżaków, przez pozew pisany, przez woźnego y dwóch szlachty którychkolwiek avizować y dostatecznie im o pomienionym wykupnie oznaynić y sumę pomienioną taką, iaka natenczas pod exemptiā bonorum praefatorum będzie szła, oddać y zapłacić skutecznie powinien będę intra decursum dwóch niedziel post tempus exemptionis expiratum, stanowisko iednak ludziom swoim w dobrach pomienionych ani staciej brać, durante possessione ich mościów panów Axaków, małżonków, nie pozwalam; iednak, gdy tego własna potrzeba y gwałtowna rzeczypospolitey ukaże, nie kwarcianych, ale swoich wolno mi będzie w tych maiętnościach postawić, czego sobie ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, za żadną przeszkodę nie mają poczynać; wolny wrąb tymże ich mościom panom Axakom, małżonkom, na potrzebę wszelaką dworską, w lasach Supronowskich y Iackowskich

pozwalam, iednak to sobie waruję, aby na strone nie wywożoną drev y lasów nazbyt nie pustoszo, ani tego wrębu sam przez mie y insze subordinowane osoby bronić będę, y ieżeliby dobra pomienione w czyiey inszey possessiey zostawali, u tych possessorów submittuie się efficere, aby takowego wrębu, przez mie pozwolonego ich mościom panom Axakom, małżonkom, albo ich successorom nie bronili. Dobra wyszmianowane wszystkie y ludzie zosobna, onym przez mie ninieyszym zapisem zastawione, komukolwiek y kiedykolwiek zechcą tymże prawem zastawić y prawa swego ustąpić, żadney moiey y successorów moich contradictiey podpadać nie mają. Podatki, iesli iakie uchwalone na seymie będą, tedy ani sam przez się, ani przez subordinowane osoby, za dzierzawy tychże ich mościów panów Axaków, possessorów, wybierać nie mam, ale oni sami, wybrawszy, quity na dziedzica otrzymywać mają; powołowszczyznę z pomienionych dóbr od poddanych wybierać nie mam y successorowie moi nie będą, czego y samym ich mościom panom Axakom, małżonkom, y successorom ich nie pozwalam. A po wykupie tey majątności moiey, po rzetelnym zapłaceniu y odliczeniu pieniędzy, od daty quitu z zapisu terazniejszego zastawnego computuiąc, pozwalam ich mościom z całym posłuszeństwem poddanych, rumaciey niedziel sześć, cum obedientia subditorum et usufructu bonorum y mieszkaniem we dworze, odwozem rzeczy za mil dwanaście (więcej podwod nie powinni ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, w dobrach tych wyciągać u paddanych, ieno podczas rumaciey za mil dwanaście), przezimowaniem bydła, stada, owiec do trawy, przechowaniem pozostałego gumna do wymłócenia, wybraniem długów z poddanych pozostałych. Którymże to iednak zapisem inoim urodzonym ich mościom panom Axakom, małżonkom, w dobra wzwysz mianowane wszystkie, przeze mnie modo obligatorio podane, intromissiey ex nunc pozmalam, którey ani sam przez się, ani przez subordinowane osoby nie mam bronić ani praepediować, y owszem, tymże ich mościom panom Axakom, małżonkom, y ich successorom submittuię się y obowięzuję od wszelakich impedimentów prawnych y wszelakich osób, w dobra pomienione zachodzących, w każdym sądzie, urzędzie, tak w części,

iako y we wszystkim, bronić, zastępować, w dobra pomienione od wszelakich zapisów, pierwszych y poślednich, długów, obowiązków, ciężarów, reformaciy, posagów, przywianków, na dobrach pomienionych zeznanych, także od wszelakich pozwów y zysków, przezysków, nadobrach pomienionych zeznanych, przewidzionych y na iakimkolwiek stopniu prawnym zawisłych, emundować y oswobodzić, tak aby ich moście panowie Axakowie, z potomkami swemi, dobra pomienione, tak w części, iako y we wszystkim, aż do wykupna, tej summy wzwysz mianowaney całego nierozdzielnego zapłacenia, w spokoyney possessiey zostawać mogli, tueri, defendere, evincere et eliberare, tak, zeby munda et libera bona in possessione ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, zostawali, a to pod zakładem pułtorakoć sta tysięcy złotych monety y liczby polskiej; o który zakład, iako y o wszystkię zwysz pomienione conditie, tychże ich mościow panow Axakow, małżonkow, gdybym się dopuścił pozywać, albo successorowie moi dopuścili, powinien będę, albo successorowie moi powinni będą, każdego dnia y czasu, w pozwie naznaczonego, przed urzędem grodzkim Winnickim zawsze na pierwszym, iako na zawitem, terminie stawać, prawu się przysłuchać, skutecznie odpowiadać y zakład zapłacić y wszystkim conditiom pomienionym we wszystkim, ile tego potrzeba będzie, dosyć czynić y wszelaki decret cierpliwie ponosić submittuie się, z successorami memi, wyrzekając się, ile się tknie actn zeznania niniejszego, wszelakich dilacii prawnych, protestacii, controwersii, evasii, praescriptiey zle otrzymanego processu w każdej instantiey prawney, obietiey y motiey, appellaciey, protestatiey y wszelakich inszych defensii, obiecuiąc nie sobie ani potomkom swoim przeciwko ninieyszemu zapisowi memu na rade y pomoc nie brać y nie zażywać wiecznemi czasy. Na co, dla lepszey wiary, ręką moią podpisuie się y pieczęć moią przycisnąć rozkazałem; do tego przyziaciół moich, niżej podpisanych, wzywam. Działo się w Winnicy, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, miesiąca marca szesnastego dnia. У того запису, при печати притиснуеной, подпизь рукъ в тые слова: Marcin Kalinowski, wojewoda Czernichowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Mi-

kołay Kazimierz Kosakowski, podsedek województwa Bracławskiego, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Piotr Dąbrowski, skarbnik Halicki, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Bracławski. Который же то запись, за поданемъ и очевиднымъ сознаниемъ выпшъ менованое особы, а за принятѣмъ моимъ старостинскимъ, весь, слово в слово до книгъ нынешнихъ вгородскихъ Винницкихъ воеводства Брацлавьскаго естъ уписанъ.

Книга вродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 110.

~~~~~  
LVI.

Заставная запись, данная полнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Криштофу и Софїи Козловскимъ на имѣніе, городъ Иваигородъ, находящееся въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 18.

Року тисеча шестсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца марта осынадцатого дня.

В роки судовые вгородские Виницкие, од дня дванадцатого мѣсяца и року, на аѣте менованыхъ, прыпалне и в замъку его королевскои милости Виницкимъ судитисе зачатие, передо мною, Станиславомъ Ревуськимъ, подстолимиъ Брацлавскимъ, подстаростимъ судовымъ вгородскимъ Виницкимъ, станувъши очевидно ясно велможный его милость панъ Маръцинъ на Гусатыиъ Калиновъскый, воевода Черниговъскый, гетманъ полный коронны, для записаня до книгъ нынешнихъ вгородскихъ Виницкихъ листъ добровольны, заставъны, запись свой, правне справлены, одъ себе на особу ихъ милостей пановъ Крыштофа и Зофии Калушевскаго Козьловъскихъ, малжонъковъ, на речъ, в томъ записе, нижеи инъсерованомъ, меновите выражоную, даны и служачий, ширей въ томъ писаны, подалъ, и оного во всемъ устнымъ, очевиднои и добровольнымъ сознаниемъ своимъ стверъдивши и змоцнивши, абы принять

и в книги нинешные уписанъ былъ, просилъ. Которого я, урядъ, прий-  
жуючи, читалемъ, и такъ се в себе, польскимъ писмомъ писаный, маєт:  
Іа, Marcin na Husiatynie Kalinowski, wojewoda Czernichowski, hetman  
polny koronny, Trembowelski, Lityński etc. starosta, na ciele y umyśle  
dobrze zdrowy będąc, od iurisdictioni swych własnych, forum należnego,  
odstąpiwszy, a ninieyszemu listowi, dobrowolnemu zapisowi memu za-  
stawnemu y wszystkim iego conditionom y obowiązkom we wszystkim  
samego siebie, potomki y dobra swoje wszystkie poddając y obligując,  
wiadomo czynię y tym dobrowolnym zapisem moim zeznawam, komu  
o tym wiedzieć będzie należało, teraz y napotym będącego wieku lu-  
dziom, iż іа dziedziczne dobra swoje, w wojewodztwie Braclawskim  
gruntem leżące, miasto Iwangrod z zamkiem, folwarkami, sadami,  
ogrodami, ze wszystkimi miasta tego mieszczański, przedmieszczański, z  
kozakami pancernymi, poddanymi ciągłymi y nieciągłymi, podsusid-  
kami, onych powinnościami y robociznami zwyczajnymi, których ich  
mości panowie Kozłowscy, małżonkowie, nad dawny zwyczaj pociągac  
nię mają, daniami, dziesięciną owczą, zasiwkami ozimemi y iaremi,  
które według pierwszego zasiewku przy expiraciey zastawy ich mości  
panowie Kozłowscy oddać powinni będą, z gruntami, uroczyskami, łą-  
kami, polami, sianozęciami, lasami, dąbrowami, zachodami, pasiekami,  
z połowicą pasieki, w lesie Iaworowczyku pod Skarżynówką będącey,  
z rzekami, rzeczkami, stawami, stawiskami, na nich łożyskami, spus-  
kami, młynami y ich wymółkami, arendą karczemną y ze wszystkimi  
tych dobr przychodami, dochodami, pożytkami, przynależnościami y  
przyległościami, długością, szerokością, obchodami, іако околъ tych grun-  
tów y maiętności sam w sobie іest opisany, за обiazdem y naznacze-  
niem gruntów przez ekonoma mego, urodzonego іego mości pana Tho-  
masza Cymermana, назначony y окрыслony, warując to y не chcąc,  
aby mianowane niemianowanemu, a niemianowane mianowanemu, osob-  
liwe pospolitemu, a pospolite osobiwemu namnię nic ni w czym  
nigdy не szkodziło ani ubliżало, але, іако się та wzwyż mianowana  
maiętność zdawnā w sobie miała y teraz ma, іуż w niey sobie, po-  
tomkom swoim y nikomu inszemu не не zostawuiąc ani uymuiąc, оwo

zgoła ze wszystkim, iako wyżej iest mianowano, z prawem, państwem y władzą, urodzonym ich mościom panom Krzysztofowi y Zophiey Kałuszewskiego, pierwszego Ianowej Gurskiej, a teraz wtórego małżeństwa Krzysztophowey Kozłowskim, małżonkom, y potomkom ich mościów, prawem y sposobem zastawnym zawodzę, zastawuję w pewney y istotney summie pieniedzy, to iest we dwudziestu y siedmiu tysięcy złotych polskich, którą summę wszystkę spełna y istotnie w gotowiznie odebrałeni od ich mościów panów Kozłowskich, małżonków, y onych z odebrania tymże zapisem moim zaraz quituję y w tey to summie istotney, we dwudziestu y siedmiu tysiącach złotych polskich, dobra swoje wzwyż pomienione, od roku y czasu pewnego, to iest od dnia pierwszego miesiąca iunii w roku terazniejszym, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, aż do roku, da Pan Bóg, przyszłego, tysiąc sześćset pięćdziesiątego, tegoż dnia y czasu, sposobem zastawnym ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, puszczam; a w nieuiszczeniu się y nieoddaniu na czas wyżej oznaczony, tedy, od trzech lat do trzech lat po sobie consequenter idących, aż do oddania skutecznego, doskonałego y zupełnego uiszczenia y dosyćuczynienia tey summy, dwudziestu siedmiu tysięcy złotych polskich, ich moście panowie Kozłowscy, małżonkowie, tey przerzeczoney majątności, ze wszelakimi iey pożytkami, bez wszelakiey przeszkody zażywać, z potomkami swemi, wolni będą, y te dobra, wyżej mianowane, takimże prawem zastawnym, na kogo chcieć wlać y onych cedować. Którą to summę mam y powinienem ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, oddać y realiter monetą dobrą, ważną, w koronie Polskiej idącą, odliczywszy, zapłaciwszy, tu, mieście w Winnicy, we dworze ich mościów panów Kozłowskich, małżaków, a oddawszy, oney żadnemi trudnościami nie obciążać; o oddaniu też tey summy y odebraniu tey majątności zastawney, z pożytkami iey, gdy one zechcą, od ich mościów panów Kozłowskich, małżonków, eliberować y oswobodzać, powinien będę y potomkowie moi powinni będą przed czasem, w zapisie oznaczonym, przypadającym za niedziel dwańście przed rokiem, przez woźnego y szlachtę urzędownie obwieścić y onego obwieszczenia relatią do xiąg grodzkich za niedziel dwie podać.

A po wykupnie, rumaty z posłuszeństwem wszystkich poddanych y wszelakimi pożytkami, pod on czas przypadającemi, ile by ieno iakie znaleźć sie mogły, ich mościom panom Kozłowskim y potomkom ich mościów pozwalam; powo łowczyzna przypadającego czasu z dziesiąteg bydlęcia, przy wiedzy ich mościów panów Kozłowskich, na mnie ma<sup>o</sup> być wybierana; strony zasię podatków, rzeczypośpolitey należących, pobory y podymne te, według uchowały seymowej, sładzy moi, za wiadomością ich mościów panów Kozłowskich, mają wybierać y oddawać do skarbu. A, strzeż Panie Boże, ieśli by ta maiętność lub przez ogień przypadkowy, lub przez nieprzyziaciela koronnego w iakie spustoszenie przyść miała, tedy inszą maiętność, która by correspondowała w tey summie, puścić albo summę wrócić mam. W których dobrach ieśliby co potrzebnego ich moście panowie Kozłowscy, małżonkowie, przybudowali, to powinienem gotowemi pieniędzmi zapłacić. A ieśliby się też te dobra ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, z iakieykolwiek przyczyny nie podobali, tedy, za pierwszą requisitią, w którymkolwiek roku mam y będę powinien summę istotną y zupełną, dwadzieścia siedm tysięcy złotych polskich, ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, oddać y realiter zapłacić. W które to dobra intromissiey y spokoyney possessyiey przez woźnego y szlachtę, których sobie ich moście pomienieni małżonkowie sposobić będą mogli, dopuszczam y onych zaraz ustępię y wnich żadney contradictiey ani ia sam przez sie, ani potomkowie moi, czynić nie będą mogli, y owszem od wszelakich impedimentów prawnych u każdego sądu y urzędu, ilekroć potrzeba będzie, bronić y zastępować y we wszystkim, tak in toto, iako in parte, zapisowi memu y conditiom iego dosyć czynić submituję się, z potomkami memi, a to pod zakładem równey drugiey takoweyże summy, dwudziestu siedmiu tysięcy złotych polskich, y osobnemi szkodami ziemskimi, gołym słowem, bez wszelakiey przysięgi oszacowanymi; o który zakład y o szkody ziemskie, w niedosyćczynieniu w czymkolwiek temu zapisowi memu y onego obowiązkom, conditiom przepadłe, wolno będzie ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, y potomkom ich mościów, także mnie samego y potomków

moich pozwać do sądu y urzędu grodzkiego, starościńskiego, lub też ziemskiego Winnickich wojewodztwa Braclawskiego, wiec też y do sądu głównego trybunalskiego koronnego Lubelskiego, conservat wojewodztw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego y Czerniehowskiego, a, uchoway Panie Boże, interregnum,—do sąda kapturowego, rokiem zawitym, by y naykrótszym, tedy ia, a po mnie potomkowie moi, na pierwszym roku, iako na zawitym, stanąć powinien dędę, zakład y szkody ziemskie tylekroć, ilekroć tego będzie potrzeba, zapłacić, a przeciw temu zapisowi memu we wszystkim y w każdej namniejszey części dosyć czynić roku' pierwszego, y po nim wszystkich roków, zawsze zawitych, żadnemi zwłokami, prawdziwą lubo prostą chorobą, większą sprawą, na quit, na munimenta, małością lat potomków, pospolitym ruszeniem, morowym powietrzem, listami exemptowemi, służbą rzeczypospolitey, poselstwem do państw obcych y postronnych, dawnościami ziemskimi, evasiami żadnymi nie broniąc się, bronić, za stępować y evincować obowięzuie się y z potomkami memi. I na tom dał ten moy list dobrowolny, zastawny zapis, z pieczęcią y z podpisem ręki moiey własney, także z pieczęciami y z podpisami rąk ich mościów panów przyaciół moich, ustnie y oczewiście odemnie do tego uproszonych, imiony y nazwiski niżej pieczęci się podpisanych. Działo się Winnicy, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, miesiąca marca ósmnastego dnia. У того запису заставьного, при печатехъ притисненыхъ, подпись рукъ в тые слова: Marcin Kalinowski, wojewoda Czernichowski, hetman polny koronny, manu propria. Proszony do podpisu pieczętarz Mikołay Kazimierz Zeszteliński, komornik graniczny województwa Braclawskiego. Который же то записъ заставный, за очевиднымъ признанемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ мнѣ урядовымъ, увесь, слово въ слово, до книгъ кгродскихъ воеводства Браславскаго Виницкихъ есть уписанъ.

*Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 97.*

## LVII.

Заставная записъ, данная дворяниномъ Сильвестромъ Черленковскимъ Брацлавскому хорунжему Яну Дзику, на имѣніи: Черленковъ Новый и Старый, Коморовъ, Ярошовку, Ровець, Неродинцы, Бохенинки и Гривинцы, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28.

Року тисеча шестсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца марта двадцать осмого дня.

В роки судовые кгородские Виницкіе, олъ дня дванадцатого мѣсяца и року, на актѣ меновавшихся, припалые и въ замѣку его королевской милости Виницкомъ судонѣне одправоватися зачатіе, передо мною, Яномъ з Одривола Одриволскимъ, каштеляномъ Черъниговскимъ, Виницкимъ ет с. старостою, становши очевисто урожоный его милость панъ Сылвестеръ Черъленковский, писаръ земьскій воеводства Браславского, для записаня до книгъ нынешнихъ кгородскихъ Виницкихъ листъ доброволны, записъ свой заставны, правне справлены, од себе на особу урожоного его милости пана Яна Дзика, хоружого Браславского, на речъ, въ томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражовую, даны и служащій, шерей о томъ писанный, подалъ и, оного во всемъ устыннымъ, очевистимъ и доброволнымъ созъпанемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, абы принять и в книги нынешные уписанъ былъ, просилъ. А такъ я, староста, оного примуючи, передъ собою читати казаломъ, и такъ се в себе, полскимъ писмомъ писанный, маеть: Ja, Sylwester Czerlenkowski, pisarz ziemski wojewodztwa Braclawskiego, zdrowy na ciele y umysle będąc, odstąpiwszy swoiey własney iurisdictioni województwa y powiatu, a pod ninieyszą urzędę grodzkiego Winnickiego



całe się poddając y wcielając iurisdiction, iasnie, iawnie y dobrowolnie zeznawam, iż dobra moje własne, dziedziczne, to iest całe y zupełne wsi: Czerlenków, Komorów y slobodę Iaroszowkę nazwaną, ze dworami, folwarkami tam leżącemi, ze wszystkim państwem, własnością, z poddanemi ciągłemi y nieciągłemi, z boiarami, kozakami, haydukami, służkami, z młynami, stawami, sadzawkami, gruntami, polami, pasiekami, sadami, łowami rybnemi, łakami y z temi osobliwie wszystkiemi sianożęciami, które iego mość pan Kącky do arędy miał sobie podane, iednak iuż nie w tych gruntach, polach, sianożęczeniach dóbr wzwysz mianowanych Czerlenkowa, Komorowa y slobody Iaroszowki teraz obligowanych, ze wsi moich dziedzicznych, to iest Sieliscza, alias Nowego Czerlenkowa, Rowca, Nerodynec, Bochenników, Gryziniec y inszych dóbr moich, które sam trzymam, żadnemu poddanemu y służce memu ani sam sobie nie zostawując, także z lasami, dąbrowami, poddanych daniami, czynszami, robociznami y ze wszystkiemi generaliter tych dóbr pożytkami, dochodami, przynależnościami, tak iako te dobra z przyległościami swemi w swoim obchodzie y okręgu z dawnych czasów zostawiają, okrom powołowszczyzny, którey ani ia, zeznawający, ani iego mość pan chorąży Bracławski za czasu zastawy y possessiey, podług niniejszego zapisu, wybierać nie mamy, a przytym y młyn niżny na rzece Rowcu, z stawem tam będącym, z całemi y zupełnymi młyną y stawu dochodami y pożytkami, nie w tych dobrach y wzwyszpomienionych tych dóbr przynależnościach sobie, potomkom y successorom swoim nie zostawując, ale tak całe y zupełnie, iako wyżej mianowane dobra, ze wszystkim, iako wyżej wyraziło się, mnie zeznawającemu, należały y należeć miały, a one spokojnie trzymałem, zażywałem y daley trzymać y zażywać miałem, w summie dwunastu tysięcy złotych polskich, całe powziętych y sobie oddanych, urodzonemu iego mości panu Ianowi Dzikowi, chorążemu województwa Bracławskiego, a potomkom y successorom iego mości obliguję, zastawuję y sposobem zastawnym do używania podaję y puszczam. Która to zastawa poczynąć się ma od dnia dziesiątego miesiąca maja w roku terazniejszym, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, a kończyć się

ma we trzech leciech na tenże dzień dziesiąty maia, w roku przyszłym, tysiąc sześćset pięćdziesiątym, y tak napotym per consequens, od trzech do trzech lat, aż do wykupna y summy zwyszmianowanej całej y zupełney zapłaty. W które dobra zwyszmianowane iego mości panu chorążemu Braclawskiemu a potomkom y successorom iego mości, z spokojną possessią y posłuszeństwem poddanych, na czas y dzień zwyszmianowany dziesiąty maia, dopuszczam y na groncie przez woźnego któregokolwiek z szlachtą, kiedykolwiek iego mość z successorami y potomkami swemi one zechce acceptować, dopuścić powinien będę. A w tych dobrach, we wszelakich dochodach, przyległościach y pożytkach, ia, zeznawaiący, potomkowie y successorowie moi, tak sami przez siebie, iako też przez subordynowane osoby, przeszkadzać y praepediować nie będę powinien, y owszem, od wszelakich praw, processów prawnych, na te dobra zachodzących, y pozwów wydanych, także zapisów pierwszych y pośledniejszych, iakimkolwiek osobom y iakimkolwiek sposobem zeznanych y uczynionych, z iakieykolwiek okaziey na dobra zwyszmianowane zciągających się, tak we wszystkim, iako y w części, tylekroć, ilekroć będzie potrzeba, przed wszelakim sądem y urzędem, tak w Koronie, iako y w wojewodztwach: Kiiowskim, Wołyńskim, Braclawskim y Czernichowskim, iego mość pana chorążego Braclawskiego, potomków y successorów iego mości, bronić, evincować, zastępować y emundować powinienem, tak, aby iego mość pan chorąży Braclawski, z potomkami y successorami swemi, tych dóbr zastawnych w spokojnem dzierzeniu aż do wykupna y summy zwyszmianowanej całej y zupełney zapłaty spokojnie zostawał, a to pod zakładem drugiey takoweyże summy, dwunastu tysięcy złotych polskich, y nagrodzeniem szkod, krom przysięgi cielesney, oszacowanych, w niedosyćuczynieniu contentom tego zapisu popadłych, tak przez siebie, zeznawaiącego, iako y potomków y successorów swoich. A przytym zapisuie się na wszystkich generaliter dobrach moich, ruchomych y nieruchomych, y summach pieniężnych, na którychkolwiek mieyscach zostawaiących, urodzoną panią Annę Szaszkiewiczównę, małżonkę moją, do approbowania przez nią tego zapisu, ode mnie przyznanego, wzglę-

dem praw iey, iakimkolwiek sposobem oney służących y na tych dobrach ściągających się, przed actami grodzkimi Winnickimi we czterech niedzielach stawić y aby ten zapis approbowała u niey to ef-  
ficere, a strzeż Boże w tym czasie śnieri na małżonkę moją, succes-  
sorów iey do wypełnienia tego wszystkiego stawić obowiązuję się pod  
zakładem, wyżej specyfikowanym, dwunastu tysięcy złotych polskich.  
O który zakład, albo zakłady, także y o szkody, względem sprzeci-  
wienia się tego zapisu contentom y conditiom, przez mię, zeznawiają-  
cego, albo potomków y successorów moich, przed którykolwiek sąd:  
grodzki, ziemski Winnicki, tak inny wszelaki, tak koronnych woie-  
wodztw y powiatów ich, iako też tutejszych: Kiiowski, Wołyński,  
Bracławski y Czernichowski województw, lub przed sąd główny try-  
bunalski koronny Lubelski, konservat województw tutejszych, a, czasu  
bezkrolewia, przed sąd kapturowy, z potomkami memi, zapozwany  
będąc, nie zazywając żadnych ingenere dillatii, prawdziwey choroby,  
appellatii, prosequutii, praescriptii, fatalii, suspensii, ewazii, nie za-  
słaniając się exemptami, interregno, usługą rzeczypospolitey, tak w Ko-  
ronie, iako y cudzych krajów, małością lat successorów, nie zabierając  
się na quit, na posłańca, na munimenta, na evictora, ani inszych  
żadnych obron prawnych, z dowcipu ludzkiego wynalezionych sposobów,  
ale na pierwszym terminie, iako na zawitym, stanowszy, temu zapisowi  
memu y konditiom iego dosyć czynić, zakład zapłacić, szkody na-  
grodzić y wszelaką rzecz osądzoną ponosić mam y powinien będę, a  
po mnie potomkowie y successorowie moi mają y powinni będą. Na  
co daię ten list mój dobrowolny zapis, z podpisem ręki y ich mościów  
panów przyiać na to użytych, przy przyciśnieniu pieczęci. Działo  
się dnia dwudziestego osmego miesiąca marca, roku tysiąc sześćset  
czterdziestego siódmego. У того запису заставного, при печатехъ при-  
тисненнихъ, подписи рукъ тими словы: Sylwester Czerlenkowski, woie-  
wodztwa Bracławskiego et c. ziemski pisarz, manu propria. Ustnie pro-  
szony od iego mości pana pisarza ziemskiego pieczętarz Ian Bara-  
nowski, starosta Bracławski, manu propria. Ustnie proszony od iego  
mości pana pisarza ziemskiego pieczętarz Mateusz Czaplicki, pisarz

grodzki Winnicki, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz od jego mości pana pisarza ziemskiego Bracławskiego, Stephan Żabokrzycki. Котори же то запись заставны, за очевидистимъ признанемъ вышъ менованое особы а за принятемъ моимъ старостинскимъ, увес, слово в слово, до книгъ кгородскихъ воеводства Браславьского Винницкихъ ссть уписанъ.

*Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 186.*

---

### LVIII.

Купчая крѣпость, данная Стефаномъ Песочинскимъ Яну Песочинскому на села: Старая Каменогорка, Слобода Каменогорка и Зарѣчье, лежащая въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28.

Року тисеча шестьсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца марта двадцать девятого дня.

В роки судовые кгородские Винницкие, од дня дванадцатого мѣсяца и року, на акте менованныхъ, припалые и в замку его королевской милости Винницкомъ судовне одправоватисе зачатие, передо мною, Станиславомъ Ревуськимъ, подстолиимъ Браславскимъ, подстаростимъ кгородскимъ Виницькимъ, становши очевидисто урожонный его милость панъ Стефанъ Песочинский, для записана до книгъ нынешнихъ, кгородскихъ, Винницкихъ листъ добровольный, вечное донации запись свой, правне справльенный, од себе на особу велможного его милости нана Яна Песочинского, Нѣвогродского, Улановского ет с. старосты, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, дапный и служащий, шерей в томъ писанный, подалъ и, оного во всемъ устынымъ, очевидистимъ и добровольнымъ сознанемъ своимъ ствердывши и змоцнивши, абы принять и въ книги нынешные уписанъ былъ, просилъ. Которого я, урядъ, приймучи, читаломъ, и такъ се в себе, польскимъ пись-

номъ писаннѣ, маетъ: Іа, Stephan Piaseczyński, syn zeszłego urodzonego niegdy pana Iakuba Piaseczyńskiego, czesnika Bracławskiego, odstąpiwszy swej własney, sobie, dobrom y potomkom moim należney iurysdictiey, a tuteyszey grodzkiey Winnickiey, ile się dotycze zeznania ninieyszego, y pod teraznieyszy zapis mój dobrowolny samego siebie y wszystkie generaliter dobra y potomki moje poddając y wcielając, iawnno czynię y dobrowolnie zeznawam tym teraznieyszym zapisem moim każdemu, komuby o tem wiedzieć należało, teraz y napotym zawždy, iż ia, mając wolność z prawa pospolitego dobrami swemi iako chcąc disponować, majątność moją, własną dziedziczną, nikomu przedtym żadnemi długami ani zapisami nie onerowaną, wolną y swobodną, w województwie Bracławskim a powiecie Winnickim leżącą, mnie prawem Bożym y przyrodzonym należącą, z między urodzonych ich mościów panów: Iana, podkomorzego Nowogrodzkiego, Kazimierza y Pawła Piaseczyńskich, braci moich rodzonych, przypadającą, to iest czwartą część sioła Starego Kamienohorki, także slobody Kamienohorki y wsi Zarzycza, z dworem, poddanymi y ich robotami, podatkami y wszelakimi ogółem powinnościami, z boiarami pancernymi y putnymi, ogrodnikami, podsusidkami, z gruntami, polmi oranymi y nieoranymi y niezasianymi y zasianymi, dąbrowami, lasami, gajami y zapustami, zaroślami, sadami, pasiekami, rzekami, rzeczkami, ieziorami, stawami, młynami, łogowiskami, sianożęciami, z karczmami, owo zgoła ze wszystkimi tey majątności pomienionej pożytkami, dochodami y przynależnościami, iako się ta majątność z starodawnych czasów w swoich gruntach, miedzach y obchodziech swych zawiera, tak żeby pospolitość szczególności a szczegolność pospolitości nic nie ubliżały, nic na siebie samego, potomków, bliskich y pokrewnych, także powinnych moich y na kogo inszego żadney namnieyszey rzeczy nie zostawiając ani excipując, ale wszystkę ogółem y generaliter z iey wszystkimi pożytkami zawierając, prawem y tytułem dziedzicznym wiecznym y nieodzownym wielmożnemu iego mości panu Ianowi Piaseczyńskiemu, Nowogrodzkiemu, Ułanowskiemu staroście, potomkom y successorom iego mości, wziewszy od iego mości za to zupełną nagrodę

y satisfactię, daię, darnię y na wszystkie przyszłe potomne y nieodzowne czasy rezignuię y zapisuię, prawa swego własnego dziedzicznego, przedtym mnie należącego, wiecznie zrzekaiąc się, na osobę pomienionego iego mości pana starosty Nowogrodzkiego, potomków y successorów iego mości tym wieczystey donatien zapisem moim cale y zupełnie a wiecznie wliwam y transfunduię, dispositie przywileiu, znaki graniczne y wszelkie do tych dóbr należące munimenta do rąk iego mości oddawszy, te wzwyż mianowane, przeze mnie resignowane dobra do mocy, władzy, spokojney wieczystey possessiey y dispositiey iego mości pana starosty podaie y postępie y realney possessiey przez woźnego y szlachtę, których iego mość sposobić każe, zaraz ex nunc dopuszczam y na gruncie dopuścić y totaliter uztąpić zapisuię się. Mocą którego dobrowolnego wieczystey resignatien zapisu mego, wolen y mocen będzie iego mość pan starosta Nowogrodzki, potomkowie y successorowie iego mości, tej maiętności, przeze mnie wiecznie darowanej, iako swego własnego dziedzictwa, y pożytków iey wszelkich zażywać, one rozszerzać, zamki budować, ludźmi osadzać, stawy zajmować, groble sypać, graniczyć tę maiętność, lub wszystkę lub po części komu chcąc arendować, zastawować, przedać, dać, darować, zamieniać y, iako chcąc, według woley y upodobania swego tą maiętnością, iako swoją własnością, disponować y szafować. A ia sam z potomkami, także krewnymi, bliskimi y powinnymi memi, w tę maiętność mianowaną, dwór y folwarki y sioło Kamienohurkę, słobody Kamienohurkę y Zarzeczce y w namniejsze pożytki iey wstępować się y w dzierżeniu y spokojney wieczystey possessiey y używaniu iego mości pana starosty Nowogrodzkiego y potomków iego mości czynić y zadawać, tak sam przez się, iako subordinowane osoby, nie będę mógł, a po mnie potomkowie moi nie będą mogli na wszystkie przyszłe y potomne czasy; nadto, ze wszystkich generaliter dóbr moich leżących, ruchomych y summ pieniężnych z potomkami y successorami moimi zapisuię się y obliuię iego mości panu staroście Nowogrodzkiemu y potomkom iego mości od wszelakich impedimentów prawnych, od kogokolwiek z bliskich, krewnych y powinnych moich na tę maiętność darowaną zachodzących,

iakimkolwiek sposobem naniesionych, to jest praw y zapisow pierwszych y poślednich, praw przyrodzonych, dziedzicznych, spadkowych, nabytych, dożywotnich, oprawnych, wiannyh, przywiankowych, wyderkafowych, także od wszelkich legat lub testamentem, lub zapisami zaciągnionych, także od wszelakich processów, pozwów, przypożwów, zysków, przezysków y przewodów prawnych, od kogokolwiek y o cokolwiek na dobra wyszmianowane zachodzących, zaszłych, tak teraz, iako y napotym ściągających się, u wszelkiego prawa, sądu y urzędu swoim własnym kosztem y nakładem prawnym bronić, zastępować, evincować y, wszystkie te ciężary uprzętywać, na siebie samego, dobra y potomki moje przymować mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi powinni będą przez wszystkie dawności ziemskie tylekroć, ilekroć by tego potrzeba ukazymała, tak, aby iego mość pan starosta Nowogrodzki w spokojnym wieczystym używaniu tey majątnosci zawsze zostawał. Któremu to dobrowolnemu wieczystemu zapisowi memu, z potomkami moimi, zawsze dosyćczynić mam y powinien będę, tak we wszystkim iako y namnieyszey części, pod zakładem sześci tysięcy złotych y pod szkodami ziemskimi, na gołe słowa oszacowanymi; o który zakład y szkody, w niedosyćczynieniu temu zapisowi memu y każdej z osobna konditiei, będąc ia sam, a potym po mnie potomkowie moi, do któregokolwiek prawa y sądu: grodzkiego, ziemskiego, trybunalskiego, którekolwiek wojewodztwo: Kiiowskie, Wołyńskie, Bractawskie y Czernichowskie, mnie, potomkom y dobrom moim nienależne, a, czego Boże ucho- way, bezkrolewia, y do sądu kapturowego, albo iaki natenczas postanowiony będzie, pozwać; przed którym każdym sądem, odstąpiwszy swej własney należney iurysdictiei, forum sobie samemu y potomkowi memu naznaczam y za pierwszym pozwem, iako na roku zawitym, stawszy, przeciwko umocowanemu zapisowi, terminowi, pozwowi y położeniu iego, nie nie mówiąc, exęptem y posługą rzeczypospolitey, dawnością ziemską, ewazyami, małością lat potomków y quitem nie szczycąc się, na evictora munimentu nie biorąc dillatiey, choroby y inszych z prawa pospolitego obron pozwolonych, tudzież y appellatiey od decretów nie zażywaiąc, usprawiedliwić się y temu dobrowolnemu

zapisowi memu we wszystkim dosyć czynić mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi powinni będą. I na to daię ten list moy dobrowolny, wieczystey darowizny zapis, z pieczęcią y z podpisem ręki moiey y ich mościów panów przyjaciół ode mnie ustnie proszonych, niżej się podpisanych. Działo się w Winnicy, dnia dwudziestego ósmego marca, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису вечное даровизны, при печатехъ притисканныхъ, подписъ рукъ в тие слова: Stephan Piaseczyński, manu propria. Mikołay Mieleszko, stolnik Nowogrodzki, ustnie proszony przyjaciel. Ustnie proszony pieczętarz, Ian Baranowski, stolnik Bracławski. Ustnie proszony pieczętarz, Maciey Rohoziński, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz od iego mości pana Stephana Piaseczyńskiego podpisuję się, Ian Piaseczyński, podkomorzy Nowogrodzki. Которий же то записъ вечное донации, за очевидистий признанемъ вышъменованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ, слово в слово, до книгъ кгородскихъ воеводства Браславского Виницкихъ есть уписанъ.

*Книга ґродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 196.*

~~~~~  
LIX.

Заставная записъ, данная полнымъ гетманомъ, Мариномъ Калиновскимъ, Петру и Аннѣ Сульмирскимъ на имѣнія, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ: городъ Тростянець или Адамґродъ и села: Стратіевку и Григоровку. 1647, апрѣля 12.

Року тисеча шестсотъ чотиридесятъ сегого, мѣсяца априля дванадцатого дня.

На уряде кгородскомъ, в замку его королевской милости Виницкомъ передо мною, Станиславомъ Ревускимъ, подстолиимъ Браславскимъ, подстаростимъ кгородскимъ Виницкимъ, становши очевидно ясно велмож-

ний его милость панъ Марцинъ на Гусятине Калиновский, воевода и енераль Черниговский, гетманъ полный коропный, Любецкий, Лоевский et с. староста, для записана до книгъ кгородскихъ Винницкихъ подавъ листъ, арендовный записъ свой, од себе урожоному его милости пану Петрови Сулимирскому, ловчому Браславскому, и ее милости паней Анне з Ободного Сулимирской, малжонце, и потомкомъ ихъ милостей, на речъ, в томъ записе, нижей инсерованомъ, меновите выражоное, данный и служащий, ширей в томъ писанный, оного во всемъ устнымъ и добровольнымъ сознаниемъ своимъ ствердивши и змолвивши, просилъ, абы принять и в книги нынешние кгородские Винницкие вписанный былъ. Которого я, урядъ, przyjmючи, читалемъ, и такъ се в себе, полскимъ писмомъ писанный, маеть: Ia, Marcin na Husiatynie Kalinowski, wojewoda y generał Czernihowsky, Lubecky, Łoiowsky et с. starosta, zdrowy będąc na ciele y umyśle, odstąpiwszy swey własney iurysdictiey powiatu, ziemie forum, a pod ninieyszą grodzką Winnicką iurizdictię siebie samego s potomkami y dobrami memi poddając y wcielając, iawnie, iasnie y dobrowolnie zeznam tym listem moim, dobrowolnym zapisem, iż ia, mając wolność z prawa pospolitego y przyrodzonego majątnościami własnymi według woli y upodobania mego dysponować, ku dobremu y pożytecznemu swemu obracać, tedy majątność moję własną, mnie s prawa pospolitego własnego y przyrodzonego, iako iure divino et naturali successione służące, to iest miasto Adamgrad alias Troszaniec, wieś Stratiówkę y Hryhorowkę, w wojewodztwie Bracławskim leżące, ze wszystkim tego miasta y wsi pomienionych prawem, państwem y własnością, z dworami, z ludźmi, boiarami, poddanymi osiedlami, ogrodnikami y ich wszelakimi powinnościami, robotami, podwodami, czynszami, podaczkami pieniężnymi, miodowymi y osypnemi, z gruntami, ziemiemi tamecznymi pasznemi y niepasznemi, z polmi, wolami, sianozęciami, z puszczami, borami, lasami, gajami, dąbrowami, zapustami, folwarkami wszelakimi, sadami, pasiekami, z barciami, z drzewem bortnym, pszczołami y ze wszystkim, z łowy zwierzami, ptaszemi y bobrowemi, s potokami, rzekami, rzeczkami, błotami, stawiszczami, stawami, młynami, rudami, ieziorami, sażawkami, karczmami,

mytami grobelnymy y mostowemi, z dziesięcinami wszelakimi, ze wszystkimi in genere pożytkami y przynależnościami, tak, iako sie te maiętności, miasto, wsi y dobra swe w sobie w gruntach, pożytkach, przynależnościach, obchodziech swoich zdawna miały y teraz mają y zawierają, nic na siebie y potomki swoje nie zostawując ani excipując, wszystko ogółem, generi et speciei nihil denegando, iako mnie służyli y należeli, służyć y należeć miały, ze wszystkimi in genere et specie pożytkami y przynależnościami w tym mieście y wsiach pomienionych, okrągłością, szerokością y długością y ich przynależnościami y nadydującemi się zdawna, iam ex nunc et de facto urodzonemu iego mości panu Piotrowi Sulmirskiemu, łowczemu Brasławskiemu, iey mości paniey Annie z Obodna Sulmirskiej, małżące, y potomkom ich mościów, od dnia y actu dzisiejszego aż do dnia takiegoż w roku, da Pan Bóg, przysłym, tysiąc sześćset czterdziestym dziesiątym przypadłego, w summie pięćdziesiąt tysięcy y czterech y dwóch set złotych polskich do trzech lat zastawuję, obliguję y zapisuję, et in defectu wykupna tych maiętności y oddania summy pomienioney, tedy od tegoż actu dnia y miesiąca do drugich trzech lat y tak consequenter od trzech do trzech lat continue et immediate po sobie idących, aż do wykupna tych maiętności, miasta y wsi, y oddania summy pięciu dziesiąt tysięcy y czterech y dwóchset złotych polskich, iako terazniejszym zapisem zastawiłem y zapisałem, y tę sumnę, pięćdziesiąt tysięcy y czterech y dwóchset złotych polskich, od ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, odebrałem, z której realiter odebrania ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, quituję; w które to miasto y wsi wyszpomienione pozwalam y dopyszczam ex nunc spokojney intromissiey y rzetelney possessiey y przez woźnego y szlachte, których sobie przysposobią; wolno tedy ich mościom panom Sulmirskim, małżonkom, tych maiętności, iako chcieć, ku naylepszem swemu zażywać, onemi disponować y do wykupna y oddania summy przerweczoney; a ia w te dobra wszystkie, wyżej pomienione, ode mnie obligowane, grunty, pożytki, przynależności y namnieyszą ich część wstępować nie mam, żadney trudności, przeszkody prawney y nieprawney w spokojney possessiey,

sam przez siebie y potomki, krewne, powinne, sługi y poddane, na prawne osoby, czynić y zadawać nie mam s potomkami memi, owszem, od wszelakich impedimentów prawnych y nieprawnych, z iakieykolwiek miary od kogokolwiek zachodzących, także od praw, zapisów wszelakich, pierwszych y poślednych, od wian, przywianków, spraw, długów, zysków, przezysków, decretów, pozwów, przypozwów ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, potomków ich y każdego te majątności dzierżącego, u każdego prawa, sądu y urzędu, na każdym mieyscu, swym kosztem bronić, zastępować, te dobra oczyszczać y oswobodzać y wolnemi od wszelakich osób y prawnych ciężarów, tak iako by ich moście panowie Solmirscy, małżonkowie, żadnych trudności w tych dobrach s potomkami swemi nie ponosili, mam y powinien będę; ten zapis do własnego wojewódstwa, który takić ma być wagi, iako by tam zeznany, przenieść; pozwalam nadto, po wykupnie tych majątności y oddaniu summy przezemnie abo potomki moie, rumaciey s posłuszeństwem wszelakim poddanych wszystkich, używaniem wszelakiem do niedziel dwunastu, dać y s potomkami memi pozwalam. Co wszystkie y każdą rzecz zosobna mam y powinien będę, a po mnie potomkomie moi mają y powinni będą, y na dobrach moich wszelakich leżących y ruchomych y summach wszelakich pieniężnych zapisuie się s potomkami memi, pod zakładem pięćdziesiąt tysięcy y czterech y dwóchset złotych polskich, uiścić y wykonać; o który zakład, za nieuczynieniem dosić temu zapisowi memu y namnieyszey części iego, do każdego prawa, sądu y urzędu ziemskiego y grodzkiego Winnickiego, lubo na querelii inne wszelakie koronnych województw w którykolwiek powiat, a czasu, strzeż Boże, bezkrólewia, przed sąd kapturowy z potomkami memi zapozwani będąc, gdzie, za pierwszym pozwem, iako na zawitym terminie stanowszy, przeciwko temu dobrowolnemu zapisowi memu conditionis legamentów iego, żadnych obron prawnych niewnosząc, nie zażywaiąc żadnych in genere appellatii, dilathey, pro-segnatii, legathey, exemptów, prawdziwey choroby, na evictora, na munimenta, bezkrólewia, małości lat, y nie wymawiaiąc się usługą rzeczypospolitey, seymem walnym, owo zgola żadnych obron, s prawa pos-

politego y z dowcipu ludzkiego pochodzonych, nie zażywaiąc, cale na terminie zaraz na zawitym s potomkami memi stanowszy, wszelaką rzecz osądzoną ponosić, zakład zapłacić, szkody nagrodzić y temu zapisowi, tam in toto, quam in quavis minima parte dosić czyniąc, mam y powinon będę, a po mnie potomkowie moi mają y powinni będą. I na to daię ten list mój, dobrowolny zapis, s podpisem ręki moiey przy pieczęci własney, s podpisami rąk ich mościów panów przyjaciół, ode mnie do podpisu ustnie użytych, na podpisach wyrażonych. Diało sie w Winnicy, dnia dwonastego miesiaca kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису, при печатехъ притисненыхъ, подписы рукъ в тие слова: Marcin Kalinowski, wojewoda Czernihowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Semen Postołowski, ręką mą. Ustnie proszony pieczętarz, Michał Hrybunowicz-Baybuza. Ustnie proszony pieczętarz, Hieronim Zawisza, manu propria. Который же то записъ, за очевиднымъ признанемъ выше-менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ, слово в слово, до книгъ нынешнихъ кгородскихъ Виницкихъ воеводства Браславского есть уписанъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 226.

LX.

Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Николаю и Кристинѣ Добрыловскимъ на мѣстечко Яневъ, лежащее въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, апрѣля 12.

Року тисеча шестьсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца априля дванадцатого дня.

На уряде кгородскомъ, въ замѣку его королевское милости Виницкомъ, передо мною, Станиславомъ Ревуськимъ, подѣстолиимъ Бра-

славѣскимъ, подстаростимъ кгородскимъ Виницкимъ, становъши очевисто
ясне вельможный его милость панъ Марцинъ на Гусятине Калиновѣский,
всевода Черниговѣский, гетьманъ полный коронный, Трембовелский et c.
староста, для записани до актъ кгородскихъ Виницкихъ листъ до-
бровольный, засѣтавъны записъ свой, правъне справлены, од себе на
особу урожонныхъ изъ милостей пановъ: Миколая и Кристыны Байбу-
жанки Добриловѣскихъ, малъжонѣковъ, на речъ, в томъ записе, ниже
инъсерваномъ, меновите выражоную, данный и служачий, ширей в себе
обмовляючи, подалъ и, оного во всемъ устынмъ, очевистимъ и добро-
вольнымъ сознанемъ своимъ ствердистни и змоцнивши, абы принять
и в книги нинешъные уписанъ былъ, просилъ. А такъ я, урядъ, оного
приимуючи, читалемъ, и так се в себе, полскимъ писъмъ писанный,
маеть: Ia, Marcin na Husiatynie Kalinowski, wojewoda Czernichowski,
hetman polny koronny, Trembowelski et c. starosta, zdrowy będąc na
ciele y na umyśle, odstąpiwszy forum, powiatu, prawa y iurisdictioney,
sobie, dobrom y potomkom swym należącey, a do teraznieyszey grod-
zkiey Winnickiey (ile się tknie aktu zeznania niniejszego) dobrowolnie
poddawszy się, iawnie y dobrowolnie zeznawam, iż ia, ku potrzebie
swey, sumnę pieniędzy, два тисіецы золотыхъ монеты польскей, u urod-
zonych ich моściów пановъ: Миколѣаia y Krystyny Baybuzianki Dobrzy-
łowskich, małżonków, wziąłem y pożyczylem, w którey to summie
dobra moie dziedziczne, w województwie Bracławskim leżące, to iest
miasteczko, alias słobodę, Ianiów, nad rzeczką Kamienicą leżące, ze
wszystkimi pożytkami, poddanemi ciągłemi y nieciągłemi, ich robo-
cizną y powinnościami wszelakimi, polami, niwami, gruntami, lasami,
dąbrowami, stawami, rzekami, rzeczkami, młynami y ich wymiołkami,
karczmami, arendą, dziesięciną wszelaką y innemi wszelakiemi małemi
y wielkimi pożytkami y przychodami (oprócz powołowseyzyny: ta na
mnie iść ma; a pobory y podymne, z seymu uchwalone, przez substi-
tuta mego maia być wybierane y poborcom według kwitów oddawane
być maia), innego nic na siebie y potomków swych w mianowanych
dobrach nie zostawuiąc, ani uimuiąc, ale tak, iako się ieno te dobra
w swych gruntach, granicach, miedzach y obychodziech maia, y iako

antecessorowie moi zażywali, z tym wszystkim mianowanym ich mościom panom Dobrzyłowski, małżonkom, na rok cały y zupełny, to jest poczowszy od dnia dwunastego miesiąca aprila, w roku terażniejszym, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, aż do takowego dnia y czasu w roku, da Pan Bóg, przyszlým, tysiąc sześćset czterdziestym ósmym; a w niewykupnie na ten czas oznaczony, tedy od roku do roku y aż do oddania y skutecznego zapłacenía summy mianowanej, dwóch tysięcy złotych polskich, zawodzę, zastawuję y zaraz w moc, dzierżenie y spokojną possessyę przez woźnego y szlachtę, których sobie ich moście panowie Dobrzyłowscy, małżonkowie, przysposobić mogą, podaję. Wolni tedy są y będą mianowani ich moście panowie Dobrzyłowscy, małżonkowie, tych dóbr wyszmianowanych, przez mie zawiedzionych, iako chcieć zażywać, pożytki, z nich przychodzące, na siebie brać; a ieśliby ich moście panowie Dubrzyłowscy, małżonkowie, w tych dobrach cokolwiek przybudowali, tedy ia, zeznawiający, przy oddaniu tej summy, dwóch tysięcy złotych polskich, y expiratiey tej zastawy, onym z wynalazku przyjacielskiego nagrodzić mam. Do tego, zawaruy Panie Boże, ieśliby ta maiećność tak przez ogień przypadkowy, iako też y przez nieprzyaciół koronnego y domowego do spustoszenia przyść miała, tego na ich mościach panach Dobrzyłowskich, małżonkach, dochodzić nie mam, y owszem, summę mianowaną, dwa tysiące złotych polskich, onym wrócić powinien będę; o wykupnie zaś tych dóbr przez woźnego niedziel dwunastą oznaymiwszy relatią, o tym nadaliy za niedziel sześć do xiąg grodzkich Winnickich zapisać będę powinien. A przy wykupnie y expiratiey tej zastawy, rumatiey niedziel sześć, z posłuszeństwem poddanych y wywozem za mil dziesięć, pozwalam. W których to mianowanych dobrach ich mościom panom Dobrzyłowski, małżonkom, przeszkody żadney tak sam przez siebie, iako y subordinowane osoby czynić y zadawać nie mam y potomkowie moi nie będą mogli; y owszem, od wszelakich impedimentów prawnych y nieprawnych, u wszelakiego sądu y urzędu, swym własnym kosztem y nakładem bronić y zastępować mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi mają y będą powinni, a

to pod zakładem dwóch tysięcy złotych polskich y pod nagrodzeniem szkod na gołe rzeczenie słowa, krom przysięgi cielesney, oszacowanymi; o który zakład y szkody, w sprzeciwieniu się w czymkolwiek temu zapisowi, forum sobie y potomkom swym w sądzie y urzędzie grodzkim y ziemskim Winnickich y inszych wszelakich, także y w sądzie głównym trybunalskim koronnym Lubelskim, bez zażywania wszelakich in genere dillatii, appellatii, prosequutii, suspens, evazii, proscriptii, nie zasłaniając się seymem walnym, seymikami powiatowymi, posługą jego królewskiej mości y rzeczypospolitey, interregno, morowym powietrzem, małością lat potomków, owo zgoła nie zasłaniając się żadnymi obronami prawnymi y nieprawnymi, na pierwszym terminie stanowszy, do usprawiedliwienia się naznaczam, mocą tego listu, zapisu mego, który na to, s pieczęcią y z podpisem ręki swey y ich mościów panów przyjaciół ode mnie użytych, daię. Działo się w Winnicy, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, miesiąca aprila dwunastego dnia. У того запису заставного, при печатехъ притисненыхъ, подписы рукъ тияхъ словы: Marcin Kalinowski, wojewoda Czernichowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Braclawski. Который же то записъ заставный, за очевь ястимъ признаемъ вышеменованое особы, а за притятечъ моимъ урядовымъ, увесь, слово в слово, до книгъ кгородскихъ воеводства Браславьского Винницкихъ есть уписанный. †

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 255, на оборотъ.

LXI.

Заставная запись, данная гетманомъ полнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Яну и Іоаннѣ Лещинскимъ, на имѣніе Верхнячку, лежащее въ Уманскомъ трактѣ. 1647, апрѣля 13.

Року тисеча шестсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца апрѣля тринадцатого дня.

На уряде кгородскомъ, в замку его королевской милости Виницькомъ, передо мною, Станиславомъ Ревускимъ, подстолимиъ Браславскимъ, подстаростимиъ кгородскимъ Виницькимъ, становши очевисто ясне велиможный его милость панъ Марцинъ Калиновъскій, енераль Черниговъскій, Трѣмбюгелъскій еі с. староста, для записани в книги нинешние кгородские Виницькіе листъ добровольный, запись свой заставный, од себе урожонимъ ихъ милостямъ паномъ Янови, Іоантне Босянтце Лещинъскимъ, малъжонькомъ, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, данный, служащий, ширей о томъ писанный, подаъ и оного по всемъ устнимъ, очевистымъ и добровольнымъ сознаниемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, просилъ, абы принять и въ книги нинешние вписаны былъ. Которого я, урядъ, приимуочи, читалемъ, и такъ ся в себе полскимъ писмомъ слово в слово писанный маеть: Ia, Marcin Kalinowski, generał Czernihowski, hetman polny koronny, Trembowelski et c. starosta, zdrowy będąc na ciele y umyśle, od iurisdictioney mey własney odstąpiwszy, a pod teraznieyszą starościńską grodzką Winnicką siebie samego y potomków poddając, iawnie, iasnie, dobrowolnie zeznam, iż ia dobra moje dziedziczne, nową osadę, nazwaną Wirzchnaczkę, alias Iaworowiec, w województwie Bracław-

skim, powiecie Winnickim, w trakcie Humańskim leżące, ze wszystkimi, tej majątności gruntami, poddanymi y ich powinnościami, uroczyskami, do tej majątności należącemi, tak, iako sam od dawnych czasów zażywałem, urodzonym panom: Ianowi Leszczyńskiemu y Ioannie Bosiance, małżonkom, prawem y sposobem zastawnym w summie pułtora tysięcy złotych polskich, od actu y dnia dzisiejszego aż do roku zupełnego, tudzież y młynek na Humance rzece, sposobem zastawnym zawodze. Którą sumnę ręką swą ex nunc odebrałem, z ktorey odebrania tym zapisem quituję. A ieżelibym na czas pomieniony nie wykupił, tedy od roku do roku do takowegoż czasu powinni będą pomienione miasteczko trzymać w possessiey swey, aż do wykupu; rumathey, z posłuszeństwem poddanych, przez niedziel sześć pozwalam. W które to dobra intromissiey przez woźnego y szlachte, których sobie ich moście panowie Leszczyńscy sposobić będą mogli, dopuszczam, a to pod zakładem drugiey takowey summy, pułtora tysięcy złotych polskich, a to pod szkodami ziemskimi, gołym słowem, bez wszelkiey przysięgi oszacowanymi; o który zakład y szkody, w niedosyćczeniu w czymkolwiek temu zapisowi y iego obowiązkom przepadłym, wolno będzie ich mościom panom Leszczyńskim, małżonkom, do sądu grodzkiego Winnickiego pozwać, gdzie za pierwszym pozwem stanąć powinien będę, zakład y szkody ziemskie, ile tego będzie potrzeba, zapłacić y temu zapisowi we wszystkim dosyć czynić, żadnemi zwłokami, prawdziwą albo prostą chorobą, większą sprawą, na kwit, na munimenta, małością lat potomków, viciami na pospolite ruszenie, listami exemptowemi, służbą rzeczypospolitey nie broniąc się, y owszem, od wszelkich impedimentów y przeszkod prawnych, zapisów pierwszych, tak obcym iako y sobie służących, bronić y ewincować obowiązując się y z potomkami memi; któremu to zapisowi memu zastawnemu we wszystkim y w naymniejszey kondithey dosyć czynić powinien będę. Na co ten list moy, dobrowolny zapis, s podpisem ręki moiey y ich mościów panów przyjaciół, dałem. Działo się w Winnicy, dnia trzynastego miesiąca aprila, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису, при печаті притисненой, подписи рукъ

в тие слова: Marcin Kalinowski, woiewoda Czernihowski, hetman polny koronny, manu propria. Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Bracławski, ustnie proszony pieczętarz. Ustnie proszony pieczętarz Roman Mikuliński, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz Piotr Kosmowski, manu propria. Который же то записъ заставный, за очевиднымъ признанемъ и прозбою вышѣменованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ, слово в слово, до книгъ нынешнихъ вгородскихъ Винницкихъ есть уписанный. Original tego zapisu z cancellarii wziętem. Ian Leszcziński.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 246.

LXII.

Арендный контрактъ, по которому князь Еремія Вишневецкій предоставляет коронному стражнику, Александру Замойскому, городъ Лубны въ трехлѣтнее владѣніе. 1647, ноября 1.

Roku Pańskiego tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszego, miesiąca septembra czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Żytomirskim przedemną, Mikołaiem Kotużyńskim, podstarościm. Żytomirskim, stanowszy oczywisto szlachetny pan Ostaphiey Kobyliński, dla wpisania do xiąg niniejszych grodzkich Żytomirskich podał per oblatam intercyze od iaśnie oświeconego Ieremia Michała Korybuta xięcia na Wiszniowcu y Łubniach, woiewody ziem Ruskich, Kaniowskiego starosty, y od iaśnie oświeconey Gryzelly Constantiey z Zamoyscia xiężny Wiszniewieckiey, małżonkow, z pieczęcią y z podpisem ręki xięcia iego mości, o arędę miasta Łubien wielmożnemu iego mości panu Alexandrowi z Zamoyscia Zamoyskiemu, strażnikowi koronnemu, y iey mości paniey Efruzynie Zamoyskiej, małżonkom, daną y słu-

żącą, którą podawszy, prosił, aby była do xiąg przyięta y wpisana; którą ia, urząd, przyjmując, czytałem, która tak się w sobie, pismem polskim pisana, ma. Między iaśnie oświeconym Ieremiem Michałem Korybutem xiążęciem na Wiszniowcu y Łubniach, woiewodą ziem Ruskich, Kaniowskim starostą, y iaśnie oświeconą Gryzellą Konstantią z Zamoyscia xiężną Wiszniewiecką, małżonkami, z iedney, a wielmożnemi: iego mością panem Alexandrem z Zamoyscia Zamoyskim, strażnikiem koronnym, y iey mością panią Efrozyną Zamoyską, małżonkami, z drugiey strony, stanół takowego postanowienia sposób. Xiąże iego mość dobra swoje dziedziczne, w woiewodztwie Kiiowskim leżące, miasto Łubnie samo szczególnie, ze wszystkimi iego pożytkami, prowentami y zwyczajnemi w tych tu maiętnościach dochodami y ze wszystkimi miasta tego okolicznościami, folwarkami, sianożęciami, miastu zdawna należącemu, iego mości pannu strażnikowi koronnemu y małżące iego mości do lat trzech zupełnych, po sobie idących, od daty terazniejszego contractu rachuiąc, w arędowną puścił de facto. posse-syę, a to za sumnę dwudziestu tysięcy złotych polskich y iednego, na każdy rok (według rat) po siedmiu tysięcy złotych polskich monety w koronie zwyczajney licząc, którą to sumnę na każdy rok według rat oycom Łubeńskiego Conwentu Bernadynom ordynowanych, płacić iego mość pan strażnik obligatur tak, aby sine omni n-ora, postponendo wszystkie, luboby iakie zaszły na te tam summy ordynansy, naprzód satisfactia na każdą assignatią czasu oycom Łubeńskim nie chibiała, nad którą cokolwiek przychodzić będzie z każdej raty, według porachowania reszty, to iuż do skarbu mego y do dyspositiey moiey curretur. A że zamkowa powinność, świeżo na poddanych włożona, znosi niektóre prowenta, które się w arędę rachuią iego mości panu strażnikowi, iako mianowicie: siano y w użęciu dwóch kop robocizną, tedy, respectem tego, xiąże iego mość, z swoim maiąc sprawę, cokolwiek od arędy przez takową powinność znajdzie się odeszłego pożytku, defalcate słuszną uczynić obiecuie; ponieważ te szach (sic) do skarbu xięcia iego mości są obrócone. Iego mość pan strażnik ex nexu contractu observabit, aby uieszczenie, przy świeżo

nadanych sobie prawach od xięcia iego mości w listach ex integro zachowani byli y libere łasky xiążęcey mości zażywali, powinnościami: żadnemi agramowani być nie mają, nad te, które się uniwersałami xięcia iego mości, świeżo o szachach wydanemi, wyrazili; drew jednak wywóz, według ordynansu osobnego, poddani przywieść, iako wiele assignatia nastąpi, będą powinni; do młyna także fury nie mają zbra-
niać na potrzebę własną iego mości pana strażnika domową, ponieważ iem to przy blizkich młynach bez wielkiej przychodzić może przy-
krości Poddany ieżeliby który, dla win zbytecznych, dla bicia y znacz-
nych krzyw, z dania przyczyny iego mości pana strażnika precz po-
szedł, taxą prawa pospolitego płacony ma być; ieżeliby też z swej
woli albo z uporu iakiego, nie mając sobie danej przyczyny, za dzier-
żawy iego mości uszedł, za to iego mość turbowany być nie ma.
Mostowe, wagowe, warzenie piw wolne przy mieszczanach xiąże iego
mość zachowuje, czego iego mość pan strażnik koronny ultro ustępuje,
obiecując tego tak dotrymać onym, oprócz tego, że podczas iarmarków
każdy szynkarz pół waru piwa wyszynkować do arędy iego mości
będzie powinien, nie drożey jednak płacona być ma, tylko po półtrze-
nastu złotego; gorzałka jednak, targowe, myta iarmarczne y inne zwy-
czajne prowenta do arędy iego mości tendere mają. A że te dobra,
iako illico są położone, tedy xiąże iego mość wszelakie casus fortuitos
od nieprzyjaciela coronnego y od innych przypadkow w niedobranej
summie defalcate obiecuię; prepędzą wszelaką ex re et persona sui
xiąże iego mość także in forma amplissima waruię, przy spokoyney
iego mość pana strażnika zachowuię possessię, oprócz statię, po-
wolczyzny y szachów: tych excepcię xiąże iego mość plenum iuż przy
sobie zachowuię, dla których, ieżeliby poddani znacznie roześć się
mieli, szkadować na tym iego mość pan strażnik przez uymię prowentu
swego nie będzie. Do grobel włosci okoliczne, które przedtym na-
leżały, xiąże iego mość incorporuię, aby równo z mieszczanami dziel-
nicami swemi naprawowali każda wieś; a któryby z poddanych wieys-
kich, za obieszczeniem przed trzeciem dniem iego mości pana straż-
nika albo namiesnika iego, do naprawy nie przybył, tedy poddany

szostak winny albo ósmaczkę owsa przepada, a pan dzierżawca nie-
laską moją karany będzie. O karczmę za mostem Łubeńskim zosta-
wiającą, że teraz controwersya z panem Woyną a iego mością panem
strażnikiem zachodzi, tedy maia w to weyrzyć panowie administrato-
rowie moi: ieżeli wyraźnie pan Woyna pokaże na mie prawo sin mi-
nus gdzie zdawna należała, tam ią incorporować będą. Ieśli by też
iego mości panu strażnikowi arędy tey kontrakt nie podobał się od
roku, liberum arbitrium dzierżawy dalszey tey maiętności przy sobie
zachowuie. Które to conditie y każdy z nich zosobna obiecuią sobie
strony obiedwie nienaruszenie dotrzymać, pod zakładem dwudziestu y
iednego tysięcy, który, in casu contraventionis, strona deliquens po-
padać ma. Na to, dla lepszey wagi, rękami własnymi podpisuią się.
W Łochwicy, dnia pierwszego novembris, anno tysiąc sześćset czter-
dziestego siódmego. U tey interczyzy pieczęć iest przyciśniona, a podpis
ręki w te słowa: Ieremy Michał Korybut xiąże na Wiszniowcu y
Łubnach, wojewoda ziem Ruskich, Kaniowski starosta. Która to in-
terczyza, za podaniem wyszmienowanney soby, a za przyięciem moim
urzędowym do xiażg ninieyszych grodzkich Żytomińskich słowo od
słowa iest wpisana.

*Книга цредская Житомирская, записовая и поточная, 1651—
1652 г., № 20; листъ 161.*

LXIII.

Привилегія, данная королемъ Іоаниномъ Казимиромъ Самуилу Го-
лубу и женѣ его Софіи, на право пожизненнаго владѣнія слободами:
Богачкою и Бѣлоцерковою, лежащими на рѣкѣ Псѣ. 1650, декабрѣ 19.

Roku tysiąc sześćsett piędziesiąt pierwszego, miesiąca ianuarii
dwudziestego piątego dnia.

Przed urzędem y actami ninieyszymi grodzkimi Żytomirskimi,
przedę mną, Ianem Czarnockim, namieśnikiem natenczas Żytomirskim,

personaliter stanowszy urodzony iego mość pan Samuel Hołub, dla wpisania do xiąg niniejszych gródzkich Żytomirskich podał per oblatam przywilej od najsławniejszego króla iego mości, z cancellaryiey nadworney na dobra slobudkę Bohaczkie y Białocerkiewskie urodzonemu iego mości panu Samuelowi Hołubowi na dożywocie tych dóbr mianowanych danego y służącego, iako o tym ten przywilej szyrzey w sobie rzecz obmawia, kturego podawszy, prosił, aby był przyjęty i do xiąg wpisany. A tak ia, urząd, ten przywilej czytałem y tak sie w sobie, piśmem polskim pisany, ma: Ian Kazimirz, z Bożej łaski król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmodzkie, Inflanskie, Smolenskie, Czernihowskie, a Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król, oznaymuie my wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, yż my, mając dobrze zalecone męstwo y odwagę urodzonego Samuela Hołuba w dziele rycerskim w różnych expediciach wojennych od wielu lat iako najsławniejszym antecessorom naszym, tak nam samym y oyczyźnie, za krore sie częstokroć piersiami swemi zastawiał y murem przeciwko nieprzyaciołom stawał, dostatecznie oświadczone, iako urodzoney Zophiey, małżące iego terazniejszey, świętey pamięci król Władysław, pan brat nasz, slobudki: Bohaczke y Białocerkiewko nazwane, nad rzeką Psłem, w wojewodstwie Kiiowskim a Mirhorodskiey administratciey leżące, na osade dał y prawem dożowotnem konferował, tak i my urodzonemu Samuelowi Hołubowi, małżakowi iey, też dobra tymże prawem dożywotnym daem y conferuiem y tym listem naszym tak, aby nie napotym nie tylko urodzona Zophia Hołubowa, małżaka iego, ale terazniejszy urodzony Samuel Hołub, te dobra, Bochaczką y Białocerkiewką nazwane, ze wszystkimi rolami, grontami, polami, Balaklyką rudko nazwanemi, sianożęciami, pasiekami, dąbrowami, ogrodami, gony bobrowemi y łowieniem ryb w poblížszych ieziorach, młynami, ludzmi osadzonemi y innemi, tak, iako w oryginalnym przywileiu urodzonego niegdy Iana Kłosińskiego, pamienionej urodzonej Zophiey Hołubowej małżaka pierszego, wyrażono iest, spokojnie używać y na swój pożytek, bez uymy iednak prowentów, do wspomnio-

ney administraciiey Mirhorodzkiej należących, obracać aż do żywota swego będzie, obiecując za nas y najsławniejsze successorsy nasze, yż od pomienionych dóbr urodzonych Samuela Hołuba y Zophiią, małżaków, nie oddalemy, ale wcale przy dożywociu obojga zostawuemy, prawa nasze królewskie, rzeczypospolitey y kościoła katolickiego wcale zachowując. Na co, dla lepszej wiary, przy podpisie ręki naszej, pieczęć koronna iest przyciśniona. Dan w Warszawie, dnia XIX miesiąca grudnia, roku pańskiego MDCL, panowania królestw naszych: Polskiego—II-go, Szwedzkiego—III-go roku. U tego przywileju pieczęć wielka koronna, a podpis rąk temi słowy: Ian Kazimirz, król. Albertus Kadziłowski, secretarius regiae maiestatis, manu propria. Urodzona Zophia Hołubowa do prawa dożywotnego, na slobodki Bohaczki y Białocerkiewkie nazwane sobie służącego, urodzonego Samuela Hołuba, małżaka swego tereźniejszego, przypuszcza. Kruryże to przywilej, za podaniem wyszminowaney osoby, a za przyięciem moim urzędowym, do xiąg iest wpisany.

Книга городская Житомирская, записовая и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 70.

LXIV.

Объявление Киевскаго подкоморія Юрія Немирпча о томъ, что вслѣдствіе козацкаго востанія крестьяне ушли изъ его имѣній: мѣстечка Лугинъ и сель: Лугиновъ, Лучинки, Тереховъ, Глухова, Тесновки и Дивлина. Немирпчъ присоединилъ поименный списокъ 195 ушедшихъ крестьянъ и счетъ поименныхъ имъ оттого убытковъ. 1651, августа 21.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt pierwszego, miesiąca augusta dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Żytomirskim, przedemno, Mikołaiem Kotużyńskim, podstarościm Żytomirskim, y xiegami niniejszymi grodzkimi staroscinskimi stanowszy

oczewiście urodzony pan Stephan Woderacky, imieniem iego mości pana Ierzego Niemircza z Czernichowa, podkomorzego Kiiowskiego, pana swego, niżej opisaną zanosił manifestatią: iż, iako prędko po szczęśliwey iego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, nad rebellizantami kozakami victoriiiey, iego mość pan podkomorzy Kiiowski, pan protestantis, przyjechał do majątności swey, od iego mości pana starosty Owruckiego w summie pięciadziesiąt y czterech tysięcy złotych polskich sobie zastawionej, to iest miasta Łuhin, wsi Tesnowki, Głuchowey, Łuhinek, Terechow, Diwlina, tak zaraz revisią uczynił y spustoszenia tey majątności. Z miasta Łuhin ci poddani precz poszli: Marko, Serhey, Kosacz, Artuszenia, Żdan, Stepan Prima, Charko Rybczenia, Zdanko Krawiec, Miśko Krzywopust, Michalec, Trochim Czerednik, Andrzej Woronenko, Iasko Szapował, Andrzej Szczasko, Illa Kowżyk, Serhey Roszko, Hwedor Iunakow, Opanas Kotlarz, Omelian Nowik, Buraczko Ostap, Paweł Kotlarczenia, Iwan Będnarz, Denis Kossacz, Wasko Zbarazki, Mikita Krasnoszyków, Moysey Szwiec, Ostap Krawiec, Hrzyszko Przyma, Iwan Wõron, Iasko Kortel szwiec, Olexey Susko, Wasil Timoszenia, Iwan Kiryków zięć, Hordey Litewczyn, Ostap Winnik, Stephan Dołhinowiec, Ohey Denis-kowiec, Iwan Marczaninow, Perechrysta Stephan, Wasko Szapował, Opanas Szczasny, Honczar Ianko, Żdanenia, Stephan Neradek, Ierema Kowal, Trochim Szwiec, Dmiter Kowal, Karp Łukaszów, Samuś Petrenia, Dołhopoły Chilko, Iwan Iałowy, Omelian Rochowicky, Klinasz Szewcow, Zitkowa doczka, Serhey Iunak, Iwan Szyło, Ianczycha wdowa, Roman Szepiel, Sazon Wrotny, wdowa Belatycha, Andrzej Byczko, Matfey Kyrłów, Stepan Ganczarz, Lewon Wysoki, Martin Suchi, Iwan Szapował, Harasko Nowak, Mikołay Sałoiad, Dawid Pryma, Stepan Owseiów, Demid Marciszyn, Łysy Iwan, Soy Daniło, Demian Daniłow, Iwan Hrebennik, Parchom Pochibły, Korsiuk Owsiow, Choma Winnik, Szczasny Litwinowicz, Daniło Zbarazky, Opanas Szabelnik, Fedor Moskal, Iwan Miałky, Roman Miałky, Hastwicha wdowa, Iakim Czortek, Michał Zima, Trochim Kolesniczenia, Marcin Szczerbaszyn, Pawlicha wdowa, Pilip Owdeienia, Iaroszowsky Iwan, Ia-

roszowsky drugi, Dasiuk Wodciatał, Wasko Trybuszek, Miakolowczyk Makar, Iwan Kozuszek, Wasko Oskrahov, Iakub Szapował, Kostuk Kudakało, Stephan Zayko, Iwan Zubchenko, Iwanko Ows iów, Ostap Bogdanowie, Titko Porodczenia, Iwan Litwin, Matfey Bolsun, Hryszko Dubowik, Olexiey Socky, Iwko Holadko, Hricko Rochowniczenia, Iwan Nikoneczyków, Nikon Horbaczyk, Timosz Szerbaszy, Denis Sobota, Stasycha wdowa, Hanneczka wdowa, Iwan Kusega syn, Semen Woyt, Chwiesko Klikun, Pilip Hreczenia, Karp Mokienia, Fedor Sawostianenia, Opanas Homczyszyn, Semen Pohoryłko, Semen Nienka, Masiuczcha wdowa, Iacko Łaszyc, Prokop Bibosz, Iakup Bibosz, Semen Krawiec, Artin Czowerko, Łukasz Olifirow, Iochim Krawiec, Łazar Dubelenia, Ostapicha, Iasko Litwin, Michał Bibosz, Ostap Prozwieć, Bohdan Haszynsky, Ihnat Golan, Paweł w Pinczukowej chacie, Lewko Sawczenia, Iwan Tołsty, Hryszko Czyszenki, Kyrjło Nowik, Olexey Netreba, Pilip Łobiszenia, Krysztoph Kozłowsky, Kotok Strzelec, Weluczenia Strzelec, Szłomiia Leyb, Abramowicz Azyk, Icko Dawidowicz, Icko Wielky, Morduchay Chaym, Sowa Zelmanicha, Abram Rzeznik, Korybeyka Icko, Swinia Loska, Leyb Rzeznik, Rabienky Iasko, Haim Dawidowicz, Abram Zielmanik, Iusko Pezko, Nachim Iakuchno, Iakub Szłomiszyn brat; summa poddanych, którzy precz poszli z miasta Łuhin, sto sześćdziesiąt y dziewięć, z których wytrąciwszy tych, co świeżo powchodzili w chałupy, czterdzieści y sześć, zostaje pustek realiter sto dwadzieścia y trzy, na których odchodzi czynszu trzysta osmdziesiąt złotych y groszy pułtrzecia, podwodszczyzny odchodzi na tychże sto dziewięćdziesiąt złotych. Ze wsi Łuhinek y Terechow poszed precz Maxim Bunarenko, na którym odchodzi czynszu złotych siedm y groszy piętnaście. Ze wsi Głuchowey ci poddani precz poszli: Andrzej Radiwonow, Ichnat Sydorow zięć, Fedor Winnik, Kuźma Makarów, Iacko Gancarz, Roman Metezenia, Fedor Berestenko, Sawa Berestenko, Iochim Koliki, Iowsey Cewonowicz, Fedor Berdniczenia, Iochim Chwedczenia, Iaków Panczenia, Iwan Opanasenia, Olexy Opanasznia, Andrzej Hawrylenko, Taras Kotow, Opanas Żółtobruch, Timosz Czerwa, Iochim Holakow, Maxim

Stolarz, Trochim Petrenia, Piotr Moskal, Będnarz Staś, Iwan Będnarzow, Bogdan Będnarzów, Hawryło Chomenko, Lewko Kozakowicz, Radko Kudelczyk, Koziół Petrenia, Hryczko Czerlenko, Iwan Holonka, Iwan Czeredniczenia, Iowdak Karinnego syn, Trochim Żółtobrzuszenia, Serhy Dolenszczuk, czerednik Szypilo, Daniło, Trochim; summa chłopów, co precz poszli z Głuchowej, czterdzieści y jeden, z której summy wytrąciwszy tych, co świeżo powchodzilo w chałupy, iedynaście, zostaje pustek realiter trzydzieści, na których czynszu odchodzi złotych dwieście dwadzieścia y sześć, podwodszczyzny złotych trzydzieści y pięć. Ze wsi Tesnowki ci poddani precz poszli: Wasil Sorodczyk, Hryszko Wychowczenia, Fesko Wychowczenia, Iowchim Kowal, Szyłka Dołhinowiec, Kondrat Leszczenko, Trochim Sirkowiec, Maciej Daniakiewicz, Filou Wychowczenia, Matfey Olichwerow, Opanas Koliky, Ohanko Sirkowiec, Karp Serhoiow zięć, Hryszko Chwostinsky, Radko Chochoł, Iacko Chochoł, Fedor Dołhinowiec, Roman Naczanin, Markiian Bolsun, Borys Tereszenia, Stephan Klimowicz, Fedor Sycz, Szostak Socky, Hryszko Krawiec, Kuźma, Iakim, Hryszko, Misko Kotosenia, Opanas Klimenko, Opanas Romanow, Deduszczenia, Iwan Klimenia, Raby, Semen Iaroszenia, Borys Iaroszow zięć, Iwan Iuskiewicz, Hawryło Dohadko; summa chłopów, co precz poszli z Tesnowki, trzydzieści y pięć, z których wytrąciwszy tych, co świeżo powchodzili w chałupy, iedynastu, zostaje pustek realiter dwadzieścia cztery, na których odchodzi czynszu złotych dwadzieścia y dwa y groszy pułpięta, podwodszczyzny złotych sześćnaście. Ze wsi Diwłina poszli precz ci poddani: Sawon Safanowicz, Prokop Będnarz, Kalenik Hłuszkowsky, Trochim Chocinieć, Chwedor Kaska, Chocinieć Serhy, Semen Kaszczyk, Misko Szynkarz, Demid Szechowicz, Olexey Moroz, Hryszko Morożenia, Roman Kuzniec, Hawryło Miakołowicz, Wasko Onyszczenia, Łukasz, Kalko, Pilip, Misko Iarowiec, Piotr Topiecha; summa chłopów, co precz poszli z Diwłina, dziewiętnaście, z których liczby wytrąciwszy tych, co świeżo powchodzili w chałupy, dwuch, zostaje pustek realiter siedmnaście, na których odchodzi czynszu złotych czterdzieści y jeden y groszy piętnaście, podwodszczyzny odchodzi złotych czternaście. Summa summarum

pustek we wszystkim kluczu Łubińskim sto dziewiędziesiąt y pięć, a zosobna tych, co nowo osiedli, ośmdziesiąt; summa czynszu, który odchodzi na pustkach, złotych sześćset siedmdziesiąt y ośm y groszy cztery, podwódczynny odchodzi na pustkach złotych dwieście piędziesiąt y pięć; nadto, względem tego spustoszenia, aręda karczem y młynów taniey sześćset złotych puścić się musiała. Która to manifestaciia, aby do xiąg zapisana była, prosił, co y otrzymał.

Книга городская Житомирская, записная и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 134.

LXV.

Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ ввѣсть во владѣніе въ мѣстечка: Клебань, Керносовку, Федоровъ, Холодовку, Крышчинцы, Войтовку, Богдановку и Захаріишевку дворянѣ Екатѣринѣ Сѣвинской, въ силу аренднаго контракта, выданнаго ей на эти мѣнья Черняговскимъ воеводою Мартиномъ Калиновскимъ. 1652, января 16.

Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii szesnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przedemną, Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowiący oczewisto woźny generał Bracławskiego y innych wojewodstw, szlachetny Ian Wyszomirski, dla zapisania do xiąg ninieyszych dobrowolnie przyznał, iż on na requizycyą wielmożney iey mości paniey Katarzyny z Komarowa Strusowney Sienienskiey, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, panów: Tomasza Kaczkowskiego, Stanisława Przegalińskiego, roku terazniejszego, tysiąc sześćset pięćdziesiątego drugiego, miesiąca ianuarii dwunastego dnia, był w miasteczkach: Klebaniu alias Starogrodzie, Kiernosowce, Fedorowie, Chołodowce, Kryszczyńcach, Woytowce, Bohdanowce y Żacharyaszówce, w wojewodstwie Bracławskim, poblizu od nich będących, tamże te dobra, według kon-

traktu, w Brasławiu dnia trzynastego miesiąca decembra, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo, między iasnie wielmożnym jego mością panem wojewodą Czernichowskim a wielmożną iey mością panią Sienińską spisanego, zakładem dwóch kroć sto tysięcy złotych polskich stwierdzonego, y aktami grodzkimi Winnickimi anno millesimo sercentesimo quinquagesimo primo, dnia piętnastego decembris roborowanego, tenże mianowany iasnie wielmożny jego mość pan Marcin na Husiatynie Kalinowski, wojewoda Czernichowski, Przemyski, Lityński et c. starosta, ze wszystkimi pożytkami kontraktem tymże okryślonymi, przez sług swoich, urodzonych ich mościów panów: Bogusławskiego y Andrzeja Siekierzyńskiego, do czasu, przerzeczonym kontraktem oznaczonego, podały dobrowolnie do spokoyney possessyey y używania mianowanej iey mości paniey Sienińskiej postąpił; według którego dobrowolnego przerzeczonych dobr purczenia y on woźny iey mość panią Sienińską w też dobra y ich wszelkie pożytki intromitował y poddanych. w każdej z osobna majątności do gromad zebranych, do posłuszeństwa iey mości paniey Sienińskiej podał; iakoż ci poddani, o nowej pani wiedząc, posłuszeństwa zwykłe onei oddawać submittowali się, a tey intromisey we wszystko przerzeczone dobra nikt nie bronil y z żadnym prawem, te dobra obciążającym, nie odzywał się. Co, że nie inaczej było, pomieniony woźny przyznawszy dobrowolnie, prosił, aby to jego zeznanie do akt przyjęte y zapisane było, co y otrzymał. Ian Wyszomirski.

Линия городская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 8

LXVI.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ ввелъ во владѣніе городомъ Ладъжиномъ Львовскаго подстоіла, Заділака Замойскаго, въ силу заставнаго контракта, выданнаго ему княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вышневецкимъ. 1652, января 20.

Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii dwudziestego dnia.

Przed aktami niniejszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną, Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczywiście woźny generał wojewodstwa Braclawskiego, szlachetny Iacko Kulikowski, iaśnie, iawnie y dobrowolnie zeznał temi słowy: iż on, za affectacyą urodzonego iego mości pana Zdzisława z Zamościa Zamoyskiego, podstołego Lwowskiego, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, wiary godnych, szlachetnych panów: Iana Gutowskiego y pana Iana Orłowskiego, w roku terazniejszy, tysiąc sześćset pięćdziesiątym wtórym, miesiąca ianuarii trzynastego dnia, był w mieście Ładyżynie, gdzie woźta tamecznego, Marka Hołowiznę, y burmistrzów dwóch: Romana Stuczenka y Olexę, także y wszystkich mieszczan y poddanych tamecznych do gromady zebrawszy, y onym na rynku Ładyżynskim zapis, od iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Dymitra Ierzego Korybuta na Zbarażu y Wiszniowcu Wiszniowieckiego zastawny, którym miasto Ładyżyn cum omnibus attinentiis urodzonemu iego mości panu Zdzisławu z Zamościa Zsmoyskiemu, podstołemu Lwowskiemu, y iey mości pani małżonce, urodzoney iey mości pauięy Zofiey z Brzysia

Lanckoronskiej Zdzisławowej Zamoyskiej, podstoliny Lwowskiej, w summie pięćdziesiąt tysięcy złotych polskich zawiódł y zastawił, przeczytawszy, to miasto Ładyżyn z mieszczanami y ze wszystkimi pożytkami, vigore ejusdem inscriptionis, przy osobliwym liście, od tegoż iasnie oświeconego xiążęcia iego mości do tychże mieszczan Ładyżyńskich eo nomine pisany, in rectem possessionem iego mości panu Zdzisławowi Zamoyskiemu, podstolemu Lwowskiemu, podał; które to miasto Ładyżyn z mieszczanami temecznemi iego mość pan Zamoyski, iako swoimi zastawnemi, nemine contradicente, dysponować poezął. Ktore to swoje oczewiste zeznanie pomieniony woźny uczyniwszy, prosił, aby to do xiąg przyjęto y zapisano było; co y otrymał.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652 г., № 4598; листъ 10, на оборотъ.

LXVII.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ вводить во владѣніе городомъ Балаховею и слободою Берловкою дворянину Григорію Важинскому, въ силу пожизненной записи, выданной ему на эти имѣнія княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20.

Roku tysiąs sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii dwudziestego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną, Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczewiście woźny generał wojewódstwa Braclawskiego, szlachetny Iacko Kulikowski, iasnie, iawnie y dobrowolnie zeznał temi słowy: iż on, za affectacyą urodzonego iego mości pana Grzegorza Ważyńskiego, mając przy sobie stronę szlachty, ludzi dobrych, wiary god-

ných, szlachetnych panów: Iana Gutowskiego y pana Iana Orłowskiego, w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset pięćdziesiąt wtórym, miesiąca ianuarii trzynastego dnia, był w mieście Bałanowce y slobodce Berłowce, z której to Berłowski slobodki wszystkich poddanych do miasta Bałanówki sprowadziwszy, y tam także woyna tamecznego, na imie Pańka, y burmistrza Hrycka Bałanienka y drugiego Hrycka Chiżniaka, także y wszystkich mieszczan tamecznych do gromady zebrawszy y onym na rynku Bałanowskim zapis, od iasnie oświeconego xiążęcia iego mości Dymitra Ierzego Korybuta na Zbarażu y Wiszniowcu Wiszniowieckiego, który dożywotnim prawem przerzeczone miasto Bałanowke y slobódke Berłowke iego mości panu Ważyńskiemu konferować y zapisać raczył, przeczytawszy, to miasto Bałanowke y slobódke Berłowke, z mieszczanami, z poddanymi y ze wszystkimi pożytkami, vigore ejusdem inscriptionis, przy osobliwym liście, od tegoż iasnie oświeconego xiążęcia iego mości do tychże mieszczan Bałanowskich y poddanych Berłowskich eo nomine pisany, in realem possessionem iego mości panu Ważyńskiemu podał; które to miasto Bałanowke y slobódke Berłowke z mieszczanami y poddanymi iego mość pan Ważyński, iako swemi dożywotniami, nemine contradicente et impediante, dysponować poczoł. Które to swoje oczewiste zeznanie pomieniony woźny uczyniwszy, prosił, aby to wszystko do xiąg przyjęto y zapisano było; co y otrzymał.

Книга вродская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 11.

LXVIII.

Заявленіе Брацлавскаго подстоля, Станислава Ржевускаго о томъ, что, вслѣдствіе козацкаго возстанія, онъ понесъ значительные убытки въ арендуемыхъ имъ имѣніяхъ: мѣстечкахъ: Красномъ, Старой Рогозѣ, Новой Рогозѣ, Шпиковѣ и Кобылѣ и селахъ: Турковѣ, Улихѣ, Скажницѣхъ, Кохновѣ, Чоремошѣ и Ивановцахъ. 1652, февраля 2.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca februarii szóstego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną, Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczewiście urodzony iego mość pan Stanisław Rzewuski, podstoli Braclawski, skoro tylko do grodu Winnickiego, tak dla inkursyi kozackiey y tatarskich, iako też dla powietrza morowego zawartego, a teraz świeżo, za uśmierzeniem powietrza, otworzonego, przysć mógł, zarazem przychilając się do manifestacyi swojej, w grodzie Lwowskim zanesionej, tu, iako w należnym dobrom niżeymianowanym grodzie, manifestacją swoją zanosił o to: iż manifestans, trzymając dobra: miasto Krasnę, Stare y Nowe miasto Rohozną, miasteczko Szpików, miasteczko Kobyle, wsi: Turkuwkę, Ulicę, Skazińce, Kochanowce, Czeremoszno, Iwanowce, wielmożnego iego mości pana Iana na Zamoysciu Zamoyskiego, starosty Kałuskiego, dziedziczne, sposobem arendownym podług interczyzy y inwentarza, y będąc in possessione, za rebellją chłopów tamecznych y kozacką swawolą, w roku tysiąc sześćset czterdziestym ósmym, w piątek przed Świątkami Zielonemi, od dóbr swoich wszystkich, tak i summ pieniężnych, między chłopami będących na

długach, iako też bydła, stada, owiec, pasieki, gumień, miedzi, cyny y innego domowego sprzętu y ochędostwa, iako osobnym rejestrem weryfikować ofiaruiąc, na złotych sześćdziesiąt tysięcy, krom summy na arędę daney, sami załedwie uiechawszy, a potym y znowu sumnę pewną na też dobra, względem rekuperowania tych swoich rzeczy, do rąk sług iego mości pana starosty Kałuskiego, urodzonych: pana Pawła Słostowskiego y pana Ierzego Szornela, dnia dwudziestego pierwszego lipca, roku tysiąc sześćset czterdziestego ósmego, na arędę trzyletnią, która się w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym pierwszym konezyć miała (iako o tym pewne serypta szerzey świadczą) dawszy, że przedtym, dla rębellyi chłopskiej y morowego powietrza, do possessyi dóbr pomienionych, teraz także dla przyczyn niżej wyrażonych, przyść nie może y dóbr tych ani summy pomienioney, którą dał w Zamościu, nie odszukał, do tego własne iego woły, stada, bydła, długi na chłopach, śledzie y inne dostatki, na regestrze spisane, które czasu prawa pozwami objaśnione będą, u poddanych tamiecznych pozostałe, które oni manifestuiącemu się wracać y oddawać, iako iego własne, chcieli, słudzy pana starosty Kałuskiego, do tych dóbr zesłani, w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym pierwszym, zaraz po wojnie Białocerkiewskiej, z kozakami zawartej, przerzeczone dawno dobra na iego mości pana starostę Kałuskiego w possessiā objawszy, przy wybieraniu zwykłych od poddanych należących powinności, lubo to y te manifestuiącemu się należeli, zabrali y przy słudze iego, który już poniekont niektóre rzeczy pana swego własne odbierać poczoł, czego, iako się wyżej namieniło, y sami chłopci nie zbraniali, pograbili, do Zamościa y Tarnopola podwodami uprowadzili. Zachowawszy tedy wolne uczynienie protestacyi, ieśli tego potrzeba ukaże, lubo pozwami wyraźniej specificacyi, teraz te swoje manifestacyā zaniosszy, manifestans prosił, aby do akt przyięta y zapisana była; co y otrzymał.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 19.

LXIX.

Совнаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вволѣ во владѣніе мѣстечками Сомовкою и Каменицею на основаніи четырехлѣтняго аренднаго контракта. 1652, февраля 8.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca februarii ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczywiście woźny generał wojewódstw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego y Czernichowskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, ku zapisaniu do xiąg ninieyszych grodzkich Winnickich zeznał temi słowy: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, dnia dziewiątego miesiąca stycznia, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, pana Iana Pogonowskiego a pana Stanisława Straszewskiego, był na sprawie y potrzebie urodzonego iego mości pana Samuela Gruia w miasteczkach dwóch: iednym Somowce a drugim Kamienica, majątności dziedzicznej iasnie oświeconego xięcia iego mości Dymitra Ierzego Korybutha na Zbarażu Wiszniowieckiego, tamże, według intereży między iego mością panem Gruią z iedney, a xiążenciem iego mością z drugiej strony, o aręde dóbr mianowanych, de data et actu w Winnicy, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca stycznia trzeciego dnia, prawnie sprawiony y aktami grodzkiemi Winnickiemi roborowany, te dobra, wyżej mianowane, ze wszystkimi onych poddanemi, gruntami, lasami, dąbrowami, gajami, zapustami, młynami, stawami, karczmami, pasiekami, owo zgola ze

wszystkiemi generaliter do tych majątności przychodami y pożytkami, według intercyzy mianowaney opisanemi, do lat czterech, poczynając tę arędę od Trzech Królów święta rzymskiego w roku terazniejszym, tysiącnym sześćsetnym pięćdziesiątym wtórym, już przez woźnego, aż do takowegoż święta Trzech Królów w roku tysiącnym sześćsetnym pięćdziesiątym szóstym przypadającego, do spokojney, realney podał y postąpił (possessyi) y w te dobra mianowanego iego mość pana Gruię arendownym sposobem (cztero) letnim intromittował; którego uwiązania nikt nie bronił y z żadnym się prawem pierwszym ani poślednim nie odzywał, y owszem poddanych wszystkich w tych miasteczkach do gromady zebrawszy, posłuszeństwo wszelakie pełnić przykazał; którzy, nic się nie sprzeciwiając, posłusznemi się stali y na robocizne poszli. Co, że tak a nie inaczej było, to prawdziwie do xiąg zeznawszy, prosił, aby było przyjęto y do xiąg, zapisano; co otrzymał. Ian Wyszomirski.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 22.

LXX.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуну Грун ввводъ во владѣніе имѣніемъ Вахнова Гребля, отданнымъ ему по заставному контракту княземъ Константиномъ-Криштофомъ Вишневецкимъ. 1652, февраля 8.

Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, miesiąca februarii ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami niniejszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowiący oczywiście woźny generał wojewódstw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego y Czernichowskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, ku zapisaniu do xiąg niniejszych grodzkich Winnickich zeznał temi słowami:

wy: iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, dnia iedynastego miesiąca stycznia, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, pana Iana Pogonowskiego, iego mość pana Stanisława Straszowskiego, był na sprawie y potrzebie urodzonego iego mości pana Samuela Gruie, w miasteczku Wachnowey Grobli, majątności dziedzicznej iasnie oświeconego xięcia iego mości Constantego Krzysztofa Korybuta na Zbarażu Wiszniowieckiego, tu, w wojewódstwie Bracławskim a powiecie Winnickim leżącej, tamże, według listu dobrowolnego, zastawnego zapisu, w grodzie Winnickim, roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca stycznia trzeciego dnia przyznanego, iego mości panu Gruie na zastawę tych dóbr y na summę siedm tysięcy y sto złotych polskich służącego, te dobra wyżeymianowane, ze wszystkimi poddanemi, gruntami, lasami, dąbrowami, stawami, młynami, karczmami, owo zgoła ze wszystkimi generaliter tey majątności pożytki, w zapisie opisanemi, do spokojney, realney, aż do oddania tey summy, puścił, podał (possessyi) y w te dobra iego mość pana Gruie intromittował; którego uwiązania nikt nie bronił y z żadnym się prawem pierwszym ani poślednim nie odzywał, y owszem, poddanych wszystkich do gromady zebrawszy, wszelakie posłuszeństwo pełnić rozkazał; którzy, nic się nie sprzeciwiając, posłusznemi stali y na roboczne poszli. Co, że tak, a nie inaczej było, to prawdziwie zeznawszy, prosił, aby było przyjęto y do xiąg zapisano; co y otrzymał. Ian Wyszomirski.

Книга вродская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 23, на оборотъ.

LXXI.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ, по предложенію дворянина Казимира Пясочинскаго, былъ въ его имѣніи, мѣстечкѣ Коморовѣ, и изшелъ это мѣстечко въ состояніи совершеннаго запустенія и разоренія, причиненныхъ войсками: татарскими, козацкими и польскими, а также мировою язвою 1652, февраля 28.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca februarii dwudziestego ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkimi Winnickimi y przede inną, Semenem Postołowskim, burgrabią Winnickim, stanowiący oczywiście woźny generał wojewódstwa Kiiowskiego, Wołyńskiego y Bracławskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, dla zapisania do xiąg ninieyszich grodzkich Winnickich przyznał temi słowy: iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, dnia dwudziestego czwartego februarii, z przydania urzędowego, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych: pana Iana Podskarbskiego, pana Iakuba Kochańskiego, będąc requirowany od urodzonego iego mości pana Kazimierza Piaseczyńskiego, rotmistrza iego królewskiej mości, był w miasteczku Komorowie, w powiecie Winnickim leżącym, y przysiółkach do niego należących, tamże, za okazaniem szlachetnego pana Krysztofa Witowskiego, sługi iego mości pana Piaseczyńskiego, oglądał tę mianowaną majątność, w niwec od nieprzyjaciela krzyża świętego, татаров y козакów, także od woyska iego królewskiej mości koronnego, ogniem y mieczem tak bardzo, że się w samym miasteczku Komorowie chałupek, iako ich sam woźny mianował y liczył, wszystkich w liczbę

підзiesiąт zostało, spustoszoną, tylko puste placы лежā, а в tych pozostałych chałupkach ludzi bardzo się маło по terazniejszey wojnie zebrało, onego też ubóstwa powietrzem morowym wymarło, а в при-
сіółках część większa spalona, а в pozostałych chałupkach rzadko
barzo в ктóрей бы chłop mieszkał, так też gumien, folwarków, by-
deł y inszego dobytku ani żadnego poenitus gospodarstwa niemasz.
Co on, woźny, widząc takowe spustoszenie przerzeczoney maiętności,
sztachtą wyzmianowaną, oświadczywszy się, ztamtąd odiechał, y о
tym те zeznanie swoje uczyniwszy, просіł aby przyjęто y до xiąg
zapisano było; со y otrzymał.

*Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652,
№ 4598; листъ 35.*

~~~~~  
**LXXII.**

Жалоба отъ имени войскаго Брацлавскаго, Яна Негребецкаго, на  
жителей Умани, Каменки и Кублича, о томъ, что они разорили его имѣ-  
ніе, мѣстечко Нѣгребову. 1664, января 18.

Року тисеча шестсотъ шестдесятъ четвертого, мѣсяца генваря  
оснанадцатого дня.

В роки судовне Винницкие. на завтрое по Трохъ Короляхъ свя-  
те римскомъ, року звышъ на акте писаномъ, судовне зачатыхъ, передъ  
нами: Максимилианомъ Очосалскимъ, судею, Миколаемъ Жабокрицкимъ,  
подсудкомъ, Миколаемъ Казимиромъ Жештелинскимъ, писаромъ, — уряд-  
никами судовыми земскими воеводства Браславского Виньницкими, ста-  
новши очевисто урожонный палъ Янъ Квасневский, слуга урожного  
его милости пана Александра Жабокрицкого, чесника Браславского,  
соленитеръ именемъ урожонныхъ ихъ милостей пановъ: Яна з Негребки  
Негребецкого, войскаго Браславского, и Елжбиты з Ёградова Негре-  
бецкои, малжонковъ, занеслъ протестационемъ напротивко всему мисту  
Гуманіови а мистечкомъ до него належачимъ: Каміонци, Кубличови и

ипанитъ, а подданнымъ ихъ милостей пане Оршуле Калиновской, обозное коронное, а сыновъ ей милости, яко дедичовъ и сукцессоровъ его милости пана Самуела Калиновского, обозного коронного, а то взглядохъ нападення вгвалтовного на мистечку Негребку, алиясь Шелпехова, маєтности ихъ милостей пановъ войскихъ Браславскихъ, в року прошлѣ, тисеча шестсотъ шестдесять третимъ, инъ маію, и тамъ фундитусъ, такъ в подданныхъ, которыхъ было на петьсотъ оседлости, яко тежъ в худобахъ овыхъ и в будинкахъ знищеніе. О што все помененный протестансъ составляетъ волное чиненіе обширѣе протестацией помененнымъ ихъ милостямъ паномъ Негребецкимъ, войскимъ Браславскимъ, малжонкамъ, и в каждомъ суде и уряде дохоженя такового спустошена маєтности своее; а помененный толко протестансъ, прекавендо индѣмнитати ихъ милостей, тую свою, именемъ ихъ милостей, заносить протестационемъ и просить, до аеть абы принята и записаная была, што отрималъ. Етъ инконтиненти той же помененный протестансъ презентовалъ судови нинешнему клать три: одну плесивую, другую тарановатую, третью гнедую, взятую на тот час при инъвазней и зручнованю помененныхъ добрь одъ подданныхъ вижей описанныхъ, дедичныхъ ихъ милостей пановъ Калиновскихъ, мистечка Каміювочки, которые той же протестансъ помененный заразомъ выручилъ и оные до себе взялъ; и осведчался притомъ и отое, ижъ воловъ шеснадцать, на той часъ взятыхъ, при протестанте застають, которые, для злоей дороги, судови нинешнему презентовати не могль, што вознымъ и шляхтою обвести и оповедилъ, прекавендо однакъ индѣмнитати ихъ милостей пановъ Негребецкихъ, малжонковъ, не квидъ детрименти паціантуръ, тое судови нинешнему оповѣдаеть, и потомъ тую свою манифестацию цѣвторную заносить и просить, абы до аеть коннотата была; што отрималъ.

*Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639 — 1664, № 4597; листъ 42, на оборотѣ.*

### LXXIII.

Заявленіе дворянина Павла Зіolkовскаго о томъ, что принадлежащее ему на правахъ закладнаго владѣльца село Житомирскаго повѣта Сомотвинъ, вслѣдствіе продолжительной междуусобной войны совершенно запустѣло и не только не приносить вовсе дохода, но требуетъ значительныхъ затратъ для приведенія его въ сколько нибудь благоустроенное состояніе. 1664, февраля 27.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiątego czwartego, miesiąca february dwudziestego siódmego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego krolewski mości Żytomirskim, przede mną Samuelem Brantem, subdelegatem, oczewiście comparsens urodzony iego mość pan Paweł Ziolkowski, podstarości niniejszy Żytomirski, swoim y urodzoney iey mości paniey Maryanny Ziolkowskiego Nosiłowskiej, siostry swoiey rodzoney, imieniem, selenniter manifestował się: iż on, po przeszłych woiennych transakciach, w wojewodstwie Kiiowskim przez kilkanaście lat grassujących, równo z innymi obywatelami pomienionego wojewodstwa do swoiey majętności zastawnei, nazwiskiem Sołotwina, w powiecie Żytomirskim będącey, przyiachawszy, od świętey pamięci iasnie wielmożnego iego mości pana Krzysztofa z Łohoyska Tyszkiewicza, wojewody Czernihowskiego a starosty na ten czas Żytomirskiego, tudzież od iasnie wielmożney iey mości paniey Heleny Woroniczowny Tyszkiewiczowey, wojewodziney Czernihowskiej, małżonkow, urodzonemu niegdy sławney pamięci iego mości panu Ianowi Ziolkowskiemu, rodzicowi manifestantium, y successorom iego, praesentibus manifestantibus, w summie pięciu tysięcy y



stu złotych polskich zawiedzioney y zastawioney, o czym obligatorium suscriptis supra nominatis iaśnie wielmożnych oboygą ich mościów małżonkow w grodzie Żytomirskim szerzey w sobie personabat, pomienioną zastawną swoje majątność, Sołotwin, funditus przez nieprzyiaciela zniesioną został, że nie tylko żadnych pożytków, żadney chałupy, ale płota żadnego nie było, dla czego manifestantes, że nie z ch przyczyny pomieniona onych zastawna ta majątność iest tak bardzo zruynowana i ze wszystkich pożytków penitus ogołocona, serio manifestantur: a ponieważ ex lucro cessanti bywa damnum emergens, tedy hac eademque manifestatione tempestive praecavent sobie manifestantes to, iż, ieśliby pomieniona ich ta zastawna majątność spustoszona, cura et conatu manifestantium miała dydż restaurowana y przywiedziona do pożytków, to iest, gdy będzie poddanemi osadzona, których poddanych manifestantes possessores wołami, końmi, zasiewkami y inszą pomocą zakładać będą, dwor, ktorego y predtym tam nie było, cale sam rodzic manifestantium, za assecuratią zapisaną iaśnie wielmożnych ich mościów haeredum supra nominatorum zapłacenia in termino wykupna przybudynków wszelakich, był zbudował, ieśliby denovo postavili, groblą y młyn, ktorego tylko znak został, swoim kosztem ieśliby erigowali, sata hyemalia y insze crescencie, ponieważ wszystkie przy majątności ad nihilum evadicata, y tych ieśliby znaczną y iakąkolwiek auctią uczynili, aby manifestantes in duplo nie szkadowali, to iest per carentiam summae suae, która haereditarius ich mościów oney zażywaiącym pożytek czyniła, tudziesz przez naprawienie y przywiedzenie do pożytków z ziemią porównaney y żadnych pożytków nie czyniącey majątności, gdyby zaś potym który ex haereditariis ich mości successorow, lubo tesz reformatoria iaśnie wielmożnych recognoscentium supra nominata pozostała małżonka zechcieli, oswobodzaiąc tę majątność, summę pomienioną manifestantibus possessoribus obligatoriis odłożyć, aby się to działo iudicialiter lub przez decret sądowy ex legitima citatione, niedziel dwunastą przed wykupnem, lub przez complanatią przyiaciół zobopolnie wysadzonych, aby wprzod satisfactia in omnibus praetensionibus w naprawieniu mająt-

ności y przywiedzeniu oney do pożytkow stała się manifestantibus: lubo też summe pomienioną, pięć tysięcy y sto złotych polskich, anticipando obmyśławania starania, y koszty manifestantium w naprawieniu y restaurowaniu majątności supranominati haeredes, oswabadzając swoje puste y żadnych pożytków nie czyniące dziedziczne grunty, iako na ten czas existunt, exnunc aby odłożyli y zapisali. Dla czego praesenti manifestatione, succurrendo indemnitati suae, manifestantes iterum atque iterum manifestantur; którą manifestatią prosił praesens iego mość manifestans, aby do akt niniejszych grodzkich Żytomirskich przyięta y zapisana była; co otrzymał.

*Книга Житомирская, городская, записовая и поточная, годъ 1664—1666, № 21; листъ 25, на оборотъ.*

~~~~~  
LXXIV.

Заявление Житомирскаго старосты, Яна-Остафія Тышкевича о томъ, что принадлежащее ему на закладномъ правѣ имѣніе, село Сингуры, совершенно запустѣло вслѣдствіе бывшей междуусобной войны. 1665, апрѣля 16.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego, miesiąca aprilis szesnastego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego krolewsky mości Żytomirskim, przede mną, Pawłem Ziolkowskim, podstarościm Żytomirskim, stanowszy oczewisto wrodzony pan Alexander Kostecki, sluga wielmożnego iego mości pana Ostafiego Iana z Łohoyska Tyszkiewicza, Żytomirskiego y Niechworoskiego starosty, imieniem tegoż pomienionego iego mości pana swojego, solennem zanosil manifestationem w ten sposób: iż wielmożny iego mość pan manifestantis, dawszy sumnę czterech tysięcy złotych polskich na majątność, nazwiskiem Syngury, iasnie wielmożney iey mości paniey Helenie Woroniczownie Krzysztophowey Tyszkiewiczowej, wojewodziney Czernihowskiej, rodzicielce swoiey, od iey mości sposobem zastawnym iego mości panu staroście

w roku przeszłym, tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartym, miesiąca decembris dwudziestego dziewiątego dnia puszczoną y zawiedzioną, ducta proportionem według summy czterech tysięcy złotych dochodu y prowisiei mieć nie może, gdyż ta majątność przez nieprzyjaciela koronnego y przez woyska rzeczypospolitey, często przechodzące, spustoszona y zniszczona iest tak dalece, że ani dworu, ani młyna, ani stawu y żadney rzeczy, do pożytku dwornego należącej, to iest y budynkow żadnych niemasz, grobla śnać dawno zerwana y bardzo spustoszona, że tylko znak iey, gdzie była, został, zasiewkow także żadnych, owo zgoła, cokolwiekby się miało znajdować fructuum y prowentow iakichkolwiek w iaknajmnieyszej rzeczy, w tey majątności nie znajduje się, oprócz kilku chałap bez chłopów, na wsi stojących, pustych. Przeto, ieśliby ta majątność cura et conatio domini obligatorii wyszmianowanego wielmożnego iego mości pana manifestantis miała bydź we wszystkim de novo restaurowana y naprawiona: dwor, raczey zameczek, secundum pristinum statum ieśliby był zbudowany, młyn y grobla, ktorych rzeczy penitus niemasz, ieśliby także sumptem iego mości miała bydź erigowana, sata hyemalia y insze crescentie, za staraniem iego mości ieśliby znaczne miały w tey majątności wziąć auctiā, załogi chłopskie, ktorych iego mość wołami, końmi, zasiewkami, et id genus zapomagać będzie, żeby, gdy przydzie do oswobodzenia tey majątności y oney wykupienia od wyszpomienionej iasnie wielmożnej iey mości, aby się to działo iudicialiter przez dekret sądowy, praevia citatione, niedziel dwunastą przed wykupnem, lubo też per complationem przyjaciół, zobopolnie na to wysadzonych, wprzód nim originalna summa, cztery tysiące złotych, oddana będzie, aby wszystkie praetensye w naprawieniu wyszmianowanej majątności wielmożnemu iego mości panu manifestantis nagrodzone y skutecznie paratis zapłacone były. O co, providendo indemnitati wielmożnego iego mości pana swojego, manifestans iterum atque iterum manifestatur, prosząc, aby ta iego manifestatia do xiąg niniejszych grodzkich Żytomirskich przyjęta y zapisana była; co otrzymał.

Книга Житомирская, городская, записовая и поточная, юдъ 1664—1666, № 21-й; листъ 143, на оборотъ.

LXXV.

Люстрація подымной подати Кіевского возводства, повѣтовъ: Овруцкаго и Житомирскаго. 1683, января 25.

Року тысяча шістьсотъ восемьдесятъ четвертого, мѣсяца октобрѣя осемнадцатого дня.

На уряде вгородскомъ, въ замку его королевское милости овруцкомъ, передо мною, Адмономъ Барчевскимъ, яко субделеготомъ на мѣстцу отъ урожопого его милости пана Михала Ставицкого, подстаростего вгородского овруцкого, до принятія нижей вписаное люстраціей ужитымъ и засажонимъ, personaliter stanąwszy tenże imé pan podstarości grodzki owrucki, dla wpisania do xiąg ninieyszych per oblatam подаѣ lustracyą дымовъ воієводства Кііовського і повітовъ його: Жѣтомірського і Овруцького, temi słowy писанą: Regestr lustracyiey дымовъ воієводства Кііовського, zaczętey a die vigesima quata ianuarii, anno tysiąc sześćset ósmndziesiąt trzeciego, i oraz z wielu дымовъ давано двѣхъ podymnego, ex laudo publico, na seymiku we Włodzimierz, die decima quinta septembris, anno tysiąc sześćset ósmndziesiąt pierwszego:

Starostwo Owruckie.

Miasto Owruć i z wioskami. W mieście дымовъ czterdzieście, excepto popów. Wieś Ostrowek, do tegoż starosty, дымовъ два. Wieś Sarniczki, tegoż, дымовъ trzy. Wieś Zaliwaki, boiarze tegoż, дымовъ trzy. Wieś Biłka, tegoż, дымовъ два. Wieś Szwab, boiarze tegoż, дымовъ sześć. Generalem miasto i z wsiami i z boiarami złotych два-

dzieścia i pięć. Miasto Wielelniki. Miasto Wielelniki ma dymów osim, excepto popa. Wieś Wielelniki Stare ma dymów osm. Wieś Sorokopeni, tegoż iego mości, ma dymów siedm. Wieś Krasilówka, tegoż iego mości, ma dymów cztery. Wieś Przybitki, tekoż iego mości, ma dymow iedenascie. Wieś Nowaki, tekoż iego mości, ma dymów osm. Wieś Bobrycze, tegoż iego mości, ma dymów trzy. Wieś Nieczohówka, tegoż iego mości, ma dymow trzy. Wieś Suszczany, tegoż iego mości, ma dymów dwadzieścia. Wieś Chłuplanka, tekoż iego mości. Wieś Chłuplany, tegoż iego mości, ma dymów dwanaście. Wieś Nahorany, tegoż iego mości, ma dymów dziewięć. Wieś Olenicze, tegoż iego mości, ma dymów iedenascie. Wieś Iurkowszczyzna, tegoż iego mości, ma dymów cztery. Wieś Stuhowszczyzna, tegoż iego mości, ma dymów dziesięć. Wieś Skrebelicze, tegoż iego mości, ma dymów osm. Między Lewkowskimi, tegoż iego mości, dymów dwa. W Heiewiczach, tegoż iego mości, dym ieden. Z miasta i z całej włości generałem do skarbu dano złotych dwadzieścia. Wsie plebana wielelnickiego: wieś Bohiówka ma dymów osm; wieś Bełka, tegoż. ma dymów sześć; wieś Czerewki, tegoż, ma dymow dwa. Z tych wsiów od xieżda plebana oddano do skarbu złotych pięć. Wieś Koperowszczyzna, pana Korytka, ma dymów osm, złotych cztery. Włość Kliniecka: miasto Kliniec —niemasz nic, tylko dwór. Wieś Szostaki, tychże, ma dym ieden; wieś Kwiczyn, tychże, ma dym ieden; wieś Szyszoly, tychże, ma dymów dwa; wieś Żołyn, tychże, ma dymów dwa; wieś Parszowa, tychże, ma dym ieden; wieś Orzeszki, tychże, ma dym ieden. Z tej całej włości oddano złotych dwanaście. Włość Choynicka. Miasto Choiniki, pana Szuyskiego, chorążego brzyskiego, ma dymow trydzieście, złotych sześć, excepto popów; wieś Chrapków, tegoż iego mości, ma dymów czternaście, złotych dwa; wieś Radno, tegoż iego mości, ma dymow siedm; wieś Strzeliców, tegoż iego mości, ma dymów trz dzieście, złotych pięć; wieś Nowosiołki, tegoż iego mości, ma dymów dwadzieście i sześć, złotych trzy; wieś Naboki, tegoż iego mości, ma dymów trzydzieście dwa, złotych trzy; wieś Dworyszcza, tegoż iego mości, ma dy-

dymów pięć; wieś Wielki-Bór, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Kluczyn, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Łuchanie, tegoż iegomości, ma dymów dwa; wieś Ostrohładowicze, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć, złotych dziewięć; w teiże wsi boiarów dymów dziewięć; futor Wezok, tegoż iegomości, ma dymów cztery; futor Ruszowcy, tegoż iegomości, ma dymów pięć; futor Szczerbiny, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Bohuszyn, xięży Ostrohładowskieh, dymów sześć; wieś Krasnosiele, tychże, ma dymów osmnaście, złotych trzy; wieś Ułasy, tychże, ma dymów sześć; wieś Mokisz, pana Kotarskiego, ma dymów siedm; wieś Iewłasze, tegoż, ma dymów trzy. Miasto Braham, na kilka części w tymże mieście: na część pana Koniecpolskiego ma dymów pięćdziesiąt i pięć; wieś Babczyn, tegoż iegomości, ma dymów siedmnaście; wieś Peticka Słoboda, tegoż, ma dymów ośm; wieś Udalowka, tegoż, ma dymów siedm; wieś Speryże, tegoż iegomości, ma dymów szesnaście; wieś Dublin, było w posesyei ich mość panów Białobrzeskich, dymów siedm, a teraz w posesyei ich mość pana Koniecpolskiego; wieś Halki, tegoż iegomości, ma dymów osiemnaście; wieś Suwidy, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście; futor Iasienów, tegoż, ma dymów cztery. Excepto popów, z miasta i z całej włości, do tei części, złotych dwadzieście i pięć. Wsie paniei Bruchańskiej do tegoż miasta: wieś Hłuchowicze teiże iei mości ma dymów czterdzieście i ieden — złotych dwadzieścia; wieś Hubarowicze, teiże, ma dymów siedemnaście, złotych sześć; wieś Czerewuo, teiże, ma dymów iedenaste, złotych trzy; wieś Puczyn, teiże, ma dymów dwa, złoty ieden; w tymże Brahamiu na część pana Silicza: w tymże mieście pana Silicza dymów dwadzieścia i siedm; wieś Listwin, tegoż iegomości, ma dymów dwa; wieś Mikulicze, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Zwiniaczki, tegoż iegomości ma dym ieden; wieś Homalicze, tegoż, ma dym ieden, wieś Sielec, pana Iasińskiego, ma dymów trzy; wieś Welatyn, tegoż, ma dym ieden; z tei włości i z miastem oddano według dymów złotych trzydzieście i pięć; w tymże Brahamiu, na części pana Białobrzeskiego: w mieście tegoż iegomości dymów sześć; wieś Skuraty, tegoż iegomości, ma dymów ośm, złotych trzy; w tymże mieście na część

pana Czerskiego dymów trzy; wieś Wielki Las, tegoż iegomości, ma dymów pięć; wieś Maliki, pana Samuela Silicza ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Kozłowicze, tegoż iegomości, ma dymów ieden, złoty ieden; wieś Iurkiewiczze pana Gaworeckiego, ma dymów szesnaście, złotych trzy. Miasto Czarnobyl, iegomości pana Sapiehi, same miasto ma dymów sto i trzy, złotych dwadzieścia i trzy; Czerewacz tegoż iegomości ma dymów ośmnaście, złotych pięć; wieś Korohod, tegoż, ma dymów sto siedm, złotych ośmnaście; wieś Karpikówka, tegoż, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Kopacze, tegoż, ma dymów piędziesiąt, złotych iedenastie; wieś Krasne, tegoż, ma dymów sześć, złotych sześć; wieś Maszów, tegoż, ma dymów iedenastie; wieś Roziezdza, tegoż, ma dymów siedemnaście, złotych trzy; wieś Tolsty-Las, tegoż, ma dymów dwadzieście i pięć, złotych pięć; wieś Sokołowicze, tegoż, ma dymów dwadzieścia i pięć, złotych pięć; wieś Terechy, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych pięć; wieś Ładyżyce, tegoż, ma dymów czternaście; wieś Teremce, tegoż, ma dymów dwanaście; wieś Żołnierzówka, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych cztery; wieś Hapanowicze, tegoż, ma dymów siedm; wieś Opaczycze, tegoż, ma dymów trzynaście, złotych cztery; wieś Zalesie, tegoż, ma dymów dziesięć; wieś Zapole, tegoż, ma dymów pięć; wieś Bobrówka, tegoż, ma dymów cztery; wieś Iampol, tegoż, ma dymów ieden; wieś Reczyca, tegoż, ma dymów trzy; Rudnia Chochelska, tegoż, ma dymów trzy; Rudnia Weresna, tegoż, ma dymów cztery; wieś Skrypki, tegoż, ma dymów dwa; boiarów tegoż, dymów trzy, excepto popów. Wsie oiców Domienikanów Czarnobylskich: Paryszów ma dymów czternaście; wieś Lelów, tychże oiców, ma dymów dwadzieścia; wieś Leszna, tychże, ma dymów sześć; wieś Zaszczebło czerniczek Brahińskich, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Ielcza pana Nieczaia, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Berenki, tegoż iegomości, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Czykołowicze panów Trypolskich: na część pana Pawła Trypolskiego dymów dwadzieścia; na część drugich panów Trypolskich dymów pięć, złotych cztery; wieś Moszny i Borszczahówka pana Hruziewicza, ma dymów dwanaście, złotych dwa. Wsi Panów Steckich: wieś Ste-

czanka tychże, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Ilince tychże, ma dymów dwadzieścia, złotych dwa; wieś Łubianka, tychże, ma dymów trzydzieści i siedm, złotych trzy; Słoboda Pawłowska, tychże, ma dymów trzy; Słoboda Radinska, tychże, ma dymów dwa. Wsi pana Szumlańskiego: wieś Martynowicze, tegoż, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Kabany, tegoż, ma dymów dwanaście, złotych trzy; wieś Olszanka, tegoż, dymów dwa, złotych trzy; słoboda Martynowska, tegoż, ma dymów ośm, złotych cztery; wieś Mołoczków, tegoż, ma dym jeden; wieś Warowicze, pana Tyszkiewicza, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Chrystynówka, ma dymów cztery, złotych cztery; wieś Stupiszczka, tegoż, ma dymów dwa; w Nozdrysczu, na części tegoż imię pana, ma dym jeden; wieś Rakówka, pana Tokarzewskiego, ma dymów pięć, złotych dwa; miasto Chabne, pana Brzeskiego, ma dymów piętnaście, złotych sześć; wieś Swiatockich, tegoż, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Minijki i z futorem, tegoż, ma dymów siedm, złotych cztery; wieś Tarasy, panny trzech, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Metijki, różnych panny, ma dymów pięć, złotych trzy, wieś Brydki, paniei Rączkowskiej, ma dym jeden, złoty jeden; wieś Zalesie, teiże, ma dymów trzy; wieś Iablönka, teiże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Dorobin, na część pana Pauszy, ma dymów cztery, złotych dwa. Do Monasteru Owruckiego, w mieście tymże, dymów trzy; wieś Denisowicze, tychże oiców, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Biłka, tychże, ma dym jeden; wieś Wystupowicze, na kilka części: na pana pisarza ziemskiego Kirowskiego dymów sześć, złoty jeden; w teiże wsi na części paniei Okszynei, ma dymów sześć, złoty jeden; na części pana Trzeciaka ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Kuzmicze, pana Trzeciaka, ma dymów dwadzieście, złotych siedm; wieś Skorodna, na części pana Białobrzskiego, ma dymów dziesięć, złotych pięć; w teiże wsi, na części pana podstolego Kirowskiego, ma dymów trzydzieście i dwa, złotych pięć; wieś Weławsko na kilka części: wieś Weławsko, na części pana Staweckiego, ma dymów czternaście, złotych dwa; wieś Wysokie, tegoż, na część zastawną, ma dymów dziesięć, złotych dwa;

wieś Czernihowca, tegoż, y z Maśnikiem, ma dymów cztery, złoty ieden; wieś Wysokie, na części paniei Wasilkowskiej, ma dymów trzynaście, złoty ieden; wieś Weławsko, na części paniei Wasilkowskiej, ma dymów siedm, złoty ieden; na część p. Marcina Suryna dymów dziesięć, złotych dwa; na część pana Warowicza dymów ośm, złotych dwa; na część pana stolnika Kiiowskiego dymów trzy, złoty ieden; na część pana Wołodkowicza, dymów trzy, złoty ieden; na część pana Iabłońskiego dymów siedm; na część pana Dułgierta, dymów dwa; na częściach panów Skiporów dymów cztery, złoty ieden; wieś Korin, pana Pawła Trypolskiego, ma dymów cztery, złotych ieden; wieś Medwedno, pana Wysłobodzkiego, ma dymów dwanaście, złotych cztery; wieś Połohaczów panów Chołoniewskich, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Pohalew, tychże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Matweiwicze, pana Steckiego, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Hunicza, tegoż iegomości, ma dymów ośm, złoty ieden; wieś Dernowicza, tegoż iegomości; ma dymów szesnaście, złotych trzy; wieś Żołyń, pana Korzenia, ma dym ieden; we wsi Pieszczanicy na części pana Proskury dymów trzy, złotych dwa; na część pana Pawszy, dym ieden, złoty ieden, na część pana Trzeciaka, dym ieden; wieś Szczernicze, pana Skipora starszego, ma dymów dwa, złoty ieden; miasto Noryńsk z włością, same miasto ma dymów trzydzieści; wieś Bondary, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście; wieś Chaicza-Wielka, tegoż iegomości, ma dymów dziewiętnaście; wieś Zbranki, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Ratniszcz, tegoż iegomości, ma dym ieden, excepto popów, z tej włości nie dano; wieś Chaicza-mała, pana Pawła Trypolskiego, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Szolomki, pana Suryna, pisarza ziemskiego Kiiowskiego, ma dymów cztery, złotych trzy; wieś Owrupowszczyzna, tegoż iegomości, ma dymów cztery; wieś Obychody, tegoż iegomości, ma dymów iedenaście, złotych cztery; wieś Zamysławicze, tegoż iegomości, ma dymów szesnaście, złotych siedm; miasteczko Hostomla, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Chwośnia wielka, pana Pruszyńskiego, ma dymów dziewięć, złotych siedm; wieś Potapowicze, na część pana Pruszyńskiego starszego,

ma dymów dwa, złotych dwa; na część pana Pruszyńskiego młodsze-
go, dymów cztery, złotych trzy; miasteczko Wierzówka, pana Woroni-
cza, ma dymów szesnaście, złotych dwa; wieś Weresy, tegoż, ma dy-
mów trzy, złotych dwa; wieś Chwośnia-Mała, tegoż, ma dymów siedm,
złotych pięć; wieś Żerew, pana Markiewicza, ma dymów dwanaście,
złotych sześć; w teiże wsi oiców iezuitów dymów dwa, złoty ieden;
w teiże wsi pana Marcina Suryna, dym ieden; wieś Rosochy oiców
iezuitów, ma dymów siedm, złotych dwa; miasto Narodycze, na dwie
części: na część imię pana stolnika Kiiowskiego dymów czterdzieście i
sześć; wieś Dorohyn, tegoż iegomości, ma dymów pięć; wieś Dawydky,
tegoż iegomości, ma dymów iedenaście; wieś Sielec, tegoż iegomości,
ma dymów dwadzieścia; wieś Stawki, tegoż iegomości, ma dymów
sześć; na części pana Potockiego, podkomorzycy Braclawskiego, dymów
trzydzieście dziewięć; wieś Szarne, tegoż iegomości, ma dymów czter-
naście; wieś Nozdrysz, tegoż iegomości, ma dymów ośm; wieś Iazbie-
ryn, tegoż iegomości, ma dymów cztery; wieś Kliszcz, tegoż iegomości,
ma dymów siedm; z tego miasta i włości złotych trzydzieści i
siedm; miasto Łuhiny imię pana łowczego Kiiowskiego i z wsiami:
same miasto tegoż iegomości, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Sze-
metyca, tegoż iegomości, ma dymów dwa, złotych dwa; wieś Miszkie-
wicze, tegoż iegomości, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Rakowszczyz-
na, tegoż, ma dymy trzy; część w Potapowiczach, tegoż iegomości, ma
dymów trzy; wieś Kołki ichomościów panów Hołowińskich, ma dymów
siedm, złotych dwa; wieś Żerewce, tychże ichomościów, ma dymów
ośmnaście, złotych cztery; wieś Krasna-włoka, paniei Kniehinińskiej,
ma dymów ośm, złoty ieden; wieś Putyłowice, pana Korczewskiego,
ma dymów ośm, złotych dwa; miasto Horodnica, ma dymów ośmnaś-
cie, złotych dziesięć; we wsi Nozdrysz, na części pana Marcina
Suryna, dymów cztery, złotych dwa; w teiże wsi, pana Dąbrowskie-
go dym ieden; wieś Kacowszczyzna: na część pana Pawła Trypolskiego,
dymów cztery, złotych dwa; na część pana miecznika dymów siedm,
złotych trzy; na części pana podstolego Kiiowskiego dymów dwa; na
część panów Iwanenków dymów cztery; Kłoczki: na część pana miecz-

nika dymów trzy, złotych ieden; na część pana Pawła Trypolskiego dymów sześć, złotych dwa; na część pana Chruslińskiego dymów dwa, złoty ieden; na część pana Konczakowskiego dymów trzy, złoty ieden; wieś Druckie, ma dymów cztery; wieś Muchoiedy iegomości pana chorążego xięstwa Litewskiego, ma dymów piędziesiąt i ośm, złotych dziesięć; wieś Uhły, tegoż iegomości, ma dymów pięć; miasto Wołczków pana Milanowskiego, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Zaleszany, pana Woiniłowicza, ma dymów trzy; miasto Kroszatycze: na część pana Grochowskiego dymów cztery, złoty ieden; na część pana Nielawickiego dym ieden, złoty ieden; na część pana Obucha dym ieden; wieś Hołubowicze pana Głębockiego, ma dymów ośm, złotych trzy; miasto Kornin pana Proskury, ma dymów dwadzieścia i cztery, złotych sześć; wieś Łuhowiki, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Stawki, tegoż iegomości, ma dymów piętnaście, złotych trzy; wieś Stabły, tegoż iegomości, ma dymów trzy, złoty ieden; wieś Cary, tegoż iegomości; ma dymów trzy; wieś Obuchowicze, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia, złotych cztery; wieś Staniszkówka, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złoty ieden; wieś Maksimowicze, pana Woiniłowicza, ma dymów dwa, złoty ieden; wieś Łaski na części kilka: na pana podstolego Kiiowskiego, dymów dziesięć, złotych dwa; na części pana Milkiewicza dymów dziesięć, złotych pięć; na część imię paniei Bubniewskiej dymów pięć, złotych dwa; na część pana miecznika dym ieden; na część pana Drakowskiego dym ieden; wieś Lewkowicze, pana Kiewlicza i pana Zubra, ma dymów iedynaście, złotych dwa; miasto Przyborsk imię pana wojewody Kiiowskiego, w samem mieście dymów osmnaście, złotych dwa; wieś Moisieiki, tegoż iegomości, ma dymów siedmnaście, złotych pięć; wieś Rusaki, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Piotrowicze i z Wyszogrodem, ma dymów pięćdziesiąt, złotych pięć; wieś Pirohowicze, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Siechaczów, tegoż iegomości, ma dymów iedynaście, złoty ieden; tegoż iegomości pana wojewody Kiiowskiego, z miasta Czerniehowa, ma dymów czternaście, złotych trzy; miasto Toporyszcza, tegoż iegomości, ma dymów osmnaście, złotych

trzy; włość iegomości pana Drohorowskiego, chorążego Lubelskiego futor Hryniewski, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieścia, złotych dwanaście; wieś Domontów, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych siedm; wieś Ruchtycze, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych dziewięć; wieś Iasnohorodka, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych sześć; wieś Sucholucze, tegoż iegomości, ma dymów cztery; wieś Chlibuwka, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieście, złotych piętnaście; wieś Kozarowicze, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieści, złotych trzynaście; wieś Łoputków, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć, złotych siedm; wieś Oborek, tegoż iegomości, ma dymów piętnaście; miasto Borodianka, tegoż iegomości; miasto Borodianka ma dymów pięćdziesiąt, złotych trzynaście; wieś Zahalce, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia cztery, złotych dziewięć; wieś Koczoly, tegoż iegomości, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Družnia, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia, złotych pięć; wieś Piaskówka, tegoż iegomości, ma dymów sześć; wieś Iurowicze, tegoż iegomości, ma dymów ieden; dobra biskupa Kiiowskiego: miasto Czarnohorodka, ma dymów pięćdziesiąt, złotych dwadzieścia; tamże i z Motowilówki chłopów siedm; miasto Fastów, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieście, złotych dziesięć; wieś Tyszków, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć; wieś Berezówka, tegoż iegomości, ma dymów pięć; wieś Demidów pana Łozińskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Litwinki, tegoż iegomości, ma dym ieden. Włości do metropolity Kiiowskiego także i do archymandrycy Pieczarskiej, któremi za-
wiaduje pan Szumlański: wieś Uhły monasteru Pieczarskiego, ma dymów sześć, złoty ieden; wieś Wepry monasteru Pieczarskiego, ma dymów dwa, złoty ieden; wieś Żar manasteru Pieczarskiego, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Łuhoidy, manastyra Pieczarskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Gordyn manastyru Pieczarskiego, ma dymów sześć; wieś Orewicze, tegoż, ma dymów ośm, złotych dwa; wieś Dowhlady, manastyru Pieczarskiego, ma dymów siedm, złotych trzy; Rudnia Razowska, tegoż manastyra, ma dymów cztery; wieś Tołokoń, tegoż manastyra, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś

Orany, tegoż manastyra, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Unin, do metropoliei Kiiowskiej, ma dymów piętnaście, złotych pięć, miasto Radomyśl, manasteru Pieczarskiego, ma dymów cztery, złotych dwa; wieś Czudin, manastera Pieczarskiego, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Babinicze, metropoliei Kiiowskiej, ma dymów dziesięć, złotych sześć; wieś Zabłoczne, do metropoliei Kiiowskiej, ma dym jeden; wieś Chaniow, pana Wysłobockiego, ma dymów sześć; wieś Kolince, do metropoliei Kiiowskiej, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Wermiiki, manastyra Pieczarskiego, ma dymów szesnaście; wieś Oblitki, do metropoliei Kiiowskiej, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Worobie-Stare i Nowe, manasteru Pieczarskiego, ma dymów trzydzieścia, złotych dwanaście; wieś Rytwianki, tegoż manastera, ma dymów cztery, złotych cztery; wieś Michałki, tegoż manastera, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Biłka, tegoż manastera, ma dymów pięć; wieś Iarowinki, tegoż manastera, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Szybinne, tegoż manasteru, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Niżelowicze, tegoż manastera, ma dymów dwanaście, złotych cztery; miasto Nowosiołki, manasteru Brackiego, ma dymów pięćdziesiąt, złotych pięć; Rudnia Krymecka, manastera Pieczarskiego, ma dymów dziesięć, złotych pięć; wieś Wyszowicze, do manastera Pieczarskiego, ma dymów sześć złotych trzy; wieś Żurżewicze, tegoż manastera, ma dymów ośm, złotych siedm; wieś Zimowiszczce, tegoż manastera, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Chaleple, tegoż manastera, ma dymów trzy, złotych jeden; wieś Nowosiołki, tegoż manastera, ma dymów sześć, złoty jeden; wieś Czapowicze, tegoż manastera, ma dymów dwadzieścia, złotych sześć; futor Radkowski, tegoż manastera, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Szpile, tegoż manastera, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Pilipowicze, tegoż manastera, ma dymów dwanaście, złotych trzy; miasto Kniehinicze, pana Aksaka, ma dymów dziesięć; miasto Rożów pana Cetnera, dymów dwa, złoty jeden; wieś Krywe, pana Tyszy, ma dymów sześć; wieś Sokołówka, pana Puzyny, ma dymów dwa, Kaczarówka, pana Butowicza, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Stawiszczce, pana Kiechorskiego, ma dymów dziesięć, zło-

tych trzy; wieś Komarówka, pana Cetnera, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Mininki, pana Nowosieleckiego, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Horodyszcze Stare, pana Humienieckiego, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Horodyszcze-nowe, pana Wilgi, ma dymów sześć, złoty jeden; wieś Wirlook, pana Unikiewicza, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Iezierszczyna, pana Koszewskiego, ma dymów ośm, złoty jeden; wieś Hołe, tegoż jegomości, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Zabojanie, pana Charlinskiego, ma dymów piętnaście, złotych trzy, wieś Iędrzejówka, pana Trzeciaka i pana Charlinskiego, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Korolówka, pana Tyszkiewicza, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Naliwajkowa, pana Stońskiego, ma dymów trzy, złoty jeden; miasto Byszów, pana Brzeskiego, ma dymów trzydzieście i cztery, złotych dziesięć. Wsie manastyra Mikolskiego: wieś Szepeliche tegoż monastera, ma dymów trzydzieści i cztery, złotych sześć; wieś Worohowicze, tegoż monastyra, ma dymów cztery; wieś Zubkowicze, tegoż monastyra, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Ostapy dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Litki, tychże ojców, ma dymów dwa, złoty jeden; Radohoszcza, tychże ojców, ma dymów dwa, złoty jeden; Woniajki, różnych panów, ma dymów trzy. Wsie ojców Iezuitów Ow-ruckich: wieś Werbowicze, tychże ojców, ma dymów dwadzieście siedm, złotych dziesięć; wieś Konotop, tychże, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Bazar, tychże, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Kalinówka, tychże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Ihnatpole, tychże, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Ihnatówka, tychże, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Sawłuki, tychże, ma dymów jeden, złoty jeden; wieś Bazar, pana Koszewskiego, ma dymów pięć, złotych dwa. Wsi ojców Michajłowskich Kijowskich: wieś Mołoczki, tychże ojców, ma dymów siedm, złotych cztery; wieś Podhonne, tychże ojców, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Rudki, tychże ojców, ma dymów cztery, złotych dwa; miasto Korostészów, ma dwie części: na część imć pana podsędką Kijowskiego dymów trzydzieści, złotych dziesięć; na część paniey Saczkowej dymów trzydzieście, złotych dziesięć; miasto Studiana Woda, pana Humienieckiego, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś

Starosiele, pana Rogowskiego, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Minijki, paniej Tuszewskiej, ma dymów dwa, złotych dwa; wieś Maniówka tejże jejmości, ma dym jeden; wieś Bilkowicze, pana Sinińskiego, ma dymów dwa; wieś Karpilówka, pana Chałaima, ma dymów trzy, złotych trzy; wieś Humienniki, pana Milanowskiego, ma dym jeden, wieś Kamienny Brod, pana Onikiejewicza, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Horbolów, pana Tyszy, ma dymów czternaście, złotych pięć; wieś Żanki tegoż jegomości, ma dymów cztery, złotych jeden; we wsi Wielkiej Dąbrowie część pana Czegowskiego, dymów cztery, złotych trzy; w tejże wsi pana Daszkowskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Tarczyn, pana Plichty, ma dym ieden; wieś Pilipowce, tegoż jegomości, ma dym jeden, złoty jeden; wieś Murachowce, tegoż, ma dymów trzy, złoty jeden i tenże na futorze ma dymów cztery; miasto Worsówka, pana Iarmolińskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Ianówka, tegoż, ma dymów dwadzieścia, złotych dwa; wieś Berezówka, tegoż, ma dymów dziesięć, złoty jeden; miasto Wepryn, pana Dynopha, ma dymów cztery, złoty jeden; miasto Kuchary, tegoż, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Malewicze, tegoż, ma dymów trzynaście, złotych cztery; wieś Zarudzie, tegoż, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Sarnowicze, pana Bereżeckiego, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Zabłocie, pana Markiewicza, ma dymów pięć; wieś Hładkiewiczze, pana Hańskiego, ma dymów dziewięć, złotych cztery; wieś Kościuszki, tegoż jegomości, ma dymów cztery, złotych dwa. Wsie pana Ielca: wieś Lubowicze, tegoż jegomości, ma dymów piętnaście, złotych dziesięć; wieś Pieniezewicze, tegoż jegomości, ma dymów czternaście, złotych dziewięć, wieś Malin, tegoż jegomości, ma dymów dziewięć; złotych pięć, wieś Horodyszcze, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych sześć; wieś Łumla, tegoż jegomości, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Pirożki, tegoż, ma dymów sześć, złotych pięć; wieś Hołowki, tegoż jegomości, ma dymów czternaście, złotych trzy; wieś Kuniówka, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Liplany, tegoż jegomości, ma dym jeden; wieś Pawłowicze, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych siedm; wieś Serbijówka, tegoż jegomości, ma dym jeden, złoty

jeden; wieś Nowaki, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych sześć; we wsi Czernihowcach, pana Trypolskiego dym jeden; we wsi Zarudni, paniej Wasilkowskiej dym jeden; wieś Rakowszczyzna pana Białobrzesckiego, ma dymów ośm, złotych trzy; w tejże wsi pana Dołżkiewicza dym jedyn. Wsie do Zviahla należące: wieś Hłumcza-Wielka, ma dymów czternaście, złotych dziesięć; wieś Hłumcza-Mała, tamże, ma dymów siedm, złotych pięć; wieś Koczyczyn, tegoż, ma dymów sześć; wieś Serby, tychże, ma dymów trzy; wieś Żadkówka, tychże, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Hulsko, do tejże włości, ma dymów dwa, złotych dwa; miasto Niemilno, do tejże włości, ma dymów dwa, złoty jeden; miasto Czernica, do tejże włości, ma dymów dwa, Miasto Dime: starostwo pana Wiłczkowskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych dwa; wieś Kotiurzynka, do tegoż starostwa, ma dymów dziewięć, złoty jeden; miasto Iwańków, pana Koniecpolskiego, ma dymów sześćdziesiąt, złotych dwanaście; wieś Żeniewicze, tegoż jegomości, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Hlinka, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych pięć; wieś Łotosze, panów Trypolskich, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Dorohin na kilka części: na pana Chruslińskiego dymów dwa, złoty jeden; na część pana Steckiego, dym jeden, pół złotego; na część pana Trypolskiego, dymów dwa. Miasto Olewsk z włością: miasto Olewsk ma dymów ośm, złoty jeden; wieś Kopiszczka, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Choczen, do tejże włości, ma dymów dziesięć, złoty jeden; wieś Iarowa, do tejże, ma dymów trzynaście, złoty jeden; wieś Kiszyn, do tegoż, ma dymów trzy, groszy piętnaście; wieś Snowidowicze, tegoż, ma dymów siedm, złoty jeden; wieś Dowhosiele, tegoż, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Białokurowicze, tegoż, ma dymów jeden, groszy piętnaście; wieś Radowla do xiędza Olewskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Łopatycze, panów trzech, ma dymów sześć, złoty trzy; wieś Białowiże, paniej Olszańskiej, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Sobieczyn, ma dymów trzydzieście i trzy, złotych sześć; wieś Rokitna, jegomości pana podkomorzego Kijowskiego, ma dymów trzydzieści i pięć; wieś Masiewiczze, paniej Grekowej, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Karpilówka,

pana Iałowickiego, ma dymów czternaście; wieś Sieliszcze, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Kamienne, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Pisarycze, pana Babinskiego, ma dymów dwa; wieś Klinowe, pana Zaleskiego, ma dymów dwa; wieś Bilczaki, pana Szybińskiego, ma dymów pięć, złotych trzy. Z powtórnej rewizyjey: miasto Zaboryca, pana Radlińskiego, ma dymów dziesięć, złotych dwa; miasto Striberz, pana Radlińskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; miasto i włość ziemnej jejności Kasztelanowej Krakowskiej: miasto Miropole, tejże imé paniej, ma dymów sto sześćdziesiąt, złotych ośm, excepto popów i kozaków, i szlacheckich dworów; miasto Czudnow-Stare, tejże jejności, ma dymów sto i trzydzieścia, złotych ośm; Nowe miasto Czudnow, ma dymów sześćdziesiąt, excepto szlacheckich dworów, popów i kozaków; miasto Piatka, tejże jejności, ma dymów sto i siedmnaście, złotych pięć; miasto Wilska, tejże jejności, ma dymów trzynaście, złotych pięć; wieś Iwanowicze, do tychże włości, ma dymów piętnaście, złotych dwa; wieś Kołodejówka, tejże włości, ma dymów trzy, złoty jeden; miasto Słobodyszcz, pana Tyszkiewicza krajczego xięstwa Litewskiego, dymów trzydzieścia, złotych cztery; miasto Berdyczów, pana krajczego xięstwa Litewskiego, ma dymów sześćdziesiąt i dwa, złotych sześć, excepto żołnierskich i kozackich dymów; miasto Kotelnia jegomości pana Koniecpolskiego, ma dymów dwadzieścia i cztery, złotych sześć; miasto Pawołocz, tegoż jegomości, ma dymów ośmnaście, złotych pięć; miasto Biała-Cerkiew, xiążęcia jegomości pana wojewody Bełskiego, ma dymów sześćdziesiąt, excepto szlacheckich, żołnierskich, kozackich, popów i innych rzemieślników; miasto Sieniawa, tegoż xięcia jegomości, ma dymów czterdzieści; excepto kozaków; miasto Rokitno, pana Gurskiego, ma dymów pięćdziesiąt, złotych dziesięć; miasto Romanówka, pana Wilczkowskiego, ma dymów cztery, złoty jeden; miasto Kodnia, pana Tyszkiewicza, ma dymów cztery, złoty jeden; miasto Łowkow, pana Strybila, ma dymów ośm, złotych dwa; miasto Trojanówka, pana Woronicza i pana Obodyńskiego, dymów dwadzieścia i sześć, złotych trzy; miasto Żytomirz, starostwo, ma dymów trzydzieścia, złotych pięć; wieś Sta-

pów, pana Iabłońskiego, dymów pięć, złotych dwa; wieś Buki, pana Suchodolskiego, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Deneszy, pana Aksaka, ma dymów siedm, złotych dwa. Wsie pana Wacława Suryna: futor Kerniewski, ma dymów trzynaście, złotych dwa; futor Wedernów, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złotych dwa; futor Czerników, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Skołobów, pana Podhodyńskiego, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Ryzańcy, pana Rogozin-skiego, ma dymów siedm; wieś Żadki, pana Czerwińskiego, ma dymów siedm, złoty jeden. Wsie imć pana Niemirycza, podkomorzego Kijowskiego: miasto Horoszki, tegoż jegomości, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Silinszczyzna, tegoż jegomości, ma dymów trzy; miasto Uszomirz, tegoż jegomości, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Isajki, tegoż jegomości, ma dymów dziewięć, złoty jeden; wieś Czyhiry, tegoż jegomości, ma dymów sześć; wieś Skołozuby, tegoż jegomości, ma dymów dwa; wieś Horoszczyki; pana Wojnarowskiego, łowczego Owruckiego, ma dymów dziesięć; wieś Rafałowka, tegoż jegomości, ma dymów cztery, wieś Szersznie, tegoż jegomości, ma dymów pięć; wieś Beżów panów Lemieszów, ma dymów dwa; wieś Dobryn, pana Mikołaja Lemiesza, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Kewale, pana Wysłoblockiego, ma dymów siedm; wieś Styrti, tegoż jegomości, ma dymów trzy; wieś Kropiwna, pana Domarackiego, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Zarubinki, tegoż jegomości, ma dymów dwa; wieś Ryszawka, tegoż jegomości, ma dymów jeden; wieś Cholośnia, pana Modrzejewskiego, ma dymów cztery, złoty jeden; miasto Iskowce, pana Szybińskiego, ma dymów sześć, złotych pięć; miasto Międzyrzyczka, pana Żaboklickiego podczaszego Wilkomirskiego, dymów cztery; wieś Hodotemle, panów Surynów, ma dymów dwa; wieś Sidorowicze, paniej Kniehinickiey, ma dymów dwadzieścia i trzy, miasto Rozwieżówka, pana Lenkiewicza, ma dymów dwa, złoty jeden; Starowicze, tegoż jegomości, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Pieszczanica, pana Fedora Dumińskiego, ma dym jeden, złoty jeden; w tejże wsi pana Nikona Dumińskiego, ma dym jeden; wieś Bondarówka, jegomości pana Łonckiego, ma dymów jedenaście, złotych trzy; wieś Susaki, imć pania Hulewicza, ma

dymów trzynaście, złotych dwa; miasto Biłka imć pana Branickiego, ma dymów cztery, złotych dwa; wieś Baskaki: na części tegoż jego-
mości, ma dymów dwa, złoty jeden; w tejże wsi na części imć pana
Niemirycza dymów dziewięć. Włość Baraszowska imć paniej kasztela-
nowej Sądeckiej: miasto Barasze ma dymów trzydzieścia i trzy; wieś
Podlubie, tejże jejmości, ma dymów siednnaście; wieś Międzyrzyczka,
tejże jejmości, dymów pięć; wieś Seredy, tejże jejmości, ma dymów
sześć; wieś Zubkowicze, na części jejmości, ma dymów cztery; wieś
Żebrowicze, tejże jejmości, ma dymów dziewięć; wieś Miakołowicze,
tejże jejmości, ma dymów dziesięć; wieś Kijanka tejże jejmości, ma
dymów siedm, wieś Stepanówka, tejże jejmości, ma dymów trzy; w
tejże wsi szlachty trzech; wieś Moklaki, tejże jejmości, ma dymów
dwa; wieś Simony, tejże jejmości, ma dymów trzy; z tej włości gene-
rałem oddane złotych piętnaście. Wieś Kuleszy imć pana Małyńskiego,
ma dymów siedm, złotych dwa; Serby imć pana Golińskiego, dymów
pięć, złotych dwa. Michał Stewecki, manu propria. Miasto Chupków
ante należało do województwa Kijowskiego, a teraz do województwa
Wołyńskiego podatek dają; któreśmy i te zlustrowali i ze wsiami:
miasto Chupków dymów dwadzieścia i pięć, excepto popów i żydów;
wieś Borowe do tegoż miasta, dymów dwadzieścia i pięć; wieś Hołyszy,
tegoż, dymów dwa; Rudnia Wilińska, tegoż, dymów pięć; Rudnia Holinska
tegoż, dymów trzy, wieś Dobereźna po tamtej stronie Słuczy, tymże sposo-
bem; wieś Biało-Seroka dymów czternaście; Kniaź-selo, tamże, dymów
szesnaście; wieś Witkozicze, tamże, dymów piętnaście; Rudnia Bobrows-
ka, dymów sześć i Rudnia Łończyńska, dymów pięć; summa dy-
mów sto dwadzieścia i trzy. Dymów żydowskich: w mieście Na-
rodyczach ma dymów dziesięć; w mieście Norżyńsku ma dymów
siedm, w mieście Welednikach ma dymów cztery, w mieście Wozowce
ma dymów dwa, w mieście Chojnikach ma dymów siedm, w mieście
Czarnobyłu ma dymów dwa, w mieście Brahyniu ma dymów ośm, w
mieście Dymirzu ma dymów dwa, złotych dwa, w mieście Iwankowie
ma dymów cztery, złotych dwa, w mieście Korystyszowie ma dymów
dziesięć, złotych cztery, w mieście Łuhinach ma dymów cztery, w

mieście Worsowce ma dym jeden, w mieście Miropolu ma dymów pięć, złoty jeden, w mieście Owručym ma dymów jeden, w mieście Czudnowie ma dymów dwanaście, złotych trzy, w mieście Piatce ma dymów dwa, złoty jeden, w mieście Berdyczowie ma dymów cztery, złoty jeden, w mieście Kotelni ma dymów cztery, złoty jeden, w mieście Pawołoczy ma dymów dwa, złotych dwa, w mieście Białej-Cerkwi ma dymów ośm, złotych dwa, w mieście Żytomirzu ma dymów ośm, złoty jeden, w mieście Czerniachowie ma dymów dwa, w mieście Iskorości ma dym jeden, w mieście Wyszomirzu ma dymów jeden, złoty jeden, we wsi Rokitnym ma dymów jeden, we wsi Skorodnym ma dymów jeden, we wsi Szołomkach ma dymów jeden, w mieście Baranach dymów dwa. Regestr rudek i dymow: do Wieleznik rudek dwie imię pana Potockiego, ma dymów sześć, Rudnia Chochelska imię pana Sapiehi, ma dymów cztery. Rudnia Iwerska, tegoż imię pana, ma dymów dwa. Rudnia Ilińska pana Steckiego, ma dymów pięć. Rudnia Usika, tegoż jegomości, ma dymów dwa. Rudnia Skorodenska pana Trypolskiego, ma dymów trzy. Rudnia Norzynska ma dymów trzy. Rudnia pana Głębocznego ma dymów dwa. Rudnia pana wojewody Kijowskiego, ma dymów trzy. Rudnia pana Jelca ma dymów dwa. Rudnia pana Drohojewskiego, ma dymów cztery. Czernieckich Rudeń trzy, mają dymów ośm. Rudnia Dymirska, ma dymów cztery. Rudnia Iwańkowska, ma dymów trzy. Rudnia Olewska, ma dymów cztery. Rudnia Sobieczyńska, ma dymów dwa. Rudnia Białowizka, ma dymów trzy. Rudnia Rokiteńska, imię pana podkomorzego Kiiowskiego, ma dymów trzy. Rudnia Holińska, ma dymów dwa. Rudnia Bereżecka, ma dymów cztery. Rudnia Chobkowska, ma dymów cztery. Regestr kozaków, po różnych miastach domami swemi mieszkających: w mieście Dymirze domów czterdzieści i dwa; w mieście Miropolu domów osmnaście, w mieście Czudnowie domów osmdziesiąt i pięć, w mieście Piatce domów piętnaście, w mieście Słobodyszczach dymów cztery, w mieście Berdyczowie domów trzy dziesięć i sześć, w mieście Kotelni domów dziesięć, w mieście Pawołoczy domów pięć, w mieście Białej-Cerkwi domów dwieście

dwadzieścia, w mieście Sieniawie domów trzydzieście, w tejże Białej-Cerkwi drabów domów osiemdziesiąt — Regestr szlachty minorenium, co wsiami siedzą: panowie Lewkowscy dymów sześćdziesiąt i cztery, panowie Wyhowscy dymów siedm, panowie Kobylińscy dymów trzydzieście, panowie Hejewscy dymów siedm, panowie Baranowscy dymów pięć, panowie Hoszowscy dymów ośm, panowie Moszkowscy dymów piętnaście; w Pieszczanicy różnie się nazywają: panowie Bołsunowie dymów czternaście, panowie Waśkowscy dymów dziesięć, panowie Uszczapowscy dymów trzy, panowie Didkowscy dymów pięćdziesiąt, panowie Kaleńscy dymów sześć, panowie Zakusiłły dymów cztery, panów Chodakowskich dymów dwadzieścia i pięć, pan Wardyński dym, panowie Melenscy dym (*), panowie Paszyńscy dymów dwanaście, panowie Niedaszkowscy dymów sześć, panowie Wołkowscy dym, (*) panowie Skuratowscy dym, (*) panowie Wyhewscy dym, (*) panowie Bechy dymy trzy, panowie Synhajewscy dymów pięć, panowie Białozycecy dym, (*) panowie Niewmiryczcy dym, (*) panowie Tołkaczewscy dym, (*) panowie Bohdaszewiczowie dym (*). Com sam powtórnie wybierał bez panów kolegów w Żytomirzu: ze wsi Białowiza od pańiej Olszańskiej, dymów dwa, złotych dwa, ze wsi Berezowicz od pana Jarmolinskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Buków, od pana Suchodolskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Białkowicz, od pana Szybińskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Brahinia, od pana Koniecpolskiego, z włością dymów dwadzieścia i pięć, z miasta Berdyczowa, od pana Tyszkiewicza, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Bobozakow, od pana Szybińskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Babiez, od metropolity Kijowskiego, dymów sześć, złotych sześć; z miasta Czernichowa, od pana wojewody Kijowskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Czudnowa dymów ośm; ze wsi Czerwna, od

---

(*) Во всѣхъ мѣстахъ, отмѣченныхъ этимъ знакомъ, въ подлинникѣ находится пробѣлъ, оставленный вѣроятно для того, чтобы можно было вписать количество дымовъ, о которомъ пока ревизоры не успѣли собрать свѣдѣній.

paniej Brzuchańskiej, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Czarnohorodki, od xiędza biskupa Kijowskiego, dymów dwadzieścia; ze wsi Dobrynia, od pana Lemiesza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Deneszów, od pana Aksaka, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Dimidowa, od pana Łazińskiego, dymów trzy; z miasta Dimira, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Dworzyszcz, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Fastowa, od xiędza biskupa Kijowskiego, dymów dziesięć, ze wsi Horbolowa od pana Tyszy, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Horoda Nowego, od pana Wilgi, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Horodyszcz, od pana podsędka Kijowskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Chalepla, od ojca archimandryty Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Chojnik, od pana Szujskiego, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Chapkowicz, od tegoż jegomości, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Hulska, z włości Zwiahelskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Hłuchowicz, od paniej Bruchańskiej, dymów dwadzieścia, złotych dwadzieścia, ze wsi Hubarowicz, od tejże imć paniej, dymów sześć, ze wsi Chotuczyn, od Gawareckiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Halów, do bojarzyna z włości Zwiahelskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Chaniowa, od pana Wysłobłockiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Chołozni, od pana Modrzejowskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Janowki, od pana Jarmolińskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Jwanówki z włości Czudnowskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Iurkiewicz, od pana Gawareckiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Kołckich, od panów Hołowińskich, dymów dwa, złotych dwa; z miasta Koresteszowa, od pana podsędka Kijowskiego, dymów dziesięć, złotych dziesięć; z tegoż miasta, z części imć p niej Saczkowej, dymów dziesięć; ze wsi Kamiennobrodu, od pana Unkiewicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Kołodijówki z włości Czudnowskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Kotiurzynki od starostwa Dymierskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Krasnosiela, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Komarówki, od pana Cetnera, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Kotłowicz, od pana Samuela Silicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Karpikówki, od pana Cetnera, dymów dwa, złotych dwa; ze

wsi Kotłowicz, od pana Samuela Silicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Karpilówki, od pana Chałaima dymów trzy, złotych trzy; z miasta Kotelni, od pana Koniecpolskiego, dymów sześć, złotych sześć; z miasta Kodni, od pana Tyszkiewicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Łubianki, od pana Steckiego dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Łowkowa, od pana Strybyła, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Litkowicz, od monastera Mikolskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Lewkowicz od pana Kiewlicza i Żubra, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Marachów, od paniej Plichtowej, dym jeden, złoty jeden; z miasta Miropola, dymów ośm, złotych ośm; ze wsi Minin, do pana Nowosieleckiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Molicz, od pana Samuela Silicza, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Miniek, od paniej Tuszewskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Maximowicz, od pana Wojniłowicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Namezówki, od pana Tyszy, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Nalewajkówki, od pana Stoińskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Nowosiółek, od monasteru Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Nowosiółek, od manasteru Brackiego, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Nawluk, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Nowosiółek, od tegoż jegomości; dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Niemylni z włości Zwiąhelskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Orannego, od monastera Pieczarskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Ostapów, od manasteru Mikolskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Ostrohładowicz, od pana Szujskiego, dymów dziewięć, złotych dziewięć; ze wsi Pilipowicz, od paniej Plichcinej, dym jeden, złoty jeden; z miasta Piatki, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Puczyna, od paniej Bruchańskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Pokalowa, od panów Chołoniewskich, dymów dwa, złotych dwa, ze wsi Radohoszczy, od ojców Mikolskich Kijowskich, złoty jeden, dym jeden z miasta Rożowa, od pana Cetnera, dym jeden, złoty jeden; z miasta Rokitna, od pana Gurskiego, dymów dziesięć, złotych dziesięć; z miasta Romanówki, od pana Wilczkowskiego, dym jeden, złoty jeden; miasto Rozważówka, paniej Lenkiewiczowej, dym jeden, złoty jeden, z miasta Studenney-wody, od pana Humienieckiego, dymów dwa, złotych dwa;

ze wsi Szumska, od pana Woronicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Stołpów, od pana Iabłońskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Strybeża, od pana Radlińskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Szybiennego, od manastera Pieczarskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Szpilów, od tegoż manastera, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Szepel'cz, od ojców Mikolskich, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Strzechczowa, od pana Szujskiego, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Stawiszcz, od pana Kućborskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Słobodyszcz, od pana Tyszkiewicza, dymów cztery, złotych cztery; ze wsi Starowicz, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Trojanówki, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Toporyszcz, od pana wojewody Kijowskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Uhlów, od manasteru Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Worsówki, od pana Iarmolińskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Wirlooka, od pana Unikiewicza, dym jeden, złoty jeden; z miasta Wilska, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Wielkiego Boru, od pana Szujskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Żanków, od pana Tyszy, dym jeden, złoty jeden; z miasta Żytomierza, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Zabujania, od pana Charlińskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Żurowicz od manastera Pieczarskiego, dymów dwa; ze wsi Zimowiszcz, tegoż manasteru, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Zaszczeblów, czerniezek Brabińskich, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Żadkówki, z włości Zwiąhelskiej, dym jeden, złoty jeden; z miasta od pana Radlińskiego Zaborycy, dymów dwa, złotych dwa; Michał Stawecki, P. województwa Kijowskiego. Котораяже то люстрація, за поданемъ и просбою его милости пана Михала Ставецкаго, подстаростого Овруцкаго, а за при-
нятемъ черезъ мене, субделегата, до книгъ нынешнихъ, егродскихъ, Овруцкихъ, слово въ слово есть уписанная.

Книга егродская, Овруцкая, записовая и поточная № 3211, годъ 1683—1684; листъ 733—751.

LXXVI.

Инвентарь народонаселенія городовъ: Паволочи, Ружина, Вчорайшаго, Гродка и Котельни, а также тянувшихъ къ нимъ волостей. 1683 Января 20—25.

Року тисѣча шестсотъ ошмѣдесять третѣго, мѣсяца генваря трицатого дня.

На урядѣ вгродскомъ, въ замку его короленской милости Овруцкомъ, передомною, Теодоремъ Левковскимъ, намесникомъ вгродскимъ подстароства Овруцкаго, и книгами нынешними, вгродскими, Овруцкими personaliter stanowszy woźny generał wojewodstwa Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego y Czernihowskiego, szlachetny Jan Kuczenewicz, dla wpisania do xiąg nienieyszych, grodzkich, Owruckich per oblatam подаѣ инвентарз albo registr, przez siebie spisany, miast: Pawołoczy, Kotelni, Wczorajszego, Rużyna y Grodka y wsiów, do tych miast należących, y poddanych, tak w miastach y po wsiach mieszkających, y wsiów pustych, o czym ten инвентарз szyrzey w sobie opisuie; kturego podawszy, prosił, aby był przyięty y w xięgi ninieysze wpisany. Ia tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem, y temi słowy iest pisany: Инвентарз miasta Pawołoczy, dnia dwadziestego Ianuarii, anno tysiąc sześćset ośmdziesiątego trzeciego spisany, które miasta przez intromissią odebrało się ze wszystkimi wsiami, do niego należącemi, przez urodzonych ich mościów panów: iego mość pana Alexsandra Kozłowskiego, iego mość pana Thomasza Tyszkowskiego y szlachetnie urodzonego Iana Kuczenewicza, generała wojewodstwa Kiiowskiego. Osiadłość tego miasta: Kost Klimenko, Trochim Trusz,

Iwan Truszdów zięć, Skrebiec pasiecznik, Hawryło Sulemiszyn zięć, Denis Niegielenko, Iacko Zagrebenny, Iwan Pryslak, Iwan Iarycz, Roman Hreczanik, Wasil Lecznizenko, Moskalenko, Ioska Hayduk, Sawka Kurdiuczenko, Nazar, Tymosz Werchow, Todor Pustowoyt, Iwan Iow, Fesko Rybak, Karp a Dorosz Radko, Sawka, Demko Tedorów syn, Iacko Melnik, Fed Denis, Feśko Nieczytayło, Semen Werchow, Feśko Melniczenko, Iwaniuta, Stecko Oberenko, Paweł Heyło, Petro Kowal, Kozlicha, Roman Burmistrz, Momukalicha wdowa, Wasil Łuczka, Iwan Mankowski, Hrycko zięć Bobrownikow, Feśko zięć Bobrowników, Choma Tkacz, Iwan Bezruki; żydzi: Judko, Jankiel, Sima wdowa. Wsi do tego miasta należące; wieś Wierchownia, Trubeżówka, Karapczyrow, Ihnatyn, Kryłówka, Nizgurka, Szpiczyńcy, Żarki, Mosiówka, Bystrówka, Makarowka, Iareszki, Browki, Lebedyńce, Wasilówka, Kalinówka, Maliszówka, Horodyszcze, Woytowce, Sokolcze, Markowa Wola, Charleiówka, Lisowce, Łozowki, Oparypsy, Paczuyki, Stoków, Buki, Czubińce, Ierszyki Małe, Sieliezienówka, Krywoszyńce, Werbowka, Mińkowce, Wolica Mienkowa, Andruszki, Kozłówka, Żydowce; a od Romanówki: Czarniawka, Ierszyki; te wszystkie wsi puste, na których ludzie mieszkali, z których uroczyssza puste; mają miejsca położenie nad rzekami nazwanymi, to jest: nad rzeką Narastawicą, Wierchowenko, Olszanko, Pawołoczko, Kamienico y Unawą. Te włości mają granice z Białocerkiewskimi włościami, z Chwastowem y Romanówką. Miasto Rużyn, wieś Woytowce, Bystryk, Słobudka, Bałamutówka; w tej włości niemasz żadnego człowieka. ani chałupy. Miasto Wczoraysze, wieś Czornorudka, Czarniawka, Iarosławka, Oranszczyzna, Popelna, Bihalowka, Harapowka; w tym mieście ani we wsiach niemasz żadnego człowieka, ani chałupy. Miasto Grodek: wieś Serdelów, wieś Pawełki, te wszystkie puste. Miasto Kotelnia z osiadłością: Omelko Zubko, Ławryn Sinicki, Iarmosz Kroszka, Hrycko Rud, Czornysz, Iwan Lisow, Hryń, Ochrym, Michayło, Semen Wołk, Radko, Misko syn jego, Dmitro Gandza, Sidor Pałamar, Chwiesko Harasimenko, Iwan Onczenko, Wasil Hryciutenko, Kondrad, Adam, Iwan Dewiatka, Waśko Zahumenny, Martynienko, Kondrat Halczyński,

żydzi: Isapsay, Iudka, Dawidowa wdowa, Hayzik, Leyba; do tego miasta wsi puste, w których ani chałupy niemasz: wieś Halczyn, Komarówka, Andrusowka, Starosiele, Woytowce Wielkie, Harapówka, Minnieowa Wola, Wolica, Zembińce, Perchonowka. Te włości, leżące rzekami, to iest: miasto Rużyn ze wsiami, miasto Wczoraysze ze wsiami, miasto Grodek ze wsiami, miasto Kotelnia ze wsiami: nad rzeką Bystrzyku, nad rzeką Hnywą y potokiem, nazwanym Neterczą, zostaią; granice tedy tych wszystkich włości, które są przez szlachtę i woznego odebrane, wyżey specyfikowanych ich mościów; to iest od Białey Cerkwi, granica druga od Romanowki, od Iwnice, od Berdyczowa, od Kodni, Żytomirza, także od Charatanówki ku Korosteszowi. Itak ten inwentarz, albo regestr, poczowszy od dnia dwudziestego miesiąca Stycznia, aż do dnia dwudziestego piątego tegoż miesiąca, roku wyżey pisanego, skonczywszy, rękoma naszymi: ja, wozny, y strona szlachta, przy mnie będąca, ten regestr podpisuiemy. У того реестру поднись рукъ твои словы: Jan Kuczenewicz, wozny generał, ręką własną, Aleksander Kozłowsky, przy woznym będący, iako strona. Thomasz Tyszowski, przy woznym będący, iako strona, ręką. Который же то реестръ, за поданемъ и прозбою вышъ менованого подаваючого, а за монимъ урядовымъ приметемъ, до кнѣгъ нынешнихъ, кгородскихъ, Овруцкихъ слово в слово есть уписанъ.

Книга городская, Овруцкая, записовая и поточная, 1683—1684 юда, № 3211, листъ 37 на оборотъ.

LXXVII.

Интентарь мѣстечка Иванкова и принадлежащихъ къ нему селъ, населенныхъ и опустѣвшихъ. 1683. Февраля 5.

Року тысяча шестеотъ осмѣдѣсятъ третѣго, мѣсяца февраля девятого дня.

На врадѣ кгородскомъ, въ замку его королевскои милости Овруцкомъ, передо мною, Теодоромъ Лавъковскимъ, нам' сѣникомъ кгород-

скимъ подѣстарства Овруцъкого, и книгами нинѣшньими, кгородскимъ, Овруцкимъ, personaliter stanowszy woźny generał woiewódstw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Brasławskiego y Czernihowskiego, szlachetny Jan Kuczenewicz, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, Owruckich per oblatam podał inwentarz albo registr, przez siebie spisany, miasta Iwankowa y wsiów, do niego należących, y poddanych, tak w mieście y po wsiach mieszkających, y pustych wsiów; o czym ten inwentarz szyrzey w sobie opisuie; ktorego podawszy, prosił, aby przyjęty y do xiąg niniejszych wpisany był. Ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem, y temi słowy iest pisany: Inwentarz miasta Iwankowa, dnia piątego Februarii, anno Domini tysiąc sześćset ósmdziesiątego trzeciego spisany, które miasto przez intromissią odebrało się ze wszystkimi wsiami, polami, lasami należącemi przez urodzonych ich mościów: iego mości pana Kudryckiego, y iego mości pana Alexandra Kozłowskiego, y iego mości pana Thomasza Tyczowskiego, także urodzonego Iana Kuczenewicza, generała woiewódstwa Kiiowskiego. Osiadłość tego miasta: Andrus Woyt, Fedor Bednarz, Iwan Moskalenko, Iwan Zubko, Iasko Zasławski, Hryszko Peretiatko Tymosz Zaiąc; Semen Boyko, Kalin Budok, Feśko Rzeznik, Mikita Kolesnik, Michayło popów zięć, Iasko Melnik, Michayło Zaiącow zięć, Semen Chalepski, Sawa Chalepski, Waśko Chalepski, Samuyło Bednarz, Ihnat Bednarz, Stefan Kliszko, Hryszko Kłyszko, Matwiy Chalepski, Wołkohon ganczasz, Michayło Turczyn, Iwan Szwiec, Paweł Szwiec, Ian Kononenko, Semen Rzeznik, Roman Rzeznik, Sawka Bogaty, Ostap Czerednik, Roman Pałamarz, Ostap Swiec, Wołczycha wdowa, tkacz Nayda, Sawka czerednik, Iarosz, Lewko, Illiasz Birczenko, Matwey Kolachnik, Ian Burak, Kuryło Paszków zięć, Iwan Deszko, Fedor Hołub, Waśko Hołubow zięć, Klim Olejnik, Senko brat iego, Omélko Szubalij, Fedor Szahalij, Hrycko przewoźnik, Hryckow zięć, Wasko Kolesnik. Drewko rybak, Iwan rybak, Martyn Chalepski, Seńko socki, bednarz Mosiey, Iwan Kołomijec, kowal Wasil, Troc Mizko, Stefan woytów brat, Daniło Bandyk, Petro Chorostyna, Iasko Kolesnik, Chwilon Baran, Paszyński, Ochrym Kuchno; żydów

cztyrech. Wieś Obuchowicze z osiadłością: Fedor woyt, Fedor Szomak, Semen Sawenko, Sidor Sawenko, Weremi, Karp Szapko, Oleszko Żerebi, Hawryło Szumak, Iwan Szumak, Włas Balko, Fedor Boyko, Iwan Paszko, Samoyło Paszków syn, Oleszko Szybika, Semen Szybika, Szczerbina Szybika, Hawryła Mieyski, Zinko Szybika, Stecko Serhiów, Iendrzey Baybych, Serhiy Stary, Charko, Ihnat Szumak, Gładysz Szybika, Fedor Szęściorna, Iwan Pastuch. Wieś Stauiszwówka: Iwan Wiktor, Kondrat Wiktor, Karp Mikołay, Werhon Sobech, Iwan Sobech, Iwan Winnik, Stecko Bołtruk, Bohdan, Iwan tkacz. Te wsi obecnie zostają w disposities ieymości paniey Proskurzyney. Wsi puste, do Iwankowa należące, z iedney strony Teterewi: wieś Trubenicze pod Obuchowiczami, Termochowka puste, Zarudie od Unina-puste, Lubeza od Unina-pusto, Rozważów, to zostaje u iego mości pana Lenkiewicza, niewiedzieć iakim prawem, w ktorey wsi mieszka Sawicki osadca, wieś Ławrynowka-pusto, Witazów-puste, Protereby, Tiutkowszczyzna—te trzyma uroszyszcze obecnie pan Brzozowski niewiedzieć iakim prawem. Wsi puste z drugiey strony Teterewi: Kondyrow-pusto, Szpale alias Szpile, w tej wsi ludzie mieszkają, ale niewiedzieć iakim prawem czerncy z Kiiowa aż do tego czasu trzymali, a teraz za oycą Szumlańskiego, władky Lwowskiego, w possessię odebrano; wieś Melechowszczyzna—pusto, Trybuchowszczyzna—pusto, Obczytel—pusto, Zahale -pusto, Pyków—pusto, Wieś Feniewicze z osiadłością: Ihnat woyt, Iacko Onyszkowiec, Fedor Paniechno, Semen Pronenko, Iacko Hrychnowiec, Fedor Hrychnowiec, Ułas Marczenko, Misko Larczenków zięć, Iacko Denczenko, Iwan Ostapenko, Matwiew Matwiienko, Herasim Kostiuszenko, Iendrey Korotki, Stephan Moroz, Ławryn Moroz, Stefan Demczenko, Petro Chmielwiczenko, Kuryło Karpenko, Feśko Koleśnik. Wieś Halinka z osiadłością: Semen Romanenko, Iesko Romanenko, Waśko Romanenko, Onisko Łazoczenko Semen Truchań, Nisko Iwaszenko, Semen Halczenko,—te wsi obędzie do Iwankowa swoje powinności odprawują. Te tedy włości, należące do Iwankowa z odubwu stron Teterewi rzeki nazwaney, mają granicę swoją tę iest: od miasta Dymera, ode wsi Dunina, od Wołczkowa, od

Sidorowicz. I tak ten inwentarz albo registr, począwszy od dnia piątego miesiąca Lutego, aż do dnia szustego tegoż miesiąca, to iest przez dni dwa roku wyżey pisanego skończywszy, rękoma naszymi ia, woźny y strona szlachta, przy mnie będąca, ten registr podpisuiemy. У того реестру подпись рукъ тими слови: Іан Курценієвич, воźny generał, рѣкѣ власнѣ. Aleksader Kozłowski, przy woźnym będący, iako strona, рѣкѣ. Thomasz Tyszowski, będący iako strona przy woźnym, рѣкѣ swѣ. Kudrycki, przy woźnym będący iako strona, рѣкѣ swѣ. Который же то реестръ, за поданіємъ и прозбою вышѣмънованого подавающо, а за принатиємъ моимъ урядовымъ до книгънигъшнихъ естъ уписанъ.

Книга городская, Оверуцкая, записовая и поточная, 1683—1684 года, № 3211, листъ 50.

LXXVIII.

Статистическая опись Кіевскаго округа отъ устья рѣки Ирпеня до Василькова и Стаеъ, составленная по распоряженію Кіевскихъ воеводъ 1686. Іюля 28.

Великимъ Государемъ, Царемъ и Великимъ Княземъ: Іоанну Алексѣевичу, Петру Алексѣвичу и Великой Государынѣ Благовѣрной Цесаревнѣ и Великой княжнѣ Софіи Алексѣевнѣ, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцемъ, холопи ваши: Юшко Урусовъ съ товарищи челомъ бѣють. Въ нынѣшнемъ 194 году Іюня въ 18 день Вашей великихъ Государей, царей и Великихъ Князей: Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Княжны Софіи Алексѣевны, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ грамотъ и съ приказу Малыя Россіи въ Кіевъ къ намъ, холопомъ вашимъ, писано о вѣдомости вѣчного миру, что у Васъ, Великихъ Государей, у Васъ Царскаго Величества съ Королевскимъ Величествомъ Польскаго учиненъ вѣчный миръ; да тѣмъ же вѣчнаго мира договоромъ Польскіе послы уступили и написали, что Королевское Величество Поньской отдалъ тѣмъ же вѣчнымъ миромъ въ Вашу, Царскаго Величества, сторону и

Россійскому Царствію вѣчно города: Смоленскъ, Дорогобужъ, Бѣлугъ, Рославль, Черниговъ, Старолубъ, Почепъ, Новгородокъ-Сѣверскій съ иными многими городами и Всю Малую Россію съ войскомъ Запорожскимъ, городовымъ и низовымъ и со всѣмъ купецкимъ и пашеннымъ народомъ и на Кіевской сторонѣ рѣки Днѣпра, богоспасемый градъ Кіевъ съ городами и землями и съ людьми, съ таковымъ ограниченіемъ, именно: вверхъ Кіева, берегу рѣки Днѣпра, почавъ отъ устья рѣки Ирпени, которая въ Днѣпръ впадаетъ, и внизъ Днѣпроу съ городки: съ Трипольемъ и со Стайками, также Днѣпроу внизъ миль; а отсюда, со Днѣпра почавъ, прямо черезъ поле вверхъ въ лѣса и во всякія угоды на пять миль; а отъ того мѣста также полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны, во всѣхъ мѣстахъ отъ берега Днѣпрового земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, и около Кіева всѣмъ землямъ, которыя суть между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, даже по Васильковъ и тому мѣстечку Василькову и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше; и отсюда полемъ прямо къ берегу Ирпени, и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра, и что въ той чертѣ въ ширину и длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками есть земель, и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій, и мѣстечекъ а именно: Бѣлгородъ и Вышгородъ и Межигорскому монастырю и селу Петровичемъ и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угоды быть Вашей, великихъ Государей, сторонѣ, такъ же и Запорожскому Кошу, Кодаку и городу Сѣчи до Чернаго Лѣсу и отъ рѣчки Тясны даже до Чернаго моря со всѣми землями и рѣчками и всякими принадлежностями, чѣмъ владѣли изстари Запорожцы, въ какихъ они тамъ своихъ поселеніяхъ есть, по тому же вѣчному миру быти въ державѣ и во владѣніи у Васъ, великихъ Государей, вѣчножъ; а Его Королевскому Величеству и наслѣдникомъ Его и Рѣчи посполитой по тѣмъ вышепомянутымъ городамъ и мѣстамъ и по всему Малороссійскому краю причитапія никакого не имѣть и не вступаться въ вѣчныя времена до Іюня въ (пробѣлъ въ подлинникѣ). Въ другой Вашей, великихъ Государей и Великихъ Князей: Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и великія Государини благо-

вѣрной Цесаревны и Великія Княжны Софіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ, грамотѣ и приказу Малыяжъ Россіи къ намъ, холопемъ Вашимъ, въ Кіевъ писано, что Королевское Величество Польской отдалъ тѣмъ вѣчнымъ миромъ въ Вашу, Царскаго Величества, сторону и Россійскому Царствію вѣчно тѣмъ вышеписанные города: Смоленскъ, Дорогобушъ, Рославль, Черниговъ, Стародубъ, Почепъ, Новгородокъ-Сѣверскій съ иными многими городами и всю Малую Россію съ войскомъ Запорожскимъ городовымъ и низовымъ и со всѣмъ служилымъ и купецкимъ и пашеннымъ народомъ и на Кіевской сторонѣ рѣки Днѣпра Вашу, великихъ Государей, прародительскую вотчину, богоспасаемый градъ Кіевъ съ городами: съ Треподемъ и Стайками, также до рѣки Стугны во всѣхъ мѣстахъ отъ берегу Днѣпровскаго. И около Кіева всѣмъ землямъ, которыя суть между Ирпенемъ и Стугною, даже по Васильковъ, и тому мѣстечку Василькову, и что въ той чертѣ въ ширину и въ длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками есть, земель и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій и мѣстечекъ, а именно: Бѣлгородкѣ, и Вышгороду, и Межигорскому Монастырю, и селу Петровичамъ, и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угодьями бытъ Вашей, Царскаго Величества сторонѣ, также и Запорожскому Кошу, Кодаку и городу Сѣчи до Чернаго Лѣсу. И по той другой Вашей, великихъ Государей, грамотѣ велѣно намъ, холопемъ вашимъ, вѣдая о томъ у Васъ, великихъ Государей, съ Королевскимъ Величествомъ Польскаго вѣчной милости и святой покой; въ тѣ вышепомянутые города и мѣстечка послать изъ начальныхъ людей кого пригоже и когобъ на такое дѣло стало, да отъ мѣста подъячаго и человека добраго, и велели въ тѣхъ мѣстахъ города, и мѣстѣчки, и села, и монастыри описать, и въ городахъ и мѣстечкахъ всякіе крѣпости и иныя признаки и всякое строеніе, и каково здѣсь строеніе земляное есть, или деревянное, и сколь давно строеніе; также села, при какихъ крѣпостяхъ поселены и сколько верстъ который городъ, или мѣстечко, или село отъ Кіева, такъ же и межъ тѣхъ городовъ и мѣстечекъ и селъ по сколько верстъ расстояніе имѣетъ, и что какихъ угодій иныхъ, и то велѣтъ начертить на чертежъ и росписать по тому чертежу под-

лино со всякою очисткою, чтобъ по тому чертежу Вашъ, Великий Государемъ, и всѣмъ было извѣстно, и приказать въ тѣхъ городахъ и мѣстечкахъ вѣдать, кому пристойно, а учинять по тому Вашему Великихъ Государей указу и Вашъ, великий Государемъ, велѣно намъ, холопамъ вашимъ, писать и чертежъ тѣмъ всѣмъ мѣстамъ, послать къ Москвѣ, въ приказъ Малыя Россіи. И въ той Вашей, великихъ Государей, грамотѣ противъ первой Вашей, Великихъ Государей, грамоты, какова прислана къ намъ, холопамъ вашимъ, Іюня въ 11-мъ числѣ, около Кіева ограниченія земель не дописано: За Стайками Днѣпромъ внизъ миль, оттуда, почавъ прямо, чрезъ поле вверхъ, въ лѣса и во всякія угодья на пять миль; такъ же полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны во всѣхъ мѣстахъ, отъ берегу Днѣпрового земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, также отъ мѣстечка Василькова вверхъ отъ берегу рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ миль выше, и оттуда полемъ прямо къ берегу Ирпени и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра рѣки. Что по тому же мѣстечку миру быть въ державѣ и владѣніи у Васъ великихъ Государей, и въ которые выше-помянутые города и мѣстечка для описи и чертежу изъ Кіева начальныхъ людей посылать? того имянно, въ той Вашей, Великихъ Государей, грамотѣ не написано. И по Вашему, великихъ Государей, Царей и Великихъ князей: Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государыни и Благовѣрной Цесаревны и Великой княжны Софіи Алексѣевны, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ, указу и по вышеписаннымъ Вашимъ, великихъ Государей, обоимъ грамотамъ, послали мы, холопи ваши, изъ Кіева: Московскаго выборнаго генерала думнаго Сергѣя Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Битяговскаго, капитана Ѳедора Саломейна, да Кіевскія Приказныя избы подъячаго Ѳедора Наковальника; отъ Кіева, вверхъ берегу рѣки Днѣпра, въ Вышгородъ, въ Межигорскій монастырь, въ село Петровицы и до устья рѣки Ирпени, и отъ Днѣпровскаго берега вверхъ рѣкою Ирпенемъ до Бѣлгородки, и отъ Бѣлгородки до вершины рѣки Стугны, и внизъ рѣкою Стугною до Василькова, и въ Васильковъ, и въ Триполье, и въ Стайки и въ Застайки, внизъ рѣки

Днѣпра жъ мило, и оттуль, отъ Днѣпра, почавъ черезъ поле, въ лѣса вверхъ и во всякія угоды на пять миль, и отъ того мѣста, также полемъ ведучи, прямо до рѣки Стугны, во всѣхъ мѣстахъ отъ берегу Днѣпровскаго по пяти миль, и около Кіева во всѣхъ мѣстахъ, которые между рѣками Ирпенемъ и Стугною по Васильковъ, и отъ Василькова и отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоятъ, на полъ мили выше, и оттуду полемъ прямо къ берегу Ирпени; и что въ той чертѣ, въ ширину и длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками, есть земель, и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій, и мѣстечекъ, и селъ, и деревень, и въ городахъ и мѣстечкахъ всякихъ крѣпостей и строеній, тамъ же и села и деревни, при какихъ крѣпостяхъ поселены, и сколько верстъ который городъ, или мѣстечко, или село отъ Кіева, также межъ тѣхъ городѣхъ, и мѣстечекъ, и селъ по скольку верстъ растоянія имѣютъ. И то все велѣли мы, холопы Ваши, имъ: Ѳеодору Саломеиу и Ѳеодору Наковальнику описать и начертить на чертежъ и потому чертежу росписать подлинно, со всякою очисткою. Іюля въ 28 капитанъ Ѳеодоръ Соломѣинъ и подъячій Ѳеодоръ Наковальникъ въ Кіевѣ пріѣхали и подали намъ, холопомъ Вашимъ, описныя книги за своими руками и чертежъ, по тѣмъ описнымъ книгамъ: въ томъ вышеписанномъ ограниченіи многими мѣстечки, и лѣсы, и деревнями, и угодыми владѣютъ Кіевскіе монастыри и Кіевскіе жители, козаки и мѣщане; а на рѣкахъ перевозное и мостовщину собираютъ на Кіевского полковничьяго сына и на козацкаго Сотника и на печерскаго монастыря подданнаго Максима Рандаря; а въ которыхъ мѣстахъ и кто чѣмъ владѣетъ порозно, и мостовщину и перевозное собираютъ, и то писано въ описныхъ книгахъ имянно и впредъ о владѣніи тѣхъ мѣстъ и о сборѣ мостовщины и перевознаго; которыми мѣстами нынѣ владѣютъ, и мостовщину и перевозное собираютъ на Кіевского полковничьяго сына и на сотника и на Максима Рандаря, великіе Государи, Цари и Великіе князи: Іоаннъ Алексѣевичъ, Петръ Алексѣевичъ и Великая Государыня, благовѣрная Цесаревна и Великая княжна Софія Алексѣевна, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцы, что дѣлать намъ холопомъ вашимъ укажете. Которые жилище, села и деревни, по тѣмъ

же описнымъ книгамъ на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпени прѣжъ сего были за польскою шляхтою, а по договору вѣчнаго мира имѣеть быть въ сторонѣ Вашего Царскаго Величества: Петровца, Демидово, Холмъ, деревня Борка, и въ тѣхъ селахъ и деревняхъ до Вашего Великихъ Государей указа, велѣли мы, холопи Ваши, вѣдать солдатскаго стролъ выборного полку порутчику Трофиму Костомарову, а описныя книги и чертежъ къ Вамъ, великимъ Государямъ, послали мы, холопи Ваши, Августа 2 нынѣшняго 194 года съ капитаномъ Ѳеодоромъ Соломеннымъ, который для описи и досмотру въ тѣ мѣста посылаемъ, а отписку и книгу и чертежъ велѣли подать въ приказъ Малня Россіи ванихъ великихъ Государей царстсенныя большія печати и государственныхъ великихъ дѣлъ посольскихъ оберегателью, ближнему боярину и наиѣстнику Новгородскому, Василию Васильевичу Голицыну съ товарищи. Въ государственномъ посольскомъ приказѣ выписано въ договорныхъ статьяхъ вѣчнаго миру, каковы учинены у великихъ Государей съ королемъ польскимъ въ нынѣшнемъ 194 году. Написана, около Кіева ограниченіе землямъ по урочищамъ, Іюня нынѣшняго 194 года, по указу Великихъ Государей, грамота въ Кіевъ къ Боярину и Воеводамъ: ко князю Юрію Семеновичу Урусову съ товарищами, а въ той грамотѣ написаны тому ограниченію около Кіева урочища: вверхъ Кіева берегу рѣки Днѣпра, почавъ отъ устья рѣки Ирпени, которая въ Днѣпръ ѣздаесть, внизъ Днѣпромъ съ городки: Трепольемъ, Стайками и Застайками, также Днѣпромъ внизъ мила, а оттуду отъ Днѣпра почать прямо черезъ поля вверхъ во всякія угоды на пять миль, а отъ того мѣста также полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны, отъ берега Днѣпрового земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, и около Кіева всѣ земли, которыя между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, даже по Василькова, и то мѣстечко Васильково, и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше, и оттуда полемъ прямо къ берегу Ирпени, и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра, что въ той чертѣ въ ширину и длину межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками есть земель, и рѣкъ, и озеръ и всякихъ угодій, и

мѣстечекъ, а именно: Бѣлгородкѣ, и Вышгороду, и Межигорскому монастырю, и селу Пѣтровичамъ, и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угодьями быть вышеомянутымъ договоромъ въ державѣ Великихъ Государей; и боярину и воеводамъ: Князю Юрію Семеновичу съ товарищи велѣно въ тѣ вышеписанныя мѣста послать изъ начальныхъ людей кого пригоже, когобъ съ такое дѣло стало, да отъ мѣста подъячаго добра. И въ тѣхъ урочищахъ земли, и города, и мѣстечки, и монастыри, и села, и деревни, и въ нихъ всякія крѣпости, и строенія, и сколь давно что построено, и при какихъ крѣпостяхъ какое поселеніе, и сколько верстъ которой городъ, и мѣстечко, и село отъ Кіева, также и межъ ними разстоянія, и всякихъ угодій съ урочищами и признаки, и то все описать и чертежъ всему учинить, и на томъ чертежѣ всякую подлинную вѣдомость подписать, а списавъ, приказать въ тѣхъ городахъ и мѣстечкахъ вѣдать кому гдѣ пристойно и о томъ въ Великимъ Государямъ и тотъ чертежъ и описную роспись прислать къ Москвѣ въ приказъ Малня Россіи. И Августа 20 великииъ Государямъ писали изъ Кіева бояринъ и воеводы: что они, по тому ихъ, Великихъ Государей, указу, для этой описи и чертежу вышеписанному во всѣ урочища посылали изъ Кіева: Московскаго выборнаго генерала думнаго Агѣя Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Битяговскаго, капитана Ѳедора Соломенна, да Кіевскія Приказныя избы подъячаго Ѳедора Наковальника. И капитанъ Ѳедоръ Соломеннъ и подъячій, въ Кіевъ пріѣхавъ, подали имъ: боярину и воеводамъ описную роспись за своими руками и чертежъ, и ту роспись и чертежъ прислали къ Москвѣ съ тѣмъ же капитаномъ Ѳедоромъ Соломеннымъ.

А въ той росписи написано: Отъ Кіева вверхъ, рѣкою Днѣпромъ, лугами до Вышгорода 14 верстъ; и нынѣ то мѣсто, гдѣ былъ городъ, пусто, и старый валъ весь развалился, а построенъ былъ на горѣ, надъ Днѣпромъ. Изъ городъ на старомъ церковномъ мѣстѣ, гдѣ была каменная церковь, построена деревянная церковь святыхъ Страстотерпцевъ Бориса и Глѣба; построилъ ту церковь Кіевскій мѣщанинъ тому съ пять лѣтъ; попа и причетниковъ и колоколовъ нѣтъ, а служба въ

той церкви бываетъ въ годъ, только въ праздниѣ святыхъ Страсто-терпцевъ, изъ Межигорскаго монастыря Около того Вышгорода лѣса и поля, а жители Вышгородскіе живутъ нынѣ у Межигорскаго монастыря дворами 9 человекъ; а отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря двѣ версты съ полуверстой. Межигорскій монастырь на берегу рѣки Днѣпра, межъ горъ, въ лѣсахъ; а въ монастырѣ четыре церкви, въ томъ числѣ: соборная Снаса-Преображенія церковь, Благовѣщенія Пресвятыя Богородицы Церковь, Николая Чудотворца церковь, святыхъ верховныхъ Апостолъ Петра и Павла. Подлѣ монастыря на протокѣ двѣ мельницы, — а тотъ протокъ идетъ изъ боярковъ и изъ лѣсовъ, которые боярки и лѣса выше монастыря, и впалъ въ Днѣпръ подъ монастыремъ. Близъ монастыря живутъ дворами, и всякую на монастырь работу работаютъ жители 19 человекъ. Отъ Межигорскаго монастыря до села Новыхъ Петровичъ лѣсами и полями полъ трети версты. Село Петровичи поселено на горѣ и подъ горою, на берегу Днѣпровскаго залива, который заливъ отдѣлился отъ Днѣпра выше села Петровичъ; межъ заливомъ и Днѣпромъ луга, прозваніемъ тѣ луга Зазычевье, а по смѣтѣ на тѣхъ лугахъ сѣна будетъ съ двѣ тысячи копенъ, да на тѣхъ же лугахъ три озера прозванія: Глушецъ, Сѣверки, и Овье. А въ томъ селѣ Петровичахъ жителей 45 человекъ; живутъ пришлые люди Волошена, куренани, съ женами, съ дѣтми 18 человекъ. Отъ села Новыхъ Петровичъ до Стараго селища Петровичъ лѣсами и полями полъ трети версты; Старое селища Петровичи впускъ: жителей никого нѣтъ; а отъ того Стараго селища, переѣхавъ рѣку Лютежъ, вверхъ рѣчкою Гускою и Днѣпромъ, до устья рѣки Ирпени, лугами и дубровами въ длину восемь верстъ, а поперекъ отъ рѣчки Днѣпра до черныхъ раменныхъ лѣсовъ по пяти по шести верстъ; а на тѣхъ лугахъ сѣнныхъ покосовъ многое число; да промежъ Новыхъ и Старыхъ Петровичъ на лугахъ два озера прозваніемъ: Свинковъ, Ситное, а владѣютъ тѣми озерками Межигорскаго монастыря игуменъ съ братією. Отъ села Петровичъ въ двухъ верстахъ на рѣкѣ Лютежъ построена мельница, а построили ту мельницу Петровскіе жители вновь; а рѣчка Лютежъ впала въ Днѣпръ, ниже Старыхъ Петровичъ. Всего

отъ Кіева до устья рѣчки Ирпени, гдѣ Ирпень впасть въ Днѣпръ, 28 верстъ съ полуверстой, и отъ Днѣпра и отъ устья Ирпени рѣки, вверхъ рѣкою Ирпенемъ до мельницъ, которыя построены на рѣкѣ Ирпени села Козаровичъ и деревни Борковъ жителями, луговъ и дубровъ и раменныхъ лѣсовъ въ Кіевскую сторону на пять верстъ. А на плотинѣ четыре амбара въ Кіевскую сторону: въ первомъ амбарѣ двое жерновы, да ступы, да терка, что сукна трутъ,—въ другомъ амбарѣ двое жерновы, въ третьемъ амбарѣ три ступы да терка суконная, въ четвертомъ амбарѣ двое жерновы; а тотъ четвертый амбаръ стоитъ на стрѣжнѣ рѣки Ирпени съ кіевской стороны; и помолъ съ тѣхъ мельницъ собираютъ десятую долю, а изъ той десятой доли двѣ части на шляхту, а третью мельникомъ. А село Козаричи по ту сторону рѣки Ирпени отъ мельницъ съ версту на польской сторонѣ, и на тѣхъ мельницахъ мельникъ Якушка живетъ за Ирпенемъ на Польской же сторонѣ; а другой мельникъ живетъ съ Кіевской стороны подлѣ рѣки Ирпени, да у него-жъ во дворѣ живетъ работникъ съ женою и съ дѣтьми; да на тѣхъ же мельницахъ ѣздить чрезъ плотину всякихъ чиновъ проѣзжіе люди и съ проѣзжающихъ людей собирали мостовщину на шляхту. А отъ мельницъ вверхъ рѣкою Ирпенемъ и рѣкою Боркомъ до деревни Борковъ съ Кіевской стороны, лѣсами и болотами верста; а рѣка Борка вышла сверху изъ рѣки Ирпени и впадала в Ирпень; и деревня Борки на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпени, на берегу рѣчки Борокъ, а въ той деревнѣ жителей 9 человекъ. Отъ деревни Борокъ до села Холмовъ боромъ и болотами полъ трети версты. А село Холмы на берегу рѣки Ирпени съ Кіевской стороны; а въ селѣ была церковь во имя Архистратига Михаила и та церковь сторѣла пиниѣ въ томъ селѣ часовня; а жителей въ томъ селѣ.... человекъ. Отъ села Холмовъ до села Демидова боромъ и болотами полъ трети версты; а село Демидово на острову съ Кіевской стороны того острова; болото вышло изъ рѣки Ирпени и отъ польской стороны тогожъ острова рѣка Ирпень. Въ селѣ Демидовѣ церковь деревянная во имя Рождества Пресвятыя Богородицы, а той церкви попъ Алексѣй Ивановъ, да дяконъ; въ селѣ Демидовѣ дворъ Польскаго полковника Стани-

слава Лозинскаго, а на томъ дворѣ строенія: свѣтлицы съ двумя коннатами; въ свѣтлицѣ пекарня съ коннатами; на дворѣ амбаръ большой да погребъ съ выходомъ; за дворомъ баня съ прибанникомъ, конюшни, въ забору винокурня, а въ той винокурнѣ солодовня и овинъ со всякимъ заводомъ, а дворъ огороженъ заборомъ, а на томъ дворѣ живетъ староста. Да подъ тѣмъ же селомъ Демидовымъ черезъ рѣку Ирпень и черезъ болото перевозъ собирали на полковника Лозинскаго. Въ томъ же селѣ жителей 19 человекъ. А того села Демидова всякій хлѣбъ сѣянъ на поляхъ за рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, а съ Кіевской стороны полей у нихъ нѣтъ для того, что на Кіевской сторонѣ противъ села Демидова лѣса и болота, а въ селахъ съ Кіевской стороны рѣки Ирпени межъ деревни Воротъ и селъ Холиновъ и Демидова многія бортныя угодья со пчелами того села Демидова жителей. Отъ села Демидова до рѣчки Мостена и мѣстечка Мостища, вверхъ рѣкою Ирпенемъ и лѣсомъ 15 верстъ. А отъ Кіева разстояніе до Мостища 15 верстъ; а мѣстечко Мостище нынѣ впустѣ, жителей никого нѣтъ, а владѣютъ имъ Печерскаго монастыря Архимандритъ съ братією. Подъ тѣмъ мѣстечкомъ черезъ рѣку Ирпень мостъ собираютъ мостовое на Кіевъ, казацкаго сотника Саву Туптала. Отъ Мостища вверхъ же рѣкою Ирпенемъ лѣсами и полями до городища Бѣлгородки 8 верстъ; городокъ Бѣлгородка надъ рѣкою Ирпенемъ, на горѣ на Кіевской сторонѣ, впустѣ, жителей никого нѣтъ; въ Бѣлгородкѣ было три города, по земляному валу острогъ, и тотъ острогъ сгорѣлъ и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; по валу городовыхъ и иныхъ крѣпостей и строенія въ городѣ нѣтъ. Подъ Бѣлгородкомъ черезъ рѣку Ирпень мельничная плотина, а на плотинѣ амбаровъ и мельницъ нѣтъ; подъ Бѣлгородкою жъ, съ Кіевской стороны рѣчка Бочанка: вышла изъ болотъ, изъ лѣсовъ и впаде въ Ирпень подъ Бѣлгородкою; а на рѣчкѣ Бочанкѣ мельничная плотина, отъ Бѣлгородки въ верстѣ, на плотинѣ мельницъ нѣтъ, а которая плотина подъ Бѣлгородкою на Ирпени, и на той плотинѣ нынѣ Кіевскаго полку козаки собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на Кіевского казацкаго полковника Григорьева сына Коровченка Игната; около Бѣлгородки

поля и лѣсъ. Отъ Бѣлгородки вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и боромъ до рѣчки Бобрика 5 верстъ; рѣчка Бобрикъ взялась отъ Кіевской стороны изъ бояраковъ и впадала въ Ирпень; на той рѣчкѣ плотина, на плотинѣ Кіевского же полку козаки собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на того жъ полковничья сына. Отъ рѣчки Бобрика вверхъ рѣкою Ирпенемъ до городища Плесецакаго и до рѣчки Плиски лѣсами и боромъ десять верстъ. Городище Плесецкое, на вершинѣ рѣчки Плиски, впускъ, жителей никого нѣтъ и строенія никакого нѣтъ, а рѣчка Плиска впадала въ рѣчку Ирпень около того городища, валъ земляной, который учиненъ изстари отъ Днѣпра, ниже Триполья, и тотъ валъ пошелъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецакаго вверхъ рѣкою Ирпенемъ до рѣчки Уновы, которая рѣчка впадала въ Ирпень рѣку, ниже Черногородки въ верстѣ, а до города Черногородки 5 верстъ лѣсами; а мѣстечко Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстъ. Отъ Черногородки и отъ рѣки Ирпени, ѣдучи прямо къ селищу Снятинка и къ вершинѣ рѣки Стугны, лѣсами 10 верстъ; а селище Снятинка на вершинѣ рѣки Стугны, а рѣчка Стугна вышла черезъ болота подъ селищемъ Снятинкою. А отъ Кіева прямою дорогою ѣдучи на Васильковъ до того селища Снятина 36 верстъ; а внизъ рѣкою Стугною отъ селища Снятинки до мѣстечка Мотовиловки, на берегу рѣки Стугны 5 верстъ; Мотовиловка съ польской стороны, впускъ, жителей никого нѣтъ, въ Мотовиловкѣ было 2 города, по земляному валу остроги и тѣ остроги выгорѣли, около Мотовиловки лѣса и поля; подъ Мотовиловкою, на рѣкѣ Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ нынѣ мельницы нѣтъ; отъ Мотовиловки до мѣстечка Салтановки Большой лѣсами и лугами 5 верстъ. Мѣстечко Большая Салтановка на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны, впускъ, строенія, жителей никого нѣтъ; а отъ того селища до селища Малой Салтановки верста; а селище Малая Салтановка впускъ-жъ, на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны; противъ селища Малой Салтановки чрезъ р. Стугну мельничная плотина, на той плотинѣ мельницъ нѣтъ; а отъ Малой Салтановки, внизъ рѣкою Стугною до мѣстечка Василькова, лѣсами, лугами и полями 5 верстъ. Мѣстечко Васильковъ

на берегу рѣки Стугны, на горѣ; подѣ мѣстечкомъ Васильковомъ съ прїѣзду отъ Кіева рѣчка Васильковка, вышла изъ бояраковъ и впаде въ Стугну подѣ Васильковымъ. Васильковъ нынѣ пустъ, жителей никакого нѣтъ, а прежде сего было въ немъ 3 города, по земляному валу остроги, и тѣ остроги сгорѣли, а валъ во многихъ мѣстахъ развалился; а мѣстечко Васильковъ на Кіевской сторонѣ рѣки Стугны, подѣ нимъ на Стугнѣ мельничная плотина; а на той плотинѣ мостъ, и на томъ мосту собираютъ съ проезжихъ людей мостовщину Кіевского монастыря на подданнаго Максима Рандаря; онъ же Максимъ Рандарь заводитъ подѣ Васильковымъ селитрянные майданы и рабочихъ людей нынѣ на томъ майданѣ 40 человекъ; да на рѣчкѣ Васильковкѣ подѣ городомъ же мельничная плотина, а на тѣхъ плотинахъ мельницъ нѣтъ, а съ Кіевской стороны подѣ Васильковымъ, вверхъ и внизъ рѣки Стугны, на лугахъ сѣнные покосы и сѣна многія, а кошено то сѣно на Максима Рандаря. А Васильковъ отъ Кіева 25 верстъ; отъ Василькова внизъ рѣкою Стугною до городища Ханбѣкова лугами, лѣсами и полями 5 верстъ, а въ тѣхъ мѣстахъ на рѣкѣ Стугнѣ, межъ Васильковымъ и Ханбѣковымъ 2 плотины мельничныя, а на тѣхъ плотинахъ мельницъ нынѣ нѣтъ. Городище Ханбѣково на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, пусто, жителей никакого нѣтъ; въ Ханбѣковѣ былъ валъ земляной, а по валу острогъ, и тотъ валъ обвалился, а острогъ сгорѣлъ; подѣ Ханбѣковымъ на рѣкѣ Стугнѣ мельничныя плотины, мельницъ нѣтъ, около Ханбѣкова по обѣ стороны рѣки Стугны лѣса, поля и луга; отъ Ханбѣкова, внизъ рѣкою Стугною до селища Бѣркова полъ трети версты, а селище Бѣрково пусто; а отъ селища Бѣркова до Копачева полъ трети версты. Копачевъ на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны; и въ немъ былъ земляной валъ и весь развалился и жителей никакого нѣтъ. Противъ Копачева на рѣкѣ Стугнѣ двѣ мельничныя плотины, на плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. Отъ Копачева до городища старыхъ Безрядичъ, лугами, лѣсами и боромъ, внизъ рѣкою Стугною, однанадцать верстъ. Старые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ, на устьѣ рѣчки Тиханой; а то старое городище пусто, жителей никакого нѣтъ, а въ томъ городищѣ былъ земляной валъ и весь развалился, а подѣ тѣмъ селищемъ на

устѣй рѣчки Тиханой мельничная плотина, а мельницы на ней нѣтъ; а отъ городища Безрядичь вверхъ рѣкою Тиханою до села Большихъ и Малыхъ Дмитревичъ 5 верстъ; а село Митровичи, межъ горъ, въ лѣсахъ на рѣкѣ Тиханой. Въ селѣ Дмитревичахъ церковь деревянная Іоанна Предтечи, а у той церкви пошъ Григорій Гулевицкій, пономарь Карпъ Гавриловъ, жителей въ томъ селѣ 41 человекъ. Отъ села Большіе Дмитревичи лѣсами полъ версты, а деревня Малые Дмитровичи на вершинѣ рѣчки Тиханой, а рѣчка Тиханая вышла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ съ кievской стороны и впадала въ рѣку Стугну; а въ ней 11 человекъ; а село Дмитровичи Кіевскаго Фроловскаго Дѣвичья монастыря. Отъ Стараго же селища Безрядичь до Новой деревни Безрядичь полъ версты. А Новыя Безрядичи на берегу рѣки Стугны съ Кіевской стороны, въ ней жителей 20 человекъ. А та деревня Безрядичи Кіевскаго монастыря. А отъ деревни Новыя Безрядичи рѣкою Стугною до урочища горы Козарки боромъ и лугами 3 версты. Противъ урочища Козарки на рѣкѣ Стугнѣ мельница, въ ней одни жерновы да ступы, а жи елей никого нѣтъ. А по сказкѣ козака, Трипольскаго жителя, Ѳедора Ѳтица, тою же мельницею владѣть и помошь собираетъ Трипольскій житель Андрушко Рядняпой, а живетъ онъ, Андрушко, на Переяславской сторонѣ, въ мѣстечкѣ Воронковѣ. Отъ той мельницы до Триполя, внизъ Стугною же.. версты. А подъ Трепольемъ съ польской стороны въ рѣку Стугну, въ устьѣ, впадала рѣчка Красная Стугна въ Днѣпръ подъ Трепольемъ же. А на рѣкѣ Красной подъ Трепольемъ мельница, а въ ней одни жерновы, да ступы, да терка, что сукна трутъ; а владѣть тою мельницею воронковский сотникъ Иванъ Сулименко, а помошь съ той мельницы на него мельникъ Гришко Черный, Трипольскій житель, собираетъ. Городъ Триполье на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьяхъ рѣки Стугны и рѣчки Красной, съ правой стороны бояракъ большой; въ Триполи два вала земляныхъ; по валу былъ острогъ и башни, и тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; городовыхъ крѣпостей и никакого строенія около города нѣтъ. Въ наомъ городкѣ церковь деревянная Преображенія Спасова, ветха и вся развалилась. Подъ

селища Гребенекъ, и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу степью до Кагарлыка, по урочищамъ до мѣстечка Большой Солтановки и до рѣки Стугны веди, и урочища, и признаки указывали, и о верстахъ, сколько до котораго мѣста порознь? сказывали Трипольскіе жители старожилы: Мишка Гапоненко, Гришко Черный съ товарищи. А промѣжъ рѣкъ Стугны и Ирпени рѣки, и мѣстечка, и села, и деревни: Отъ Кіева до вершины рѣчки Лыбеди 5 верстъ, а вышла та рѣчка изъ бояраковъ и изъ Ржавца и впаде въ Днѣпръ ниже Выдубецкаго монастыря. А на той рѣчкѣ Лыбеди 3 мельницы Софійскаго монастыря, 3 мельницы Печерскаго монастыря, мельница Михайловскаго монастыря: всего 7 мельницъ. А въ рѣчку Лыбедь впаде рѣчка Совка; Софійскаго монастыря 4 мельницы; отъ Кіева въ 5 верстахъ рѣчка Борщовка; въ вершинѣ той рѣчки селище Желяне Софійскаго монастыря. Отъ Кіева 5 верстъ же на той же рѣчкѣ внизъ селище другое Жилимъ же. Черезъ ту рѣчку . . . плотинъ мельничныхъ, мельницъ на нихъ нѣтъ. А рѣчка Борщовка впаде въ рѣку Ирпень. А отъ того же селища внизъ по той рѣчкѣ Борщовкѣ 3 селища—прозваніе имъ Борщовки. Подъ ними плотины мельничныя, мельницъ на нихъ нѣтъ. А доустья, гдѣ Борщовка впаде въ Ирпень, отъ Кіева 15 верстъ. На вершинѣ рѣчки Веты въ лѣсу два селища: Боярки да Юровка, впусти, жителей никого нѣтъ. Отъ Кіева 18 верстъ внизъ рѣчкою Ветою до мельницы, которая построена на Ветѣ, отъ Юровки 5 верстъ, а та мельница Михайловскаго монастыря. Отъ Кіева 13 верстъ село Ходосовка. Отъ Кіева 15 верстъ, за рѣкою Ветою, въ лѣсахъ Михайловскаго монастыря старицъ село Рославичи, деревня Яновичи за Ветою жъ въ лѣсахъ, отъ Кіева 24 верстъ. А то село и деревня Софійскаго монастыря. Деревня Лѣсники по сю сторону рѣчки Веты, въ лѣсу, Печерскаго монастыря, отъ Выдубецкаго монастыря 8 верстъ; селеніе Мышаловка, хуторъ Голосѣвъ отъ Выдубецкаго Монастыря 5 верстъ, въ лѣсу; деревня Пирогово межъ горъ въ бояракахъ и межъ рѣчекъ Веты и Лыбеди, въ лѣсахъ, отъ Кіева 9 верстъ; Селище Крюковское да Гатное отъ Кіева 8 верстъ—Николаевскаго Пустыннаго монастыря. Рѣчка Сырецъ вышла изъ за Кирилловскаго монастыря съ версту и впаде въ Почай-

ну, а на той рѣчкѣ, въ вершинѣ, 4 мельницъ Кіевскихъ жителей, да на той же рѣчкѣ 4 жъ мельницъ козацкаго полковника. Рѣчка Которъ отъ Кіева 3 версты, а отъ Межигорскаго монастыря 3 версты, впала въ Ирпень, и на той рѣчкѣ Котори мельницы Межигорскаго монастыря, мельница Печерскаго монастыря, пять мельницъ, владѣютъ ими Кіевскіе мѣщане. Рѣчка Горепка отъ Кіева 3 версты впала въ Ирпень, на той рѣчкѣ мельницы, владѣютъ Кіевскіе жъ жители. Рѣчка Бодаевка отъ Кіева 18 версты, на той рѣчкѣ селище Бодаевка, а та рѣчка Бодаевка, впала въ рѣчку Милютинку, а на рѣчкѣ Милютинкѣ селище Милютинка; подъ селищемъ плотина мельничная; а рѣчка Милютинка впала въ рѣчку Бобрискъ; на Бобрискѣ селище Кожеховка, а ниже Кожеховки, на той же рѣчкѣ, селище Даниловка; подъ Даниловкою мельничная плотина, и рѣчка Бобрискъ впала въ Ирпень отъ Кіева 18 версты. Выше Бѣлгородки въ 5 верстахъ рѣчка Глеваха, на той рѣчкѣ селище Глеваха пусто, Михайловскаго монастыря, отъ Кіева въ 20 верстахъ; подъ тѣмъ селищемъ на рѣчкѣ Глевахѣ мельничная плотина, а мельницъ нѣтъ. Да въ вышеписаной отпискѣ Кіевской написано, что по той отписной роспискѣ, въ томъ кіевскомъ ограниченіи многими мѣстечками, и селами, и деревнями, и мельницами, и сѣнными покосами, и всякими угодыми владѣютъ кіевскіе разные монастыри и кіевскіе жители: козаки и мѣщане; а на рѣкахъ перевозное и мостовщину собираютъ на кіевскаго полковничья сына, и на козацкаго сотника, и Печерскаго монастыря на подданнаго, на Максима Рендаря; а въ которыхъ мѣстахъ, и то чѣмъ порознь владѣютъ, и мостовщину и перевозное собираютъ—и то писано въ описной росписи именно и впредь о владѣніи тѣхъ мѣстъ и о сборы мостовщины и перевознаго, которыми мѣстныи владѣютъ, и мостовщину и перевозное собираютъ на кіевскаго полковничья сына, и на сотника, и на Максима Рандаря, они, великіе Государи что укажутъ. А которыя жилия села и деревни, по той же описной росписи, на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпени, прежь сего были за польскою шляхтою, а по договору вѣчнаго мира имѣютъ нынѣ быть въ сторонѣ Царскаго Величества: Петровцы, Демидово, Холмъ, деревня Борки—и въ тѣхъ селахъ и деревняхъ; до ихъ Великихъ Государей

слава Лозинскаго, а на томъ дворѣ строенія: свѣтлицы съ двумя комнатами; въ свѣтлицѣ пекарня съ комнатами; на дворѣ амбаръ большой да погребъ съ выходомъ; за дворомъ баня съ прибанникомъ, конюшня, въ забору винокурня, а въ той винокурнѣ солодовня и овинъ со всякимъ заводомъ, а дворъ огороженъ заборомъ, а на томъ дворѣ живетъ староста. Да подъ тѣмъ же селомъ Демидовымъ черезъ рѣку Ирпень и черезъ болото перевозъ собирали на полковника Лозинскаго. Въ томъ же селѣ жителей 19 человекъ. А того села Демидова всякій хлѣбъ сѣянъ на поляхъ за рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, а съ Кіевской стороны полей у нихъ нѣтъ для того, что на Кіевской сторонѣ противъ села Демидова лѣса и болота, а въ селахъ съ Кіевской стороны рѣки Ирпени межъ деревни Ворокъ и селъ Холмовъ и Демидова многія бортныя угодья со пчелами того села Демидова жителей. Отъ села Демидова до рѣчки Мостена и мѣстечка Мостища, вверхъ рѣкою Ирпенемъ и лѣсомъ 15 верстъ. А отъ Кіева разстояніе до Мостища 15 верстъ; а мѣстечко Мостище нынѣ впустѣ, жителей никого нѣтъ, а владѣютъ имъ Печерскаго монастыря Архимандритъ съ братією. Подъ тѣмъ мѣстечкомъ черезъ рѣку Ирпень мостъ собираютъ мостовое на Кіевъ, казацкаго сотника Саву Туптала. Отъ Мостища вверхъ же рѣкою Ирпенемъ лѣсами и полями до городища Бѣлогородки 8 верстъ; горолокъ Бѣлогородка надъ рѣкою Ирпенемъ, на горѣ на Кіевской сторонѣ, впустѣ, жителей никого нѣтъ; въ Бѣлогородкѣ было три города, по земляному валу острогъ, и тотъ острогъ сгорѣлъ и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; по валу городовыхъ и иныхъ крѣпостей и строенія въ городѣ нѣтъ. Подъ Бѣлогородкою черезъ рѣку Ирпень мельничная плотина, а на плотинѣ амбаровъ и мельницъ нѣтъ; подъ Бѣлогородкою жъ, съ Кіевской стороны рѣчка Бочанка: вышла изъ болотъ, изъ лѣсовъ и впала въ Ирпень подъ Бѣлогородкою; а на рѣчкѣ Бочанкѣ мельничная плотина, отъ Бѣлогородки въ верстѣ, на плотинѣ мельницъ нѣтъ, а которая плотина подъ Бѣлогородкою на Ирпени, и на той плотинѣ нынѣ Кіевскаго полку казаки собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на Кіевскаго козацкаго полковника Григорьева сына Коровченка Игната; около Бѣлогородки

поля и лѣсъ. Отъ Бѣлгородки вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и боромъ до рѣчки Бобрика 5 верстъ; рѣчка Бобрикъ взялась отъ Кіевской стороны изъ бояраковъ и впадала въ Ирпень; на той рѣчкѣ плотина, на плотинѣ Кіевского же полку козаки собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на того жъ полковничья сына. Отъ рѣчки Бобрика вверхъ рѣкою Ирпенемъ до городища Плесецаго и до рѣчки Плиски лѣсами и боромъ десять верстъ. Городище Плесецкое, на вершинѣ рѣчки Плиски, впускъ, жителей никого нѣтъ и строенія никакого нѣтъ, а рѣчка Плиска впадала въ рѣчку Ирпень около того городища, валь земляной, который учиненъ изстари отъ Днѣпра, ниже Триполья, и тотъ валь пошелъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецаго вверхъ рѣкою Ирпенемъ до рѣчки Уновы, которая рѣчка впадала въ Ирпень рѣку, ниже Черногородки въ верстѣ, а до города Черногородки 5 верстъ лѣсами; а мѣстечко Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстъ. Отъ Черногородки и отъ рѣки Ирпени, ѣдучи прямо къ селищу Снятинка и къ вершинѣ рѣки Стугны, лѣсами 10 верстъ; а селище Снятинка на вершинѣ рѣки Стугны, а рѣчка Стугна вышла черезъ болота подъ селищемъ Снятинкою. А отъ Кіева прямою дорогою ѣдучи на Васильковъ до того селища Снятина 36 верстъ; а внизъ рѣкою Стугною отъ селища Снятинки до мѣстечка Мотовиловки, на берегу рѣки Стугны 5 верстъ; Мотовиловка съ польской стороны, впускъ, жителей никого нѣтъ, въ Мотовиловкѣ было 2 города, по земляному валу остроги и тѣ остроги выгорѣли, около Мотовиловки лѣса и поля; подъ Мотовиловкою, на рѣкѣ Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ нынѣ мельницы нѣтъ; отъ Мотовиловки до мѣстечка Салтановки Большой лѣсами и лугами 5 верстъ. Мѣстечко Большая Салтановка на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны, впускъ, строенія, жителей никого нѣтъ; а отъ того селища до селища Малой Салтановки верста; а селище Малая Салтановка впускъ-жъ, на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны; противъ селища Малой Салтановки черезъ р. Стугну мельничная плотина, на той плотинѣ мельницъ нѣтъ; а отъ Малой Салтановки, внизъ рѣкою Стугною до мѣстечка Василькова, лѣсами, лугами и полями 5 верстъ. Мѣстечко Васильковъ

на берегу рѣки Стугны, на горѣ; подѣ мѣстечкомъ Васильковомъ съ прїѣзду отъ Кіева рѣчка Васильковка, вышла изъ бояраковъ и впаде въ Стугну подѣ Васильковинъ. Васильковъ нынѣ пустъ, жителей никакого нѣтъ, а прежде сего было въ немъ 3 города, по земляному валу остроги, и тѣ остроги сгорѣли, а валъ во многихъ мѣстахъ развалился; а мѣстечко Васильковъ на Кіевской сторонѣ рѣки Стугны, подѣ нимъ на Стугнѣ мельничная плотина; а на той плотинѣ мостъ, и на томъ мосту собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину Кіевского монастыря на подданнаго Максима Рандаря; отъ же Максимъ Рандарь заводитъ подѣ Васильковинъ селитрянные майданы и рабочихъ людей нынѣ на томъ майданѣ 40 человекъ; да на рѣчкѣ Васильковкѣ подѣ городомъ же мельничная плотина, а на тѣхъ плотинахъ мельницъ нѣтъ, а съ Кіевской стороны подѣ Васильковинъ, вверхъ и внизъ рѣки Стугны, на лугахъ сѣнные покосы и сѣна многія, а кошено то сѣно на Максима Рандаря. А Васильковъ отъ Кіева 25 верстъ; отъ Василькова внизъ рѣкою Стугною до городища Ханбѣкова лугами, лѣсами и полями 5 верстъ, а въ тѣхъ мѣстахъ на рѣкѣ Стугнѣ, межъ Васильковинъ и Ханбѣковинъ 2 плотины мельничныя, а на тѣхъ плотинахъ мельницъ нынѣ нѣтъ. Городище Ханбѣково на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, пусто, жителей никакого нѣтъ; въ Ханбѣковѣ былъ валъ земляной, а по валу острогъ, и тотъ валъ обвалился, а острогъ сгорѣлъ; подѣ Ханбѣковомъ на рѣкѣ Стугнѣ мельничныя плотины, мельницъ нѣтъ, около Ханбѣкова по обѣ стороны рѣки Стугны лѣса, поля и луга; отъ Ханбѣкова, внизъ рѣкою Стугною до селища Бѣркова полъ трети версты, а селище Бѣрково пусто; а отъ селища Бѣркова до Копачева полъ трети версты. Копачевъ на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны; и въ немъ былъ земляной валъ и весь развалился и жителей никакого нѣтъ. Противъ Копачева на рѣкѣ Стугнѣ двѣ мельничныя плотины, на плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. Отъ Копачева до городища старинныхъ Безрадинъ, лугами, лѣсами и боромъ, внизъ рѣкою Стугною, одиннадцать верстъ. Старинные Безрадини на рѣкѣ Стугнѣ, на устьѣ рѣчки Тиханой; а то старое городище пусто, жителей никакого нѣтъ, а въ томъ городищѣ былъ земляной валъ и весь развалился, а подѣ тѣмъ селеніемъ на

устѣ рѣчки Тиханой мельничная плотина, а мельницы на ней нѣтъ; а отъ городища Безрядичь вверхъ рѣкою Тиханою до села Большихъ и Малыхъ Дмитревичъ 5 верстъ; а село Митровичи, межъ горъ, въ лѣсахъ на рѣкѣ Тиханой. Въ селѣ Дмитревичахъ церковь деревянная Іоанна Предтечи, а у той церкви попъ Григорій Гулевицкій, пономарь Барпъ Гавриловъ, жителей въ томъ селѣ 41 человекъ. Отъ села Большіе Дмитревичи лѣсами полъ версты, а деревня Малые Дмитровичи на вершинѣ рѣчки Тиханой, а рѣчка Тиханая выпла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ съ кievской стороны и впаала въ рѣку Стугну; а въ ней 11 человекъ; а село Дмитровичи Кіевскаго Фроловскаго Дѣвичья монастыря. Отъ Стараго же селища Безрядичь до Новой деревни Безрядичь полъ версты. А Новыя Безрядичи на берегу рѣки Стугны съ Кіевской стороны, въ ней жителей 20 человекъ. А та деревня Безрядичи Кіевскаго монастыря. А отъ деревни Новыя Безрядичи рѣкою Стугною до урочища горы Козарки боромъ и лугами 3 версты. Противъ урочища Козарки на рѣкѣ Стугнѣ мельница, въ ней одни жерновы да ступы, а жи елей никого нѣтъ. А по сказкѣ козака, Трипольскаго жителя, Оедора Чтипа. тою де мельницею владѣть и помолъ собираетъ Трипольскій житель Андришко Радняпой, а живетъ онъ, Андришко, на Переяславской сторонѣ, въ мѣстечкѣ Воронковѣ. Отъ той мельницы до Триполья, внизъ Стугноюжъ.. версты. А подъ Трепольемъ съ польской стороны въ рѣку Стугну, въ устьѣ, впаала рѣчка Красная Стугна въ Днѣпръ подъ Трепольемъ же. А на рѣкѣ Красной подъ Трепольемъ мельница, а въ ней одни жерновы, да ступы, да терка, что сукна трутъ; а владѣть тою мельницею воронковскій сотникъ Иванъ Сулименко, а помолъ съ той мельницы на него мельникъ Гришко Черный, Трипольскій житель, собираетъ. Городъ Триполье на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьяхъ рѣки Стугны и рѣчки Красной, съ правой стороны бояракъ большой; въ Трипольи два вала земляныхъ; по валу былъ острогъ и башни, и тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; городовыхъ крѣпостей и никакого строенія около города нѣтъ. Въ маломъ городкѣ церковь деревянная Преображенія Спасова, ветха и вся развалилась. Подъ

городомъ же Трепольемъ живутъ нынѣ въ трехъ наиданахъ и салитру дѣлають Кіевскаго Печерскаго монастыря поданнаго, Максима Аландаря, шафаръ Андрюшка Ивановъ, а съ нимъ работниковъ 50 человекъ наемныхъ людей. Съ Кіевской стороны рѣки Стугны, подѣ Трепольемъ на лугахъ сѣна накошено и въ копнахъ, и въ скирдахъ, и въ стожекахъ поставлено, а косили жъ сѣно на Максима Рандаря. А отъ Треполя и отъ устья рѣки Стугны, вверхъ рѣки Днѣпра, лугами до Кіева 30 верстѣ, и въ тѣхъ мѣстахъ многіе сѣнные покосы и озера, и владѣють тѣми сѣнными покосами и озерами Кіево-Печерскаго монастыря и иныхъ Кіевскихъ монастырей Архимандритъ и Игумены. Да отъ Треполя внизъ рѣки Днѣпра лугами и степью до Стаекъ 3 верстѣ. А вверхъ отъ Треполя рѣка Бобрица вышла изъ степи съ польской стороны и впала въ Днѣпръ. Да межъ Трепольемъ и Стайки съ польской стороны два вала земляныхъ старинныхъ, а ведены тѣ валы отъ берегу Днѣпровскаго степью рѣки Стугны и въ томъ числѣ одинъ валъ черезъ Стугну выше Василькова и черезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону, а другой валъ черезъ Стугну выше Большой Салтановки и за верховье рѣки Стугны въ польскую сторону. Да межъ Трипольемъ же и Стайками луга и озера многія и на лугахъ покосено сѣна въ копнахъ и въ стогахъ многое число, а прозваніе тѣмъ лугамъ и озерамъ инаково то сѣно кошено (кѣмъ?) про то невѣдомо, потому что въ тѣхъ мѣстахъ жителей никого нѣтъ, а городъ Стайки пустъ, на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьѣ рѣки Приставки. А рѣчка Приставка вышла изъ степи съ польской стороны, а въ Стайкахъ было два города, по земляному валу остроги и башни, а тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился и нынѣ въ Стайкахъ строенія и никакихъ крѣпостей около города нѣтъ. Отъ Стаекъ внизъ рѣки Днѣпра степью до селища Гребенки 5 верстѣ; а селище Гребенки въ полу горѣ, надъ рѣкою Днѣпромъ; подѣ тѣмъ селищемъ рѣчка Ржавецъ вышелъ изъ степи, а по сказкѣ Трипольскихъ жителей: Мишка Гапопенка, Гришка Чернаго съ товарищи, которые то селище указали и Ржавецъ, тѣмъ де селищемъ владѣлъ шляхтичъ Вороничъ, а нынѣ въ томъ селищѣ Гребенкахъ

жителей никого нѣтъ. Отъ того селища Гребенки и отъ праваго берегу почавъ, ведучи степью, вверхъ Ржавцовъ, и отъ вершины того Ржавца вверхъ до селища Зикрачей: стоитъ въ степи, впускъ, строенія никакого нѣтъ, а по сказкѣ тѣхъ Трипольскихъ жителей, то де селище Зикрачи бывало тогожъ шляхтича Воронича. Отъ селища Зикрачей, ведучи степью до мѣстечка Кагарлыка 3 мили. А мѣстечко Кагарлыкъ въ степи на рѣчкѣ Росовѣ впускъ, строенія никакого и около него лѣсовъ нѣтъ, а было де то мѣстечко шляхтича Гурскаго, Отъ Кагарлыка, пороторя въ крутъ на право, ведучи прямо степью къ рѣкѣ Стугнѣ до урочища Жидовскихъ Ставковъ 2 мили; а тѣ Жидовскіе Ставки въ степи на Ольшанскомъ Ржавцѣ. А отъ Ставковъ до урочища жъ Высокогорья, степью жъ миля. А на урочищѣ Высокогорья въ степи горы на суходолѣ. А отъ Высокогорья до селища Деремязной степью жъ 2 мили. А селище Деремязное пусто, на степи у колодезковъ и у вершинъ рѣки Красной, которая рѣчка впала въ Стугну подъ Трипольемъ. А отъ того селища Деремязнаго, (sic) внизъ рѣчкою Красною до Днѣпра и до Триполя, ведучи степью 6 миль; а на той рѣчкѣ Красной, въ степи, ѣдучи отъ вершинъ, изъ Триполя, въ степи, пустыхъ мѣстъ: мѣстечко Гирмановка, а подъ тѣмъ мѣстечкомъ слободки: Усачевка, Григоровка, Козѣвка, Красная, Гирмановка; а тѣмъ мѣстечкомъ Гирмановкою владѣлъ шляхтичъ Березовскій. Да отъ вышенисаннаго жъ селища Деремязнаго и отъ вершины рѣки Красной, ведучи къ Стугнѣ, прямо степью жъ къ земляному валу и землянымъ валомъ и позадь селища Барахтъ до урочища и до селища Кодачка 3 мили; а урочище Кодачокъ въ степи, въ бояракахъ, съ одной стороны лѣсъ, а съ другой стороны степь; а владѣлъ тѣмъ урочищемъ бывшей Кіевской стороны (митрополитъ) Петръ Могила. А отъ Василькова то урочище Кодачекъ въ полу-миль. Отъ Кодачка, ведучи черезъ большую дорогу, которою ѣздить изъ Кіева къ Вѣлой Церкви, до мѣстечка Салтановки миля. Которое мѣстечко Салтановка, на берегу рѣки Стугны съ польской стороны, отъ Василькова жъ въ миль. И писано то мѣстечко въ сихъ книгахъ выше сего, съ сими урочищами, которыя по рѣкѣ Стугнѣ. А отъ Триполя внизъ рѣки Днѣпра до Стаекъ и отъ Стаекъ до

селища Гребенекъ, и отъ Гребеней и отъ Дѣпровскаго берегу степью до Кагарынка, по урочищамъ до мѣстечка Большой Солтановки и до рѣки Стугны вели, и урочища, и признаки указывали, и о верстахъ, сколько до котораго мѣста порознь? сказывали Трипольскіе жители старожилы: Мишка Гапоненко, Гришко Черный съ товарищи. А проиѣжъ рѣкъ Стугны и Ирпени рѣки, и мѣстечка, и села, и деревни: Отъ Кіева до вершины рѣки Лыбеди 5 верстъ, а вышла та рѣка изъ бояраковъ и изъ Ржавца и впала въ Дѣпръ ниже Выдубецкаго монастыря. А на той рѣкѣ Лыбеди 3 мельницы Софійскаго монастыря, 3 мельницы Печерскаго монастыря, мельница Михайловскаго монастыря: всего 7 мельницъ. А въ рѣку Лыбедь впала рѣка Совка; Софійскаго монастыря 4 мельницы; отъ Кіева въ 5 верстахъ рѣка Борщовка; въ вершинѣ той рѣки селище Желяне Софійскаго монастыря. Отъ Кіева 5 верстъ же на той же рѣкѣ внизъ селище другое Желянѣ же. Черезъ ту рѣку . . . плотинъ мельничныхъ, мельницъ на нихъ нѣтъ. А рѣка Борщовка впала въ рѣку Ирпень. А отъ того же селища внизъ по той рѣкѣ Борщовкѣ 3 селища—прозваніе ихъ Борщовки. Подъ ними плотины мельничныя, мельницъ на нихъ нѣтъ. А доустья, гдѣ Борщовка впала въ Ирпень, отъ Кіева 15 верстъ. На вершинѣ рѣки Веты въ лѣсу два селища: Боярки да Юровка, впусти, жителей никого нѣтъ. Отъ Кіева 18 верстъ внизъ рѣкою Ветою до мельницы, которая построена на Ветѣ, отъ Юровки 5 верстъ, а та мельница Михайловскаго монастыря. Отъ Кіева 13 верстъ село Ходосовка. Отъ Кіева 15 верстъ, за рѣкою Ветою, въ лѣсахъ Михайловскаго монастыря старицъ село Рославичи, деревня Яновичи за Ветою жъ въ лѣсахъ, отъ Кіева 24 верстъ. А то село и деревня Софійскаго монастыря. Деревня Лѣсники по сю сторону рѣки Веты, въ лѣсу, Печерскаго монастыря, отъ Выдубецкаго монастыря 8 верстъ; селеніе Мышаловка, хуторъ Голосѣевъ отъ Выдубецкаго Монастыря 5 верстъ, въ лѣсу; деревня Пирогово межъ горъ въ бояракахъ и межъ рѣчекъ Веты и Лыбеди, въ лѣсахъ, отъ Кіева 9 верстъ; Селище Крюковское да Гатное отъ Кіева 8 верстъ—Николаевскаго Пустыннаго монастыря. Рѣка Сырець вышла изъ за Кириловскаго монастыря съ версту и впала въ Почай-

ну, а на той рѣчкѣ, въ вершинѣ, 4 мельницъ Кіевскихъ жителей, да на той же рѣчкѣ 4 жъ мельницъ козацкаго полковника. Рѣчка Которъ отъ Кіева 3 версты, а отъ Межигорскаго монастыря 3 версты, впаде въ Ирпень, и на той рѣчкѣ Котори мельницы Межигорскаго монастыря, мельница Печерскаго монастыря, пять мельницъ, владѣютъ ими Кіевскіе мѣщане. Рѣчка Горенка отъ Кіева 3 версты впаде въ Ирпень, на той рѣчкѣ мельницы, владѣютъ Кіевскіе жъ жители. Рѣчка Бодаевка отъ Кіева 18 версты, на той рѣчкѣ селище Бодаевка, а та рѣчка Бодаевка, впаде въ рѣчку Милютинку, а на рѣчкѣ Милютинкѣ селище Милютинка; подъ селищемъ плотина мельничная; а рѣчка Милютинка впаде въ рѣчку Бобрикъ; на Бобрикѣ селище Кожеховка, а ниже Кожеховки, на той же рѣчкѣ, селище Даниловка; подъ Даниловкою мельничная плотина, и рѣчка Бобрикъ впаде въ Ирпень отъ Кіева 18 версты. Выше Бѣлгородки въ 5 верстахъ рѣчка Глеваха, на той рѣчкѣ селище Глеваха пусто, Михайловскаго монастыря, отъ Кіева въ 20 верстахъ; подъ тѣмъ селищемъ на рѣчкѣ Глевахѣ мельничная плотина, а мельницъ нѣтъ. Да въ вышеписаной отпискѣ Кіевской написано, что по той отписной роспискѣ, въ томъ кіевскомъ ограниченіи многими мѣстечками, и селами, и деревнями, и мельницами, и сѣнными покосами, и всякими угодыми владѣютъ кіевскіе разные монастыри и кіевскіе жители: козаки и мѣщане; а на рѣкахъ перевозное и мостовщину собираютъ на кіевскаго полковничья сына, и на козацкаго сотника, и Печерскаго монастыря на подданнаго, на Максима Репдаря; а въ которыхъ мѣстахъ, и то чѣмъ порознь владѣютъ, и мостовщину и перевозное собираютъ—и то писано въ описной росписи именно и впредь о владѣніи тѣхъ мѣстъ и о сборы мостовщины и перевознаго, которыми мѣсты нынѣ владѣютъ, и мостовщину и перевозное собираютъ на кіевскаго полковничья сына, и на сотника, и на Максима Рандаря, они, великіе Государи что укажутъ. А которыя жилия села и деревни, по той же описной росписи, на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпени, прежь сего были за польскою шляхтою, а по договору вѣчнаго мира имѣютъ нынѣ быть въ сторонѣ Царскаго Величества: Петровцы, Демидово, Холмъ, деревня Борки—и въ тѣхъ селахъ и деревняхъ, до ихъ Великихъ Государей

указу, велели они, бояринъ и воеводы, вѣдать салдацкаго строю выборнаго полку порутчику Трофиму Костомарову. Изъ вышеписанной выписки перечневой выписано изъ росписи на перечень одни урочища, тѣ, чрезъ которые по договорамъ ограниченіе. Отъ Кіева вверхъ рѣкою Днѣпромъ лугами до Вышгорода 14 верстъ; отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря полъ 3 версты; отъ Межигорскаго монастыря до села Новыхъ Петровичъ полъ 3 версты; отъ села Новыхъ Петровичъ до села Старыхъ Петровичъ, которое нынѣ пусто, лѣсами и полями полъ трети версты; отъ Старыхъ Петровичъ черезъ рѣчку Лютѣжъ, да Гуску до устья рѣки Ирпеня лугами и дубровами 8 верстъ, всего отъ Кіева 28 съ полуверстою; а отъ Днѣпра до устья рѣки Ирпеня, вверхъ рѣкою Ирпенемъ до мельницъ Козаровскихъ 5 верстъ. Отъ мельницъ вверхъ рѣчкою Ирпенемъ и рѣчкою Боркомъ до деревни Борковъ Кіевскою стороною верста. Отъ деревни Борковъ до села Холмовъ полъ 3 версты. Отъ села Холмовъ до села Демидова полъ трети версты; отъ села Демидова до рѣчки Мостена и до мѣстечка Мостища вверхъ рѣкою Ирпенемъ 15 верстъ. Отъ Мостища до городища Вѣлогородки 8 верстъ. Отъ Вѣлогородки до рѣчки Бобриска 5 верстъ. Отъ рѣчки Бобриска по договорамъ межа доведетца отъ вала и отъ Кодака, что выше Василькова, на полъ или прямо черезъ Стугну рѣку и другой валь, полями и лѣсами и берегами рѣки Ирпеня междъ рѣчки Бобрикомъ и Плесецкаго, а сколько по той межѣ отъ Кодака до Ирпеня будетъ верстъ, того невѣдомо; до городища Плесецкаго и до рѣчки Плиски 3 версты. А рѣчка Плискя впаде въ Ирпень; подлѣ того городища валь, что учиненъ изстари отъ Днѣпра ниже Триполья и поможъ презъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецкаго городища вверхъ до рѣчки Уновъ, что впаде въ Ирпень подъ Черногородкою и до города Черногородки 5 верстъ; и отъ того жъ Плесецкаго прямо до Кіева сколько верстъ, того не вѣдомо. А Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстъ. Отъ Черногородки и отъ рѣки Ирпени, впрямъ вѣдучи къ селищу Снятинки и къ вершинѣ рѣчки Стугны, лѣсами 3 версты. А селище Снятинка отъ Кіева прямою дорогою 36 верстъ.

Отъ Кіева въ другую сторону, внизъ Днѣпромъ до Триполья 30 верстъ. Отъ Триполья до Стаекъ 3 версты; отъ Стаекъ до Гребенища и отъ Днѣпровскаго берегу, ведучи вверхъ Ржавцемъ до селища Зякрачей 3 версты; отъ Зякрачей до деревни Кагарлыка 15 верстъ, а отъ Днѣпра 25 версты, а отъ Кагарлыка, поворота на право, ведучи прямо, степью къ рѣкѣ Стугнѣ, до урочища Жидовскихъ Ставокъ, до Высокогорья, до селища Деремязнаго степью жъ 10 верстъ. А внизъ рѣкою Красною до Днѣпра и до Триполья, степью отъ того Деремязнаго 25 версты; а отъ Деремязнаго степью жъ и валомъ до Кодачка 13 версты. А то мѣстечко Кодачекъ имѣется по договорамъ на рубежѣ, потому что отъ Василькова вверхъ, только въ полумилѣ; а въ договорахъ написано: около Кіева всѣ земли, которыя суть между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, и тому мѣстечку Василькову, и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны, въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полѣ жили выше, и отгуду полей, прямо къ берегу рѣки Ирпени черта ведена быть имѣть. А въ томъ Кіевскомъ ограниченіи по описной росписи Вышгородъ, и Васильковъ, и иныхъ пустыхъ 12 городищъ, да селъ и деревень жилыхъ 12, а жителей въ нихъ съ Вышгородцами, 301 человекъ, да пустыхъ селъ же и деревень 30, мельницъ 19. А на переходахъ помѣта Думнаго Дьяка Емельяна Игнатьевича Украинцова. 195. Сентября во . . . . Великимъ Государемъ и Великой Государынѣ Благовѣрной Цесаревнѣ извѣстно, и боярамъ чтено, и Великіе Государи и Великая Государыня указали въ Кіевѣ к боярину и к воеводамъ за-присылку описи Кіевскаго ограниченія и чертежа послать свою великихъ Государей грамоту съ милостивыми словами. А что по мирному договору въ томъ Кіевскомъ ограниченіи городовъ, и мѣсть, и мѣстечекъ, и селъ, и деревень, и мельницъ, и сѣнныхъ покосовъ, и всякихъ угодій, и кто ими изстари владѣть при Польскихъ Короляхъ и при державѣ отца ихъ Государскаго, блаженная памяти Великаго Государя, и тѣхъ чиновъ и людей кто взялъ въ Приказную избу на тѣ города, и мѣста, и мѣстечки, и на села, и на деревни, и на мельницы и на сѣнные покосы, и на всякія угодья жалованныя грамоты отца ихъ Государскаго блаженныя памяти Великаго Государя и под-

даннаго ихъ Государства, Войска Запорожскаго прежде бывшаго Гетмана Богдана Хмельницкаго, и польскихъ королей привилей, и досмотря тѣхъ подлинныхъ грамотъ жалованныхъ и универсаловъ и привилей, взять съ нихъ списки за руками, а подлинны отдать кому надлежитъ съ роспискою. Да о томъ указали великіе Государи къ себѣ Великимъ Государемъ писать, и списки съ крѣпостей за дьячьею приписью прислать къ Москвѣ. А буде на которыя мѣста ни у кого никакихъ крѣпостей не положить, и те описать особо; и къ гетману Ивану Самойловичу указали великіе Государи послати о томъ же свою Великихъ Государей грамоту, что и они о томъ въ Кіевѣ къ митрополиту и всѣхъ монастырей ко властѣмъ, полковнику Кіевскому, и къ сотнику, и къ мѣщанамъ же Кіевскимъ писалъ, чтобы на тѣ мѣста, которыя въ Кіевскомъ ограниченіи обрѣтаются, будь вышеупомянутыя крѣпости на нихъ есть, боярину и воеводамъ объявляли, а Великіе Государи ихъ Царскаго Величества изволятъ о тѣхъ мѣстахъ, что кому изстари надлежитъ, свой Царскій Милостивый указъ учинить и отдать; а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія угодья по Ирпени рѣкѣ съ Кіевской стороны, которыя въ описныхъ книгахъ именованы, и тѣми деревнями, и мельницами, и всякими угодьями велѣтъ по мирному договору владѣть к Кіеву, а шляхтѣ польской вѣзжать въ нихъ и владѣть ими не велѣтъ; а крестьянамъ и мельникамъ сказать, чтобы они были во всемъ послушны къ Кіеву, а въ Польшу никому никакого послушанія не отдавали, лѣта 7194, Іюля въ 1 день. По указу Великихъ Государей, царей и Великихъ князей Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича вся Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи и по приказу боярина и воеводъ: князя Юрія Семеновича Урусова съ товарищи, и по наказу изъ Кіевскія Приказныя Избы, за приписью дьяка Никиты Полунина, Московскихъ выборныхъ полковъ генерала думнаго Агѣи Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Гавриловича Битяговскаго, — капитанъ Федоръ Васильевъ сынъ Соломѣинъ, да Кіевскія приказныя избы подъячій Федоръ Наковалинъ ѣздили изъ Кіева, вверхъ рѣки Днѣпра, по Кіевской сторонѣ до Вышгорода, и въ Вышгородъ, и до Межигорскаго монастыря, и въ Межигорскій мо-

настырь, и до села Петровиць, и въ село Петровицы, и до устья рѣки Ирпеня, и вверхъ рѣкою Ирпенемъ въ разныя села и деревни, которыя между Ирпенемъ и Стугною рѣчками, и внизъ рѣкою Стугною до Василькова, и въ Васильковъ, и до Триполья, и до Стаевъ, и за Стайки, мимо до селища Гребеней, и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу, прямо ведучи въ Кіевъ, пять миль, до городища Кагарлика и отъ Кагарлика степью жъ прямо, ведучи къ рѣкѣ Стугнѣ, и въ тѣхъ мѣстахъ города, и мѣстечки, и села, и деревни, и рѣчки, и озера, и всякія угодыя описали, и каковы тѣ мѣстечка, и города, и села, и деревни, и при какихъ мѣстахъ стоятъ, и какія межъ ними растоянія, и то писано въ сихъ книгахъ по статьямъ: именно: Отъ Кіева до Вышгорода вверхъ рѣкою Днѣпромъ лугами тринадцать верстъ, а то мѣсто, гдѣ былъ Вышгородъ, нынѣ пусто, жителей никого нѣтъ, и старый земляной валъ весь развалился, а построенъ былъ на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ. А въ Вышгородѣ на старомъ церковномъ мѣстѣ, гдѣ была каменная, построена Святыхъ Страстотерпцевъ Бориса и Глѣба деревянная церковь; построилъ ту церковь Кіевскій мѣщанинъ Гордѣй Мишовъ тому лѣтъ съ пять, попа, и причетниковъ, и колоколовъ, и книгъ нѣтъ, и служба въ той церкви бываетъ въ году только на праздникъ святыхъ страстотерпцевъ Бориса и Глѣба изъ Межигорскаго монастыря. Около Вышгорода лѣса и поля, а Вышгородскіе жители живутъ нынѣ въ Межигорскомъ монастырѣ: Якушка Дѣвченко, Оська Гайдученко, Савка Федьченко, Васька Голенко, Федька Голалченко, Якимъ Тузикъ, Стенька Дулка, Петрушка Шерстекъ, Самошка Пузынцевъ—и того 9 человекъ. А отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря двѣ версты съ полу верстою. Межигорскій монастырь на берегу рѣки Днѣпра, межъ горъ, въ лѣсахъ, а въ монастырѣ четыре церкви, въ томъ числѣ: Соборная Спаса Преображенія, церковь Благовѣщенія Пресвятыя Богородицы, Церковь Николая Чудотворца, Церковь святыхъ Верховныхъ Апостоловъ Петра и Павла. Подлѣ того монастыря, межъ горъ на протокѣ двѣ мельницы, а тотъ протокъ идетъ изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ, которые бояраки и лѣсавые монастыря, и впалъ въ Днѣпръ подъ монастыремъ. И близъ

монастыря живутъ дворами и всякую работу на монастырь работаютъ жители: Петрушка Гончаръ, Якушка Бондаревъ зять, Мишка Михалевъ, Матюшка Свчкаръ, Лучка Ванниковъ, Васька Овчаръ, Тимошка Трофимовъ зять, Власко Швець, Несторка Вербиченко, Еремка Плячекъ, Трошка Швець, Андришка Вискорка, Сачка Швець, Оедька Махновець, Бориска Сынъ слѣпой, Ивашка Ширый, Пронка Кудла, Карпыкъ Рахно, Якушка Куленичъ—и того 19 человекъ. Отъ Межигорскаго монастыря до села Новыхъ Петровичъ лугами и лѣсами полъ трети версты. Село Петровичи поселено на горѣ и подъ горою на берегу Днѣпровскаго залива, который Петровский заливъ стѣ Днѣпра выше того села Петровичъ и впалъ въ Днѣпръ же. А за заливомъ противъ села Петровичъ, межъ заливу и Днѣпра, луга; прозваніе тѣмъ лугамъ Зазычаевъ. А по сибѣ на тѣхъ лугахъ сѣна будетъ съ двѣ тысячи копенъ. Да на тѣхъ лугахъ 3 озера: Глушець, Сѣверки и Овье. А въ томъ селѣ Петровичахъ жители въ дворахъ: войтъ Ивашка Лисовець, Лука Федоровъ, Ивашка Скляръ, Стенько Нарывало, Мишка Обаченко, Ивашка Чижевскій, Стенька Дѣй, Харлашка Деревянченко, Андришка Козка, Андришка Ананчихинъ зять, Корнюшка Семивокровъ, Ромашко Кондратенко, Еремка Шумейко, Ивашка Мягкій, Васько Манюковъ зять, Игнатко Рѣзниковъ, Наушко Ильенко, Федька Гайдукъ, Васька Мазченко, Харлашка Медовитный, Харлашка Филипонъ, Власко Скрыпко, Карпыкъ Дорощенко, Андришка Грищенко, Ромашко Капуста, Гаврило Хуторенко, Оедько Мельникъ, Оедосенко Птуха, Тришка Грибъ, Андришко Дядяча, Сенька Духота, Корнюшка Клебакушинъ сынъ, Ивашка Гладкой, Ивашка Жидокъ, Левко Миятенко, Пашка Кузьменко, Васька Полежай, Исачко Шуменко, Оедька Гриченко, Оська Оленичъ, Стенька Коваль, Якушка Кирпачъ, вдова Улька съ сыномъ Петрушкою—и того 45 человекъ и дворовъ. Въ томъ же селѣ Петровичахъ живутъ пришлые люди Волошеня куренями съ женами и дѣтьми: Ивашка Николаевъ, Костька Ивановъ, Сароська Звонецкій, Гришка Ивановъ, Ивашка Борчановскій, Кузьма Григорьевъ, Костька Ивановъ, Гришка Сторожевскій, Мартышко Сторожевскій, Ивашко Ганчевскій, Ивашко Сененовъ, Васька Тастаненно, Мацко Микитченко, Мак-

симъ Котрекозъ, Федька Копенко, Митька Старой, Петрушка Хромою—
итого 18 человекъ. Отъ села Петровичъ Новыхъ до Старого селища
Петровичъ же, лѣсами и полями полъ трети версты. Старое селище
Петровичи впусти, жителей никого нѣтъ. А отъ того Старого селища,
перѣбравъ рѣчку Лютежъ, вверхъ рѣчкою Гускою и Днѣпромъ до устья
рѣки Ирпени лугами и дубровами въ длину восемь верстъ, а поперекъ
отъ рѣки Днѣпра до Черныхъ раменныхъ лѣсовъ по пяти и по шести
верстъ. А на тѣхъ лугахъ сѣнныхъ покосовъ многое число; да промежъ
Новыхъ и Старыхъ Петровичъ два озера на лугахъ и прозваніемъ
Свянковъ и Ситное, а владѣють тѣми озерами Межигорскаго монастыря
игуменъ съ братією. А отъ села Петровичъ въ двухъ верстахъ на
рѣкѣ Лютежѣ построена мельница, а построили ту мельницу вновь
Петровскіе жители; а рѣчка Лютежъ впаде въ Днѣпръ ниже старыхъ
Петровичъ; всего отъ Кіева до устья рѣки Ирпени, гдѣ Ирпень впадъ
въ Днѣпръ 28 верстъ съ полуверстою. А отъ Днѣпра и отъ устья
рѣки Ирпени вверхъ рѣчкою Ирпенемъ до мельницъ, которыя построены
на рѣкѣ Ирпени села Козаровичъ и деревни Борковъ жителями, луговъ,
и дубровъ, и раменныхъ лѣсовъ съ Кіевской стороны на пять верстъ;
а на плотинѣ четыре амбара въ кіевскую сторону: въ первомъ амбарѣ
двое жерновъ, да ступа, да терка, что сушна трутъ; въ другомъ амбарѣ
двое жерновъ; въ третьемъ амбарѣ три ступы да терка сушная; въ
четвертомъ амбарѣ двое жерновъ; а тотъ четвертый амбаръ стоитъ на
рѣкѣ Ирпени съ кіевской стороны. А помолъ съ тѣхъ мельницъ сби-
рають десятую долю, а изъ той десятой доли двѣ части на шляхту
а третью мельникамъ. А село Козаричи по ту сторону рѣки Ирпени,
отъ мельницъ съ версту на польской сторонѣ, а на тѣхъ мельницахъ
мельники: Якушка Лазенко, живетъ за Ирпенью, на польской же сто-
ронѣ, а другой мельникъ живетъ на кіевской сторонѣ, подлѣ рѣчки
Ирпени, Осташко Сердюкъ; да у него жъ Осташки живетъ на дворѣ
работникъ Ивашко Павленко съ женою и съ дѣтьми. Да на тѣхъ же
мельницахъ ѣздятъ черезъ плотину всякихъ чиновъ проѣзжіе люди и
съ проѣзжихъ собирають мостовщину на шляхту. А отъ мельницъ вверхъ
рѣчкою Ирпенемъ и рѣчкою Боркомъ до деревни Борковъ съ кіевской

стороны, лѣсами и болотами верста. А рѣчка Борки вышла сверху изъ рѣки Ирпени и впала въ Ирпень же. А деревня Борки на кievской сторонѣ рѣки Ирпени на берегу рѣчки Борокъ. А въ той деревнѣ жители: Мойсейка Ивановъ, Мартышко Салопенко, Сафонька Ивановъ, Гришка Левченко, Прошка Левченко, Федька Лазебный, Ромашка Винникъ, Якушка Звонкій, Афонька Дятевъ—итого 9 человекъ. Отъ деревни Борокъ до села Холмовъ боромъ и болотами полъ трети версты. А село Холмы на берегу рѣки Ирпени съ кievской стороны, а въ немъ была церковь, сторѣла; а нынѣ въ томъ селѣ часовня, а жители въ томъ селѣ: шляхтичъ Красовскій да подданные его, Васько Дябенко, Радько Павленко, Сенька Николаевъ, Мишка Бартишковъ, Данилко Бабинецъ, Ивашко Золотарь—и того 7 человекъ. Отъ села Холмовъ до села Демидова боромъ и болотами полъ трети версты. А село Демидово на острову, съ кievской стороны того острова; болото вышло изъ рѣки Ирпени, а отъ польской стороны тогожъ острова рѣка Ирпень. Въ селѣ Демидовѣ церковь деревянная во имя Рождества Пресвятыя Богородицы; а у той церкви попъ Алексѣй Ивановъ, дячекъ Якушка Романовъ. Въ селѣ жъ Демидовѣ польскаго полковника Лозинскаго дворъ, а на томъ дворѣ строенія: свѣтлица съ двумя комнатами; въ свѣтлицѣ печь обрасчатая бѣлая, да пекарня съ комнатою; промежъ свѣтлицы и пекарни сѣни; позади тѣхъ хоромъ поварня; на дворѣжъ амбаръ большой, да погребъ съ выходомъ; за дворомъ баня съ прибанникомъ; конюшня; въ заборѣ винокурня, а въ той винокурнѣ солодовня и овинъ со всякимъ заводомъ; а дворъ огороженъ заборомъ. А на томъ дворѣ живетъ староста Михайло Павловскій съ женою и съ дѣтьми, да подъ тѣмъ же селомъ Демидовомъ черезъ рѣку Ирпень и черезъ болото перевозъ; собирали перевозное на полковника Лозинскаго. Въ томъ же селѣ жители: войтъ Иванъ Мельниченко, Ивашко Власовъ, Антошка Лукьяновъ, Ивашка Кириловъ, Мартышко Артемьевъ, Автошка Григорьевъ, Филька Павленко, Оська Гусаръ, Охилька Грекулъ, Трошка Грекулъ, Лука Павленко, Данилко Кузьменко, Федька Григорьевъ, Мишко Лукашенко, Степья Махновецъ, Гаврилко Михайловъ, Ивашко Федоровъ, Юрко Ивановъ, Степья Климовъ—и того 19 че-

лопѣкъ. А того села Демидова всякій хлѣбъ сѣянъ на поляхъ за рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ; а съ кievской стороны полей у нихъ нѣтъ, для того, что на кievской сторонѣ противъ села Демидова лѣса и болота. А въ лѣсахъ съ кievской стороны рѣки Ирпени межъ деревнями Борокъ и селъ Холмовъ и Демидова многія бортныя угодыя со пчелами того села Демидова жителей. А отъ села Демидова до рѣчки Мостена и до мѣстечка Мостища, вверхъ рѣкою Ирпенемъ и лѣсомъ 15 верстъ, а отъ Кіева разстояніе до Мостища 15 верстъ же. А мѣстечко Мостище нынѣ впустѣ; жителей никого нѣтъ. А владѣеть тѣмъ мѣстечкомъ Кіево-Печерскаго монастыря Архимандритъ съ братією. Подъ тѣмъ мѣстечкомъ чрезъ рѣку Ирпень мостъ, собирають мостовое на Кіевского козацкаго сотника Саву Тупталу. Отъ Мостища жъ вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и полями до городища Бѣлгородки 8 верстъ. Городъ Бѣлгородка надъ рѣкою Ирпенемъ на горѣ на кievской сторонѣ, впустѣ, жителей никого нѣтъ; было три города, по земляному валу острогъ и тотъ острогъ сгорѣлъ и во многихъ мѣстахъ развалился; по валу городовыхъ и иныхъ крѣпостей и строенія въ городѣ нѣтъ. Подъ Бѣлгородкою чрезъ рѣку Ирпень мельничная плотина и на плотинѣ анбаровъ и мельницъ нѣтъ. Подъ Бѣлгородкою жъ съ кievской стороны рѣчка Бочанка, вышла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ и впала въ Ирпень. Подъ Бѣлгородкою и на рѣкѣ Бочанкѣ мельничная плотина, отъ Бѣлгородки въ верстѣ; на плотинѣ мельницъ нѣтъ. А которая плотина подъ Бѣлгородкою на Ирпени и на той плотинѣ нынѣ Кіевского полку козаки собирають съ проѣзжихъ людей мостовщину на Кіевского козацкаго полковника Григорьева сына Коровченка на Игната. Около Бѣлгородки поля и лѣса. Отъ Бѣлгородки вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и борами до рѣчки Бобрика пять верстъ. Рѣчка Бобрикъ взялась отъ Кіевской стороны изъ бояраковъ и впала въ Ирпень. На той рѣкѣ плотина; на плотинѣ Кіевского жъ полку козаки собирають съ проѣзжихъ людей мостовщину на того жъ полковничья сына на Игната Коровченка. Отъ рѣчки Бобрика вверхъ рѣкою Ирпенемъ до городища Плесецакаго и до рѣчки Пляски лѣсами и борами 10 верстъ. Городище Плесецкое на вершинѣ рѣчки

Плиски впускѣ, жителей никого нѣтъ. А рѣчка Плика впадала въ Ирпень. Подлѣ того городища валъ земляной, который учиненъ изстари отъ Днѣпра ниже Триполья—и тотъ валъ пошелъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецкаго верхъ рѣкою Ирпенемъ до рѣчки Унавы, которая рѣчка впадала въ Ирпень рѣку ниже Черногородки въ верстѣ, а до города Черногородки 5 верстѣ лѣсами. А мѣстечко Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстѣ. Отъ Черногородки и отъ рѣчки Ирпени, впрямъ ѣдучи къ селѣ Снятинки и къ вершинѣ рѣки Стугны, лѣсами 10 верстѣ. А селѣ Снятинка на вершинѣ рѣки Стугны. А рѣка Стугна вышла изъ болотъ подъ селѣмъ Снятинкою. А отъ Кіева прямою дорогою ѣдучи на Васильковъ, до того селѣ Снятина тридцать шесть верстѣ. А внизъ рѣкою Стугною отъ селѣ Снятинки до мѣстечка Мотовиловки двѣ версты. Мѣстечко Мотовилвка на берегу рѣки Стугны съ польской стороны въ пустѣ; жителей никого нѣтъ. Въ Мотовилковѣ было 2 города, по земляному валу остроги и тѣ остроги выгорѣли. Около Мотовиловки лѣса и поля. Подъ Мотовилковою на рѣкѣ Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ нынѣ мельницъ нѣтъ. Отъ Мотовиловки до мѣстечка Большой Солтановки лѣсами и полями пять верстѣ. Мѣстечко Большая Солтановка на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны, строенія и жителей никого нѣтъ. А отъ того селѣ до селѣ Малой Солтановки верста. А селѣ Малая Солтановка впускѣ, на берегу рѣки Стугны съ польской стороны. Противъ селѣ Малой Солтановки чрезъ Стугну мельничная плотина, на той плотинѣ мельницъ нѣтъ. А отъ Малой Солтановки, внизъ рѣкою Стугною до мѣстечка Василькова лѣсами и лугами и полями пять верстѣ. Мѣстечко Васильковъ на берегу Стугны на горѣ; подъ мѣстечкомъ Васильковомъ съ проѣзду отъ Кіева рѣчка Васильковка, вышла изъ бояраковъ и впадала въ Стугну подъ Васильковымъ. Васильковъ нынѣ пустъ, жителей никого нѣтъ; а прежъ сего были въ немъ три города, по земляному валу остроги, и тѣ остроги сгорѣли, и валъ во многихъ мѣстахъ развалился. А мѣстечко Васильковъ на Кіевской сторонѣ рѣки Стугны, подъ нимъ на Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ мостъ, а на

томъ мосту собирають съ проѣзжихъ людей мостовщину Кіевскаго монастыря на подданнаго, на Максима Рандаря. Онъ же Максимъ Рандаръ заводитъ подъ Васильковомъ силитрянне майданы и рабочихъ людей нынѣ на томъ майданѣ сорокъ человекъ. Да на рѣчкѣ Василевкѣ, подъ городомъ-же мельничная плотина, а на тѣхъ плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. А съ кіевской стороны подъ Васильковомъ вверхъ и внизъ рѣки Стугны на лугахъ сѣнные покосы и сѣна многіе, и кошено то сѣно на Максима Рандаря. А Васильковъ отъ Кіева двадцать пять верстъ. Отъ Василькова внизъ рѣкою Стугною жъ до городища Ханбѣкова лугами и лѣсами и полями пять верстъ. А въ тѣхъ мѣстахъ на рѣкѣ Стугнѣ, межъ Василькова и Ханбѣкова, три плотины мельничныя; а на тѣхъ плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. Городище Ханбѣково на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, пусто, жителей никого нѣтъ... Въ Ханбѣковѣ былъ валъ земляной и по валу острогъ, и тотъ валъ обвалился, а острогъ сгорѣлъ. Подъ Ханбѣковомъ на рѣкѣ Стугнѣ 2 мельничныя плотины, мельницъ нѣтъ. Около Ханбѣкова по обѣ стороны рѣки Стугны поля, луга и лѣса. А отъ Ханбѣкова внизъ рѣкою Стугною жъ до селища Беркова полъ трети версты, а селище Берково пусто, жителей никого нѣтъ; и отъ селища Беркова до Копачева полъ трети версты. Копачевъ на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, и въ немъ былъ валъ земляной и весь развалился и жителей никого нѣтъ. Противъ Копачева на рѣкѣ Стугнѣ двѣ плотины мельничныя, на плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ же. А отъ Копачева до городища Старыхъ Безрядичъ лугами и лѣсами и боромъ, внизъ рѣкою Стугною, одинадцать верстъ. Старые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ, на устьѣ рѣчки Тиханой, а то старое городище пусто, жителей никого нѣтъ; а въ томъ городищѣ былъ земляной валъ и весь развалился. А подъ тѣмъ селищемъ на устьѣ рѣчки Тиханой мельничная плотина, а мельницъ нынѣ на ней нѣтъ. А отъ стараго городища Безрядичъ вверхъ рѣкою Тиханою до села Меньшихъ и Большихъ Дмитровичъ пять верстъ. А село Дмитровичи межъ горъ, въ лѣсахъ, на рѣчкѣ Тиханой. Въ селѣ Дмитровичи церковь деревянная Іоанна Предтечи; а у той церкви пономѣ Григорій Гулевицкій, пономарь Харько Гавриловъ. Того жъ села

жители: войтъ Гришко Гиренко, Алешка Алешенко, Васька Дудченко, Максимка Гуленко, Максимка Гавриленко, Ефимка Лазебний, Микитка Кравецъ, Мартышко Михаленко, Харько Памамаръ, Кирюшка Невзглядъ, Кондрашка Шубенко, Левко Тулей, Ганко Шнуровскій, Лавринько Наденовщинъ, Мишка Чернобаевъ, Оедька Налуковщинъ, Ивашко Бондаръ, Ивашко Старшенко, Данилка Морозенко, Якушка Сяченко, Сенька Розвалко, Якушка Ступокъ, Гришка Старшенко, Андрюшка Денега, Сенька Швець, Зиновенко на Сергѣевщинѣ, Гришка Чередникъ, Ивашка Елменко, Гришка Гусаръ, Ивашка Евсюкъ, Ивашка Шарленко, Ивашка Пашенко, Гришка Биловецъ, Еремка Началовщинъ, Гришка Бойко, Ванька Кравецъ, Назарко Хомиченко, Тимошка Григорьевъ, Якимко Турчиненко—и того 45 человекъ. Отъ села Большихъ Дмитровичъ вверхъ рѣкою жъ Тиханою до малой деревни Дмитровичъ лѣсами полъ версты. А деревня Малые Дмитровичи на вершинѣ рѣчки Тиханой; а рѣчка Тихана вышла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ съ кievской стороны и впала въ рѣку Стугну. А въ деревнѣ Малыхъ Дмитровичахъ жители: войтъ, Трошка Черепаха, Юська Трощенко, Ивашка Сороченко, Андрюшка Сороченко, Силуанка Домарацки, Якушко Бокляренко, Оедька Скляренко, Оедька Скоринка, Клинка Наборовщикова, Левка Надубовщинъ, Ивашка Закусилко,—и того 11 человекъ. А село Дмитровичи и деревня Малые Дмитровичи Кievскаго Фроловскаго дѣвичья монастыря. Отъ Старого жъ селища Безрядичъ до Новой деревни Безрядичъ же полъ версты. А новые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ съ Кievской стороны. Въ ней жители: войтъ Сидорка Шакуненко, Оська Богдановъ, Аниско Шуличенко, Свинаренко Васька, Сенька Сорока, Гришка Власенко, Лукашка Наддичей, Петрушка Черномазъ, Ивашка Бухай, Мосейка Вшинивецкій, Горлѣйко Михаленко, Сенька Курченко, Фомка Захожій, Якимка Пузенко, Панько Меньшой, Алешка Мукосѣенко, Мусейка Дудочка, Ванса Шепеленко, Трошка Головачъ, Германка Матренинъ, Микитка Булименко, Родька Ребковъ, Костька Воронковскій—и того 27 человекъ. А та деревня Новые Безрядичи Печерскаго монастыря. А отъ деревни Новыхъ Безрядичъ рѣкою Стугною до урочища горы Козарки боромъ и лугами десять

версть. Противъ того урочища Козарки черезъ рѣку Стугну плотина и тамъ мельница: въ ней одни жерновы да ступа, а жителей никого нѣтъ. А по сказкѣ козака, Трепольскаго жителя, Федора Стиба, тою же мельницею владѣетъ и помоль собираетъ Трепольскій житель Андрюшка Раднаяй, а живетъ онъ Андрюшка на переяславской сторонѣ въ мѣстечкѣ Воронковѣ. Отъ той мельницы до Триполья внизъ Стугною жъ двѣ версты. А подъ Трипольемъ съ польской сторонѣ въ рѣку Стугну, въ устье, впала рѣчка Красная, а Стугна впала въ Днѣпръ подъ Трипольемъ же. На рѣчкѣ Красной подъ Трипольемъ мельница, въ той мельницѣ одни жерновы, да ступы, да терза суконная, что трутъ сукны. А владѣетъ тою мельницею Воронковскій сотникъ Иванъ Сулименко. А помоль съ той стороны мельницы на него собираетъ мельникъ Гришка Черный, трипольскій житель. Городъ Триполье на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьяхъ рѣки Стугны и рѣчки Красной; въ правую сторону бояръ большой. Въ Трипольѣ два вала земляныхъ, по валу были острогъ и башня, а тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; городскихъ крѣпостей и никакого строенія около города нѣтъ. Въ маломъ городкѣ церковь деревянная Преображенія Спасова, ветха и развалилась. Подъ городомъ же Трипольемъ живутъ пшнѣ въ трехъ майданахъ, и селитру дѣлаютъ на Кіевскаго монастыря подданнаго на Максима Рандаря: шапаръ Андрюшко Ивановъ, а съ нимъ работниковъ пятьдесятъ человекъ наемныхъ людей. Съ кіевской стороны рѣки Стугны подъ Трипольемъ на лугахъ сѣна накошено, и въ копнахъ, и въ скирдахъ, и въ стожкахъ поставлено многое число, а косили то сѣно на Максима Рандаря. А отъ Триполья и отъ устья рѣки Стугны вверхъ рѣки Днѣпра лугами и лѣсами до Кіева 30 верстъ; а въ тѣхъ мѣстахъ многіе сѣнные покосы и озера, а владѣютъ тѣми сѣнными покосы и озера Кіево-Печерскаго и иныхъ Кіевскихъ монастырей архимандритъ и игумены. Да отъ Триполья лугами и степью, внизъ рѣки Днѣпра, до Стаекъ десять верстъ. А вверхъ отъ Триполья рѣчка Вобрица, вышла изъ степи съ польской стороны и впала въ Днѣпръ. Да межъ Трипольемъ же и Стайки съ польской

стороны два вала земляныхъ, старинныхъ; и ведены тѣ валы отъ берегу Днѣпровскаго степью вверхъ рѣки Стугны, въ томъ числѣ одинъ валъ черезъ Стугну выше Василькова и черезъ Ирпень въ польскую сторону, а другой валъ черезъ Стугнужъ выше Большой Салтановки и за верховье рѣки Стугны въ польскуюжъ сторону. Да межъ Трипольемъ и Стайками же луга и озера многіе, и на лугахъ сѣна покосеннаго многое число въ копнахъ и стогахъ; а прозваніе тѣмъ лугамъ и на кого то сѣно кошено—про то невѣдомо, потому что въ тѣхъ мѣстахъ жителей никого нѣтъ. А городище Стайки пусто, на горѣ, надъ рѣкою Днѣпромъ на устьѣ рѣчки Приставки. А рѣчка Приставка вышла изъ степи съ польской стороны. Въ Стайкахъ были два города, по земляному валу острогъ и башни, и тотъ острогъ и башни пожжены, а валъ во многихъ мѣстахъ развалился, и нынѣ въ Стайкахъ строенія, а на нихъ крѣпостей около города нѣтъ. Отъ Стаекъ внизъ рѣки Днѣпра до селища Гребени пять верстъ. А селище Гребени въ полугорѣ надъ рѣкою Днѣпромъ; подъ тѣмъ селищемъ Ржавецъ рѣка, вышелъ изъ степи, и по сказкѣ Трипольскихъ жителей: Мишки Гапоненка, Гришка Чернаго, съ товарищи, которые то селище и рѣку Ржавецъ указали, тѣмъ де селищемъ владѣлъ шляхтичъ Вороничъ, а нынѣ въ томъ селищѣ Гребеняхъ жителей никого нѣтъ. Отъ того селища Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу почавъ, ведучи степью, вверхъ Ржавцемъ и отъ вершины того Ржавца до селища Зикрачей отъ Днѣпра двѣ мили. Селище Зикрачи стоитъ въ степи, впускѣ, строенія никакого нѣтъ, а по сказкѣ тѣхъ Трипольскихъ жителей, то де селище Зикрачи бывало того жъ шляхтича Воронича. Отъ селища Зикрачей, ведучи прямо степью до мѣстечка Кагарлыка три мили. А мѣстечко Кагарлыкъ въ степи на рѣкѣ Росавѣ, впускѣ, строенія никакого, жителей въ немъ и около него лѣсовъ—нѣтъ. А было де то мѣстечко шляхтича Гурскаго. Отъ Кагарлыка, поворота круто на право, ведучи прямо степью къ рѣкѣ Стугнѣ, до урочища Жидовскихъ Ставковъ двѣ мили. А тѣ Жидовскіе Ставки въ степи на Ольшанскомъ Ржавцѣ. А отъ Ставковъ до урочища Высокогорья, степью жъ миль, а на урочищѣ Высокогорья горы на суходолѣ, въ степи. А отъ Высоко-

горія до селища Деремязной степью жъ двѣ мили; а селище Деремязно пусто, на степи, у колодезковъ изъ вершины рѣчки Красной, которая рѣчка впала въ Стугну подъ Трипольемъ. А отъ того селища Деремязнаго внизъ рѣчкою Красною до Днѣпра и до Триполя, ведучи степью пять миль. А на той рѣчкѣ Красной, ѣдучи въ степи отъ вершинъ къ Триполю, въ степи пустыхъ мѣстъ: мѣстечко Гиримановка, селище Матышевка, слободка Усачевка, Григоровка, Казѣвка, Красная, Гиримановка. А тѣмъ мѣстечкомъ Гиримановкою владѣлъ шляхтичъ Верезовскій. Да отъ вышепомянутого жъ селища Деремязной и отъ вершины рѣчки Красной, ведучи степью къ Стугнѣ, прямо къ земляному валу, и землянымъ валомъ и позади селища Барахтъ до урочища и до селища Кодачки три мили. А урочище Кодачекъ въ степи, въ бояракахъ, въ одну сторону отъ него лѣсъ, а съ другой степь. А владѣлъ тѣмъ урочищемъ бывшій митрополитъ Кіевскій Петръ Могила. А отъ Василькова то урочище Кодачокъ въ полѣ миль; а отъ Кодачка, ведучи чрезъ большую дорогу, которою ѣздить изъ Кіева къ Бѣлой Церкви, до мѣстечка Большой Салтановки миль; которое мѣстечко Солтановка на берегу рѣки Стугны съ польской стороны, отъ Василькова въ миль, и писано то мѣстечко въ сихъ книгахъ выше съ тѣми урочищами, которыя по рѣкѣ Стугнѣ. А отъ Триполя въ низъ рѣки Днѣпра до Стаекъ и отъ Стаекъ до селища Гребеней и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу степью до Кагорлыка и отъ Кагорлыка по урочищамъ до мѣстѣчка Большой Салтановки и до рѣчки Стугны—вели, и урочища и признаки указывали, и о верстахъ, сколько до котораго мѣста порознь сказывали Трипольскіе жители старожилы: Мишка Гапаненко, Гришка Черный съ товарищи. А промежъ рѣкою Стугною и Ирпенемъ рѣкою и мѣстечка, и села, и деревни. Отъ Кіева до вершины рѣчки Лыбеди пять верстъ. А вышла та рѣчка изъ бояраковъ и изъ Ржавца, а впала въ Днѣпръ ниже Выдубецкаго монастыря, А на той рѣчкѣ Лыбеди три мельницы Софійскаго монастыря, три мельницы Печерскаго монастыря, мельница Михайловскаго монастыря; всего семь мельницъ. А въ рѣчку Лыбедь впала рѣчка Совка, а на той рѣчкѣ деревня Совка Софійскаго монастыря, да четыре мельницы.

Отъ Кіева въ 5 верстахъ рѣчка Борщовка, а при вершинѣ рѣчки селище Жыляне; отъ Кіева 5 верстѣ на той же рѣчкѣ селище другое Жыляне. Черезъ ту рѣчку двѣ плотины мельничныхъ, мельницъ на нихъ вѣтъ. А рѣчка Борщовка впала въ рѣчку Ирпень. А отъ селищъ внизъ по той же рѣчкѣ Борщовкѣ три селища прозваніе Борщовки; подъ ними плотины мельничныя; мельницъ на нихъ цѣтъ. А до устья, гдѣ впала рѣчка Борщовка въ Ирпень, отъ Кіева 15 верстѣ. На вершинѣ рѣчки Ветн въ лѣсу два селища: Бояраки да Юровка, впускѣ, жителей никого нѣтъ. Отъ Кіева 18 верстѣ. Внизъ рѣчкою Ветою до мельницы, которая построена, отъ Юровки 5 верстѣ; а та мельница Михайловскаго монастыря. Отъ Кіева тринадцать верстѣ село Ходосовка. Отъ Кіева пятнадцать верстѣ за рѣчкою Ветою въ лѣсахъ Михайловскаго монастыря старицѣ—село Рославичи; деревня Янковичи за Ветою жъ въ лѣсахъ, отъ Кіева 23 версты. А то село и деревня Софійскаго монастыря. Деревня Лѣсники по ту сторону рѣки Ветн, въ лѣсу, отъ Кіева 6 верстѣ. Отъ Кіева десять верстѣ въ лѣсу село Хотово, Печерскаго монастыря; отъ Выдубецкаго монастыря 8 верстѣ селище Мъшаловка; хуторъ Голосѣевъ въ лѣсу отъ Выдубецкаго монастыря 5 верстѣ; деревня Пирогова, межъ горъ въ бояракахъ и межъ рѣчекъ Лыбеди и Ветн, въ лѣсахъ, отъ Кіева 9 верстѣ. Селища Крюковщина да Гатное отъ Кіева 8 верстѣ, Николаевскаго монастыря. Рѣчка Сырецъ вышла изъ за Кириловскаго монастыря съ версту и впала въ Почайну. А на той рѣчкѣ въ вершинѣ четыре мельницы, Кіевскихъ жителей. Да на той же рѣчкѣ четыре мельницы Кіевскаго козацкаго полковника. Рѣчка Котерь отъ Кіева 10 верстѣ, а отъ Межигорскаго монастыря 10 верстѣ же, впала въ рѣку Ирпень. И на той рѣчкѣ Котери двѣ мельницы Межигорскаго монастыря, мельница Печерскаго монастыря; 5 мельницами владѣютъ Кіевскіе мѣщане. Рѣчка Горенка отъ Кіева 10 верстѣ, впала въ рѣку Ирпень; на той рѣчкѣ двѣ мельницы, владѣютъ Кіевскіе-жъ жители. Рѣчка Бодаевка отъ Кіева 18 верстѣ; на той рѣчкѣ селище Бодаевка; а та рѣчка Бодаевка впала въ рѣчку Милютинку; а на рѣчкѣ Милютинкѣ селище Милютинка; подъ селищемъ плотина мельничная. А рѣчка Милю-

тивка впаде въ рѣчку Бобрискъ; на рѣчкѣ Бобрискѣ селище Кожуховка; а ниже Кожуховки, на той же рѣчкѣ селище Даниловка; подъ Даниловкою мельничныя плотины. А рѣчка Бобрискъ впаде въ Ирпень отъ Кіева 18 верстъ. Выше Бѣлгородки въ 5 верстахъ рѣчка Глеваха, на той рѣчкѣ селище Глеваха жъ пусто, Михайловскаго монастыря, отъ Кіева 12 верстъ, подъ тѣмъ селищемъ на рѣчкѣ Глевахѣ мельничная плотина, а мельницъ нѣтъ Выписки, на которыя мѣста, по описной росписи и по чертежу Кіевского ограниченія, о мѣстечкахъ, и о селахъ, и о деревняхъ, и о всякихъ угодьяхъ никто никакихъ крѣпостей не положилъ: село Рославичи, деревня Яновичи, селища двѣ Борщовки, Жилины съ землями и со всякими угодьями Кіевского Софійскаго монастыря, а крѣпостей на тѣхъ мѣстахъ и на всякія угодья Кіевскій Митрополитъ не присылывалъ. На рѣчкахъ: на Сырцѣ, на Котери и на Горенкѣ мельницами владѣютъ Кіевскій козацкій полковникъ Григорій Коровченко, и козаки, и Кіевскій войтъ, и мѣщане; и крѣпостей на тѣхъ мельницахъ они не дали и крѣпостей у себя на тѣхъ мельницахъ не сказываютъ. Вверхъ Кіева, отъ берегу рѣки Днѣпра, почавъ отъ устья рѣки Ирпени, противъ села Козаровичъ, на рѣчкѣ Ирпени мельничная плотина, на ней 4 амбара, а помолъ съ тѣхъ мельницъ собираютъ десятую долю, а и съ той десятой доли, напередъ сего собирали двѣ части на шляхту, а третью мельникамъ, а нынѣ и съ той десятой доли часть въ казну Великихъ Государей, а другую на шляхту, третью мельникамъ, Да на той же плотинѣ съ проѣзжихъ людей мостовщину собираютъ: половину въ казну Великихъ Государей, а другую на шляхту для того, что та плотина строилась села Козаровичъ и деревни Борки жителями; а село Козаровичи за рѣкою Ирпеномъ, въ сторонѣ Королевскаго Величества отъ мельницъ съ версту; а деревня Борки съ кіевской стороны рѣки Ирпени. Отъ мельницъ съ версту жъ село Холмы, село Дежидово: шляхецкихъ крѣпостей никто никакихъ не положилъ. На рѣчкѣ Ирпени подъ селищемъ Мостищемъ, да подъ мѣстечкомъ Бѣлгородкою, черезъ рѣку Ирпень мельничныя плотины, на плотинахъ мосты; мостовое собираютъ съ проѣзжихъ людей Кіевского козацкаго полковника Коровченка на сына его Игната, да сотника на Саву Туп-

тала, — а крѣпостей на ту мостовщину они не дали и у себя не называютъ. Мѣстечко Бѣлгородка надъ рѣкою Ирпенемъ, впускъ, никто тѣмъ мѣстечкомъ не владѣетъ. Подъ мѣстечкомъ Васильковомъ Кіево-Печерскаго монастыря подданный Максимъ Васильковской завелъ снова селитренныя варницы. Городъ Триполь впускъ и къ тому жъ Триполью селища пустыя на рѣчкѣ Красной: Гирмановка, Казѣва, Красное, Григоровка, Усачевка, слободка Матышевка, Гирмановка. Подъ Трипольемъ на рѣчкѣ Красной мельница, да на рѣчкѣ Стугнѣ мельница жъ, владѣетъ Переяславскаго полку Воронковскій сотникъ, да въ Трипольѣ въ трехъ найданахъ дѣлаютъ селитру и сѣно косятъ работные наемные люди Кіево-Печерскаго подданнаго на Максима Васильковскаго. А на городъ Триполье и на вышеписанныя села и всякія угоды крѣпостей никто не положилъ, а по сказкѣ его, Максимовой, завелъ де онъ тотъ селитренный заводъ съ вѣдома войска Запорожскаго гетмана Ивана Самойловича, а отъ того селитреннаго дѣла никому онъ ничего не платитъ. И буде Великіе Государи укажутъ отъ того селитреннаго дѣла по чему платитъ, и онъ де Максимъ въ ихъ Великихъ Государей казну, по чему доведется на годъ, почнетъ платить. Мѣстечко Стайки впускъ; за мѣстечкомъ Стайками, впускъ по Днѣпру мила, селище Гребени, селище Зикрачи на Ржавцѣ, впускъ жъ. Никто тѣми мѣстами не владѣетъ и крѣпостей на тѣ мѣста не положилъ. — Отъ Великихъ Государей, Царей и Великихъ князей Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государини Царевны и Великія княжны Софіи Алексѣевны вся Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ въ нашу вотчину, въ Кіевъ, боярину нашему и воеводамъ: Князю Юрію Семеновичу Урусову съ товарищи. Въ прошломъ, 194 году, Августа 20 писали Вы къ намъ, Великимъ Государямъ, и намъ Великимъ Государямъ по отпискѣ вашей, и по описной росписи, и по чертежу о томъ извѣстно, и Мы Великіе Государи за ту Вашу присылку тебя боярина нашего и воеводъ: князя Юрія Семеновича съ товарищи, жалуетъ милостиво, похваляемъ, и какъ къ вамъ сія наша Великихъ Государей грамота придетъ, вы бѣ о тѣхъ земляхъ, которыя обрѣтаются нынѣ по мирному договору въ нашей Царского Величества

сторонѣ, къ Кіеву, въ томъ ограниченіи и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и о деревняхъ, и о мельницахъ, и сѣнныхъ покосахъ, и всякихъ угодій, и кто ими владѣлъ при польскихъ Короляхъ и при державѣ отца нашего Государева, блаженныя памяти Великаго Государа Царя и Великаго князя Алексѣя Михайловича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержца, и кто нынѣ владѣтъ, а именно: у Печерскаго Архимандрита и иныхъ монастырей у архимандритовъ и игуменовъ, велели взять жалованныя грамоты отца Нашего Государева блаженныя памяти Великаго Государа и Польскихъ королей привелегіи и войска Запорожскаго гетманскіе универсалы и съ тѣхъ подлинныхъ жалованныхъ грамотъ и королевскихъ привелеевъ и гетманскихъ универсаловъ взяли списки за руками и подлинныя отдала тѣмъ людямъ, у кого тѣ крѣпости взяты будутъ, съ роспискою, да о томъ и намъ, Великимъ Государемъ писали, и съ тѣхъ крѣпостей списки за дьячьею... прислали къ Москвѣ въ нашъ Государственный посольскій приказъ, и буде на которыхъ мѣста никто никакихъ крѣпостей не положитъ и тѣ мѣста велѣтъ отписать особо, а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія угодья по Ирпени рѣкѣ съ кіевской стороны, которыя въ росписной описи именованы, а владѣли на предѣ сего польская шляхта и тѣми деревнями, и мельницами, и всякими угодьями по мирному договору—велели бытъ къ Кіеву; а крестьянамъ и мельникамъ волѣли нашъ Великихъ Государей указъ сказать, чтобъ они были во всемъ послушны къ Кіеву, а въ сторону польскую никому никакого послушанія не отдавали. Да что вы по сему нашему Великихъ Государей указу о томъ къ намъ писали, а отписку и вышепомянутые списки велели подать въ нашомъ государственномъ посольскомъ приказѣ, царственной нашей большой печати оберегателю, ближнему боярину и наѣстнику Новгородскому, князю Василю Васильеву Голицыну съ товарищи. Писанъ на Москвѣ лѣта 7195 Сентября 17 дня. Такова Великихъ Государей грамота, за приписью дьяка Прокофія Возницына.

Великимъ Государемъ, Царемъ и Великимъ Княземъ: Іоанну Алексѣевичу, Петру Алексѣевичу и Великой Государинѣ Цесаревнѣ и великой княжнѣ Софіи Алексѣевнѣ всея Великія и Малыя и Бѣлыя

Россіи Самодержцемъ, холопи Ваши: Ивашко Бутурлинь съ товарищи челомъ бѣуть въ нынѣшнемъ, въ 195 году, Ноября въ 11 день. Вашей Великихъ Государей и Великихъ князей: Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великой Государыни Благовѣрной Царевны и Великія Княжны Сефіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Вѣлыя Россіи Самодержцевъ грамотѣ, изъ посольскаго приказа за приписью дѣла Прокофія Возницина, въ Кіевъ писаной по учиненному съ королевскимъ Величествомъ польскимъ вѣчному миру, — обрѣтается къ Кіеву належащихъ земель и всякихъ угодій, по описной росписи и по чертежу, какову роспись къ Вамъ, великимъ Государямъ, прислали изъ Кіева бояринъ и воевода, Князь Юрій Семеновичъ Урусовъ съ товарищи, съ капитаномъ съ Федоромъ Соломеннымъ, Августа въ 20 число прошлаго 194 года. И о тѣхъ земляхъ, которыя обрѣтаются нынѣ по мирному договору въ Вашей Царскаго Величества сторонѣ, къ Кіеву; въ томъ ограниченіи и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и деревняхъ, и о мельницахъ, и о сѣнныхъ покосахъ, и всякихъ угодьяхъ, что нынѣ изстари владѣлъ при державѣ отца вашего Государева, блаженной памяти Великаго Государя, Царя и Великаго Князя Алексѣя Михайловича всея Великія и Малыя и Вѣлыя Россіи Самодержца, и при Польскихъ короляхъ, и кто нынѣ владѣтъ, а именно у Печерскаго архимандрита и иныхъ монастырей у архимандритовъ и игуменовъ вѣлно жалованныя грамоты отца Вашего Государева блаженныя памяти Великаго Государя, и польскихъ королей привилія и войска Запорожскаго гетманскіе универсалы, и съ тѣхъ подлинныхъ жалованныхъ грамотъ и королевскихъ привилей и гетманскихъ универсаловъ взять списки за руками, а подлинныя отдать тѣмъ людямъ, у кого тѣ крѣпости взяты будутъ; и буде на которыя мѣста никто никакихъ крѣпостей не положитъ, и тѣ мѣста описать особо; а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія угодья по Ирпени рѣкѣ съ Кіевской стороны, которыя въ описной росписи именованы, а владѣла напредъ сего польская шляхта, и тѣмъ деревнямъ и мельницамъ, и всякимъ угодьямъ по мирному договору быть къ Кіеву, а крестьянамъ и мельникамъ вѣлно вашъ, Великихъ Государей указъ оказывать, чтобъ они во всемъ

были послушны Кіеву а въ сторону никому никакого послушанія не отдавали. Да о томъ и Вашъ, Великихъ Государимъ велѣно изъ Кіева писать и крѣпостей за дьячьею приписью прислать къ Москвѣ въ Вашъ Государственный Посольскій Приказъ. И по тому Вашему Великихъ Государей Царей и Великихъ князей, Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государыни Благовѣрной Царевны и Великія Княжны Софіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ указу, Кіево-печерскаго монастыря у архимандрита и иныхъ Кіевскихъ монастырей у игуменовъ о земляхъ, которыя нынѣ обрѣтаются по мирному договору въ Вашей Царскаго Величества сторонѣ кіевскому ограниченію и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и деревняхъ, и о мельницахъ, и о всякихъ угодьяхъ, и о сѣнныхъ покосахъ, кто имъ изстари владѣлъ, съ жалованныхъ грамотъ отца Вашего Государева блаженныя памяти Великаго Государя Царя и Великаго Князя Алексѣя Михайловича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержца и польскихъ королей съ привилеевъ и съ гетманскихъ универсаловъ взяты списки и тѣ списки съ подлинными Великихъ Государей грамотами и Королевскими привиліями и съ гетманскими универсалами справлены, и подлинныя крѣпости отданы въ тѣхъ монастыри по прежнему; а на которые мѣста никто никакихъ крѣпостей не положить, велели мы, холопы Ваши, учинять выписку и съ крѣпостей списки въ тетрадахъ за руками Кіево-Печерскаго монастыря архимандрита и иныхъ монастырей игуменовъ.

Изъ собранія документовъ, хранящихся въ Кіевской Археологической Комиссіи Дополнительная опись № 5.

LXXIX.

Вѣдомость о лицахъ, показавшихъ подъ присягою объ убыли народонаселенія въ различныхъ мѣстностяхъ Кіевского воеводства. 1686. Августа 16—Октября 30.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Owruckim, przedemną, Janem Jakubowskim, namiesnikiem grodzkim podsta-

rostwa Owruckiego, y xiegami nienieyszyni, grodzkimi, Owruckiemi, dnia szesnastego miesiaca Augusta Paweł Nakrywało, wuyt z Wielkiej Hłumczy, y Jarosz Żyłka z Małej Hłumcze, odprzysięgli dymów ośm. Dnia dwudziestego trzeciego Augusta roboczy Wasil Charchon, wuyt mieyski z włości Baranowskiej, dóbr iasnie wielmożney iey mości paniey Lipskiej, starościney, za odeszłych dymów osmnaście, przez orde zabranych ludzi, iurament wykonał. Tegoż dnia roboczy Radko Kalisz, poddany ze wsi Kuleszów, maiętności urodzonego iego mości pana Mikołaja Małyńskiego (na odeyscie poddanych dwoch, przez orde zabranych w roku przeszłym, tysiąc sześćset osimdziesiąt piątym w iesieni), iurament wykonał. Dnia dwudziestego szóstego Augusta Paweł Walenczenko ze wsi Pokalewa dym ieden odprzysięgł, a s Krasney Włoki ieden dym, dzierzawy iego mości pana Zbykowskiego. Dnia dwudziestego siódmego Augusta Franciszek Kamieński, osadczy z Żadkowki, dymów dwa odprzysięgł. Dnia siódmego Semptembris Ihnat Moroz z miasteczka Iskorości dymów dwa odeszłych odprzysięgł. Tegoż dnia Misko Kokosa ze wsi Chołósnego, poddany iego mości pana Horaina, dwa dymy odeszłe odprzysięgł. Dnia dwunastego Septembris wóyt Narodycki, z części wielmożnego iego mości pana Potockiego z miasta Narodycz dymów pustych pięć, ze wsi Sarney dym ieden, ze wsi Iazberina dymów dwa, ze wsi Nozdrycza dymów ieden odprzysięgł. Dnia trzynastego Septembris roboczy Iowtuch Miakesenko, wóyt Martynowski z maiętności iego mości pana Konstantego Szumlanskiego na dymy odeszłe: ze wsi Martynowicz dymów ośm, ze wsi Kabanów dymów dwa, we wsi Olszaney tylko dym ieden został się, a wszystkie odeszłe dla uciemiężenia kozackiego, odprzysięgł. Dnia czternastego Septembris sławetny Iwan Hryhorowicz, wóyt Narodicki z części iego mości pana Łaska, stolnika Kiiowskiego, odeszłych dymów z miasta iedenaście, a roboczy Paweł Sawczenko ze wsi Salca dymów trzy, z Doroginia dym ieden, przez uciśnienie kozackie odprzysięgł. Tegoż dnia roboczy Roman Tyszewicz, poddany iego mości pana Korytka, ze wsi Kopciowicz odeszłych dymów trzy przez kozaków uciemiężenie, odprzysięgł. Tegoż dnia Ierzy Andriewicz,

mieszczanin Brahiński, z miasta Brahinia dymów odeszłych z żydami piętnaście, a leśniczy Ławryn ze wsi Rabczynia dymów odeszłych siedmnaście, ze wsi Rudaków dymów ośm, ze wsi Petryckiey Słobody dymów pięć, ze wsi Odalówki dymów cztery, ze wsi Sperysza dymów sześć, ze wsi Hatki dymów ośm, ze wsi Żuwid dymów sześć, ze wsi Dobłynia dymów cztery, tak przez kozaków iako y przez woyska wielkiego xięstwa Litewskiego odeszłych, odprzysiągł. Tegoż dnia Samuyl Andrzejewski z majątności iego mości pana Szuyskiego, chorążego Brzeskiego, z Makalewicz wsi, cztery dymy odprzysiągł. Dnia dwudziestego Septembra woyt y osadczy z Rakowki, słobudki iego mości pana Tokarzewskiego, ieden dym odprzysiągł. Tegoż dnia Semen, woyt Ługowicki, z majątności iego mości pana Proskury, podczaszego Kiiowskiego, odprzysiągł dym ieden. Tegoż dnia Meleszko, woyt Pirohowski, za Przyborsk odprzysiągł dymów iedenaście z dóbr ich mościów panów Niemiryczów, wojewodzców Kijowskich. Tegoż dnia Semen, woyt Iwankowski iego mości pana Koniecpolskiego, odprzysiągł dymów pięć. Dnia dwudziestego pierwszego Septembra Jan Chodiowski z majątności iego mości pana Proskury, podczaszego Kiiowskiego, z Staniszkówki odprzysiągł dymów trzy. Dnia dwudziestego trzeciego Septembra Fedor Serebrenko ze wsi Sidorowicz iey mości paniey Kniehininskiej odprzysiągł dymów trzy. Dnia dwudziestego piątego Septembra Hapon ze wsi Kuzmicz odprzysiągł dym ieden z Wystupowicz, odeszły poddany iego mości pana Trzeciaka. Dnia dwudziestego osmego miesiąca Septembra sławetny Stephan Onoszko, burmistrz miasta iego królewskiej mości Owrucza, odprzysiągł dymów sześć z miasta Owrucza odeszłych. Tegoż dnia iego mość pan Konarski z części swych z Iezierszczyny y Hołego sam odpaszysiągł dymów pięć. Dnia trzydziestego Septembra Kaleniczenko y Matwey Sawenko z majątności iego mości pana Ielca, chorążycy Kiiowskiego, różnych y za Serhiówkę odprzysięgli dymów piętnaście. Tegoż dnia trzydziestego miesiąca Septembra Lesko Waskowicz z miasteczka Worsowki, majątności iego mości pana Iarmolińskiego, odprzysiągł dymów dziesięć. Tegoż dnia ze wsi Zalesia Iwan Karpowicz, poddany iey mości paniey Rączkowskiej,

odprzysięgł dymów dwa za Jabłonkę. Tegoż dnia iego mość pan Kotarski z majątności swoiey odprzysięgł dymów pięć. Miesiąca Octobra pierwszego dnia Iwan Stukalenko, woyt z miasta Dymira, y Iwan Swiridenko ze wsi Kotiużynki, odprzysięgli—z Dymira dymów trzy-naście, a z Kotiużynki dymów dwa, dla różnych incursyi y uciemieże-nia odeszłych. Dnia wtorego miesiąca Octobra Iesiph Paszczenko ze wsi Starowicz, poddany iego mości pana podkomorzego Mozyrskiego, odprzysięgł dymów dwa. Dnia czwartego miesiąca Octobra Iwan Her-maczenko z Kozarowicz, z majątności iego mości pana Drohoiewskiego, chorążego Lubelskiego, różne, to iest za włość: Borodzianką, odprzy-sięgł dymów pięćdziesiąt y pięć. Dnia dziewiątego miesiąca Octobra Iwan Hryszczenko ze wsi Zanków, majątności iego mości pana Gabriela Tyszy odprzysięgł—z Krzywego dymów dwa, z Horbolowa dymów dziewięć, a z Żanków odprzysięgł dym ieden. Dnia dziesiątego miesiąca Octobra Fedor Bratko z miasteczka Czerniechowa, majątności ich mościów panów Niemiryczów, wojewodzieców Kiiowskich, z Czerniechowa samego odprzy-sięgł dymów dziewięć, a z Toporzyszcz odprzysięgł dymów siedmnaście. Dnia dwunastego miesiąca Ocrobra Wasil Oleszczenia, poddany iego mości pana Trypolskiego, podstolego Kiiowskiego, ze wsi Skorodnego odprzysięgł dymów dwa. Dnia cztrnastego miesiąca Octobra Roman Tyszewicz ze wsi Kopciowszczyzny, poddany iego mości pana Korytka, odprzysięgł dymów trzy. Dnia dziewiętnastego Octobra Iacko Semeno-wicz za Paryszow y Lelow ich mościów oyców Dominikanów Czarno-bylskich, odprzysięgł dymów iedenaste. Dnia dwadziestego szóstego miesiąca Octobra z włości Czarnobylskiey iego mości pana Sapiehi, Jasko Kowczan, mieszczanin z Czarnobyła, z samego miasta odprzy-sięgł dymów siedmnaście, a ze wsi Korohodów woyt Stepan Tereszczen-ko odprzysięgł dymów dwadzieścia y ieden, z Roziezdży dymów siedm, z Żołnierzowki dym ieden, z Tołstego Lasu dymów cztyrnaście, z Kopa-czów dymów dziewięć, z Krasnego dym ieden, z Maszowa dym ieden, z Ładyżycz dymów dziewięć, z Opaczyców dymów dwa, z Czerewaczów dymów sześć, z Zapola dymów trzy, z Sokołowicz dymów cztyr-naście, z Terechów dwa, z Karpilówki dym ieden, z Reczycy dym ieden, z

Rudeń dwoch dymów trzy. Dnia trzydziestego miesiąca Octobra Matwey Celain z Choynik iego mości pana chorążego Brzeskiego odprzysiągł dymów siedmdziesiąt y siedm.

Книга уродская, Овруцкая, записовая и поточная 1686—1687 года, № 3213, листъ 89 на оборотъ.

LXXX.

Инвентарь имѣній дворянина Михаила-Федора Ельца съ показаніемъ количества убыли ихъ народонаселенія съ 1648 года. 1691. Марта 20.

Року тысяча шестсотъ девятдесять первого, мѣсяца Марца двадцатого дня.

На уряде кгородскомъ, в месте его королевской милости Овручу, передо мною, Казимиромъ Поецкимъ, намесникомъ кгородскимъ енералу подвоеводства Киевского а книгами нынешними кгородскими Киевскими, personaliter stanowszy urodzony pan Kazimierz Grodzki, слуга y administrator dóbr urodzonego iego mości pana Michała-Theodora Jelca, chorążыца Kiiowskiego, niżej specifice exprimowanych, nomine tegoż pana swego, inhaerendo legi publicae, diplomati et laudo woiewodstwa Kiiowskiego ratione summ, od nayiasnieyszych ich mościów carów Moskiewskich in portionem woiewódstwu Kiiowskiemu przysłanych, similiter panu protestantis, iuxta proportionem bonorum et quantitatem ich proventuum participować należących, solenniter świadczył y urzędowi ninieyszemu, do wiadomości donosił w ten sposób y o to: Jż lubo oycowska iego królewskiej mości pana naszego miłościwego protectio, cura et sollicitudo summ, od wyż namienionych nayiasnieyszych carów ich mościów Moskiewskich in portionem woiewodstwu Kiiowskiemu przysłanych, miłościwie w dyspartymент pozwoliwszy, commissią na to w Warszawie, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset dziewiędziesiąt pierw-

szego, die secunda Mai, per prænominatum diploma, ex consensu omnium ordinum regni, designavit, iednakże pan protestantis post decessum świętey pamięci wielmożnego iego mości pana Remigiana Ielca, chorążego Kiiowskiego, rodzica swego, w leciech tylko siedmiu, a potym in laesivam itidem godney pamięci urodzonego niegdy iego mości pana Iana-Wacława Ielca, cześnika Kiiowskiego, starszego brata rodzzonego swego, tutoriam zostawszy, nie tylko de dispositionibus domus sui Ielcovianae, scriptis eerografis, ale nawet quae et quanta w dobrach y włościach, po rodzicu pozostałych, inventariis tam subditorum antedecaneis była pensio, hucusque wiedzieć y informować się nie może, co latius protestatio, przez wyszmianowanego samego pana protestantis coram actis praesentibus facta, in se enarrat. Satisfaciendo tedy sancito generali, poddanych, po ruinie kozackiey y Moskiewskiey pozostałych, generaliter wszystkich, w miasteczkach y wsiach teraz znajdujących się, do gromady zebrawszy, bez żadnych violentii y przymuszenia, samych najstarożytniejszych in senili aetate będących ludzi, iako tylko pamiętać mogli, wypytawszy y wyexaminowawszy, inwentarz samych tylko poddanych, wiele w których miasteczkach y wsiach przed wojną kozacką mieszczan y poddanych znajdowało, spisawszy, ad akta praesentia obtulit de tenore tali: Inwentarz poddanych w dobrach wyszmianowanego świętey pamięci wielmożnego iego mości pana chorążego Kiiowskiego ante hostilitatem, iako ciż poddani przyznają, znajdujących się: naprzód w miasteczku Ielcowce znajdowało się mieszczan y poddanych pułtorasta; w miasteczku Horodyszczu dymów było sto ośmdziesiąt; w mieście Turbówce dymów sześćdziesiąt; w miasteczku Baranowce dymów czterdzieście; w miasteczku Kamionce dymów czterdzieści; we wsi Pienieziewiczach dymów dwadzieścia pięć; we wsi Skakunce dymów cztery; we wsi Morsole dymów ośm; we wsi Łumli dymów szesnaście; we wsi Pirożkach dymów dwanaście; we wsi Hołowkach dymów czternaście; we wsi Serhiówce dymów dwa; we wsi Romanczycach dymów sześć; we wsi Remianówce dymów czterdzieści; we wsi Malinie dymów czterdzieści; we wsi Sieliszczu dymów dwanaście; we wsi Hucie dymów dwanaście; we wsi Liplanach Starych dymów piętnaście; we wsi

Holakach dymów dziesięć; we wsi Holaczkach dymów dziesięć; we wsi Fedorowce dymów czterdzieści; we wsi Pawłowiczach dymów dwieście osmdziesiąt dwa; we wsi Baranach dymów sześć; w miasteczku Niemirowie dymów trzydzieści; w miasteczku Chotynowce dymów trzydzieści; we wsi Nowakach dymów dziewiętnaście; we wsi Kormie dymów dwanaście. Computando wszystkie dymy krom żydowskich, zostawało osmsset dziewiędziesiąt trzy. A teraz tylko post praeinominatas hostilitates et rebeliones cosaticas we wszystkich wyszmianowanych majątnościach nie znajduje się więcej, tylko starzynnych ludzi z nowo za possessiey pana protestantis osiadłemi poddanemi: w Lubowiczach dwanaście, w Pieniezewiczach dziesięć, w Malinie siedm, w Pirożkach ośm, w Hołowkach sześć, w Kamionce cztery, w Nowakach sześć, w Serhiówce ieden, w Pawłowiczach siedm; wynosi tedy numerus sześćdziesiąt ieden; z innych zaś miasteczek y majątności za Dniepr pochodzili, a majątności, to iest miasteczka y insze wysznamienione wsi y wioski pustkami zostali y w pustynią się obrucili. In verificationem tedy praemissorum omnium idem comparens stawiał robocznych: Hawryła Dubiczenka ze wsi Pirożek, Hryszka Dubiczenka ze wsi Pieniezewicz, Semen Kowhana ze wsi Malina, Pilipa Wasilenka ze wsi Lubowicz, —poddanych dziedzicznych, nad innych starością lat podeszłych, którzy, za wydaniem sobie przez woźnego generała wojewodstwa Kiiowskiego, szlachetnego Trochima Duchowskiego, rothy iuramentu, przysięgli w te słowa: my, Hawryło, Hryszko, Semen, Pilip—poddani dziedziczni wysznianowanego iego mości pana chorążycza Kiiowskiego, pana naszego, przysięgamy Panu Bogu wszechmogącemu, w Trójcy świętej iedynemu, na tym, iż iako pamięć nasza znieść może, tak właśnie przed wojną kozacką y moskiewską, znajdowało się osmsset dziewiędziesiąt trzy poddanych dziedzicznych y więcej się może pokazać, gdy inwentarz z rąk opiekunów swoich odbierze, a teraz tylko sześćdziesiąt ieden człowieka y to z nowo w possesiey pana naszego osiadłemi ludźmi znajduje się; na czym iako sprawiedliwie przysięgamy, tak nam Panie Boże dopomóż y niewinna męka Chrystusa Pana. Pro maiori, ut snpra, fidelitate, idem comparens, za wydaniem sobie rothy przez wysznamienionego

woźnego, in praesentia plurimi numeri genorosorum incolarum palatinatus Kiioviensis ad officium praesens congre(ga)torum, wykonali iurament w te słowa: ja, Kazimierz, przysięgam Panu Bogu wszechmogącemu, w Trócy świętej iedynemu, na tym, iż ten regestr przeze mnie, bez żadnego przymusu poddanych pańskich, tylko w tym, iako ich sumienie świadczyło, prawdziwie iest spisany y sumnieniu onych obowiązany, na co y ja, iako administrator tychże dóbr, sprawiedliwie przysięgam; tak mi Panie Boże dopomóż y niewinna męka Chrystusa Pana. Po których wykonanych iuramentach idem praenominatus comparens prosił, aby to wszystko actis praesentibus connotatum było, co y otrzymał. Kazimierz Grodzki, sługa y administrator wysz wyrażonych pana mego dóbr.

Книга городская, Киевская, записовая, поточная и декретовая, годъ 1691—1695, № 5, листъ 123 на оборотъ.

LXXXI.

Описание города Каменца, составленное комиссією, наряженною Каменецкимъ старостою. 1700. Сентября 15.

Actum Cameneci Podoliae, in praetorio civitatis ejusdem, sabbato post festum nativitatis beatissimae Virginis Mariae proximo, anno Domini millesimo septingentesimo.

Inchoatio revisionis totius Cameneci et fundorum desertorum, vigore commisionis, per illustrem magnificum generalem capitanealem Camenecensem institutae, in praesentia generosorum: Samsonis Bombek, secretarii artilleriae regni ac aliorum, tum honoratorum: Adami Swiatowicz, advocati, tum Michaelis Wasilewski, scabini; Andreae Wilczek, itidem scabini; Bernardi Isaiewicz advocati nationis Armenicae; Stephani Dawidowski, Augustini Piersiadowicz, nationis Armeinae

scabiuorum, atque ministerialis regni generalis Andreae Licesieczko, Stephani Ihnatowicz, nationis Graeco-Ruthenae, initae, atque ministerialis regni generalis, nobilis Alexandri Winnicki, judiciorum capitanealium apparitoris.

1. Naprzód ratusz w posród rynku polskiego murowany, do którego schody kamienne zrujnowane ex fundamentis, reparacji potrzebujące; w ratuszu samym izb pięć bez pieców i okien, jednak na dwóch oknach kraty żelazne, drzwi troje żelaznych, sklepienia w kilku miejscach granatami polskimi poprzebijane z wielką ruiną, ściany porysowane znacznie, powały, krokwie i gąty vetustate opadające.

Item w tyle gmachy teźże kamienice: ku ulicy Domienikańskiej izb dwie, sklep spodni, przez imię pana poczmagistra zafundowane.

2. Kamienica, Bekieszowska nazwana wdispositiej P. pisarza na-cji Ormiańskiej: na pierwszym pięttrze izba bez okien i pieca, reparacji potrzebująca, do czego należą kramiki dla najęcia kupcom. Kamienica murowana. Pan Ian Zieliński kontraktem.....tegoż.....sza na tyle budynek dobrze ..... Jan Rużycki, krawiec miejski; dalsze gmachy tylne zrujnowane, tyłem ku ratuszowi, ojców domienikanów.

3. Sklepy dwa Tobiasza Buszy, rajcy i sukiennika przedtem kamienieckiego, do której są successores syn i dwie corki w opiece Zborsowicza, raicy Lwowskiego, in tutela murowane wierzchnie, piwnica jedna; które vigore initi contractus tizyma pan Ian Różycki. Tył spustoszony, dach nadwergężony.

4. Kamienica Papuszki rajcy kamienieckiego prymario, potem imię pana Karapińskiego do rąk accessita, potem imię panu Litickiemu in dispositionem dostała się, kamienica cale spustoszona. Sklepy dwa murowane, tył pusty.

5. Dom budowny sławetnego Iana Balcerowicza, mieszczanina niegdys kamienieckiego, pozostała małżonka trzymająca; oknami na rynek, ad praesens tego domu possessor sławetny Szymon Buszkiewicz, vigore sanguinis proximitatis, praevia consensu dziedziczki wyszmianowanej,

osiadł.— Na tyle zawalony, sklep zamurowany tam, że budynek już zepsowany.

6. Dom imię pana Adama Światowicza, wojta i rajcy kamienieckiego, dziedziczny, który w sobie ma sklep wierzchni i dolny murowane. Izdebka na tyle, gdzie sam imię pan wojt mieszka. Przed podsieniem kramiki dwa.

7. Kamieniczka tegoż imię pana wojta. Dwa sklepy murowane, oknem na rynek od ulicy do ojców Dominikanów. Od ulicy sklepów dolnych dwa i rozebrany mur, tył pusty.

8. Kamieniczka P. P. Societatis Iesu collegii Camenecensis przedtem, ad praesens pani Dawidowej Milkiewiczowej, roku terażniejszego kupiła, izba murowana nie sklepiona, alkierz z izby sklepiony, dwa sklepy dolne murowane, pusty sklep naprzędzie zamurowany, na tyle kilka lepianki puste przeciwko ojców Domienikanów.

9. Kamienica sławetnego Marcina Olbrychtowicza, rajcy niegdys miasta Kamieńca, w niej sklep teraz murowany gurny, sklepik pod sklep, na dole sklep dolny, alias piwnica, na gorze izba z alkierzem, tył pusty, in obligatione trzyna pan Bohdan Łukaszewicz od sukcesorów nieboszczyka pana Olbrychtowicza.

10. Kamienica panów Pilawskich Ormianów, w której kamienicy sklepów trzy wierzchnich, na dole trzy, na drugim piętrze zmurowane izdebki, tył pusty.

11. Domowstwo xiędza Krzywieckiego, kanonika Kamienieckiego, plac próżny, tylko sklep dolny, do którego placu sukcesor slusarz odzywa się.

12. Cyrulika Caspera, mieszczanina kamienieckiego domowstwo, w którym na przedzie sklep wierzchni zamurowany, item sklep dolny, izba w środku, na tyle izdebka drewniana.

13. Na rogu kamienica Franciszka Pawlicza, mieszczanina kamienieckiego, do której suksessorowie najdują się czterech, w którym mieszkaniu sklepów wierzchnich dwa, dolnych dwa, izba z alkierzem w pośrodku, ex opposito na podsieniu izdebek dwie lepiących, na tyle jedna izdebka lepiąca, stajenka i podworze.

14. Na tejże pierzei ku ojcom Franciszkanom na rogu dom pana Ludwika Kamińskiego, cyrulika, mieszczanina kamienieckiego, do którego successorka żona jest, sklep dolny jeden, we środku izba z alkierzem, w tyle tegoż domu domowstwo pana Tomasza Wojewodki, wojta Kamienieckiego, w którym znajduje się izdebka z komorą lepianą.

15. Kamienica pana Tomasza Wojewodki, natenczas wojta Kamienieckiego, pusta, w której się znajduje dwa sklepiki na górze, na piętrze pierwszym sklepików trzy, izdebka ulepiona i tapczan. Na dole sklepów dwa i loch murowany poboczny, na tyle tejże kamienicy budynek pusty, z frustu pleciony, pod którym sklep zawalony. Wedle tej kamienicy budynek szczupły, w którym się znajdują izdebki dwie, komora, piwnica na dole nie murowana, na zatyłku ogródeczek na jarzynę; należy do tych dóbr successive syn rodzony pomienionego pana Wojewodki.

Druga Pierzeja od O. O. Franciszkanów ku Farze.

16. Na rogu dworek imię pana Stanisława Sabatyna: we środku izby dwie z alkierzami, pod którymi sklep jeden murowany. Na przedzie lepianki puste, o których disquisytia, czy do pomienionego imię pana Sabatyna, czy też do miasta należeć będzie?

17. Podle domowstwo sławetnego Mikołaja Bartoszewicza: izba sklepiona, pod którą sklep [dobry jeden; na przedzie niemasz nic, tylko sieni plecione z chrustu, tył pusty, do którego sam należy, bo żyje pomieniony.

18. Plac pusty, na którym się znajduje muru sztuka z izby murowanej, sklep zawalony, nieboszczyka Tobiasza Busa sukiennika połowa; successorowie syn i curka znajdują się.

19. Wedle muru tegoż, mieszkanie szczupłe z chrustu lepienie, pod tymże sklep niewielki zawalony, do którego mieszkania successor znajduje się Wojciech Nurzyński, bednarz, mieszczanin kamieniecki.

20. Gabryela Rykłowskiego, krawca, miezczanina kamienieckiego dom, w którym się znajduje izba we środku jedna, naprzędzie lepiąca

komorka, sklep na dole murowany jeden, na tyle chałupka, w której izdebka jedna pusta.

21. Plac pusty Wojciecha Twardowskiego, malarza, mieszczańska, na którym placu izba dolna spustoszona, i sklep dolny murowany.

22. Podłe tego placu kamienica zrujnowana i sklepy dolne zawalone; przedtym Szymon Sabani, mieszczański kamieniecki, ad praesens capitula interesuje się.

23. Han turecki, zbudowany na trzech placach: do jednej części imię pan Lackoroński należy, gdzie się znajdują dolne sklepy murowane trzy zasypane. Do drugiej części należy jegomość pan Malinowski, gdzie się także zasypany sklep dolny znajduje. Do trzeciej części, w tym że hanie należy jegomość pan Konarzewski, w którym znajduje się sklep dolny zasypany jeden; w tym że hanie znajduje się izdebek pustych na dole circumcirca dwadzieścia, na przedzie nad wrotami trzy izdebki puste, czwarta na dole. NB. Walerian Puchalski.

24. Jaśnie wielmożnego pana Rzewuskiego kamienica, w której się znajdują wierzchnych sklepów trzy, dolnych dwa. Na tyle domowstwo, w którym znajduje się izba z alkierzem, wedle tej kamienicy do niejże należąca izba pusta imię pana Rzewuskiego.

25. Od tej pustej izdebki aż do samej fary należące trzy place, na których są puste budynki, gdzie antiquitus sięgła farscy mieszkali; do kapituły.

Trzecia Pierzeń od Fary.

26. Dom budowany z dwoma ścianami drewnianymi bez drzwi, pieca; poprzek Tatarskiej ulicy, niegdyś Cypriana Tomaszewicza, rajcy kamienieckiego, teraz possessjej siostry jego rodzonej, w której dla spustoszenia nikt nie mieszka; sklepy ziemne pozawalone; przy tym domowstwie chałupka rozwalona.

27. Dom sławetnego niegdyś Józefa Przybyłkowicza, rajcy kamienieckiego, teraz mieszkającego w Złoczowie. Izdebka budowana na tył okna, tył pusty; sklep dolny murowany, którego dozorcą syn jego własny, który zostaje na usłudze wielmożnego pana generała Koszkiela.

28. Plac pusty, niegdyś Matiasza Gędzickiego, którego sukcesorowie zostają we Lwowie, na którym budynek rozwalony; sklep dolny murowany.

29. Kamieniczka funditus zrujnowana, same tylko mury in superficie zostają. niegdyś jegomości xiędza Leszczyńskiego, kanonika kamienieckiego, ad praesens venerabilis capitulae camenecensis; sklepy ziemne zrujnowane; plac tamże tylny całe pusty.

30 Kamienica niegdyś imię pana Rybskiego, potem jegomości xiędza Leszczyńskiego, kanonika kamienieckiego, prout aperit; imię pan wójt w tej przemieszkiwa; gospodyni osadzona przez jegomości xiędza officiała kamienieckiego, powiadając że to jest jegomości pana Staniszewskiego; izba murowana oknami na tył z piecem, izdebka na tyle budowli; sklepy dwa murowane, jeden górny, drugi dolny, sień sklepiona z podsieniem także sklepionym.

31. Kamienica pusta bez okien i drzwi, puł sklepienia zapadłe, Fałbowskiego, pod którą sklep ciemny murowany: tył spustoszony, sklep także wierzchni zawalony.

32. Kamieniczka rozwalona nieboszczyka sławetnego Błażeja Skupniewiczza, rajcy natenczas kamienieckiego, pod którą sklepy dwa dolne, tył pusty, z jednej strony od ulicy murem otoczony, do której są pozostali sukcesorowie.

33. Domek spustoszony Błażeja Kubińskiego, rajcy natenczas kamienieckiego, dachem okryty, do którego plac pusty.

34. Dom zrujnowany nieboszczyka Wojciecha Stelmacha, który pod dwoma dachami był, sklep dolny jeden i wierzchni, tył pusty.

35. Plac pusty nieboszczyka Pawła Rzeźnika, na którym żadna nie jest superficies, do którego pozostały należy sukcesor.

36. Dom niegdyś Stanisława Sienieckiego, pisarza natenczas miejskiego kamienieckiego, w którym izba naprzód oknami y sklep dolny.

37. Dom Iwana Bednarza, za Dnieprem natenczas będącego, mający w sobie izb dwie, sklep dolny murowany, w którym mieszka Bartosz

Rzeźnik, osadzony od magistratu kamienieckiego dla dozoru, do którego pozostali są sukcesorowie.

38. Kamieniczka niegdyś Szymona Złotnika, natenczas rajcy kamienieckiego, ad praesens Kosidlowskich małżonków i innych sukcesorów, do niej że należnych, w której teraz P. Pawlicz cyrulik przemieszkiwa, izba z alkierzem, murowana, oknami na tył, na przedzie itidem murowany, sklep murowany dolny item, piwnic dwie murowanych dolnych, tył spustoszały; która in tutela pana wojta.

39. Plac pusty Gabriela Niezdanowskiego, cyrulika, interessantes do niego karmelitanie bosy, w tyle tegoż gruntu drugi powtórny plac pusty, niegdyś Wojciecha Krzyżanowskiego; znajduje się successor w Żółkwi.

Pierzeja czwarta od ulicy Zarwańskiej.

40. Plac cale pusty ichmością pana Siekierzyńskiego.

41. Chałupka spustoszona Marcina Zagórskiego, mieszczanina kamienieckiego, w której nikt nie rezyduje.

42. Kamienica niegdyś iegomości pana Stanisława Radolińskiego, regenta natenczas grodzkiego kamienieckiego, w której jest izba na przedzie jedna, na tyle druga drewniana pusta, z zatyłkiem pustym, piwnic dwie murowanych, teraz w possessjej iegomościów panów małżonków Gębickich, nieboszczyka sukcesorow.

43. Kamieniczka niegdyś sławetnego Stefana Kuzimowicza, mieszczanina i kupca kamienieckiego, ad praesens iegomości xiędza Kłoczowicza, kanonika kamienickiego, proboszcza Złoczowskiego, w której rezyduje Hrehory Mielowski z małżąką swoją, gdzie jest izba z alkierzem, na tył okna, sklepów trzy: jeden wierzchni, dolnych dwa; tył pusty.

44. Domek niegdyś Błażeja Kowala, ktorego curka, jako sukcesorka od praesens mieszka, Bartosz Ciesla z małżąką; izb dwie ex opposito sobie stojące, sklep zawalony.

45. Kamieniczka pana Gontka, rzeźnika, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens panów Wilczków, małżonków, sklepów murowanych

dwa, okna na rynek, z tego sklepu izba desolowana, przy niej sklepik mały, dolny sklep jeden murowany, tył pusty.

46. Dom niegdyś pana Iana Wronowskiego, rajcy kamienieckiego, ad praesens sukcesorów nieboszczyka w posessiej; izba tylnia z alkierzem, górnych sklepów dwa, dolna piwnica jedna, tył pusty do samej drogi.

47. Dom Hrehorego Hrycyny, kuśnierza, mieszczanina kamienieckiego, izdebka na przedzie okny w rynek, tył wszystek pusty aż do drogi, sklep dolny murowany jeden; successor Paweł Introigator domu tego.

48. Dom niegdyś Iana Kłoczowicza, rajcy kamienieckiego, ad praesens iegomości xiędza kanonika kamienieckiego, proboszcza złoczowskiego; izba tylnia murowana, sklep dolny murowany jeden, na tyle wozownia, izdebka na przedzie, okny w rynek.

49. Dom niegdyś Wasila Magranowskiego, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens Grocholskich małżonków, sukcesorów, izba z alkierzem, budowana, od tejże izby izdebka; wedle izdebki linią idące osim lepierek. Tamże ex opposito tego pomieszkania druga takowa podobna faciata i pomieszkania ośm, ad praesens ojców karmelitanów bosych. Srodek placu tamże pusty, na którym sklepów ziemnych murowanych trzy, niegdyś Alexandra Strabona, do którego się successores znajdują.

50. Kamienica niegdyś Wojciecha Kłoczowicza, ławnika kamienieckiego, ad praesens sukcesorów tegoż imienia; izba tylnia murowana z okny na tył, na przedzie górnych sklepów dwa, dolnych cztery, na tyle stajnia spustoszona.

51. Kamienica niegdyś Kaspra Butachowicza, ad praesens sukcesorów jego; izba tylnia murowana okny na tył, na przedzie sklepów dolnych dwa, ziemnych dwa, tył zagrodzony, na którym izdebka z alkierzem pusta.

52. Kamienica niegdyś sławetnego Iana Miskiewicza, ad praesens successores dwóch znajdują się, sklep górny z alkierzem, okny na rynek, ex opposito itidem dwa, piwnica jedna murowana dolna, z

której loch ziemny, izdebek przybudowanych numero dziewięć, był otoczony murem.

Continuatio rewizji in circumferentia ratusza należącej, continowana i realiter pisana.

Waga miejska pod ratuszem tymże murowana, porządna.

1. Dom budowany Stanisława Dygasa, niegdyś rzeźnika kamienieckiego, pozostała żona in vivis zostaje, która starozakonnemu Ley-sorowi najmem puściła, izba budowana z alkierzem, sklep ziemny murowany.

2. Kamieniczka Waleriana Maszkulca murowana z sionką, nad kramikiem Seferowej ciemnym; tamże domek budowany, w którym slusarz mieszka, piwnica murowana dobra z sklepem zawalonym.

3. Grunt Zacharka Kuśnierza niegdyś, całe pusty z sklepem zawalonym, sukcesorowie natenczas do niego należący nie odzywali się.

4. Budynek i grunt do niego należący spustoszony, niegdyś Kucenka mieszczanina, natenczas nikt do niego nie odzywający się; do tego sklep zawalony.

5. Dom Franciszka Tkacza przed tem, (пробѣлъ въ актѣ) ad praesens (пробѣлъ въ актѣ) izdebek dwie budowanych z alkierzem.

6. Dom budowany niegdyś Wojciecha Pawlicza, ad praesens sukcesorów jego, izba z alkierzem porządna, z sienią i z przyległym do niego gruntem pustym, sklep zawalony.

7. Dom pusty z zrujnowanemi izbami, ad venerabile capitulum Camenecense spectans, sklep dolny murowany.

8. Dom budowany porządnym niegdyś Mikołaja Kotlarza, ad praesens Theodora Filipowicza, mieszczanina kamienieckiego, jure haereditario nabyty, izb dwie z komnatami, piwniczka ziemna.

9. Dom budowany niegdyś Mikołaja Borzyńskiego, ad praesens siostry rodzonej w possessyi; izba porządna, ex opposito izdebka, sklep zawalony ziemny,

10. Grunt pusty niegdyś Alexandra Dziulego, do którego ad praesens successorowie są.

11. Dom budowany niegdyś Sofroniego, do którego ad praesens successorowie zostają; izba i dwie idebki na dole puste, sklep ziemny między budynkami wyszmianowanemi, między kramami place puste, które nazywają się jatkami rzeźnickimi.

12. Kamieniczka niegdyś Leontego Miecznika, ad praesens Andreja Wasieczka, który asserit, że są successorowie za Dnieprzem; sam tylko za konsensem jegomości pana wojta nacyi polskiej dla konserwacji miejsca zostaje, izba murowana na wierzchu i sklep dolny murowany.

13. Ex opposito kamieniczki plac pusty successorów pozostałych niegdyś Mikołaja Kozłowskiego.

14. Podle pustego placu pana Kozłowskiego plac pusty, na którym, ut asserunt państwo mieszczenie, że byli jatki puste.

15. Kamieniczka Chodzikoska nazwana, pusta, do tej kamieniczki należący sklep dolny murowany.

16. Nikomu et nikim (sic), podle tej kamieniczki kamieniczka pusta z sklepem murowanym.

17. Kamieniczka ojców Dominikanów tutecznych, ut asserunt, w której izba murowana, ex opposito izdebka, sklep ziemny murowany, u tej kamieniczki place puste, które miasto allegat, że na nich kramki do miasta należące bywały.

18. Kamieniczka Kirkorowska nazwana, nad kramami ciemnymi, do której pretendentes successores ad praesens zostają, w której izba na górze z sienią, piwnica murowana, przy tejże kramiki trzy drewniane.

Kramy ciemne pod ratuszem.

1. Pani Marianny Pniowskiej po lewej ręce, od Dominikanów idąc, wchodząc do nich, murowany z żelaznemi okienicami i drzwiami.

2. Podle tegoż, pani Szymonowej Krzysztofowiczowej, successorka pozostała jest; drzwi do niego żelazne, okienice półdrewniane, pułżelazne.

3. Sklep przed tem pana Grzybowskiego, ad praesens imé pana Zarubowicza, drzwi i okienice żelazne.

4. Sklep pani Szymonowej Krzysztofowiczowej, drzwi i okienice żelazne

5 Sklep Iana Krzysztofowicza, okienice żelazne bez drzwi.

6. Sklep imé pana Bohdana Birengacza, okienice żelazne bez drzwi,

7. Sklep o którym czyj? non constat, z okienicami żelaznymi bez drzwi.

8. Podle tych sklepików plac pusty na dwa kramiki.

8. Kram bez drzwi i okien p. Bernata, wojta ormieńskiego.

9. Kram pusty Mikłaszewskiego.

10. Kram pusty Głowackiego.

11. Kram Aksentowicza pusty.

12. Kram Pamyłowski pusty.

13. Kram Teferniski bez drzwi, wpół okienica żelazna.

14. Kram Manhulców z drzwiami i okienicami żelaznymi.

15. Opposito tych kramików zaczyna się powtorna partia: kram Robrykiewiczowski, okienice żelazne ze drzwiami żelaznymi, otwarty, spustoszały.

16. Kram Patryatowiczowski bez okien i drzwi.

17. Plac pusty, na którym podobne kramy dwa byli.

18. Kram z okienicami i drzwiami żelaznymi.

19. Kram Brzezińskiego pusty, bez drzwi i okienic, z którego przejście do drugiego kramu.

20. Kram Jakubowskiego, cale spustoszały.

21. Plac pusty, na którym był kramik budowany przedtem Abrahama ormianina.

22 Kram Mitkiewiczowski bez okien i drzwi.

23. Plac pusty, na którym było cztery kramiki, non constat czyje.

Przy tym in circumferentia miasta weśrodku i w rynku kramiki różnym kupcom handlującym najemne, przy tym jatki rzeźnicze.

Ulica Zarwańska.

1. Dom budowany niegdyś Mikołaja Poznańczyka, mieszczanina i kupca kamienieckiego, ad praesens, ut asserunt, Iana Czyżewskiego, krawca i mieszczanina kamienieckiego; za wiadomością ięgomości pana wojta tutecznego mieszkają Stanisław Szkarłatowicz z małżąką swoją, bednarze. Komora, kuchenka, piwnica ziemna, tył pusty aż do drogi. Nullum jus reproducit.

2. Dom Gabryela Porskały, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens mieszczanina Mielnika Piotra successoris, ut asserunt, w którym domu mieszka Moszko Lwowski dla reparatij; w tym sklep dolny, na tyle izdebek dwie pustych i plac do drogi; asserit, non probat.

3. Dom Andrzeja Kruka, rzeźnika, mieszczanina kamienieckiego, successores, ut asserunt, są pozostali we Lwowie: Bartosz nomine vocatus, ad praesens Niklauza krawca possessionis, tory u panów rajców kamienieckich trzyma respektem konserwacyjej tegoż budunku. Izba z komorą, z piwnicą zawaloną, tył aż do drogi spustoszały.

4. Kamieniczka Mikołaja Kity, a teraz successorów nieboszczyka imię pana Maszkiewicza, regenta przed tem kamienieckiego; na przedzie izba murowana, komora murowana wielka, wedle kumory sklep murowany ziemny; na tył izba porządna budowana; plac do ulicy ciągnący się, ex opposito izby murowanej komnatki drewniane.

5. Dom budowany; non constat de possessione cujusnam sit? szewca jednak kamienieckiego jest possessiej; izba jedna ex opposito pusta, tył aż do drogi pusty.

6. Iana Lubowickiego, mieszczanina kamienieckiego; który to domek budowany, ex parte zrujnowany, tył pusty aż do drogi.

7. Plac pusty Wojciecha Kulikowicza, kołodzieja i mieszczanina Kamienieckiego, do którego, ut asserunt, successores znajdują się; ex opposito placu zwymianowanego.

8. Plac pusty tamże blisko podle tegoż, Stanisława Krakowczyka, ad praesens Andrzeja Iwasieczka, ut asserit.

9. Dom pusty z gruntem i placem ex parte pokazujący się budynek Ferensa Sławnicza; prawa żadnego nie pokazujący, ut asserunt, że jus petendi do tego domu y gruntu mający.

10. Ex opposito grunt i dom budowany niegdys Michalichy, ad praesens Momotka, w którym rezyduje teraz iegomość pan Ławrasz, kapitan; izba budowana z alkierzem, sklep dolny murowany z komnatką, w sieni stajnia; na tym że gruncie grunt murem ex parte obwiedziony, niegdys jejności pani Krasowskiej, pusty.

11. Kamieniczka niegdys Ierzego Konstantego, w opiece jegomości pana Łojowskiego, ut asserunt, sklep wierzchni murowany i dcbrzy, wejście zaparkanione, ex opposito plac pusty, na którym szaniec wyrzucony, podle tegoż plac pusty Iwana Mańkowskiego, do którego, ut allegant, successores existunt.

12. Dom budowany niegdys Dmitra Botwinika, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens successorów jego, possessiey sławetnego Bazylego Nazarowicza, miecznika i mieszczanina kamienieckiego, izba okny na tył, sklep ziemny, tył pusty. Ex oposito Iana Gałki, mieszczanina kamienieckiego i rzeźnika, chałupka pusta, lepiona, tył pusty.

13. Dom budowany porządny niegdys Tomasza Krawca, mieszczanina kamienieckiego, jure venditionis spadający na osobę Bazylego Chwostyka. Izba, na tył okna, z alkierzem, sklep ziemny, murowany, plac tylny. Ex oposito plac pusty Matiasza Zaleskiego; successores superstites w Złoczowie mieszkają; asseruit non probavit.

14. Kamieniczka murowana, ad praesens, vigore iurium suorum, jegomość pan Gruszecki, sędzia podolski, tejże, ut asserunt, haeres; w której izba murowana z alkierzem, okny na ulice. Przeciwko tych izba, sklepów dwa murowanych: wierzchny i ziemny, na tyle ogród; ex opposito tych gmachów kamieniczka murowana, izba pusta, pod nią ziemnych sklepów dwa, przy której intervenit wielebny ojciec Okopowicz, presbiter cerkwie katedralnej Sw. Trójcy R. G., imieniem J. W. X. episkopa Lwowskiego, Halickiego i Kamieńca Podolskiego, aperendo, bydz tej kamieniczki antiquitus do episkopów miejsca tutecznego należącej.

15. Ex opposito plac pusty, bliskością cerkwi tejże Sw. Trojcy ex allegatioie miasta nazwany, Fedora Dubiny, do którego tenże wiel. O. presbiter cerkwi tejże oretenus opposuit, że to ten plac pusty do cmentarza tejże cerkwi należał y należy, nec quod asseruerunt probarunt.

Ex opposito cerkwi Sw. Trojcy in cirkumferentia:

16. Dom budowany imię pana Siekierzyńskiego; izba budowana, ex opposito druga, sklep murowany gorny, drugi dolny murowany, tył do samej drogi; asseruit non probavit.

17. Dom budowany Marka Zaszczowskiego, szewca i mieszcza-
nina kamienieckiego; izba na tył okny z alkierzem, na przedzie izdeb-
ka, sklep dolny murowany, tył aż do drogi; podle tego domu pusty
plac Iwana Armaty, sklep ziemny murowany; ex opposito tego domu
gruntu plac pusty Ianczeskiego, quod asseruerunt non probarunt.

18. Ex opposito znowu tego placu Ianczyckiego plac Gabryela
Łucznika pusty, sklep zawalony; podle tegoż imię pana Andreja Bier-
naczewskiego sklep zawalony, ut allegant; podle placu pana Bierna-
szewskiego plac pusty, sklep zawalony aż do drogi.

Wracając się z tego miejsca ulicy Zarwańskiej,
którą in toto zrewidowawszy, z dołu zaczyna się i w
górze ulica Trojecka nazwana.

1. Grunt pusty Semen Szewca, do ktorego successorowie, ut
asserunt, znajdują się; podle tego grunt pusty Alibaszk, ad praesens
będący Ianickiej Tłumaczowej, sklep murowany ziemny.

Ex opposito tego gruntu drugi grunt Malarki, a niegdyś Iana
Hospodina żony; grunt pusty aż do drogi.

Ex opposito tegoż gruntu pusty grunt niegdyś szewca Szyd-
łowskiego.

Iterum ex opposito grunt pusty, a niewiedzieć czyj. Ex opposito
dwór drewniany z sklepami murowanemi dolnemi wielmożnego imię pana
Bohusza, podkomorzego podolskiego.

Ex opposito chałupka pusta zniszczona.

Podle tegoż chałupka hajduka Wojny.

Ex opposito plac pusty niegdyś Piotrowskiego.

Ex opposito plac pusty niewiadomy; dom budowany z gruntem sławetnego Mikołaja Kudrika.

Cerkiew Świętego Michała Archaniola murem kamiennym obwiedziona z gruntami, do tej że cerkwi należącemi.

Ex opposito cerkwi pusty grunt niewiadomy, którego był pana. Wedle Wasila Kamienickiego grunt pusty, we Złoczowie mieszkającego.

Przy murze cerkiewnym grunt pusty Czykała, obywatela Kamienickiego.

Niedaleko tego gruntu pusty hajduka Pawła; pod samym murem, niewiedzieć czyje, trzy place.

Rewizja, od Kutnierskiej baszty do Trojeckiej ulicy należąca.

Budynek pusty, drewniany, nadwergżony, za którym i plac pusty Iana Slusarza.

Podle tego gruntu grunt pusty, nazwany Bohuszowej.

Ex opposito tego Mikołaja Pochrepticzny, szewca.

Item ex opposito Kuźmy Kuśnierza grunt pusty, podle tego plac pusty, do konwentu ojców Franciszkanów należący.

Dwor niegdyś imé pana Chrząszczewskiego, teraz imé pana Bielickiego, ex opposito tego dworku szpital budowany, z gruntami należący do cerkwi, przed tym Greko-Russkiej, Niebowzięcia Najświętszej Panny.

Wedle pana Chrząszczewskiego dworu plac pusty.

Macieja Babki, mieszczanina tutejszego; plac pusty podle tegoż, niegdyś imé pana Joleczka.

Ex opposito grunt Kornieja Krawca, podle niego Wasila Dłuskiego domek drewniany.

Ex opposito tegoż grunt pusty niegdyś Inśka Dziechciarza.

Podle tego plac pusty Iwana Kuśnierza popowicza.

Ex opposito tego gruntu domostwo Fedora i Hrehorego Wandzenka z ogrodem. Ex opposito tegoż budunku tegoż człeka plac pusty.

Podle budynku Hospodyna niegdys cerkwi świętego Piotra.

Ex opposito dom budowany z ogrodem Iwana Worony, podle plac pusty Daniła Worony, podle tegoż Gabriela Hołowniaka, także pusty.

Ex opposito tych dworek budowany imé pana Jacowskiego, podle tegoż budynek niegdys ojca namieśnika cerkwi świętej Trojcy, na którym ma dług pan Sokolnicki.

Ex opposito tegoż dwor imé pana Pasenkowskiego..... grunt pusty ex opposito tegoż dworu sławetnego Teodora Sławnicza, obywatela tutejszego.

Ex opposito budowane pomieszkание niegdys sławetnego Korsetnika, wojta kamienieckiego nacji Russkiej.

Ex opposito plac pusty Kazimierza Kowala, podle tego gruntu na samym rogu Stefana Czernuszki szewca.

Plac pusty hajduka Bindusa, podle tegoż plac pusty Pawła Bednarza.

Podle tegoż dworek pani Olenckiej przed tem, teraz sławetnego Alexandra Wołoszyna.

Ex opposito cerkiew świętej Trójcy z szkołą i szpitalem.

Ex opposito cerkwi św. Trójcy plac pusty Mikity.

Podle Mikity-Marka Potnrowicza plac pusty.

Podle tego kościółek z szpitalem św Łazarza.

Przeciwko kościoła świętego Łazarza dwor pana Petinskiego; podle świętego Łazarza dworek pana Chodykowskiego.

Ex opposito dworku tego—pana Łowickiego plac pusty.

Podle tego pusty plac Mikołaja Krawca.

Ex opposito jegomości xiedza kanonika Koczewicza plac pusty z sadem.

Podle tego murowany budynek nadrujnowany pana Fedora Sławnicza.

Ex opposito plac pusty szlachecki, czyj był niewiadomy?

Podle niego plac pusty Iana Slusarza,

Ex opposito plac pusty pana Sekrzeszowskiego.

Podle niego plac pusty pana Humieckiego chorążego.

Podle niego drugi plac pusty Mikołaja Bednarza.

Ex opposito plac pusty Iana Gołombiowskiego, krawca.

W tyle tego gruntu krawca, grunt pusty rymarza.

Poczyna się Tatarska ulica od Fary.

Farski budynek, aż do Iezuickiej ulicy ciągnący się.

Plac przeciwko pusty, non constat czyj?

Podle tegoż gruntu chałupka przed tem Goreckiego, teraz kordegarda.

Ex opposito domek lepiony, non constat czyj?

Domek niegdyś świętej pamięci jegomości xiedza Ulińskiego, w który dobrą wziął officiosam intromissionem per civile officium.

Ex opposito place dwa puste, non constat czyje?

Podle tychże jaśnie wielmożnego imć pana wojewody, Kijowskiego starosty, dwor drewniany.

Podle tegoż dworu dom budowany Symona niegdyś Pruszkiewicza, ad praesens pomierczego kamienieckiego

Ex opposito tego ojców Iezuitów plac z domem, natenczas bursy będąca.

Podle tejże bursy dworek z placem niegdyś imć pana Żuka.

Ex opposito tegoż plac pusty pani Sowińskiej.

Podle tegoż placu pustego dom budowany niegdyś Beżka Paciornika.

Ex oppoosito plac pusty bednarza imienia niewiadomego.

Podle tegoż placu plac pusty niegdyś jegomości pana Męczyńskiego.

Ex opposito dom budowany kapituły kamienieckiej, przy niej plac pusty.

Podle tego domu xieży kapituły, domek konwentu ojców Franciszkanów.

Ex opposito tegoż plac pusty niegdys Błażeja cerulika, a teraz Jędrzeja cerulika, mieszczanina kamienieckiego.

Podle niego plac pusty, sklep na nim murowany, niegdys Drezdenka, potem imię pana Matczyńskiego, pisarza kamienieckiego.

Podle tegoż plac pusty niegdys mularza Walentego.

Ex opposito niegdys jegomości pana Grodeckiego, ad praesens pana Skarzyńskiego, domek budowany nadrujnowany.

Podle tegoż plac pusty niegdys pana Sandurskiego.

Ex opposito i kamienica przed tem jegomości pana Matiewskiego, terazniejszej possessji u jegomości pana Bogusza, podkomorzego Podolskiego.

**Uliczka Zantuszka na środku Tatarskiej ulicy od Fary po
prawej ręce.**

Grunt Hane, puszkarza natenczas kamienieckiego.

Ex opposito grunt pusty, do cerkwi należący św. Piotra.

Podle tegoż plac pusty, nie ogłaszano, czyj by był?

Ex opposito grunt pusty Balcera cyrulika.

Podle dom budowany niegdys Klementego Hajduka.

Podle niego katusza.

Ex opposito domek budowany Krobisty Szymona.

Podle niego chata porucznika Kałuszowskiego piechotnego.

Podle wielmożnego jegomości pana Bohusza, podkomorzego Kamienieckiego Podolskiego, plac pusty szewca Tiągła.

Podle tegoż pusty plac sławetnego Dmitra Kiepką.

Podle tegoż pusty plac niegdys jegomości pana Senczkowskiego.

Dom przedtem niegdys Konarskiego, organisty kamienieckiego, teraz w possessji Antoniego Sędomirskiego, szewca kamienieckiego, ut asserit, mającego prawo od Pawlicza.

Ex opposito tegoż domu cerkiew św. Piotra z cmentarzem in sua circumferentia,

Plac pusty wedle cerkwi, Łakomej niegdys, wdowy kamienieckiej.

Ex opposito tegoż placu dworek niegdys jegomości pana Górki.

Podle tego dworku budowany dom Matiasza Olennika, chorążego hajduckiego.

Podle tegoż plac i z baterią niegdys panien zakonnicek Karmelitanek, na którym domek budowany.

Ex opposito dwa place puste niewiadomo czyje.

Wedle bateryi tej dom budowany niegdys Iwaska Dunajowca.

Podle tego grunt pusty niegdys pana Szwarca, cekwasta (sic) kamienieckiego.

Podle tego gruntu domek budowany blisko baszty kusznierskiej, Eliasza Kalinskiego, kuśnierza.

Idąc ulicą wielką ojców jezuitów na początku drogi, do tych że zmierzającej.

Dworek spustoszały niegdys Matiasza furmana, ad praesens w possessyi jegomości pana Finka, kaptleytnanta.

Ex opposito plac pusty, czyj niewiadomy, przy którym gruncie bateria, ex opposito kamienicy jegomości pana podkomorzego Podolskiego.

Wedle bateryi plac pusty; ex opposito supraspecificatarum lapidearum dworek jegomości pana Smarzowskiego, pusty.

Podle tegoż domek budowany niegdys jegomości pana Pasenkowski, ad praesens jegomości pana regenta Kamienieckiego.

Podle tegoż plac pusty, na którym domek budowany teraz, powiadają, że ojców Iezuitów.

Podle tegoż gruntu kamienica murowana u ojców Iezuitow collegii Camenecensis, ktorych kościół i collegium ciągnie się do kościoła Farskiego, ut et in circumferentia.

Kościół ojców Franciszkanów in circumferentia jego.

Podle tegoż kamienica z dworkiem spustoszałe jegomości panów Siekierzyńskich z placem i ogrodem.

Ex opposito domek budowany z gruntem, asserunt ojców Franciszkanów.

Podle tegoż domek budowany jegomości pana Rapackiego, ciągnący się do wrot.

Przytym że dworku dom budowany jegomości pana Łaszcza, w którym teraz rezyduje jegomość pan kapteleytenant Kreycz artylerji koronnej.

Podle tego dom budowany porządny pana Mikołaja Oleja.

Ex opposito domków dwa, jeden drewniany, a drugi lepiany, zrujnowane, niegdyś jegomości pana Wołodkowskiego.

Ex opposito plac pusty niegdyś Łatynowej, mieszczonej kamiennej.

Ex opposito kamieniczka z dworkiem wielmożnego jegomości pana Bogusza, podkomorzego Podolskiego.

Ex opposito dom drewniany zruinowany, non constat czyi?

Podle tego dom drewniany izb dwie i stajnia nadrujnowana Zachariasza Foska, krawca,

Podle tego plac pusty Augustyna Kuśnierza.

Podle tego dom dobry, porządny, pani Dawidowej Butachowej.

Ex opposito kamienica niegdyś jegomości pana Koniecpolskiego, teraz na czechaz obrócona, podle której grunt, do tej kamienicy należący, na którym teraz baterija.

Ex opposito tego gruntu dom lepiany nadruinowany sławetnego Jakuba Hryhorowicza.

Ex opposito tego domu na zamkowej ulicy plac z sklepami, na którym był kościół u ojców Karmelitów, ad praesens bateria na nim dla obrony miasta.

Ex opposito tego placu dwor drewniany jegomości pana Chocimirskiego.

Ex opposito placu ojców Karmelitów mur idzie, począwszy od dworka pana Chocimirskiego, aż do samej zamkowej bramy.

Ex opposito tego muru szaniec, Bosacki nazwany, do miasta ab antiquo należący.

Ex opposito tego szanica plac niegdyś Ostapa Hajduka, ad praesens szaniec ziemiany Turcy wysypali.

Podle tego dworek jegomości pana Górki, ad praesens łaźnia, którą Turcy postavili, ale zruinowana.

Poczyna się ulica od zamku po nad skałą.

Plac pusty niegdyś Dziubaka hajduka

Obok tego plac pusty niegdyś Wojciecha Tkacza.

Wyżej tego placu podle bywał dwór szlachecki, non constat czyj.

Podle tego placu plac pusty, niegdyś jegomości pana Silnickiego, na którym baszta turecka, od którego mur aż do samej bramy zamkowej ciągnie się.

Podle tych placów plac pusty niegdyś jegomości pana Szemberka, na którym szaniec teraz.

Podle którego plac ojców Franciszkanów, który extendit po same dwor pana Malinowskiego, na którym placu chałupka lepiana stoi.

Przeciwko którego placu był się ciągnie konwentu ojców Franciszkanów

Podle tego placu kamieniczka niegdyś pana Malinowskiego, teraz asserunt, że do Fary należąca.

Podle tego kamienica, do probostwa należąca.

Ex opposito był kościół farskiego ze szpitalem i z dworem i kuchnią, do biskupa należącym.

Podle proboszczowskiej kamienicy grunt do Fary należący, na którym gruncie dwie chałupki porządne stoją lepione.

Podle tych domków dom murowany nadwierzony z gruntem sławetnego Wojciecha Gryglewicza.

Podle tego domu bursa jezuicka murowana spustoszona.

Na przeciwko bursy był collegium ojców jezuitów, ut in sua circumferentia.

Podle bursy plac pusty niegdyś Mikołaja Tkacza.

Ex opposito plac pusty ojców jezuitów.

Ex opposito tegoż placu, pusty plac także ojców jezuitów.

Podle tego plac pusty ze sklepena szlacheckim, non constat kórego szlacheica.

Podle tego plac pusty ojców jezuitów.

Ex opposito plac, na którym sklep, non constat czyj?

Ex opposito gruncik pusty, niegdyś hajduka Jędrzeja Sitnika.

Podle tego grunt Szyposza Sołomki.

Podle grunt pusty Jana Muchaka.

Podle tego plac pusty, non constat czyj?

Ex opposito tego plac pusty Mikołaja Wawrzynkowicza.

Podle tego plac pusty, powiadają szlachcianki, a nie powiadają której.

Ex opposito domek bndowany Sebestiana, niegdyś tkacza, teraz successorów jego.

Podle tego place puste, do jurisdikcyi mieskiej należące.

Ex opposito tych placów kamieniczka pusta, niegdyś Piotra Rzeźnika.

Podle kamieniczki rzeźnikowej plac pusty, powiadają, że należy do kapituły farskiej

Plac pusty niegdyś Korzenia szewca, potem Wojciecha Gryglewicza, per successionem spadający.

Ex opposito plac pusty z domem niegdyś Olejnika, potem nabyty przez duchownego Cerkwi Zaśnienia Najświętszej Panny.

Ex opposito niegdyś Piotra Tkacza plac pusty.

Ex opposito Chromaluwny wdowy, na którym placu domek wystawiony.

Podle tegoż Adrzeja niegdyś Obarzannika chałupa z gruntem.

Ex opposito plac pusty, niegdyś wrótnego miejskiego.

Podle tego gruntu aż do bramy ciągnie się do jurisdikcyi miejskiej kamienieckiej należące.

Przy samej bramie Polskiej kamiennej. baszcie Kuszniarskiej, plac pusty niegdyś Semka Kuśnierza będący.

Ulica długa wałem.

Plac pusty żenie Sławniczowej należący.

Podle tegoż drugi plac pusty Iwana Waszkiewicza, mieszczanina.

Item dwa place puste, non constat czyje.

Podle tego plac pusty, Słonego niegdyś będący.

Podle tego plac pusty, Kuźmy niegdyś.

Podle tego plac pusty, niegdyś Posuchowskiego.

Podle tego plac pusty, Fedora Kuśnierza.

Podle tegoż Hrapka niegdyś gancarza pusty plac.

Podle tego plac pusty Slepukowskiego gancarza.

Podle plac pusty Borodawki hajduka, chałupka murem otoczona,
bez nakrycia.

Podle plac pusty Praszczyskiego, na którym chałupka.

Podle plac murem otoczony, niegdyś pana Szykiego.

Podle tego plac pusty Wojciecha Prucha.

Podle tego plac pusty, non constat czyj.

Podle tego plac pusty, na którym woskobojnica radziecka była.

Podle plac pusty, na którym domek budowany radziecki.

Podle plac pusty, do probostwa należący.

Podle plac pusty, non constat czyj?

Podle niego dworek pana Boguszewskiego, za nim kamieniczka
spustoszała.

Podle tej że kamieniczka o ścianę pana Sobińskiego.

Podle tej kamienicy place trzy puste, non constat czyje?

Podle tych grunt pusty, na którym tylko znaki murów roz-
walonych.

Podle dworek jegomości pana Kozłowskiego.

Podle tego dworek budowany jegomości pana Pogroszowskiego.

Podle tego plac pusty Iwasieczka burmistrza.

Podle tegoż plac pusty niegdyś Bogdana krawca.

Podle tego rezydencja, dom budowany z izbami porządnymi, z
sklepem murowanym wierzchnim i piwnicą, ogrodem i sadem, pana
Jaszewicza, wojta natenczas ormiańskiego.

Podle tego plac pusty niegdys A'lexandra Fedoowicza.

Podle tego rezydencja budowana dostatnia z murowanemi sklepami i ogrodem jegomości pana Daniela Zarugowicza superintendanta ceł jego królewskiej mości.

Pedle tegoż dom budowany izba z komnatą i z ogrodem sierotki Kirkozowey.

Podle tego plac pusty panów Axętowiczów.

Podle tych plac pusty Kirkora Minkocza.

Podle plac pusty z sklepem, niegdys jegomości pana Boguckiego.

Ex opposito tych placów grunt pusty niegdys jegomości pana Kalinowskiego.

Podle tego niegdys Iana Gocherzyńskiego plac pusty, na którym sobie praetendit summę jegomość pan Bernat Isaiewicz.

Podle tego plac pusty niegdys Kalinki, ad praesens Iwasieczka.

Podle tego kamieniczka spustoszała niegdys Korsaka.

Kamienica przed tem jegomości pana Rzewuskiego, podkomorzego kamienieckiego in subditionem miasta.

Dom budowany narożny, przeciwko placu jegomości pana Boguckiego z sklepami murowanemi, z ogrodem, przed tem Kalinski, ad praesens Niedzwieckiego, mieszczanina kamienieckiego.

Podle dom budowany z sklepami murowanemi, izb dwie z alkierzami, ogrodami, niegdys nazywany Czyrhi.

Ex opposito domek bndowany, spustoszały, niegdys xiędza Norzesa, kapelana ormiańskiego, teraz suksessorów jego.

Ex opposito Owanisa Kirkorowicza plac pusty, teraz iego suksessorów.

Podle tego plac z domkiem budowany, z alkierzem i ogrodem, niegdys sławetnego Donika, teraz suksessorów jego.

Ex opposito panien zakonnych nacyi ormiańskiej rezydencja budowana.

Podle kościół nacyi ormiańskiej in circumferencia sui pod tytułem Zwiastowania Najświętszej Panny.

Ex opposito kościoła, dom budowany Pani Bachczyńskiej z ogrodem.

Podle tego plac pusty Kołuszowskiego, niegdyś porucznika hajduckiego.

Podle dom budowany porządnym, w tyle izba i z przodu; tamże sklep wierzchni murowany i dwa dolne z ogrodem, niegdyś Łuk. Te-wicza, ad praesens Pawła Bochośa, mieszczanina nacyi ormiańskiej.

Podle kamieniczka niegdyś Mikołaja Safrannika, obywatela nacyi ormiańskiej, teraz sukcesorów jego, izba z alkierzem, sklepy murowane z ogrodem.

Podle tegoż dom budowany wreszty, niegdyś Maxiutki Kirkorowicza, teraz sukcesorów jego, izba z alkierzem, z kuchnią, tam że tejże ex opposito izdebka z alkierzem i ogrodem.

Ex opposito gruntu trzy sady Iosia Asiadura, nacyi ormiańskiej kapłana i drugi Maliniński, trzeci Bohosa, żadnych budynków nie mające.

Podle tego domek budowany Kaspra ormianina, rzeźnika tutejzego.

Podle tegoż domek zruinowany niegdyś Szymeczka Jagody z placem.

Ex opposito dom budowany porządnym niegdyś Kuryła kuśnierza nacyi ormiańskiej, w którym na przedzie izb dwie z alkierzami, kuchnia, sklep murowany, domy, na tyle budynek, izb dwie.

Podle tego gruntu niegdyś Adzy Ostaczadura plac pusty.

Ex opposito plac pusty Mikołaja Czabana.

Podle tego gruntu plac pusty zruinowany z dolną piwnicą pani Altunrii.

Ex opposito plac pusty Awaka Emirowicza.

Podle tego plac pusty pana Chrzanowskiego.

Podle tego plac pusty, niegdyś murowany z sklepami, Kakrowy.

Podle tego plac pusty, niegdyś Amiry starego.

Ex opposito plac pusty, niegdyś Sasa.

Ex opposito plac pusty Jurka Malarza.

Podle tego plac pusty Szymona Krzywonosza.

Podle tego plac pusty, niegdyś Krzysztofa Pałapa.

Podle tego plac pusty pana Chrzanowskiego.

Ex opposito plac pusty Warteresa Kucharza.

Podle tegoż plac pusty, plac Puhi-Pawleski nazwany.

Podle tegoż cerkiew budowana Mikołaja świętego in sua circumfere- z domkami, chałupkami, do cerkwi należącemi.

Blizko cerkwi świętego Mikołaja domek budowany, murem otoczony na rogu, asserunt ad praesens, że do kościółka ormiańskiego należęceni.

Za Russką bramą kamienną, za murem obtoczonym, grunt pusty hajduka Pawłowskiego.

Podle tegoż grunt pusty Matwija, niemający przezwiska

Podle plac pusty wdowy Lazaryszuchi.

Ex opposito mała chatka Rakowskiego pieszego, dom budowany z izbami dwoma, teraz pana Łosockiego sukcessora.

Przy tym plac pusty tegoż.

Ku bramie, idąc na rogu, plac Dabiżyn pusty, murem obwiedziony z sklepami i chałupką.

Podle dom budowany Ilka mielnika z izbami.

Podle tego dom budowany, izba budowana z alkierzem.

Ex opposito izba budowana, sklepy dwa dolne murowane, niegdys Wasila mielnika, teraz sukcessrów jego.

Ex opposito niegdys jegomości pana Lityńskiego, ad praesens Wonatstera, prezbitera Chocińskiego, dworek budowany, płotem ogrodzony.

Podle tego domek budowany i z placem w tyle będący panien zakonnych konwentu Dominikanek.

Ex opposito kamieniczka z placem, próżna, murem obwiedziona, niegdys jegomości pana Osieckiego.

Podle Tomasza furmana chałupka.

Wyżej tego domku na pagurku stojąca chałupka Petra Wodowoza.

Ex oppotito niżej chałupka budowana Niedźwiedzia, przedmieszczanina.

Podle tego domku niżej plac pusty, płotem obwiedziony pana Pawła młynarza i sukcessorów jego.

Kościół zruinowany panien zakonnych Dominikanek, murowany opustoszały, podle niego plac pusty, z jednej strony podle tegoż sklepy murowane bez wierzchu, zruinowane, tychże panien.

Dwa place puste ex opposito.

Łaźnia turecka murowana, przed tem grunt tenże Koszulińskiej nazwany był.

Ex opposito chałupka lepiana, Hawryszyna nazwana.

Podle niego chałupka lepiana z ogrodkiem Piotra Bogadisa.

Ex opposito tegoż Jurcy rotmistrza wołoskiego chałupka.

Podle tegoż Mikołaja Liniewskiego, rotmistrza wołoskiego, na którym dwie chałupki, lepianka.

Blizko bramy Russkiej Stasia wrótnego wiejskiego chałupka.

Chałupka budowana maleńka przy bramie Russkiej; teraz kordegarda żołnierska.

Ulica od Russkiej kamiennej bramy ku ormiańskiemu kościołowi ciągnąca.

Plac pusty Zachariasza Hryckiewicza.

Ex opposito plac pusty niewiadomy.

Podle plac pusty niewiadomy.

Ex opposito xiędza Iana Mierzyńskiego domek w górę ciągnący.

Ex opposito tego domku i gruntu dom budowanx.

Podle tego plac pusty z domkiem.

Kamieniczka z sklepem Mankulicza.

Ex opposito dom budowany pana Zachariasza Hryckiewicza, izba z alkierzem, sklep murowany wierzchni.

Ex opposito Isaji grunt pusty, sklepy rozwalone, mur obwiedziony, a teraz beluard.

Dom budowany, izba i izdebka, ex opposito wierzchni sklep murowany pana Głowackiego; chałupka ex opposito z ogrodem.

Podle dom budowany na fundamencie kamiennym Ukraińca.

Podle plac pusty niegdyś Czajkowskiego.

Ex opposito domek budowany, opłócony z gruntem, Nimarkowej córki, Szahinowej, która osiadła dom ten z ogrodem.

Podle dom budowany jegomości xiędza Grzegorza Doresabliewicza, wikarego kościoła ormiańskiego, izba z alkierzem, z kuchnią, z sienią, cała zupełnie.

Ex opposito Krzysztofa Warteresowicza dom budowany, dachem okryty, wewnątrz spustoszały.

Podle tegoż dom Owanka, obywatela kamienieckiego, także dach okryty spustoszały.

Podle plac pusty, murem okrażony jegomości xiędza Grzegorza, oficjała ormiańskiego.

Podle szpital ormiański.

Книга городская Каменецъ-Подольская, годъ 1700—1718 № 4,230; листъ 2—16.

ПРИЛОЖЕНІЯ.

LXXXII.

Описаніе Чернобыльскаго замка 1552 года.

Чернобыль за держаня князя Фредриха Пронскаго, воеводы Киевскаго.

Замокъ. Чернобыльскій отъ четырехъ годовъ людьми тутюшними господарскими а землянскими и церковными, справою землянина тутюшнегожъ некгды Заморенка робленъ с дерева соснового, не облепливанъ.

Городен всихъ 18, вежицы две: у вышки ровны съ обланками, у бланокъ оконъ не дороблено, ани столбъ, просторонность посередъ замку удовжъ сажень 22, впоперекъ 17, мость передъ замкомъ на паляхъ добръ, робять мосту того середину на самомъ рову мешчане, а по концамъ волощане. Приступъ до замку отъ реки Припечи трудный, а отъ места ровно, яко по столу, нижли только чрезъ перекопецъ, а глубины перекопецъ тотъ двухъ сажонъ; а такъ потребуеть замочокъ тотъ перекопу глубшего а повышенія горы отъ места и просторонства большого; воды въ замку ани жадное живности нѣтъ; брони толико ручницы 10 воеводинныхъ; сторожа наймаеть наместникъ, яко кого межить уеднати.

Повиноватство подданныхъ. О повиноватстве подданныхъ поведили, водлугъ листа господарскаго присягнувши, тубыльцы старшіе: Андрей Митковичъ, Сасонъ Зубаръ, Кузьма Королевичъ, Богданъ Моятсоховичъ, бояре, а Иванъ войтъ.

Робота замковая а стаця и подводы. Повинни замокъ робити, подводы и стацы давати вси, яко господарские такъ землянские и церковные, подданные со всихъ селъ повѣту Чернобыльскаго, а на ймя села тые: напервей по Днепру з низу села монастыра Печерскаго:

Своромль, Тарасовичи, Новоселки, Ошитковичи, Глубово, Сороковичи, Навозъ, Ленево, Гденъ, села: Полозовичи, Теремцы а Ладыжичи. На Припети и по Тетереви села: Рохтичи, Дитятковцы пановъ Горностаевъ, Ораное Печерского, Приборцы пана Юсифа Немировича, Пироговичи, Василево, Коташевичи имѣние Проскуринное, Мойсейковцы Федорово Браславского имѣне, другое село Печерскаго, Обуховичи Проскурино, Левковцы пана Ельцово, Максимовцы на реце Вобрини пановъ Горностаевъ, Кобаны на Уши пана Горностаевъ, Оникіево именицы а есачники на Уши пана Суриновы, Соколовцы есачники на Уши, Варевцы на Ушижъ Суриновыхъ, Копачевцы есачники Кухнистровичовъ на Припети, пашутъ а живутъ въ городѣ, Шепеличи, есачники на Припети князя Сенскаго, Белобережцы Суриново на Припети жъ, Кожужковцы на Припети Бискупа Киевскаго и иншіе села по всемъ повете Чернобыльскомъ и Овруцкомъ повинни стацей и подводы давати и держати при замку, на переймъ отменяющихся чергами по недѣлямъ: первая недѣля слыветъ Чернобыльская Андрей Митковичъ з братьею своею.... у месте, а с ними на одной недели потужники ихъ: Копачевцы, Лодыжане, Перемицы, Опачичинцы, Соколовцы, Илинцы; другая недѣла Белгородцкая, той недѣли потужники: Довглецы, Толстые Лесъ, Шепеличи, Масоновичи, Кожушковичи, Андронъ у Гатчину; третья недѣля Овруцкое волости; Варевичи, Смолиговичи, Антоновичи, Верековичи, Бѣлий Борежъ, Кобаны, Максимовичи; четвертая недѣля: Навозъ, Ленево Гденъ, Сороковичи, Глубово, Ошитковичи, Тарасовичи, Своромль.

Служба зяманская. Зямане Чернобыльскіе повинни противъ людей неприятельскихъ ездити при воеводѣ Киевскомъ и лежати при немъ в Киевѣ въ часть непокойный.

Служба з мещанъ а з волощанъ. Мещане и волощане передъ тымъ, кгда замку в Чернобыли не бывало, але только дворъ с пашнею, хожиwali тогда на толоку орати и жати на справе дворной.

Пашня дворная. Земли на ния Млынница а Бельцовичи пахивано ни дворъ, а теперъ земли тые держатъ мѣщане, а зяманинъ Замоленокъ; и млынъ дворный бывалъ у Лихнищахъ.

Сторожа остроговая. У воротъ остроговыхъ нанимають сторожа мещане вси, даютъ сторожу на годъ съ дому каждого: по грошу польскому, по решету жита, по пяти плитокъ соли, по ковшику крупъ.

Доходы урядниковъ. Мыто, обвестка, подушное, померное; торговцы даютъ на замокъ мыта съ товару каждого отъ копы по 2 гроши и с коровановъ также. Обестки отъ головы старшее по грошу, от слугъ або наемниковъ давати обестки грошъ а подужчины отъ воза грошъ, а отъ мѣры збожя по пенезю. Мыто рыбное: с комяги рыба тридцатая на замокъ; от воскбойни на годъ полторы копы грошей.

Капицизна. Корчемный платъ на врадницажъ идетъ, а теперешнего году капицизна отъ меду и отъ горелки, и отъ купцовъ мыто, и помирное, и воскбойня, все то продано на годъ за 100 копъ грошей мещанину Киевскому Чередчею.

Вишовое вины повежное. Вишована грошъ, а отъ города отъѣхавши, помилное, вина водлугъ статуту, повежного 3 гроши.

Куницы отъ жениховъ и вдовецъ. Отъ дѣвки, кгда замужъ идетъ, будь за тутошняго, або за чужогородца, куница враднику 12 грошей, а отъ вдовы 30 грошъ, а змирская куница 12 грошей.

Куницы отъ пашень. Мещане, которые пашутъ землп, даютъ отъ того враднику на годъ каждый за куницу по 12 грошей, приходитъ всихъ тыхъ куницъ пашенныхъ и вишихъ году 10 копъ грошей, а иншого 11, або и 14, бо не завжды ровно пашниковъ бываетъ.

Озера. Озера замковы: Подняве а Выйковъ уступный по одной тони, а Велемль западное; волочить озера тые врадникъ с половины с тыми, чий неводъ, а хто помагаетъ волочити; а Глушець уступное на устьи Припети, однажъ тона, а иншее заковчивають у двое тое озеро; озеро замково, што позиточнейшо, держитъ панъ Оникей Горно-стай, поведаючи данину себѣ господарскую.

Езы. Повинни передъ тымъ езы господарскии на Припети быти; недѣли: Чернобыльская, Белгородская, Овруцкая, каждая свой; а теперъ, хтоколвекъ езь на Припети держитъ, повиненъ дати с него на замокъ рыбу тридцатую.

Ловы. Бояре, мещане и слуги вси, которые у месте домы своими

живуть, повинни первою порошею їздити з урядникомъ у ловы трик-ротъ по одному дню, а на серень также трикротъ по одному дню.

Бобровые зоны. По Уши речце всеи по рѣчку Илинку, а на Норине, а на Вересни, а на Припети у верхъ отъ замку у трохъ миляхъ по земипскимъ и боярскимъ берегомъ бобры ловять на воеводу Кіевскаго; сего году 9 убали; а земцы одно до другихъ повинни про-вожати бобровниковъ.

Есачники. Андрей Митковичъ с племянемъ своимъ и потужники ихъ Порхомовичи а Лупинковичи есачники слыли, повинни дават вое-воде Киевскому на годъ 30 грошей, стогъ сена, а меду пресного 4 ведерца, которыхъ ведерец 15 у кадъ. Теперъ есачники тые осажонн отъ воеводы на службе конной. У земли есачники уходовъ мають: два чоловека пана Киселевы: Пашко и Логвинъ, живуть у месте, дають есачизны: копу грошей, меду 8 ведерець, сена 2 стоги, а закоснаго 2 гроши пану своему, а первый то давано на замокъ.

Островъ. Противъ места и замку на Припети, межн рѣки и рѣ-чицы, островъ немалый, всему мѣсту пожиточный, здавна господарскій, тепер поведаютъ даниною тотъ островъ держитъ земянинъ Заморенокъ.

Мѣщане. Гапонецъ Мстислсвець, Якимъ Бондаръ, Коровчиная, Митко Сурьяновичъ, Корнеець Глушенинъ, Барабанъ Кухмистровъ, Ва-силій Курьяковичъ, Олексиець Ижиконичъ, Комаръ Кухмистровича, Богданъ Кухмистровича, Мартинъ Курдана Кухмистръ, Иванъ Нова-день, Костя Кривоустъ, Кунецъ войтовъ зять, Олексей Круневичъ, Пилипець Тивунъ, Мишко Занкевичъ, Яцко Пилипець, Гончаръ Васи-лець, Иванъ Догатко, Иванъ Волянecъ, Давыдець Олкашанинъ, Ва-силій Прокоповичъ, Гира Петровъ зять: Герасимъ Илвдовичъ. Окула Уласовичъ, Малей Шащичъ. Гаврило Козель, Гапонъ Туровець. Олей-ко Рудяковичъ, Якимецъ Шикевичъ, Влежець Бахаръ, Гарасимецъ Москаликъ, Скоруба Глушенинъ, Сергей Кухмистръ, Нестръ Черный, Омелянецъ Чичершинъ, Лаворъ Урупа, Логвинъ Киселевъ, Иванъ Куз-нецъ, Нестръ Кухмистръ, Пилать Туровець, Тишко пастухъ, Сачко, Макавецъ, Свислочанинъ, Ельдокимецъ, Евхимъ Гладкевичъ, Кузьма Широковъ зять, Василь Пилиповичъ, Маринъ Кляжицкий, Мария вдо-

ва, Евсей с братомъ, Антонъ братъ Герасимовъ, Дорошко Круневичъ, Иванъ Станкевичъ, Олексеецъ Глушенинъ, Иванъ Кожолка, Зенко ребеникъ, Петръ Кухмистровичъ, Ломака Кухмистровича, Яковецъ Тишкевичъ, Оникеецъ Кухмистровичъ, Зенякъ Супронъ, Сидоръ Зинкевичъ, Коробка Онопрей Кухмистръ, Микита Кузнецъ. Антонъ Слапковичъ, Ярмола Шашчичъ Кухмистръ, Родко Сопичапинъ. Остапъ Тростяниникъ, Торабура, Семенецъ Кривородкевичъ, Шостакъ, Харитонъ Кухмистровичъ, Митко Москаликъ, Юрко пана Горностаевъ, Иванъ Косько, Прокочая, Подобѣхъ Кухмистровича, Романъ Калениковичъ, Василій Маковка, Федотъ братъ же ихъ, Сачка Глушенинъ, Робка Глушанка, вдова, Гринецъ Глушенинъ, Михаилъ Кузнецъ, Иванъ Полубѣковичъ, Бунецъ Мозыринъ, Хиломонъ Глушенинъ, Степанъ Горностаевъ, Максимъ Кладейковичъ, Матвей Сказка, Иванъ Шиловъ зять, Иванко Чорный, Санецъ Глушенинъ, Трухонецъ Туровецъ, Грипъ Шикалевичъ, Жданъ Волковичъ, Донецъ Завалеевичъ, Данило Сетковичъ, Михаилъ Туровецъ, Васечко Чоботаръ, Ходоръ Коленко, Федько Завалей, Матвей Чепнаръ, Ходоръ Кривоустъ, Федко Грипиничъ, Мышко Слазний, Мишко Бондаръ, Остапъ Бречинецъ, Микита Чоботаръ, Александръ Лукашинъ, Еско, братъ его, Павелъ Поротко, Ланко, братъ его, Гринка пана Горностаевъ, Ярило Косовичъ, Иванъ Нехлебъ, Василій Скочка, Минко Шило, Еремей Туровецъ, Мартинъ Туровецъ, Манецъ Завалеевичъ, Яковъ Гриневичъ, Иванъ Королько, Мартинъ Петровичъ, Тимошко Кузнецъ, Иванъ Микитичъ, Данилоцъ Гопановичъ, Василій Лячичъ, Мишко Заморенковъ, Федошковая вдова, Потапъ Стрелецъ, Кроско Кузенковъ, Андрей Бондаръ. Денисъ Чоботаръ, Федько Чорный, Харко Туровецъ, Шетинъ Глушенинъ, Князковая вдова, Дорошко Горностаевъ, Супронъ пана Горностаея, Лоховъ Киселевъ, Яковъ Крутковичъ, Кузьма Мѣсникъ, Андрей Лихолистъ, Василій Толстоухъ, Микита Чоботаръ, Иванъ Платковичъ, Панько Петровичъ, Андрей Горбатый, Микита Полозовъ, Авула Урвитичъ, Яковъ Крычевецъ, Занько Туровецъ, Клишко Петриковичъ, Шимонецъ Мишечко, Павелъ Туровецъ, Иванъ Старижъ, Иванъ Коваль, Семенъ Петриковецъ, Петровъ Чоботаръ, Еско Левковичъ пана Горностаевъ.

Домы землянские в месте. Домъ пана Оникиевъ Горностаевъ; домъ пана Криштофовъ Кмитыча; домъ пана Полозовъ; домъ пана Заморенковъ; домъ пана Суриновъ; домъ пани Проскурино; домъ пана Киселевъ; домъ Ельцовое.

Бояре. Игнатъ Круневичъ, Богданъ Круневичъ, Козма Круневичъ, Онопрей Круневичъ же, Зинъ Круневичъ, Зубаръ Сосонъ, Добрыло Зубаръ, Грышко Зубаръ, Сидоръ Зинкевичъ, котораго землю упросилъ небожчикъ Заморепокъ.

Слуги. Павелъ Матвеевичъ съ братомъ Михаломъ; Романъ Калениковичъ съ братомъ Иваномъ; Иванъ Сузицъ; Федоръ Азбука; Андрей Миткевичъ а братаничи его: Карпъ а Микита, Оникий братъ его Иванъ Гуркевичи, Яковъ Вотутянко.

Литовская метрика. Книга переписей № 6, А; листъ 21.

LXXXIII.

Описаніе Остерскаго замка, 1652 года.

Остръ, за держаня пана Константина Ратомскаго.

Замокъ. Замокъ Остерскій за Днепромъ а за Десною, межи Клева и Чернигова, отъ замковъ тыхъ в середине, з obu сторонъ по десяти миль, а отъ границы земли Черниговское въ мили, на речце Остръ, отъ Десны у версте; на старомъ городище около церкви стародавнее мурованое опустелое, отъ доброе памяти пана Ольбрахта Кгаштольта, воеводы Виленскаго, на дедизне его отъ 14 лѣтъ з дерева сосноваго поставенъ, не облепливанъ, недбале весь робленъ, недобре покрытъ, а потомъ отъ трехъ годовъ почать знову новымъ деревомъ сосновымъ же робити добродеревцы, справою городничого негды Шутковского; уроблено знову и покрыто городень 8, вежу одну; а всихъ городень старыхъ и новыхъ 30, вежъ 5; але окромъ новыхъ вси городни и вежи не крепки, ветхи, покрыты на нихъ понадало, потре-

буесть будованя знову; просторонность замку вдолжъ пляцу сажень 37, впоперекъ 31; колодезя въ замку нѣтъ, вода ажъ з речки Остра форткою.

Будоване въ замку. Светлички три при земли, четвертая на подрубе, изба черная про челядь, шпихлирь на ховане пороховъ простъ, не облепливанъ; мостъ передъ ворота замковыми чрезъ перекопъ на паляхъ добръ еще, але узводъ по конецъ мосту того злый.

Гора замковая. Гора замковая невелика и не прикра, можетъ на некоторыхъ мѣстцахъ человекъ на кони до стены замковое доѣхати; нижили только отъ речки Остра гора повысока и прикра, приступу тамъ къ стѣнѣ нѣтъ, вдолжъ подле стѣны тое, где неприступно есть на 10 сажонъ, нижили гора почала казится подмыванемъ отъ реки, потребуесть тамованя; потребуесть тежъ гора замковая з другой стороны отъ места перекопу, яко вже есть тамъ отъ места перекопу на двадцать сажонъ вдолжъ, алебы со двое того вдолжъ потреба перекопу такового жъ отъ места,

Острогъ. Острогъ подле замку около места отъ стѣны зася замковое жъ приведенъ добръ, ново робленъ дилеваномъ и кольемъ дубовымъ, поверху валъ; а широкость острога всего отъ стѣны замковое зася до стѣны замковое жъ триста и семьдесятъ сажонъ. Домовъ въ острогъ землянскихъ и менцанскихъ 50, а за острогомъ 35.

Бронь замковая. Дѣло спижаное вдолжъ полъ 9 пяди, гербъ на немъ: *) куля зъ яйцо утячое, число латиною 1534, ложе и кола подъ нимъ окованы добре; дѣло спижаное вдолжъ 9 пядей и на три пальцы, а куля съ гусиное яйцо, гербъ: число латиною 1534, ложе и кола окованы добре; дѣло спижаное, вдолжъ пол 9 пяди, гербъ: куля зъ яйцо утячое, число латиною 1534, ложе и кола окованы добре; дѣло спижаное таковоежъ, вдолжъ пол 9 пядей, гербъ: куля зъ яйцо утячое, число латиною 1532, ложе и кола окованы добре. Сарпантинь железный, вдолжъ 13 пядей кромъ формы, куля до него около пяди, ложе оковано, кола не кованы. Серпентинъ, вдолжъ полдесяти пяди, куля до него побольшъ гусяного яйца, ложе оковано, на козде стоитъ. Гасовницъ 38, две з нихъ безъ курковъ, а 30 межи ними по большихъ,

---

*) Гербы въ подлинной рукописи изображены рисунками.

козами зовуть; ручницъ 13 малыхъ, пищальныхъ, а все неприправныхъ; гаркабузъ одинъ.

Желѣзо. Сарпантына розорванного штука, у знимокъ челоуѣку желѣза того, къ тому форма сарпантинова желѣзная жъ. Формъ на кули до гаковницъ железныхъ 5, каменныхъ 4, куль железныхъ, оловомъ облитыхъ, до двухъ дѣлъ большихъ 23 и до меншихъ 11. Куль до гаковницъ железныхъ, оловомъ облитыхъ, полчетверта ста; куль железныхъ, необливанпыхъ, до сарпантиновъ семьдесятъ и две.

Порохи. Пороху пушечного с чотыри решота, пороху гаковничного бочечка съ треть солянки, пороху ручничного полтора фунта.

Салетра. Салетры бочка солянка.

Сирка. Серки чверть солянки, а дано пушкарю робити на порохъ ручничный салетри а серки 17 футовъ.

Свинецъ. Свинцу пять штукъ, а каждая з них особно челоуѣкомъ двумъ у знимокъ, особно штука у знимокъ челоуѣку одною рукою.

Пушкаръ. Пушкаръ Станиславъ с Техоновца, беретъ съ скарбу господарского на годъ 14 копъ грошей, сѣкна лунского 5 локоть, поднялся за то, кромѣ стреляня, робити на замокъ на годъ по каменю пороху зъ замковое салетры и сирки, а по два аркабузы, и всякую стрельбу оправовати з желѣза замкового.

Живность. Жита въ замку четвертей семьдесятъ и девять, тыхъ четвертей три у солянку, а роздалъ староста теперешній, панъ Ратомский, жита того господарского въ отдане шестдесятъ четвертей, и маєтъ тотъ отложити мяса полгевъ 27.

Повинноватство подданныхъ. О повинноватстве подданныхъ, о службе ихъ, и о податкахъ отъ них, а о доходахъ замковыхъ повелили старшие с нихъ, которые вѣдлугъ листа и приказаня господарского обраны, присягнули правду во всемъ поведити, на имя: Радивонъ Островский, Богданъ Копоть, Ходоръ Хоцута а Хведоръ Обыйма.

Служба военная. Бояре повинни вѣдити съ старостою противъ людей неприятельскихъ, по той сторонѣ Днѣпра Северной, отъ Остра; повинни тежъ бояре и безъ старосги вѣдити, шляховъ отвѣдывати,

по той же стороне Сиверской. Выѣздить всехъ ихъ 27 коней зъ отчизнѣ оселыхъ, а пустыхъ земли межи ними пять.

Робота остроговая. Острогъ повинни робити вся, яко мещане, такъ бояре и люди ихъ.

Сторожа замковая. Волость и мещане Острские давали передъ тымъ старосте на сторожу замковую сторожовщину на годъ по 9 копъ грошей, а за тые пенези наймывалъ староста сторожовъ до замку двухъ, а теперешній староста, панъ Ратомскій, уводячи сторожовщину у болшую сумму, взялъ у нихъ на той осени близко прошлое тридцать и две копе грошей.

Сторожа остроговая. Сторожа до воротъ остроговыхъ наймають бояре, даютъ ему на годъ полъ 5 копы грошей.

Подвода. Подводу водяную даютъ волощане.

Пашня замковая. Пахивали на замокъ у трехъ миляхъ на поли у Стеллицы, а тыхъ часовъ пашня тамъ опущена за беспокойемъ отъ татаръ.

Боръ. Дерево на замокъ и на всякое будоване можетъ быти з бору, за милю отъ замку в Литовскую сторону

Доходъ старостины: корчма. Корчмы зыскъ идетъ на старосту, але не завжды, потому жъ дано за нее одного году 180 копъ грошей старосте, пану Петру Корсаку, а первой у князя Дубровицкаго закупавано ее по 80 копъ грошей, а сего году за 170 копъ грошей продано шинекъ меду, пива и горелки.

Обестка. Торговцы, тубыльцы и гости даютъ старосте обестки отъ головы, або отъ воза по грошу, отъ комягъ отъ человека по грошу.

Корованъ. Отъ корована старосте поклонъ товаромъ, лета близко прошлое шелъ з Москвы до турокъ корованъ, дали старосте Петру Корсаку товару за 10 копъ грошей, а онъ чтилъ ихъ и стацею имъ давалъ. Подстаростему съ коровану отъ человека по грошу.

Кони з дыковъ и шляхтовые. Отъ коня з дыковъ выбитого 30 грошей тому, хто выбьетъ, отъ того чый конь; а шляхтовый конь тому хто найдетъ.

Куницы. Вмирское куницы бывало отъ дѣвки, коли за тутошнего идетъ, 6 грошей, а коли за чужого 12 грошей; а теперешний

староста беретъ по 20 грошей; отъ вдовы, которая статкомъ будь за тутошнего або за чужого родца идетъ, 30 грошей.

Повижное и децкованое. Повижного а децкованого бирапо по грошу, а теперешній староста беретъ по 12 грошей.

Ловы. Повинни бояре, мещане и волощане ѣздити у годъ разъ, первую порошею съ старостою, або съ служебниками его у ловы на поле за Трубежомъ у Слуконъ заездъ, у Минкову луку, у Яселникъ, 7 миль отъ Остра; и ходять тамъ три дни.

Пороцизна. Коли серень, тогда тежъ повинни ходить старосте на зпѣрь день одинъ нартахъ (sic). Кѣды нейдуть у ловы, откупающися отъ того, дають старосте пороцизны 3 копы грошей, складаючи вси.

Езы. Зъ озонъ на Десне на замокъ: осетеръ десятный, белуга каждая, а бела рыба вся тому, хто городить езь.

Озера уступные. У Чернине озера з Днепра с тони две; у Крехаеве озеро з Десны тоня 1; у Ялмунце озеро з Десны, тони 2; озера тие повинни волочити волощане на старосту по одному разу въ годъ.

Озеро местское. Местское озеро з Десны, тоня одна, волочать на старосту мещане.

Мещане, которые съ Острогомъ сидятъ: Сидоръ Макаровичъ, Попъ Ивановский, Оксинья, Тимошъ Крахаевскій, Терешко, Васько воротный, Пилипъ Крахаевскій, Хоцько Рубеньковичъ, Санько Яхимовичъ, Санько Родковое, Гринъ Туровецъ, Ермакъ Летковский, Войтъ Антонъ, Исакъ Вуденковский, Опанасъ Москаль, Панкратъ Свиловцова, Станиславъ пушкарь, Попъ Михайловскій, Иванъ кравецъ, Селивонъ, Гневошъ, Гринъ Слободенинъ, Семень Заякинъ, Сегаръ Судаковичъ, Ониксей, Андрей Макаревичъ.

Мещане которые за острогомъ сидятъ: Иванъ Пастухъ, Ганчукъ Слобочинъ, Гришко Кошовичъ, Хведко Москаль, Гришко Ханкевичъ, Иванъ Чорбачъ, Хведко Вобрусинъ, Данило Бурносовичъ, Аврамъ Солтановичъ, Лукианъ Протасовое, Ивасъ Кушнеръ, Мойсей Запекко, Сивко, Олексей Суровешня, Гаврило Сватувенкоъ, Ивантей Ко-

роликовъ, Степанъ Гломазда, Ходоръ Кошкинъ, Василь Луста, Опанасъ Резовка, Михайль Дуботовъ, Хведко Кущнеръ, Гринъ Цяеникъ, Иванъ Рахманий, Рашукъ Слобоженикъ, Ханько Омеляновичъ, Тумовая, Лапа Ермакъ, Матвей Ломиръ, Данило Побаса, Демько, Олексей Стрелець, Струць Слобоженикъ.

Бояре которые въ Остроже сидятъ: Ермакъ, Иванъ Сипа, Островский сотникъ, Иванъ Дорохъ, Пилипъ, Михайль, Хоцко Онискевичъ, Кулакъ Гавриловичъ, Мартинъ Драбъ, Богдашко, Шеметь, Беликъ, Матвей Пролиза, Труховъ, Данило Волошенинъ, Ходоръ Обыйна, Сенюкъ Потрохинъ, Стома Трубачъ, Гришковны Логвиновны, Богданъ Копоть, Максимъ, Орешко, Василь Летековский, Дымко Карповичъ, Янъ Рошковский, Станиславъ Драбъ, Дворъ Сенчиковский, Иванъ Борздый. *А за острогомъ бояре:* Иванъ Черноухъ. Земли боярскихъ пустыхъ пять.

Села замковые. Село Выползовъ человекъ 7, даютъ на замокъ 2 копе 18 грошей, а сена 19 возовъ, въ селѣ томъ пустовщизна, Пилиповщизна, даютъ с нее на годъ по 12 грошей, а бобровые гоны тамъ на Десно. Село Ельминка человекъ 5, даютъ 105 грошей, сена возовъ полторанадцать. Село Крохавъ, человекъ 5, даютъ полъ 4 копы грошей и полъ 3 гроша, сена стогъ, а два человека на воли сидятъ, а высидевши годъ, мають дати 45 грошей; бобровые гоны: сего году тамъ одного бобра убито, а иногда убиваютъ большъ, Село Боденковичи человекъ 5, даютъ две копе грошей, сена 14 возовъ; бобровые гоны: тамъ убиваютъ до 20 бобровъ. Село Жукинъ, человекъ было 11, алежъ пять ихъ сее зимы послѣ колядъ пошли прочъ: приходить съ села того грошей полторы копы грошей, а меду кадъ и полшостанадцать ведерца, сена 40 возовъ. Село Чернино человекъ 5, даютъ 5 копъ грошей а 25 грошей и полгроша, сена возовъ 20 и полъ осма.

Данъ з мещанъ. Селивонъ з Могилева даетъ 20 грошей, два возы сена; Андрей Макаровичъ даетъ 30 грошей, полтрета воза сена; Ганица Жуковая 30 грошей, полтрета воза сена; Санько Санковичъ копу грошей, сена 5 возовъ; Гринъ Чашкинъ копу грошей, сена 5 возовъ; Ломаръ 25 грошей, возъ сена; Сыровешня 10 грошей, возъ

сена; Протасовая вдова 10 грошей, возъ сена; Мыло давалъ 15 грошей, а возъ сена; тотъ пошелъ прочь сее зимы. Кузейка на воли до двухъ годъ еще, а высидивши, 10 грошей, возъ сена; Гришко Кошокъ 30 грошей а полтрета воза сена, Сивко пол копы грошей, а полтрета воза сена: Лапа 30 грошей а полтрета воза сена; Федечко Приступъ 40 грошей, полчетверта воза сена; Степанъ Гломаза 20 грошей, полтора воза сена; Федко Бобрусникъ 20 грошей, а два возы сена сего году почнеть давать; Гаврило Амаль полъ осма гроша а 2 возы сена; Ходоръ Кошкинъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Бурносовичъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Аврамъ Солтановичъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Резовка Опанасъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Иванъ Гуронка полъ осьма гроша а 2 возы сена; 3 Жоблунцины бывало 30 грошей полтрета воза сена, теперь пусто, Сергей Судаковичъ 30 грошей а полтрета воза сена; Гаврило Рупасковичъ копу грошей 5 возъ сена; Сенюкъ копу грошей; Онисекъ 10 грошей, а возъ сена; Еско Верденокъ 20 грошей, а 2 воза сена, тотъ пошелъ прочь зиме. Игнатъ Хурсовичъ тутошний, ходитъ землею у Козельцахъ, Мужи межи себѣ надали на церковь св. Николу на канунъ а на свѣчу; а старосте на замокъ даетъ тотъ чловѣкъ полтора воза сена. Земля Прокоповицзна въ пусте лежитъ, дани хоживало с нее 8 грошей, а два возы сена. Дань съ мещанъ, вторыя на кунницахъ сидятъ: Ходоръ Мокинъ полъ осма гроша даетъ; Данило Бурносовичъ полъ осма гроша даетъ; Аланасъ Резовка полъ осма гроша; Иванъ полъ осма гроша.

Литовская метрика, книга переписей, № 6, А.

LXXXIV.

Описаніе Винницкаго замка: 1552.

Веница, за держаня князя Богута Корецкаго.

Замокъ. Замокъ Веница надъ рѣкою Богомъ, на каменной горѣ, а дерева дубового, долей пижели отъ сорока лѣтъ роблець, а сего

году въ осени подкрепленъ; за старыми стѣнами, обведено плотомъ лозовымъ, з дубовымъ колеѣмъ. Межи плоту того и стены, толсто, на локоть, насыпано землею и облеплено плотъ з надворія глиною. А на верху тыхъ старыхъ стенъ стены новы з бланкованемъ з дубоваго же дерева, з надворія совито рубленный, землею также насыпанъ. Коштовано тамъ, стреляно з дель и не пробито стены тое, а ни песку; за плотомъ хоженье на бланкахъ и порожнему человѣку трудно; помосты не вездѣ, и то не ровны: инде высоки, инде низки и подсябитъ з бланокъ тесно. Городенъ 30, вежъ 5, побочное стрельбы з вежъ тыхъ нѣтъ жадное, и окны тѣсны, только передъ себе съ нихъ видно. — У воротахъ передъ вежою почата знову башта с протеса дубоваго, с обитыми стенами, — а межи стенъ толсто на полчетверты пяди, землею набиваючи, и выведено къ верху выше стояча человѣка, а въ ширки в середине башты тое 3 сажни поперекъ. Стрельба съ нее передъ себе и по бокамъ и въездъ в замокъ чрезъ нее мостомъ закрываемымъ чрезъ ровъ, нижи недороблено еще и мосту и башты тое кверху.

Городни рядомъ, яко з которыхъ селъ повинно ихъ робити. Вшедши въ замокъ по леву городни от воротное вежи первая, волостная, повинна тую вся волость Веницкая робити; со всехъ городенъ та большая, полъ 4 сажни земли, а иише по полтора сажни.

Потомъ городни Дворецкая, городни Демидовская, людей грабежи ихъ зароблены, городни Погребышовская, городни Цвитковская, городни Махновская, городни Якушинская, городни Мезеновская, городни Стрыжинская; городни 3 мѣщанскихъ, государскихъ и землянскихъ, городни Каменогорская, городни Вонячинская, городни Дешковская, городни Семашковская; городни 2 всехъ государскихъ и землянскихъ, городни Почапинская, городни Турбовская а Петничанская, городни Микулинская, городни Петничанская, городни Супроновъ, городни Вороновицкая, городни Гуцинская, городни Черлениковская, городни Полтевская, городни Летинская, городни Яновская, городни Илинецкая.

Будоване въ замку, Церковь Покрова; у вежахъ гридня, а двѣ светлицы, при земли клетей землянскихъ 4, кухня, пивница, а мещанскихъ и землянскихъ погребовъ на захованіе въ земли починено ново 20.

Колодезь въ замку почато и полъ сажни выбыто въ скалѣ, воды не добыто.

Просторонность замку вдоль 24 сажни, а въ поперекъ двадцать и полъ четверта сажня.

Гора замковая: отъ рѣки скала высока двадцати сажень, пригера, не приступна тамъ; и з иншое стороны, отъ мѣста тежъ вышняя горы семи сажень, а противъ тамъ другая гора тоже высокая, яко замковая, з которое можетъ быти стрельба, замку блиска и шкодливая. Потребуеть замокъ тотъ просторонства большаго; а к тому воды, а если бы прибудовано к нему пригородокъ, могла бы и криница, быти при городку, которая теперь передъ замкомъ у рову, отъ стены замковое у полъ четверта двадцати сажень.

Будоване передъ замкомъ: кухня, изба черная, стайня.

Бронь замковая. Дѣло спижанное вдоль 11 пядей добрыхъ, куля до него не большъ гусяного яйца. Гербы на немъ: (колюмны) а погоня, число латиною 1534, ложе, кола окованы добре.

Дѣло спижанное вдуужъ полъ 11 пядей, куля большъ гусянаго яйца; щить, гербъ и цедула числу без писма; ложе, кола окованы добре.

Дело спижанное вдоль 10 пядей, куля з гусяное яйцо, число латиною 1533. Гакovníцъ 20, кули до нихъ семьсотъ желѣзныхъ, оловомъ облитыхъ; формъ до нихъ 6, мешковъ на кули 10.

Аркабузовъ 39, формъ до нихъ на кули желѣзныхъ 24, куль желѣзныхъ, оловомъ облитыхъ, до большого дела 16, (1¹/₂) пядей около; а до меньшихъ двухъ дѣлъ кули 170, хромая пядь около; куль до аркабузовъ двесте и двадцать.

Свинцу штуки 4, кажда з нихъ шестыма человекѣмъ у знимокъ, а по два кони привезено тыхъ часовъ, а пятая штука поменьше, а еще штука свинцу у знимокъ человекѣю одною рукою.

Пороху пушечного 20 фасокъ, недавно привезенныхъ, а давнего тутъ пороху, на гакovníцы робленного, пулторы солянки.

Селетры бочка велика лвовька полна, а еще селетры полъ солянки.

Серы солянка.

Железа шинь лвесте, сокира для рубаня олову, дело царя Переконского, повинено подъ Браславлемъ о добываніи замку, розорвано на полы, спижаное, в долъжъ поль-пяди, куля до него съ гусиное айцо; обейхъ тыхъ штукъ спижи у знимокъ шестыма человѣкомъ; которое дело спижанное было давное на замку тымъ Веницкомъ, дираво, и для того отослано до Вилни на переробленя того дела. Тамъ въ замку Веницкомъ ложе и кола окованы. Коловинъ, колья и каменя ку обороне на бланкахъ досыть.

Хованье пороховъ. Порохъ, салетру, свинець и вси потребности ку стрельбе ховають въ избе черной, въ стѣнѣ замковой, подъ вѣжою, а надъ тою избой светлица. Тамъ ротмистръ живетъ и топить светлицу тую; хованье тамъ пороховъ не безопасно отъ огня.

Ключи. Ключи отъ пороховъ и отъ всея стрельбы: одинъ у ротмистра, а другой у подстаростего; а подстаростный москвитинъ, повѣдается з Вологды,—Иванъ Кырдовъ; а отъ замку ключи также одинъ у ротмистра, другой у подстаростего тогожъ.

Пушкاري. Станиславъ Сверчъ, полякъ з Ежева, жену и дети тамъ у Веницѣ маєтъ, служить вже тамъ 4 годы. беретъ на годъ по 20 копъ грошей, а по семи локотъ сукна люнского; немецъ Каспоръ з Филикунова присланъ, женатъ, взялъ на годъ 20 копъ грошей и сукна люнского 3 локотъ. А служба ихъ: стрельбы пильнують, порохъ робять.

Сторожа замковая. Сторожи въ замку бывають чотыри: въ день у воротъ стерегутъ и послугуютъ въ замку: дрова, воду носятъ; уночи, по вѣжахъ и по бланкахъ ходячи, кличуть, а наймуютъ ихъ люди землянскіе; каждый с нихъ даетъ на годъ з дому по 3 гроши польскихихъ, а отъ вдовы, або отъ козака неоселого по полтора гроша польского жъ.

Сторожа остроговая. Сторожи у воротъ остроговыхъ нагорныхъ, што отъ Браславля, тамъ бывають, а въ надольныхъ воротъ отъ мосту одинъ; наймають ихъ мѣщане посполу съ землянскими людьми, которые в мѣсте живутъ; даютъ на то з дому каждого на годъ по 2 гроша полскихихъ, по двойгу хлеба, по ковшину пшена, а по 2 головажи соли.

Сторожа польная. Стражу польную часу лѣтняго только для пашни держать мѣщане одну у мѣли отъ места, на вровиче, на

Чотырехъ моголахъ, а другую у двухъ милахъ на Гуменной дуброве, по два человекѣ ездныхъ; даютъ дальшимъ по 4 копѣ грошей обема, або яко се умовять, а ближшимъ менъшъ.

Служба военная. Когда люди непріятельскіе приходятъ на волость, повинны тогда противъ нихъ ити з старостою, або з урядникомъ его, з места и з волости кождый, хто кольвекъ кони маєть, а в погонь одинъ другого выправуєть о двуконь; а лежати безпотребе на поли не повинни, а повинни ку службе военной кони держати вси, яко городскіе, такъ землянскіе; а хто бы, животину маючи, коня не держалъ, того староста грабить за огурцину.

Стація. Стацію посламъ даютъ чрезъ три дни, мѣщане, яко государскіе, такъ землянскіе вси, которые в месте живутъ.

Подводы. Подводы даютъ яко место, такъ села чергами, каждое село по недели рядомъ тымъ: Напервое место. Потомъ село пана Александрово Кмитича Черленково, потомъ село пана Ленского Пятничанскаго Демидовцы; потомъ село пана Семеново Кмитича Повторцы; потомъ село пана Бокиево Семаковцы; потомъ село пана Бокиево жъ Маховцы; потомъ село пани Микулинской Почапинцы; потомъ село пани Микулинской Микулинцы; потомъ село пана Козубово Якушинцы; потомъ село пана Дешковского Дешковцы; потомъ село пана Летинского Летинцы; потомъ село господарское Вонячинъ; потомъ село Яцковцы Яцковского; потомъ село Бобинского Супруновцы; потомъ село пана Горностаево Гушинцы; пана Осаково Яневцы, Дубинского Каменогорька, тые три насполъ одну неделю подводы даютъ; потомъ село замково Недзяково, потомъ село Осаково Стрежевка; потомъ село Мисково Петничанскаго Петничане, потомъ зася мѣсто.

Мостъ. Мостъ на рецѣ Богу, подъ местомъ, повинни робити место и села, яко замковые, такъ и землянскіе—вси.

Острогъ. Острогъ робити повинни также и мѣщане и волощане, яко городскіе, такъ и землянскіе.

Доходъ Старостинъ:

Колядка. Даютъ старосте мѣщане о Божемъ Нароженіи колядки

по 2 калача пшеничныхъ, а хто о святе не дасть, з тыхъ беретъ огурицизны за то по 12 грошей, а о Велицедни по томужъ.

Пересудъ. Пересудъ беретъ староста и децкованіе водлугъ статуту Великого Князства.

Куницы. Куница виирская старосте 12 грошей. Девочая куница 12 грошей. Отъ вдовы 40 грошей, то есть когды девка, або вдова идетъ замужъ, хотя за тутешнегожъ.

Зюницина. Когды зженеть хто злодея отъ коней, згонцизны отъ коня по 12 грошей, если на замковой земли то старосте, а если на землянской, то землянину тому, на чьей земли зженуть, на полы з тымъ, хто сженеть, а отъ свирепы по 6 грошей; а тыхъ часовъ почали брати згонцизны по 30 грошей.

Шляховое. На чьей земли найденъ будетъ конь шляхтовый, або вольт, то тому, хто найдеть, на полъ з тымъ, чья земля.

Кони з дыковъ. Также хто з дыковъ коня выбьетъ, то на полъ ему з тымъ, чья земля.

Млыны. Млыны: одинъ подъ местомъ на рѣце Богу, у того три кола на мливо, четвертая ступа; другой подъ мѣстомъ на рѣцѣ Веницы коло одно; третій въ селѣ Мезяковѣ на рѣцѣ Эгари, две коле на мливо, третья ступа; а идетъ отъ млива мѣра десятая; з тыхъ старосте двѣ, третия млынару; а бываетъ з млыновъ тыхъ змерокъ старосте хлеба на выхованье почту его зъ потребу. При млинахъ тыхъ, у ставовъ подъ местомъ, на Богу гать.

А на Веницы греблю мещане городскіе и землянскіе робятъ вси, а въ Мезякови на Эгари гать гатятъ мезяковцы. В ставахъ при млынахъ тыхъ рыбы ловити вольно тымъ, которые греблю и гати тамъ робятъ.

Сено. Косятъ сено старосте лѣте день одинъ. А грезти и прятать сена того не повинни, одно, которые косити не выходятъ, тые грезти повинни.

Капъцизна. Капъцизна старосте отъ каждое корчмы, где медъ, або пиво, або обое: и медъ и пиво шинкуютъ, однако отъ каждое копа грошей; сего году корчемъ у месте всихъ было 42, а иногда бываетъ больше, або меньше.

Отъ горелки платъ также идетъ старосте за преданое; сего году платъ отъ горелки за 46 копъ грошей.

Мыто старостино. Купцы пріезжи даютъ старосте мыта отъ копъ по 2 гроши; продано мыто то еще годъ жиду за семьдесятъ копъ грошей.

Обвестка. Козакъ, когды который до Веняцы пріѣдетъ, повиненъ дати подстаросте обвестки 3 гроша.

Пасеки. Пасеки на замковыхъ земляхъ замковымъ людямъ вольны, а землянскимъ на кунцахъ старосте, по колку грошей за кунцы кто уловить.

Мыто иосподарское. Отъ каменя воску по 4 гроши, отъ вола по 3 гроши, отъ кожи всякое по грошу польскому; продано мыто тое отъ Бордзобогатныхъ за 20 копъ грошей на сесь годъ.

Мѣщане Госпсдарскіе и землянскіе, рядомъ, яко сидятъ дома своими:

Лучко Воловаченко, Илья Силинненко, Кузьма Чоботаръ, Амброжей, Федоръ Воловаченко, Савка Киселенко, Остапъ Трубовоз, Богданъ Сянютичъ, Иванинъ Ильяшевичъ, Борисъ Севрюковичъ десятникъ, Гано Протасовичъ, Кошчинъ человекъ, Ониско Семяновичъ, Кузьма Воротникъ, Гринецъ Золотаръ, Сасиновъ Кислица, Кошчинъ Ивашко, Клецкаго зять, Борисъ Ванютенко, Васько Оришченко, Кошчинъ Федоръ, Дердеринъ зять, Ивашко Шульга, Манецъ Шульженко, Лехно Рыбецъ, Кошчинъ Яцко, Куторовичъ Ниско, Клецковъ зять, Васько Супруненко, Мартинъ Дедеричъ, Грицко Позаренко, Наталка Головачина, Опанасъ Урменчицъ, Клецко, Лапко Ониско, Кошченко Гринъ, Коруговининъ, Каранда Масиницъ, Воловачиха, Иванъ Ленчицъ, Богдана Шапина, Манецъ Кошчинъ, Тышко Усатый, Сенько Балычъ, Микитшина попа Спасовского, Выдриная, Федоръ Киска, Васюта Ленчицъ, Федоръ Глазковичъ, Гарасимовичъ, Сененко, Сыченко, Сидоръ Панковичъ; Санецъ Ворончинъ зять, Розхупикъ, Сашко Федоровичъ, козакъ, Сосиковъ зять, Шелестъ Костя и Гапка Шидя, Богданъ Кораченко, Ивашко Мехонтинъ, Опанасъ Коношинъ, Максимъ Шихта, Ивашко Шелестенко, Сергей Кривоустъ, коваль Совостьянецъ, Супруновъ зять, Чорнишъ Степанковичъ, Василина, Постолюковскаго зять, Павликъ Жулженко, Ива-

шко Васильковичъ, Кошинъ Яко, Клизченко Сергей, Гридченко Гаврило, Якименко Еско, Шейшей, Туношко Чорниговъ сынъ, Пихно Глазковичъ, Андрушко Карака, Апанасъ Гласковичъ, Сима Дубицкій, Педоръ Иваненко, Андрушко Горчеренко, Голотыс Гаврило, Кошчичъ Матей, Лапинъ зять, Ивашко Войтысовъ сынъ, Михаль Хукало, Семянецъ Панько, Щербановъ зять, Богданецъ Телный, Уласъ Левцовъ пасынокъ, Яцко Лучникъ, Абломейко Занецъ, Михайличинъ мужъ, Павлушкова Омипорчая, Минко Кобылка, Иванъ Купріяновъ сынъ, Петрушко Волощинъ зять, Колмага, Иванецъ Коснй, Годута, Еско Коточинное зять, Продийчиха удова, Дмитръ зять ее, Найдень Кудышка, Романецъ, Кондратъ Михайлинъ зять, Трухон Лучинъ мужъ, Олекса Разумейко, Хурнаумовичъ Михно, Литвиненко, Ховота сынъ Ленцовъ, Гарасинъ Тюзко, Иванецъ Прихожій, Стехно Клещовского, Грицько Обачевскій, Дунько Купріяновичъ, Петрушко Устиновъ зять, Панюта Войниковъ зять, Кузма Корованецъ, Романъ Волощенко, Ивашко Супруновичъ, Павелъ Щербина, Мелешко Сахновичъ, Сергей Мелайловичъ, Криводрыстръ, Иванъ Безноско, Позинъ Криводрыстовъ зять, Левко Вороценко, Черешко Тарасовичъ, Игнатъ Криведзикъ, Михаль Матейченко, Третиячина Кордышовое, Чопутыха, Карпъ Юрешевичъ, Минко Супруненко, Сенько Меляненко, Еринецъ Кураненко, Иванъ Третьакъ, Дайчина, Павло Тютченко, Титъ Василевичъ, Ивашко Мельникъ, Василь Потапченко, Василь Сыроквашинъ, Кунашъ Золотаръ, Ильяшъ Лесокъ, Родутенковъ зять, Ивашко Давиловичъ, Лета Остапковичъ Кошчинъ, Уласъ Лучникъ, Сенко Волощенко, Потаповичъ, Сенко Кордышевичъ, Василь Киптай, Дмитръ Духинъ, Ивашко Костаквичъ, Демкова удовица, Марко Потапчикъ, Кордышева Петрушко, Ониско Худый, Купріянъ, Миско Копытко, Занецъ Супруновъ сынъ, Челегъ Семашковое, Тарахъ Лиходеевичъ, Миско Копытко, Телепенко Семенъ, Трусенко Томашко Котюневское, Ясенко Савка, Федоръ Коточинъ, Совастьянъ Троцкое, Тютикова Мискова Пшеничная, Опанасъ Стрелиникъ, Гринецъ Пасека, Лойненко Богданецъ, Сениута Буевновичъ, Шишковая Якимовая, Устиниха Волосовичъ Млещовского дьячиха, Шрубенко Хурсъ, Пархомъ Жубренко, Янушъ Мельникъ, Гринецъ

Кравченко, Богданъ Ульчинъ сынъ, Романецъ Ульчинъ зять, Ивашко Перехобненко, Дмитръ Воротный, Чорнышъ Унучковичъ, Розмислиха, Овдруско Костинъ сынъ, Ивашко Щербановичъ, Хома Котанъ зять Дубинскаго, Павелъ Гвоздинъ, Микитчина, Горинъ Сытниковичъ, Митко Бобровникъ, Евхимъ Утатровчинъ, Павелъ Забирай, Одреецъ Безмука, Радючиха, Федець Седашнякъ, Процко Пинчуковичъ, Андреецъ Василихы сынъ, Омелянъ Воротникъ, Низовый Петруша козакъ, Кушнеръ, Гринець Випникъ, Хотяковъ, Хориха, Ондрій Волочкевичъ, Юрко Выкинъ, Иванъ Стрелинскій, Митко Бобровникъ Широко, Антонъ Шолуха, Блошка Ганецъ, Васько Давидченко, Моисей Чахненко, Каллениковъ зять Тоска, Ляхъ Станиславъ, Олексей Титенко, Туриха, Паней Микудинскій, Яцко Панатичъ, Мажа Розничъ, Максимъ Нечай, Лукьянъ Лупша, Исайко Пострыгаченко, Данило Пострыгачъ, Обачевская Стеха Тошчина дочка, Ивашъ Исоковъ зять, Мишко Перехабневъ зять, Федоръ Якименко, Фенка, Исайко Якименко, Гринець Лежаниянъ, Макаръ Уривенко, Саливонъ Кравецъ, Илище К्लещовскаго, Копонъ Киптаенко, Михно Морхинъ, Яковъ Урленко, Кондрать Проконинъ мужъ, Макаръ Ляшковъ зять, Василь Ободенскаго, Олена Кавруцева, жена Редка, Ивашъ Дутый, Гришко Кушнеръ, Пашина Старыщенко, Стецько Масленко, Мотринъ зять, Варывода, Оношко, Старыщенко Грицко, Цветковичъ, Вороновицкаго, Децько Игнатовичъ, Кордышева, Иванко своякъ Нечаевъ, Ониско Кривый, Гаврилахъ К्लещевскаго, Ониско Ланковичъ, Ониско Лапчиць, мещанинъ Макарко Детковичъ К्लещовскаго, Борисъ Дихій, Гаврило Масловъ зять, Трухониха Вороновицкаго, Васко Доманенко, Яцко Пристрило, Исайкевичъ, Кордышевое Пилипецъ Хорцовъ зять, Павелъ Обочевскій, Супронъ К्लещевскаго, Ивашко Лагода, Сенко Чуриловичъ, мещанинъ Лихно, Гавришовъ сынъ Мандрокъ, Уманенко Вороновицкаго, Войводка Сутескій, Сенко Чуриленко, Федоръ Гончаръ, Старищинъ зять, Клишко Синиченко, Санецъ Куманевъ Вороновицкаго, Гора Дерличинъ зять, Андрей Яцкевичъ, Рымачевъ, Рылковъ сынъ, Милецъ Сербипъ, Захарія, Педоръ Жиленко, Василь Кордачевъ зять, Андрушко Колениковичъ, Лашко золотаръ, Михно Якововъ сынъ, Ганецъ Дедковичъ К्लещовско-

го, Иванъ Гончаръ, Кошчинъ, Павелъ Захненко, Конанъ Кузьменко
козакъ богатый, Иванъ Ляшко, Демянъ войтъ Крутневскій, Яковъ Бу-
женикъ, Федорова Ляшкова, Вачко Дрыщъ.

Люди што на дворцы. Хома Мартыновичъ, Мартынъ Щербатый,
Чорнышъ сынъ Гришинъ, Иванъ Ключниковичъ, Данило Дехтаренко,
Педъ Мартыновъ сынъ, Богданъ Герасимовичъ, Хома Овчаръ, Гара-
симъ Великій, Митко Томаненко Аксакововъ, Иванъ Кривецъ, Тро-
нецъ Ситниковъ зять, Сенко Шостакъ, Акула Светликовичъ, Педоръ
Седельниковичъ, Иванъ Русаковичъ, Сергей сынъ Дезьковъ, Демянъ
Саз, Иванко Лучникъ, Тимошъ Иванковскій, Василий Безноско, Алексей
Заневъ сынъ, Богданъ Коваленко, Сенко Савченко, Педоръ Вовчинко,
Мацко Куменко Вороновицкого, Федко Черниковъ сынъ, Степанъ Кра-
вецъ, Кудъла Федець, Дубиносъ Вороновицкого, Андрей Крутко, Се-
менко Ходоровичъ, Цветко Сербинъ, Лозарикъ замковый слуга, Гры-
нецъ Кузьменко, Мартынъ Кравченковъ зять, Еско Чобота, Проконъ
Сыроватченко К्लещовского, Гуринъ Михненко, Левко Безкостій, Андрей
Тяга, Снитко Вовчковъ пасынокъ, Грицко Гладкого сынъ, Демянъ
Пядышъ, Лашко Вовчковъ сынъ, Федець Сыроватка К्लещовского, Вов-
чокъ Ляшковъ сынъ, Климецъ Гринденко, Карпъ Пыженко, Самковая,
Семенецъ Павлущенко, Остапко Кудлаевичъ, Козакъ Семенько Криво-
пустъ, Кутритъ Симиное, Иванъ Свинаръ, Иванъ Кривалкощинъ, Сели-
вонъ Криволевъ зять Кордышовое, Дудосенко Федець Турышинъ зять,
Белосъ Горбать, Проконъ Криваневъ сынъ.

Дворы землянскіе в мѣстѣ. Пана Семена Кмитича дворъ, Ду-
бичинского дворъ, Александровъ дворъ, Гришковъ дворъ, Онацкевича
и брата его Ивашка дворъ, Комаровъ Денисовъ дворъ, Зяловского
дворъ, К्लещовское дворъ, сына ее дворъ, Байбузинъ Кутацкого дворъ,
Вороновицкого дворъ, Шандыревское дворъ, сына ее Андреевъ дворъ,
Яцковського и Федоровъ дворъ, Барановъ Шандыревского зятя дворъ,
Кордышовое Глинянецкое дворъ, Симиное Комаровское дворъ, Гриц-
ковъ Комаровъ Стречинского дворъ, Тишинъ Гомончика зятя дворъ,
Ивана Кощинъ дворъ, брата его Андреевъ дворъ, Аксаковъ Стры-
жовского дворъ, Бокіевъ Махновского дворъ, Мисковъ Ляльковичовъ

дворъ, Ивана Микулинского дворъ, Лавриновъ Яцковского дворъ, Ивашковъ Поповичовъ дворъ, Мокрейнского дворъ, Ждановъ Коморовскаго дворъ, Ганнинъ Постоловское дворъ, Коцнбовое Кушинского дворъ, Моцейшинъ удовинъ дворъ, Ивановъ Путровъ дворъ.

Поповскіе дворы. Миколинского дворы 2, Покровского дворъ, Кузны-Демянского дворъ, Воскресенского дворъ, Спаского дворъ, Дяконовъ дворъ.

Села замковыя. Село Мезяково: чловековъ 4; повинни люди тые в погоню за людьми неприятельскими ходити зъ дину кожного по чловеку, а доведыватися о войску Татарскомъ и шляху ихъ стережи у верхъ Десницы рѣчки а въ Острицы, гдѣ шляхъ идетъ на Вазарабовъ бродъ; винни тежъ сено косити на замокъ день и поспратати кошеные свое, а дають старосте на годъ со всего села полторы копы грошей; а гды посолъ до Волохъ идетъ, тогда они со всего села выправуютъ человека одного на кони при послѣ ономъ; винни тежъ робити до замку здавну: кухню, холодникъ, а тыхъ часовъ принужданы робити и стайню и избу чорную и ледницу; винни тежъ робити въ замку городно и подводы давати, яко вышей писано; корчмы въ томъ селѣ двѣ, плату з нихъ идетъ старосте на годъ по 4 копы грошей. Село замково-жъ Вонсачинъ; держитъ тое село со всямъ князь Дмитрій Вишневецкій; написалося въ небытности его, но послушно тыхъ часовъ ку замку.

Села землянскіе. Село пана Семена Кмитича Летинъ: чловековъ 141, дають пану на годъ со всего села 141 копъ грошей, а на толоку жати на годъ ходять 3 дни; слуги въ томъ селѣ два на ния: Гришко и Андрейко, конно служатъ; млынни въ томъ селѣ два; вымелки з нихъ не завжды равно; корчмы въ томъ селѣ 4, плату съ нихъ на годъ 19 копъ грошей.

Другое село пана Семеновожъ Кмитича, на ния Пелчевцы, с приселкомъ Салатами: чловековъ семьдесятъ, дають пану на годъ 19 копъ грошей, робити ходять на пашню дворную, на всемъ лѣтѣ, орати пригономъ день, а на толоку день, а два дни жати; въ томъ селѣ млынны два, корчмы двѣ, копщизны съ корчемъ 4 копы грошей.

А гды который человекъ съ тыхъ селъ прочъ идетъ, виненъ пану дати 6 копъ отходного.

Село пана Мисково Пятничанскѣго Пятничане: человекѣвъ 30; даютъ на годъ 3 копы и 40 грошей, а слугъ въ томъ селѣ 8, которые конно служатъ; еще въ томъ селѣ чеботары два и коваль одинъ; тые роблять на дворъ дарма; подсуѣдковъ въ томъ селѣ 12, тые не даютъ ничего, ни робятъ пану.

Село того же пана Мисково Демиловцы: человекѣвъ 37, даютъ на годъ 4 копы, 28 грошей; день на лѣте косать, другій день жнуть; подсуѣдковъ въ томъ селѣ человекѣвъ 10; копщизна съ обѣихъ селъ на годъ 4 копы.

Село пана Павлово Дубицкѣго Каменогорка: людей всихъ 30 человекѣвъ; съ тыхъ 30 человекѣвъ 23 человекѣки даютъ на годъ кунницы по 12 грошей, а по три третинники овса, по 2 возы сѣна; роботы ни которое не робятъ; а семь человекѣвъ на воли сидять.

Млынъ обѣ одномъ колѣ в мѣсте Веницкомъ, два двory его.

А три человекѣки селище его въ Брацлавскомъ повѣтѣ Журновища. Земли на 5 миль, людей нѣтъ, — бобровые гоны и зверинные ловы; а хто бы мель с пчелою стояти, або зверь ловити, тотъ повиненъ пану кунницу дати, чимъ уеднаеть.

У Веницкомъ повѣтѣ селище Овдеевцы, земли на 2 миль, пусто, не далеко отъ шляху Гончарского; у селѣ церковъ и попъ, а слуга панцерный Пашко.

Села пановъ Микулинскихъ на имя Микулинцы, Боровъ и Новоселица; въ тихъ трехъ селехъ людей всихъ осемъ десятъ; съ тыхъ осмьдесятъ шесть человекѣвъ даютъ по 12 грошей кунницы и по 4 третинники овса, а семдесятъ и чотыре человекѣки даютъ по 4 гроши и по 4 третинки овса; роботы на всемъ году три дни служатъ; у Микулинцахъ ставъ спустный; на четвертый годъ даютъ за спустъ по шести десятъ копъ.

Млынъ тамъ съ двема колы, церковъ и попъ. Тамъ же у Микулинцахъ свободныхъ людей осмнадцать; тые ничего не даютъ, а ни служатъ.

Село пани Духны Микуляиское Почапенцы: людей данныхъ полъ третядцать; каждый чоловѣкъ даетъ куницы по 4 гроши, а по три третинники овса, а робять на дворъ на всея году три дни, а чотыре чоловеки слободныхъ—тые ничего не даютъ.

Става тамъ два спустныхъ; на четвертый годъ за одинъ по осьми копъ грошей, а за другій по шести копъ даютъ; а на одномъ ставу млинъ, коло одно, церковь въ томъ селѣ и попь.

Село пана Аксаково Стрыжовка: домовъ 80; хто коня маєть, каждый на службу военную їдетъ при пану, и безъ пана, при старосте, або наместнику его; робять на лѣто: день косити, а другій жати а орати, на толоку ходять на пиво день одинъ, а на лѣто отъ пасекъ дани урочистое на годъ съ дому по 16 грошей; а клинки на замокъ старосте даютъ зъ дому на годъ по 3 грошей полскихъ.

Ставы 2, млины малые на нихъ: 2 по одному колу, пересыхають лѣто, вымелковъ ледво бываетъ з живность домовую.

Село Яново тогожъ пана Аксаково: домовъ 16.

Село пана Бобинского Супруновцы: чоловѣковъ 40; даетъ каждый съ нихъ на годъ по 15 грошей; а слугъ, которые конно служатъ, въ томъ селѣ 5.

Село пана Борисово Коцубово Якушинцы: дымовъ полъосмѣдсять; даютъ на годъ полънятые кони, а роботы з нихъ пану на лѣто: день косять, а день жнуть. А два селища его пустыхъ на речце Сосонце: Гумовцы а Вайкувъ, зъ которыхъ жадного пожитку нѣтъ.

Люди пановъ Кошчиковъ въ мѣстѣ Венницкомъ чоловѣкъ 31; роботъ имъ на лето: день одинъ косять, а другій жнуть, а иного зъ нихъ ничего. Селища ихъ пуэтые въ Браславскомъ повете, на нихъ: Пальчиловъ, Чозовъ, Плисковъ, Хановъ, Осипковъ, Воробевцы, Хвальковъ, Черемошны, Иголаковъ, Игнатовцы, Шпековъ, Деремчинцы, Кобылая; которые *Болаховцы* тамъ по тыхъ селищахъ уходы лають имъ отъ того по 3 або по 4 гроши, того всего приходитъ имъ иногда о 4 кони грошей; а въ мѣстѣ Браславскомъ мели они шестьдсать чоловѣковъ, которые давали имъ на годъ каждый по 12 грошей, а по третиннику овса.

А иныи села писатыся не дали в небытности пановъ, а вранниковъ своихъ, а зваща въ небытности головного вранника старости замкового.

Села замковые розданы земляномъ отъ старостъ: Село Супруновъ за держанья князя Константина Острозского отдано Микулинскому.

Село Пятничане за князя Константина жъ отдано Степану Демидовичу.

Село Предуровцы взялъ Голунка Александровичъ, замокъ Венницкій держачій на ончасъ.

Литовская Метрика, книга переписей № 6, А.; листъ 123.

LXXXV.

Описаніе Мозырскаго замка 1552 г.

Мозырь, за держаня пана Миколая Нарбута, воеводы Подляского.

З а м о к ъ .

Замокъ Мозырскій отъ пана Миколая Войтеховича Нарбута почать есть робити справою его, з дерева соснового тесанного подъ шнуръ, вежи в чотыри стены, а городни у три стены, всею волостью Мозырскою и Бчицкою, мещаны и людьми боярскими тамошними, отъ девяти лѣтъ.

Вежа воротная старая; по правой сторонѣ тое вежи идучи в замокъ двѣ городне старыя—то робити знову мають; подле тых городень старыхъ чотыре городни новыхъ зрублены по половицы у три стены; за тыми городнями початыми у той же стене домъ тесанный же съ подсабитемъ, светлица а комора, а сень, в дольжъ десять сажонъ, а в ширинѣ чотырехъ сажонъ, еще ни печей, ни кошиновъ, ани лавъ у нихъ и землю не насыпанъ; у светлицы и у коморе по два окны зъ замку и у замокъ, а въ синехъ по одному окну также зъ замку и у замокъ; подъ тымъ домоу чотыре подклеты; за тымъ домоу вежа на угле

замку отъ места достаточно справена, у чотыри стени, в семь кгнаховъ с подсабитьемъ, а осьмое побитье; а по другой стороне той вежи домъ другой тымъ же обычаемъ, в туюжъ меру и с такими кгнахами, и тымъ же обычаемъ не доконанъ, а подклетовъ, подъ ним чотыри жъ; отъ того дому до третее вежи стеною городень добре справенныхъ новыхъ у два кгнахи десять; тутъ вежа на угле отъ паркану: полъ шоста кгнаха ее уроблено, а полтрета еще кгнаха с подсабитьемъ дороблива-ти, потому жъ въ чотыре стене почата робить; подле той вежи зася ку воротной вежи городня новая справена добре; а старыхъ еще въ той же стенѣ зася до вежи воротное городень осмъ мають князи павове и земляне, мають имена свои въ той волости Мозырской, заробити.

Робота новая. Пляцу новозаробленного у замку всего около в стене девяносто сажонъ, то тежъ и обмазано, а еще старого заробивати пятьдесятъ и шесть сажонъ; просторонность замковая у дольжъ замку отъ вежи воротное до дому дальнего в стене 28 сажонъ, а в ширинѣ отъ первого дому, который ближшей воротъ до вежи, которая еще не дороблена, на угле отъ паркану шестьдесятъ три сажени, на обланкахъ ку оборонѣ колья колодь достатокъ; у броне узводъ старый и лан-духи ея оба сорвали.

Будованье у замку. Церковъ св. Спаса на подрубе; светлица а комора про городничого; при томъ же дому комора, у которой схо-ванье замковое, гаковницы, ручницы и ивние речи, скарбница на стол-пѣку назана глиною вся унутры и с надворья, добре справеная; два свирны на схованье а житникъ, то все добре справено; изба черная для сторожовъ замковыхъ, пивницъ две.

Колодезь. Колодезь былъ у замку тридцать сажонъ у глубъ, по-велили, але ся еще за держаня пана Крашотльтова завалилъ, а теперъ за пана Нарбута и местце заровнано; ведомость старого замку будо-вана отъ тыхъ, хто того есть памятенъ, повелили, ижъ робилъ его не-який панъ Михайло Гагинъ, который былъ старостою и городничимъ у Мозыри, чрезъ справу его вробленъ былъ за осьмъ недѣль, а ако збудованъ, водле повести старня, стоитъ семдесятъ лѣтъ.

Бронь замковая. Дѣло спижное, ложе и кола окованы добре,

вдолжъ чотырнадцати пядей, куля около пяди и дву пальцы, под двумя гербы, орломъ и погоцею, справенное 1505 лѣта; куль до него железныхъ облитыхъ 23, а каменныхъ куль до того жъ дела 12; форма глиняная, жолобокъ на меру пороху железный; два дѣла спижныхъ же одной формы, ложа и кола оковано добре, вдоль каждое по 10 пядей, подъ гербы, орломъ и погоцею, справовано 1507 лѣта, куля около двухъ пядей, куль каменныхъ до нихъ шестьдесятъ и шесть; дѣло спижаное, ложе и кола оковано добре, у должъ его полъ одиннадцать пяди, подъ гербомъ, орломъ, справовано 1536 лета, куля около хромое пяди, кули к нему железныхъ обливаемыхъ 22; дѣло спижное жъ было тоежъ формы, подъ такимъ же гербомъ и тогожъ лѣта справовано за пана Нарбута, розорвало тому шесть лѣтъ, ложа и кола того дѣла добре было оправлено; подъ переды до трехъ дѣлъ шесть колъ окованныхъ и до иныхъ дѣлъ кола жадного нѣтъ. Сарпотень железный приправенный на колоде, в должъ его зъ зелезникомъ осмъ пядей, куля яко голубиное яйце, кули железныхъ необливаемыхъ до него 22; сарпотинновъ два железныхъ, на колодахъ же приправенныхъ, вдоль ихъ из зелезниками по полдесяти пяди, куля троха болшъ, ниже голубиное яйце, куль до нихъ жадное нѣтъ. Сарпотинъ старый железный, непотребный ку стрельбе, у должъ его трехъ пядей и зелезника тежъ ку нему нѣтъ; формы до всехъ верху писаныхъ дѣлъ и до сарпотинновъ глиняные. Гакovníцъ давныхъ 59, а киевъ ку стрельбе 4, все то подъ тремя формами, кули до нихъ 268, пороховницъ к нимъ 25, кнотовъ 10; гакovníца старая розорванная; гакovníцъ ново привезенныхъ съ скарбу 8, а формъ до нихъ 2 железныхъ, — то всехъ гакovníцъ старыхъ и ново привезенныхъ 53.

Порохи. Пороху пушечного полтрети солянки; а гакovníчного пороху солянка на хромую пядь не полна, ручничного пороху две бочки малыхъ, а у третьей бочке ручничного жъ пороху 10 фунтовъ.

Спра. Сѣры полъбочки.

Свинецъ. Свинцу шесть штукъ; каждую з нихъ може человекъ отъ земли поднять, а самая ступа не великая, може ее человекъ отъ земли одною рукою поднять.

Мостъ передъ замкомъ. Мостъ передъ замкомъ до паркану на палехъ упный, вдолжъ его 10 сажонъ, потребуетъ работы.

Гора замковая и перекопъ. Гора подъ замкомъ у вежи воротной отъ паркану вышины полторанадцать сажня, а перекопъ отъ паркану жъ у глубъ пять сажень; а з другое стороны рѣки Припета до дороги, которая идетъ з места до замку, пол семнанцать сажня; тутъ з з тое стороны перекопу нѣтъ; третее стороны отъ рынку горы 22 сажня, также перекопу нѣтъ; а с четвертой стороны, то есть отъ поля, гора 16 сажень, также перекопу нѣтъ.

Парканъ передъ замкомъ. Паркану передъ замкомъ всего около отъ вежи воротное до вежи не доробленое, которая стоитъ на угле отъ паркану и отъ поля, сто шестьдесятъ полъдевята сажня.

Будоване у паркане. Церковь светого Николы. У стене паркановой домъ сосновый тесанный, противъ замку на подклетахъ светлица а комора а сени, всего вдолжъ полодинадцата сажня, печи а коминны глиняные, добре справенные, с того жъ дому выведена комора с подсабитьемъ у мѣсто бакшты за парканъ трехъ сажонъ, еще ни печи, ни комины, ани лавы, ани верхнего помосту в ней нѣтъ; а до ней з дому сенечки ходити двои малихъ, обоухъ полтрета сажня, подле того дому городни новыхъ рубленыхъ ку мосту замковомъ семъ с обланкованьемъ и с подсабитьемъ, а на всихъ семи городняхъ седенье лѣтное виѣсто синей пороблено; на другомъ местце у стене паркановой же светлочка з сѣнью пяти сажонъ вроблена, на тотъ часъ капланъ тамошний мешкаетъ; а подле воротъ домокъ у стене светлочка а сѣнь, гдѣ наместникъ мешкаетъ. Тамъ же подле воротъ особливе на земли у паркане домъ старый, великий, низкий, две светлицы а сѣнь, ув одной светлицы мешкане есть, а подъ другою ся погребъ провалилъ. Другий домокъ малый тыломъ к замку стоитъ надъ перекопомъ, двѣ светлочки малихъ, комора а сѣнь згнило есть все. Пивница. Кухня перед парканомъ; а парканъ где не заставенъ дома, тамъ острогомъ добре зароблено.

Просторонность паркану. Вдолжъ всего паркану отъ мосту замкового до воротъ горныхъ 36 сажень, а ширины паркану отъ дому но-

вого большого, который у стене стоитъ, до перекоу замкового 8 и полдевята сажня.

Гора передъ парканомъ. Гора, за которою в часть пригоды отъ неприятеля было-бы засажено з дѣлы або зашанцоване, бо надъ ровомъ паркановымъ праве противъ всему замку прилегла; удолъжь ее подле паркану 30 и полчетверта сажня, а у ширки отъ паркана прочь ку церкви святое Пречистое 35 сажонъ; а у вишки ее два сажени, а инде полсажня пѣтъ, которую гору панъ Нарбутъ уже окончивати и ровъ на томъ же мѣстцы отъ паркану копати почалъ; ровъ тежъ у воротъ отъ кухни давна почать копати и не докопанъ, черезъ которого переездъ ку паркану лацный, а гора тежъ до паркану вельми лацна, хибѣ отъ рѣки Припяти въ тымъ сама городнымъ новымъ, которые у стене стоятъ, въ моста замкового до вежи воротное замковое, гора прикра и приступъ не лацный.

Пушкари. Пушваръ Якимъ, немецъ неосалый, виненъ порохи робити съ селетры и з серы замковое, беретъ изъ скарбу господарского по 15 копъ грошей на годъ; а два пушкари тамошнихъ оселыхъ здавна, которые данины жадное из скарбу господарского не берутъ, одно мають подъ собою у мѣсте по тяглому дворищу, на ймя пушкари: Опанасъ Лызичъ а Пилипъ Русинъ, отъ мѣста и отъ всихъ подачкахъ замковыхъ суть отняты.

Дворецъ передъ замкомъ. На дворци изба черная а клетка, а стодола на быдло, а на тыле изба а псарня; а на доле подъ горою на берези у рѣки Припяти другій дворецъ, светлица, сень, изба черная противъ, а броваръ, лазня, стайня на полтретяцати коней; огорды овощовыхъ два.

Млынъ. Млынъ на речце Припяти, на людяхъ справенный; отъ мещанъ мерка з него идетъ на замокъ; вчинить на годъ мерки 10 солянокъ, часомъ большъ, а часомъ меньшъ, яко рокъ который.

Повиноватство. Со всей повинности и подачкахъ мѣстскихъ и волостныхъ и о доходехъ замковыхъ, водлугъ росказани господарского, обраны съ мещанъ; Сава Пациничъ, Богданъ Воронъ, Улазь Гладковичъ, Гринъ Шушпанъ, а з волости Мѣзырское: старецъ волостный Гаврило

Зрубовечъ, Отчуля Богдановичъ, Степанъ Онуимовичъ, Ходоръ Пац-
ничъ, Климъ Деружка, а з волости Бчицкое: старецъ Микита Кале-
никовичъ, Сава Носововичъ, Кондрать Пиховичъ,—то повелили, яко ни-
жей описано, и на томъ присягу вчинили.

Робота замку и паркану. Замокъ и парканъ робити винни
мѣсто все и обедве волости: Мозырская и Бчицкая, люди князскіе и
панскіе и землянскіе, хто козвекъ у волости Мозырской нѣбнѣе отчиз-
нѣ або выслуженное маєть, кромѣ людей его милости пана Николая
Радивиля, воеводы Виленского, села Варсицкого, а селъ Литвиновичъ а
Уляховичъ боярскихъ и татарскихъ,—тому паяти дѣтъ, яко то отъ
Мозыра отышло, а ижбы тежъ замокъ коли робили або оправовали;
што ширей а меновите нѣбнѣе князскихъ, панскихъ и землянскихъ
опослѣ есть доложено.

Гора и переконъ. Гору сыпати и переконны копати винни вси,
потому жъ яко роботу замковую и паркановую.

Острогъ коло мѣста. Острогъ коло всего мѣста и ворота трон
и кобылины по улицамъ ставити винни вси, хто козвекъ у мѣсти меш-
каеть, ижли теперъ только мещане господарскіе тяглые его робять; а
если бы была вѣсть о непріятелі господарскомъ, тогда винни мѣщане
коло мѣста рѣку робити и цолони чинити и кобылины коло цолони ста-
вити.

Мостъ замковый около паркану по ровомъ. Мостъ замковый и
два мосты коло паркану по ровомъ винни робити мещане и волость
Мозырская и Бчицкая, подданные господарскіе.

Мостъ на Припяти. На приездъ господарскій мостъ на При-
пяти мещане и волость Мозырская кромѣ Бчичанъ робити винни. А Бчи-
чане противку того уставичне винни робити подданные господарские,
князские, панские и землянские, яко неделя Лучицкая, Ворсицкая, Рудо-
бѣльская, Сквышинская, Волосовицкая, Сокирицкая, Каптевицкая со
всеми селы ихъ, мостъ на рѣкахъ на Бчицы, а на Бельце и вси рѣч-
ки и болота на великой дорозе з Слуцка до Мозыра мостити винни.

Доймды. Долида мѣсто все и волости обедве винни съ стародав-
на на роботу замковую и паркановую наймевати, будь робота есть, або

нѣтъ, дають на годъ ему по полтрети копы грошей, або чымъ ся уцовать.

Колодезь и рынштоки. Въ замку колодезь винни робити место и вся волость Мозырская и Бчицкая и люди князские и панские, хто и городъ робить, а рынштоки по тому жъ.

Сторожа на замокъ. Сторожу до замку место и волости обедве наймуютъ шесть сторожовъ, которые въ день у воротъ, а в ночи по два на замку кличутъ. .

Сторожа у паркане. Если бы неприятеля у земли господарском слышати было, винни место по два чоловеки давати на ночь на сторожу до воротъ паркановыхъ. Къ тому с кожного хлѣба, колко будетъ ув одномъ дому в мѣсте, дають по полтора гроша а по пенязю пишчого; за то наймуетъ староста двухъ сторожовъ до паркана для чалення печей в избахъ и для рубанья дровъ до кухни. То поведили, ижъ ся тая паркановая сторожа недавно увела, а передъ тымъ одно слышачи в земли неприятеля стерегивали.

Сторожа на Туре. Коли рыбу ловятъ на реце Туре, винни мѣсто и волости обедве дати сторожу, поки рыбу отловятъ, або тежъ на сторожу дати 30 грошей.

Довѣданіе вѣстей. Для довѣданія вѣстей по всемъ замкомъ украаннымъ, або тежъ подъ люди неприятельские пойти ся доведати, староста слугъ своихъ и слугъ замковыхъ Мозырскихъ посылати виненъ, а мещане и волость Мозырская и Бчицкая винни дати або наняти имъ возжа.

Бояръ шляхты повинности. Бояре шляхта, которые имѣни свои мають, шляхта одно дома свои мають у мѣсте, винни на послугу ѣхати при воеводе Киевскомъ, яко обошлетъ.

Мыто сухою дорогою в мѣсть Мозыръ. Хто колвекъ ѣдетъ чрезъ Мозыръ, або бы и в мѣстѣ Мозырскомъ ся з товаромъ розложилъ, будь тубылецъ великого князства Литовского, або чужоземець, будь тежъ и корованъ, тогды отъ воза вшакого по полъ три гроша, бы тежъ и за тысячу копъ товару у возе мелъ, хотя бы тежъ хто колвекъ съ купцовъ и порожниимъ возомъ ѣхалъ сухою дорогою чрезъ мѣсто, ви-

ненъ дати полъ 3 гроша, кромѣ естли бы хто с купцовъ горелку продажную у возе мѣлъ, тогда виненъ дати отъ малое и великое судины горелки белець за 12 грошей; а хтобы съ солю ѣхалъ, або хотя бы и в мѣсте шинковалъ, тогда отъ веза, безменъ; отъ меду отъ каждой судины великое и малое поветщины грошъ.

Обестки. Отъ пѣшого человека, або колько бы ихъ шло, або бысь тежъ и у Мозырѣ наймовали, або и осели, обестки яко придуть с каждое головы по грошу.

Мыто жъ сухою дорогою на Бичи. Въ Вагриновичохъ, у Сквышине, у Рудыхъ Белкахъ, у Волосовичахъ по селомъ розжоженно мытники берутъ отъ купцовъ по тому жъ отъ воза, будь съ товаромъ, або порожный, по полъ 3 гроша. Отъ соли и отъ горелки по тому жъ, яко и у Мозыри; отъ быдла, хто гдежъ колвекъ на продажу або и у селехъ кому бы хто продавалъ, съ головы быдла по грошѣ, отъ коней по тому жъ; отъ меду поветщина по тому, а и у Мозыре обестка з головы отъ людей пѣшихъ также по грошу.

Мыто водяное при замку Мозырскомъ. Отъ каждое комаги с чимъ колвекъ бы шла, будь у верхъ, або на низъ, кромѣ рыбы, горелки, соли, а хотя бы и порожне шла, мыта 7 грошей; отъ полукомяжка и отъ чолна по 3 гроши; нижи естли бы соль у нихъ была, тогда виненъ дати с комаги соли два камени, а с полукомяжка або с чолна по камени; съ того мыта вже пенязи шести грошей дати невиненъ; кромѣ предъ ся с каждое головы, колько будетъ у комязе або у полукомяжку и у чолну, виненъ будетъ дати съ головы обестки по грошу; а отъ горелки также хотя отъ малое або отъ великое судины, колько будетъ въ комязе, або в полукомяку, або тежъ въ чолну, белець за 12 грошей.

Мыто водяное Бичикое волости. Въ селѣ Вагриновичахъ отъ полкомяги и отъ чолна с чимъ бы колвекъ шли, бы и порожни, винни все по тому дати, яко и у Мозыри; а съ соли и з горелки с комаги и съ полукомяги и с чолна виненъ дати по тому жъ, яко и у Мозыри.

Обестка на Туре. Хтожъ колвекъ чужогородецъ або чужоволастець придетъ на рѣку Туръ рыбъ купити, отъ воза обестки полъ 2

гроша, отъ пешого чоловіка полъ гроша; а купивши колько колвекъ рыбъ на возъ, отъ воза мѣта полъ 2 гроша, а отъ пешого ничего нѣтъ.

Померное. Мѣра Мозырская великая якобы полторы солянки; померного отъ мѣры 2 пенязи, а отъ помѣры пенязь, а отъ ведра, которыхъ у мере 4, а хто купуетъ надъ ведро, также пенязь; тое померное запродано бываетъ за три копѣ грошей; отъ камня воску грошъ, отъ камня лою полгроша.

Мера медовая. Меру медовую зовутъ колодою, а въ колодѣ двѣ кади, а въ кади 4 ведра, а въ ведре камени два, а въ камени 7 белѣцовъ, в каждой кади медницъ Виленскихъ добрыхъ полныхъ 5.

Мыто рыбное. Отъ бочки якоежъ колвекъ рыбъ, хто на мѣстце привезши продасть, виненъ дати або рыбу десятую, або грошъ десятый, а естли бочокъ много, тогда бочку десятую, а тотъ хто купуетъ, виненъ дати отъ каждое бочки обестки грошъ; на реце Припяти, або на Днѣпрѣ где колвекъ ажъ до моря, по вхождѣ рыбнымъ, будь по князескимъ, панскимъ имѣніямъ, Мозырцы або и чужогородцы ловили, а приѣхавши к Мозырю, або мимо ѣдучи, виненъ дати с каждое рыбы десятую, а съ воевъ купецкихъ, которые съ рыбою ѣздятъ до Мозыря або мимо Мозырь, по томужъ.

Ез на Припяти. Ез противъ мѣста винни бити волость Мозырская, а то тымъ обычаемъ: недѣля Ипская зо всеми селы своими дають десять коловъ, недѣля Алтубинская 6 коловъ; недѣля Домановицкая дають 11 коловъ, недѣля Богутницкая дають полъ 12 кола, а полтора кола у пусте; недѣля Загальская дають полъ 9 кола, а пол кола у пусте. Того коля выходитъ и с тыми двема пустыни 60 коловъ; езнику, хто ез бѣетъ, дають вси недѣли отъ каждого кола найму и за страву 6 грошей, а езовничому также отъ каждого кола по 4 грошей, а пишчого отъ кола жъ по полугрошку. А такъ волости верху писанные недѣли змовились старостою своимъ: уже четвертый годъ дають вси недѣли за кождый колъ 2 гроши, а пишчого 12 пенязей; а старосты за страву и за наемъ езовника и за пять езовъ ничего, и за пишчое

по полъ 12 гроша за каждый колъ дають; то вчинить каждый колъ 13 грошей и 7 пенезей.

Сума коломи. Тынь шестьдесятъ коломи езовымъ з волости 8 пищимъ 13 копъ сорокъ два гроши дають.

На тотъ же езь винни давати мещане господарские каждый з дому по колу, того учинить 200 коловъ; а за хлебъ на езовники съ дому каждого за коломъ по грошу, то чинить 2 рубли. А такъ теперей и мещане колья на тотъ езь не дають, але дають каждый з дому за колъ полъ гроша, то чинить 100 грошей. На тотъ же езь з старца Мозырского волостного идетъ 4 сѣти, а з волости Мозырское и з места 4 сети, альбо по 15 грошей за каждую сеть, то вчинить 2 копе грошей; к тому жъ езу село Носовичи, Богутичи и Пияне Домановичи дають по веровце, каждая по 30 сажонъ веровка, чтыре безмены меду, а 4 безмены шпона, а 4 бохоны хлѣба. Гдѣ тая волость верху писанные недѣли и вси мещане перед нами з мытникомъ Мозырскимъ змовляли и то ради поступили; тотъ езь передъ тынь бити починали якось вже ледъ на рецѣ рушаеть, а стоявалъ до семой суботы, а на тотъ часъ, коли езь стоитъ, невольню жадному у волости на Припяти езу бити, а если бы хто билъ, виненъ дати на замокъ осетра а 4 гроши; а теперъ чрезъ усю весну и лѣто и осень десятую рыбу на замокъ дають.

Езь по Бичицѣ. Винни бити вся волость Бичицкая у селе Багриновичохъ, або на устьи Бича у Михновичахъ, а такъ реку на тыхъ мѣстахъ пересыпало, изъ рыба с Припяти взйти не можетъ, езу того не бьютъ, але передъ ся езовщину в каждый годъ на замокъ платать; а то тынь обычаемъ: недѣля Лучицкая з селы своими 68 грошей; недѣля Багриновская з селы своими 24 грошей; недѣля Сокирицкая з селы своими 8 грошей; недѣля Волосовицкая з селы своими 40 грошей; недѣля Скочишинская з селы своими 40 грошей. Того плату чинить 2 копъ 50 грошей.

Речка Туръ. Речка именовъ Туръ отъ замку иля, на которой часомъ каждого году в зиме рыбъ ловенъе бываеть, а часомъ чрезъ годъ або чрезъ два, а часомъ и чрезъ три годы не може бити доброе

рыбъ ловенье, ажъ коли зима твердая и снегъ великий, тогда уходитъ рыба с Припяти; часомъ добрымъ вынесе едно зимы рыбъ ловенье полтора ста и двесте копъ грошей або и далей, а часомъ меньшь, а иншого часу чрезъ кольцо лѣтъ ничего; то повелили тые мещане и волощане люди присяглые.

Озера замковые. Озеро уступное Мерлявица, волочатъ его мещане неделя, которая се зоветъ Середковая, неводомъ замковымъ у году одинъ разъ; озеро уступное жъ на имя Березнѣтъ, волочатъ его мещане недѣля, которая словеть Верховая, также неводомъ замковымъ; тые озера зволовичи одинъ разъ на замокъ, ловятъ на себе мѣщане чрезъ усе лѣто; а староста тежъ естли похочетъ потомъ тые озера волочити, тогда наймомъ сколько хотя разъ волоčiti можетъ.

Озера уступные. На имя Борвинъ одна тоня, Котель одна тоня, Заспа одна тоня, Мачулица однажъ тоня, озера на имя Святое западное одна жъ тоня; тии вси озера противъ замку и места, надалѣшнее у полуилии. староста ихъ волочить наймомъ, або припрохиваючи; озеро въ селѣ Скрыголовскомъ на Припяти, отъ замку чотыри мили уступное жъ, одна тоня; волочатъ его замковымъ неводомъ село Скрыголовское, хотя бы волочили его на замокъ, предъ ся дають плату на неводничого съ дыму по полугрошу а по решету овса, по бохону хлѣба, по питущи меду, або за нее по полгроша; того учинить с тридцати и осми дымовъ за медъ и за тое, што по полугрошку дають, 38 грошей, а за хлѣбъ по полгрошку, того 19 грошей, а овса мало не 4 солянки.

Озеро уступное жъ у селѣ Костюшковича у Юрьевичохъ на имя Лявнинъ, тоня одна, волочатъ его на замокъ люди господарские Айтучицкие а Гулевицкие и тые люди Костюшковича Юрьевски неводомъ замковымъ же, а дають неводничому, хотьбы волочилъ або не волочилъ, въ каждый годъ съ каждого села по безмену меду, по безмену пшона а по грошу. Озеро у Багриновичохъ, шеста миль отъ замку, уступное жъ, одна тоня, волочатъ его тое жъ село неводомъ замковымъ, а хотя бы волочилъ або не волочилъ, дають неводничому въ каждый годъ съ каждого дыму по полугрошку, по бохону хлѣба, по питущи меду,

або за нее по полугрошку, а по решету овса; то учинить за полугрошки и за хлебъ и за питушки меду з дванадцати домовъ 18 грошей, а овса побольше солянки.

Придухи. Придухи везде на рекахъ и по озерамъ на замокъ, нижи перель тымъ было тому хто знайдець.

Корчма медовая и горелчаная. На продаване меду пресного уставы вѣтъ, а на рокъ тежъ учинить корчма неровно, нижи с повестей людей присяглыхъ за пана Кгалштолта небошика хрестъяне и жидова корчму медовую и горельчаную и померное, торговое, поветшинъ, отъ медовъ пресныхъ, езы по старому и озера закупали, кромъ всякого мѣта рыбного сухою дорогою и водяною, давали чотыриста копъ грошей; войтъ тежъ тамошний поведиль, ижъ в верной руке на паню Кгалштоловую несколько годъ держаль, сознаваль, ижъ годомъ тую суму пенязей вынесетъ, а годомъ не вынесетъ, и воскобойну в тую суму покладаючи, которая и теперъ запродава бываеъ за семъ копъ грошей нагодъ.

Лосы. Особливыхъ лововъ на замокъ вѣтъ, нижи з волостей яко Мозырское такъ Бчицкое, хто убьетъ лоса, або вепра, або свинью, тотъ на замокъ даеъ плече.

Дрова. За дрова ижъ бы ихъ не возили на замокъ волость Бчицкая винни давати въ кождый годъ полъ 5 копъ грошей, подводы и стацен и живность на старосту; мещане вси Мозырские, яко ихъ естъ, три недеди, а волости шесть недели винни давати посломъ и гонцемъ подводы и стацен. А такъ зъ еднаня своего съ небошикомъ паномъ Андреемъ Немировичомъ, на тотъ часть старостомъ своимъ, постуили ему и кождому старосте своему по немъ на живность самому и на подвизане пословъ и гонцевъ и на подводы 268 копъ грошей а 200 и шестьдесятъ бочокъ жита мѣры Мозырское, то учинить 398 солянокъ, якожъ на то у себе и подтверждение господарское мають; которое сумы пенязей и жита половицу винни дати на покровъ Пречистая Богородицы, а другую половицу суму пенязей и жита на Крещение Господне.

Волости Бчицкое подводы и стаце. Волость Бчицкая подданныхъ господарскихъ шесть недели, а панскихъ и землянскихъ две недѣли, яко нижей миновите, кождое село до воженя винни подводы и ста-

цен посломъ и гонцомъ давати завжды въ селахъ волости тамошнее Бчицкое, лете у Лучичахъ, а зиме у Сокиричахъ, всехъ недели 8.

Пожитки на замокъ с обеихъ волостей. Пересудъ отъ рубля 5 грошей; децкованья на место 2 грошей, а на волость поинильное, а вины отъ рубля 10 грошей; повежного грошъ, а змирское куницы, хто побнется а у праве не стоитъ, то 12 грошей; свадебное куницы отъ дѣвки а отъ вдовы у месте и у волости Мозырской 2 грошей, а чужоволостецъ хтобы понялъ, отъ дѣвки и отъ вдовы по 12 гроши.

А у волости Бчицкое куница свадебная отъ удовы и отъ дѣвки не бывала, кромъ ручникъ простый а грошъ одинъ; а чужоволостецъ хто бы понялъ, 7 грошей; темеръ отъ удовы и отъ дѣвки и своему и чужоволостцу куница 12 грошей, а за медъ особливе на наместника 7 грошей.

Блудия. Блудяги яко в месте, такъ и в обеихъ волостехъ, отъ коней и отъ быдла отъ головы по 12 грошей; ведра вмятки (sic) колько потреба на замокъ винни мещане и волость Мозырская.

Узъезды. Изъ Бчицкое волости за узъездъ старостинский або писарский, за рубль узъездный, за полвади меду, за яловицу, за кури, за гуси, за овесъ, за сено и всякие живности, чтобы мель по волости ѣздити, две недѣли дають 10 копъ грошей; а полюды зо всей жъ волости Бчицкое плати на каждый годъ 25 копъ грошей, а сокольникового зо всеежъ волости Бчицкое 30 грошей.

Узъездъ местский. Мещане вси три недели: Верховая, Середковая, Низовая дають за узъездъ писарский по рублю грошей а по 12 грошей, то слыветъ куница, а за 4 яловицы 2 копе грошей; всего того узъезду з места преходить на замокъ 7 копъ 37 грошей.

Платы из земли подъ мѣстомъ. Мещане из земли, которую пахутъ за местомъ, винни давати куницу по 7 грошей а пишчого по 2 пенязи, яко в недели есть Верховой полъ 10 куницы, а в недели Середковой 10 куницъ, а в недели Низовой пол 13 куницы; всихъ тыхъ куницъ 32, а плату всего тыхъ куницъ приходить 3 копы 44 гроши, а пишчого шесть грошей 54 пенязя; мещане присяглые повелили, изъ тое земли куничное, с которое тотъ платъ куничный дають, боль-

шей ее нѣтъ, одно 30 солянокъ; другой платъ местскій, который з стародавня зовутъ поворотщина, тые мещане, которые земли куничион не мають, и куничъ не даютъ; платять з домовъ своихъ по грошу а по два пенези пишчого; тыхъ домовъ у Верховой недѣли 58, у Середковон недѣли 55 домовъ, у Низовон недѣли 33 дома, тыхъ всяихъ домовъ в месте 146 домовъ, плату з нихъ приходитъ 116 грошей, пишчого 23 гроши и 2 пенези.

Отношенія платовъ. На отношение платовъ до скарбу господарского мещане и волость Мозырская и Бчицкая даютъ дяку старостипному 8 копъ грошей.

Сено на потребу старостину. Сено косять люди господарские, которые у волости Мозырской и Бчицкой живутъ сами вольные прихожие и неданние, которые ниже меновите описаны, а сѣно косять гдѣ хотячи.

Вольность местская. Мещаномъ у дрова ѣздити, избы рубити, колья на езы пущати вольно у верхъ рекою Припятью мила по речку Туръ, а на низъ Припяти жъ мила по село Седелъники, а за Припять за семь и за осьмъ мили, яко земля волостная зашла, а на другую сторону Припяти, где само место сидитъ за себе, просто также за семь, або за осмъ мили, яко земля волостная зашла.

Поля. Поля распашивати невольно, ажъ у волощанъ, людей господарскихъ и землянскихъ, просать, або поля земли купать, або закупуть.

Сенокосати. Мещане сено на себе косять где хотять по дубровамъ селъ господарскихъ волостныхъ.

Перевозъ подѣ мѣстомъ. Перевозъ на Припети подѣ мѣстомъ мещане запродають его на годъ по 40 грошей, одно с гостей мыто берутъ, а волощанъ даромъ возити винни.

Земляне. Земляне, которые в мѣсте дома свои мають, на тяглыхъ местскихъ сами розобрали и дома побудовали, с которыхъ такое жъ повинноватство шло на замкомне пожити и роботы, на подводы и на стацен и на езовой и на уѣздный и иные всякие подачек. Линео Армениятъ, отецъ Федоровъ а Олехно, за держаня пана Юрья Радивила,

пана Виленского, купилъ у вбогого мещанина у Пашка в Заможника изтобу с пляцомъ, далъ 14 грошей, и поселился самъ, а з мещанъ зновившихся, давалъ имъ тяглы у помочъ и подачею ихъ на годъ 12 грошей, и ажъ до смерти своею то имъ платилъ; по смерти его, жону его понялъ городничий Мозырскій отъ пана Кваштольта именемъ Дурасовъ, тою умовы платити не почалъ и принялъ еще дворщице тяглое на имя Лаптевское, а по другой сторонѣ дому своего другое дворщице тяглое жъ Семана Сагайдачника; который и теперь отчичъ самъ живъ и то все весполонъ запустивши одинъ дворъ вчинилъ; тотъ дворъ и теперь дѣти его держать; а дѣти его Федоръ а Олехно недавнихъ часовъ взяли два дворщица мѣстскихъ пустыхъ тяглыхъ на имя Голубицкое а Тетеринское и домъ поселили, съ того жадное тягли з местомъ также не чинить. Андрей Обухъ за держаня пана Немировича взялъ дворщице Плещинское и поселивъ на немъ, а такъ рокъ взялъ другое селище на имя Булатовское. Богданъ Есковичъ за держаня пана Виленского взялъ дворщице Матфеевское прозвищомъ Новгородцовича и поселился на немъ. Заморенокъ за пана Юрия Радзивила взялъ дворщица три: Степановское, а Гринковское, прозвищомъ Ганусовичомъ, а третее дворщице Огризковское, и дворъ поселилъ. Григорей Талуевичъ за пана Кваштольта взявши огородъ мѣстскій овощной и поселился на немъ. Балакирь старый за держаня пана Немировича жъ купилъ домъ в мѣщанина убогого въ Тишка Тимоновича, а другую полдворщица принялъ на имя Микитевского и дворъ себе поселилъ. Янъ Клопотъ, службеникъ пана Нарбутовъ, купилъ в мещанина дворщице тяглое, тыхъ часовъ а тягли и подачи жадное съ того дворщица не чинить.

Слуги путные. То слуги путные, которыхъ вчинилъ слугами панъ Михайло Гагинъ, державца первый Мозырскій, а передъ тымъ были тяглы,—винни ездити на доведение в месте о неприятеля а з листомъ старостиннымъ, где розкажетъ, на имя: Волошко Кондрать, Симонъ Михновичъ, Остапъ Тышковичъ; тыхъ слугъ дымаи и службами 5, а шестый Левонъ Лучникъ, которого панъ Кваштольтъ съ тяглы местское вынеши и на путной службе посадилъ.

Мещане Мозырские, которые на три недели роздѣлились, суть именованы пописаны, напервей:

То есть *неделя Верховая*. Иванъ Ножка, Опанасъ Губарь, Нещиръ Яндовичъ, Денидъ Дроздовичъ, Микито Ганишичъ, Сунко Причолковичъ, Сенько Юдичъ, Мицута Усовичъ, Василь Ходоровичъ, Куряло Момотушичъ, Гринецъ Нарковичъ, Уласъ Чоботаръ, Василій Пушкаръ, Вѣрисъ Ендовичъ, Провецъ Прихожий, Игнатъ Данилковичъ, Гапонъ Шетеловичъ, Ермакъ Евхимовичъ, Охремиъ Левковичъ, Андронъ Чичеренинъ, Окула Перетятка, Богданъ Ходоровичъ, Опанасъ Лепехъ, Гридко Прихожий, Тимко Чичеренинъ, Романъ Вобровниъ, Василій Чичеренинъ, Яцко Случанинъ пушкаръ, Федоръ Гриневичъ, Тимишъ Рудковичъ, Алексѣй Прихожий, Илья Самуйловичъ, Василій Телятичъ, Иванъ Босиковичъ, Андрей Рухлевичъ, Антонъ Микитичъ, Трухонъ Тузичъ, Зенько Прийма, Иванецъ Игнатовичъ, Сенько Кузмичъ, Иванъ Падо, Ходоръ Кочанъ, Пашукъ Евхимовичъ, Каленикъ Колотовшичъ, Иванецъ Грабовичъ, Хома Оношковичъ, Ходоръ Наумовичъ, Ходоско Шешучичъ, Федко Лучникъ, Широко Лучниъ, Мокай Анцуховичъ, Козель Калениковичъ, Сенько Снежковичъ, Семенъ Федковичъ, Олиферъ Прихожий, Давидъ Чичеренинъ, Мишко Прийма, Игнатъ Максимовичъ, Сава Олесковичъ, Сава Падичъ, Лопохъ Телятичъ, Дмитръ Содичъ, Евтухъ Лѣбачевичъ, Василій Кучуръ, Петръ Тузичъ, Иванецъ Прийма, Иванецъ Чоботаръ, Сенько Митовичъ, Богданъ Чернцовичъ, Остапъ Замятка, Иванецъ Радковичъ, Кузьма Кисловичъ, Мацко Грабовичъ, Федко Саволь, Степанъ Огризковичъ, Матвей Решетниковичъ, Богданъ Вудько, Мицко Хлопеникъ, Ламусъ Мокеевичъ, Грицько Прихожий, Данило Прихожий, Мишко Анцуховичъ, Петро Решетниковичъ, Василій Прихожий.

С недели *Средковое* мещане имени: Юнецъ Мартиховичъ, Гринецъ Мелешковичъ, Богданъ Пилатовичъ, Иванъ Гриневичъ, Семенъ Колесниъ, Сидоръ Якововичъ, Богданъ Масло, Кунецъ Идановичъ, Остапъ Авраимъ, Белко Харануричъ, Грипъ Левоновичъ, Гринецъ Василевичъ, Яндрей Яруновичъ, Мартинъ Степановичъ, Степанъ Прихожий, Иванъ Долбникъ, Анцута Кисловичъ, Мацота Булавичъ, Евхимъ Никоно-

вичъ, Пацукъ Пархожовичъ, Андрей Олехновичъ, Мишко Вереничъ, Мелешко Ивановичъ, Трохимъ Дедковичъ, Евхимъ Тишевичъ, Иванъ Сподарикъ, Иванъ Бобешковичъ, Титъ Семёновичъ, Иванъ Москаль, Семенъ Сагайдачникъ, Иванъ Замчичъ, Андрей Акуличъ, Федко Чоботаръ, Махайло Пищалевичъ, Рубецъ Марковичъ, Трохимъ Паршутичъ, Пилипъ Скоцковичъ, Богданъ Римашиевичъ, Иванъ Некрашевичъ, Ранецъ Паршутичъ, Харитонъ Вережичъ, Тишко Просениковичъ, Василий Просениковичъ, Иванъ Капустичъ, Мишко Потребичъ, Кузьма Закомонный, Иванъко Зеньковичъ, Губа Марковичъ, Пархомъ Василевичъ, Гаврило Радковичъ, Лавринъ Пашутичъ, Ежей Прихожий, Остапъ Череновичъ.

Недели *Низовое* мещане имени: Кондратъ Мелковичъ, Гридко Сечаний, Борисъ Месникъ, Пронъ Жиличъ, Тишко Кишничъ, Стась Прихожий, Кобызевая вдова, Оксюта Степановичъ, Хома Копцевичъ, Хома Глушенинъ, Федко Московичъ, Степанъ Пашиничъ, Козель Мишкевичъ, Иванъ Коростель, Петръ Степановичъ, Наць Судакovichъ, Елисей Евхимовичъ, Олисей Пуга, Микитина вдова, Матвей Дедковичъ, Андрей Бабичъ, Марко Сарбоевичъ, Микита кузнецъ, Андрей Романовичъ, Гридко Пацутичъ, Нечипоръ Тереховичъ, Хотанъ Сироть, Гридко Пуцейковичъ, Степанъ Малеевичъ, Зенько Сухаревичъ, Томило Шалутинъ, Сенюкъ Андреевичъ, Уласъ Гладковичъ, Василий Сберищъ, Санецъ Дяковичъ, Копоть Прихожий, Кузьма Прихожий, Ходоръ Бутримовичъ, Иванъ Тихоновичъ, Моженко Гринковичъ, Оникей месникъ, Денисъ Прокоповичъ, Федко Романовичъ, Матвей Жиличъ, Иванъ Росликъ, Василь Богдановичъ, Масюкъ Поповичъ, Аула Ивановичъ, Тарасъ Сухаровичъ, Томило Самойловичъ, Пронко Подалковичъ, Санюкъ Рубцевичъ, Хома Мишневичъ, Богданъ Воронъ, Охромей Телчичъ, Демида Крутковичъ, Гапонъ Подобѣдъ.

А то мещане люди тяжлые жъ были, ни жили староста теперешний панъ Нарбутъ привѣрнулъ ихъ подъ моцъ свою, и города, и паркана, и острога, ни мостовъ не робять и перекоповъ не копають, ни подышщины, ни подводы и стацен, ни жита не дають а ни жадное тяглы з мостомъ не помагають — на имя: Митко Принщикъ, Ляховица Иванъ, Гонцаръ Сенько кузнецъ, Олексей Кушнеръ, Митко Лучникъ

Павелъ Бубонъ, Жданъ Мленчицъ, Курило Замошникъ, Пархимъ Замошникъ, Стасъ Мельникъ, Малышова Бутова, Кузьма Гончаръ, Федько Супроновъ зять, Федько Лосинецъ, Богданъ Бондаръ, Борисъ Кузнецъ, Федько Прихожий, Ониско Халденевичъ, Гринъ Левоневичъ, Тиша Трубачъ, Михайло Ларичъ, Жданъ Консай.

Люди боярскіе, которые въ месте живутъ на земляхъ местныхъ тяглыхъ и города не робятъ и тяглы з мещаны и подачюю жадныхъ на замокъ не дають:

Люди Григора Товлуевича: Богданъ Пинчукъ, Жданъ Богдановичъ, Мартинъ Бондаръ, Тимко Прихожий, Яковъ Перетопкій, Мартинъ Прихожий, Жданъ Понка, Евхимъ Лучникъ, Богданъ Квачъ, Полуякъ, Михалъ Водойносъ, Овсей Окуличъ.

Люди Есифа Немирича: Иванъ Писанка, Мохначевичъ Глебъ, Моисей Паличиковичъ, Прихожий Мартинъ, Дорошъ Прихожий, Пархимъ Кузнецъ.

Люди Заморенковы: Иванъ Чоботаръ, Гаврило Дуботолкъ, Мотшъ Хомяковичъ, Евсей Самойловичъ, Иванъ Медведевичъ, Гапонъ братъ его, Иванъ другій, Чоботаръ Панко, Якимъ Прихожий.

Люди Степана Гридковича: Хилько Пастуховичъ, Тимко Ходоровичъ, Демешко а Хилько и Федько Пастуховичи, Антонъ Даровичъ, Радко Кривопускъ, Мартинъ Товстоноговичъ, Мартинъ Случанинъ, Василий Вусичъ.

Люди Богдана Есковича: Митко Шухъ, Иванъ а Мартинъ—все прихожие.

Люди Ленковичевъ: Пашко прихожий, Остапъ Вобриновичъ.

Павла Служкинъ: Митко Нагорный.

Поповскіе люди: попа Спаского—Иванъ Поповичъ, Федько Литвиновичъ, Масюкъ братъ его, Куцко братъ же ихъ, Халецкий, Мезковичъ.

Попа Михайловского человекъ: Левонинъ прихожий..

Люди Пушкаровскіе. А Пушкаровскихъ людей, которые вынеты с тяглы мѣстское: Велько Дебрицкий, Несинъ Глушанинъ, Василий Глушанинъ, Михаилъ прихожий.

Волость Мозырская.

Недѣля, которая слыветъ *Ипская*; люди именн стоятъ описаны.

Село Якимовичи: Янъ Занковичъ, Иванъ Демидовичъ, Санко Степановичъ, Созонъ Свиридовичъ, Мехвед Трохимовичъ, Петръ Свиридовичъ, Ларко Якимовичъ, Мехвед Прийма, Иванъ Борисовичъ, Федко Демидовичъ, Радко Ивановичъ, Тарасъ Андреевичъ, Василь Свиридовичъ, Давидъ Ганцовичъ, Степанъ Гриневичъ, Богданъ Павловичъ, Филиппъ Змазачичъ, Данило братъ его, Мишко Сидоровичъ, Андрей Девдвичъ, Трохимъ Свиридовичъ, Богданъ Свиридовичъ, Яковъ Ходоровичъ, Василь Тиховичъ, Мишко Созоновичъ.

Дани с тыхъ всехъ людей приходитъ 2 кади и ведро меду, а выкоту 5 грошей, за приставку поклоную и за три кузни ведро меду и 2 безменн, за четверо хлѣба 2 грошей, за 8 воцилъ 5 грошей, за четверо рыбъ 2 гроши, за курицу полгрошъ, соколыничого 2 грошей, бобровничого 28 грошей, серебра 3 копы грошъ, а за бобра 50 гроши, за 2 кунницы 12 грошей, воловництва по 6 грошей, намерныхъ 2 гроши—всего: меду кади 2, ведра 2, безменн 2, грошей 5 копъ и 5 грошей.

Село Козловичи: Гаврило Зрубцовичъ, Тимко Влашчевичъ, Яцукъ Захаричъ, Сисой Вобруянничъ, Иванъ Савичъ, Василь Протасовичъ, Пашкова удова, Федъ Рымачевичъ, Андрей Дукоревичъ, Мелешко Енковичъ, Иванъ Зрубцовичъ, Михиръ Захаричъ, Денисъ Бласцевичъ, Естеръ Савичъ, Окула Мартыяновичъ, Курило-Кошчичъ, Онофрей Мартыяновичъ, Микита Полосовичъ, Селиванъ Енковичъ, Ходоръ братъ ихъ, Остапко Захаричъ, Сава Ладнга, Блимъ Савичъ, Павль Оникеевичъ, Онофрей Войниловичъ, Федко Рымачевичъ, Оношко Зеленевиъ, Харитонъ Онисовичъ.

Дани дають 2 кади и 3 камени, приставка поклонная и кузня ведро без дву безменовъ, за чотыри воцила пол 5 гроша, соколыничого 4 гроша, выкоту отъ дани 60 грошей, а серебро дають за заровцы; всего: кади 2, камени 4, безменн 4, грошей полъ 15.

Село Озаричи: Михаль Оникевичъ, Велко Борисовичъ, Прокопъ Андреевичъ, Грицко Якимовичъ, Гринко Ходоровичъ, Еремей Савичъ, Иванъ Корчичъ, Петръ Григоревичъ, Потапъ Чохновичъ, Василь Янковичъ, Глебъ Петуховичъ, Микита Цыбуличъ, Гришко Лаховичъ, Мо-

видуй Ивашковичъ, Михалъ Яновичъ, Нестеръ Василевичъ, Василий Мокошевичъ, Иванъ Менковичъ, Игнатий Евтуховичъ, Гапонъ Вокниновичъ, Андрей Бурчичъ, Онопрей Шепелевичъ, Якимъ Янковичъ, Санко Чоховичъ, Марко Глебовичъ, Пороцко прихожий, Сенько Чечковичъ, Лашуекъ Шинковичъ, Лукьянъ Гринковичъ, Остапко Андреевичъ, Агримко Зелевичъ, Гришко Коновичъ, Евъхинъ Ходковичъ, Мелешко Вукновичъ, Анисъ Ансучичъ, Василь Ралькевичъ, Петръ Янковичъ, Иванъ Чоховичъ, Иванъ Микуличъ, Степанъ Курмазовичъ, Василий Лукьяновичъ, Устишъ Ивашковичъ.

Дани дали 3 кади меду, тивуновщизни великое и малое 4 ведра меду, кузни 3 покловныхъ камень меду, за 14 вошинъ великихъ и малыхъ 14 грошей, за двое хлѣбовъ грошъ, за курицу полъ гроша, сокольничего полъ 9 гроша, бобровъничего 37 грошей, отъ дани выкотного 9 гроши, ведро овса, серебра даютъ 2 копе грошей, за бобра 50 грошей, за куницу 7 грошей; всего: кади 3, ведра 4, камни 1, 4 копъ и 5 грошей.

Село Везокъ: Петръ Носоновичъ, Иванъ Климовичъ, Микита Якимовичъ, Лазаръ Селивановичъ, Якимъ Гриневичъ, Рацко Деховичъ, Иванъ Лышчевичъ, Жданъ Леоновичъ, Радко Ивановичъ, Назаръ Прийма, а Микита братъ ихъ, Филиппъ Пудовичъ, Михалъ Шаровичъ, Сенько Климовичъ, Сергей Леоновичъ, Иванъ Якимовичъ, Сенко Гриневичъ, Иванъ Котовичъ, Милецъ Черневичъ, Логвинъ Духновичъ, Василь Рыковичъ, Олехно братъ его, Данило Дешковичъ, Марко Чульковичъ, Крот Головачевичъ, Чуръ Юрковичъ, Амбросъ Климовичъ, Тишко Степановичъ, Денисъ Москалевичъ, Данило Поповичъ, Окула Микуличъ, Хведко братъ его, Опанас Хомищъ, Матфей братъ его, Ганко Алексеевичъ, Харитонъ братъ его, Микита братъ его, Иванъ Черначичъ, Анисъ братъ его.

Дани з нихъ 2 кади меду и 3 ведра тивонщины, на лой 3 камня меду, а з острова Говеницкого ведро меду, выкоту отъ дани 9 грошей, серебра 3 копы и полъ 14 грошей, за бобра отдавъ панъ Нарбутъ на церковь, а за 2 куницы 12 грошей; а особляве с тыхъ двухъ селъ с Вязовка а с Озаричъ за полъ 4 бобра две копе и 5 грошей а ведро меду; всего: кади 2, ведеръ 5,

камени 5, 5 копъ 40 грошей и полъ гроша, еще з Вязовка ведро овса, а за сено грошъ.

Село Кротовъ: Олисей Феневичъ, Андросъ Ярошевичъ, Игнатъ Гриневичъ, Дмитръ Пацевичъ, Мартинъ Ивановичъ, Трохимъ Лашиновичъ, Мартинъ Жерчичъ, Никонъ Булычъ, Тарасъ Менцевичъ, Дани меду ведро, 30 гроши серебра, а за полъ бобра 25, за куницу 7 грошей; всего: ведро 1, грошей копа и грошъ 1.

Село Канчици: Занецъ Тиховичъ, Иванъ братъ его, Микула Манцевичъ, Евхимъ Артимовичъ, Жданъ Кривошевичъ, Тома Семеновичъ, Кондратъ Опанасовичъ, Жданъ Алековичъ, Дайисъ Годуновичъ, Устинъ Опанасовичъ, Головка братъ его, Безменъ Худневичъ, Понко Артомовичъ, Костюкъ Борисовичъ, Явшува вдова, Порхомъ Манистичъ, Гринъ Годуновичъ, Степура Кривошевичъ, Знанъ братъ его, Зеновъ Ходуновичъ, Сенько Кулаковичъ, Чурко братъ, Хома братъ его, Аврамъ Борисовичъ, Иванъ Тупичъ. Тыхъ людей дани 2 кади, тивонщины великое и малое 2 ведра, за 9 вошинъ по 7 грошей, выкоту 7 грошей, за 3 хлѣбы 2 гроши, за два рыбы грош, за приставокъ ведро меду 24 безмены, бобровниного 13 грошей, сокольного 2 гроши, серебра копа грошей, за бобръ 50 грошей, за куницу 7 грошей, воловництва полъ 7 гроша, намерныхъ 2 гроша; всего: кадей 2, ведра 3, безмены 4, 2 копе 35 грошей.

Неделя другая, которая слыветъ *Богущицкая*. *Село Богущицкое:* Иванъ Опанасовичъ, Микита Рандевичъ, Одохно Ильничъ, Федко Парфоновичъ, Пархомъ Ильичъ, Дашко Процковичъ, Марпъ Данцевичъ, Степанъ Легоновичъ, Иванъ Клеповичъ, Василь братъ его, Лукьянъ Унуковичъ, Иванъ Гавриловичъ, Василий Гончаревичъ, Василий братъ его, Ширко Клеповичъ, Матушъ братъ его, Трохимъ Щуровичъ, Терешко Щуровичъ, Михаль Куриловичъ, Ходоръ Скипоровичъ, Игнатъ Зуевичъ, Андрей Сенковичъ, Левонъ Ходоровичъ, Василь Ходоровичъ, Богданъ Тиховичъ, Пилинъ братъ его, Онопрей Полуковичъ, Павелъ Сенковичъ, Степанъ Сенкувъ. — Дани з нихъ выходить с тивонщиною 8 кадей и ведро, серебра полъ 2 копы, за бобра 50 грошей, за куницъ 7 грошей, сокольного 4 грошей, воловництва полъ 7 грошей. Тое

жъ село даеъ с пустошныи с Черняховщизны серебра полъ 3 копы гроши, за куницу 7 грошей, воловництва пол 4 гроша. Того жъ села з Вышковскихъ людей а з Михалковскихъ, которые з ними жъ на верху написаны, з Вышковскихъ полъ 2 копы грошей, а з Михалковскихъ 40 грошей; всего кадей 8, ведро 1, 7 копъ грошей 26 грошей.

Село Малешкевичи: Мехведъ Опанасовичъ, Богданъ Ситковичъ, Юнецъ Ходоровичъ, Козель Филиповичъ, Богданъ Ходоровичъ, Василій Гавриловичъ, Якимъ Подуновичъ, Павелъ Подуновичъ же, Иванъ Кондратовичъ, Иванъ Остаповичъ, Панько Прихожий, Иванъ Даниловичъ, Ходоръ Пацынчикъ, Мартинъ братъ ихъ, Велько братъ его, Курило Охремовичъ, Сидоръ братъ его, Микита Савичъ, Иванъ Остаповичъ, Сенько братъ его, Нестеръ Даниловичъ, Ходоръ Мартыновичъ, Каленикъ Филиповичъ, Ходоръ Сенковичъ, Гапонъ Якововичъ, Аврамъ Опанасовичъ, Гапонъ братъ же ихъ, Никипоръ братъ его, Микита Гавриловичъ.

Дани з нихъ 4 кади, за приставку 4 безменъ, камень меду поклонного, за 8 вошинъ 8 грошей, за 8 хлѣбовъ 4 гроши, за 5 рыбъ 3 гроши, ведро овса, за куницу полъ гроша, соколничого 2 гроша, серебра дають 4 копы 8 грошей, за полъ 3 бобра 2 копе 5 грошей, за 2 куницы 13 грошей, воловництва полъ 7 гроша, намерныхъ 4 грошей, выкоту 12 грошей; всего: кади 4, камень 1, безменъ 4, 7 копъ 35 грошей.

Село Борисовичи: Давидъ Евсевичъ, Иванъ братъ его, Хома Евсевичъ же, Павелъ братъ же ихъ, Евсий Борисовичъ, Каленикъ Игнатовичъ, Клинь Прийма, Марко Игнатовичъ, Ренець братъ его, Овипъ Михалевичъ, Иванъ братъ его, Савастиянъ Савичъ, Сенько Прийма. — Дани з нихъ 2 кади меду, за приставку и кузию поклонную камень меду, за чотыри вошинъ 3 гроши, за 4 хлѣба 2 гроши, за 2 рыбе грош, за куницу полъ грошъ, соколничого 2 гроша, а с трехъ пустошныи на ймя з Буковщизны а с Ходоровщизны, Остафьевщизны дають дани 5 ведеръ меду, а серебра 2 копе гроши, за 2 бобры рубли грошей (sic), за куницу 7 гроши, намерныхъ 2 гроши, выкоту полъ 9 гроши, овса ведро. Тое жъ село с верху писанного Буковщизны дають копу грошей, за бобра 50 грошей, за полкуницы 3 гроши; всего кади 2, ведеръ 5, камень 1, 5 копъ грошей 55 грошей.

Неделя третья, которая слыветь Домановицкая. Село Домановичи: Харитонъ Климовичъ, Родионъ Климовичъ, Насонъ Онисовичъ, Петръ Степановичъ, Микита Гринковичъ, Андрей Болдичъ, Занько Пашутичъ, Иванъ Тиховичъ, Яковъ Игнатовичъ, Сущко Ивановичъ, Федко Шашковичъ, Гришко Туровичъ, Артемъ братъ его, Степанъ братъ его, Микита Осиповичъ, Давидъ Якимовичъ, Оланъ Олискевичъ, Андрей братъ его, Иванъ Прийма, Мелешко Потаповичъ, Василій Симоновичъ, Микита братъ его, Сенько Сутуловичъ, Якимъ Беликовичъ, Олешко Прийма, Иванъ Некипоровичъ, Герасимъ Струхоновичъ, Хома Бышевичъ, Гринъ Оксатичъ, Яковъ Василевичъ, Микита Сивковичъ, Ортемъ Ситичъ, Курило Болдыревичъ. — Дани з нихъ: 3 кади и 5 каминой меду, а полъ 2 кади упусте, за тивоновщину великую и малую 5 ведеръ меду, 4 кузни поклонныхъ по каменю меду, а 2 приставки 8 безменовъ меду, выкоту 9 грошей, за вошило полъ 2 гроши, за 7 хлѣбовъ 3 гроши, за 2 рыбе грошъ, за курицу полъ гроша, пшона цитущка, ведро овса, серебра 3 копы и 50 грошей; а за острова на имя Скорны они жъ даютъ 30 грошей, полъ бобра 25 грошей, за куницу 7 грошей, воловнитства полъ 7 гроша, намерного 2 гроши, за тивунщиною 3 грошей, всего: кадей 5, ведро 1, камень 1, безменовъ 8, 5 копъ грошей 19 грошей и полгроша.

Село Горбовичи: Микита Яхновичъ, Гринъ Зеновьевичъ, Созонъ братъ его, Трухонъ Пытелевичъ, Полита Тубовичъ, Демида Сивковичъ, Мишко братъ его, Дорофей Гаврековичъ, Грицко братъ его, Иванъ Куражичъ, Ходоръ Щербичъ, Олекса Яхновичъ, Мелешко Карповичъ, Сава Туровичъ, Пашко Пацковичъ, Семенъ Куражичъ, Иванъ братъ же ихъ, Сенько Куриловичъ, Василій братъ его, Буракъ Горбовичъ, Хролъ братъ его, Остапко Пашковичъ, Гринецъ Коцковичъ. — Дани з нихъ 2 кади, тивунщины великое и малое полторы кади, за 10 вошиль 8 грошей, за тивунщиною 3 гроши, за 7 хлѣбовъ 3 гроши, за две рыбе грошъ, за лагунъ камень меду, за 3 кузни 3 камни меду, подсыты безмень, за приставку меду 7 безменов меду, за курицу полгроша, соколыничого полтора гроша, бобровничого 38 грошей, выкоту 7 грошей, серебра даютъ два рубли; за бобра 50 гроши, за другого

бобра 33 гроши, за двѣ куницы 12 гроши, воловщины полъ 7 гроши, намерныхъ 2 гроши, ведро овса, всего: кади 3, ведеръ 2, камни 4. безменъ 8, 5 копѣ гроши и полъ 3 гроши.

Село Дудичи: Иванъ Чсринъ, Василій братъ его, Останко Ходыничъ, Левонъ Гриневичъ, Семенъ Туровичъ, Мокей Гриневичъ, Евхимъ Глядовичъ. — Дани даютъ 2 ведра меду, выкату полтора гроши, серебра 2 копе 5 грошей, за полъ бобра 25 грошей, всего: 2 ведра, 2 копе грошей 31 грошъ и полъ гроша.

Село Сыховичи: Назаръ Левоновичъ, Андросъ Черицовичъ, Василий Горковичъ, Ходоръ Василевичъ, Лукашъ братъ его, Иванъ Родкевичъ, Ходко Горковичъ, Романъ Тарасовичъ. — Дани з нихъ 2 ведра меду, серебра копа грошей, за бобра 8 грошей, всего: 2 ведра, копа 1, 8 грошей.

Село Шличи: Бобина Харитоновичъ, Евтухъ братъ его, Иванъ Панковичъ, Овсей Омеляновичъ, Демко Грипиничъ, Лукашъ братъ его, Пилипъ Ивановичъ, Гринецъ Олексеевичъ, Михалъ братъ его, Евсей братъ его, Михалъ Кузничъ, Селимонъ Кузничъ, Бышко Малеевичъ, Гринецъ Ортиховичъ, Манко Полоньковичъ. — Дани с нихъ меду 2 кади, соколыничого 2 гроши, выкату 7 грошей, серебра 30 грошей, за бобра 50 грошей: — 2 кади, полторы копы безъ двухъ грошей.

Село Бобровичи: Пашко Зеленовичъ, Мацута Киселевичъ, Харитонъ братъ его, Ермола братъ его, Богданъ Кондратовичъ, Сенько братъ его, Левъ Матфеевичъ, Михайло Жусовичъ, Марко Пудневичъ же, Иванъ Поповичъ, Иванъ Андросовичъ, Карпъ Пудневичъ, Иванъ Павловичъ. — Дани съ нихъ кади 8, 3 ведра меду, тивунщины великое и малое два ведра меду, за 8 воцянъ 7 грошей, еще малое тивунщины 8 безменовъ меду, три кузни поклонныхъ камней меду, за 4 хлѣбовъ 2 гроши, за курицу полъ грошъ, выкату пол 5 грошей, ведро овса, серебра даютъ полторы копы, за полъ бобра 25 грошей, воловництва полъ 7 грошей, соколыничого два гроши; всего: кадь 1, 5 ведеръ, камень 1, безменъ 8, 2 копе грошей, 17 грошей и полъ гроша.

Неделя четвертая, которая слыветъ Айтючицкая. Село Айтючи: Костюбъ Величковичъ, Шоя Величковичъ же, Василій Крупечичъ.

нинъ, Сидоръ Денисовичъ, Степанъ Кузевичъ, Нестеръ Куриловичъ, Василь Есковичъ, Михей братъ его, Потапъ братъ его, Андрей братъ же ихъ, Трухонъ Дашковичъ, Омельянъ Сенковичъ, Евсей Кузцовичъ, Семенъ Филистовичъ, Марко Панкратовичъ, Иванъ Прихожий, Микита Величковичъ, Отрохимъ Пашкевичъ, Сергей Дашковичъ, Лукьянъ Евсеевичъ, Василий Котовичъ, Зянка Ходоровичъ, Маркъ Лесутичъ. — Дани з нихъ меду 3 кади и ведро 3 камени, а тивунщини великое и малое 5 ведеръ, за приставку и за кузню ведро меду, соколничого 2 гроша, бобровничого 13 гроший, серебра 2 копе грошей и 13 грошей, а з острова Стрельского копа грошей, за бобра 50 грошей, за куницу 7 грошей, воловництва полъ гроша, намѣрныхъ 2 гроша, выкоту полъ 10 грошей; всего: 4 кади, 3 ведра, 3 камени, 4 копы 42 гроши.

Село Носовичи: Белко Воздриловичъ, Писанъ Паньковичъ, Пашукъ Якововичъ, Есиферъ Борисовичъ, Панько Ермоличъ, Петръ Тимошовичъ, Олесей Павловичъ, Потапъ Свиридовичъ, Кондратъ Сыдоровичъ, Фуръзъ Василевичъ, Василий Олексичъ, Андрей Москаль, Иванъ Левоновичъ, Иванъ Чернешевичъ, Мацута братъ его, Курило братъ его, Милко братъ его, Антонъ Куриловичъ, Панко Гринкевичъ, Ходорко Кожуховичъ, Климъ Василевичъ, Гринъ Пархимовичъ, Макарь братъ же ихъ, Нефедъ Ивановичъ, Артемъ Рядковичъ. — Дани з нихъ 2 кади меду, тивунщины великое и малое 2 ведре меду, за приставку за кузню 2 ведре и безмень меду, за тивунщиною 2 грошей, за четверо хлеба 2 гроши, за куницу полъ гроша, бобровничого 7 гроший, соколничого 2 гроши, выкоту 7 грошей, овса 2 ведра, серебра полъ 7 коп гроши, за бобра 50 гроший, за куницу 6 грошей, воловщины полъ 7 гроша, намѣрныхъ 2 гроши, всего: кади 2, 4 ведра, безмень 1, 7 коп 14 грошей.

Село Гулевичи, Калениковичи, Путиловичи: Лычко Григедовичъ, Иванъ Савичъ, Мамецъ Бобруевичъ, Порхомъ Смагловичъ, Величко Кондратовичъ, Яковъ Хомичъ, Макарь Яхимовичъ, Сава Пашковичъ, Оксета Бобруяннинъ, Иванъ Каледичъ, Богданъ Грижичъ, Иванъ Скопка, Немера Олферовичъ, Олсей Ипечончичъ, Занько Мальшевичъ, Иванъ Рослый, Суринъ Лобковичъ. — Дани з нихъ 4 кади меду и пол-

тора камня, тивунщины великое и малое 5 ведеръ меду, за тивунщиною 7 грошей, за сено 3, за 4 вошила полъ гроша, ншона гитунка, за 7 хлебовъ 3 гроши, за 3 кузни поклонныхъ камень меду, а окроить того кузъна малая яко питушка, за курицу пол гроша, за сокольниковое 2 гроши, бобровниного 12 грошей, а выкоту 12 грошей, овса ведро, серебра 5 копъ и полторанадцать грошей, за 2 кунницы 12 грошей. воловщины полъ 7 гроша, нагъринхъ 2 гроши; всего: 4 кади, 3 ведра. 2 камня, 3 безмены, 7 копъ и 12 грошей.

Неделя пятая, которая ся зоветь Заалисхая. Село Заалие: Мицько Ревятчъ, Данило братъ его, Алексей Омеляновичъ, Ходоръ Медведко, Занько Бобрусинъ, Яковъ Амеляновичъ. Ходоръ Доршниковъ, Малышко Логвиновичъ, Степанъ Москаль. Осипъ Прихожий, Сенько Дорошковичъ, Демянъ Глебовичъ, Иванъ Затиничъ, Окула Прихожий. Дани дають полторч кади, тивунщины великое и малое кадь меду, за тивунщинами 3 гроши, за приставку за 2 кузни камень меду, за 8 вошилъ 8 грошей, за 4 хлебовъ 2 гроши, за трое рыбъ полтора гроша, за курицу пол гроша, сокольникового полтора гроша, бобровниного 17 грошей, выкоту пол 5 гроша, серебра 3 копы грошей, за 2 бобры 100 грошей, за кунницу 7 грошей, воловщины полъ 7 грошей, намерныхъ 2 гроша, овса ведро; а съ острова Обижа дають дани 2 ведеръ а 34 гроша; всего: 2 кади, 4 ведра, камень 1, 7 копъ а пол 7 гроша

Села Олексичи а Овдовичи: Тацко Батуричъ, Иванъ Гапоновичъ, Несняъ Зеленовичъ, Иванъ Ревяка, Карпъ Дмитриевичъ, Сенько Хилькевичъ, Сирошъ братъ его, Еско братъ его, Хролъ Прихожий, Иванъ Литвинъ, Гринъ Куриловичъ, Мишко Богдановичъ, Антонъ Мацовичъ, Лукашъ Прихожий, Юрко Тимоновичъ, Кондратъ Хоменовичъ, Игнатъ братъ его, Сонько братъ его. Дани з нихъ 4 кади и ведро, тивунщины великое и малое 3 ведра, за тивунщиною 2 гроши, приставка а кузъна ведро меду, за вошила 7 грошей, за 7 хлебовъ 3 гроши, за 2 куръ грошъ, сокольникового 2 гроши, бобровниного 15 грошей, выкоту 12 гроши, серебра 2 коп гроши, за 7 бобровъ 5 копъ грошей, за 2 кунницы 12 грошей, за полъ кунницы 3 гроша, воловництва полъ 7 гроша, намерныхъ 2 гроши, овса 2 ведра; а в слободѣ до двухъ

лѣтъ 75 грошей, а меду пол 3 ведра, а в пусе 2 ведра меду и 40 грошей; всего: 4 кади, 7 ведеръ, качени 1, 9 копъ и 8 грошей и пол гроша.

Неделя шостая, которая зовется Скриголовская, Село Скриоловъ: Федько Василевичъ, Евхимъ Хомиць, Хома Русиновичъ, Степанъ Бобруковичъ, Сидоръ Василевичъ, Евсей Панчевичъ, Палица Кузевичъ, Авокепъ Пилиповичъ, Трохимъ Горбачевичъ, Евтухъ Яруновичъ, Панкова удова, Матвей Фусовичъ, Яковъ Куземичъ, Шумята братъ его, Матвей Некрашевичъ, Левъ братъ его, Мишко Головна, Михалъ Бобрь, Ланецъ Вороневичъ, Прощъ Вобруйковичъ, Максимъ Евтугоновичъ, Якимовая удова, Русинъ Якововичъ, Ананя Климовичъ, Мишка Чопорновичъ, Гринъ Кузневичъ, Ананя братъ же ихъ, Сенько Гриневичъ, Евхимъ Мороковичъ, Савка Митьковичъ, Антонъ Горбачевичъ, Кунецъ Дробышевичъ. — Дани з нихъ меду 7 кадей, серебра 7 копъ, за 3 бобра 2 копъ 5 грошей, за куницу 7 грошей за воловщину, полъ 5 гроша, выкоту 18 грошей, писчого 12 грошей: — 7 кадей, 8 копъ 47 грошей и полъ гроша.

Село Костюковичи: Евсей Василевичъ, Ермола Хацковичъ, Андрей братъ его, Гринъ Шульжиновичъ. — Дани з нихъ: ведро меду а тивуницини ведро меду, за воцило полтора гроша, за курицу полъ гроша бобровниного 7 грошей серебра 100 грошей, 2 ведра 108 грошей. Дани з Седельниковичъ: 3 ведра меду а в пусе ведро, выкоту 2 гроши, серебра 30 грошей, пол куницы три гроши; з Куроедичъ: дани кадь меду, соколяничого 3 гроши, выкоту три гроши, серебра 30 грошей: — кадь одна, ведръ три, грошей 12.

То люди прихожие вольнии у той же волости Мозырской в тых же неделяхъ и селехъ верху писанныхъ, ни жили городъ, ни паркана, ни перекоповъ не копають, кромъ подъ присудомъ старостиннымъ, а на старосту сено косятъ, з подымщину на подводы, на стацен своему селу помогаютъ, въ которомъ живутъ, а земль тежъ боргныхъ подъ собою не мають, на ния:

Въ Якимовичахъ: Денисъ, Степанъ, Алексей, Федько.

Въ Козловичахъ: Игнатъ Макеевичъ, Булько Бобрусникъ, Андрей Шаповаль.

У Везовку: Антонъ Семеновичъ, Сенько Васильевичъ а Проконъ Прихожий, Иванъ Лушанинъ, Лукьянъ а Пашко.

У Кротове: Яковъ Мосиновичъ, Мицко Прихожий, Богданъ Криво-
пускъ, Наумъ Долбичъ, Яковъ Слушанинъ, Ониско Русакъ.

В Богутичахъ: Петръ а Мойсей а Опанасъ Прихожи.

Въ Горбовичахъ: Сухачъ Глушанинъ. Максимъ Прийма.

У Домановичахъ: Хома Тетеринецъ, Калита Глушенинъ.

В Скриголове: Яковъ Зеньковичъ, Устинъ Йокорвичъ, Иванъ Тол-
стий, Ёронко Есковичъ, Евсей Назаровичъ.

Волость Вчицкая.

Неделя первая, которая зоветъ Лучицкая.

Село Лучицы и Фойная: Старецъ Микита Калениковичъ, Олисей Захаричъ, Иванъ Овдеевичъ, Семенъ Гриневичъ, Левонъ Панковичъ, Семенъ Ананичъ, Совостьянъ Михалевичъ, Иванъ Анцуховичъ, Василь Рнлековичъ, Иванъ Тиховичъ, Окула Осиповичъ, Василь Пилиповичъ, Масюкъ Каленико-
вичъ, Мишковая вдова, Жукъ Феневичъ, Матвей Остаповичъ, Тимофей Рога-
ловичъ, Федко Мартиновичъ, Иванъ Носовичъ, Пилать Михалевичъ, Сидоръ Гриневичъ, Мелешко Свиридовичъ, Ганюкъ Василевичъ, Товлуй Лавро-
вичъ, Илья братъ его, Сысой Титовичъ, Степанъ Левонovichъ, Яковъ Мартиновичъ, Иванъ Василевичъ, Василь Евсеевичъ, Левонъ Мане-
вичъ, Антонъ Ованичъ, Пархомъ Григоревичъ, Петръ Полуяновичъ, Гридко Гридцевичъ, Кудичъ братъ его, Иванъ Сорловичъ, Степанъ Шмелевичъ, Мефедъ Свиридовичъ, Павелъ Игнатовичъ, Семенъ Коно-
новичъ, Опанасъ Дедковичъ, Федко Ковшевичъ, Трохим Мефедовичъ, Оксюта Кузьмичъ, Марко Федьковичъ, Сидоръ Демеховичъ, Андрей Пилиповичъ, Еско Пальчикъ, Иванъ Дулебъ, Василь Калениковичъ, Федко Оверковичъ, Губа Лукьяновичъ, Осипъ Ревачичъ. — Дани з нихъ приходить меду 8 кадей а девятая кадь упусту, а такъ все село с
тое пустовщины платять за тую кадь копу грошей, а другую пустов-
щины на имя Совитковщины дають 2 камня меду, за тивунщину и за
данничее и за ловчее дають кадь меду, а к тому 2 безмены меду, а
два безмены пшона за 3 гроши, за 2 хлеба грошъ, за 7 вошинъ 5

грошей, масла 2 безмены, сыровъ 5, а серебра за бобры и за куницы и за платъ серебряный дають чотыри коны грошей, на то мають уставу господарекую, а окромъ того дають выкоту отъ кади по 3 гроши, то есть 24 гроша:—9 кади, 2 камени, 2 безмень, 5 копъ 32 гроша.

Неделя другая, которая ся зоветъ Багриновская.

Село Багриновичи: Федко Шепеличъ, Михинъ Антоновичъ, Оляфей Матвеевичъ, Данило Евалевичъ, Ермакъ Черепковичъ, Карпъ Путиловичъ, Демиль Ушковичъ, Олексей Корвачевичъ, Прсць Ключевичъ, Василь Сидоровичъ, Петръ Обакуновичъ, Ярмакъ Симоновичъ.—Дани дають полъ четверты кади меду, а с пустовщины с Пилиповщины копу грошей, на тую копу грошей даваня с тою пустовщины мають листъ великого князя Швитригайла; тивунщины и данничого и за кузнию дають 20 безменовъ меду, за пять вошинъ 4 гроши, за курицу полъ гроша, пшона безмень, масла безмень, сыру 2, овса ведро, серебра 100 грошей, выкоту полодинадцатого гроша, пишчого чотыре гроша:—3 кади, 2 ведра, 3 камени, 2 безмены, 2 копе 9 грошей и полгроша.

Село Копотковичи: Омельянъ Семеновичъ, Микита Омельяновичъ, Исай Давыдовичъ, Данило Петровичъ, Богданъ Кошчуковичъ, Савошъ братъ его, Демко Гриневичъ, Иванъ Петровичъ, Петръ Клышевичъ, Степанъ Тиховичъ, Онисъ братъ его, Иванъ Тиховичъ, Кузьма братъ же ихъ, Гринъ Ляховичъ, Богданъ Леоновичъ, Иванъ Поповичъ, Оксентий Ивановичъ, Торентий Хомичъ. А двѣ пустовщины въ томъ же селѣ.—Дани з нихъ 3 кади меду и семь безменовъ, а тивунщины и кузнии 20 безменовъ, пшона безмень, за куницу полгроша, за хлѣбъ пол гроша, за два вошила 2 гроша, овса ведро, за серебро и за бобры и за куницы полторы коны и 5 грошей, выкоту 10 грошей, сыры 2, масла безмень:—3 кади, 2 ведеръ, 4 безмень, 108 грошей.

Неделя третья, которая слыветъ Волосовская.

Село Волосовичи: Кондратъ Пыховичъ, Кондратъ Гриневичъ, Яковъ братъ его, Иванъ Гриневичъ же, Харитонъ Федковичъ, Иванъ Федковичъ, Гарасимъ Ослиовичъ, Гапонъ Степановичъ, Ходоръ Губичъ, Федько Губичъ, Лаворъ Губичъ, Андрей Матфѣевичъ, Жихаръ

Муляницъ, Яковъ Матфеевичъ, Ілзко Мефоловичъ, Кузнецъ Мефедовичъ, Лешко Нестеровичъ, Сашко Нестеровичъ, Семень Нестеровичъ, Хилимонъ Туровичъ, Гринъ Туровичъ, Иванъ Кузмичъ, Евхимъ Тиховичъ, Оникій Тимофеевичъ, Михалъ Тимофеевичъ, Никипоръ Тимофеевичъ, Василій Марковичъ, Василь Кузмичъ, Логвинъ Кузмичъ, Евхимъ Мефедовичъ, Лукьянъ Мефедовичъ, Лукьянъ Мефедовичъ, Супронъ Гавриловичъ, Узма Некрашевичъ, Порхинъ Некрашевичъ, Гринецъ Романовичъ, Мефедъ Жадиновичъ, Лешко Василевичъ, Хома Ивановичъ, Давидъ Стрыбыль, Степанъ Моруховичъ, Иванъ Стрыбыль, Яковъ Стрыбыль, Овдей Локтевичъ, Гринъ Локтевичъ, Опанасъ Чапкановичъ, Гавотянъ Чапкановичъ, Трухонъ Коруховичъ, Билко Богдановичъ, Харитонъ Богдановичъ, Матфей Пушневичъ, Иванъ Анцюховичъ, Михалъ Лешковичъ, Мишко Гомзичъ, Степанъ Тишковичъ, Хома Сибиричъ, Макаръ Пронцевичъ, Мойсей Саковичъ, Никонъ Саковичъ, Андрей Саковичъ, Онаня Васлаевичъ, Хома Симоновичъ, Андрей Симоновичъ, Осипъ Симоновичъ, Овдей Симоновичъ, Кувецъ Жуковецъ, Мартинъ Турчиновичъ, Мартинъ Турчиновичъ, Стетко Трохимовичъ, Коза Ивановичъ, Овдей Лазутчичъ и з сномъ Андреемъ Дубковичъ, Демко Ходоровичъ, Богданъ Ходоровичъ, Евтухъ Евхимовичъ, Пилипъ Боробовичъ, Харитонъ Букьяновичъ, Андрей Лукьяновичъ, Онаня Якубовичъ, Василь Борчичъ, Степанъ Борчичъ, Пенько Куросечичъ, Порхинъ Козуличъ, Насонъ Козуличъ, Степанъ Насоновичъ, Опанасъ Шиковичъ, Логвинъ Опанасовичъ, Отрохимъ Логвиновичъ, Пенько Ситковичъ, Сенько Василевичъ, Лукашъ Лукьяновичъ, Воронъ Василевичъ, Гапонъ Львовичъ, Мишко Дыховичъ. А пустовщинъ семь: Евсеевщина, Вороновщина, Петровщина, Усовщина, Денисовщина, Родиновщина, Андреевщина. А съ того села и с тыхъ пустовщинъ плату идетъ дани 10 кадей и чотирь камени меду, а тивунщины и тузьни и приставки 27 безменовъ, за 2 хлебы грошъ, за 2 куръ грошъ, за 10 вошинъ 7 грошей, пшона 2 безмены, сыровъ 5, масла безмень, овса 10 ведеръ, выкоту пол копы грошей, за серебро и за куницы и за бобръ 5 копъ грошей, нисчого 20 грошей:—12 кадь, 2 ведеръ, 2 кадь, 5 копъ, 59 грошей.

Недѣля четвертая, которая ся зоветъ Сковитинская. Села Пн-

липовичи, Ваножичи, Боброкъ, Грабова, Хвостовичи, Комаровичи, Новоселки. Тѣе села с одного тягнуть и дани дають. Люди в нихъ на ймя: Степанъ Григоревичъ, Ходоръ Андреевичъ, Абокуръ Степановичъ, Аврамъ Андреевичъ, Совласъ братъ его, Демянъ Демяновичъ, Михаилъ Окуличъ, Семенъ Михалевичъ, Кондрать Окуличъ,..... Окуличъ, Лукьянъ Жаковичъ, Пархомъ Лукьяновичъ, Карпъ Кашевичъ, Васъко братъ его, Семенъ Карповичъ, Якимъ братъ его, Терешко Хилковичъ, Яковъ братъ его, Яковъ Олизаровичъ, Пуиздилъ Козейковичъ, Микита Прима, Пилипъ Зеновьевичъ, Панько братъ его, Радивонъ Аникевичъ, Трохимъ Микитичъ, Павелъ братъ его, Логвинъ Максимовичъ, Василий братъ его, Василь Павловичъ, Юнецъ Босаревичъ, Марко Сеневичъ, Юнецъ Давыдовичъ, Ананя братъ его, Максимъ Тереховичъ, Трохимъ братъ его, Занько Якововичъ, Лазаръ Грипевичъ, Остапъ Грипковичъ, Морамашъ Норичъ, Белоногъ Андреевичъ, Микита братъ его, Михаль братъ же ихъ, Нестеръ Андреевичъ же, Сава Ситичъ, Михаль Борисовичъ, Илья Носовичъ, Федоръ Сирочевичъ, Олизаръ Миничъ, Мартинъ братъ его, Иванъ Нивоеводицъ, Хоца Мутитичъ, Парфимъ Борисовичъ, Евхимовая вдова, Олиферъ Любанъ, Головня Ходоровичъ, Игнатъ Литвинъ, Марко Суботичъ, Сава Сукстичъ, Симонъ братъ ихъ, Остапъ Прийма, Пилипъ Яневичъ, Ярмакъ Малчановичъ, Тарасъ Гавриловичъ, Яковъ Тишковичъ, Ходоръ Васъковичъ, Остапко Кудрячичъ, Гапонъ братъ его, Яковъ Сухаревичъ, Гордый Даниловичъ, Корнилъ Кадановичъ, Богданъ Лучичъ. — Дани з нихъ меду 10 кадей, серебра за бобры и за куницы 5 коп грошей, тивунцины и приставки 20 безменовъ, выкоту 30 грошей, псчого 20 грошей, овса 2 ведеръ, сыровъ 5, масла безмень, пшеона 2 безмены, за 2 куровъ грошъ, за 2 хлебы грошъ, за 2 воцины полтора гроша: — 10 кадь, 3 камени, 2 безмены, 5 копъ и полъ 4 гроша.

Неделя пятая, которая слыветъ Рудобельская. Село Рудые Белки: Старецъ Каленикъ Дмитровичъ, Кононъ Михалевичъ, Сидоръ Андреевичъ, Нестеръ Савошъ, Манецъ Андреевичъ, Каленикъ Лостичичъ, Федоръ Андреевичъ, Онаня Нестеровичъ, Хоритонъ Андреевичъ, Артемъ Насоновичъ, Онисъ братъ его, Харитонъ Сергеевичъ, Григорий

Савичъ, Лука братъ его, Филипъ Игнатовичъ, Иванъ Андриховичъ, Мартинъ братъ его, Пашко Тимошевичъ, Степанъ Савостияновичъ, Данило братъ его, Мальсей Хомичъ, Мойсей Кузничъ, Ханецъ Прийма. Василь Беликовичъ, Нансонъ Пронцовичъ, Хома Михъевичъ, Тимофей Ильичъ, Иванъ Евсеевичъ, Гринъ братъ его, Степановая вдова, Денисъ Прийма, Иванъ Кмита, Иванъ Москаль, Давыдова удова, Хома Ходоровичъ, Трохимъ братъ его, Гришко Ходоровичъ же, Дорофей Яковичъ, Федко Прийма, Гринъ Олиферовичъ, Трохимъ Ильичъ, Гринъ Семеновичъ, Андрей Гриневиъ, Меленъ Семеновичъ, Иванъ братъ его, Костюкъ Ивановичъ, Андрей Семеновичъ, Дорофей Степановичъ, Иванъ Семеновичъ, Яковъ Алексѣевичъ, Степанъ Алиферовичъ, Игнатъ Ивановичъ, Анцухъ Зерниловичъ, Иванъ Малеевичъ, Иванъ Ивановичъ, Федко Лукьяновичъ, Зенько братъ его, Андрей Даниловичъ, Панкратъ Пашковичъ, Сава Захаричъ, Нестеръ Андруковичъ, Мишко Смолейковичъ, Остапъ Малышевичъ, Гапонъ братъ его, Василь Калениковичъ, Максимъ Рыксовичъ, Иванъ Чехловичъ, Мононь Иличъ, Хома Степановичъ, Семенъ Ивановичъ, Панфилъ Степановичъ, Бокузь Ерквичъ, Евхимъ Бакуновичъ, Хома Федоровичъ, Авула Левоновичъ, Микита Юрковичъ, Пашко Микитичъ, Бурко братъ его, Гринъ Потылица, Мина Ходоровичъ, Ходоръ Борисовичъ, Семенъ Ильичъ, Андрей Михеевичъ, Левонъ Евсеевичъ, Елисей Антоновичъ, Степанъ Петуховичъ, Логвинъ Клочковичъ, Михаилъ Щуровичъ, Кузьма Давыдовичъ, Василь Щуровичъ, Василь Жиличъ, Терешко Ходоровичъ, Степанъ Трохимовичъ, Демко Супроновичъ, Игнатъ Гладовичъ, Ермакъ Глебовичъ, Павелъ Ивановичъ, Сергей Якововичъ, Анцыпор Ходоровичъ. Тое село нинъ еще было отдано небожику пану Николаю Радивику, воеводе Виленскому, будучи еще за господаремъ, роботу замковую и паркановую, и коло паркана, и повиноватства тыи жъ чинили, што и Бчицкое волости вси подданные господарские, а давали дани 10 кадей, а тивуницны и приставки и кузни кадь меду, а серебра за все про все 9 копъ грошей. А кгдажъ они пришли были до рукъ его милости пана воеводинныхъ, тогды панъ воевода небожикъ за городовую и за паркановую роботу и за иншия замковые винности прибавитъ былъ на нихъ

21 копу грошей, то всего пенезей давали сумою 30 копъ грошей, а наместникъ тежъ на волость не възвѣчалъ; теперь 38 копъ грошей и 18 кадей меду даютъ и к работѣ ходять, то есть на воли господарской, яко господаръ его милость ихъ кажетъ на чомъ оставить:—18 кадей, 30 копъ грошей.

Неделя шстая, которая слыветъ Сокирицкая. Село Сенеричи: Онцухъ Копылъ, Гаврило Моросовичъ, Курило Дмитровичъ, Гапонъ Опанасовичъ, Ермола Буровичъ, Трохимъ Ланевичъ, Анцухъ Климовичъ, Тишко Литкевичъ, Федко Филистовичъ, Ломака Якововичъ, Хиць Якововичъ, Данило Мацуковичъ, Сава Мацуковичъ, Яцукъ Гридкевичъ, Евтухъ Гридкевичъ, Тышко Анцуховичъ, Охремъ Омельяновичъ, Левонъ Слыховичъ, Иванъ Евтуховичъ, Филиппъ Евхимовичъ, Микита Филистовичъ, Мойсей Елтуховичъ, Занько Слыховичъ, Федко Насадовичъ, Занько Евтуховичъ, Ходоть Наумовичъ, Мойсеева вдова, Сакъ Слыховичъ, Климъ Онопривичъ, Микита Онопривичъ, Мартинъ Кажутевичъ, Кунець Мажатовичъ, Гринъ Поповичъ, Евтухъ Совашевичъ, Левонъ Терешковичъ, Ходоръ Терешковичъ, Трохимъ Никоновичъ, Процко Госковичъ. Дани з нихъ меду 7 кадей, выкоту 18 грошей, писчого 12 гроши, тивунщины и за две узни 8 безменовъ, ведро овса, за курицу полъ гроша, за бохонъ хлѣба полъ гроша, за 4 воцины 4 гроши, сырн 2, масла полъ безмена, серебра за бобры и за кунцы 3 копы грошей: —7 кадъ, 3 камени, 2 безмены, 3 копъ 35 грошей.

То люди в той же волости Вчицкой, в тыхъ же недѣляхъ а селехъ верху писанныхъ, ни жили города, ни паркана, ни перекоповъ не копають, кромъ под присудомъ старостинимъ, а на старосту сено косять а подымщину, на подводы, на стацен своему селу помогаютъ, суть люди прихожие, а земля тежъ бортныхъ подъ собою не мають, на йня:

У Волосовичахъ: Дмитрошъ Гладовичъ, Прозоръ Драбовичъ, Весчий Русакъ, Яковъ Рыбцевичъ, Шепетко Угловичъ.

У Скочышине: Кузма Кревчичъ, Андрей Русакъ.

У Рудныхъ Белькахъ: Левонъ Прихожий, Андросъ Верепечичъ, Максимъ Ждановичъ, Петръ Кословичъ, Мишко Андреевичъ, Ювостьянъ Синяковичъ, Михалъ Мозковичъ.

А то имена и села князские, и панские, и земаьские, и духовных волости *Мозырское* и *Бчицкое*, которые к тымъ же неделямъ сверху писанымъ волости *Мозырское* и *Бчацкое* помогаютъ в подводахъ и въ стацахъ, у городовъ и въ паркановъ рубленни и в перекоповъ копання, а некоторые были з нихъ того тягнута и робити перестали, нижи з росказання господарского опять ку тому есмо ихъ привернули. У недели *Ипской* село *Новоселки* княгини *Володимеровое*, человекъ 25, которые были дани мужу ее князю *Володимеру* отъ 15 лѣтъ або и далей, которые перестали тягнута и города рубити за пана *Нарбута*.

У недели *Домоновицкой* село *Корени*, а *Морморици*, а *Хилъ*, а *Полетневичи*, всихъ человека в тыхъ селехъ 22, пану *Павлу* Служце служить, остались ему по жоне, дочце *Немирича*. А село *Путятичи* 30 человека пановъ *Хребтовичовъ* перестали были тягнута подвотъ и стацей и города робити за пана *Кшатолта*, яко *Богданъ Хребтовичъ* *Мозыръ* держалъ.

У недели *Айтюичицкой* село *Шкрейковичи*, 7 человекъ, *Василья* *Лозьки*. А село тое жъ недели на имя *Кришичи*, два человекъ, земаь *Меличковъ*.

У недели *Загальской*, село *Тулимовичи*, 15 человекъ, держать *Герасимъ Колонтай*, купилъ у *Заройскихъ*, земаь *Новгородскихъ*, выслуга *Заройского* отъ сорока лѣтъ, а перестали были подвотъ и стацей и города робити отъ 20 лѣтъ; село *Бобичи* князя *Збаразскаго*, человека 30, отъ *Рошское* дороги, выслуга отца ихъ, перестали были подвотъ и стацей и города не робили отъ 20 лѣтъ.

Село *Юревичи*, 23 человекъ, *Костюшковича*, подымщину на подводы, на стацей давали, а города не робили отъ 5 лѣтъ; а островъ *Горновщина*, село *Олексичское* верху писаное, у него уходъ мали; от дано земаьнину *Андрею Обуху*. А пустовщина именемъ *Мокеевичина*, селище по обѣмъ сторонамъ *Припяти* рѣки на имя *Стрельское* держать *Болакиръ* отъ сорока лѣтъ, отецъ его выслужилъ, а города не робили отъ 20 лѣтъ, нижи подымщины давали полъ копы грошей; сего году первый разъ вже не дали были.

Недели Богутинское село *Демидовичи*, монастыря Киевского светого Николи Пустынского, человекъ 7, данина господаря его милости корсля старого, отъ дороги Рошское; отъ тогожъ часу подводъ и стацей и города робити были перестали.

Село *Смолювичи*, 9 человекъ, Криштофа Кмитича, дано ему отъ 20 лѣтъ и теперь подводы и стацен даютъ, а города не робать; отъ того жъ часу, яко ихъ дано, робити перестали. У Котичахъ два человекъ пановъ Суриновъ, подымщину давали, а города не робили отъ данины яко отъ 20 лѣтъ.

Село *Зиновицины*, 10 человекъ, Андрея Войниловича и Балакира, дано отъ 40 лѣтъ Ламону, тестю ихъ, а отъ 15 лѣтъ стацей и подводъ не давали и города не робили.

Недели Скригитовской село *Шестовичи*, 7 человекъ, кнегини Константинове, отъ 30 лѣтъ; повелили люди присяглые и мещане и вся волость, ижъ ся сами заложили за князя Константина отъ сорока лѣтъ у Глинщину.

Село *Боложесичи*, 30 человекъ, тогдыжъ дей за князя Костянтина заложили ся сами и жадное тягли и роботы не робили отъ того часу.

Село *Жоховичи*, 30 человекъ, держитъ Есьвъ Немпичъ по жоне, выслуга Полозова отъ полъ петадесать лѣтъ, ни тягли, ни роботы отъ того часу не было.

Село *Михновичи*, 5 человекъ, Ратомского выслуга отъ 10 лѣтъ, отъ того жъ часу стацей и подводъ и города робити перестали.

Село *Отчиловичи*, 15 человекъ, Ленковичовъ Арменовъ выслуга отъ 30 лѣтъ, тогдыжъ и перестали тягли и роботы.

Село *Напруде*, 5 человекъ, Ленковичовъ тыхъ же, тогдыжъ отышло и не робили.

Островъ *Кротыни* безъ людей держитъ Богданъ Есковичъ, выслужилъ за пана Кганшольта, коли панъ Кганшольтъ в Черкасехъ въ царевича былъ, и теперь ни роботы, ани тягли, ни подводъ, ани стацей нѣтъ.

Неделя Сонерицкое село *Петрушовичи* а село *Ковж*; поведили старецъ и вся волость Бичицкая, ижъ ся тые села оба два также сами ся за пана Кваштольта заложили тогли, коли онъ шелъ с Черкасъ отъ царевича, а онъ же и Мозыръ держалъ на тотъ часъ, послѣ Кваштольта привернулъ ихъ Шасный Ситруевичъ к Глуску и теперь тянутъ тамъ; дани дають 9 кадей меду а пол пети копы грошей, кромѣ дробныхъ доходовъ; отъ того часу ни стацен, ни подводъ, ни работы городовой нѣтъ.

Неделя Ворсяцкая особливая волости Бичицкое жъ.

Село *Ворсичи*, дымовъ 70 и большъ, его милости пана воеводы Виленского, подводы и стацен дають, а работъ жадныхъ не робять; памяти нѣтъ, яко отъ Мозыра отошло и яко тежъ не робливали.

Село *Литвиновичи* боярское хоружича Опшненского и Островицкого, 40 подыма, подводы и стацен дають, а города не робать, также памяти нѣтъ, яко отышло и яко тожъ не робливали.

Село *Михновичи*, дымовъ 10. татарка Кудышевичъ, стацен и подводы дають, а города не робать; также памяти нѣтъ, якъ отышло.

Неделя Коптовицкая особливая жъ.

Село *Коптевичи*, дымовъ 40, дани 9 кадей, серебра пол 5 копы грошей, кромѣ воцниъ и тивунцины и всякихъ дробныхъ доходовъ, отдано Заморенку старому отъ 30 лѣтъ, еще за пана Кваштольта, а панъ Кваштольтъ взялъ дей в него отчизну его село Мохово и привернулъ замку своему к Любечу; отъ того часу, яко ему дано, ни города не робили, ни стацей ни подводъ не давали.

Село на ймя *Челище*, человекъ 20, а десять розышло се, всихъ было 30; дани три колоды, серебра 3 копы грошей, окромѣ всякихъ жо доходовъ дробныхъ; дало Балакирову отцу у тотъ же часъ, коли и Заморенку, а за то дей панъ Кваштольдъ в него село Велче, отчизну его под Любечомъ, взялъ, также отъ того часу ни города не робили, а ни стацей ни подводъ не давали.

Село которое зовуть *Коптевичи Далекие*, дымовъ 20 и большей, отъ Лучицъ 9 миль, дани 3 кади меду, серебро две копе грошей,

кромя дробныхъ доходовъ; волость Бчицкая вся поведили. ижь ся тое село также само за князя Константина отъ сорока лѣтъ заложило для кривдъ отъ старостъ Мозырскихъ, отъ того часу города, а ни жадныхъ работъ и повиноваствъ не чинетъ и подводъ и стацей не дають.

Литовская метрика, книга переписей, № 6, А; листъ 123.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

СТР.

I.	Подтвердительная грамота короля Владислава Ягайла, данная князю Федору Острожскому на право потомственного владѣнія г. Острогомъ съ его округомъ. 1386. Ноября 8.	3.
II	Жалованная грамота великаго князя Свидригайла пану Ивану Мукосѣвичу на имѣнія: Маловъ, Охматовъ, Пашово и Золочовъ—въ Луцкомъ повѣтѣ и Борщовку, Рядомль, Устье, Бѣлку и Ожegovцы—въ повѣтѣ Кременецкомъ. 1430 г., марта 30.	4.
III	Документы, явленные во Владимірскія градскія книги княземъ Юрьемъ Михайловичемъ Чарторійскимъ. 1605 г. Января 1.	6.
	1. Жалованная грамота Швидригайла Ольгердовича Митку Немирѣ на село Липу въ Перемышльскомъ повѣтѣ и на села: Бутятичи, Тышковичи, Дубровецъ, Лишнее и Стяги во Владимірскомъ повѣтѣ. 1450. Декабря 31.	8.
	2. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія въ Владимірскомъ повѣтѣ: Зѣмно, Бугеново, Марковъ Ставъ и Сернинавъе 1450—1465—1480. Ноября 10.	9.
	3. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія: Литовижъ, Селцо, Тарговицу, Червисча, Стволовичи, Зѣмно, Бубново, Чесный Крестъ, Марковъ Ставъ и Сернинавъе. 1452. Марта 2.	10.
	4. Подтвердительная грамота Казимира Ягайловича Митку Немирѣ на имѣнія, пожалованныя ему отъ Швидригайла. 1452. Января 3.	11.
	5. Духовное завѣщаніе Якова Войны Немировича, по которому онъ отказываетъ: Церкви въ с. Зѣмнѣ—село Марковъ Ставъ;	

- матери своей Аппіи Немириной села: Мстининъ, Песчаное, Коршево, Серну, Жджары, Жджарки, Ракулинъ, Сердятичи, Заболотцы, Грибовицу, Щенятинъ и Зѣмно; женѣ своей Маріи въ пожизненное владѣніе села: Стволовичи, Житаны, Честный Хрестъ, Бубновъ, Горѣчовъ, Тышковичи и Щучатинъ; сестрѣ своей Маріи и ея мужу, князю Михайлу Васильевичу Чарторыйскому: Литовижъ, Кречовъ, Горки и Олесью. Дѣтямъ князя Чарторыйскаго должны отойти и остальные имѣнія послѣ смерти или въ случаѣ выхода замужъ жены завѣщателя.—Актъ безъ числа—Вторая половина XV столѣтія. . . . . 11.
6. Разграниченіе имѣній Владимірской епископіи отъ имѣній князя Федора (Михайловича) Чарторыйскаго. 1501—1516. . . . . 13.
- Юня 4. . . . . 13.
7. Дарственная князя Александра Федоровича Чарторыйскаго женѣ его Магдалинѣ Дешпотовнѣ на третью часть принадлежащихъ ему имѣній. 1555. Мая 1. . . . . 14.
8. Дарственная запись его-же женѣ на 10,000 злотыхъ, обеспеченныхъ на его поземельныхъ имѣніяхъ. 1567. января 12. . . . . 16.
9. Завѣщаніе Волынскаго воеводы, князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Декабря 17. . . . . 17.
10. Актъ раздѣла имѣній между князьями: Александромъ и Иваномъ Чарторыйскими. 1547. Юня 19. . . . . 20.
11. Запись князя Ивана Чарторыйскаго, данная брату его Александру—о взаимномъ обязательствѣ пополнить убытки, въ случаѣ, если-бы изъ части имѣнія одного изъ нихъ отнята была правительствомъ выслуга ихъ отца. 1547. Юня 22. . . . . 23.
12. Росписка Василя Богдановича Чижа о томъ, что онъ получилъ сполна приданное за женою отъ тестя своего, князя Федора Михайловича Чарторыйскаго. 1537. Января 10. . . . . —
13. Такая-же росписка Петра Богдановича Хребтовича, женатаго на другой дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1560. Юля 30. . . . . 24.
14. Такая-же росписка Федоры Федоровны Свинюской, третьей дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1553. Августа 23. . . . . 25.
15. Такая-же росписка Андрея Сапеги и его жены Марины, до-

III

	чери князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569.	стр.
	Сентября 18.	26.
16.	Граничный актъ. между имѣніями князей Чарторыйскихъ: Литовичемъ, Грибовичемъ, Сердятичами и Крикулиномъ и имѣніемъ дворянъ Ворыскихъ Виличами, составленный третейскими судьями. 1543. Юня 20.	27.
17.	Завѣщаніе княгини Магдалины Дешпотовны Александровой Чарторыйской, по которому она отказываетъ свое движимое имущество сыну Михаилу. 1571. Юля 13.	28.
18.	Рѣшеніе великаго князя Александра, по которому онъ освобождаетъ князя Федора Михайловича Чарторыйскаго отъ иска, возбужденнаго по вопросу о раздѣлѣ наслѣдственныхъ имѣній, его двоюроднымъ братомъ, княземъ Семеномъ Александровичемъ. 1498. Юля 8.	31.
19.	Духовное завѣщаніе князя Михайла Александровича Чарторыйскаго. 1582. Февраля 22.	32:
IV.	Жалованная грамота короля Казимира вдовѣ Лудкаго старосты Олизара Шиловича на имѣніа, находящіяся на Волыни, съ освобожденіемъ на всегда одного изъ этихъ имѣній, Любча, отъ платы „волощины“. 1486. Ноября 11.	36.
V.	Грамота короля Александра къ Овруцкому намѣстнику, князю Григорію Борисовичу Глинскому, предписывающая ему передать Кончаковскую землю старцу Василию Михалкевичу. 1503 г., Юня 25.	38.
VI.	Вводный листъ во владѣніе Кончаковою землею, данный государскимъ дворяниномъ, Иваномъ Крижиномъ, Овруцкому старцу, Василию Михалкевичу. 1503. Августа 2.	39.
VII.	Рѣшеніе королевскихъ комиссаровъ по дѣлу о разграниченіи Житомирскаго староства отъ имѣнія дворянъ Вороничей села Крошни. Коммиссары, рассмотрѣвъ документы, представленные Вороничами и провѣривъ межевые знаки, опредѣлили пограничную линію между спорными землями. 1595 г., Юня. 30.	40.
	Въ числѣ документовъ, представленныхъ Вороничами, оказались слѣдующіе: 1) Жалованная грамота короля Александра Ивану Воронѣ на село Крошню. 1506. Мая 22. 2) Подтверженіе той-же грамоты Сигизмундомъ I. 1511.	

- Юня 4. 3) Рѣшеніе князя Константина Ивановича Острожскаго по дѣлу о дѣлѣхъ имѣнія Ивана Ворони между его дѣтьми. 1523. Февраля 2. 4) Такое-же рѣшеніе житомирскаго старосты, князя Семѣна Глѣбовича Пронскаго 1538. Юля 14. 5) Охранная грамота Сигизмунда I Воронича на село Крошно. 1539. Августа 18.—и друг.
- VIII. Купчая крѣпость, по которой Боговитинъ Петровичъ Шумбарскій продаетъ принадлежащее ему имѣніе Россоловцы князю Константину Ивановичу Острожскому. 1523. Октября 23. . . . . 65.
- IX. Подтвердительная грамота Сигизмунда I Михайлу Павшѣ на сорокъ службъ Берестовчанъ, на имѣніе Климатинъ въ Черкасскомъ повѣтѣ, и на имѣнія: Дорогинъ, Клищевичи и Коцовичи въ Киевскомъ повѣтѣ. 15(3)1. Марта 21 . . . . . 67.
- X. Купчая крѣпость, выданная Ульяною Потаповичевою и ея сыновьями: Опанасомъ и Богданомъ, Андрею Якубовичу Немировичу на село Ворохобовичи, лежащее въ Бѣлыхъ Берегахъ. 1531. Декабря 7. . . . . 69.
- XI. Подтвердительная грамота Сигизмунда I Киевскому Пустынно-Николаевскому монастырю на имѣніе Колтегаевъ надъ Росью, пожертвованное этому монастырю Остафѣемъ Дашковичемъ. 1536. Юня 30. . . . . 71.
- XII. Грамота Сигизмунда I, подтверждающая дворянину Лукашу Лозовицкому пожалованныи ему королемъ Александромъ имѣнія: Звѣнчичи, Великій и Малый Жерделевъ, Руду Руйную и Руду Молявку и отстраняющая претензіи на эти земли Житомирскихъ мѣщанъ. 1537. Февраля 11. . . . . 73.
- XIII. Жалованная грамота Ковельскаго князя Василя Михайловича Сангушка землянину Демиду Войткевичу на дворище въ селѣ Мосочной, съ условіемъ военной службы. 1542 г.... 75.
- XIV. Описаніе Черкаскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ. . . . . 76.
- XV. Описаніе Каневскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ. . . . . 91.
- XVI. Описаніе Киевскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ. . . . . 106.
- XVII. Описаніе Житомирскаго замка. 1545 года, Сентября 2. . . . . 122.
- XVIII. Описаніе Житомирскаго замка 1552. . . . . 140.
- XIX. Описаніе Луцкаго замка 1552. . . . . 152.

- XX. Изложенеіа хода продолжительной тяжбы между Бѣлоцерковскими старостами съ одной стороны и владѣльцами Уманщины и Звенигородщины: Струсями, Калиновскими и Потоцкими—съ другой, за право владѣнія мѣстечками: Букамі, Шавлихою и Черною Каменкою. 1542—1775. . . . . 184.
- XXI. Жалованная грамота Слуцкаго князя Семена Юрьевича Олельковича землянамъ Брацлавскаго повѣта, Корзунамъ на урочище Зубовъ Островъ. 1555. Мая 8. . . . . 211.
- XXII. Грамота Сигизмунда Августа, жалующая Магдебургское право городу Польшинцамъ, вновь осаженному княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ 1561. Марта 26. . . . . 212.
- XXIII. Извлеченіе изъ переписи войска Великаго княжества Литовскаго, составленной королевскимъ служебникомъ, Михайломъ Коледою. 1595. Октября 15. . . . . 213.
- XXIV. Грамота Сигизмунда Августа, подтверждающая землянамъ Богдановичамъ—Крупевичамъ право на владѣніе селами: Водовичами и Олексичами, пожалованными имъ въ обмѣнъ на ихъ имѣнія, лежавшія въ окрестности Чернобыля и пожалованныя Филону Кмитѣ. 1568. Іюля. 10. . . . . 222.
- XXV. Актъ разграниченія воеводствъ: Брацлавскаго, Кіевскаго и Подольскаго, составленный королевскими комиссарами. 1570 г. Января 6. . . . . 225.
- XXVI. Актъ разграниченія земель королевскаго имѣнія Мизякова, отъ имѣній землянина Гиввоша Дмитріевича Стрижовскаго: селъ Стрижовки и Переорки, составленный королевскими комиссарами. 1570. Апрѣля 27. . . . . 231.
- XXVII. Жалованная грамота князя Андрея Михайловича Курбскаго землянину Демиду Остковичу на земли въ селѣ Мосчаной. 1571 г., апрѣля 29. . . . . 232.
- XXVIII. Запись, по которой соборъ Кіевопечерской Лавры обмѣниваетъ свою землю—Зыбовщину на земли, принадлежавшіе Кіевскому землянину. Стефану Пилиповскому—урочища: Монастырище и островъ Глуховъ. 1572 г. Іюня 21. . . . . 234.

- XXIX. Инвентарь замка и мѣстечка Буремль, съ исчисленіемъ крестьянскихъ повинностей и даней. 1573 г., Генваря 30 дня. . . . . 237.
- XXX. Сознаніе возного о томъ, что онъ повѣрилъ границы земель села Гвоздова, принадлежащаго Кіево-Никольскому Пустынному монастырю. 1574. Іюля 24. . . . . 242.
- XXXI. Подтвержденіе королемъ Стефаномъ граничнаго документа, опредѣляющаго рубежи земель города Кременца, составленнаго въ 1542—1546 годахъ. 1576. Декабря 12. . . . . 243.
- XXXII. Приказъ князя Константина Константиновича Острожскаго, данный его намѣстникамъ, о возстановленіи законныхъ границъ между имѣніемъ Острожскаго, селомъ Подлубцами, и имѣніемъ Кіево-пустынскаго Никольскаго монастыря, селомъ Зубковскимъ, 1583. Декабря 28. . . . . 247.
- XXXIII. Донесеніе вознаго о ввѣдѣ, данномъ имъ княгинѣ Су-саниѣ Острожской, женѣ Волынскаго воеводы, князя Януша Константиновича Острожскаго, во владѣніе имѣніями, подаренными ей ея тестемъ, Кіевскимъ воеводою, княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ, а именно: въ города Чудновъ и Пятокъ и въ 45, принадлежащихъ къ Чуднову, селъ. 1585. Октября 15. . . . . 248.
- XXXIV. Донесеніе вознаго о ввѣдѣ имъ пана Ждана Мироновича во владѣніе селомъ Сенеvkою, съ перечисленіемъ крестьянъ села и обозначеніемъ границъ его земель. 1585 г., Сентября 10 . . . . . 250.
- XXXV. Жалоба жителей Кіевской слободы, новоосаженной около Софійскаго монастыря, на Кіевского воеводу, князя Константина Константиновича Острожскаго и на жену его намѣстника, княгиню Матушовую Воронежскую, о томъ, что князь Острожскій запретилъ жителямъ Кіевской слободы заниматься торговлею и продажей питей, княгиня-же Воронежская приказала своимъ слугамъ ограбить имущество истцевъ и многихъ изъ нихъ заключила въ темницу. При этомъ упоминается о содѣйствіи, обѣщанномъ истцамъ запорожскимъ гетманомъ—Оршескимъ. 1586. Ноября 16. . . . . 253.

VII

	стр.
XXXVI. Актъ разграниченія имѣній дворянъ Воропичей: Трояновцы, Денеши и Крошня, отъ волостей Чудновской и Вильской, а также отъ староства Житомирскаго, 1598 г. Ноября 8.	256.
XXXVII. Жалованная грамота Сигизмунда III Мартыну Хруслинскому на урочища Нетяги и Телепентынъ Рогъ, лежащія въ Винницкомъ староствѣ. 1599. Августа 23.	259.
XXXVIII. Актъ разграниченія имѣній Мозырскаго маршалка, Стефана Лозки, сель: Рожева и Раковичъ, отъ имѣній Кіевскаго хорунжаго, Яна Бутовича, сель: Пухова, Батыева, Монастырища и Милечить. 1600 г. Августа 12	261.
XXXIX. Сознаніе возныхъ о томъ, что они повѣрили межевые знаки, опредѣляющіе границы имѣній князя Януша Острожскаго: Пятигоръ, Тетіева, Чернявки, Вышина и Джозова, отъ имѣній князей Юрія и Криштофа Збаражскихъ: Погребыцъ, Животова и Прилуки. 1608 г. Ноября 18.	263.
XL. Актъ разграниченія имѣнія князя Януша Острожскаго— волости Вильской, отъ имѣній Стефана Цемирича— волости Чернеховской. 1610. Мая 7.	268.
XLI. Актъ разграниченія повѣтовъ: Каменецкаго и Летичевскаго, составленный комиссарами, назначенными сеймомъ. 1612. Мая 3.	274.
XLII. Рѣшеніе третейскаго суда по дѣлу о взаимныхъ обидахъ между княземъ Янушемъ Острожскимъ и Фридрихомъ Тышкевичемъ. Въ рѣшеніе это внесенъ актъ разграниченія имѣній князя Острожскаго: Пикова, Глинска и Янушполя, отъ имѣній Тышкевича: Бердичева и Махновки. 1614 г. Мая 14.	276.
XLIII. Люстрація староствъ Кіевскаго воеводства. 1616 г. Февраля и Мартъ.	284.
XLIV. Подтвердительная жалованная грамота короля Сигизмунда III Кіевопечерскому монастырю на различныя имѣнія въ великомъ княжествѣ Литовскомъ. 1616. Апрѣля 1.	322.
XLV. Люстрація Житомирскаго староства. 1622, Февраля 23.	326.

VIII .

	стр.
XLVI. Люстрація Остерскаго староства. 1628. Ноября 9.	337
XLVII. Тариффа подымной подати Кіевскаго воеводства, 1631. Мая 3.	356.
XLVIII. Грамота Владислава IV, подтверждающая боярамъ Овруц- кимъ Першкамъ право на землю Миклашевчину, по- жалованную имъ Сигизмундомъ Августомъ. 1635. Ап- рѣля 28.	411.
XLIX. Инвентарь сель Свида и Видьборга съ уязаніемъ ко- личества крестьянскихъ повинностей. 1636, октября 6.	414.
L. Грамота Владислава IV, подтверждающая Данилу Юрію Вороничу право на владѣніе селомъ Крошпею въ Жи- томирскомъ повѣтѣ, а также утверждающая границы этого имѣнія, опредѣленные особою комиссіею въ 1595 году.—1640, мая 18.	416.
LI. Дарственная записъ Брацлавскаго хорунжаго, Яна Дзика, Михайлу и Екатеринѣ Аксакамъ, на села: Денеши, Татариновку, Янкобцы, Карпиловку, Грыбисовъ, Ста- рый и Средній Презовы, лежація въ Житомирскомъ повѣтѣ. 1645, марта 6.	420.
LII. Граничный листъ, опредѣляющій рубежи земель, при- надлежащихъ Овруцкимъ боярамъ: Першкамъ, Турчи- намъ, Толкачамъ и Усачамъ. 1646. іюля 13.	425.
LIII. Запись на право пожизненнаго владѣнія селомъ Рожня- товкою и половиною села Бѣлеповки, данная графомъ Иваномъ Замойскимъ его слугѣ, Андрею Рожнятов- скому, подъ условіемъ доставки послѣднимъ 5 воору- женныхъ всадниковъ, въ случаѣ нужды, въ хоругвь Замойскаго. 1646, сентября 28.	429.
LIV. Актъ передачи имѣнія мѣстечка Тымановки (оно же Липовка) урядомъ городскимъ Винницкимъ во владѣніе дворянину Ремигіину Гижицкому. 1647, марта 7.	430.
LV. Заставная записъ, данная гетманомъ польнымъ, Марти- номъ Калиновскимъ, Михайлу и Екатеринѣ Аксакамъ на имѣнія въ Брацлавскомъ воеводствѣ: города Камень и Гулевцы и села: Гущинцы, Гурку, Сальникъ, Ци- саревку, Раданку и Орловку. 1647, марта 16.	433.

IX.

СТР.

- LVI. Заставная запись, данная полнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Криштофу и Софіи Козловскимъ на имѣніе, городъ Ивангородъ, находящееся въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 18. . . . . 438.
- LVII. Заставная запись, данная дворяниномъ Сильвестромъ Черленковскимъ Брацлавскому хорунжему Яну Дзику на имѣнія: Черленковъ Новый и Старый, Коморовъ, Ярошовку, Ровець, Неродинцы, Бохенники и Гризинцы, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28. . . . . 443.
- LVIII. Купчая крѣпость, данная Стефаномъ Песочинскимъ Яну Песочинскому на села: Старая Каменогорка и Зарѣчье, лежащія во Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28. . . . . 447.
- LIX. Заставная запись, данная полнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Петру и Аннѣ Сульмирскимъ на имѣнія, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ: городъ Тростянець или Адамгородъ и села: Стратіевку и Григоровку. 1647, апрѣля 12. . . . . 451.
- LX. Заставная запись, данная гетманомъ полнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Николаю и Кристинѣ Добрыловскимъ на мѣстечко Яневъ, лежащее въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, апрѣля 12. . . . . 455.
- LXI. Заставная запись, данная гетманомъ полнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Яну и Іоаннѣ Лещинскимъ, на имѣніе Верхнячку, лежащее въ Уманскомъ трактѣ. 1647, апрѣля 13. . . . . 459.
- LXII. Арендный контрактъ, по которому князь Еремія Вишневецкій предоставляетъ коронному стражнику, Александру Замойскому, городъ Лубны въ трехлѣтнее владѣніе. 1647, ноября 1. . . . . 461.
- LXIII. Привилегія, данная королемъ Іоанномъ Казимиромъ Самуилу Голубу и женѣ его Софіи, на право пожизненнаго владѣнія слободами: Богачкою и Бѣлоцерковкою, лежащими на рѣкѣ Пслѣ. 1650, декабря 19. . . . . 464.
- LXIV. Объявленіе Кіевского подкоморія Юрія Немирича о томъ, что вслѣдствіе козацкаго возстанія крестьяне ушли изъ его имѣній: мѣстечка Луфинъ и селъ: Лугинокъ, Лучинки, Тереховъ, Глухова, Тесновки и Дивлина. Не-

- миричь присоединяетъ поименный списокъ 195 ушедшихъ крестьянъ и счетъ повесенныхъ имъ оттого убытковъ. 1651; августа 21. . . . . 466.
- LXV. Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ вводить во владѣніе въ мѣстечка: Клебанъ, Керносовку, Федоровъ, Холодовку, Крыцинцы, Войтовку, Богдановку и Захаріишевку дворянѣ Екатеринѣ Сѣвинской, въ силу аренднаго контракта, выданнаго ей на эти имѣнія Черниговскимъ воеводою Мартиномъ Калиновскимъ. 1652, января 16. . . . . 470.
- LXVI. Сознаніе возного о томъ, что онъ ввелъ во владѣніе городомъ Ладжиномъ Львовскаго подстоля, Здислава Замойскаго, въ силу заставнаго контракта, выданнаго ему княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20. . . . . 472.
- LXVII. Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ вводить во владѣніе городомъ Балановкою и слободою Берловкою дворянину Григорію Важинскому, въ силу пожизненной записи, выданной ему на эти имѣнія княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20. . . . . 473.
- LXVIII. Заявленіе Брацлавскаго подстоля, Станислава Ржевскаго о томъ, что, вслѣдствіе козацкаго возстанія, онъ понесъ значительные убытки въ арендуемыхъ имъ имѣніяхъ: мѣстечкахъ: Красномъ, Старой Рогознѣ, Новой Рогознѣ, Шпиковѣ и Кобылѣ и селлахъ: Турковѣ, Улихѣ, Скажинцахъ, Кохновѣ, Черемошнѣ и Ивановцахъ. 1652, февраля 2. . . . . 475.
- LXIX. Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводить во владѣніе мѣстечками Сомовкою и Каменицею на основаніи четырехлѣтняго аренднаго контракта. 1652, февраля 8. . . . . 477.
- LXX. Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводить во владѣніе имѣніемъ Вахнова Гребля, отданнымъ ему по заставному контракту княземъ Константиномъ-Криштофомъ Вишневецкимъ . . . . . 478.

- LXXI. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ, по предложенію дворянина Казимира Пясочинскаго, былъ въ его имѣніи, мѣстечкѣ Коморовѣ, и нашелъ это мѣстечко въ состояніи совершеннаго запустѣнія и разоренія, причиненныхъ войсками: татарскими, козацкими и польскими, а также моровою извою. 1652, февраля 28. . . . . 480.
- LXXII. Жалоба отъ имени войскаго Брацлавскаго, Яна Негребецаго, на жителей Умани, Каменки и Кублича, о томъ, что они разорили его имѣніе, мѣстечко Негребовку. 1664, января 18. . . . . 481.
- LXXIII. Заявленіе дворянина Павла Зюлковскаго о томъ, что принадлежащее ему на правахъ закладнаго владѣльца село Житомирскаго повѣта Солотнинъ, вслѣдствіе продолжительной междоусобной войны совершенно запустѣло и не только не приноситъ вовсе дохода, но требуетъ значительныхъ затратъ для приведенія его въ сколько нибудь благоустроенное состояніе. 1664, февраля 27. . . . . 483.
- LXXIV. Заявленіе Житомирскаго старосты, Яна-Остафія Тышкевича о томъ, что принадлежащее ему на закладномъ правѣ имѣніе, село Сынгуръ, совершенно запустѣло вслѣдствіе бывшей междоусобной войны. 1665, апрѣля 16. . . . . 485.
- LXXV. Люстрація подымной подати Кіевского воеводства, повѣтовъ: Овруцкаго и Житомирскаго. 1683, января 25. . . . . 487.
- LXXVI. Инвентарь народонаселенія городовъ: Паволочи, Ружина, Вчорайшаго, Гродка и Котельни, а также тянувшихъ къ нимъ волостей. 1683. Января 20—25. . . . . 508.
- LXXVII. Инвентарь мѣстечка Иванкова и принадлежащихъ къ нему селъ, населенныхъ и опустѣвшихъ. 1683. Февраля 5. . . . . 510.
- LXXVIII. Статистическая опись Кіевского округа отъ устья рѣки Ирпеня до Василькова и Стаея, составленная по распоряженію Кіевскихъ воеводъ 1686. Іюля 28. . . . . 513.
- LXXIX. Вѣдомость о лицахъ, показавшихъ подъ присягою объ убыли народонаселенія въ различныхъ мѣстностяхъ Кіевского воеводства. 1686. Августа 16—Октября 30. . . . . 549.

ХІІ

	стр.
LXXX. Инвентарь имѣній дворянина Михаила-Федора Ельца съ показаніемъ количества убыли ихъ народонаселенія съ 1648 года. 1691. Марта 20.	553.
LXXXI. Описаніе города Каменца, составленное комиссією, наряженною Каменецкимъ старостою. 1700. Сентября 15.	556

ПРИЛОЖЕНІЯ.

LXXXII. Описаніе Чернобыльскаго замка 1552 года.	587.
LXXXIII. Описаніе Остерскаго замка, 1552 года.	592.
LXXXIV. Описаніе Винницкаго замка: 1552.	598.
LXXXV. Описаніе Мозырскаго замка 1552 г.	611.

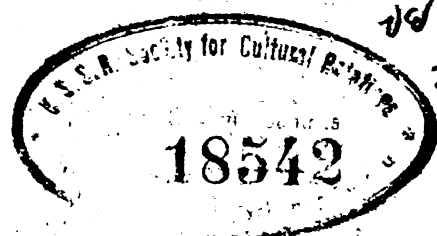

**Алфавитный указатель будетъ приложенъ
ко второму тому актовъ о заселеніи, общій для
обоихъ томовъ.**

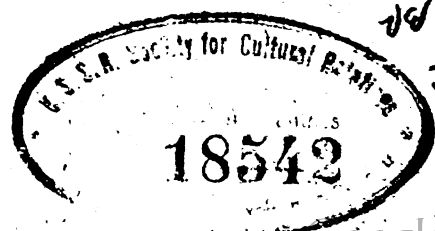

19 1320

1919 1323

